

**PEDAGÓGUSOK
ARCKÉPCSARNOKA**

2016

PEDAGÓGUSOK ARCKÉPCSARNOKA

TIZENÖTÖDIK KÖTET

KARÁCSONY SÁNDOR PEDAGÓGIAI EGYESÜLET
DEBRECEN
2016

Kiadja:
a **Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület**

A sorozat alapító szerkesztője: UNGVÁRI JÁNOS

Felelős kiadó: FÜLÖP MIHÁLY

Kötetszerkesztő: SZIKSZAINÉ DR. NAGY IRMA

Lektor: KOROMPAI GÁBORNÉ DR.

Szerkesztők:
BALOGHNÉ DR. ZSOLDOS JULIANNA
DR. GERENCSÉR ATTILA
JAGUSZTINNÉ DR. UJVÁRI KLÁRA
KÁLMÁN ANTALNÉ
DR. KORNYA LÁSZLÓ
OLAJOS ISTVÁNNÉ
SZÖLLŐSI IMRÉNÉ

Technikai szerkesztő: CSERMELY LÁSZLÓ

HU ISSN 1589-4185

Nyomdai munkálatok:
Kapitális Kft., Debrecen
Felelős vezető: ifj. Kapusi József

„Ha egyszer a pedagógus szereti a munkáját, akkor jó pedagógus lesz. Ha szereti tanulóit úgy, mint apja és anyja, akkor jobb pedagógus lesz annál, aki minden könyvet elolvasott, de nem szereti sem a munkáját, sem a tanítványait. Ha pedig egyesíti önmagában munkájának s tanítványainak szeretetét, akkor tökéletes pedagógus.”

(Lev Tolsztoj)

Kötetünk megjelenését támogatták

Önkormányzatok, intézmények

Benka Gyula Evangélikus Általános Iskola és Óvoda, Szarvas
Berettyóújfalu Város Önkormányzata
Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata
Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára
Emberi Erőforrások Minisztériuma Nemzeti Együttműködési Alap
GFF Szarvasi Gyakorló Általános Iskola és Gyakorlóóvoda
Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat
Hajdúböszörmény Város Önkormányzata
Hajdúnánás Város Önkormányzata
Hajdúszoboszló Város Önkormányzata
Kaba Város Önkormányzata
MTA Debreceni Területi Bizottsága
Nádudvar Város Önkormányzata
Ótemplomi Evangélikus Egyházközség, Szarvas
Püspökladány Város Önkormányzata
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat
Szarvas Város Barátainak Köre
Szarvas Város Önkormányzata
Szarvasi Vajdas Öregdiákok Baráti Köre
Szentannai Sámuel Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium, Karcag
Tehetség és Siker Alapítvány, Szarvas
Tiszacsege Ifjúságáért Alapítvány
Tiszakeszi Község Önkormányzata
Újtemplomi Evangélikus Egyházközség, Szarvas
Vajda Péter Evangélikus Gimnázium, Szarvas

Magánszemélyek

dr. Albel Andor, Arnócziné Zsabka Klára, Bagyin Pál, Baji Lászlóné, Baranyai Ildikó,
Bikki Gáborné, Bíró Gyula, dr. Borsos Jánosné, Dankó Ervin, Diczkó László, Dobruczky Zsolt,
Farkas János, dr. Glózik Klára, Hajduné Négyessy Edit, dr. Ivancsó István, Kondacs Mihályné,
dr. Lipcsei Imre, Medgyesi Györgyi, Mészáros Lajosné, Molnár Zoltánné,
Montvajszkiné Bátor Anna, Ördög Józsefné, Tóthné Bagi Margit, Tóthné Kozák Ilona Emőke,
Szironyné Zsabka Edit, Szűcs Mihályné, Tusjak Lászlóné, Vitális Lajos, Zsigmond István
és a személyi jövedelemadójuk 1%-át felajánló támogatók

Tartalomjegyzék

Előszó		9
Az arcképvázlatokról		11
<i>Szerzők</i>	<i>Akikről a szerzők megemlékeztek</i>	
DR. ALBEL ANDOR	ALBEL ANDOR gazdasági tanár, igazgató, szakfelügyelő	13
DR. SZŐCS GÉZA	DR. ANTAL ÁRPÁD irodalomtörténész	17
VMIRJÁNCKI JÓZSEF	APAVÁRI JÓZSEF tanító, általános iskolai tanár	19
VMIRJÁNCKI JÓZSEF	ÁRVA ISTVÁN tanító, iskolaigazgató	21
KIRÁLY SÁNDOR	BABUS JOLÁN középiskolai tanár, néprajzkutató	25
DR. VÁCZI IMRE	DR. BAGI ROZÁLIA óvónő, középiskolai tanár, főiskolai tanár	29
KONDACS MIHÁLYNÉ	BAJA ISTVÁNNÉ óvónő	32
FARKAS JÁNOSNÉ	BAJI LÁSZLÓ tanító, általános iskolai tanár, szakfelügyelő	35
KOVÁCS SÁNDORNÉ	BALOGH JÓZSEF tanító, általános iskolai tanár, költő	39
BALOGH JÓZSEFNÉ	DR. BEDEY ENDRE középiskolai tanár	44
DR. PÓKÁSZ ENDRE	BÉRES JENŐ középiskolai tanár, igazgató	48
BÉRES JENŐNÉ	BIKKI GÁBOR tanító, általános iskolai tanár, igazgató	52
KÁLMÁN ANTALNÉ	DR. BÓDOR SÁNDOR középiskolai tanár	54
NAGYNÉ BÓDOR KATALIN	BOÉR IRÉN latin–történelem szakos tanár	57
DR. HAMVAS LÁSZLÓNÉ	BORSODI LÁSZLÓ tanító	60
BORSODI LÁSZLÓ	DR. BORSOS JÁNOS agrármérnök, agrárkutató, egyetemi tanár	62
DR. BORSOS JÁNOSNÉ	CSIHA LÁSZLÓ középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	66
KÁLMÁN ANTALNÉ	CSÍKOS IZABELLA ÉVA középiskolai tanár, kollégiumi nevelőtanár	70
GYULAI EDIT	DAJKA SÁNDOR kertészmérnök, mérnök-tanár, igazgatóhelyettes	72
KOROMPAINÉ MOCSNIK M.	DANKÓ ERVINNÉ középiskolai tanár, főiskolai docens	74
DR. KIRÁLY JÓZSEFNÉ	DICZKÓ LÁSZLÓNÉ általános iskolai tanár, szakfelügyelő	78
DR. KUTAS FERENC	DOBI FERENC szakoktató, tanár, igazgató	81
RAFFAY ZOLTÁNNÉ	DR. ECSEDI ISTVÁN tanár, néprajztudós, múzeumigazgató	83
DOBI FERENCNÉ	DR. EGEY ANTAL botanikus, kémia–természettudományi szakos tanár	87
JUHÁSZ FERENCNÉ	ERDEI IMRE tanító, tanulmányi felügyelő, igazgató	91
DR. KOROMPAI GÁBORNÉ		
DR. EGEY TIBOR		
FAZEKAS ISTVÁNNÉ		
MAROSVÁRINÉ ERDEI S.		

SZŐLLŐSI IMRÉNÉ	FEKETE GUSZTÁV vallásitanító-lelkész	94
VÁRADI ISTVÁNNÉ	GAÁL DEZSŐNÉ tanító	97
FARKAS JÁNOSNÉ	GÁL BALÁZSNÉ általános iskolai tanár	100
ÖRDÖG JÓZSEFNÉ	GASZTONYI JÓZSEF középiskolai tanár	104
SÁRKÁNYNÉ GAZDA ÁGOTA	DR. GAZDA LÁSZLÓNÉ tanító, igazgatóhelyettes	108
MONTVAJSZKINÉ BÁTOR ANNA	DR. GLÓZIK JÁNOS tanító, főiskolai tanár	110
PETHŐ GÁBORNÉ	GÖRÖGH ZOLTÁNNÉ tanító	114
SZŰCS MIHÁLYNÉ TÓTH PÁLNÉ	HARAMURA GÁBORNÉ középiskolai tanár	117
HÁRYNÉ PAPP GIZELLA	HÁRY KÁROLY kántortanító, általános iskolai tanár, igazgató	122
KURUCZNÉ HEGEDŰS M. RÁTKAINÉ HEGEDŰS ILONA	HEGEDŰS JÁNOSNÉ óvónő	125
STINNERNÉ HUBERT S.	HUBERT ISTVÁNNÉ polgári iskolai tanár	128
DR. IVANCÓS ISTVÁN	IVANCÓS TIBOR görögkatolikus pap, hitoktató	133
DR. THURÓCZY CSABÁNÉ	JACZKÓ PÁL tanító, általános iskolai tanár, igazgató	138
RAFFAY ZOLTÁNNÉ	JELES ISTVÁN tanító, általános iskolai tanár, igazgató	143
JOBBÁGY BERTALANNÉ	JOBBÁGY BERTALAN általános iskolai tanár	146
PIRKA VERONIKA	DR. JÓBORÚ MAGDA tanár, egyetemi docens, művelődéspolitikus	150
KÁDAS KATALIN KÁDAS SÁNDOR KÁDAS ISTVÁN	KÁDAS SÁNDOR középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató	153
DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ	DR. KÁLMÁN ATTILA tanár, igazgató, köznevelési államtitkár	157
SZABÓ CSILLA	KECSKÉS ISTVÁN általános iskolai tanár, iskolaigazgató, költő	161
TUBA LÁSZLÓ	KISZELKA FERENCNÉ tanító, igazgató	164
IVÁNNÉ SÉLLEY ERZSÉBET	KOLOSZÁR ALFONZ tanító, tanár, szakfelügyelő	167
JANÓCZKI JÓZSEF	KOTORMÁN MIHÁLY középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	172
FARKAS JÁNOSNÉ	LENGYEL JÓZSEFNÉ általános iskolai tanár	176
TRENCSENYI LÁSZLÓ	DR. LORÁND FERENC pedagógus, pedagógiai kutató	179
SZATMÁRI IMRÉNÉ	LUDMAN GYÖRGYNÉ tanító	182
MRENÁNÉ DR. SZAKÁLOS I.	MACZÁK ANDRÁS középiskolai közgazdász-tanár, szakfelügyelő	184
VMIRJÁNCKI JÓZSEF	MOLNÁR GYÖRGY középiskolai tanár, tagozatvezető	188
MOLNÁR ÁGNES	MOLNÁR ZOLTÁN középiskolai tanár	192
MEDGYESI GYÖRGYI	DR. NÁDOR JENŐ gimnáziumi tanár, könyvtáros, igazgató	195
NAGY SÁNDOR	NAGY SÁNDORNÉ tanító, általános iskolai tanár	200

DR. NEMES IMRE	NEMES IMRÉNÉ általános iskolai tanár	204
NAGY ÁRONNÉ	NÉMETH GYULA BÉLA középiskolai tanár	205
KOVÁCS ANDRÁS	PÁLFI DÉNES általános iskolai tanár, szakfelügyelő	208
DUDÁS LAJOSNÉ	PALOTÁS GYULA általános iskolai tanár	213
DR. SZÉKELY GÁBOR	DR. PAPP FERENC nyelvész, akadémikus, a DE díszdoktora	216
OROSZ ISTVÁN GYÖRKÖS ATTILA	DR. PAPP IMRE gazdaság- és társadalomtörténész, egyetemi tanár	220
PETRÓ JÓZSEFNÉ	PETRÓ JÓZSEF tanító, tagiskola vezető	223
DR. CSERMELY TIBOR	DR. PREGUN ISTVÁN görögkatolikus pap, teológiai tanár	225
DR. GAÁL BOTOND	DR. RÓZSAI TIVADAR református lelkész, gimnáziumi vallástanár	229
SZILÁGYI ERZSÉBET	SAIN MÁRTON középiskolai tanár, matematikátörténész	232
DR. KÓRÓS ERZSÉBET	SÁRKÓZI ANTAL tanító, általános iskolai tanár	237
VÖRÖS GYULÁNÉ SERESS ISTVÁN SERESS LÁSZLÓ	SERESS ISTVÁNNÉ tanító	241
SIPKAINÉ KOZSÁR KATALIN	SIPKAI SÁNDOR tanár, szaktanácsadó	244
DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ	DR. SÜMEGI LÁSZLÓ középiskolai tanár, egyetemi adjunktus	247
JUHÁSZ FERENCNÉ	SZABADOS IMRÉNÉ tanító	250
MIKLÓS HORVÁTH ISTVÁN	SZAKÁL PÉTER középiskolai tanár, iskolaigazgató	253
DR. ÖTVÖS LÁSZLÓ	SZAKMÁRY ISTVÁN református néptanító, kántor, zeneszerző	257
KOPKA JÁNOS	Z. SZALAY PÁL művész-tanár, tanulmányi felügyelő	259
KELEMEN GYULÁNÉ	SZAMOS TIVADARNÉ óvónő	261
NAGY KRISZTINA	DR. SZÁSZ FERENC jogász, tanító	264
DR. V. SZATHMÁRI IBOLYA	SZATHMÁRI KÁROLY kántortanító, általános iskolai tanár, karnagy	266
DR. KARDOS LÁSZLÓNÉ	SZATHMÁRY MIHÁLYNÉ óvónő	270
JUHÁSZ FERENCNÉ	SZÉCHY JÓZSEFNÉ tanító	271
†FUTÓ KLÁRA	SZELE PAULA tanító	275
CSUKÁNÉ SZERÉMY ANDREA	SZERÉMY GYULA tanító, tanár, igazgató, Prima Primissima Díjas	277
FARKAS JÁNOSNÉ	SZILÁGYINÉ NAGY KATALIN tanító	281
BÁN JÁNOSNÉ	SZITHA MIKLÓSNÉ óvónő	284
DR. KÖVÉR SÁNDORNÉ	SZITOVSKY JÓZSEFNÉ tanár, főiskolai docens, főigazgató	286
SZŰCS MIHÁLYNÉ	SZŰCS JÓZSEFNÉ tanító	288
TAKÁCS TINKA	TAKÁCS JENŐ tanító, általános iskolai tanár	291

<i>TIVADAR BEÁTA</i>	TIVADAR ANDORNÉ tanító, szaktanácsadó, közoktatási szakértő	294
<i>BALLA SÁNDOR</i>	DR. TÓTH ELEKNÉ középiskolai tanár	295
<i>TÓTH IMRÉNÉ</i>	TÓTH IMRE középiskolai tanár	297
<i>DR. EGEY TIBOR</i>	TÓTH MIHÁLY tanító, gyakorló iskolai vezető, tankönyvíró	301
<i>TÓTH VENDELNÉ</i>	TÓTH VENDEL szakoktató, műszaki tanár	304
<i>MIKLÓS HORVÁTH ISTVÁN</i>	VAS JENŐ tanár	308
<i>DR. BREZSNYÁNSZKY LÁSZLÓ</i>	DR. VASKÓ LÁSZLÓ tanár, neveléstörténész, egyetemi docens	312
<i>NEMES LÁSZLÓNÉ</i>	VASSNÉ HUSI MAGDOLNA tanító, gyógypedagógus	315
<i>BÁNHALMI IMRÉNÉ</i>	ID. VÉKONY JÁNOS szakoktató	317
<i>BÁNHALMI IMRÉNÉ</i>	IFJ. VÉKONY JÁNOS tanár	318
<i>TAR JÁNOS</i>	VERES PÉTERNÉ tanító, igazgató, általános iskolai tanár	319
<i>JAKÓ FERENCNÉ</i>	DR. VRATARICS GYÖRGY (PÁPAI) jogász, zongoraművész-tanár	322
<i>MONTVAJSZKINÉ BÁTOR ANNA</i>	DR. ZSABKA JÁNOSNÉ óvónő, gyakorló óvodai óvónő	325
Emlékezzünk régiokról		
<i>KONDACS MIHÁLYNÉ</i>	DR. KOREN ISTVÁN	331
<i>DR. VÁCZI IMRE</i>	TÖRÖK JÁNOS	337
Repertórium		345
Útmutató arcképvázlatíróknak		383

Előszó

„A közjóért sokat elbírhatsz az ember, s átlátom, ellehet, könnyen ellehet minden köszönet és taps nélkül...” (Széchenyi István)

Amikor 2016-ban közreadjuk a *Pedagógusok arcképcsarnoka* XV. kötetét, szeretnénk, ha az olvasók is osztoznának azokban az örömeinkben, amelyek a kiadót, az írókat és a szerkesztőket is elégedettséggel töltik el egy fontos munka elvégzésével.

Ebben az évben több jubileumot is ünnepelhettünk:

1. Egyesületünk 20 éves lett, és ez nem kis idő egy civil szervezet életében.

Ez idő alatt tagsága folyton gyarapodott (ma 190 fő), és kapcsolatai szélesedtek. Mindvégig megtartottuk az alapszabály szellemiségét, az alapítók szándékát. A kezdetben Debrecenre és Hajdú-Bihar megyére korlátozódó kapcsolatok országossá váltak, sőt kiterjedtek a határon túli területekre is. Kapcsolatteremtő kirándulásaink alatt több iskolát és egyesületet ismertünk meg például Győrben, Szarvason, Mátészalkán, de Erdélyben és a Felvidéken is. Ezek gyümölcsöző produktumai a korábbi és a jelenlegi kötetben nyomon követhetők. Az évek folyamán örömmel vettünk részt – saját vagy mások szervezésében – olyan rendezvényeken, amelyeken kiemelkedő pedagógus személyiségekről emlékeztek meg, igazolva ezzel egyesületünk jelszavát: „Az emlékezet értéket ment.”

2. Ebben az évben ünnepeltük meg névadónk, Karácsony Sándor születésének 125. évfordulóját.

Szellemiségének követése, munkásságának, pedagógiai elveinek népszerűsítése alapszabályunk által is rögzített feladatunk. Mindezek mellett valahányszor ismertetik valamelyik művét, pedagógiai nézeteiből újabb részleteket ismerhetünk meg egy demokratikusan gondolkodó, máig modern pedagógiai elveket valló, a gyermeki világot, a tanítványt tisztelő pedagógus munkásságából. Számunkra külön büszkeséget jelent, hogy Földes szülötte, a Debreceni Református Kollégium diákja és a Debreceni Egyetem egykori tanára volt. Munkásságáról egyesületünk ebben az évben a Magyar Pedagógiai Társasággal közösen emlékezett meg.

A jubileumi év alkalmából egy, a korábbi évek előadásait is tartalmazó emlékező és méltató füzetmelléklettel tisztelgünk, bízva abban, hogy az olvasó számára is hasznos ismeretekkel szolgálhatunk.

3. Az eddig említetteken kívül különös mérföldkő egyesületünk életében a *Pedagógusok arcképcsarnoka* XV. kötete, amelyet ezúton közreadunk.

Bízást reméljük, hogy az előzőekhez hasonlóan igényes, színvonalas, az olvasóknak tetsző munkát vehetnek kézbe. Az életrajzok megírása nemcsak hitelességet, de minden esetben érzelmi elkötelezettséget is kíván.

Különösen időigényes munkát jelentett a szerkesztőknek a szakmai elvárások szerinti szerkesztői, lektori munkát oly módon elvégezni, hogy megmaradjon az írók szuverenitása és az az érzelmi töltet, mely az életpályákból sugárzik, valamint követendő példa és érték. Úgy vélem, ez ebben a kötetben is teljesült.

A kötetben megírt 100 életrajzzal 1750 fölé emelkedett a megjelenő arcképvázlatok száma. Hasonlóan az eddigiekhez történelmi korszakok, emberi sorsok – megpróbáltatások és sikerek – tükröződnek az életrajzokban, de mindegyik példa. Példa arra a helytállásra, alázatra, ahogyan a pedagógusok a településhez, az iskolához, a tanítványhoz viszonyultak. Szinte mindegyik „történetben” visszaköszön a fentebbi Széchenyi-idézet: a közjóért való áldozat – sokszor – jutalom

nélküli vállalása. Illetve mégsem teljesen, mert a jutalom a közösség megbecsülése, az emlék állítása pedig az utókor büszkesége.

A területi szóródásokat nézve, a legtöbb arcképvázlat Debrecenből és vonzáskörzetéből érkezett, de az ország más településeiről is szép számmal írtak szerzők, és olvashatunk erdélyi, felvidéki pedagógusokról is. Mindez a hozzánk kapcsolódó tagok és szimpatizánsok aktivitását dicséri.

Kiemelkedő sikernek élhettük meg, hogy egyesületünk 2015-ben a *Pedagógusok arcképcsarnoka* kötetsorozattal jelentkezett a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat által meghirdetett „Megyei érték” pályázati kiírásra, és pályázatunk sikert ért el, a *Pedagógusok arcképcsarnoka* immár a HAJDÚ-BIHAR MEGYEI ÉRTÉKTÁR része.

Az egyesület elnökségének folyamatos feladata a kiadás anyagi alapjának megteremtése. Az Emberi Erőforrások Minisztériumának, több önkormányzatnak, szervezetnek, magánszemélynek köszönhetően ez teljesült. Ezúton is köszönetünket fejezzük ki mindazoknak, akik segítették kiadványunk megjelenését.

Tisztelt Olvasók!

Ahhoz, hogy egy újdonság megszülessen, jelesül egy kiadvány létrejöhön, több feltételnek is teljesülnie kell. Ebben az esetben, úgy vélem, összeállt:

- Voltak önzetlen írók, akik felkutatták az arra érdemes személyeket, és nem sajnálták az időt, fáradságot az írásra.
- Voltak szakmailag igényes, áldozatot vállaló szerkesztők, lektor, tördelő szerkesztő, akik javították, formába öntötték a beküldött életrajzokat.
- Voltak támogatók, akik lehetővé tették sorozatunk XV. kiadványának megjelenését.

Köszönet mindannyiójuknak!

Az olvasónak pedig kellemes időtöltést kívánok, sok tanulsággal!

Debrecen, 2016. október

Fülöp Mihály
a KSPE elnöke

Az arcképvázlatokról

Mindenekelőtt utalni kívánunk arra, hogy a Kazinczy Ferenc által meghonosított arcképcsarnok (arcképvázlatok csoportja) mint irodalmi műfaj nem azonos a lexikkal, ugyanis vannak attól eltérő vonásai. Talán a legjellegzetesebb sajátosság, hogy lehetőséget kínál az emlékezésre. Ez kiadványunk tekintetében szinte elkerülhetetlen, hiszen az arcképvázlat szerzőjének személyes kapcsolata vagy éppen valamilyen egyéni kötődése van az arcképcsarnokban szereplő személlyel. Ez abban nyilvánulhat meg, hogy az arcképvázlat szerzője – a hiteles dokumentumok mellett – az emlékezés ecsetvonásaival még gazdagabban képes megjeleníteni az adott személy pedagógusi és emberi alakját. Természetes követelmény azonban a felelősséggel tett emlékezés. A személyes kapcsolat azonban nem kizárólagos követelmény, publikálási lehetőséget kínálunk azok számára is, akik kutatás keretében kívánnak bemutatni kiváló személyiségeket. Természetes igény a kutatómunkára vonatkozó követelmény (pl. a források pontos megjelölése) megtartása.

Jogosan felmerülő kérdés: ki kerülhet be az arcképcsarnok köteteibe? Kezdetől hangsúlyoztuk: legyen jellemző rá az oktatás-nevelés szolgálata, a hivatástudat, amely megmutatkozik a pályahűségben, a tisztességes helytállásban, a kiemelkedő pedagógiai teljesítményben és a közmegebecsült-ségben. Végző soron azonban az arcképvázlat írása vállalás kérdése. Legyen egy személy: tanítvány, munkatárs, családtag, barát, ismerős, aki arcképvázlat írására vállalkozik, és akinek emlékezetében jelen van az a személy, akire hálával gondol, akitől útravalót kapott az élethez.

Az emlékezés jogán törekszünk az időálló emberi és pedagógusi értékek felmutatására egy olyan szemlélettel szemben, amely múltunk bizonyos szakaszait mellőzni kívánja, s ezzel megszakítja nemzeti tudatunk folytonosságát. Az arcképvázlatok bemutatásával tenni kívánunk azért, hogy generációk emlékezete ne essék ki nemzetünk tudatából, hogy a múlt értékei vagy tanulságai jobbító hatással legyenek jelenünkre, és segítsék emberarcúvá tenni jövőnket.

Az arcképcsarnokban szereplők **arcképvázlatát** a magyar ábécé betűrendjében közöljük.

Az arcképvázlat első adata a családi- és keresztnév: a **címszó**. A címszót kerek zárójelben követik a születés és halálozás adatai. A címszó lezárásának tekintjük a foglalkozást meghatározó képesítés, ill. tudományos fokozat megnevezését.

A **főszöveg** első része az **életút/életpálya** bemutatása, amely általában a származás megjelölésével és/vagy az iskolai tanulmányok felsorolásával (oklevél, diploma megszerzése) kezdődik. Ezt követi időrendi sorrendben a munkahelyek, valamint a beosztások megemléltése.

A főszöveg második része az **életmű** bemutatása, a végzett tevékenység szakmai méltatása s annak elismerése, a kitüntetések megemléltése. Itt adódik lehetőség a kutatási területek és tevékenység bemutatására, megjelölve az elért eredményeket és a legfontosabbnak minősített műveket. A művek címét teljes terjedelmében közöljük, megjelölve a kiadói, nyomdai és évszám-adatokat. Idézet vagy ún. átemelés használatakor a forrást pontosan kérjük megjelölni. Az internet mint a legnagyobb információs bázis használata a vonatkozó szabályok megtartásával lehetséges.

A főszöveg harmadik része a **szakmai-közéleti** tevékenységet mutatja be. Itt is adódik lehetőség a személyes kapcsolatok bemutatására és a jellemző emberi vonások felvillantására.

A főszöveget a **hitelesítő források** bemutatása, ill. azokra való utalás zárja, több esetben megjelölve a hozzáférhetőséget is. Itt használhatunk rövidítéseket, különösen periodikák esetében. A hónapok rövidítése a közhasználatban elfogadott módon történik.

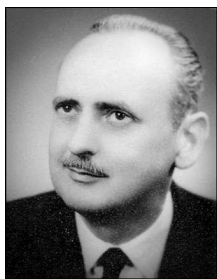
Végül a névcikket a szerző neve, személyes kapcsolatának feltüntetése és lakhelyének megnevezése zárja. Egy névcikket több szerző is készíthet. Kiadványunk elején betűrend szerint tüntetjük fel azokat, akikről megemlékeztünk és természetesen a szerzőket. Kiadványunk végén pedig repertóriumba foglaljuk az eddig megjelent arcképvázlatok szereplőit.

Ungvári János
alapító szerkesztő

„A tanítás kifejlesztheti ugyan az értelmet, de a nagy
értelem szívnemesség nélkül veszedelmes fegyver.”
(Benka Gyula)

A-Á

ALBEL ANDOR (Tarpa, 1914. május 14. – Gyula, 1997. május 1.) gazdasági tanár, iskolaigazgató, tangazdaság-vezető, vezető szakfelügyelő

Albel Andor édesapja Keszthelyen született 1883-ban, és a keszthelyi Magyar Királyi Gazdasági Tanintézetben végzett (1904). Nagyapám mint vezető gazdatiszt Tarpára került. 1916-ban Dombiratosra költözött a család. Mindhárom gyermek a dombiratosi elemi iskola után Kalocsán a jezsuitáknál tanult, nevelkedett, és mindháromból pedagógus lett. Anna óvónő, Andor és Gyula mezőgazdasági tanár.

A két fiú életét nagyban meghatározta a dombiratosi lét és apjuk munkája, melyben kisgyermekként, majd diákként a szünidőkben és a felsőfokú képzésük előtt/között ők is részt vettek. Az apám egy korszerűen kezelt nagybirtokon, mintagazdaságban mindent látott, tapasztalt, és az apja mellett dolgozott is. Amit tanított, azt gyakorlatban is megtapasztalta. Ismerte a kor legmodernebb mezőgazdasági technológiáit, gépeit, de az állattenyésztés sem fogott ki rajta, sem az üzemszervezés.

Dombiratos szülötte, Tóth Béla – később szegedi könyvtárigazgató – könyve mutatta be nekem, milyen is volt a faluja, és általában a viharsarki falvak élete a 20. század elején. Itt nevelkedett apám.

Az érettségi után a Budapesti Állatorvosi Főiskolán folytatta a tanulást, de abbahagyta, és hazament, beállt az apja mellé a gazdaságba. Később a Magyaróvári Gazdasági Akadémián folytatta tanulmányait, majd Kassán pedagógusi képesítést is szerzett. Első munkahelye **Kassán a Gazdasági Tanintézet** volt, majd 1942 októberében **Csíkszeredára a Magyar Királyi Mezőgazdasági Szakiskola és Mezőgazdasági Tanácsadó Állomásra** nevezték ki gazdasági segédtanárnak. Az intézmény tangazdaságát és az Ezüstkalászos Gazdaképzőt vezette.

1943. március idusán Klotildligeten örök hűséget fogadtak egymásnak Roderburg Máriával, a pilisi bányák főmérnökének lányával, és az első közös pünkösdt a csíksomlyói hegyen töltötték. Ezen a boldog tavaszon kirándultak a Hargitára, a Szent Anna-tóhoz és Tusnádra. Apánknak az iskola tangazdaságát kellett fejlesztenie: gépeket, felszereléseket beszerezni; tehenészetet kialakítani megfelelő tenyészállatokkal; a juhtej feldolgozását megszervezni; majd parlagokat termelésbe vonni. Hamar jó híre lett a tolvajostetői mintagazdaságnak és a mintaesztenáknak

(havasi pásztortanya). A csíki diákok egy akkor korszerűnek tekinthető, viszonylag jól felszerelt iskolában és tangazdaságban tanulhattak, és „aranykalászos gazda” végzettséget szerezhettek.

1944-ben édesapámék Magyarországra menekültek, Gyulára. Apámnak egy öntözési szakiskolát kellett létrehoznia Gyulán. Az intézmény, a **Magyar Királyi Téli Gazdasági Iskola, M. Kir. Öntözéses Szakiskola** az Almásy-kastélyban működött. Apámat tanulmányútra küldték áprilistól szeptemberig, hogy megismerje a Tiszántúli számos öntözéses gazdaságát, és adatokat gyűjtsön az öntözéses növénytermesztésről szóló tankönyvének megírásához. Alighogy visszatért Gyulára, szeptember végén felettese utasítására először Kunszentmiklósról, majd Pestre irányították. Vele ment a családja: felesége és az erdélyi Csíkból született kislánya. 1944. november 22-én Klotildligeten érte a behívó egy újonckiképző gyalogsági ezredhez Tatára. Ezredével gyalogmenetben hagyta el az országot. Az ausztriai „kivonulása” alatt részletes naplót írt, melyben igazán megkapó az, hogy a századában gyalogló tanítók pihenő idejükben már a háború utáni munkájukra készültek. Ezt írta naplójába: „Zwettl-ben, a gyűjtőtáborban a helyzet változatlan: a századnál lévő irodai dolgokat végzem, és öntözési ismereteimet vetem papírra. Mindnyájan reméljük, hogy innen most már hamarosan indulunk haza Magyarországra. Addig is gazdasági tanfolyamot tartunk négyen: Száraz Gyula, Felföldy Kálmán, Dicsőváry és én.”

Nemsokára orosz fogságba került, a máramarosi lágerből 1945. szeptember 10-én szabadult. Édesanyánk másfél éves kislányukkal, héthónapos terhével (velem) várta őt **Gyulán** a kifosztott szolgálati lakásban. Édesapám munkába állt: először a **Gazdaképző Iskola** tanára, majd miután igazgatóját, jó barátját, Dubay Aladárt népitétellel eltávolították, őt (akinek apja felett szintén a „nép ítélte”) nevezték ki az intézmény élére. Emellett felügyelte a téli gazdatanfolyamokat és a járásban az elemi iskolákat. Mezőgazdasági ismeretekre oktatta a leendő tanítókat a **Gyulai Tanítóképzőben**, elnöke lett a megye munkaerő-gazdálkodási bizottságának, a munkabérmegállapító bizottságnak, és tudósított a megye gazdaságáról.

Gazdaképző (Gyula, 1944)

Az 1948-ban végzettek tablóján

Belépett a Szociáldemokrata Pártba, de a két párt egyesülése után a Magyar Dolgozók Pártjából kizárták, mert nyilatkozatából hiányoztak a külföldre távozott sógorai, a papok meg az apósa. A párt igencsak jól informálódott apánkról. Dombiratos kommunista vezetői rendesen leszedték a keresztvizet a családjáról: „A gazdatiszt nagyobbik fia nem volt külön az apjánál, a kisebbik az megértőbb volt, de már nevelésénél fogva hasonlított az apjára. Ha a felszabadulás előtt el nem menekülnek, ma már nem kellene igazolni őket.” A következő feljegyzést róla, most már Gyulán, a városi párttitkár látta-mozta: „Felesége nem hajlandó belépni a MNDSZ-be, akinek testvérei papok, a család igen erős papi befolyásolás alatt áll. Érdekes volt az igazgatót hallgatni a szakszervezeti gyűlésen, majd másnap látni bizalmas beszélgetésben a plébánossal.”

Bár szakmai és vezetői munkáját elismerték, sőt kitüntették – ez később is megesett vele –, de ennyi „dicséret” után, mint mondotta: „kitelt a böcsület a kisvárosban”.

Apám ízig-vérig mezőgazda és tanító volt. Uradalmi gazdatiszt apa elsőszülött gyermeke, akinek a magyar föld volt a mindene, a gazdaság, az öntözéses növénytermesztés és az ezekről

való tanítás. Kállay és Darányi földművelésügyi minisztereket is elismerte, majd később még Kádárral is megbékélt, Dinnyés földművelésügyi miniszter teljesítményét még dicsérte is. Dühöngött, amikor megtiltották az egyéni gazdálkodást a földeken, szétverték a nagybirtokokat, törvényekkel vették el a magyar paraszt földhöz való jussát. Talán könnyezni is láttam, amikor egy földről szóló rendelet miatt földhöz csapta a Magyar Nemzetet. De végül is elfogadta, hogy a „termelőszövetkezeteké a jövő!” Elkezdte lelkesen tanítani az agrónomusokat, a jövő szövetkezeti elnökeket. Nem volt egyedül, a háború után a mezőgazdasági szakoktatás, a mezőgazdasági technikumok, szakiskolák tanárainak nagy része a birtokosok és nagygazdák gazdasági akadémiát végzett fiai közül került ki. Kiváló szakemberek voltak, akik gyermek- és fiatalkorukban látták, megtapasztalták, hogyan működik egy nagyobb gazdaság. Apám egy idő után úgy ismerte a Tiszántúlt, mint a tenyerét. Felettesei helyezgették ide-oda, hogy tanuljon és tanítson, iskolát szervezzen. Így aztán 5 év alatt 5 városban, 8 intézményben szolgált apánk a szocializmust építő Magyarország mezőgazdasági szakképzését.

Néhány „gyöngyszemet” idézek a rendszerváltást követően hozzám került dossziéjában lapuló jellemzésekből, mert éppúgy jellemzik a kort, mint a minősítőket és kevésbé a minősítetteket.

A minisztérium személyzeti főosztályán készült minősítés (1950): „Nős, 5 gyerek. Pártból kizárták. Politikailag képzetlen. Nem megbízható. Tudását nem igyekszik fejleszteni. Szakmailag közepes. Demagóg. A múltbeli magatartása nem teszi alkalmassá, hogy vezető állásban dolgozzon.”

Egy árnyaltabb, vidéki káderjellemezést is idézek a benne lévő helyesírási hibákkal: „Megjelenése bátor, de kissé fölényes magatartásával nem kelt jó benyomást. Előadás kiértékelésen hibáit beismeri, de szeret nagyképszerűsködni, szereti tudását fitoktatni, hogy érezzen ki az ő magassabb tudása. Ha az iskolavezető vagy valamilyen felülvizsgáló tartózkodik a szemináriumában, akkor az anyagot tulságosan átpolitizálja. Állandóan a Szovjetunió és a párt szerepét hozza bele a kérdésekbe. Sokszor sétál és úgy vezeti a szemináriumot. A politikai előadókkal szemben kicsit fölényesen viselkedik. Hajszálhasogató tevékenységével és paragrafus magolásaival, kispolgári magatartásával nem bír az előadói kollektívába beilleszkedni. Az iskolai tanításon kívül más munkát nem szívesen vállal. Sajtót nem fizet elő semmilyen, könyveket csak szakkönyveket olvas. Jobban és többször hangsúlyozza az egyéni termelést, mint a nagyüzemi termelést, meg állapítható, hogy a kis termelés híve.”

Az a megállapítás, hogy a tanításon kívül nem vállal más munkát, nagyon sántít, hiszen bent laktunk az iskolákban, ahol ő a nap 16 órájában együtt élt diákjaival, a többségében kollégistákkal. Aztán még vártak rá az otthoni férfimunkák, a javítás és karbantartás, a tüzelőhordás, a favágás, a disznóetetés és öltisztítás, majd késő este a szakmaiak: a tankönyvírás, a dolgozatok javítása és egyebek. Az igaz, hogy nem fizetett elő a pártlapra, és nem vásárolt a kommunista kiskönyvtárból, de talán magyarázható: nagy a család, kicsi a fizetés, melyből azért fizette rendszeresen a békekölcsönt.

A **Szarvasi Állami Tessedik Sámuel Növénytermesztési Technikumban** a diák volt a közép-pontban. Dr. Vincze Ferencnek, a barátjának, igazgatójának jó partnere volt helyettesként apám, közel másfél évtizedig dolgoztak együtt. Jeleskedtek a közösségek kialakításában, szervezésében, mind a tantestületek, mind a diákközösségek (iskolai, diákotthoni, a bikazugi tangazdasági konviktusi osztály és csoport) színterein. A tantestület „régí vágású”, de elhivatott pedagógusok közössége volt. Apámnak az 1956-os forradalom alatti viselkedése a tanulók és a tantestület iránti felelősségéről vallott. Nehéz helyzetbe került akkor a technikum vezetése. Az igazgató hirtelen megbetegedett, ezért a tantestület összeült megtárgyalni, mitévők legyenek. Apánk mint az igazgató helyettese vezette az értekezletet, a „sajtpapírra” írt beszédét megtaláltam s örööm.

A következőket mondta: „Iskolánkban Forradalmi Bizottság nem alakult, de a tantestület azt indítványozta, hogy egy ideiglenes bizottság vezesse az iskolát. Mindenki tisztában volt azzal, hogy erre az indítványra külső behatások miatt volt szükség, elsődlegesen amiatt, hogy igazgatónk minden esetleges támadással szemben megvédjük. Ma viszont az iskola érdeke, a tantestület egységének megőrzése és nyugalma megköveteli, hogy ezt a kérdést felülvizsgáljuk és rendezzük. Indokaink: jelen helyzetben igazgatónk lemondását nem fogadhatjuk el; törvénytelen az igazgató mellé rendelt bizottság. Kérem a tantestületet, hogy vitassa meg az iskola további vezetésének kérdését.

Magam részéről kérem igazgatónkat, úgy is mint jó barátomat, hogy vegye át az iskola vezetését. Megígérem, hogy minden erőmmel támogatom, és az elkövetkező nehéz napokban az iskola összes ügyét mint helyettese, olyan felelősséggel intézem, mint azt tettem eddig is.”

Tessedik szarvasi iskolájában apám életének legaktívabb és – szerinte – legszebb éveit dolgozta, élte (bent laktunk az iskola területén, akkor még a Körös partján álló Bolza-kastélyban), az öntözéses növénytermesztés szakembereit képezte. Lelkesen tanított, tankönyvet és tanulmányokat írt, és esténként „ránca szedte” ekkor már kilencgyermekes családját. A technikum 1965-ben bocsátott ki utoljára középfokú végzettségű szakembereket, 572 technikus végzett Szarvason.

A földművelésügyi miniszter 36/1961. számú utasításában elrendelte: „A tudományos kutatómunka, az oktatás és a termelés szoros kapcsolatának biztosítása érdekében (...) a felsőfokú és középfokú technikumok a mezőgazdasági kutató intézetekkel összevonva közös igazgatás alatt működjenek.”

Apám, aki elsősorban pedagógus volt, és akinek évtizedes tapasztalatai voltak a mezőgazdasági, főként az öntözéses növénytermesztés, de az üzemgazdaság terén is, hamar vitákba keveredett az új igazgatóval. Egyenlőtlen pozícióból tárgyaltak: a hatalmat képviselő és elsősorban kutató igazgató és az oktatás színvonalát féltő párton kívüli pedagógus.

Dr. Vincze Ferenc a Hajós-kutaságtól a tanszékvezetésig (2010) című visszaemlékezésében írta: „A minisztériumban élesen összezdörögtem az igazgatást átvevő utódommal, aki Albel Andort – a kitűnő gazdaszántárt – nem hajlandó átvenni a felsőfokú technikumba.”

Apám vándorlása ismét elkezdődött, most már mint szakfelügyelő utazgatott. Édesanyám pedig a közben eltelt tíz évben a hét öt napjára egyedül maradt a sok gyermekkel.

Tanítványa, *dr. Frecska Sándor* állatorvos így emlékezett apámra: *„Igen, vannak emberek (hála Istennek), akik becsülettel, lelkiismeretes szorgalommal, embertársai megbecsülésével élik le egész életüket, tisztán és korrektan szolgálják hivatásukat, makulátlan és tiszteletre méltó családi életet élnek. De ha valami okból meg kell emlékezni róluk, akkor az ember nem tud hirtelen mit mondani. (...) Mert hát az ilyen emberek soha nem álltak a rivaldafényben, nem voltak kirívó botrányaik, sem világraszóló találmányaik, mire is lehet emlékezni velük kapcsolatban? (...) A tárgy, amit oktatott, a növénytermesztés nem egy mindennapi csodákat feltáró, folyamatos rácsodálkozást szerző tárgy volt (lehet, hogy csak nekem). Ő ezt rendkívül alapos, részletes módon próbálta tanítványaiba plántálni. A tárgy viszonylagos szárazsága ellenére óráin a tanulóknak még az egyébként renitens vonala is figyelemmel hallgatta előadásait. A katedráról elmondta a hivatalos tananyagot, az órák vége felé lejött a katedra mellé, és akkor elmondta a saját véleményét, gyakorlati tapasztalataival fűszerezve. Gyakran utalt a növénytermelés és állattenyésztés szoros összefüggéseire, amely az akkori körülmények miatt, a nagyüzemi gazdálkodásban inkább ellentétes, sőt gyakran ellenséges ágazatok voltak. (...) Őt soha nem az érdekelte, mit nem tudsz, hanem amit tudsz, azt érted-e. Senkit nem szégyenített, pláne nem alázott meg, nevelése pedig a saját példaadó viselkedése volt. És ez elég volt! Bár »kastélyban« lakott, a kilenc gyereke ugyanolyan vaságyon aludt, mint mi a kollégiumban. Tudtuk, hogy külföldi rokonaik segítségével tudták fenntartani magukat, láttuk, hogy a gyerekek gyakran éhesen ögyelegtek a konyha körül, és a menza dolgozóinak jóvoltából boldogan vittek egy két buktát vagy egyéb jó falatot haza. Albel tanár úr mégis kiegyensúlyozott, boldog ember volt, a körülmények ellenére is megtalálta azt a »kis virágot, ami az útfélen neki nyílt«, kilenc gyermekének édesanyját, a feleségét.”*

Albel Andor a MÉM Szakoktatási felügyelőség Területi Szakfelügyeleti és Továbbképzési csoportja, valamint Szeged megbízott vezető szakfelügyelője 1974. december 31-én ment nyugdíjba. Három alkalommal lett a *Mezőgazdaság Kiváló Dolgozója*. Szüleinknek, már idős korukban nyújtotta át dr. Demeter László – a Petőfi utcai nagycsaládok egyikében nevelkedett polgármester – 1992-ben a *Szarvas Város Kiváló Polgára* címet. Boldogan éltek tovább, együtt sétáltak, apám végre eleget horgászhatott, a mama kötögetett mellette a Körös-parton. 1997-ben apám elhunyt, 2005-ben követte őt édesanyánk, és most már a „kis virággal”, melyről „megvolt szíve minden kedve”, közös sírban pihennek a Bolza-kripta közelében.

*Fia,
DR. ALBEL ANDOR tanár
Gyula*

DR. ANTAL ÁRPÁD (Nyújtód [ma Románia], 1925. július 24. – Kolozsvár [ma Románia], 2010. július 6.) romániai magyar irodalomtörténész, a tudományok doktora

Középiskolai tanulmányait Kézdivásárhelyen végezte, 1944-ben érettségizett. Antal Árpád középiskolás korában aktív műkedvelő színjátszó volt. Főszerepet játszott *Az Árpád új hazát keres* c. színműben, melyet az iskola akkori igazgatója Szócs Mihály írt. Földi István Gábor Áron című színművében Gábor Áron segédtestjét alakította. Ezenkívül valamennyi iskolai ünnepélyen tevékeny szereplő volt.

A *kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen* végezte felsőfokú tanulmányait. 1948-ban itt szerzett magyar nyelv és irodalom szakos oklevelet. Ezután ugyanitt tanársegéd lett, később adjunktus, a reformkor, illetve a 19. századi irodalom előadója, az irodalmi tanszék vezetője és professzora. Tanulmányai és cikkei a romániai szakfolyóiratokban, például az *Erdélyi Néprajzi Tanulmányokban* jelentek meg. A *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* szerkesztőbizottságának tagjaként is tevékenykedett. Irodalomtörténeti feltételként a kutatómunka filológiai megalapozását sürgette mind a szövegkritika, mind a forrásközlés terén, s a lapok repertóriumainak elkészítésére biztatott. Kiemelte az irodalmi levelezések kiadását, s az RMI és a fehér könyvek szöveggondozásait, viszont rámutatott bibliográfiánk hiányosságaira (*Korunk Évkönyv* 1981).

A Faragó Józseffel és Szabó T. Attilával közösen összeállított *Kriza János* c. tanulmánykötetben közölt Kriza-tanulmányának finom műelemzéseit, kor- és életrajz-bemutatóját egy összefoglaló pályakép első fejezeteként méltatta a szakkritika. Több magyar klasszikus (Katona, Vörösmarty, Arany, Vajda, Mikszáth, Gárdonyi) műveinek erdélyi kiadását s az *Arany és Petőfi levelezése* c. kötetet (1973) szerkesztette, és látta el jegyzetekkel. Társszerzője volt több iskolai tankönyvnek. Kocziány Lászlóval közösen szerkesztette a líceumok II., ill. az általános iskolák X. osztálya számára a *Magyar irodalom* és az *Irodalmi szöveggyűjtemény* c. tankönyveket (1973; újabb kiadás 1978).

Munkásságát érdemben tanítványa, majd munkatársa *Egyed Emese* méltatta: „Antal Árpád a székelőföldi Nyújtódon született Antal Árpád földműves és Török Mária varrónő fiaként. A Bolyai Tudományegyetemen szerzett magyar nyelv- és irodalom szakos tanári diplomát. Tudni kell, hogy magyar–francia–néprajz szakra iratkozott a kolozsvári egyetemre 1945-ben. Kedvenc tanárai, Gunda Béla, Zolnai Béla távozásával aztán maradt a magyar szak egyedül, de az irodalmat mindvégig társadalmi összefüggéseiben kívánta szemlélni. Rövid középiskolai tanári munka után (Kézdivásárhely, Nagy Mózes Gimnázium), 1950-től 1987-ig, betegség miatti nyugdíjazásáig tanította a kolozsvári egyetemen a magyar irodalom történetét, a bevezetést a filológiába, rövid ideig a magyar művelődéstörténetet is.

Egy olyan korszakban, amelyben a hozzá hasonló helyzetű és meggyőződésű ember nem utazhatott külföldre (Magyarországra sem), magyar irodalmat tanított Romániában, s az egyetemi katedra mellett olyan lehetőségeivel is élt, mint a kommentált szövegkiadás (Katona, Vörösmarty, Arany, Vajda, Jókai, Mikszáth, Gárdonyi művei), amely iskolai segédkönyvként is felhasználható volt. A Tanulók könyvtára sorozatnak köszönhetően a klasszikus magyar műveltség jelentős forrása volt a magyarországi könyvkiadástól és könyvforgalomtól elzárt Románia magyar olvasói számára.

Tankönyvírásban meg kellett tapasztalnia a totalitárius rendszer alapvető kultúraellenességét: már kinyomtatott tankönyvét bezúzták, nem követhette használatát a középiskolai gyakorlatban. Egyetemi jegyzetét elkészíthette, ez 1979-ben jelent meg *A magyar irodalom a reformkorban* és az 1848–49-es polgári demokratikus forradalom idején című, 1959-es egyetemi jegyzetének átdolgozott kiadásaként *A magyar irodalom a reformkorban és 1848–49-ben* címmel.

A nagy hagyományú középiskolai irodalomoktatást a tanárképzés iránti figyelmével szolgálta, az egyre romló iskolaviszonyok idején az olvasáshoz való rendíthetetlen jó viszonyban látta a közművelődés sarkalatos kérdését. Nem rajta múlt, hogy a magyar nyelvű könyvkiadás az 1980-as évek végén minimálisra csökkent.

Nem annyira falusi származása, mint inkább a népi írók iránti fiatalkori lelkesedése, a falukutató mozgalmak iránti érdeklődése, néprajzkutató hajlama magyarázza a falusi olvasókörök múltjára vonatkozó kutatásait. Néprajzi jellegű kutatásaiban a történeti esemény folklorizálódásával és az egyetemes mondakincs erdélyi magyar jelenlétével foglal-

kozott. Éppen abban az időben tanította nekünk a reformkori magyar irodalmat, és arra emlékszem, egy alkalommal megállt az előadásban, és verset kezdett mondani. A kurzusillusztráció, A magyar költő című Vörösmarty-vers (Jár számküszötte az árva fiú...) annyira váratlanul hatott ránk, akik a versmondásban kortársi szövegekhez vagy iskolai egyvelegekhez szoktunk, hogy nem tűzés talán, ha a szépség pillanatára ébredésnek nevezem azt a szerepből kiesést vagy éppen a személyesített tanítás lehetőségének megvillantását. Vörösmarty nyelvi varázslatához (annak közvetítéséhez, életre keltéséhez) az ő félig mosolygós lénye, tudós humora, halksága, áhítatos hangja kellett.

A magyar nyelv és irodalomtudományi tanszékét felelősségtudattal vezette, a munkahelyi feszültségeket mint örökös békítő, enyhíteni próbálta. Nem volt rebellis alkat, igényességét a meghittség köreiből, személyes lelkesedéssel, azon túl is felelősségtudattal és következetesen képviselte. És hogyan viselkedjék a tanár a nagy katasztrófák idején? Sirasson? Lázadjon? Meneküljön? Helyén maradt, belső tusakodással bizonyára, de a jövő nemzedékének fenntartva és éltetve az oktatásnak a politikumtól ritkán függetleníthető intézményét. Nem volt könnyű dolga: a diáklétszám alacsony volta mellett, a középiskolai személynézetpolitika a beolvasztás (ellehetetlenítés) jeleit mutatta. (A reformkor irodalmi életének lelkesedése a mindennapi oktatási tárgya volt évtizedekig: a személyi kultusz Romániájában élve, hogy ne vezetett volna ez meghasonláshoz? Nála szívbetegséghez vezetett.)

Határozott történelemérzékelését tapasztalhatjuk abban a döntésében, hogy idős korban, gyöngye egészségi állapotban is vállalta egy időre a tilalom évtizedei után 1990-ben újjáalakult »Erdélyi Múzeum« Bölcsészeti-, Nyelv- és Irodalomtudományi Szakosztálya irányítását. Azok közé tartozott, akik tudták, hogy több intézmény együttes, összehangolt működése nélkül a magyarságnak nincs jövője Erdélyben sem.

Érdemes megvizsgálnunk, milyen személyiségeknek szentelt különös figyelmet. Élete nagy példaképét – immár a XXI. századba érve – Márton Áron püspökben jelölte meg. Monográfiát készült írni a szent életű, szabadságától, hatásköre gyakorlásától a zsamoki hatalom által megfosztott püspökről, de néhány közlemény után kedvét szegték az ellentmondásos visszajelzések, a téma divatba jövétele. Egykori tanárai közül a már említett Gunda Béla, a nyelvész Gombocz Zoltán, Harkai Schiller Pál, György Lajos volt rá különös hatással (György Lajos irodalomtörténész, könyvtáros, tanári munkásságával külön is foglalkozott: György Lajos, 1992). Szentiváni Mihálynak, az unitárius kollégium egykori nagy reménységének, népdalgyűjtőnek monográfiát szentelt, amelyet elismerően fogadott a kritika (Szentiváni Mihály. Monográfia. Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, Bukarest, 1958). Szentiváni eszmetársáról, kortársáról, a püspökké lett Kriza Jánosról Faragó Józseffel együtt írtak könyvet (Bukarest, 1965). Saját kortársai közül Márton Áron püspök mellett Szabó T. Attiláról írt méltatást, írt a fiatal Gyulai Pálról, pedagógus pályákat vizsgálva Nagy Gézárról.

A művelődési és tudományos intézményeket, mint különböző nemzedékek együttműködésének ideális terepét tekintette. Fiatal korában a Móróc Kollégium révén ismerte meg a társadalmi dialógus lehetőségeit (1945–48), ennek továbbvitelében reménykedve lett szervezője és vezetője a kolozsvári Szabó Dezső Kollégiumnak is (1946–47). A gyűlekezősi szabadságot korlátozó időben az irodalom szeretete révén kísérelte meg közvetlen környezetének, tanároknak, diákoknak, olvasóknak átadni tudását, egyszersmind az érzelmi intelligencia ajándékait.

Szerkesztőként a Román Akadémia magyar nyelvű lapját, a kolozsvári székhelyű Nyelv- és Irodalomtudományi Közleményeket szerkesztette, rövid ideig az »Erdélyi Múzeum« megbízott főszerkesztője is volt. Több száz általa irányított szakdolgozat jelzi lelkiismeretes egyetemi tanári munkáját, és 1990–2008 között több sikeresen megvédett doktori disszertáció is (Benedek Elek levelezése; Széchenyi István naplói; Barcsay Ábrahám költészete; Jósika Miklós műveinek fogadtatása; A felvilágosodás erdélyi irónói; Az érzékenység színháza; A katolikus népénekek forrásai; Shakespeare műveinek korai magyar recepciója, és a sort hosszan folytathatnók). Biztos értékrend, önképzés, a hétköznapi lelkiismeretes munkája: ez jellemezte témavezetői munkáját, s aki ismeri a tudományos kutatás természetét, tudja, hány elbizonytalanodás, visszatérés, tévedés árán lehet eljutni a legkisebb eredményig is. Ebben az egyénre szabott és láthatatlan munkában volt páratlan tehetségű tanárunk, Mesterünk."

Ebben a versenyre épülő és magát sokféle technikával kényeztető, gúzsba kötő világban a bezárkózások híve maradt. Valami réges-régi intézmény ez, semmivel nem pótolható. Nemcsak az információk cseréje: a sejtések megfogalmazása, a bizalom révén a vélemények békés ütköztetése, szellemi útkeresés, társkeresés.

Élete utolsó évtizedében a verskedvelő professzor Tóth Árpád és Novalis költészetében jelölte meg a szépség otthonos teljesítményeit. Naponta sétált, korábban ilyen sétákon ő próbálta felelősségét, Jancsó Lya tanítónőt depressziójából visszabúvóltni; később őt, a fizikailag egyre erőtlenedőt kísérte valamelyik családtagja, ismerőse. Sajnos, nem érthette meg 85. születésnapját.

DR. SZŐCS GÉZA
tanár, közíró
Kézdivásárhely

APAVÁRI JÓZSEF (Egyek, 1938. június 21. – Budapest, 2015. december 29.) tanító, tanár

Egy Hajdú megye északi részén fekvő településen, Egyeken látta meg a napvilágot. Édesapja a település aljegyzője volt, édesanyja mesterszakács, kifőzdét üzemeltetett. Korán félárva lett, mivel édesapja, aki támasza volt a családnak, 1940 januárjában elhunyt. Így édesanyja nehéz körülmények között nevelte Józsefet és Éva nevű lánytestvérét.

Általános iskolai tanulmányait szülőhelyén végezte. Jó tanulmányi eredménye lehetőséget adott arra, hogy középiskolában tanuljon tovább, így a debreceni Maróthi György Tanítóképző növendéke lett. Képzős tanulmányai alatt kollégista volt, és igyekezett beilleszkedni az iskolai és a kollégiumi közösségekbe. 1957 nyarán sikeres érettségi vizsgát tett, mely feljogosította arra, hogy a Megyei Művelődési Osztály terve szerint megkezdhesse gyakorló tanítói tevékenységét az általuk kijelölt általános iskolában.

Így került a Hajdú-Bihar megye nyugati határán fekvő Újszentmargita településre. Oktató-nevelő munkáját az előírásoknak megfelelően végezte. Szinte egész nap az iskolában tartózkodott, hiszen csak ott volt megfelelő meleg és fény, mert a „kistanítók” lakása általában nemigen volt barátságos. 1958 nyarán sikeres képesítő vizsgát tett, ezután tehát felettesei jóvoltából mint tanító végezhetette munkáját *Újszentmargita* egyik **tanyasi iskolájában, Nagyszögön**. Örömmel elvállalta a felkérést, mert így a lakásvizonyaiban kedvező fordulat következhetett be, továbbá, ami nagyon lényeges volt a számára, a fizetése is több lett.

Milyen is volt az élet ott a tanyasi iskolában? Ezen a vidéken kiterjedt tanyavilág volt. A kisebb tanyákról gyalog jártak be a gyerekek az iskolába, pedig ezt nem könnyen teheték meg, mert az utak nehezen voltak járhatók. Nagy sárban vagy hóban kellett nem is keveset gyalogolniuk szegényeknek, hogy az iskolába eljussanak. Az iskolát – a tanítói lakással együtt – a volt intéző kastélyában rendezték be. A tanító jó korán kelt, hogy mire a gyerekek átfázva odaérnek, már meleg tanteremmel és forró – bár üres – teával várhassa őket. Miután a gyerekek pihentek, és kicsit átmelegedtek, csak akkor tudták megkezdeni a tanulást.

József eleinte összevont alsó tagozati osztályban tanított, majd miután pedagógusnő kollégái ezt kérték, a felső tagozat tantárgyait is elvállalta.

Nagyszögön ismerkedett meg Nacsa Irén tanítónővel, akivel 1960. június 6-án házasságot kötöttek, majd 1962-ben megszületett József nevű gyermekük. (Sajnos ez a házasság felbomlott, s barátunk családi életének további alakulását nem tudtuk pontosan és részletesen nyomon követni.)

1966-tól Tiszacsege egyik tanyasi iskolájában, majd *Tiszacsegén* dolgozott, itt is összevont, részben osztott iskolában. A külterületi iskolákban nem volt könnyű a pedagógusok munkája. A családokban a szülők a gyerekeket – főleg a fiúkat – iskola helyett dolgoztatták. A bizonyítványba több esetben azt kellett beírni, hogy „Sok mulasztás miatt nem osztályozható”. Ennek ellenére itt végre sikerélményekben is része lett „József tanító bácsinak”, mivel elsősorban testnevelést tanított, és a kézilabda meghonosításában nagyon eredményes munkát végzett. Olyan csapatot sikerült hosszú távra kialakítania, hogy a térség iskolái között éveken keresztül veretlenek voltak.

Valószínűleg ennek volt köszönhető, hogy 1976-ban **Kaposvár** egyik iskolájába csábították. Ő élt a városba kerülés lehetőségével, és a **II. Rákóczi Ferencről** elnevezett **általános iskola** nevelője lett. Természetesen itt is főleg testnevelést tanított. Munkáját igyekezett nagyon jól végezni. Szükségesnek tartotta, hogy az eredményesebb munka érdekében képezze magát, és az elért sikerek is arra ösztönözték, hogy beiratkozzon a Pécsi Tanárképző Főiskolára, melyet 1979-ben sikeresen el is végzett.

1978. február 27-én viszont olyan nagy baj érte, mely alapvetően befolyásolta élete további alakulását. Egy gépkocsibaleset következtében fél évig kórházban volt, és felgyógyulása után nem sikerült visszakerülnie iskolájába. Ezért másik munkahelyet kellett keresnie, hogy újra egzisztenciát teremthessen. 1978. augusztus 18-ától **Leninváros** (ma **Tiszaújváros**) **106. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetében** vállalt nevelőtanári állást. Ez a település a szocialista iparosításnak köszönheti létét. Az ott épült hőerőmű, majd a Tiszai Vegyi Kombinát, a festékgár, a műtrágyagár, majd a polietiléngár és az olefingár sok-sok szakmunkást igényelt. A településen megindult szakmunkásképző iskolának pedagógusokra volt szüksége. Ide került Apavári József.

Tiszaújvárosban öt évet dolgozott. 1983-tól már **Budapesten**, a **Fővárosi 4. számú Építőipari Vállalat** saját kezelésben lévő **diákkotthonában** lett gyakorlatilag igazgató, de formailag „csak” vezető nevelő. (Ezt a címet az indokolta, hogy két igazgató egy vállalatnál nem lehetett). Itt részese volt az elméleti és gyakorlati képzés bevezetésének, valamint az ezzel járó pedagógiai nehézségek leküzdését szolgáló módszerek kidolgozásának. (A tanulók öt napig 34–36 órás elméleti oktatásban, 5 napig pedig gyakorlati képzésben vettek részt, kéthetes váltásban.)

A következő munkahely-változtatásra a gazdasági élet változása kényszerítette. Az említett építőipari vállalat csődbe jutása, megszűnése után 1987. augusztus 15-én már **Budapest-Terézváros Diákkotthona és Tábor II. kerületi Hárshegyi Intézetének** munkatársaként tevékenykedett. Ez az intézet nemes célok jegyében létesült. Az 1980-as években ugyanis a főváros általános iskolái komolyan törődtek azzal, hogy elsősorban a felső tagozatban tanuló diákok egy része a szabad természethez közel, egészséges környezetben töltsön el tíz napot, két hetet. Így alakítottak ki a II. kerületi Terézváros Hárshegyi Intézetében egy diákkotthont és tábort, s ennek vezetésével bízták meg Apavári Józsefet. Munkáját ott is, mint mindenhol, igyekezett lelkiismeretesen végezni. Kollégáival olyan programokat dolgoztak ki, hogy a gyerekek szórakozva, sokat sportolva tölthessék el napjaikat.

2003-ban lett nyugdíjas, Érden telepedett le. Szabad idejét főleg kerti munkák végzésével töltötte.

2007-ben örömmel vette kezébe tanítóképzős diáktársainak meghívóját az 50 éves osztálytalálkozóra. A találkozón lelkesen számolt be mozgalmas életéről volt osztálytársainak és osztályfőnöküknek, dr. Kertész Andornénak. 2008 szeptemberében ismét Debrecenben találkoztak az osztálytársak, s a Nagytemplomban ő is meghatottan vette át a főiskola vezetőjétől az **aranydiplomát**.

Az aranydiploma átvétele a debreceni Nagytemplomban és utána (2008)

Ezen a találkozón diáktársaival együtt elhatározták, hogy ezután minden évben találkoznak. Az ország különböző helyein megrendezett osztálytalálkozóknak mindig lelkes résztvevője, sőt egyik szervezője lett. Ötleteivel, javaslataival igyekezett ezeket az összejöveteleket érdekesebbé, színesebbé, maradandóbbá tenni.

2015 nyarán osztálytársainak legnagyobb meglepetésére már nem jelent meg a találkozón. Amikor telefonon beszéltek vele, gyengeségre, levertségre panaszkodott. Megígérte viszont, hogy a következő osztálytalálkozóra, ha négykézláb kell elmennie, akkor is meg fog jelenni. Sajnos, ezt az ígéretét már nem tudta beváltani. Ősszel arról értesültünk, hogy kórházban van. Csapó Antal, Nagy Sándor és én magam igyekeztünk meglátogatni. Biztattuk, hogy tartsa meg orvosainak, ápolóinak útmutatásait, s minél előbb kerüljön ki a kórházból. Rossz volt látni, hogy az az ember, aki egész életében a tevékenység, a tenni akarás mintaképe volt, kórházi ágyba kényszerült.

Családjának látogatásain kívül volt osztálytársai is figyelemmel kísérték egészségi állapotát, rendszeresen telefonon is érdeklődtünk egészsége felől. Azt tapasztaltuk, hogy fáradt lett élni. Pedig azt ő is nagyon jól tudta, hogy az élet az örömek mellett fáradtsággal is jár. Apavári József ezt a fáradtságot, a küzdést az életben maradásért nem vállalta. Ezután a sors volt a fő szervezője életének. 2015. december 29-én visszaadta lelkét teremőjének. Temetésén a családtagjain kívül volt osztálytársai búcsúztak tőle az érdi köztemetőben.

Csapó Antal, Tatán lakó volt osztálytársa így emlékezik Apavári Józsefre: „Életének utolsó éveit Érden töltötte egy kertvárosi házban, amelyhez egy kis gyümölcsöskert is tartozott. A sok munkában segítségére volt társa. Szívesen dolgoztatott a kertjében, mert így jó levegőn volt, és a megfelelő mozgást is biztosította. Mi, akik közelben lakó osztálytársai voltunk, többször meglátogattuk. Örömmel tapasztaltuk, hogy megfelelő körülmények között él. A lakás felszereléséből nem hiányoztak a könyvek sem, és a szabad idő kellemes eltöltéséhez is mindene megvolt. Az utolsó időszakban mégis egyedül maradt a kezdődő betegségével, sőt a bevásárlás gondja is rá hárult, de így legalább kimozdult a kertjéből egy-egy hosszabb-rövidebb városi sétára, így tudott találkozni közelebbi és távolabbi szomszédaival. Amikor kórházba került, többször meglátogattuk, igyekeztünk erőt önteni belé a gyógyuláshoz, de ő már ekkor nem bízott a teljes felgyógyulásában. 2015 decemberében végleg eltávozott közülünk. Temetésén a még élő osztálytársai közül négyen jelentünk meg. A koszorú szalagjára ezt a szöveget írtuk: Emléked megőrizzük, tanítóképzős osztálytársaid.”

Munkájának elismerése:

* 1972-ben Úttörővezetői Érdemérem

* 1993-ban Karácsony Sándor-díj, melyet Andrásfalvy Bertalan minisztertől vett át.

Volt osztálytársa,
VMIRJÁNCKI JÓZSEF tanár
Körösszegapáti

ÁRVA ISTVÁN (Nagyléta, 1927. március 26. – Biharugra, 2003. február 13.) tanító, iskolaigazgató

Hajdú-Bihar megye Nagyléta községében született Árvai Sándor földműves és Marosán Irén középső gyermekeként. Az édesanya a család teendőinek ellátásával és az öt gyermek nevelésével foglalkozott.

István a nagylétai Református Elemi Népiskolába járt, ahol jó tanuló volt, ezért szülei 1939-ben beírták Derecskén a Polgári Fiúiskolába. Az iskola befejezése után Nagyváradon tanult tovább a Magyar Királyi Nagy Sándor József Polgári Fiúiskolában, melyet 1943 nyarán fejezett be.

Jó tanulmányi eredménye arra készítette, hogy továbbtanuljon. Szüleinek öt gyermeket szinte lehetetlenség volt taníttatni, de Árvai István arra kérte őket, hogy tanulhasson. Lemondott minden ötletéről örökségről, csakhogy folytathassa tanulmányait. Nagy tervét testvérei is támogatták, ők maradtak a földnél. Ezek után iratkozott be 1944-ben a Debreceni Református Kollégium Tanítóképző Intézetébe.

A kollégiumban olyan tanárok tanítottak, akik nagy szakértelemmel készítették fel tanítványaikat a tanítói pályára. Nagy súlyt fektettek a szakmai felkészítés mellett a diákok ének-zenei képzésére is. Ennek köszönhető, hogy a későbbiek során sikeres kórusvezető lett, több hangszeren játszott. A református kollégiumban jó közösségi ember volt. Az itt eltöltött évek barátsága később is folytatódott. Osztálytalálkozókon kedves élményként emlékeztek vissza az akkori évekre (dr. Sári Gusztáv, dr. Dúró Lajos, M. Sipos Endre, Tar József és Tóth László).

Tar József volt tanítóképzős osztálytársa így emlékszik vissza Árva Istvánra: „A Debreceni Református Kollégium Tanítóképző Intézetében az 1943 és 1948-as évek közötti időszakban osztálytársam volt Árva István. 1948-ban 48-an végeztük el az öt évfolyamos tanítóképzőt 1848 szellemében. A tanítóképző intézet elvégzése után gyakran tartottunk osztálytalálkozót. Több mint 40-éve, minden év szeptemberének a második szombatján találkozunk a Református Kollégiumban. Sajnos, évről évre kevesebben veszünk részt a találkozón. Tudomásom szerint még vagy tízen vagyunk az élők soraiban.

Az iskolai évek alatt és az évenkénti találkozókra egyre szorosabbá vált a kapcsolat közöttünk, szinte testvérként üdvözlöljük egymást. A diákévekben sok közös esemény történt velünk. Emlékszem, hogy Árva István, akit mi Árva Pistának neveztünk, jó barátja volt Tóth László osztálytársunknak, aki a Hajdú-Bihar Megyei Gyermek és Ifjúságvédő Intézet igazgatója volt. Az 1947/48-as tanévben szobafőnöke voltam Tóth Lászlónak. Árva Pistával együtt gyakran meglátogatták a Péterfia utcán lévő Karsai műszerészt. Nem műszaki ügyek miatt, hanem azért, mert szép lányai voltak Karsai uramnak. Egyik alkalommal meglátogattam őket, mondván, látogatást végzett az internátusi szobánkban Török Tibor igazgató úr. Tekintettel arra, hogy nem jöttek be időben a kimenőről, hétfőn reggel jelentkezni kell kihallgatásra. Nagy volt az izgalom Árva István és Tóth László barátunknál. Csak később árultam el, hogy nem kell menni a kihallgatásra.

Később történt – aktív időszakunkban –, hogy a Komádi Nevelőotthonban végeztünk szakfelügyelői látogatást Tóth Lászlóval. Az esti időszakban elhatároztuk, hogy útban hazafelé látogassuk meg Biharugrán Árva Istvánt. Az esti szürkületben nem fedtük fel a kilétünket az érkezéskor. Amikor megtudta Pista, hogy mi érkeztünk, beszólt a feleségének, hogy keresse meg a legszebb pezsgőspoharukat a kedvünkért. Nagyon kellemesen telt el a látogatásunk. Jól ismertük a feleségét is, aki a Biharugrai Halastónál volt főkönyvelő. Árva István mindig büszke volt Biharugra nagy szülőföldjére, Szabó Pál írása.”

A tanítóképző díszes oklevele igazolja, hogy 1948. június 22-én népiskolai tanítói képesítést szerzett. 1948 szeptemberében már mint tanító kezdte pedagógiai tevékenységét. Nagy lendülettel, tenni akarással dolgozott. A tantestület legfiatalabb férfi tagjaként ő járt ki a **Körösszegapátihoz** tartozó **Körmösdpusztai iskolához** tanítani. Az oda-vissza 8-8 km-es utat kerékpáron tette meg. Ott összevont osztályt tanított. A szomszédos **Berekböszörményi iskola** igazgatója az ének tanítására kérte fel. Így ott is tanított. Mindez a mai körülmények között szinte lehetetlennek tűnik.

1951. szeptember 1-én feleségül vette Kiss Irmát, aki számviteli szakemberként a már akkor megalakult községi tanácsnál dolgozott. 1952. december 3-án megszületett fia, István, akit nagy szeretetben és gondossággal neveltek.

Körösszegapátiban, a kis bihari faluban a háború utáni nehéz időkben is kezdett éledezni a lakosság. Különösen akkor, ha van egy szervező, irányító, aki összefogja őket. Így megalakult a színjátszó csoport, amelynek tagjai pedagógusok, irodai dolgozók, állatorvos és egyszerű kultúrát szerető, pártoló fiatalok voltak. Színdarabokat, népszínműveket mutattak be a községben, de a környező településeken is. Ennek motorja Árva István tanító úr volt. Még ma is sokan emlékeznek arra, hogy a tánccsoportot, a színjátszók műsorát az ő zenéje kísérte, és az iskolában az abban az időben a tanév befejezése előtt rendszeresen megtartott tornavizsgákon is Árva István igazgató úr tangóharmonikája szólt.

Nagyon szeretett futballozni. A négy fal közötti tartózkodás után felüdülés volt számára a labdarúgópálya zöld gyepe. Az akkori Dél-Bihari Labdarúgó Kupabajnokságban jól szereplő labdarúgócsapat oszlopos tagja volt.

Jól szervező, eredményes munkájára felfigyeltek a település vezetői, de a járás felelős emberei is. Ennek eredményeként 1954-ben az iskola igazgatásával bízták meg. Ettől az időtől kezdve egy nagyobb közösség munkájának az irányítója lett. A több mint 200 fős gyermekcsapat min-

dennapi tanulási tevékenységének megszervezése nem volt könnyű feladat. A legnagyobb gondot a tárgyi feltételek biztosítása jelentette. Kevés volt az iskolai tanterem. Dél előtt és délután is folyt a tanítás. Nem volt minden tantárgy tanításához megfelelő szakember sem. Nagyon fontos dolognak tartotta István meggyőzni a szülőket az iskolába járás fontosságáról, mert a szülők egy része igényt tartott a gyermeke otthoni munkavégzésére.

Az 1955-ben Körösszegapátiban végzett nyolcadikosok között

Felesége Biharugráról származik, ahova sűrűn hazalátogattak Körösszegapátiból. Ott is ismerték az igazgató úr Apátiban végzett tevékenységét. 1957-ben Békés megyéből, **Biharugra** településről keresték meg és kérték fel, hogy legyen a település **iskolájának** igazgatója. Ő ezt a felkérést megtiszteltetésnek vette és elvállalta. Igaz, az iskolavezetést tekintve kevés gyakorlattal, de annál nagyobb lelkesedéssel kezdett hozzá munkájához. Felesége Biharugrán az Állami Halgazdaságban kapott munkát, pénzügyi előadóként dolgozott.

A Sarkadi Járási Tanács Művelődésügyi Osztályának tanulmányi felügyelője, **Dér Lajos** 1960. január 8-án kelt minősítésében így ír Árva István igazgatóról: „Az igen elhanyagolt, gyenge vezetésű iskolát, melyet örökölt, megfelelő szakemberekkel igyekszik ellátni. Elérte azt, hogy az iskola tantestületébe ne csak képesítés nélküli nevelők tanítsanak, hanem végzett szakemberek. A fiatalok számára lehetőséget adott a továbbtanulásra, megoldást keresett a lakásproblémájuk elintézésére. Vezetőkészsége már az első években megmutatkozott. A tantestületben s a tanulóifjúság sorai között a fegyelem megszilárdult. Az 1959/60-as tanévben már mind tantárgyi, mind személyi feltételek tekintetében igen jók a körülmények, melynek kialakításában mint vezetőnek igen nagy része volt.”

István később visszaemlékezett azokra az időkre, hogy milyen nehéz volt neki a település lakóit meggyőzni az új iskola felépítéséről. Végül a „nyakas bihari gazdák” sok-sok órát dolgoztak az iskolai építkezésen. Így 1959-ben új iskolája lett a településnek. Nagy dolog volt ez, hisz a településen közel két évszázad múltán épült fel az új, négy tantermes iskola.

Szakmailag is igyekezett képezni magát István. Beiratkozott Egerben a Tanárképző Főiskolára, 1967. szeptember 6-án mezőgazdasági ismeretek és gyakorlat tanári képesítést szerzett.

Fontos volt számára az iskola irányítása mellett az ének és a zene, melyet nagyon szeretett. Ezt a vonzalmát még a kollégium tanítóképző intézetének idejéből hozta magával. A településen előbb iskolai, majd a település lakóiból álló énekkart szervezett és vezetett. Az általa irányított 50 tagú ifjúsági vegyes kórus évekig szerepelt a település rendezvényein, de szereplésükkel bejárták Békés és Hajdú-Bihar megye számos települését is. Nagyon szeretett tangóharmonikázni (a képzőben orgonán, harmóniumon, zongorán tanultak, de a tangóharmonikát mindenhova vihette magával). A gyerekeket nemcsak ezen a hangszerezen tanította meg játszani, hanem segítséget nyújtott abban is, hogy minden tanulónak saját hangszere legyen.

Jó szervező munkáját, valamint azt, hogy élvezte a településen élő emberek bizalmát, igazolta az, hogy felkérték a helyi Szabó Pál Termelőszövetkezet elnökének. Így 1967. január elsejétől – 1970. március 27-ig az iskolaigazgatói teendők végzése mellett mint termelőszövetkezeti elnök is tevékenykedett. Ezek után még kevesebb szabad ideje lett, az a kevés iskolai szünet sem volt számára kikapcsolódás, hisz amikor tanítványai, kollégái pihentek, neki akkor volt a mezőgazdaságban a legtöbb munkája. Ott is meg kellett szilárdítani a munkarendet. Az ott dolgozókkal be kellett tartatni a közvagyon, a közösség által létrehozott értékek megbecsülését. Nem volt könnyű, s amikor pedig úgy érezte, hogy mellette már van olyan, aki a továbbiakban tudja vezetni a szövetkezetet, átadta neki a vezetést, s minden energiájával az iskola irányítását végezte.

Volt is dolga, nem kevés, hisz az iskolának abban az időben 315 tanulója volt. Nemcsak dolgozók iskoláját szervezett a felnőttek számára, hanem kihelyezett középiskolát is. Biharugrán előbb mezőgazdasági technikum működött. Az iskola által adott végzettségre volt legjobban szükség a Biharugrán eredményesen működő halgazdaságban. Később pedig az egyetlen esti gimnázium volt a településen, mely érettségit adott a már dolgozó embereknek. *„Így lett Árva István igazgató úr Biharugra legnépszerűbb embere”* – írja róla a *Békés megyei Népiújság* 1964. július 19-i számában *Ternyák Ferenc* újságíró.

Az 1990. június 30-án megtartott iskolai évzáró emlékezetes marad életében. Az akkor végzett és ballagó nyolcadik osztályos tanulókkal Árva István igazgató úr is 42 évi pedagógiai tevékenység után (ebből 36 évig iskolai igazgató) elbúcsúzott az iskolától, nyugdíjas lett.

Egy későbbi beszélgetés folyamán elmondta – ami a Békés megyei Népiújságban is megjelent –, hogy tevékenysége alatt sok nemzedéket indított útjára, sok tanítványa már felnőtt ember, akinek gyermekeit is tanította. Néhányan már kollégái, munkatársai az iskolában. Lelkiismeretes munkájának eredményeként óvónők, tanítók, tanárok lettek volt tanítványai, akikkel tartotta is a kapcsolatot.

Pályája során senkinek nem adott fegyelmit, erre büszke volt. Elve volt a meggyőzés, az emberi hang vagy éppen az „engem győzzenek meg”, mert erre is volt példa.

Pedagógusi tevékenységének folytatója lányunokája, aki Debrecenben a tanítóképzőben végzett, de elvégezte Budapesten a Testnevelési Egyetemet is, és most testnevelést tanít a köröszegapáti iskolában, ahol nagyapja a pályáját kezdte.

István megnövekedett szabad idejének legnagyobb részét pihenéssel töltötte. Többet tudott foglalkozni három unokájával. Igyekezett pótolni mindazt, amire a sok-sok munkavégzés idején nem volt lehetősége. Szeretett vadászni, évtizedeken keresztül a helyi vadásztársaság elnöke is volt.

2003. február 13-án hunyt el. Temetésekor utolsó útjára sok százan kísérték a biharugrai temetőbe.

Munkájának elismerése:

- * Kiváló Úttörővezető
- * Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója
- * A Mezőgazdaság Kiváló Dolgozója

VMIRJÁNCKI JÓZSEF tanár
Köröszegapáti

„Az igazi tanár nemcsak tanít, hanem megtanít valamit. Az igazi tanár nemcsak a tananyagot tanítja meg, hanem megtanít megérteni a világot. Az igazi tanár nemcsak azt éri el, hogy megértsük a világot, hanem azt is, hogy megszeressük.”

(Dr. Gergő Lajos)

B

BABUS JOLÁN (Kassa [ma Szlovákia], 1917. október 14. – Szekszárd, 1967. május 5.)
középiskolai tanár, néprajzkutató

Édesapja, Babus Gyula református lelkész, édesanyja, Szentirmai Jolán okleveles tanítónő. Két testvére volt, Endre és Márta.

A trianoni döntés okozta körülmények között az apát a lónyai egyházközség lelkészének választotta 1920-ban, így a család Kassáról Lónyára költözött. Összesen 35 évet szolgált a tiszteletes úr ebben a beregi faluban. Lakói „Tiborc késői unokái”-nak is tekintik magukat, mivel a környék Bánk bán birtoka volt, de a „Rákóczi népe” büszkesége is jelen van tartásukban. A falu temploma napjainkban is a beregi táj ékessége, alapja a XIII. századból, fa harangtornya a XVII. századból való, szépen gondozott.

Babus Jolán így jellemezte kötődését Lónyához: „Itt ismerkedtem meg kora gyermekkoromban a néppel, elsősorban a beregi emberrel, itt tanultam meg becsülni, szeretni és értékelni munkáját és szellemi kincseit...”

Elemi iskoláit Lónyán, a középiskolát Debrecenben, a Dóczi Leánygimnázium tagjaként végezte. 1936-ban érettségizett, jeles eredménnyel. A történelem–földrajz szakos középiskolai tanári diplomáját 1936–1941 között a debreceni Tisza István Tudományegyetemen szerezte meg. Egyetemi hallgatóként ismerkedett meg a rendszeres néprajzzal, 1938-ban bekapcsolódott a Magyar Néprajzi Múzeum önkéntes gyűjtőhálózatának munkájába, ezt folytatta *Újfehértón*, ahol gyakorló tanárként dolgozott a *magán polgári iskolában* és *Nyíregyházán*, a *Kálvineum* felügyelő tanáraként is.

Diplomájának kézhez vétele után néprajzi munkába fogott. 1941-ben hazatért Lónyára, magántanítványokat oktatott, és a Néprajzi Múzeum vidéki munkatársaként dolgozott. Erről a munkáról írta: „Az anyagot összegyűjtöttem, beküldtem, s tudatára ébredtem annak, hogy amit mint ismeretlent keresek, most megtaláltam: a néprajzot – s ezzel szeretnék foglalkozni egész életemben.”

1943 őszén **Budapestre** került. Az **Állami Erzsébet Nőiskola kollégiuma** felügyelő tanári állása mellett másodállásban felvették a Néprajzi Múzeumba fizetés nélküli, próbaszolgálatos tisztviselőjelöltnek. Lelkesen dolgozott doktori disszertációján, rendszeresen látogatta a néprajzi tanszéket, különösen Viski Károly professzor előadásait a budapesti Pázmány Péter Tudo-

mányegyetemen.

Az 1944. évi húsvétot otthon töltötte szüleinél. Közben Budapest bombázása során találat érte a Néprajzi Múzeumot is, így a szünet után Lónyán maradt, és nagyszabású néprajzi gyűjtőmunkába fogott.

Míg a világban sok minden történt, Babus Jolán Bereg, azon belül Lónya értékeit gyűjtötte, rendezte publikálható dolgozatokba. Már nem volt egyedül, kapcsolati háló védte, biztatta. (Szoros kapcsolatot tartott Csilléri Klárával, Dankó Imrével, Ferenczi Imrével, Kresz Máriával, Márkus Mihállyal, Morvai Péterrel, Muharay Elemérrel, Némethy Endrével, Takács Lajossal és más neves néprajzkutatókkal.) Írt a kender- és lenmunkákról, a lónyai vizekről, teltek a vaskos füzetek feljegyzéseivel, rajzaival. Egy tudományos igényű beregi tájszótár érdekében bekapcsolódott a Nyelvtudományi Intézet nyelvészeti gyűjtőmunkájába. Foglalkoztatta a beregi keresztiszes minták gyűjtése, a motívumok fejlődése, változása. Közel félezer mintát rajzolt le.

1947-ben kérésére kinevezték az akkor induló **lónyai általános iskolába**, ahol hat évig tanított. E tevékenysége még közelebb hozta adatközlőihöz, a szülőkhöz, a lónyai néphez. A gyerekek is lelkesen segítettek neki gyűjtőmunkájában.

Erre a korra emlékezik **Tóth Kálmán** agrármérnök, növényvédelmi szakmérnök, vásárosnaményi lakos: „Lónyán születtem, ott is jártam iskolába. Engem Babus Jolán tanár néni az 1948/49-es és az 1949/50-es tanévben tanított földrajzra és néprajzra. A bizonyítványban így szerepelt a tantárgy: »Föld- és néprajz«. Ma is öröm felidézni törekény természetét, kedves, csilingelő hangját valamint földrajzóráit. Budapesten járva az ő általa vázolt városszerkezet jut eszembe, ahogy az asztalra rajzolta a Dunát, és papírdarabkákból alkotta meg a hegyeket: Gellérthegyet, Svábhegyet és a többi. Ilyenkor az osztály nem mozdult a csengetésre, csak ámultunk és kérdeztünk. Örömmel vettem részt Jolánka tanár néni gyűjtőmunkájában, nekem az kedves játék volt. Immán az hetvenen túl, meghatottan és büszkén emlékszem arra, hogy a kedves tanár néni az édesanyámtól is kérdezte és jegyezte a kenderrel kapcsolatos munkákat és a szövést, a vászonkészítést.”

Ebben az időszakban gyűjtötte össze Babus Jolán Lónya 1848-as néphagyományait, és beküldte a Néprajzi Múzeumba. Öröme telt benne, hogy az anyag szerzői jogát megvette a „48-as bizottság”. Erről így emlékezett meg: „Ettől fogva már nem féltettek engem a néprajztól, s talán már a néprajzot sem tőlem.” Ez idő tájt gyűjtötte össze az anyagot újabb dolgozataihoz is (*Adatok Lónya történetéhez; A lónyai nép és a madarak; A tehéntartás szokásai*).

1952-ben az akkor létesülő **vásárosnaményi gimnáziumhoz** helyezték át, így alapító tagja lett a tanári karnak. A nehéz kezdés közepette felügyelő tanára lett a nem hivatalos diákonthon leánytanulóinak is, így az iskolán kívül szinte semmi ideje nem maradt.

Édesanyja halála (1953) nagyon összetörte, beteggé is tette. Hosszabb lábadozásában és azután is a néprajzban keresett vigasztalást. Félt, hogy a Lónyáról való kényszerű távozás törést hoz néprajzi munkájában. Önéletrajzában már így értékelt: „Később láttam, hogy ennek így kellett lennie, s ebből jó származott.”

1954-ben, immár az új igazgató, Joó Károly vezetésével nyugodtabban kezdhették a tanévet a gimnáziumban. Az igazgató javaslatára Babus Jolán megindította a II. Rákóczi Ferencről elnevezett néprajzi szakkört, majd az I. és II. éves tanulókkal szeptember 7-én a II. Rákóczi Ferenc Iskolamúzeumot. Mint írta: „Elhatározásunk az iskolamúzeum megalakításakor az volt, hogy ez az intézmény idővel az illetékes szervek támogatásával kifejlődve Beregi Múzeum néven ennek a vidéknek néprajzi, helytörténeti és természetrajzi profilú gyűjteménye legyen, tehát olyan kulturális intézmény, mely a beregi nép életét, munkáját és művészetét a beregi földön mutatja be felnőtteknek és iskolásoknak egyaránt tanulságos módon.”

A tárgyak gyűjtése megindult az iskolamúzeumban. Többnyire ajándékba kapták őket, néha összeadott pénzből vásároltak. A gyűjtőkör egyik tagja, **Schmidt Sándor**, ma Kapoli Antal emlékdíjas fafaragó, népi iparművész, vásárosnaményi lakos így emlékezik: „Babus Jolán tanárnő életútra indított engem! A vásárosnaményi gimnázium honismereti körében gyűjtő munkát végeztem társaimmal együtt a tanárnő irányításával Vásárosnaményban és környékén az akkor induló iskolamúzeum részére. Szerettem ezt a munkát, magával ragadott a tanárnő stílusa, a diákokkal kialakult lelkesítő kapcsolata. Felfedezte, hogy jól rajzolok,

nagyon biztatott a gyakorlásra, én is áhítattal néztem az ő rajzait. Sok-sok rajzot készítettem a begyűjtött tárgyakról és a népi építészeiről. Ez a munka, amelyet Babus Jolán mellett és vele együtt végeztem, indított a művészetek felé, megszakítva egy hét nemzedékes átívelő gyógyszerész dinasztia hagyományát. Könnyen tehettem, apám egyáltalán nem bánta, látva fejlődésem. Az ősök és szüleim tiszteletére faragtam a Remény Patika (alapítva 1838) együjttest.” (A kollégium jelvényében látható famotívum eredetijét és a kollégium névadója tiszteletére készült táblát szintén Schmidt Sándor faragta.)

Babus Jolán Kollégium Vásárosnaményban

Emléktábla a kollégium falán
(Sebestyén Sándor alkotása)

Külön figyelmet szenteltek a Rákóczi hagyományok kutatására az iskolamúzeum tagjai. Elindult a folklórgyűjtés is. Országos pályázatokon vettek részt értékes eredményekkel: a tanulók a hagyomány és kézimunka gyűjteménnyel IV. helyezést, Babus Jolán III. helyezést ért el *A kenderföldtől a vászonruháig* című tanulmányával, amely 1957-ben meg is jelent a *Néprajzi Közlemények*-ben. Útjára bocsátották a nagy sikerű *Vándorkönyvet*, melynek hivatását Babus Jolán az előszóban így fogalmazta meg: „Célunk az, hogy összegyűjtsük és így a jövő számára megmentsük az egyetlen járásból álló Bereg megye és szomszédos területe népének régi hagyományait. Kérünk mindenkit, aki tud népmeséket, népdalokat, szokásokat, történeteket Rákóczi-iról, a kurucokról, Kossuthról, Petőfiről, Mátyás királyról, Árpád apánkról, írja bele ebbe a könyvbe.”

Az összegyűjtött anyagból többet is feldolgozott, publikált Babus Jolán. Értékes anyaggal telt meg a *Vándorkönyv* második és harmadik kötete is.

1955-ben többszöri kérvényezésre az Oktatási Minisztérium Múzeumi Főosztálya kinevezte függetlenített vezetőnek a Tiszafüredi Múzeumba. Személyes helyszíni tájékozódás után megbízatását visszaadta.

A II. Rákóczi Ferenc Iskolamúzeum szépen gyarapodott, így anyagának elhelyezése és kezelése már nagyobb figyelmet és támogatást igényelt volna a helyi és felsőbb vezetéstől. Egy ideje azonban feszültség, bizonytalanság vette körül, 1958-ban ugyan már kapott anyagi támogatást a szakkör, de addigra a körülmények annyira megviselték Babus Jolán testi-lelki állapotát, hogy orvosi javaslatra megvált a gimnáziumtól, és szervező könyvtárosként helyezkedett el a Járási Könyvtárban. Könyvtári munkája, helyhez és időhöz kötött munkarendje nagyon lefoglalta. Kevés szabad idejében készítette el *Adalékok a beregi aratáshoz* című dolgozatát és az Iskolamúzeumból Beregi Múzeum összefoglaló jelentését, amelyre csak szóbeli biztatás volt a válasz. Már tudta, el kell hagynia Bereget.

Három hónap vívódás után, 1961 szeptemberében foglalta el a minisztérium által felajánlott muzeológusi állást Szekszárdon, a Balogh Ádám Múzeumban, de már a nyarat is ott töltötte. „Első kiállításom, elődöm, Andrásfalvy Bertalan segítségével 1961. augusztus 20-án nyílt meg” – írta 1965-ben. Ezt még számos kiállítás követte (székely és beregi népművészet, bonyhádi képfestés). Munkáját példamutatónak tartották. Megyei vezetője az ő igényes tevékenységének tekintette, hogy a múzeum állandó kiállítása európai nivón állt. Kiállításszervezői és népművelői

tevékenységéért miniszteri dicséretet kapott.

Az 1964. júniusi minisztériumi értékelés így fogalmaz: „A múzeum (néprajzi) gyűjtőmunkája minőségi és mennyiségi tekintetben egyaránt példásnak mondható. Babus Jolán az elmúlt évben 750 tárgyat gyűjtött, és ez a szám meghaladja az országos átlagot. Ez az eredmény azért is dicsérendő, mert megromlott egészségi állapota a munka végzésében többször is akadályozta.”

Egyre nyomasztóbbá vált a honvágya, hosszabbodtak a betegszabadságok. 1965-ben még megszületett egy ragyogó elme tárgyszerű önéletrése, szaporodtak a fennkölt versek a Bereghez, mélyültek és hosszabbodtak a vallásos elmélkedések, az eltúlzott jótekonyságok gyakorlása. Magára hagyottan, testben-lélekben megtörve érte a halál 1967. május 5-én. Akarata szerint Lónyán helyezték örök nyugalomba édesanyja sírja mellé.

Temetésén Rósner Gyula szekszárdi és Erdész Sándor nyíregyházi muzeológus búcsúztatta a magyar múzeumi dolgozók és a néprajzkutatók nevében. Sírja újra látogatható, hála Antal Miklós nyugdíjas könyvtárigazgatónak.

Kéziratait halálának 10. évfordulójára rendezte sajtó alá dr. Erdész Sándor, a *Jósa András Múzeum, Nyíregyháza kiadványai* sorozat 6. kötetében.

Az utókor méltó főhajtása 1995. május 5-én megtörtént. Személyiségét, tetteit, hagyatékát magas hőfokon méltatták pályatársai, volt vezetői, tanítványai. Az Emlékülésen jelen voltak testvérei is családjukkal együtt. A méltatók között volt dr. Balassa Iván egyetemi tanár (ELTE), egykori pályatárs (*Pedagógusok arcképcsarnoka*, 2004), Joó Károly egykori gimnáziumi igazgató, Antal Miklós hajdani könyvtárigazgató, dr. Ujvári Zoltán professzor (Debrecen), Schmidt Sándor népi iparművész, egykori gimnáziumi tanítvány. Ez alkalommal vette fel nevét a Középiskolai Kollégium. Volt gimnáziumi tanítványa – Sebestyén Sándor szobrászművész – által alkotott „Babus Jolán emléklakett”-et adományozott a kollégium igazgatója, dr. Szabó Istvánné huszonöt személynek.

Főbb művei:

- Babus Jolán 1957. Kender- és lenmunkák a Bereg megyei Lónyán. *Néprajzi Közlemények* 3–4, 202–247.
- Babus Jolán 1959. Lónya néprajza. *Néprajzi Közlemények* 3.
- Babus Jolán 1960. Adalékok a lónyai aratáshoz. *Néprajzi Közlemények* 3–4, 153–186.
- Babus Jolán 1976. Néprajzi tanulmányok a beregi Tiszahátról. In: *Honismereti kutatások Szabolcs-Szatmárban. II. Nyíregyháza.*

Források:

- Babus Jolán Középiskolai Kollégium honlapja
- Lónya, honlap
- Babus Jolán. In: Bodó Sándor, Viga Gyula (főszerk.): *Magyar Múzeumi Arcképcsarnok*. Budapest, Pulszky Társaság–Tarsoly Kiadó, 2002, 28.
- Ács Péterné (szerk.): *Emlékkönyv, 10 év, 1989–1999*. Babus Jolán Középiskolai Kollégium.
- Schmidt Sándor 2004. *Mángorlók és emlékművek*. Nyíregyháza, IMI Print Kft. 9.
- Kiss Mátyásné (szerk.): *Babus Jolán Emléknep, Vásárosnamény 1995. május 5.* 1999, Vásárosnamény, Babus Jolán Középiskolai Kollégium.
- Mező András (szerk.): *Találkozás Bereggel*. Vásárosnamény, Vásárosnaményi Nagyközségi–Járási Könyvtár, 1978, 246.
- Mező András (szerk.): *Beregi találkozások*. Vásárosnamény, Vásárosnaményi Városi Könyvtár, 1986, 102–103.

KIRÁLY SÁNDOR növényorvos
Vásárosnamény
és DR. VÁCZI IMRE mérnök-tanár
Karcag

DR. BAGI ROZÁLIA (Békésszentandrás, 1931. március 8. – Békésszentandrás, 2014. június 19.)
óvónő, magyar szakos középiskolai tanár, pedagógia szakos előadó, bölcsészdoktor, főiskolai tanár

A Békés megye nyugati kapujában fekvő – természeti szépségekkel gazdagon megáldott településen – Békésszentandrás született és nevelkedett. Édesapja, Bagi András szorgalmas iparosember volt: géplakatosként dolgozott egész évben, s ehhez a nyári idényben saját cséplőgépével is kiegészítette a család jövedelmét. A település gazdáinak gabonáját csépelte. Édesanyja, Fazekas Rozália tizenegy gyermekes családból származott, és minden vágya az volt, hogy gyermekei tanuljanak. Így mindkét leányuk: Rózsika és Margitka az elemi iskola elvégzése után a közeli szarvasi középiskolákban folytathatta tanulmányait. Rózsika a polgári iskola befejezése után a szarvasi Luther Márton Tanítóképző

Intézetben tanult tovább, majd ugyanitt, az államosítás utáni szarvasi Állami Tanítóképző Intézetben kapott óvónői szakképesítést 1949-ben.

A tanulás iránti vágya motiválta abban, hogy keresse meg a lehetőségét egyetemi szinten történő képzésben való részvételének. Ezért **Budapesten** vállalt munkát az **Egyesült Izzó üzemi óvodájában** óvónői munkakörben, és ezzel párhuzamosan tanulmányait is elkezdte a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetemen. Dolgozott a Magyar Rádiónál is, és folyamatosan tanult. 1955. január 31-én megkapta magyar szakos középiskolai tanári diplomáját, s ennek birtokában hazatért. Alma materében, a **szarvasi Állami Tanítóképző Intézetben** kapott állást.

Amikor megszűnt a középfokú pedagógusképzés – 1959-ben –, és megalakult a **Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézet**, néhány tanár kollégájával ő is meghívást kapott tanári és kollégiumi nevelői munkakör ellátására. A kollégiumban nevelői lakást is kapott. Feladatait nagy lelkesedéssel látta el mind tanári, mind kollégiumi nevelői megbízásában. Ez utóbbi nem jelentett olyan kötelezettségeket, mint egy középiskolai nevelő esetében – hiszen felnőtt hallgatók laktak a kollégiumban, akik szabadon gazdálkodtak a tanórákon túli idejükkel –, Rózsika azonban szinte anyai gondoskodással övezte a családból először kikerült nagylányok életét. Arra is kiterjedt a figyelme, hogy rendszeresen étkeztek-e a hallgatók, mivel az ebédlő távolabb, egy másik épületben volt. Annak is megtalálta azonban a módját, hogy kellő nevelői tapintattal, életkoruknak megfelelően kezelje a rábízott hallgatókat.

A Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézet pedagógusai között (1961)

Intézeti tanári munkája a tanszéki tantárgyfelosztás értelmében kiterjedt a neveléstörténet, a didaktika, a bábjáték és módszertana elméletének és gyakorlatának tanítására, a szintetizáló

szemináriumok vezetésére, a bábjáték speciálkollégium, valamint az óvodai gyakorlat irányítására. Ilyen összetett feladatrendszer ellátásában hamar felismerte újabb egyetemi képzésben való részvételének szükségességét. Nem is késlekedett: 1965 januárjában megkapta pedagógia szakos előadói diplomáját a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen. Ugyanitt folytatta tovább is tanulmányait: bekapcsolódott a doktori képzésbe, és a következő évben bölcsészdoktorrá avatták.

Önmaga iránti igényességét hatékonyan tudta kiterjeszteni és kivetíteni a hallgatók felé is. Így válhatott példaképpé mind tanítványai, mind munkatársai körében. Iránta érzett tiszteletünk ezen és magas fokú szakmai kulturáltságán, valamint pozitív emberi tulajdonságain alapult.

Béleczkiné Valkó Ildikó – volt tanítványa, majd gyakorlóóvodai óvónóként a gyakorlati képzésben közvetlen munkatársa – szívesen mondja el visszaemlékezését. Gondolatait négy szempont köré csoportosítja:

„– A tudós tanár. A hallgatók számára nehéz, elvont elméleti tantárgyat, a didaktikát tanította. Évfolyam-előadásai során kitűnt széles körű elméleti tudása. Gondolatai sodorták, lendületesen adott elő, ugyanakkor jól követhető és logikusan felépített előadásainak anyagát jól lehetett jegyzetelni, majd hatékonyan felhasználni a vizsgára történő felkészülésben. A hallgatók tisztelték, becsülték hatalmas elméleti tudásáért.

– A színes, vidám és játékos óvónői személyiség. A bábjáték óvodai alkalmazásának tanítása során egy másik oldalát csillogtatta meg: megtanította hallgatóit a pszichológia alapjain álló bábjáték gyermek közelbe hozására. Ő maga is megmutatta, hogyan merjenek játszani – akár bohócszerepben is – óvónóként. Mindezt a gyakorlatban szemléletesen bemutatta, valódi beleéléssel játszotta a komikus vagy bármilyen más szerepeket is, amelytől a tekintélye nem csorbul, sőt még inkább fokozta az iránta érzett tiszteletet. Az óvodai bábjáték minden részletébe bevezette hallgatóit. Óráin mindannyian élvezettel vettek részt.

– A jóindulatú államvizsgaelnök. Már a felkészülés során is sokat segített hallgatóinak a vizsgatételek komplex értelmezése terén. Ha felvetődött a választás lehetősége: az államvizsgán húzza vagy kérje a tételt a vizsgázó, ez utóbbit választották, mert tudták, hogy ismeri képességeiket, és az is fontos szempont volt, hogy nagyon bíztak jóindulatában – még akkor is, hogy szigorúsága mindenki előtt közismert volt. A vizsgán tudott biztatni pillantásaival is. Ha a hallgató megakadt feleletében, könnyedén átlendítette a tudása irányába. Hallgatói ilyen vizsgalétkörben tudásuk legjavát hozhatták felszínre.

– Mint munkatárs a gyakorlati képzésben. A hallgatók munkájában és értékelésében kereste munkatársával a kelő összhangot, az együttműködést. Óráközi szünetekben pedig meg lehetett vele beszélni a dolgozó nő életével kapcsolatos kérdéseket. Tudott önfeledten kacagni, derűs pillanatokat teremteni.”

Csery Istvánné Molnár Magdolna – szintén volt tanítvány és gyakorlóóvodai óvónóként munkatárs – arra is jó érzéssel emlékezik, hogy Rózsika fontos nevelésszövegnek tekintette az óvodáskorú gyermekek kerti munkáját. Ő maga is szerette a kertészkedést, és hasznos szakmai tanácsokat adott ezen a téren is munkatársainak. Azt is hangsúlyozza, hogy Rózsika minden téren magas igény szintet képviselt. Nagy tisztelet és megbecsülés övezte tanári személyiségét szerinte és mindannyiunk szerint, akik ismertük és szerettük.

Közismert tény, hogy dr. Bagi Rozália az óvodai bábjáték elméletének és gyakorlatának országosan elismert szaktekintélye volt. Sokoldalúságát, szakmai kulturáltságát, elméleti ismereteinek az óvodai gyakorlattal történő egységes látásmódját igazolja az a tény is, hogy az Oktatási Minisztérium megbízta két szerzőtársával együtt *Az óvodai bábjáték* című óvónőképző intézeti tankönyv megírásával (egyik szerzőtársa dr. Daróczi Erzsébet, akinek arcképvázlata a 2013. évi kötetben jelent meg, szintén főiskolánk tanára volt). Könyvükben dr. Bagi Rozália világosan elénk tárja a bábjáték és a gyermek életkori sajátosságainak összefüggésrendszerét. Kiemeli a bábjátéknak az esztétikai nevelésben elfoglalt kitüntetett helyét. Hasonló figyelmet szentel a mozgás, a mozgásvágy mint a gyermek készítői erőiben megjelenő fejlesztő hatásoknak. Azt is leszögezi, hogy „az önállósulási tendencia is serkent e tevékenységek megvalósítására. Az önálló cselekvésre törekvő gyermeket a bábjáték sikerélményekhez juttatja, segíti egészséges fejlődését”. Igen fontos alappillére ez az óvodáskorú gyermekek eredményes nevelésének.

Mélyreható elemzéssel tárja elénk az óvodáskorú gyermek fő tevékenységformájában, a játékban rejlő fejlesztési lehetőségeket éppen a bábjáték segítségével. Arra is rávilágít, hogy a

bábjáték nyújtotta élmény maradandó, s mint ilyen, elősegíti a gyermek reprodukív képzeletének fejlődését. „Ennek alapján sikeresen működteti majd alkotó fantáziáját (önálló meseszöveg, történetek kitalálása)” – írja tankönyvében.

Az olvasó – a főiskolai hallgató – figyelmét igen bölcsen vezeti a gyermeki képzelet fejlődési fázisain abból a nézőpontból, hogy a gyermek a bábjáték átélése során hogyan tud differenciálni, hogyan képes a hatások befogadására. A bábjátéknak az érzelmi nevelésben elfoglalt kitüntetett helyére is rámutat, illetve az erkölcsi és esztétikai érzelmek együttes megjelenésére, azok egybefonódására is. Jól megalapozott elméleti megállapításaival párhuzamosan mindig kitér a gyakorlati megvalósítások helyes és célravezető módjaira is. Figyelmeztet a rendszeresség és folyamatosság jelentőségére. Ezzel is rávezeti a leendő óvodapedagógusokat az elmélet és gyakorlat összefüggéseinek szem előtt tartására, amelyet nem tudunk eleget hangsúlyozni.

A tankönyvben szerzőtársaival rávilágít arra az égető kérdésre is, hogy „nem állnak az óvónők rendelkezésére az óvodai oktatás tartalmát feldolgozó bábjelenetek”. Azontúl, hogy felhívják az írók, a bábjátékos művészek figyelmét e hiány pótlására, ők maguk is írnak könyvük egyik fejezetében egy tucatnál is több különféle jól alkalmazható bábjelenetet az óvodai nevelés szinte minden területére. A bábjelenetek részletes leírása előtt meghatározzák annak anyagát, didaktikai feladatát, felsorolják a szereplőket, a kellékeket, leírják a helyszínt. Néhány esetben feltűntetik, hogy milyen életkorú gyermekeknek ajánlják a jelenetet, de ezt többnyire az óvónő önálló döntésére bízzák.

A tankönyv kiváló illusztrációkkal és további tanulmányozásra ajánlott irodalomjegyzékével teljes körű felkészítést nyújt e szakterületről az óvodapedagógus-jelöltek számára a mai napig is. Volt tanítványai közül sokan emlékeznek szívesen azokra az alkalmakra és azokra a mélyreható élményekre, melyeket dr. Bagi Rozália nyújtott számukra.

Gyekiczki Istvánné Bacsa Piroska – gyakorlóóvodai óvónő, valamint a bábjáték és módszertana tantárgy óraadója több tanéven keresztül – így emlékezik: „1980-ban találkoztam először Rózsa nénivel. Óvónőképzős hallgatóként tanultam Szarvason, és a főiskolán bábmódszertan óránk is volt. Sőt! »Báb speciálkollégium!« Rózsa néni olyan lelkesedéssel mutatta be ott a bábok mozgatásának szabályait, hogy még én is meglepődtem, és azonnal tudtam, jó helyen vagyok. Sokunkat magával ragadott lendülete, beleélő képessége. Tudását szinte mindig a gyakorlatban adta át: sokat mozgottunk, játszottunk, nevettünk az óráin. Mindenkinek lehetőséget adott arra, hogy kipróbálhassa magát a bábszínpadon. Megtanította nekünk az egyik legnehezebben elkészíthető bábtípus: a kesztyűs báb elkészítési fortélyait is. Így magunk készíthettük el saját bábjainkat, írhattunk mesékből bábdarabokat, és egymásnak el is játszottuk. Úgy kezdhettünk óvónőként dolgozni, hogy tarsolyunkban volt már egy kétkezes bábdarab, amivel elvarázsolhattuk gyerkőceinket.

Rózsa néni sokunkkal megszerettette a bábozást. 1982-ben néhányunkat felkészített a »C« kategóriás bábvizsgára. Elkísért bennünket Budapestre, ahol »megmérettettünk«, és »jogosítványt« kaphattunk arra, hogy bábcsoportot vezethessünk. Ő vitt el először Nyíregyházára is a Bábos Nyári Egyetemre, ahová még sokszor visszatérhettem a bábozás fortélyait ellesni a »nagyoktól«. A bábos nyári táborok mély nyomot hagytak bennem. Olyan élményeket, melyeket azóta is próbálok átadni a gyermekeknek. Rózsa néni lelkes szervezője, segítője volt ezeknek a táboroknak. Országosan elismert szakemberként tartotta ott is az elméleti és gyakorlati oktatást. Megismerkedhettem a bábpedagógia további neves szakembereivel, akikkel később is tarthattam a kapcsolatot Rózsa néni segítségével. Így lett tanárom Mészáros Vince, Mészáros Vincéné és leányuk, Emőke, Séd Teréz, Granasztói Szilvia, valamint Arany Erzsébet.

Később is figyelemmel kísérte Rózsa néni a főiskolai bábos oktatást és a bábcsoportom munkáját, eredményeinket is. Az én munkámat tanácsokkal, szakkönyvekkel segítette, de főleg jó szóval. Sokáig emlékezett ránk, volt hallgatóira is, és mikor néha találkoztunk, már idős korában is megismert, és nagy örömmel üdvözölt.

Bár bábozni már gyermekkoromban is szerettem, igazán ő indított el e szép művészeti ág művelésére és a pedagógiában történő alkalmazására. Neki köszönhetem, hogy ilyen szép és hasznos művészeti ággal nevelhetem a reám bízottakat.”

Ez a felemelő és meghatóan szép gondolatsor is ékes bizonyítéka dr. Bagi Rozália tanári és emberi nagyságának.

Magánéletéről ismert tény, hogy nagy szeretettel kötődött szüleihez és húgához. A családi házukban laktak, majd mindkét szülőjük elvesztése után, 1985-ben húgával közös sorházi, két-szintes lakást építettek, s ebben éltek együtt. Szabad idejében sokat olvasott, nyelvet tanult. Nyugdíjasként pedig aktív részese lett települése közéletének. Részt vett a különféle megemlékezéseken, ünnepeken, szívesen segített mindenkinek.

A tudományok művelése terén kifejtett eredményes munkássága már az előzőekben leírtakból is körvonalazható. Első helyen a tankönyvírásban betöltött jelentős szerepét említhetjük. Ezentúl a *Magyarországi Óvónőképző Intézetek Tudományos Közleményei* című vaskos kötetek minden számában olvashatjuk elméletileg széleskörűen megalapozott tanulmányait a didaktika, az óvodai oktatás-nevelés, a tantervi kérdések és természetesen a bábjáték tudományosan megközelített témáiban (egy tucatnál több munkája jelent meg itt). Széles körben váltak ismertté az *Óvodai Nevelés* című szakfolyóiratban megjelent munkái, valamint a továbbképzésekre összeállított művei (belső és külső használatra egyaránt).

A tudományos kutatás elméletét és gyakorlatát továbbadta neveltjei számára is: az Országos Tudományos Diákköri Konferenciákra rendszeresen készített fel hallgatókat.

Kitüntetései:

- * Tiszántúli Bábjátékos Napok Nyíregyháza – Emlékplakett (1978)
- * Óvónőképző Intézet Szarvas – Jubileumi Emlékplakett (1979)
- * Óvónőképző Intézet Szarvas – Jubileumi Emlékplakett (1989)
- * Pedagógus Szolgálati Emlékérem

Dr. Bagi Rozália munkássága példa lehet a jövő pedagógusnemzedékei számára.

Valamennyien, akik ismertük és szerettük, kegyelettel őrizzük emlékét.

*Volt tanítványa, majd munkatársa,
KONDACS MIHÁLYNÉ PODMANICZKY MÁRIA főiskolai adjunktus
Szarvas*

BAJA ISTVÁNNÉ Nagy Julianna (Tiszacsege, 1953. január 13. – Tiszacsege, 1988. október 1.)
óvónő

Szülei – Nagy Ernő és Dobó Julianna – szerény körülmények között, de nagy szeretetben nevelték gyermekeiket. Édesapja a Vízügynél dolgozott, édesanyja a család körüli teendőket látta el. Julika elsőszülöttként két fiútestvérrel – Jánossal és Józseffel – nevelkedett. Már kicsi korban megérezte a házi munka szépséget, a sütés-főzés örömeit, az állatok gondozásának menetét.

Tiszacsegén végezte az általános iskolát, majd tanulmányait a polgári József Attila Gimnáziumban folytatta. 1971-ben érettségizett, és sikeresen felvételizett a sarvasi Óvónőképző Főiskolára. Szorgalmasan tanult, s a gyakorlati foglalkozásokon minden új módszert megfigyelt. Később, már munkája során szívesen osztotta meg ismereteit munkatársaival. 1973-ban államvizsgázott, majd friss diplomásként azonnal jelentkezett a **tiszacsegei óvodába**, ahová felvették, és munkába állt.

Közben megismerkedett Baja Istvánnal. A következő évben házasságot kötöttek, közös életüket a Kossuth utcai (nagyszülöktől örökölt) házban kezdték. Férje a leninvárosi Tiszai Vegyi Kombinátban dolgozott három műszakban, szabadnapjain a szülői segítséggel épülő házukon

dolgozott, mely a Csurgó utcán készült. Házasságukból két gyermek született, 1975-ben Júlia, 1976-ban István. Már a két gyermekkel együtt költöztek az új lakásba, mely sok örömteli pillanathoz lehetett tanúja.

Vacsi Jánosné Erdélyi Erzsébet 19 évig volt az óvoda vezetője, így emlékszik kedves kollégájára, az együtt töltött évekre: „Julika egy évvel korábban végzett a főiskolán, amikor én beléptem az óvodába, és munkába álltam, ő már ott dolgozott. Munkáját lelkiismeretesen, pedagógiai tudatossággal végezte. A főiskolai évek alatt elsajátított módszereket változatosan alkalmazta, mindig az adott csoport fejlettségi szintjének megfelelően. Ezekben az években a csoportokban a létszám igen magas volt (30–31 fő), ennek ellenére nagy gondot fordított a gyermekek egyéni képességeinek fejlesztésére.

Csoportját jó közösséggé formálta, a gyermekeket egymás és a felnőttek tiszteletére nevelte, vidámságot, játékoskosságot vitt életükbe.

Ismeretei bővítésének érdekében gyakran vett részt továbbképzéseken, melyeket a szomszédos települések, Polgár, Egyek, Újszentmargita óvodáiban tartottak. A helyi belső továbbképzéseinken szívesen vállalt bemutató foglalkozásokat, előadásokat. Őszinte gyermekszeretete minden tevékenységében megnyilvánult, a szülőkkel jó kapcsolatot ápolt, nevelő munkája során számíthatott segítségükre.

Az óvodai közösségben megtalálta helyét, szívesen segített munkatársainak szakmai munkájukban, de a magánéletben is megértő, támogató volt. A szeretet, a tolerancia kollégáival szemben igen tiszteletreméltó tulajdonságai közé tartozott.

Részt vett a szakszervezeti munkában, a dolgozók érdekeit felelősségteljesen képviselte.

Kiváló szervezőkészséggel óvodai programjaink megvalósításában aktívan vett részt, vidámságával, derűjével, jó ötleteivel emelte színvonalukat.

1984 szeptemberétől két éven át megbízott óvodavezetőként dolgozott, bekapcsolódott a területi vezető óvónők munkaközösségének munkájába. Aktívan és következetesen folytatta a tárgyi feltételek javítását, harcolt a 2-es óvónői norma kialakításáért.

Kimagasló munkája elismeréseként 1987. március 8-án »Kiváló Munkáért« kitüntetésben részesítette az akkori oktatásirányítás.”

Óvodavizsga (1980)

Szabó Kálmánné Ani óvó néni életének egy hosszabb szakasza szorosan összefonódott Julikáéval, a munkakapcsolaton túl baráti szálakkal is kötődtek egymáshoz. Emlékező soraiból idézek: „Amikor Julikára gondolok, az emlékképek sokasága jelenik meg előttem az együtt töltött évekből. Az első nap, amikor eljött hozzánk az óvodába munkára jelentkezni, már akkor mély nyomot hagyott felnőttben, gyermekben egyaránt. Mérföldes életszeretete, pozitív hozzáállása a történetekhez az élete számos területére hatással volt. Minden reggel vidáman, jókedvűen érkezett, hozta az otthon készített játékokat, szemléltetőeszközöket. Ezek bemutatásával, alkalmazásával nemcsak a gyermekeket, hanem munkatársait is szívesen motiválta. Munkája az évek során egyre pontosabb, tudatosabb lett, melynek elismeréseként vezetői feladatokkal is megbízták. Sokat tett a hátrányos helyzetű gyermekek fejlesztése érdekében, meg tudta győzni a szülőket, vagy kiharcolta náluk a gyermek érdekét segítő hozzáállást. Az évek teltek, és az óvodásai büszkén emlegették »én a Julika óvó néni csoportjába járok«.

Óvodai közösségünk felnőtt tagjai harmonikus, egymást segítő munkakapcsolatban álltak, közös rendezvényeinkre mindig becsempészte Julika valamilyen formában a vidámságot. Emlékszem, amikor egy farsangi bálon a Limbó hintózás közben mindenkit átbugytatott a lécz alatt, ezzel kellően megalapozta az est további hangulatát.

Munkatársi kapcsolatunkból az évek során mély barátság szövődött. Láttam őt boldog menyasszonyként, ott voltam az esküvőjén. Kismamaként is dolgozott, érdeklődésünkre mindig örömmel válaszolta: »meglátjátok, kis lányom lesz«, és valóban, tavaszra megszületett kicsi Julikája. Kapcsolatunk ebben az időszakban is megvolt, gyakorló anyukaként gyakran segítettem elsajátítani a csecsemőápolás fortélyait. Második gyermekemmel voltam várandós, amikor Julika is, együtt jártunk terhesgondozásra. Nóra lányom szeptember végén, az ő Pistikéje december elején született meg. Talán gyermekeink is érezték a köztünk lévő lelki kapcsolatot, ők szintén jó barátok lettek a kisiskolás koruk végéig.

Aztán egyszer csak jöttek a rosszullétek, a szörnyű betegség fokozatosan ellopta kedves arca színét, vidámságát, küzdelmes élete fiatalon véget ért... de emléke azóta is szívemben él."

Kollégái által felidézett emlékek engem is vallomásra készítetnek. Szólnom kell a közöttünk lévő szoros lelki kapcsolatról, melynek rövid kifutási ideje volt, barátságunk felnőtt fejjel kötött, de egy életre szól. Nemcsak a gyermekek iránti szeretet, a családi harmónia megteremtése iránti vágyunk, a mások iránti tolerancia, de a segítőkészség és az emberek iránti bizalom, tiszteltettség is összekötött bennünket. Havonta egy-két alkalommal találkozott a két család, amikor „világmegváltó” beszélgetéseket folytattunk az élet nagy kérdéseiről, főzőcskéztünk vagy építkeztünk valamelyik portán, felejtethetetlen élményt nyújtottak a Csurgó-partik, melyen a születésnaposokat köszöntöttük. Pillanatok alatt összeállított verses, mesés, dalos köszöntői a mai napig emlékeket ébresztenek bennem.

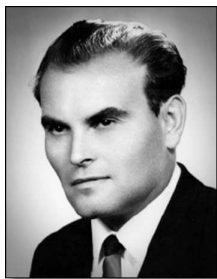
Amikor táborot vezettem Szadán a kisdobosoknak, Julika és családja meglátogatta közösségünket. A táborlakók olyan örömmel fogadták, hogy a délutáni túra helyett ő vezetett mesefeldolgozást a volt óvodásai számára. Fantasztikus élmény volt. Aztán az éjszakai túrán együtt kerestük a gyerekekkel a neves csillagképeket, hallgattuk az erdő neszeit, egy-egy madár rikoltását, majd futva menekültünk sátrainkba a nyári zápor elől. Julika mindig, minden helyzetben feltalálta magát, nagyon szerettem vele dolgozni, és magánemberként is példa volt előttem. Családot összetartó szerepe – anyaként és feleségként is – követendő példát nyújtott. Halála mély űrt hagyott lelkünkben. Pótolhatatlan veszteség érte gyermekeit, családját, a hozzá közel álló barátokat és munkatársakat.

Gyermekei közben felnőttek édesapjuk és a nagyszülők támogatásával, mindketten családot alapítottak. Julika tanítói diplomája mellé a főiskolán elvégezte a magyar szakot, és a csegei általános iskola tanáraként tevékenykedik, két gyermek édesanyja. Öccse, István Debrecenben az AXIÁL-nál dolgozik, egy kisfia van. Sokszor eszembe jut édesanyjuk kedves, mosolygós arca. Elképzelem, milyen imádattal dédelgetné unokáit, ha a sors nem veszi el szeretteitől.

Köszönetet mondok családtagjainak, anyósának, Baja Gábornénak és lányának, Szegediné Baja Juliának, akik segítettek felidézni Julika életútját, kollégáinak a szakmai munkáját, emberiségét, gyermekszeretetét bemutató írásaikért.

A család barátja,
FARKAS JÁNOSNÉ tanár
Tiszacsege

BAJI LÁSZLÓ (Hajdúhadház, 1932. december 28. – Nyíregyháza, 2015. augusztus 13.) tanító, általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes, ének-zene szakfelügyelő, művelődésosztály-vezető

Édesapja, Baji László hentes kisiparos volt, édesanyja, Antal Julianna a háztartást vezette. A családban négy gyermek született. Az első kisfiú, László hároméves korában, a második kisfiú, szintén László, két éves korában elhunyt. Leánytestvére, Emma 1922-ben született, sajnos ő is rövid ideig élt, húszévesen halt meg. Amikor a harmadik kisfiú 1932-ben megszületett, az egész család – talán babonás félelemtől vezérelve – tiltakozott az ellen, hogy ez a gyermek is László legyen. Az édesapja azonban szigorú, kemény ember volt, ragaszkodott a névhez és a hagyományokhoz. László lett a gyermek, hogy legyen, aki továbbvigye a család nevét és szokásait. A testvérei hiányát némileg pótolta az unokahúga,

Bodnár Emma (dr. Dancs Sándorné), akivel testvérként szerették, segítették egymást.

László az elemi iskola és a polgári iskola négy-négy osztályát Hajdúhadházon végezte el. 1947-től 1951-ig a Debreceni Református Kollégium Líceumába járt, itt érettségizett. Utána egy évig tanított **Darvason**, majd **Csökmőn az általános iskolában**. 1952-ben felvették az Egri Pedagógiai Főiskola ének-történelem szakára.

A Református Kollégium Líceumából elballagott (1951)

A **szatmárcsekei Általános Iskolába** kapott kinevezést. Itt az iskolai énekkaron kívül szervezett egy felnőtt vegyes énekkart is. Ez a megye legjobb énekkara címet nyerte el. Ezért a népművelési miniszter a karvezetőt dicsérő oklevéllel jutalmazta. Baji László 1955-ben súlyos beteg lett, trombózt és tüdőembóliát kapott. Ez a betegség később is hátrányosan befolyásolta életét, munkáját. 1956-ban saját kérésére áthelyezték **Tunyogmatolcsra**.

Még 1953-ban, főiskolás korában megismerkedett Balogh Gizellával, akivel 1956 decemberében kötöttek házasságot. Felesége a **fehérgyarmati Általános Iskolában** tanított matematika-kémia szakos tanárként, ezért László 1957-ben oda kérte az áthelyezését. Itt bontakozott ki tanári tevékenysége. Főiskolai végzettségének megfelelően elsősorban az ének-zene vonalán igyekezett az ismereteit hasznosítani. Fő célja az ének-zene megszerettetése és az oktatás színvonalának emelése volt. Ezt jelentősen elősegítette egy megyei tanácsi kezdeményezés, amelynek alapján 1960-ban iskolájukban elindították az ének-zene tagozatot. Ének szakja és az 1961-ben történt igazgatóhelyettesi megbízása alapján a tagozat megszervezését és szakmai irányítását rábízta. A fiatal énektanár és igazgatóhelyettes nagy hittel, lendülettel vállalta a Kodály-módszer terjesztését.

Akkor még a járásban alig volt énektanár. A lelkes tanítókat is fel kellett készíteni az új feladatra. Az indulás éveiben sok bemutatóórát tartott a tanítóknak és a szaktanárhiány miatt ideiglenesen éneket tanító kollégáknak. Főleg az utóbbiaknak jelentős és folyamatos szakmai segítséget kellett nyújtania. Kollégáival való együttműködése gyümölcsöző volt, és a kölcsönös megbecsülésre épült. 1963-ban az ének-zene tagozatot hangszeroktatással bővítették. Ez nagy kihí-

vást jelentett Baji tanár úr számára. Az akkori körülményeket figyelembe véve a gyermekekkel és rajtuk keresztül a szülőkkel is új személetet kellett kialakítaniuk, amely az ének-zene kultúra, a hangszerismeret megszerettetését, sőt a rendezvényekkel azok megértését, a zenei műveltség kialakítását segítette elő. Nehéz volt a hangszeroktatás elindítása. Hangszerbolt legközelebb Budapesten volt. Odajártak a járási gazdasági igazgatóval, Bányai Ferencsel (névcikke a *Pedagógusok arcképcsarnoka* kötetben 2009-ben jelent meg) zongoráért, hegedűért, furulyáért.

Még nagyobb probléma volt zenetanárt találni. Sokára találtak rá Politovszky Pálmára, aki a Zeneművészeti Akadémián zeneművész diplomát szerzett. Tunyogmatolcson élt igen szolid körülmények között. Baji tanár úr megkeresését nagy szerencsének tartotta, és meg is hálálta lelkiismeretes, pontos munkával. Noha nem volt tanári végzettsége, a gyermekekkel olyan türelemmel, hozzáértéssel és szeretettel tudott bánni, hogy a régi tanítványok (köztük Baji tanár úr két fia is) ma is szeretettel és elismeréssel gondolnak Pálma néniére. Emlékét a Politovszky-díj őrzi. De az ő vállalható órája kevés volt az érdeklődés kielégítésére. Megint Baji tanár úr leleményessége segített. Megkereste a debreceni zeneiskola igazgatóját, hogy a végzés előtt álló hallgatókból próbáljon meg Fehérgyarmatra irányítani vállalkozó kedvű fiatalokat. Sikert! Így kapott az iskola két zongora- és egy hegedűtanárt. Hetente egy-két napra jöttek Fehérgyarmatra. A hőskor erőfeszítéseinek köszönhetően ma már az ének-zene oktatása meghonosodott Fehérgyarmaton. A városban jelentős a zenét szerető és különböző szinten a zenét művelő és értő személyek, óvónők, tanítók és tanárok száma, akik az alapot a **fehérgyarmati Ének-Zene Tagozatos Általános Iskolában** kapták meg.

A tanítványok visszaemlékezései tiszteletet, hálát és csodálatot sugároznak. Íme, a Mester Éva tanárnő: *„Fehérgyarmaton a zenei tagozat elindítása Laci bácsi nevéhez fűződik. 1960-ban indult az első zenei osztály, amelynek én is tagja lehettem. Zenei képességfelmérés alapján választottak ki bennünket. Kiváltságos osztály voltunk, hisz ilyen eddig még nem volt a településünkön. Velünk sok minden új is elkezdődött. Mindennapi énekóra Laci bácsival. Heti két énekkari foglalkozás, emellett a mini kórus, ahová csak a legjobbak kerülhettek be. Mindezeket Laci bácsi tartotta. Számtalan fellépés felemelő élményét éltük meg együtt. Így aztán mintegy második osztályfőnökünknek tekintettük. Ez a kötődés kölcsönös volt, hisz életünket mindig figyelemmel kísérte. Pályaválasztásomban meghatározó szerepe volt a zenei tagozatnak, mert olyan municiót kaptam, amellyel eredményesen felvételezhettem a tanárképző főiskola ének-zene tagozatára. Amikor végeztem, és hazakerültem tanítani, ő volt a szakfelügyelőm. Aztán pedig évtizedekig együtt énekeltünk a városi vegyes karban. Csodáltam vitalitását és fiatalos gondolkodását, valamint azt a különleges szimbiozist, amelyben feleségével élték az életüket. Baji tanár úrra mindig mint kiváló pedagógusra és példaértékű emberre fogok emlékezni.”*

A sors ajándéka, hogy Szabó Zoltán karnagy, volt tanítvány levele még a tanár úr életében megérkezett. Idézet a levélből: *„Kedves Gizike Néni, drága Laci Bácsi! Kedveseim! Szeretettel és a legnagyobb tisztelettel küldöm a tíz évvel ezelőtt általam alapított Belvárosi Vegyeskar jubileuma kapcsán megjelent kis prospektusunkat, köszönetemet és hálámat is kifejezve a fehérgyarmati nagyon tartalmas, hasznos és eredményes felkészítő éveikért. Ha nem álltak volna szakmailag és emberileg is mellettem, segítve a terveimet, ambícióimat, maximálisan támogatva engem mindenben, nem is tudom, mi lett volna belőlem... Már akkor az volt a tervem, hogy az életemet teszem fel erre a pályára.”*

Nagyon tanulságos dr. Sándor Erzsébetnek, Baji tanár úr háziorvosának a véleménye: *„Személyében barátságos, jóindulatú, jó kedélyű, humanista műveltségű embert ismertem meg. A szakmai munkájáról Jutka lányom mesélt, akit a 70-es évek közepén tanított. Szerinte Laci bácsi fesztelen, laza, vidám órákat tartott, sok örömet, szeretetet adott. Megtanította, hogy a zenélés és az együtt éneklés örömet szerez. Néhány évvel a nyugdíjazásom után beléptem a városi énekkarba. Az általam megtanulása bizony nehézséget okozott nekem. Megkértem Jutkát, hogy segítsen. Ő az általa ismeretlen kottát egyből leénekelte. Csodálkozásomra, hogy több mint harminc év után is ilyen jól tud kottát olvasni, azt válaszolta, hogy »jól megtanította ezt nekünk Baji tanár úr.« Eltűnődtem, milyen jó lenne, ha minden pedagógus úgy nevelné a diákjait a szaktárgya szeretetére, a tanulás és a tudás örömére, ahogyan azt Baji tanár úr tette.”*

Baji Lászlónak igazgatóhelyettesi megbízása nagy megterhelést jelentett, mert a Munkaügyi Minisztérium **142. sz. Helyi Ipari Iskolája** az általános iskolával egy igazgatás alá tartozott. Az oktató-nevelő munka megszervezése, irányítása, a tárgyi-dologi feltételek biztosítása nagy körültekintést, figyelmet igényelt. Emellett mindkét intézményben tanított és kórust vezetett.

1957-ben az ÁFÉSZ, majd a Ruhaipari Szövetkezet támogatásával egy felnőtt vegyes kart szervezett. Az iskolai, de a felnőtt kórossal is valamennyi jelentős községi (később városi), járási, esetenként megyei rendezvényen felléptek. 1958-ban a felnőtt kórossal a szövetkezeti kórusok országos találkozóján vettek részt.

A Baji családban örömteli események történtek. 1957-ben megszületett első gyermekük, aki a keresztségben a László nevet kapta Baji nagyapa nagy örömeire. 1964-ben ismét bővült a család Csaba fiukkal. A fiaik gondozására, nevelésére, majd taníttatására és pályaválasztására a szülők nagy figyelmet fordítottak. Mindketten közgazdasági végzettséget szereztek: az idősebb dr. Baji László, a fiatalabb Baji Csaba PhD fokozattal.

Majd szomorú események következtek: 1961-ben meghalt tanár úr édesanyja, 1966-ban pedig az édesapja. Róluk így emlékezett meg az önéletrajzában a fiuk: *„Édesanyám az én tanítástomért, boldogulásomért jelentős áldozatot hozott. Gondoskodásáért örök hűséggel tartozom.... Édesapámnak az irántam érzett aggodalma – főleg hosszas betegsége miatt – és család-i életem alakulására fordított nagy figyelme, törődése meghatározó számomra.”*

Baji László 1963-ban a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat tagja lett, majd 1966-tól (27 éven keresztül) e szervezet városi-járási titkári teendőinek ellátására kapott megbízást. Sikertől az értelmiség legjobbjait mozgósítania az üzemekben, intézményekben, falvakban tartandó előadások megtartására. Tevékenységüket megyei, sőt országos értekezleteken példaként emlegették. E munkáért egyéb közéleti tevékenységével együtt Baji László mint titkár kétszer részesült kitüntetésben.

1964-ben szervezték az első iskolai hangversenyt a Fehérgyarmati Ének-Zene Tagozatos Általános Iskolában, és ez hagyománnyá vált.

1967-től 1982-ig az ÁFÉSZ Fehérgyarmati Igazgatóságának tagjává, 1982-től 2002-ig (leköszönéséig) az ÁFÉSZ Felügyelő Bizottságának elnökévé választották. E hosszú tisztségviselői megbízását lelkiismeretes munkájának, lojális magatartásának, az új és haladó kezdeményezések támogatásának, meggyőző vitakészségének, következetes emberi magatartásának köszönhetette.

1973-ban járási ének-zene szakfelügyelőnek nevezték ki a fehérgyarmati és a vásárosnaményi járás területére. Lehetősége és alkalmá nyílt, hogy az énektanárok és az éneket tanítók munkáját szakmai tanácsaival segítse, a Kodály-módszert terjessze. Ha kellett, meg is mutatta, hogyan kell éneket tanítani, énekkart vezetni. Számos verseny, kulturális rendezvény, seregszemle, kórustalálkozó megszervezéséhez, lebonyolításához, sokszor a zsűrizéshez nyújtott segítséget.

1979-től, Fehérgyarmat várossá nyilvánításától Baji Lászlót a Városi Tanács VB Művelődési Osztályának vezetésével bízták meg. Beosztására, szervezői, ének-zenei tapasztalataira hivatkozva a Megyei Tanács és a Kórusok Országos Tanácsának megyei vezetősége Fehérgyarmatot kérte fel és jelölte ki az Ének-Zene Tagozatú Énekkarok megyei találkozásának színhelyéül. A fehérgyarmati kórus remekül szerepelt.

Dr. László Béla, ny. gimnáziumi igazgató Baji László életútjából a tagozatalapítást és az intézményvezetést emelte ki: *„Baji László olyan tanáregyéniség volt, aki hivatását teljesítve maradandót alkotott, olyan ember volt, akinek távozásával hiány, betöltetlen űr keletkezett. Egyedi volt és megismételhetetlen. (...) Egyenes járása, határozott, de mégis meleg tekintete, kedves, de sohasem hízog modora megmaradt az emlékezetünkben. Neve egyé forrt a fehérgyarmati ének-zene tagozattal. Ennek a tagozatnak tekintélye volt, rangot jelentett itt tanulni. E sorok írójának gyermekei és unokái itt lettek egész életükre szólóan zenekedvelő emberek. Baji László olyan vezető volt, akire nem a hatalma, hanem az embersége, a tudása miatt néztek fel. Rá emlékezve valljuk Babits Mihállyal: »Csak akinek szép a lelkében az ének, az hallja a mások énekét is szépnak.« Baji László lelkében szép volt az ének, és tudott tenni, sokat tenni azért, hogy az mások lelkében is szép legyen!”*

1979 nyarán – talán a túlterhelés miatt – súlyos szívinfarktust kapott. Alkotókedve és -ereje teljében, a zeniten érte a súlyos betegség. Szakfelügyelői állományba kérte a visszahelyezését, de orvosai szerint ez is sok és kockázatos lett volna. 1980-ban II. fokozatú rokkant nyugdíjba helyezték.

A munkában, eredményekben és sikerekben gazdag életútját a következő *kitüntetésekkel* ismerték el:

- * Miniszteri dicsérő oklevél – 1955
- * Szocialista Kultúráért – 1973
- * Kiváló Úttörővezető – 1977
- * Szocialista Kultúráért – 1979
- * Miniszteri dicsérő oklevél TIT munkáért – 1985
- * Fehérgyarmatért – 1999
- * Szövetkezeti Érdemrend – 2001.

1988-ban Fehérgyarmat székhellyel, de országos gyűjtőkörrel létrehoztuk a Kölcsény Társaságot, amelyhez László – sokunkkal együtt – alapító tagként csatlakozott. A társaság évente a Magyar Kultúra napján, Szatmárcsekén, a református templomban ünnepséget rendez. A megemlékezést Kölcsény-síremlékének koszorúzása zárja.

Élete végéig tagja, szólamvezetője volt a fehérgyarmati Városi Erkel Ferenc Vegyes Karnak. *Balogh Ferencné* karnagy így méltatta: „*Baji Laci bácsi a szakmai elkötelezettség példaképeként marad meg emlékezetemben. A zenélést, az éneklést szívügyének tekintette. Szakmai hozzáértésével sokat segített a tenor szólamban. Csodálatos hangszínével, biztos tudásával szólamának és a kórusnak meghatározó tagja volt. Emlékét kegyelettel megőrizzük.*”

Somlyai Gábornak, a vegyes kar titkárának emlékezése így hangzik: „*Sej, az angyalát! – visszhangzik ma is a fülemben barátom, kórustársam hangja, aki velem együtt vidám hangulatot tudott teremteni a próbákra és az ünnepi alkalmakkor. Példát mutatott a próbákra való pontos és rendszeres részvételével... Fegyelmezettsége és jókedve segítőtársunk marad.*”

Teltek-múltak az évek, sajnos az egészsége tovább romlott. Betegségeit türelmesen viselte, felépülését szerető, óvó, segítő családi háttér biztosította. Felesége 59 éven át vigyázta és rendezgette életét. Baji László vezető közéleti tisztségeiről időben leköszönt. Maradt a kórus és a kapcsolat a Fehérgyarmati Ének-Zene Tagozatos Általános Iskola jogutódjával, az 1988-ban alakult Bárdos Lajos Általános Iskolával. Köztisztelőben, anyagi biztonságban, családi boldogságban éltek feleségével. Örültek a fiaik családjának, négy unokájuknak, boldogulásuknak. Családjukban mindenki közgazdász: fiaik, menyek, unokáik. Beragyogta életüket a Cicero által megfogalmazott életbölcseesség: „*A jól eltöltött élet tudata és a sok szép tetterre való visszaemlékezés a legnagyobb öröm forrása.*”

Tanár úr szíve az infarktust követő években egyre gyengült, és 2015. augusztus 13-án megszűnt dobogni. Távozásával egy kedves kép szertefoszlott, csak emlékezetünkben fog élni: egy intelligens, elegáns házaspár, akiknek a megjelenése derűt, méltóságot, harmóniát sugárzott.

Kalydi Tamásné Szakács Éva, volt tanítvány, aki szintén ének-zene tanár, szívének teljes szeretetével búcsúzott: „*A legbüszkébb az ének-zene tagozatra voltál, amelyet Fehérgyarmaton a te szaktudásodra alapozva kezdtek meg. Annak az 1960-ban elindult első osztálynak én is tagja voltam. Az, hogy az ének-zene tagozat 55 éve fennáll Fehérgyarmaton, és életben tudtuk tartani, abban a te szakmai, emberi segítő tevékenységnek nagy szerepe volt. Figyelemmel kísértél bennünket, el nem maradtál iskolánk – a jogutód iskola – egy rendezvényéről sem. Segítő szándékú gondolataidat mindig megosztottad velünk. Büszkék vagyunk arra, hogy valóra vált álmodat folytattuk... Most énekelünk neked, akikkel annyira szeretnél lenni, a városi vegyes karral és a hozzájuk csatlakozó volt tanítványaiddal, de sajnos, fájó szívvel búcsút véve tőled. Hiányod mindannyiunkat fájdalommal tölt el, de Juhász Gyula szerint: »Nem múlnak el ők, kik szívünkben élnek, / hiába szállnak álmok, évek.« Nyugodj békében, Laci Bácsi!”*

Baji László emlékét megőrizendő a család a tanár úr hagyatékából jelentős pénzüsszeget adományozott a fehérgyarmati Bárdos Lajos Általános Iskolának, melyet a jogutód intézmény a kórustermi szakmai fejlesztésre fordított. A terem Baji László nevét veszi fel.

Tagtársa a Kölcsény Társaságban,
KOVÁCS SÁNDORNÉ TÖRÖK MÁRIA KATALIN tanár
Kisar

BALOGH JÓZSEF (Pécs, 1951. december 15. – Szombathely, 2011. december 20.) tanító, tanár, költő, szép- és szakíró, dalszövegíró

Pécsett született, édesapja Balogh József, édesanyja Tucyai Rozália. Testvére nem volt, kisgyermekkorában a család Szombathelyre költözött. A vallásos, nagy rokonsággal jó kapcsolatot ápoló szülők már a kezdetektől mindent biztosítottak tanulmányaihoz, aggodó szeretetükkel vették körül.

Az általános iskolai évek után a Nagy Lajos Gimnáziumban érettségizett 1970-ben. A Szombathelyi Tanítóképző Intézetben tanítói, majd a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolán magyar nyelv és irodalom szakos általános iskolai tanári diplomát szerzett (1984).

1973-ban **Őriszentpéteren** kezdte tanítói munkáját, ahol két évig dolgozott. 1975-ben megnősült, felesége Dávid Anna tanítónő. Két gyermekük született, Zoltán (1977) és Mátyás (1986). 1975-ben **Nagysimonyiba** költözött feleségével, itt folytatta pedagógiai pályáját egészen 1987-ig. Nagyon megszerette az itt élőket, tanítványait. „*S mert hiú az ember: jól esik hallani azt, hogy hiányzol. Ti nékem persze ugyanúgy: falu és minden diákom*” – írta *Búcsú* című költeményében.

Nagysimonyi osztályával (1981)

Hosszú éveken keresztül felnőtt és gyermek színjátszó csoportot is vezetett. A község „lámpásaként” szinte minden rendezvényen szerepelt csoportjával, diákjaival. Feleségével együtt közvetlen kapcsolatot alakított ki a falu lakóival, a szülőkkel.

Szabó Szilvia Mária, kedves tanítványa is megőrizte szívében emlékét: „Balogh József 3. és 4. osztályban tanított a magyar nyelv és irodalom szépségeire, az olvasás megszerettetésére, és vezette a gyermek irodalmi színpadot. Szívesen emlékezem vissza rendhagyó irodalomóráira, a sok tollbamondásra... Az irodalmi színpadi próbák, előadások különös varázsa emlékeimben megmaradt, és ma is él. Gárdonyi Géza szavai szerint ő »Lámpás« volt közöttünk. Tisztelettel emlékezem Balogh József költő-tanára, akiről a Nagysimonyi Kultúrház méltón neveztek el. Büszke vagyok rá, hogy tanított. Egyénisége, munkássága példaértékű számomra. A vele kapcsolatos emlényeimet átadom a tanítványaimnak, órákon, versenyekre való felkészítésben, műsorokban örömmel szavaljuk verseit. Emlékét szívemben megőrzöm. Adjon Isten örök nyugodalmat neki!”

1987-ben családjával **Szombathelyre** került, ő a **Hunyadi János Általános Iskolába**. 1995-től a **szombathelyi Eötvös József Általános Iskolában** tanított, majd a **Reményik Sándor Evangélikus Általános Iskola** tanáraként tevékenykedett egészen haláláig.

Igazgatója, Sátory Károly így emlékezik az együtt töltött évekre: „Jóskát, bár sokat hallottam róla, olvastam verseit, és voltam néhány könyvbemutatóján is, személyesen csak 2007 nyarán ismertem meg. Akkor alapítottuk a Reményik Sándor Evangélikus Iskolát Szombathelyen, ahol aztán több évig dolgoztunk együtt. Jóska már az első pillanatoktól kezdve nagyon kedves volt, sokat segített, tanácsokkal, hasznos információkkal látott el... Nemcsak jól írt, de kiváló előadó is volt. Rengeteget dolgozott, és imádta, amit csinált. Soha nem fáradt el, ő mindig vidám, jó

kedélyű volt. Soha nem lehetett felkészületlenül émi, bármely szituációra, eseményre, alkalomra csak úgy ontotta magából a szebbnél szebb verseket. Én örültem, hogy a magam módján hozzá tudok járulni ahhoz, hogy ez a tehetséges ember, aki tele van tervekkel, tollából kifogyhatatlan mondanivalóval, az iskolai magyar nyelv és irodalom tanári munkája mellett írói, költői és előadói tehetségét is kamatoztassa. Jóska személyében egy jólelkű, kedves embert ismerhettem meg. Büszke vagyok arra, hogy barátomnak tekinthettem.”

9 éves korában határozta el, hogy pedagógus lesz. A tanítást hivatásként szerette, ahogy ő mondta „minden szépségével és gyötrelmével együtt”. A rossz tanítást ifjúság elleni bűnnek érezte, s eszerint is élt. Lírai alkat volt, s nem szégyellte, ha egy-egy mű bemutatásakor maga is elérzékenyült. A gyerekek közt érezte igazán jól magát. Nagy boldogsággal töltötte el, hogy éveken át saját maga írt tankönyvből taníthatta tanítványait. Magát versíró pedagógusként mutatta be.

Imádta a gyerekeket. Pajkos, humoros gyermekverseivel mindig szívesen látogatott el az óvodákba is, többek közt Sárvárra. Tisztelettel, szeretettel emlékeznek rá ott is. A Petőfi Úti Óvodában az óvodások *Adventi fény versközelségben* címmel megható, kedves délutánon szavalják az ő verseit minden decemberben.

A Dr. Tolnay Sándor Általános Iskola, ahol szintén sokszor megfordult, szavalóversennyel és illusztrációs vetélkedővel emlékezik a pedagógus-költőre a Kultúra Napján.

Az óvodás és középiskolás korosztály számára írta szakkönyveit, verseit, s személyesen is rendszeres látogatója volt a fiatalok ünnepélyeinek, rendezvényeinek. Zsűritagként, előadóként, szerzőként is elmondhatta gondolatait, véleményét, vitte a szép magyar szót a közönségnek. Hitt az irodalomban, az irodalmi művek tisztaságában, a lélek töltekezésében.

„Bízom a fák erejében, a füvek állhatatos egyszerűségében, az erdők halhatatlanságában, a csönd ricsajt regulázó intelmében, a madarak dalaiban, szép magyar szavaink elpusztíthatatlanságában, a parolát nyújtó kézben” – hangoztatta.

Tankönyvírói tevékenysége 1987-ben kezdődött, ekkor született a *Fogalmazás feladatgyűjtemény 4. osztályosoknak*. Ezt is, mint annyi más szakkönyvét, több ezer példányban rendelték meg az iskolák. Küldetésének érezte, hogy mint magyartanár és mint szépíró-alkotó is eleget tegyen a kiadók felkérésének. Ezt a munkát is nagy-nagy odafigyeléssel, fegyelemmel, irodalmi tapasztalattal, ízléssel végezte sokszor éjszakákon át. Tankönyvek, munkafüzetek, kézikönyvek, tanmenetjavaslatok, olvasónaplók, dramatikus játékok, kislexikonok, a szép magyar beszéd szakkönyvei... Felsorolni is nehéz hány és hány szakmai mű született tollából.

A maga írt tankönyvből tanít (1999)

Devecsery László költő-pedagógus így ír közös munkáikról, barátságukról: „Balogh Józsefet 1970 szeptemberében, a SOR (10 fiatal vasi költő antológiája) előkészületei közben ismertem meg. 41 évig tartó barátság lett belőle. Évek múlva közös kötetünk készült, Ikerlángos címmel, mellyel tudatosan utaltunk Gárdonyi gondolatára, hiszen mindketten pedagógusok voltunk. Az önálló kötetek mellett több közös szakmai munkának is

részesei lehettünk. Ő írta az 5. és 6. osztályos magyar irodalomtankönyvet, én pedig folytattam a 7. és 8. osztályos magyar irodalommal. 14 kiadást mondhattunk magunkénak. Közös szépirodalmi könyveink közül mindig örömmel említette a »Versvásár« címűt, illetve a hármunk antológiáját, az »Óriáskerék« című munkánkat, amelyben Utassy József versei is szerepeltek. Még láthatta, de kézbe fogni már nem tudta az általam szerkesztett »Reményringató« c. verseskötetét. Már eltávozott közülünk, amikor utolsó közös munkánk, a »Vers-Zengő« megjelent. Írásaival azóta is üzen, a maradandóság reményével, így mindig köztünk marad...”

Gimnazistaként tanárai biztató szavára próbálkozott a versírással, s diákköltőként egyik kiválasztott versét a rádióban is hallhatta. Aztán sorra jelentek meg kötetei, 1971-ben a *Sor* című antológiában szerepelt, majd önálló köteteinek sorát a *Hullámverésben* nyitotta meg. „Írók, mert jó kölcsönadni a gondolataimat úgy, hogy visszakérni soha nem kívánom őket. Másoknak, másokért fogalmazok, és persze a saját örömeimre is. Számomra nélkülözhetetlenül fontos ez az öröm” – mondta egyszer.

Művei önfegyelemről, pontosságról tanúskodnak, a sorokban visszaköszön a ritmus, a játékoság és a dallam. Témaválasztása színes volt. Vallotta, hogy szívében jól megfér a hivatás, a nevelés és az alkotói tevékenység, ez utóbbit Isten ajándékának tekintette.

Varga Gabriella, budapesti újságíró így méltatta: „Életem egyik legnagyobb ajándékának tartom, hogy ismerhettem, dolgozhattam vele, írhattam róla, és hogy a barátjának fogadott. Balogh József kivételes nevelő és kivételes alkotó volt: izig-vérig pedagógus és született költő, akit öröm volt hallgatni, olvasni. Hangot talált fiatallál, időssel, mindenkivel. A tanteremben csüngtek rajta a gyerekek, és előadásain, könyvbemutatóin a felnőttek is. Ehhez hasonló mondatot, mint hogy »hitványodnak a parolák, pallérozatlan a szó«, azóta sem hallottam. Tévéra tévedt világunkat, bizonytalan jövőnköt féltő, annak jobbításáért minden erejével küzdő harcos volt, s végtelenül jó ember. És jó barát is, akire mindig lehetett számítani. Humorát sem feledem soha. S azt sem, amit utoljára kaptam tőle intelmül: »Gabi, vigyázz, porszem az ember«. Bizonyos értelemben valóban porszemek vagyunk, de az én szememben ő óriás volt: ember-, tanár- és költőóriás. Így fogok rá tekinteni és rá emlékezni mindig.”

Könyvbemutatóin mindig zsúfolásig megtelt a terem. Gyakran idézte Pilinszky sorait: „Nem az a fontos, hogy a madár hányszor csap a szárnyával, hanem az, hogy íveljen.”

Költeményeit számos folyóiratban publikálták. A helyi kiadványokon túl az országos médiában is gyakran szerepelt.

Boldogan járt gyermekek, felnőttek közé író-olvasó találkozókra, egyfajta misszióknak tekintette ezt. Nemcsak a megyékben, de a fővárosban s határainkon túl is gyakori látogatója volt az ilyen jellegű rendezvényeknek. Tagja volt a Gazdag Erzsébet emlékéért ápoló kuratóriumnak. Különös figyelemmel, empátiával segítette a beteg, sérült embereket. Állandó szereplője, rendezője volt a Hospice Alapítvány jótékonyági koncertjeinek. Versmondó versenyekre készített látássérült embereket, rendszeresen látogatta az idősek klubjait, otthonait. A Vöröskereszt rendezvényein, ünnepségein mindig számíthattak rá. Nagy élmény volt számára is, mikor más országból érkezett kispapokat tanított a magyar nyelv szépségeire. Különösen nagy empátiával fordult a határon túl élő magyarok felé, számos költeményében visszaköszön az értük való aggodás, ahogy kis hazánk gondjai is megrémítették.

Művész barátaival szoros kapcsolatot ápolott. Költőtársainak estjein kívül gyakran nyitott meg kiállításokat, vezetett zenés irodalmi esteket. Egyik ötletgazdája és szervezője volt Zarkaházán a *Szép versek* című rendezvénysorozatnak, ahol az irodalom, a zene és a képzőművészet ölelkezett egymással estéről estére. Egyik kitalálója, rendezője volt a Szigligeti Művészeti Klub estjeinek is, ahol a Weöres Sándor Színház színészei, közéleti személyiségek mutatkoztak be a közönségnek. Az országos József Attila Vers-, Mese- és Novellaíró Pályázat zsűrijében haláláig tevékenykedett.

Verseit többen is megzenésítették: pl. a Tarisznyások együttes, Dinnyés József, Dévai Nagy Kamilla, Vízy Márton, Gidófalvy Attila, Joós Tamás, Fölnagy Csaba. Imádkozta a sporteseményeket, nagyon tájékozott volt ebben a témában is. A Halmay Zoltán Olimpiai Hagyományörző Egyesület elnökségi tagjaként is tevékenykedett. Számtalan híres olimpikonnal, világbajnokkal, sportolóval találkozott. Sportélményeit verseiben is megörökítette.

Versenyekeket szervezett, ötletgazdája volt többek közt a nemzetközivé bővült Gazdag Erzsí Vers- és Mesemondó Versenynek, a Martineum Felnőttképző Akadémia karácsonyi versmondó versenyének.

Pölöskei-Szovák Csaba, barátja így emlékezik a költőre: „Gyakran kísértem őt, barátságából. Két aprócska történet, melyek lelke szépségét, nagyságát mutatják:

~ *Kicsi faluba mentünk a Rábaközbe, nyílt irodalomóra.* Az alsó tagozatosokat Jóska elvarázsolta. De jöttek a felsősök. A tanárok már előre szóltak: nagyon nehezen lehet a figyelmüket lekötni, az sem gond, ha félbehagyja a viselkedésük miatt. Főleg egy nyolcadikos »nehézfűtől« *féltették, aki néha még a betonba is belekötött. Tréfás versek, játékok jöttek a műsorban, aztán kedvencek. Zárásnak a Kései siratót mondta el. A »nehézfű« *arca keményből lágygá változott, majd elérzékenyült, a végén könnycsepp csöppent a földre. Édesapja nevelte egyedül – tudtuk meg később.**

~ *Irodalmi szakkört vezetett az egyik börtönben. Gyilkosok, csalók, szélhámosok szelídültek meg szavától. Talán csak ő tudta elérni, hogy teljes átéléssel tudják szavalni a március 15-i ünnepségen a Nemzeti dalt. Egyszer egy augusztus 20-i ünnepségre behívott, nézzem meg a műsort. A Himnusszal kezdtek. Egy világhírű primás, aki éppen bentlakó volt, nemzeti imánk dallamára egy játékhegedűn improvizált. Jóska pedig zengő hangján szavalta a verset. Katartikus borzongás futott át minden hallgatón. Azóta, ha hallom a Himnusz, mindig ez az előadás jut eszembe.*”

Életének nagyszerű színfoltja volt a szövegírói tevékenység. 1981 óta kereste, alkotta a sorokat a dallamokra a nagy múltú Lord együttesnek. „A szövegírás is felelő felelősség, az írástudók felelőssége pedig komoly. Az idő rostáján fennmaradó gondolatok tükei egy korszellem- és jellemvilágának, s akár a könyvek, szeretetet adnak, és szeretni tanítanak. Büszke vagyok rá, hogy egy kedvelt rock csapat dallamaira én írhatom közel harminc éve mindazt, ami maradandóvá lehet, amely eltalál a rajongók lelkéig.”

Nagy öröm volt számára, hogy a közönség elismerte, s azóta is szárnyalnak a dalok ország-szerte.

Fontossági sorrendjében mindig első volt a család: „A család fogódzó, büszkeség, életem egyik alapértelme, s ha fiaimra tekintek, talán nem túlzás az állításom, hogy eddigi életemet nem éltem hiába.”

A tanítás, a szépirodalom, a szakmai munkák, a dalszövegírás s egyéb szellemi közéleti tevékenységek terén is teljes odaadással, lelkesen dolgozott. Több ezer kötetes könyvtárral rendelkezett, s azt folyamatosan bővítette, olvasta.

Munkássága sok elismerést kapott:

- * Szocialista Kultúráért (1979)
- * Kiváló Ifjúsági Vezető (1985)
- * Dicsérő Oklevél – MÚSZ – (1986)
- * Kiemelkedő Pedagógusmunkáért Díj (1993)
- * Honvédelemért kitüntető cím – Honvédelmi Minisztérium – (2003)
- * Vas Megye Önkormányzata Szolgálatáért (2003, 2006)
- * Miniszteri Elismerő Oklevél (2007)
- * Kiemelkedő Kulturális Munkáért Díj (2009)
- * Megyei Prima Díj Oktatás és Sport Kategória (2011)
- * Megyei Prima Díj – Közönségdíj – (2011)
- * Bánkúti Miklós-díj (2013) – posztumusz

Szövegírói elismerések:

- * III. Európai Arany Művész Nemzetközi Minőségi Díj (2006)
- * Arany Nyíl (2006)
- * Rock Levél (2007)
- * Miniszteri Elismerő Oklevél – a 40 éves LORD szövegírójának (2012) – posztumusz
- * Vas Megye Közgyűlése Elnökének Emlékplakettje – a 40 éves LORD szövegírójának (2012) – posztumusz
- * Közönségdíj (2012) – posztumusz

Betegségét méltósággal, végtelen türelemmel viselte. Nagyon várta a nyugdíjas éveket. Hatvanadik születésnapja után öt nappal hunyt el. Halála után iskolája könyvtárát nevezett el róla. Nagysimonyiban felavatták a Balogh József Művelődési Házat. Barátai, családja, kollégái alapítványt hoztak létre szellemi örökségének ápolására. Azóta is minden évben megrendezik a Balogh József Versmondó Találkozót a megye középiskolásainak a költő-tanár születésnapján. A Petőfi úti óvoda szobrot állíttatott emlékére Sárváron.

Eredményes, szép életet élt. Életvidám személyiségével, emberi, szakmai életútjával példát mutatott azoknak, akik ismerték, szerették, s emlékeinkben, művei által örökké velünk marad.

Számvetés – Balogh József legismertebb munkái.

➤ *Szépirodalmi (vers)kötetek:*

<i>Hullámverésben</i>	<i>Foltozott ég</i>	<i>Reményringató</i>
<i>Vallató idő</i>	<i>Füvek imája</i>	<i>Kórkönyv – tárcák</i>
<i>Manóbál</i>	<i>Örök karácsony</i>	<i>Őszelő</i>
<i>Csillagszóró</i>	<i>Feleségemnek</i>	<i>Adjon Isten!</i>
<i>Virrasztó csöndjeink</i>	<i>Versfehérben</i>	<i>Gondok csöndek parolák</i>
<i>Paripás álom</i>	<i>Fohász föloldozásért</i>	<i>Zászlótűz</i>
<i>Ikerlámpás (társszerző Devecsery László)</i>		<i>Versvár-Versvásár (társszerző Devecsery L.)</i>
<i>Versvarázs (társszerző Devecsery László)</i>		<i>Vers-Zengő (társszerző Devecsery László)</i>
<i>Óriáskerék (társszerző Devecsery László, Utassy József)</i>		

➤ *Antológiák:*

<i>Sor</i>	<i>Visszhang '94</i>	<i>Süss fel nap</i>
<i>Jövőhalászok</i>	<i>Ihlet és alkotás</i>	<i>Négy évszak</i>
<i>Téli szivárvány</i>	<i>Sorok</i>	<i>Állatkalandok</i>
<i>Az erdő poézise</i>	<i>Lélekölélés</i>	<i>Évnyitótól évszáróig</i>
<i>Dallam öt akkordra</i>	<i>Párversek</i>	<i>Vasi költők új versei</i>
<i>A magunk keservén</i>	<i>Télapó itt van</i>	<i>A legkisebb nyúlgyerek</i>
<i>Földet ér vándorlásunk</i>		<i>Szavak remegnek bennem</i>
<i>Versek ünnepekre, alkalmakra</i>		

➤ *Szakmai munkák:*

Magyar irodalom az 5. osztály számára (tankönyv)
Magyar irodalom a 6. osztály számára (tankönyv)
Munkafüzet (az előbbi tankönyvekhez)
Olvasónapló (5–6., 7–8. osztályosoknak; társszerző Devecsery L.)
Irodalmi kislexikon (6–7. osztályosoknak)
Fogalmazás feladatgyűjtemény (4. és 7. osztályosoknak)
Kézikönyvek; Tanmenetjavaslatok (a tankönyvekhez)
Irodalomország (társszerző Devecsery László)
Képes verses ABC (társszerző Devecsery László)
Varázskendő (társszerző Devecsery László)
„Jót s jól” (társszerző Devecsery László)
Szövegértést fejlesztő gyakorlatok (munkafüzet 5–6. osztályosoknak)

➤ *Dalszövegek:*

– A LORD együttes 10 albuma (*Big City Lights, Szemedben a csillagok, Ragadozók, LORD 3., Az utca kövén, Olcsó és ügyes, LORD 2002. Kifutok a világból, Szóljon a LORD, Örökké*)
 – Gidófalvy Attila *Tízparancsolat* című albuma
 – Tarisznyások Együttes CD *Útravaló* címmel – 16 megzenésített vers

Felesége,
 BALOGH JÓZSEFNÉ tanítónő
 Szombathely

DR. BEDEY ENDRE (Szolnok, 1926 – Szolnok, 2010) középiskolai történelemtanár

Tantestületünk egyik meghatározó egyénisége volt dr. Bedey Endre. Bár már több mint három évtized telt el nyugállományba vonulása óta, neve mindmáig sokszor elhangzik az egymás közötti beszélgetésekben, az öregdiákok visszaemlékezéseiben. Elképzelhetetlen olyan érettségi találkozó, ahol ne az ő személye lenne az egyik összesűrűsödő pontja a visszaemlékezéseknek. Emeli a súlyát ennek az, hogy egy műszaki szak-középiskola felnőtté érett generációi, azaz műszaki pályát választó volt tanítványok emlékeznek így a történelmet tanító, nagy hatású pedagógusra.

Azt hiszem, senkivel kapcsolatban sem éreztem annak az örök érvényű gondolatnak a tartalmát, amely szerint a pedagógus halhatatlan és örök, mint Bedey Endre tanár úr, kedves kollégánk esetében. Én éppen abban az évben (1983) érkeztem a Pálffy János Műszeripari és Vegyipari Szakközépiskolába, amikor ő nyugdíjba vonult, tehát egyetlen percet sem dolgoztam vele együtt. De elég volt eltölteni új munkahelyemen néhány hetet, hogy megérezzem azt a légkört, amelyet maga körül teremtett, hiszen néhány mondat után szinte törvényszerűen előkerült valamilyen legendás történet, különleges szókapcsolat, jelző, amely kizárólag csak hozzá kapcsolható. Mondhatni, a korábban csak futólag ismert Bedey tanár urat az ő fizikai jelenléte nélkül is meg tudtam idézni. Történelem szakos lévén mintegy belecsöppentem az általa felépített tárgyi környezetbe is, amely ámulattal töltött el. Aztán persze a többszöri személyes találkozás, a hosszú beszélgetések is megerősítették azt, hogy különleges ember volt.

Köztisztelőben álló, tekintélyes szolnoki család gyermekeként született 1926-ban. Édesapja a Verseggy Ferenc Gimnázium természetrajz–földrajz tanára volt, akitől sokirányú nyitottságát, az emberi tisztességet kapta útravalóul, a Kárpátaljáról Szolnokra kerülő édesanyjától a biztonságot, a zene és az irodalom iránti érzékenységet.

Elemi iskolai tanulmányai után magától értetődően a Verseggy Ferenc Gimnázium, Szolnok legpatinásabb középiskolája következett 1936–44 között. Jól tanult, sokat olvasott, főleg a human tárgyak és a nyelvek érdekelték, kitűnő tanárok pallérozták tudását. Szívesen és nagy szeretettel emlékezett például dr. Balogh Bélára, a szolnoki múzeum későbbi alapítójára, Betkowsky Jenőre, Horváth Gyulára, dr. Mészáros Vendelre, dr. Pápay Antalra, dr. Vörös Istvánra. Tragikus pillanatként élte meg azt, hogy 1944 júliusában az érettségi bankett címén embereket mentett társaival a Szolnokot akkor ért pusztító légitámadás után. Nehéz lenne ennél megrázóbban megragadni a felnőtté válás pillanatát.

Nem pedagógusnak készült, a jogi pálya volt az áhított cél. Egyetemi tanulmányait kettős vargabetűvel kezdte. Beiratkozott ugyan a Pázmány Péter Tudományegyetem jogtudományi karára, de ott a háború miatt nem indult el az oktatás, így Debrecenben végzett egy félévet. A csillagászati méretű infláció és a magas tandíj miatt egy évig levelező tagozatra visszairatkozott a fővárosi egyetemre, és emellett tisztviselő volt a szolnoki városházán. Az anyagi gondokat a forint bevezetése oldotta meg, s így már nem volt akadálya annak, hogy nappali tagozatosként folytassa tanulmányait. 1949-ben avatták jogi doktorrá. Az ország egyik legfiatalabb jogászként először megyei árvaszéki ülnök, majd 1950-től, a tanácsrendszer létrejöttétől a jászberényi járás gyámügyi előadója lett. Keserű élményként élte meg, hogy – állami alkalmazottként – a begyűjtési akciók ellenőrzésében kellett részt vennie, s ez fogalmazta meg benne a pályakorrekció gondolatát. Kapóra jött a mozgássérültsége („Fogóval születtem...”), amellyel emberi módon tudott együtt élni, s az idők folyamán ez a korlátozottság egyfajta sajátos személyiségjeggyé, férfibájjá nemesedett. Atyai tanácsra háromszor is látványosan leesett a létráról, s ezzel kész is az egészségügyi indok, a kibúvó a Hivatal számára is hihetően. Ő nem alkalmas a hivatali munkára, tanár szeretne lenni.

1951–54 között Debrecenben a Kossuth Lajos Tudományegyetem hallgatójaként végezte el a történelem szakot, szívesen emlékezett vissza évfolyamtársai közül Für Lajosra, a kitűnő agártörténészre, a későbbi honvédelmi miniszterre.

Tanári pályafutása a *szolnoki Varga Katalin Gimnáziumban* indult, történelem mellett művészettörténetet és latint tanított. A zene mindig is érdekelte, így a gimnázium szomszédságában pár évig működő műegyetemi kar hallgatóival zenei esteket szervezett. Itt ismerkedett meg későbbi igazgatójával, Szűcs Gyulával is a magnó, a lemezek, a zene közös élvezetének hangulatában. Az 1956-os forradalmi eseményektől igyekezett távol tartani magát s főleg a tanítványait „jövőjük érdekében”. A kárpátaljai rokonságtól éppen november 1-jén érkezett a telefonhívás Munkácsról, szárazon közölve a tényt, a szovjet harckocsiáradat Magyarország felé indulását. Ez elegendő is volt a kihallgatásra, a hosszú éveken át tartó megfigyelésre, visszautasított útlevélmegnyitásokra.

1960-ban nősült. Büszke volt két fiára, az egyik szobrászművész, a másik tanár Budapesten. Ettől az évtől a *Tiszaparti Gimnázium* tanára volt egy bő évtizeden át. Egy tragédia – amely először kiheverhetetlennek tűnt – zárja pályájának ezt a szakaszát: 1970-ben gyógyíthatatlan betegségben meghalt szeretett felesége. A jó sors úgy akarta szerencséjére, hogy a gyász enyhültével hűsége társra talált, aki kitartott mellette az utolsó pillanatig. S ezzel szinte egy időben hangzik el az invitáló szó, mely a város friss középiskolájába, a Tiszaparti Gimnázium szomszédságában felépülő *Vegyipari, Finommechanikai és Műszeripari Szakközépiskolába* hívta, ahol jól képzett, tapasztalt tanárokkal, így őrá is szükség volt. Többedmagával került iskolánkba, s számunkra pályafutásának ezen szakasza az igazán fontos.

Minden volt, csak nem középszerű. Azt vallotta, hogy minden óra más és más, s ennek megfelelően igyekezett tanítani. Utálta a „sablon dumát”, semmi sem állt távolabb tőle, mint a magoltatás, már csak azért sem, mert a szakközépiskolában használt történelemkönyveket nem tartotta sokra. Tagadhatatlan, hogy őt nem a szakközépiskolai átlagra szabták, így igazán azok értékelhették bámulatos tudását, akik olyan irányban tanultak tovább, amelyhez szükség volt a történelemre. A jogi pályát választókkal külön is szívesen foglalkozott. Lehet, hogy a tanórán alkalmazott módszerei nem kerülnének a didaktika iskolapéldái közé, de sok diákjának éppen az ő órái váltak legmaradandóbb élményükké. Szerette a kiselőadásokat, ezzel is önálló gondolkodásra, felkészülésre serkentve az arra vállalkozókat. Alapvetően az összefüggésekre volt kíváncsi, diákjait értelmes beszélgetőpartnernek tekintette, ha azok is hajlandók voltak erre a szerepre. Előfordult, hogy szinte az egész órát végigfeleltette, s ez az osztály egészére nézve is érdekesítő volt. Nem is igazán felelések voltak ezek, hanem felnőtt, a világról önálló véleményekkel rendelkező, értelmes emberek diskurzusai. A gyengébb felkészültségű diákokat nem kényszerítette erre, ők már ismerték a megszokott kompromisszumos megoldást: „*Mondd a tankönyvvezetékét!*” Igaz, ez a választás már csak legfeljebb középezt ért. Ha elszaladt az idő, az óra végén néhány perc alatt képes volt olyan magvas gondolatokban összefoglalni az új anyagot, hogy az tökéletes útmutatás volt a felkészüléshez. A történelem fontos részének tartotta a térbeliséget, a térképen való tájékozódást. Különleges élmény volt azonban, amikor a térképfelelős nem megfelelő térképet hozott be, vagy éppenséggel elfelejtette kötelességét. Ilyenkor a tanterem berendezési tárgyai voltak a tájékozódási pontok, az ablak előtti virágok, az ajtófélfák, más tantárgyi táblák vagy akár a villanykapcsoló. Ezekre a szituációkra szinte minden volt diákja szívesen emlékezett.

Ritka szerencse, hogy ennek a sajátos tanári módszernek Bedey tanár úr egy olyan írásában találjuk meg az eredőjét, amelyben dr. Balogh Béláról, a Damjanich Múzeum alapítójáról, kedves földrajztanáráról emlékezik saját első feleletét felidézve: „*Össze-összeakadó, remegő lábbal vonultam a falitérkép elé. Ismertetnem kellett egy folyó deltatorlatának jellemzőit, valamint egy tölcseértorlatát is. Végezetül: »Hol van egy folyónak a felső, ill. az alsó szakasza?« – kérdezte a tanár úr. Eddig ment is különösebb baj nélkül a gimnáziumi »székfoglaló előadásom«, de*

utána a tanár úr rámutatott a Nílusra, és feltette az előbbi kérdést. Nos, én a Nílus deltáját neveztem »felső« szakasznak! Mire Balogh tanár úr imígyen reagált »határozott« válaszomra: »Ha neked hiszünk, Domine, akkor a Nílus forrása a tanterem plafonján eredne!« Halálos csend után a tanár úr még tovább faggatott. Azonban ekkor már szabatosan és pontosan válaszoltam. Csak ezek után kaptam meg a gimnáziumi első jeles érdemjegyemet.”

Dr. Bedey Endre a világot dialektikus egységben látta és láttatta, s ezt a szemléletet igyekezett tanítás során átültetni. Őszinte ember volt, szívesen beszélt a háború előtti szolnoki polgári életről, amelyet kiválóan ismert, hiszen ő is részese volt. Irigylésre méltó klasszikus műveltsége, a társművészetek iránti fogékonysága, európai látásmódja nem maradt hatástalan tanítványaira, akik a szaktárgyi versenyeken elért szép eredményekkel, de főleg a zsigerekben elraktározott élmények tartósságával igazolták a kivételes tanáregyenység igazát. Utánozhatatlan stílusa volt. Senkit nem lehetett hallani olyan tökéletesen formált, nyelvtanilag kristálytisztán felépített, latinizmusokban bővelkedő, szinte pázmányi, barokkos körmondatokban beszélni, mint őt. De tudott máshogyan is beszélni, közvetlenül, kedvesen és csipkedően. Egy pillanatig sem érezte senki sértőnek a „majomparádé”, „zsebcirkáló” metaforákat. Ez a bensőséges szabadságúrság érvényesült a kollégáival kapcsolatban is, viszont soha senkit sem sértett meg.

Egyszóval bámulatos kisugárzása volt. Mélységes embersége tanítványaiban és kollégáiban is mély nyomot hagyott. Mi másnak lehetne köszönhető a tanítványai által gyűjtött régi használati tárgyak, eszközök, régészeti leletek gazdag tárháza, az örökölt hagyott szemléltetőanyag, a levelező hallgatók által készített tablók, s az, hogy a történelem szaktanterem környéke még most is az ő szellemiségét sugározza. A diákok tiszteletét, szeretetét mi sem példázza jobban, hogy nem volt csúfneve (mint a legtöbb tanárnak), bár a korábban említett mozgáskorlátozottsága tálcán kínálhatta volna ezt, egyedül a „Bedus” nevet tudjuk említeni, amelyet véggépp nem lehet bántónak nevezni.

Nagy feladatot vállalt magára akkor, amikor megérett a gondolat a tantestületben egy arra méltó személyiség kiválasztására, akinek a nevét viselhetné az egyre karakteresebb intézmény. Az 1980-as évek elején a politika nyilván csak egy szűk mozgásteret engedélyezett, ráadásul a helyi história sem bővelkedett „szabad” nevekben. Az ő ötlete volt Pálffy János nyomdász, a Tanácsköztársaság egyik szolnoki vezetője, akit tragikus élete és támadhatatlan személyisége alkalmassá tett arra, hogy intézményünk mind a mai napig viselhesse nevét. Szomorúan élte meg kollégánk a névadó szobrának ellopását, s élénken foglalkoztatta még évtizedekkel később is a pótlásának gondolata.

Nyugdíjba vonulása (1983, egészségére hivatkozással) felett a tantestület fájdalommal, de tisztelettel fejet hajtott. Ez a változás azonban számára nem jelentett tétlenséget, sőt! A város kulturális életében eddig is tevékenyen részt vett, most több ideje jutott a tárlatokra, kiállításokra, koncertekre, a tudományos munkára. Először a **Verseggy Könyvtárban**, majd évekig a **Damjanich Múzeumban** dolgozott még. Tanulmányaival a régi Szolnok hangulatát igyekezett felidézni, írásai a Múzeumi Levelek sorozatában jelentek meg. Tekintélyes szolnoki polgárként egyik szerzője lehetett a *Szolnokiak Szolnokról* című kiadványnak. Megtiszteltetésnek vette, hogy dr. Szabó László őt kérte fel egyik lektorának a Szolnok város művelődéstörténete című könyve megírásakor. Szenvedélyesen gyűjtötte a szolnoki vonatkozású írásbeli emlékeket, de azokat nem sajátította ki, hanem előbb-utóbb a múzeum vagy a levéltár rendelkezésére bocsátotta. Bizonyára örült volna annak, hogy 2010 áprilisában a megyei helytörténeti és néprajzi pályázaton különdíjban részesült egyik munkája, immár posztumusz elismerésként. S már a túlsó partról üzent 2012-ben Winter András tanár első világháborús naplójának közzétételével, hiszen ez is az ő felajánlása nyomán vált közkinccsé, adózva ezzel volt gimnáziumi tanára emlékének.

Élete utolsó éveit leszámítva az Arany János utcai szülői házban élt. S amíg egészsége engedte, többször besétált volt iskolájába, mindent tudni akart rólunk, s mi örömmel vártuk a biztosan elhangzó „bedeys” bölcsességeket, amelyeket tanárok és diákok ma is szívesen visz-

szaidéznek. Nem kétséges, hogy dr. Bedey Endre, a szolnoki Pálffy János Műszeripari és Vegyipari Szakközépiskola alapító atyáinak felejthetetlen tanáregyénisége még évtizedekig jelen lesz emlékeinkben.

Adalék tudományos munkásságához, hagyományörző tevékenységéhez:

- A múzeumi kiállítás hasznosítása az oktatásban. (A Damjanich Múzeum állandó régészeti kiállításáról). 1984. *Múzeumi Levelek* 43–44.
- „Héj halászok...” *Szolnoki halászok. Halászok és halászbérlők (1890–1945). Ezer év a Tisza mentén.* Kiállítási katalógus. Szolnok, 2000.
- *Halászat Szolnokon és környékén (1890–1945).* Damjanich Múzeum Néprajzi Adattára (DAMNA)
- *Máramarosi emlékkönyv (Adatok a Bedey-családról).* DAMNA
- *Emlékmű- és utcanévjavaslatok Szolnokon.* 1994. DAMNA
- *Tanárok ragadványnevei.* DAMNA
- Györffy Istvánról megjelent cikkek a 100. évforduló alkalmából. DAMNA
- *Tálas István emlékére.* (újságcikkek) DAMNA
- *Agrártörténeti emlékek a Tisza-tájon.* (újságcikkek) DAMNA
- *A jászok rokonai között.* (beszélgetés dr. Szabó László oszétiai újtjáról). DAMNA
- *Feljegyzés az utcanév-változtatás lehetőségeiről.* 1985. DAMNA
- *Írott források a kubikus élet múltjából.* 1985. DAMNA
- *Gyermekjáték témájú dolgozatok a DAMNA-ban.*
- Múzeumi vonatkozású újságcikkek. DAMNA
- *Szolnok volt, van, és reméljük a jövőben nagyon szép lesz.* 2001.
- *Mindennapi kenyerünket...* Damjanich Múzeum Helytörténeti Adattára (DAMHA)
- Bedey–Korpás: *Egy szolnoki jogászról.* (Dr. Márton Ferenc 1919). DAMHA
- *Egy tudós tanár életútja.* (Dr. Balogh Béla). Ifjúságom boldog korszaka. Szolnoki arcképcsarnok II. 2004. 96–97.
- *Szolnokiak Szolnokról.* 2001.

DR. PÓKÁSZ ENDRE
tanár, ny. tagintézmény-vezető
Szolnok

BÉRES JENŐ (Tófej, 1941. június 14. – Szolnok, 2015. április 13.) matematika–fizika szakos középiskolai tanár, szakfelügyelő, igazgató, címzetes igazgató

A Zala megyei Tófej községben született. Édesapja földműves, édesanyja, Czigány Mária háztartásbeli volt. Öten voltak testvérek, ő volt a gyerekek közül a legfiatalabb. A család minden tagjának ki kellett venni a részét a gazdaságban adódó munkákból. Nehéz idők voltak. Édesapja egyenes jellemű, kitartó, szorgalmas volt, munkája miatt tisztelték a faluban. Őt akarták az elsők között a tsz-be kényszeríteni. A családnak be kellett látnia, hogy hiába a föld, az állatok – különösen a lovak szerepére –, ezekre nem lehet egy fiúnak jövőt építeni. Csak a tanulás lehet a jövő.

Az általános iskolát Béres Jenő a tófeji osztatlan iskolában végezte, és ebből soha nem származott hátránya. (Csak az orosz nyelvet nem tanították ott.) Középiskolai tanulmányait a zalaegerszegi Zrínyi Miklós Gimnáziumban végezte, amely akkor és azóta is az egyik legszínvonalasabb gimnázium. Jenő mindig nagy szeretettel emlékezett kitűnő tanáira. „*A matematikát és a fizikát rögtön megszerettették velem, s ezt osztályfőnökömnek köszönhetem*” – mondta. Koller Nándornak hívták az osztályfőnököt, aki sajnos nagyon fiatalon elhunyt. Minden érettségi találkozót megtartottak ötévente, ahol az osztálytársak és tanáraik szép számban megjelentek. Szokás lett, hogy a találkozókat osztályfőnökük sírjánál kezdték.

Érettségi után, 1959-ben felvették az Eötvös Loránd Tudományegyetem matematika–fizika szakára. Nagy szerencse volt, hogy mindkét tárgyat kiváló tudós tanárok tanították, akik nemcsak szakmai tudásukkal, de tartásukkal, emberségükkel is példaként szolgáltak. Különösen sokat kaptak Hajós György professzortól. Óráról órára bizonyította, milyen a felkészült tanár, milyen a tábla képe, hogy kell egy tételt kimondani és bizonyítani, ahol nincs fölösleges szó, de minden a helyén van. A fizika tanításában meghatározó volt Sas Elemér tanár úr személyisége, aki a kísérletek fontosságára, a precíz fogalomalkotásra, a gyakorlati, természeti jelenségek magyarázatára nagy figyelmet fordított.

Jenővel évfolyamtársak, sőt csoporttársak voltunk. A sok közös tanulás, vizsgára készülés közben észre sem vettük, hogy negyedévre már a közös jövőnket terveztük. Én Szolnokon születtem. Hároméves voltam, mikor édesapámat az 1944-ben a szolnoki vasút bombázásakor munkahelyén több társával együtt bombatalálat érte. Édesanyám egyedül nevelt fel. Számomra egyértelmű volt, hogy végzés után Szolnokra kell visszajönnöm. Jenő ezt elfogadta, bár baráti társaságban sokszor emlegette, hogy a gyönyörű Zalából felesége hozta el Szolnokra. Ezt a várost is megszerette az iskola, a tanítványai, az emberek és a folyók révén.

1964-ben megkaptuk a diplomát, s összeházasodtunk. Két fiunk született. Az idősebb építőmérnök, a fiatalabb orvos lett. Egy fiú és három lányunokánk van.

Férjemet a patinás **Verseghy Ferenc Gimnáziumba** nevezték ki. E gimnázium elődjét 1831-ben alapították a ferences rendiek. Ez volt **Szolnok** első olyan középiskolája, mely már érettségit is adott a diákoknak. Verseghy Ferenc halálának 100. évfordulóján vette fel az intézmény a költő nevét. Én 1964. augusztus 1-jei kinevezésemtől nyugdíjazásomig az új Tiszaparti Gimnázium matematika–fizika szakos tanára voltam.

Az iskola igazgatója 1957-től Hack Márton volt, mindent megtett az iskolájáért. Kollégáitól jó szakmai munkát, rendet és fegyelmet kívánt. Rédl László tanár úr nagy tapasztalatával segített a matematika oktatása területén. Jenő mindkét szaktárgyát tanította, néhány évet kivéve mindig osztályfőnök is volt. Ezekben az években óraadóként matematikát tanított a **Kilián Repülőtisztifőiskolán**, majd a mai Szolnoki Főiskola jogelődjében. A főiskolán főállású beosztást ajánlottak neki, ő azonban elkötelezetten a középiskolai korosztály tanítását vállalta, nem akart lemondani a fizika tanításáról sem. 1968-tól matematika–fizika, majd később fizika tagozatos osztályok

indultak, ahol magas szintű szakmai munka folyt jó képességű tanulókkal, ezáltal kimagasló eredmények sorát érték el. Olyan nagy tudású, szakmájukat, tanulókat szerető kollégákkal dolgozhatott együtt, mint Peták Kálmán, Sebestyén István, Veres Dénes, Pécsi István, majd később Lapu Béla.

Az iskolának mindig is erőssége volt a természettudományos képzés, a matematika- és fizikatanítás példaértékű volt az iskolában. Ezt a munkát Jenő munkaközösség-vezetőként, előtte vezető tanárként irányította. Tíz évig a megye matematika oktatási szakfelügyelője volt. A megye középiskolai és általános iskolai tanárai nagy tekintélyű szakemberként tisztelték. Feladatának a kollégák munkájának segítségét tartotta elsődlegesnek és nem az ellenőrzését. Különösen fontosnak ítélte a szakmai segítség megadását a kezdő kollégák számára.

Matematika- és fizikaversenyek szervezésével kutatta már az általános iskolások között is a tehetségeket. Több kiváló tudós, egyetemi tanár kutatópályája indult el az ő segítségével. 1970-ben vezetésével jött létre az Eötvös Loránd Fizikai Társulat Ifjúsági Fizika Köre Szolnok megyei csoportja. A megye fizika iránt érdeklődő középiskolás tanulóit neves fizikus előadókkal ismertette meg, szakmai kirándulásokat szervezett nekik. A csoport tagjai közül sokan lettek OKTV-helyezettek, különböző szintű versenyek győztesei. Példamutató elkötelezettsége a tantárgy iránt végig megmaradt, ezért a kiváló versenyeredmények elérése mellett (OKTV, Mikola Sándor-fizikaverseny döntők) a tantárgy megszerettetése talán még fontosabb volt számára.

Amikor még érettségi után kötelező volt az egy évi katonai szolgálat az egyetem előtt, *egyik tanítványa* ezt írta: „Tisztelt Tanár Úr! Pedagógusnap alkalmából szeretném megköszönni, hogy rákényszerített a fizika szeretetére. Azóta egy kicsit más szemmel járok a világban. Ha matematikát tanított volna, akkor most valószínűleg azt szeretném jobban. Régóta érzem, hogy meg kell köszönnöm a Tanár úr fáradozását, azt, hogy bármit, bármikor kérdeztem, mindig választ kaptam. [...] Sokszor előfordul, hogy valamilyen dolog fizikai alapjain elgondolkozom és megakadok. Ilyenkor mindig eszembe jut, milyen jó lenne megkérdezni a Tanár urat.” (Izsó)

1985-től speciális matematika tantervű osztály indítására kapott az iskola lehetőséget. Ebben jelentős szerepe volt Jenőnek. Kezdetről fogva rendszeresen tanított ezekben a tehetséges osztályokban (több osztályban osztályfőnök is volt), munkája színvonalát kiemelkedő eredmények mutatták: tanítványai rendszeres megoldói voltak a Középiskolai Matematika Lapoknak, az Arany Dániel Matematikaversenyen II., III. díjasok lettek, az OKTV-n II., VII. és X. helyezést értek el. Mindezek férjem kiváló tehetséggondozó tevékenységét bizonyították.

A fiatal kollégák szakmai mentorálását is szívügyének tekintette. Így ezekben az osztályokban a komoly matematikai tananyag tanítása a közös, egymást segítő, a problémákat megbeszélő tevékenységének köszönhetően lehetett eredményes.

A szakmai feladatok mellett a diákok jobb megismerését szolgálták az őszi mezőgazdasági munkák, az osztálykirándulások, a színház- és a hangverseny-látogatások, amelyeket szintén nagy odaadással végzett. Ezeknek köszönhető, hogy jó kapcsolatot tudott kialakítani a diákokkal, más oldalról is megismerte őket.

1993. augusztus 1-től lett az iskola igazgatója. A *Diáktoll* című iskolai újságban így nyilatkozott erről: „Nem akartam igazgató lenni. Gyakorlatilag én voltam az első igazgató ebben az iskolában, akit a tanárok, a szülők, a tanulók javaslata alapján neveztek ki. Én nem akartam igazgató lenni, én nagyon szerettem tanítani. Mégis felvállaltam.”

Egy nagyhírű, de az elvárásoknak már sok területen megfelelni nem tudó, gazdasági nehézségekkel küzdő, eredményességi mutatóiban hanyatló iskolát vett át. Az épület felújítása is halaszthatatlan volt. Igazgatóként is kitüntetett szerepet szánt a tehetséggondozásnak. A kollégák szakköri foglalkozásokat vezettek általános iskolás tanulóknak, igazgatói feladata mellett szaktanárként is segítette ezt a munkát.

Ötletadója, elindítója volt annak a matematikaversenynek, melyet általános iskolai tanulóknak évente szerveztek azzal a céllal, hogy a tehetséges, matematikát szerető diákok kerüljenek az osztályaikba. Ezt a versenyt a gimnázium egykori diákjának emlékére – aki a Stanford Egyetem matematika professzora volt – Szegő Gábor-versenynek nevezték el. Hasonló céllal indult el

a Tarján Imre fizikaverseny is, melynek elsődleges feladata a fizika tantárgy népszerűsítése, megszerettetése volt kísérletek segítségével. Természetesen ezeket az elgondolásokat csak a kollégák együttes akaratával, áldozatos munkájával, szakmai tudásával lehetett megvalósítani.

Ballagás (1999)

Igazgatói munkájának eredményeként nyugdíjba vonulásakor Béres Jenő egy olyan iskolát adott át, amelynek gazdasági helyzete stabil lett, kimagasló eredményeket mutatott fel. Férjem hitvallása volt, hogy a magas színvonalú tanítási óra a legjobb nevelőerő, a legjobb erkölcskövetítő. Kollégáitól is ilyen hozzáállást várt el. Jenő igazgatóként nem csak az iskolában folyó nevelési-oktatási tevékenység irányítását végezte. Nagyon jól működtette az iskolai alapítványt is. Amikor igazgató lett, 320 ezer forintja volt az alapítványnak, nyugdíjba vonulásakor több milliós tőkével rendelkezett. Ez rengeteg segítséget adott sok tanulónak. Tekintélyes számú támogató anyagi segítsége, a pályázati összegek hozzájárultak ahhoz, hogy egy jól felszerelt, folyamatosan korszerűsített épületben tanítottak. Korszerű tornaterem, számítástechnikai tantermek, igen gazdag, milliós nagyságrendűvé bővített könyvtár támogatta a tanár és diák munkáját.

Sokat tett Jenő az iskola külső kapcsolatainak bővítéséért: egykori tanítványokkal, külföldi partnerekkel, a város kulturális és civil szervezeteivel, vezetőivel vette fel a kapcsolatot. Igazgatóként különösen fontosnak tartotta, hogy minden érettségi találkozóra elmenjen, „házigazdaként” fogadja a régi diákokat.

2003-tól kérte nyugdíjazását, mert betöltötte az öregségi nyugdíjkorhatárt, és az igazgatói megbízatása is lejárt. Mivel a pályáztatás nem oldódott meg, így egy évig még megbízott igazgatóként dolgozott. Utódja Pogány Gyula matematika–technika szakos tanár, egykori verseghys diák, volt tanítványa lett. Gyulát is mind kezdő tanárként, mind kezdő igazgatóként mentorként patronálta.

A matematika- és fizikaversenyekre még szívesen visszajárt, hogy kollégáinak segítségére legyen. Szívesen dolgozott a kertben, segített a családnak mindenben. Különösen örült, ha az unokákkal lehetett.

A tanítványok, kollégák látogatásakor felidéződtek a közös emlékek. 2004-ben kérdezte tőle Koncsek Gergő, 11. D osztályos tanuló, hogy melyik az az időszak, amelyre legszívesebben emlékszik. Erre így válaszolt: „1976-ban indult egy matematika–fizika tagozatos osztály, melynek az osztályfőnöke lettem. Ez nagyon szép emléket hagyott, hiszen egy tanárember számára az az igazi nagy öröm, ha azt tapasztalja, hogy a tudás, amelyet megpróbált átadni, vissza is jön.”

Ebből az osztályból Pálincás István a sokadik érettségi találkozó után így írt: „Az ember végigné az arcokon, a padokban felnőtt, családos emberek ülnek, orvosok, mérnökök, tanárok, ügyvédek, ő ott áll középen, s ugyanúgy tartja az osztályfőnöki órát, mint annak idején. Az ember ilyenkor végigpörgeti maga előtt eddigi

életét, itt tudatosul benne, hogy az a négy év, melyet együtt töltöttünk, milyen fontos volt mindenkinek, milyen gazdag útravalót kaptunk, amelyből a legtöbbet Béres tanár úr vállalt magára. Hálások vagyunk érte, s hálánk jeléül csak annyit tudunk mondani: Köszönjük, Tanár úr!”

Nagyon készült Jenő az aranydiploma átvételére. A szükséges formákat elintézte, de az utazásra már nem vállalkozott, én vettem át mindkettőnk aranydiplomáját 2014-ben. Az utolsó pillanatig családja féltő, ápoló szeretetével körülvéve 2015. április 13-án hunyt el.

Pogány Gyula, jelenlegi igazgató temetési búcsúztató beszéde így hangzott:

„Tisztelt Tanár Úr! Igazgató Úr! Kedves Jenő! Megtörtént az, amiről soha nem hittük, hogy megtörténhet. Emberi létünk paradoxonja, hogy életünk véges, mégis úgy élünk, mintha sohasem lenne vége. Elképzelhetetlen volt számunkra, hogy egyszer Te is eltávozhatsz közülünk.

Negyven éven át, 1964 és 2004 között dolgoztál a Verseghy Ferenc Gimnáziumban. Családod után a gimnázium volt életed legfőbb színtere, talán nem túlzás azt mondani: értelme. Itt kezdted tanári pályádat, és igazgatóként itt is fejezted be. A Verseghy volt első és egyetlen munkahelyed. Nemzedékek sora – anyák és lányok, apák és fiúk – útját segítetted. Tanítottál és neveltél.

Többször elmondtad, honnan jöttél, mit hoztál otthonról. Hittél a jól és pontosan végzett munkában, a tisztességben és a becsületben. A matematika és fizika mellett ennek a tudását és erkölcsi útmutatást is adtál tanítványaidnak.

Felnéztünk rád, tanultunk tőled. Amikor elkezdődtek jól megérdemelt nyugdíjas éveid, örültünk, amikor visszajöttél. Ott voltál a Szegő-verseny javító tanárai között és a Tarján-verseny zsűrijében is. Azután mostanában, az utóbbi időkben, már nem tudtál jönni, mondtad, hogy a betegségek nem engednek. Mindezt mi csak átmeneti állapotnak gondoltuk. Továbbra is visszavártunk. Reménykedtünk, de reményeink összeomlottak. Többé nem jössz, s ez nagyon fáj nekünk. Nélküled soha nem lesz az a Verseghy, ami veled volt.

Gimnáziumunk minden dolgozója, egykori és mai diákjai nevében Kosztolányi Dezső mélyszégesen mély, az emberi élet szépségét és tragikumát kifejező soraival búcsúzom tőled:

»Édes barátaim, olyan ez éppen,
mint az az ember ottan a mesében.
Az élet egyszer csak órája gondolt,
mi meg mesélni kezdtünk róla: 'Hol volt...',
majd rázuhant a mázsás, szörnyű mennybölt,
s mi ezt meséljük róla sírva: 'Nem volt...'
Úgy fekszik ő, ki küzdve tört a jobbra,
mint önmagának dermedt-néma szobra.
Nem kelti föl se könny, se szó, se vegyszer.
Hol volt, hol nem volt a világon egyszer.«

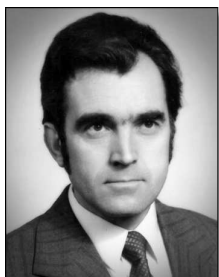
Emléked fájó szívvel őrizzük, Isten nyugosztaljon!”

Nagyobb kitüntetései:

- * A Graphisopt Alapítvány a Magyar Matematika Oktatásért Díja
- * Városi Pedagógiai Díj
- * Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt
- * Megyei Pedagógiai Díj
- * Megyei Prima Díj

Felesége,
BÉRES JENŐNÉ MAGÓCS ERZSÉBET tanár
Szolnok

BIKKI GÁBOR (Tiszacsege, 1936. október 7. – Debrecen, 1990. szeptember 23.) tanító, általános iskolai tanár, igazgató

Tiszacsegei kétgyermekes parasztcsalád második gyermeke. Édesapja, Bikki Sándor vízügyi dolgozó volt, édesanyja, Tóth Margit a háztartást vezette.

Az apja betegsége miatt nehéz körülmények között tanult bátyjával együtt. Általános iskolai tanulmányait szülőhelyén végezte, tanult a hajdúböszörményi gimnáziumban, majd felvették a debreceni tanítóképzőbe. Naponta utazott Debrecenbe, órák után pedig haza. A gyakorlóévet nagy öröme a **tiszacsegei Általános Iskolában** töltötte, eredményes képesítövizsga után itt kapott tanítói állást 1956-ban.

Szakvezetőjétől tanítójelöltként is pozitív értékelést kapott: „Nyugodt, kiegyensúlyozott órávezetéssel a nagy létszámú, 52 fős osztályban is jól szervezte a tanulók foglalkoztatását. Különösen figyelt a nyelvhelyességre, a beszédstílusra. Sem a magatartásban, sem az írásbeliségben nem tűrt pongyolaságot.”

Kezdetben az úgynevezett zátonyosi iskolában tanított, de pedagógiai munkássága mindvégig Tiszacsegehez kötődik. A 3–4. évfolyamos tanulók tanítója volt, és az alsó tagozatos munkaközösség vezetését is rábízta. Eredményes munkáját igazolja, hogy többször kapott olyan osztályt, ahová több problémás, egyéni fejlesztésre szoruló tanuló járt. Ő készítette fel őket a szaktárgyi követelmények teljesítésére, jól segítve ezzel az alsó és felső tagozat közötti átmenet zökkenőmentességét. Sokrétű tevékenységet végzett, ifjúságvédelmi felelősként a családokkal is jó kapcsolatot épített ki.

Az 1955–56-os tanév 3. b osztályos tanulói tanítójukkal

1958-ban házasságot kötött Szabó Ibolya tanítónővel, és önálló családot alapított. 1962-től együtt nevelték fiukat, Gábort.

Dienes Antal igazgató 1965-ben így minősítette munkáját: „Maximális odaadással tanítja az osztályát, a zátonyosi iskola fő öre, aki mindenben példát mutat kartársainak. Az új iránt fogékony, kezdeményező, önálló, erős akaratú, sokoldalú, nyílt, őszinte ember. Munkaszeretete kiváló, minden képességét beveti a munkájába.”

Tevékenysége túlmutatott az iskola falain. Az egész településen elismert személyiséggé vált: 1960-tól tanácsstag, a művelődési állandó bizottság elnöke, később népi ülnök volt. A község fiataljainak összefogásában is eredményt ért el. 1969-ben igazgatóhelyettesi feladatok ellátására kapott megbízást. 10 évig volt igazgatóhelyettes, amelyet a rá jellemző precizitással látott el, nagy gondot fordított saját önképzésére, a kollégák továbbképzésének szervezésére. Folyamatosan fejlesztette módszertani felkészültségét, 1972-ben földrajz szakos tanári képesítést szerzett.

Komplex rálátása volt az oktatásügy helyzetére, a térségi iskolákban folyó munkára is. Vezetőképzőt végzett, kollégái mozgósításával helyben szervezett oktatáspolitikai tanfolyamot az új tanterv bevezetésével egy időben. Kapcsolatot épített ki a szomszédos iskolák pedagógusaival,

aktuális témákat vitattak meg, illetve bemutató tanításon vettek részt. Tapasztalatait közreadta, cikkei is jelentek meg a Köznevelés című lapban.

1980-ban pályáján új szakasz kezdődött igazgatói megbízatásával. Ez a tiszacsegei iskola életében egybeforrott a „nevelőiskola” szemlélet elterjesztésével. Erről az időszakról így számolt be: *„Legnagyobb feladatommak a pedagógiai munka színvonalának emelését tartottam. Kezdetektől fogva a differenciált fejlesztést vallottam kollégáimmal együtt, amelynek lényege: minden tanuló képességét maximumra emelni. A gyengébbeknek korrepetálást, felzárkóztatást szerveztünk, a tehetségesekkel szakkörökben, érdeklődési körökben foglalkoztunk. A szűk szaktárgyi szemlélet helyett átfogó nevelési szemléletet érvényesítettünk, ahol az egész személyiség – az értelem, az érzelem, a fizikum, a jellem – harmonikusan és differenciáltan fejlődik. Újabb lökést adott munkánkhoz a 85-ös oktatási törvény bevezetése. Ennek eredményeként az iskolai önállóság, az iskolai demokratizmus tovább erősödött. Megkülönböztetett módon foglalkoztunk a tan kötelezettségi törvény végrehajtásával, a lemorzsolódás megelőzésével. Támaszkodtunk az iskolát megelőző nevelés eredményeire, zökkenőmentessé tettük az átmeneteket (óvoda–iskola, alsó–felső tagozat). Figyelemmel kísértük a továbbtanuló tanítványaink helytállását, a középiskolák visszajelzését. A munkaközösségekkel, az iskolavezetőséggel együtt terveztünk, szerveztünk, értékeltünk, elemeztünk.”*

A szakmai munkát jól segítette az is, hogy jelentősen javultak a feltételek. 1979-ben felépült az új iskolaépület, 1982-re befejeződött a napközi otthon és konyha korszerűsítése, 1983-ban sportpálya létesült, 1984–88 között a régi épületszárnyak felújítása valósult meg, bővült a négy tantermes iskola. Bikki Gábor jelentős szerepet töltött be abban is, hogy a tantermek bútorzata, szemléltető tárgyai, az audiovizuális eszközök egyre jobb feltételeket biztosítottak a nevelő-oktató munkához.

Farkas Jánosné, egykori kolléga, az őt követő iskolaigazgató visszaemlékezése: *„1977 augusztusában kerültem Tiszacsegére, egy pedagógus álláshely betöltésére. Ebben az időszakban több szolgálati lakás volt a Nagyközségi Tanács tulajdonában, így megoldódott a lakhatás kérdése is. A szomszédban lakott Bikki Gábor és családja, a házaspár mindkét tagja pedagógus volt, fiuk középiskolába járt.*

Gábor ekkor igazgatóhelyettesként tevékenykedett, és földrajzt tanított a felső tagozatos tanulóknak. Szorosabb munkakapcsolat 1980-tól – igazgatóvá történő kinevezése után – alakult ki közöttünk, mert csapatvezetőként tagja lettem az iskolavezetésnek. Havi rendszerességgel tanácskoztunk, ahol folyamatosan tapasztalhattuk felkészültségét, megalapozott ismereteit és érdeklődését a vezetőtársak, kollégák munkája iránt. Szerette a rendet, a fegyelmet, melyet nemcsak a gyermekektől, kollégáktól, hanem önmagától is megkövetelt. Nagy rutinnal osztotta le a feladatokat, mindig megtalálta azokat az embereket, akik maximálisan megvalósították az általa elgondoltakat, legyen szó új pedagógiai módszerek bevezetéséről, nemzeti ünnepek méltó megünnepléséről, tornavizsgáról, gyermeknapi rendezvényről vagy a gyermekek szabad idejének hasznos eltöltését szolgáló programokról. Több mint egy évig a Zsolnai József és munkatársai által kidolgozott Értékközvetítő és Képességfejlesztő Programot, megteremtette tanulmányozta feltételét a Nyelvi, Irodalmi és Kommunikációs program bevezetésének, mely 1985-től színesítette iskolánk nevelési-oktatási palettáját. Hosszú távra tervezte a szakember-ellátottságot tantestületünkben, sokat dolgozott e cél megvalósításán.

Nagy gondot fordított a képesítés nélküli nevelők szakmai felkészítésére, melléjük képesített pedagógusokat osztott be, akik »mentorként« segítették a fiatalokat. Támogatta beiskolázásukat a tanító- és tanárképző főiskolákra, nemcsak a törvényben előírtakat biztosította számukra, hanem a lehetőségekhez mérten több szabadidőt is adott felkészülésükre. Pályakezdő kollégáink beilleszkedését is hasonló módon szervezte meg, letelepedésüket pluszjuttatásokkal segítette. Tagja volt a Pedagógus Szakszervezetnek, sokat dolgozott a munkatársak életkörülményeinek javításán, ez irányú tevékenységét nemcsak helyi, de járási és megyei szinten is elismerték.

Kisdobos vezetői múltjából adódóan lelkesen vett részt az általam vezetett úttörőcsapat munkájában, napi szinten bekapcsolódott a programokba, részt vett a Tiszai túrákon, a nyári táboroztatásokban, segítette felkészíteni az Úttörő Gárda szakaszokat, melyek országos elismeréseket hoztak iskolánknak. Együtt örültünk első sikeres pályázatunknak, mely az iskolánk Tisza-parti táborának megalapozásához járult hozzá.

Igazgatói munkája mellett a faluban is ismert volt, tanácstagként következetesen képviselte a lakosság érdekeit. Életre hívta és vezette az Értelmiségi Klubot, mely összefogta a településen élő és ideletelepülő főiskolai és egyetemi végzettségű pedagógusokat, orvosokat, mérnököket, jogászokat, agrárszakembereket és családtagjaikat.

Színes, érdekes programot szervezett számukra: politikai vitafórumok, újságíró-találkozók, országjáró kirándulások, színházlátogatások, számtalan zenés-táncos rendezvény tette emlékezetessé a közösség életét.

Pedagógusként igen aktív, innovatív volt, szeretett tanítani, a gyerekek szárnyaltak órán, ezt több alkalommal tapasztaltam, amikor meghívott egy-egy órájára, vagy amikor továbbképzések alkalmával bemutatóórát tartott a járási munkaközösség pedagógusainak. A tőle kapott útravaló a következő évtizedben is vezérfonala volt a tiszacsegei Általános Iskolában folyó tevékenységeknek, a nevelő-oktató munkának.”

Jellemzően reggel 7-től este hat óráig az iskolában tartózkodott, dolgozott, konzultált, tanított, ellenőrzést végzett. Szabad idejében, nyaranként családjával sokat utazott, megismerve hazánk szép tájait, a szomszédos országokat. Földrajz szakosként precízen megtervezte az utat, a programokat, előre felkészült a látnivalókból. Legjobban azonban a Tiszát szerette, ott pihent és hódolt kedvenc szórakozásának, a horgászásnak.

Igen sok terve volt még, ám egészségi állapotának megromlása, a többszöri műtétek arra kényszerítették, hogy 1990-ben megváljon az igazgatói beosztástól. Az önkormányzat címzetes igazgatói címet adományozott részére.

Az új tanév kezdetén nem a csengő, hanem a harangszó hívta búcsúra azokat, akik szerették és tisztelték Bikki Gábort.

Áldozatos munkáját *kitüntetések* is fémjelzik:

- * Kiváló Úttörővezető (1966)
- * Kiváló Munkáért (1982)
- * Szocialista Kultúráért (1988)

Huszár Sándor gondolatával idézzük fel újra alakját: „A tanító munkája a szobrászéhoz hasonlít leginkább. Csakhogy a tanító nem holt anyagot formál, hanem emberi lelkeket. Az emberekbe ülteti el álmait, vágyait, a világnak szánt mondanivalóját. A szobrok összetörnek, meg el is avulnak olykor, a festmények megfakulnak, a könyv elszakad. A tanító gondolatai mindig élni fognak. Mindig!”

Kollégája,
KÁLMÁN ANTALNÉ közoktatási szakértő
Debrecen

DR. BÓDOR SÁNDOR (Máramarossziget [ma Románia], 1927. november 22. – Nagykálló, 2014. július 4.) magyar–történelem szakos középiskolai tanár

Máramarosszigeten született Bódor Lajos és Fángli Valéria házasságából. A család négytagúvá négy évvel később, Elvira születésével vált. Az édesapa korai halála után 1934-ben az édesanya Gyenge Ernővel kötött házasságot. A második világháborúban, 1942-ben a mostohaapa ösztönzésére Debrecenbe költöztek

Bódor Sándor iskoláit Máramarosszigeten kezdte, az első négy elemi után két évet az ottani piarista gimnáziumban tanult. Magyarországon a Debreceni Kegyetanítórendi Kalazanci Szent József Intézet Gimnázium és Kereskedelmi Középiskolában folytatta tanulmányait, ahol 1947-ben érettségizett. Szellemi fejlődésére a piarista gimnáziumban Bulányi György páter volt nagy hatással, aki nemcsak a magyartanára, de szellemi vezetője is volt.

Másodszor is megözvegyült édesanyja háziipari bedolgozó munkával biztosította, hogy a Debreceni Tudományegyetemen tanulhasson, ahol magyar–történelem szakos tanári diplomát szerzett 1951-ben. Az egyetemi évek alatt fogalmazódott meg tanári hitvallása, amelyről később

így nyilatkozott: „A magyartanáromtól azt tanultam: ennek a pályának a lényege, hogy lépést tartsunk a legújabb eredményekkel, és mindig naprakészek legyünk. Ezért előbbre való a folyóirat, mert abból lesz később a könyv. Életformám lett, hogy mindent magamba szívok, s azt a gyerekeknek visszaadom. Az irodalom olyan tantárgy, hogy megszerettetni kell, nem számonkérni. Sosem tartottam fontosnak a kötelező kereteket, inkább azt, hogy mindenki jól érezze magát az órán.”

Tanítani a **nyíregyházi Kossuth Lajos Gimnáziumban** kezdett. A pályakezdő évekre így emlékezett: „Szupercsapatban kezdhettem a pályámat Margócsy József és Katona Béla mellett. A mérce kezdettől fogva magasan volt, semmiképp sem akartam alatta átbújni. Kezdő fizetésemből (625 Ft) jól meg lehetett élni. Leginkább a könyvesboltok forgalmát és bevételét növeltem.”

1953-ban nősült meg, felesége dr. Bertók Katalin gyermekorvos lett. Házasságukból három lány született.

Az 1959–60-as tanévben a szocialista pártpolitika oktatásra alkalmatlannak találta, de a döntést különösebben nem indokolta. Az, hogy nem követte az előírt tananyagot, s Ady istenes verseit is tanította, vagy az, hogy a görög demokráciát tanítva felhívta tanítványai figyelmét arra, hogy most nem demokráciában élnek, de klerikális meggyőződése is biztos szerepet játszott elbocsátásában.

„1959. december 6-án hozzám a télapó nem szarvasszánon, hanem dzsipen érkezett, bőrkabátos férfi képeben. Rövid szavakkal közölte, hogy a nagyállói TITÁSZ-nál dolgozhatok a közeljövőben. Így kerültem Nagyállóra.”

Két évig **általános iskolában**, 1962-től a **nagyállói Budai Nagy Antal Gimnáziumban**, majd 1968-tól nyugdíjba vonulásáig a **Korányi Frigyes Gimnáziumban** tanított. Bár 1987-ben nyugdíjba ment, még további tíz évig teljes óraszámában dolgozott a nappali és esti tagozaton.

Voltak kiváló tanítványai, tévedhetetlenül ismerte fel a „filoszokat”, akiket arra ösztönzött, hogy merjenek gondolkodni s szabadon véleményt formálni. De nem zavarta, hogy voltak közepes és gyengébb képességű tanítványai is, hiszen azt vallotta, hogyha a megtanított anyag tíz százalékát visszaadják a diákok, már megérte a munka. Hatalmas tudása volt, amely nemcsak az irodalomban tette tájékozottá. Ez a tudásanyag messze meghaladta a gimnáziumi tananyag kereteit, bár tanítványai ezt inkább csak érezték, mint tudták.

Szívesen járt érettségi találkozókra. Számon tartotta, hogy mi lett a többre hivatott tanítványaiból. Mindig örült neki, ha látta, hogy azok sikeresekké váltak. Nemcsak tudást, de életszemléletet, világnézetet is közvetített az irodalom tanításával. Megértette az emberi gyengeséget, de nehezen viselte el a szellemi igénytelenséget. Ezért tartott előadásokat a Bessenyei Társaságban, s bár nagyobb lélegzetvételű munkája nem jelent meg, de írt a *Szabolcs Szatmári Szemlébe*, a *Pedagógiai Műhelybe*. Szomorúsággal töltötte el, ha úgy látta, az irodalom egyre kisebb szerepet játszik az emberek életében.

Tanárnak és olvasó embernek tartotta magát. Bár olvasmányairól mindig készített jegyzeteket, de nem akarta őket publikálni. Ebben talán az is szerepet játszott, hogy első doktori disszertációjának kész volt a teljes anyaga 1959-ben, amikor a pályáról eltávolították, s az anyag valaki más munkájaként jelent meg. Egyik tanítványa, Kulcsár Szabó Ernő hívta fel Kovács Kálmán professzor figyelmét rá, akinek ösztönzésére megírta Gozsdu Elekről azt a munkát, amelyért 1972-ben megkapta a doktori címet, de sohasem igényelte, hogy ezt neve előtt feltüntessék.

Több ezer kötetes könyvtárat gyűjtött össze, amely ma akár kordokumentum is lehetne az akkori értelmiségi lét gazdagságáról, amelynek anyagi fedezetét orvosfelesége biztosította. Ezek a könyvek bizonyítják szigorú és mindig igényes válogatását. Nemcsak a magyarországi magyar, de a határon túli magyar irodalom alkotásait is gyűjtötte, a legújabb világirodalmi anyaggal és szakirodalommal együtt. Kiadókkel levelezett, szinte minden magyarországi irodalmi folyóirat előfizetője volt.

Mindig volt egy aktuális „szerelem”, amely meghatározta mindennapjait. Hosszú évekig a romániai magyar irodalommal foglalkozott, s már akkor ismerte ennek gazdagságát, amikor erről Magyarországon beszélni sem volt szabad. Erre vonatkozó jegyzeteiből akár szakkönyvet is lehetett volna írni. A Nobel-díjasok könyvét már azelőtt is ismerte, mielőtt azok ebben a magas irodalmi kitüntetésben részesültek. Egy-egy előre beharangozott könyv megjelenését olyan izgalommal várta, mint más egy izgalmas utazást. Még életének utolsó napjaiban is felvillanyozta az „utolsó szerelem”: Márai legújabb könyve. Egy-egy könyv néha több kiadásban is megvolt neki, ezeket összehasonlította.

Születésnapja Adyével esett egybe. Mintha már ez is jelezte volna életre szóló elköteleződését. Az olvasás létformájává vált, s nagy csapásként élte meg, hogy élete utolsó néhány hónapjában szinte teljesen megvakult. Az internet világát nehezen szokta meg, s csak akkor bocsátott meg a világhálónak, amikor rájött, hogy onnan is lehet irodalmi, történelmi vagy filozófiai ismereteket szerezni, s gyorsabb, mint a posta.

Szeretett utazni, mert úgy vélte, más emberek és tájak megismerése gazdagabbá teszi az embert. Miután az egyetemen művészettörténetet is tanult, sok érdekességet tudott az épületekről, a városok történetéről.

A temetésén kollégái így búcsúztak tőle: *„Olvasó ember volt, ahogy egy 2000-ben íródott újságcikkben vall magáról. Mi is így ismertük. Nemcsak tanítványai irodalmi ízlését formálta, hanem tanártársaiét is. Igaz, hogy a tanítványai közül többen kollégái lettek. Tőle hallottuk, melyek a frissen megjelent könyvek, mit érdemes elolvasni, mire nem szabad időt fecsérelni. (...)*

Azokat a könyveket is kölcsönkaptuk tőle, sadtuk tovább, amelyekről beszélni sem nagyon mertünk, s amelyek ma a legfontosabb, dokumentatív erejű alkotásai a közelmúlt irodalmának. Nagy tudásával, műveltségével, kritikus szemléletével többre volt hivatva, mint hogy egy kisvárosi gimnázium tanára legyen. Így viszont kivételes egyéniséggel gazdagította nemcsak a gimnázium, de a város életét is.”

Pedagógusi munkáját nyugdíjba vonulásakor *Szolgálati Emlékéremmel* jutalmazták, az önkormányzattól *Szilágyi Emlékérmel* kapott, 2000-ben az Oktatási minisztérium dicsérő oklevelét. De a díjaknál fontosabb volt számára az az olvasólámpa, amelyet egykori tanítványaitól kapott 75. születésnapjára.

Lánya,
NAGYNÉ BÓDOR KATALIN tanár
Miskolc

BOÉR IRÉN (Csongrád, 1917. július 8. – Berettyóújfalu, 2014. május 18.) latin–történelem szakos tanár

Nagyapja a csurgói gimnázium latin–görög szakos tanára volt. Az elődök példája, a környezet légköre Boér Irént és testvérét, Ilonát is a pedagógus pályára irányította. Édesapja, Boér Antal erdélyi származású pedagógus.

Az édesapja művelt, kreatív, tevékeny ember volt, aki Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter munkatársa lett. Cikket írt, előadást tartott a népfőiskolai hálózat kiépítéséről, az analfabetizmus felszámolásáról. *„Egy nemzet ereje a kiművelt emberfők sokaságában rejlik”* – vallotta Klebelsberg Kunó Széchenyi után. Éppen ezért új reformok kiépítésén munkálkodtak, reálgimnáziumokat, természettudományi karokat, az élő nyelvek művelésének színterét hozták létre. Fiataloknak

külföldi iskolákat, munkalehetőségeket javasoltak, hogy minél több tapasztalatot gyűjtsenek.

Boér Irén 1936-ban külön miniszteri engedéllyel a Csongrádi Magyar Királyi Állami Szt. Imre Reálgimnázium magántanulója lett (lányokat nem vettek fel), majd a Szegedi Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolán 1942-ben szerzett diplomát, Sík Sándor tanítványaként. Tanára műveltségét nagyra értékelte. Büszke volt, hogy tanítványa lehetett, ahogy büszke volt Mécs László, Áprily Lajos költő-tanáira is.

A diplomaosztás után, ápolónői tanfolyamra iratkozott be, mert a karitatív tevékenység mindig közel állt hozzá. Sohasem felejtette el Szent-Györgyi Albert oklevélatadáskor mondott intelmét, miszerint a segítségadás az emberiség legnemesebb cselekedete. Irénke néni így élt, élete folyamán ahol tudott, segített barátainak, tanítványainak.

Nyitott érdeklődéssel hallgatta dr. Banner János professzor régészeti előadásait, látogatta a feltárt ásatásokat. Érdekelte a történelem ezen szakterülete. Disszertációjának is ez volt a témája, amelyet elkezdett, de a történelem „vihara” elvitte. Tanulmányának azért volt eredménye, mert egyik tanítványa (Csuha Katika) egy kőkorszakbeli lelettel ajándékozta meg. Kapcsolata révén a lelet felkerült a Nemzeti Múzeumba. Sőt Berettyóújfalu határában a megjelent múzeumi munkatársak további értékes leleteket tártak fel. Erre az esetre Irénke néni nagyon büszke volt.

A múzeumi munka továbbra is érdekelte. Szívesen mesélte el, mennyi szervezés, mennyi gyűjtőmunka előzte meg a Berettyóújfalui Múzeum létrejöttét, amelynek ő is aktív részese volt.

Na, de hogy került ő Újfaluba? Erről egy vele készített interjúban így nyilatkozik: *„Egyik volt egyetemi csoporttársam hívó szavára jöttem **Berettyóújfaluba**, közvetlenül a diploma megszerzése után 1942-ben. Kétségbeesetten kerestek megfelelő végzettségű pedagógust a helyi **polgári leányiskolába**, hiszen ennek hiányában bezárás fenyegette az intézményt. Gondolkodás nélkül igent mondtam, pedig akkor már biztos állás várt Csongrádon is. Abban az időben nagyon kevés tanár volt, főleg vidéken. Úgy gondoltam, 5 évig maradok – addig biztosan találnak valakit a helyemre –, azután visszatérek a szülővárosomba, de az élet, a sors másképp hozta. A polgári leányiskolában kezdtem tanítani, de később szinte minden helyi iskolában vállaltam feladatot a kötelező óraszámot jóval meghaladva, hiszen a férfi kartársak abban az időben az életüket vitték a frontra. 1943–44-es tanévtől már az igazgatói feladatokat is én láttam el, hiszen az igazgatónkat is elszólította a háború.”*

Közben Irénke néni megszerette a falusi emberek szerény, jóindulatú, pedagógustisztelő gyerekeit. Rájött, ezekkel jól lehet együtt dolgozni, eredményes munkát lehet folytatni.

Ráadásul nem maradt egyedül, bővült a család. Megérkezett testvére, Ilona, Vigh Jánosné tanárnő, kisleánya Vigh Ilona, ideköltözött idős, beteg édesanyja, akit Irénke néni gondozott.

1944-ben, amikor beiratkoztam a polgári iskolába, ott találkoztam vele először. Minden beiratkozó gyermeket és szüleit mosolyogva fogadta, nyújtotta a fiatal, ápolt kezét kedvesen. Elbeszélgetett a gyerekekkel, és biztatta a megszeppent leánykákat. Nekem magyart tanított négy

éven át. Érdekesen, izgalmasan. 1945 után gyakran 52 gyermek is ült egy osztály iskolapadjában. Korszerű, egyszerű módszere mindenkinben nyomot hagyott. Csak egy példa: Magyaróránk volt. Kivitt bennünket a Kálló partjára, az iskola mellé. Tavasz volt. Szikrázóan sütött a nap, imitt-amott még foltokban fehérlett a hó, de már éledni látszott a természet. Csendben álldogáltunk a csordogáló vízpart mellett, amikor Áprily Lajos *Március* című versét elmondta nekünk, majd az 52 lány együtt zengte a tavaszköszöntőt.

Polgári iskolai tanítványai között

40 év után egy osztálytalálkozón mi, öreg diákok a padokban ülve ezzel a verssel köszöntöttük Irénke nénit. És mondtuk a verset első sorától az utolsóig, és zengett a terem, könnyezettünk és kacagtunk. Szerintem kevés pedagógus él át ilyen felemelő pillanatot.

40 év múlva

Illyés Andrásné Ráduly Olga, volt tanítvány így emlékezik: „Életem alkonyán tisztelettel és szeretettel emlékszem vissza legkedvesebb magyartanárnőmre, Boér Irénke nénire. Irénke nénit 1944 őszén, első éves polgári iskolai tanulóként ismertem meg, és szerencsénkre végig velünk volt 4 éven át.

Emlékszem, az óráira mindig frissen, derűsen érkezett. Alighogy elfoglalta helyét a katedrán, népi himzéses fedelű bibliájából felolvasott nekünk néhány sort. Nem fűzött hozzá megjegyzést, de ezzel megkaptuk aznapi üzenetét. Talán ebből az Istenhitből fakadt állandó derűje, kiegyensúlyozottsága. Kivétel nélkül minden napra, még a vakáció ideje alatt is kaptunk dolgozatírási feladatot. A téma tanulási idő alatt közös volt, vakációban mi választhattuk meg. Az óra elején néhány tanuló felolvasta dolgozatát. Ezzel tudatosan fejlesztette világos, szabatos mondatszerkesztésünket, szókincsünket és képzelőerőnket. Dolgozatainkat otthon gyakran átnézte, megjegyzést fűzött hozzájuk, és helyesírásunkat ellenőrizte, illetve kijavította.

Nagyon sok verset kellett otthon megtanulni könyv nélkül. Arany János Toldijából, balladáiból ismertük meg a magyar nyelv szépségeit. Az új tananyagot könnyedén, érdekfeszítően adta elő mint a mester, aki nagyon érti a dolgát. (...) Ezután beszélt nekünk Krúdy regényes novelláiról, a Csinszka-versek melegségéről, a zseni József Attila verseiről, melyben »magát mindig kitakarta«. Hallottunk Kosztolányiról, a magyar nyelv művészeről és az európai műveltségű, műveiben az élet gazdagságát, finom iróniáját ábrázoló Márairól. Mesélt Madách magányáról, Vajda János mélabújáról, Áprily Erdélyt és a természetet idéző verseinek zeneiségéről. Az egész magyar irodalom kiválóságait megismertette velünk. Mindez nem egy kötelező magyarórának tűnt, hanem egy kötetlen beszélgetésnek, melynek mindig varázsa volt. Egy ilyen alkalommal érintett meg Tóth Árpád Esti sugárkoszorúja és Radnóti Hetedik eclogája.

Délután is foglalkoztatott bennünket a gyakorta megrendezett önképzőkori rendezvényeinken, ahova vendégtanárokat és tanulókat is meghívtunk a szomszéd polgári iskolából. A programot mi állítottuk össze, és megkerestük hozzá a vállalkozó szereplőket is. Egyszer előadtuk szavalókórusban Arany János V. Lászlóját, és több szólamban elénekeltük Mester, a bőszi vihar dühöng! kezdetű gyönyörű zsoltárt. Máskor jómagam Sienkiewicz Quo vadis című regényét ismerttettem. (...) Irénke néni közelségére később is szükségem volt. Amikor az 50-es évek kultúrpolitikája folytán bezárultak előttem a felsőfokú intézmények kapui, és munkalehetőségről szó sem lehetett, sőt megismertem a szüleimmel együtt az otthontalanság érzését is, Irénke néni megfogta a kezemet: »Olvass, Olgikám, mindig és sokat!« – tanácsolta. Igaza volt, mert az olvasás szeretete sokszor átsegített a nehézségeken. (...) Drága Irénke néni, szerettelek nagyon, és köszönöm, hogy voltál.”

Évről évre bővült az iskolai feladatok sora számára. Szavalókórus, szakkör, színjátszás, délutáni korrepetálás, évente egy szerkesztett évkönyv sok elfoglaltságot jelentett. Az évkönyvben megjelenő névsor, tantárgyi osztályzat jobb eredmény elérésére sarkallta a diákokat, nevelőket egyaránt, segített a tanulópárok megszervezésében. Egymást segítő, összetartó közösségek alakultak. Előfordult, hogy 42 tanulóból 16 tanuló ért el kitűnő eredményt.

Irénke volt iskolaigazgató is. Volt, amikor árva gyerekeket istápol, tanított. Jöttek a magánvizgára készülő magántanítványok, a felnőttek, akiket az esti iskolában oktatott. Mint latintanárra az orvosi egyetemre készülő latin tudását bővítette.

Tanított a **Szabó Ferenc Gyors- és Gépíró Szakiskolában** is. Erről Az iskolaszervező igazgató munkatársa voltam című írásában így emlékezik meg: „Mikor egyedül nem tudta a munkát minden vonalon vinni, megtisztelő meghívását elfogadtam a magyar nyelv és helyesírás tanításához. Elvállaltam, mert annak idején a Csongrádi Állami Szent Imre Reálgymnáziumba jártam, ahol gyorsírást is tanítottak, így a középiskolai tanulmányaim is segítettek a gyorsíráshoz szükséges módszereim kialakításában. Pár év múlva az országban a tízegynéhány iskola közül kiemelkedő helyet foglalt el az iskolánk. Soltész Mária országos szakfelügyelő látogatásai során állapította ezt meg. Közölte, hogy az országos továbbképzést ezért itt szeretné megtartani módszertani ismereteit bemutató tanításainkkal szemléltetve. Ezeket a szakfolyóiratokban is megjelentette.”

Szerette, és mélységében ismerte a Kárpát-medence tájegységeinek jellegzetes népművészeti motívumait. A formák, az öltés, a tervezés, az elrendezés esztétikuma, nemcsak az ÁFÉSZ felnőtteit, de a szakkör fiatal tagjait is magával ragadta. Együtt alkottak, terveztek, drukolták a mintákat, válogatták a színeket.

1958-ban én mint volt diák, munkatársa lettem a **berettyóújfalui I. sz. Toldi Miklós Általános Iskolában**, és mint pedagógus figyeltem munkásságára. Sokat tanultam tőle, óráit látogattam, segített.

Az 1985-ben végzettek tablóján

Tanítási módszere példamutató volt, csendesen, nyugodtan meggyőzően beszélt, az osztályából egy hangos szó nem hallatszott ki.

Tanítványaira mindig szívesen emlékezett, saját gyerekeinek, unokáinak tekintette őket. Érdekelte sorsuk, az életben elért eredményeik, szívesen látta őket vendégül, és örült telefonhívásaiknak.

Nyugdíjasként karácsony előtt a lakótársakat szaloncukorral, csokoládéval lepte meg. Az édességeket kirakta a folyosóra, kis karácsonyfaágakra, és megleste, megvannak-e még. Ha eltűntek, boldog volt. Ez volt az ő karácsonya, amikor magára maradt.

Ilona Czinkota, azaz Vígh Ilona, Amerikában élő unokahúga így emlékezett rá: „Egész életemben anyai érzésekkel volt irántam, nekem másik anyám volt. Micsoda szerencse!”

Többször járt a két Boér tanárnő Amerikában. Büszke volt a „kis unokára”, az első magyar könyvet Irénre vitte neki Amerikába, ő tanította kézimunkázni is. A szeretet kölcsönös volt, élete végéig gondoskodtak róla.

Egy gazdag, színes életpálya az övé, melyet a szeretet, az önzetlenség vezérel. Bár hivatalos kitüntetést nem kapott, de tanítványai ragaszkodása, hálája mindennél többet jelentett számára.

Volt tanítványa és kollégája,
DR. HAMVAS LÁSZLÓNÉ BÉRCES MÁRTA tanár
Debrecen

BORSODI LÁSZLÓ (Miskolc, 1903. június 19. – Nyíregyháza, 1979. december 20.) tanító

Egy olyan pedagógusnak szeretnék emléket állítani, aki azok közé tartozott, akiket úgy emlegetnek: néptanítók. Az ő életútja tükrében akarok megemlékezni mindazokról, akik hasonlóan éltek.

Munkáscsalád gyermekeként született Miskolcon: édesapja részöntő volt a vasútnál, édesanyja hét gyermeket nevelt, s alkalmi munkát vállalt.

Borsodi László tanulmányait Miskolcon kezdte elemi iskolában, majd a Református Főgimnázium 4 éve után a Sárospataki Magyar Királyi Állami Tanítóképző Intézetben szerzett tanítói oklevelet 1923-ban. A század eleji spanyolnátha járvány tanulmányai alatt két ízben is megátmadta.

A képző után nem kapott rögtön állást, ezért 1923 októberétől 1924 áprilisáig 2-ig a Gazdák Biztosító Szövetkezetében vállalt munkát. Közben megpályázta a **mezőnagymihályi református elemi iskola** kántortanítói állását, melyet az egyházköztség előtti vizsga után egyhangú szavazással nyert el. 1924. április 2-től 1927. február 17-ig dolgozott ebben a beosztásban.

Családalapítási szándékához nem kapott szolgálati lakást. Ezért újra pályázott: **Fejércse** község református előkönyörgő kántortanítói állását nyerte el 1927. február 17-től.

1927. augusztus 13-án házasságot kötött Dósa Emíliával. Fejércsén három gyermekük született. Sajnos, ez elsőt néhány napos korában elvesztették.

A mindkét szolgálati helyén készült jegyzőkönyvek, bizonyítványok elismerően szóltak mind tanítói, mind gyülekezeti munkájáról.

A jobb megélhetés végett pályázott 1938-ban a **nyíribronyi református elemi népiskolába**. 1938. október 16-tól dolgozott itt 1963. szeptember 1-ig. Feladata délelőtt az összevont 3. és 4. osztály, délután az ún. 5–6. osztály tanítása volt. Ezenkívül kántortanító is volt 1942-től 1947-ig.

Nyíribronyban születtem én harmadik gyerekként. Munkáját közelről szemlélhettem. Már iskoláskorom előtt sokat ültem óráin, hiszen a szolgálati lakás a tanteremmel egy épületben volt.

Az óvodáskort sokszor töltöttem az iskolapadban. Később szerencsés voltam, mert a 3. és 4. osztályban a tanítóm volt.

Tanítványai szerették. Soha nem elvont ismereteket közölt, hanem komplexen, megfigyelésre alapozva tanította a számtan, olvasás, fogalmazás, rajz, természetrajz stb. tárgyakat.

Például megfigyeltette az időjárást, megszámláltatta a környezetünkben a fákat, a madarakat, az embereket stb., s aztán a számokat kellett leírni, összeadni: hány madár ül a fán, hány repült stb. Lerajzoltuk, amit láttunk, közben megtanultunk egy hozzá kapcsolódó dalt vagy verset, megbeszéltük a látottak tulajdonságait, jellemzőit. Észre sem vettük, hogy tanulunk. A történelmi olvasmányokat mesészerűen adta elő, illusztrálva újságokból kivágott, tablókra felragasztott képekkel. A tornaórákat mindig frissítésnek szánta. A rendgyakorlatok után a lehetőségekhez mért tornagyakorlatokat végeztünk. Ezeket nemcsak bemutatta, hanem végig is csinálta tanítványaival. Soha nem maradt el a játék. Mindig újat tanított: körjátékokat, páros játékokat, sokszor rongylabdával labdajátékokat.

Az ismétlődő osztályokban gazdálkodási ismeretekre tanította falusi tanítványait: faültetés, valamint -gondozás, -metszés, -szaporítás stb. Évek múlva is visszajártak hozzá tanítványai tanácsért, segítségért. Permetezőt javított, traktort szerelt, ha leállt a cséplőgép.

A nyolcosztályos általános iskola megalakulása után matematika–fizika szakos diplomát szerzett 1952-ben, és ezeket a tárgyakat tanította, fizika- és modellező-szakkört szervezett. Maga készítette a fizikai szemléltető eszközöket: villamos csengőt, dinamót, elektroszkópot, dörzselektromos gépet régi hanglemezből, volt- és ampermérőt, szikrainduktort stb. Ezek segítségével értettük meg a fizikai jelenségeket.

1951-től igazgatóként is vezette iskoláját. Épített és fejlesztett, a dolgozók iskolájában több későbbi megyei vezetőt is tanított. Nem egy fiatal, keze alatt indult kollégájából vezető lett különböző iskolákban.

Igazgatóként tanítványai között

1958-tól nyugdíjazásáig (1963) szakfelügyelőként segítette kollégáit a baktalórántházi járásban. Jegyzőkönyvek tanúsága szerint tanácsokkal buzdított eredményesebb munkára.

A népművelést is feladatának tekintette. Már az 1940-es évek elején színjátszó előadást szervezett a község fiataljaival. A *Nyírvidék Szabolcsi Hírlap* 1941. április hó 17-i számában így ír: „...Nyírbony községben húsvét első és másodnapján nagy sikerű és a műkedvelő előadások falusi színvonalát magasán túlszárnyaló előadást rendezett Borsodi László ref. tanító...”

Közben a rádiótechnika területén volt egy szabadalma. Egyszerű, olcsó rádiót szerkesztett, amelyet sokan meg tudtak volna venni. Szabadalmát Anglia, Belgium, Hollandia is meg akarta vásárolni 1939-ben, de a világháború közbeszólt.

A világháború után a népművelést tovább folytatta és bővítette: a maga által készített dinamóért elcserélt és átalakított filmvetítőt használt ismeretterjesztő előadásain.

A háború idején a hadifoglyok, hadiárvák érdekében írt kérvényeket a falubelieknek. Sokszor – orvos híján – maga által vásárolt gyógyszerrel segítette a betegeket.

A község elöljáróságának folyamatosan tagja volt. Munkájával a lakosság érdekeit képviselte. Ezért sok összeütközése volt, de bátran vállalta. Nyugdíjazása után a művelődési házhoz vezetett. Sok értékes rendezvény nyújtotta élménnyel gazdagította a település lakosságát.

Szeretett falujától nem vált meg csak halálával 1979-ben. Nyíregyházán a Morgó temetőben nyugszik, most már édesanyámmal együtt.

Eredményes munkájában édesanyám segítette. Három gyermeket neveltek, mind a hárman pedagógusok lettek. Sőt három unokájuk is követte nagyapjuk példáját, színvonalas pedagógusi munkát végeznek.

Fia,
BORSODI LÁSZLÓ ny. igazgató
Levelek

DR. BORSOS JÁNOS (Debrecen, 1936. január 4. – Debrecen, 2015. július 5.) agrármérnök, agrárkutató, igazgató, főosztályvezető-helyettes, egyetemi tanár, doktori iskola programfelelőse, professor emeritus

Debreceni kétgyermekes iparoscsalád elsőszülött gyermeke. Borsos János villanszerelő mester és Kovács Anna fodrász kiegyensúlyozott családi légkörben nevelte fiait, gyakorlatias gondolkodásra, az apai mesterségre is megtanítva őket.

A református elemi iskola elvégzése után Borsos János a Gépipari Technikumban érettségizett. Sokoldalúsága korán megmutatkozott, országos atlétikai bajnokságok győzteseként is ismert volt. Ifjúkori barátai-val zenekart alapított. Kétéves gépészmérnöki gyakorlat után a Debreceni Agrártudományi Egyetemen 1960-ban szerzett diplomát. Sportolói pályafutása itt is folytatódott, egyetemek-főiskolák közötti bajnokságon

400, 800, 1500 méteren nyert, a 4x400-as váltóban is első lett csapatával.

Szakmai életútja az oktatás, kutatás, innováció és kutatásszervezés jegyében három városhoz, **Debrecenhez, Karcaghoz és Budapesthez** kapcsolódott. Mérnökként a **Tóth Árpád Gimnáziumban** tanított, megszervezte az iskola diákszövetkezetét és a névadóra emlékező futóversenyt. „A középiskolai tanárkodásom emlékei ma is a legszebb élményeim között jelennek meg, ahová mindig visszavágytam” – vallotta ezt önéletrajzában.

Kétévi tanári munka után kutatói pályára lépett. 1962 és 1973 között a DATE Kutató Intézet jogelődjénél, Karcagon dolgozott. Ezen időszakban készítette el doktori értekezését, majd 1973-ban kandidátusi fokozatot szerzett.

Dr. Blaskó Lajos egyetemi tanár, volt munkatársa így emlékszik vissza rá: „A kutatói pálya megismerése érdekében szólni kell arról az intézetről, amely Borsos János kutató indulása, majd későbbi tevékenysége során is az egyik meghatározó jelentőségű műhely volt. Amint önéletrajzi visszaemlékezésében írja: »Karcagon főhivatású kutató és a felsőfokú mezőgazdasági technikum mellékállású tanára lettem.«

A karcagi intézet alapvető feladata a Közép-Tisza vidéken gazdálkodó üzemek szakmai segítése volt. Az 1960-as évek közepétől a nagyüzemi átszervezés nehéz éveit követően az »új gazdasági mechanizmus« előkészítő időszakában a növénytermesztési és agrotechnikai kutatások mellett egyre nagyobb szerepet kapott a tevékenységek ökonómiai értékelése, a kutatási eredmények gyakorlatba történő átültetése, elterjesztése, valamint szaktanácsadás a tájterület üzemei részére. Az intézetet agrárökonómiai, üzemszervezési kutatásokkal foglalkozó dr. Kurucz Gyula vezette, akit

Borsos János szakmai útját kijelölő tanítómestereként említi.

A fontosabb területek, amelyek Borsos János kutatásaira, későbbi kutatósszervező tevékenységére meghatározó hatásúak voltak: gazdaságossági vizsgálati módszerek kidolgozása és fejlesztése; közreműködés az intézetben elért és más kutatási eredmények gyakorlati elterjesztésének megszervezésében; gyakorlati szaktanácsadás.

Az intézet igen komoly kapacitással és eredménnyel vett részt az 1960–1970-es évek fordulóján a II. Tiszai Vízlépcső és Öntözőrendszerei hatásterületét érintő mezőgazdasági tervezési feladatokban. Több középtávú üzemfejlesztési tervvel és azok megvalósításának művezetésével jelentős szerepet vállalt Szolnok megye öntözésfejlesztésében.

1973-ban kezdtem a karcagi intézetben dolgozni. Ő ekkor már az Ökonómiai Osztály vezetője volt. Szabad íróasztal csak az ő osztályán volt, így helyileg az ő munkatársai közé ülhettem. Az intézeti számítógépet működtető matematikus volt az irodatársam, aki az ő beosztottja volt. Módom volt nemcsak rácsodálkozni, hanem használni is egy fél szobát betöltő, kattogva dolgozó számítógépet, amellyel egy óra alatt megoldottunk olyan kísérletértékelési feladatokat, amelyekhez a hagyományos eszközökkel napokra volt szükség. Még ennél is fontosabb volt a tőle kapott indíttatás, hogy mindig szem előtt kell tartani a kutatási eredmények hasznosíthatóságát.”

7 évig a Dohánykutató Intézetben tudományos igazgatóhelyettesi beosztást töltött be, majd visszatért Karcagra, ahol igazgatóként dolgozott. Erre az időszakra ő maga így emlékezik: „Karcagon 1979-ben igazgatót kerestek, elvállaltam. Jól sikerült a »piaci nyitásunk«. Szinte nap mint nap gyakorlati bemutatókat, áttekintő tudományos napokat rendeztünk, s egyre bővült nemzetközi kapcsolatrendszerünk. Sokoldalú műszaki fejlesztési programokban dolgoztunk együtt a termelési rendszerekkel. A hazai agrárkutatás ebben az időszakban áttért az egy téma egy kutató szisztémáról a programozott kutatósszervezésre, a termelési rendszerek kibontakoztatásával együtt. Sok új eljárást dolgoztunk ki. A Csontos-féle társaság volt ennek a zászlóvivője, számos szabadalom és egyéb pénzzé tehető termék előállítására valósult meg igazgatásom alatt.”

1982-ben a Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Minisztérium főosztályára került, a magyar agrárkutatás élére. A tárca vezetőinek egyszerű filozófiája az volt: „ha piacképessé tudta tenni egy intézetben a tudományt, akkor ezt tegye meg országosan is.”

1982-től 1986-ig alkalma nyílt arra, hogy országos kiterjesztéssel folytassa azt, amit korábban intézeti léptékben megvalósított. 1986-ban sikeresen védte meg MTA doktori értekezését, amely *Integráció és termelésfejlesztés a dohánygazdaságban* címmel könyv alakban is megjelent.

1986-ban visszatért a debreceni Dohánykutató és Minőségfejlesztő Intézetbe, ahol főigazgatói megbízást kapott. Ezt a feladatot nyugdíjba vonulásáig, 2006-ig ellátta. Kiváló diplomáciai érzékkel képviselte és harmonizálta a dohánytermelők, termeltetők és gyártók érdekeit. Irányítása alatt jelentős sikert ért el az ipari-technológiai ágazat, új lendületet vett a kutatás. A hazai fajták megújításával maradhatott fenn a honi dohánytermesztés. A cég nem adta el a dohánytermék gyártási jogát úgy, mint az állam a dohánygyárak esetében, hanem olyan külföldi partnert keresett, aki fejlesztések megvalósításával szerezhetett többségi tulajdont a közös cégben, a RÓNA Kft-ben. Ennek eredménye, hogy a néhány fős kisüzem mára több mint 600 főt foglalkoztató cégcsoporttá nőtt.

1989-től mint professzor tanított a **Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetemen**, majd 1997-től a **Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrumában**. A változatos, gazdag kutatói, kutatósszervezési, vezetői tevékenysége során megszerzett ismereteket, gyakorlati tapasztalatokat igen eredményesen ültette át az oktatásba. Az általa oktatott tantárgyak: „Termékfeldolgozás gazdaságtana”, „Dohányfeldolgozás és minősítés”, „Élelmiszeripari gazdaságtan” oktatása mellett jelentős tananyag-fejlesztési eredményei vannak, amelyek még sokáig szintetizáló alaplámként szolgálnak az élelmiszeripari tárgyak és témák oktatóinak, kutatóinak és hallgatóinak. A hallgatók körében is közkedvelt volt, felkészültségét, előadásmódját, segítőkészségét, a tanított tárgy hasznosságát kiválóra értékelték.

Mint professor emeritus fáradhatatlan és aktív életet élt. Doktorandusz hallgatókat irányított, könyveket írt és szerkesztett. Tudományos munkássága ökonómiai kérdések köré csoportosult.

Prof. Dr. Nábrádi András egyetemi tanár így jellemezte professzortársát búcsúbeszédében: „Borsos professzor már megjelenésével is bizalmat és tiszteletet keltett. A szűkebben vett szakmai érdeklődésén túl az értelmiségi lét minden ágában tájékozott volt. Bölcs ember, mondták, hiszen műves tudását mindig igyekezett átadni tanítványainak, szűkebb vagy tágabb közösségének. Választékos előadásmódjával, lényeglátásával aktív korának a legjobb előadói között tartották számon. Az innovatív ötletek generálása, befogadása és a múlt értékeinek elismerése egyaránt jellemezte személyiségét. (...) Az agrárökonómia »parttalan« diszciplinájában – ahogy ő mondta – mégis csak partot ért, mégpedig a dohányvertikummal kapcsolatos kutatási eredményeivel. Könyvei szellemi forrásai lettek a szakmának, végzett doktoranduszai pedig zálogai eszmeisége továbbvitelének.”

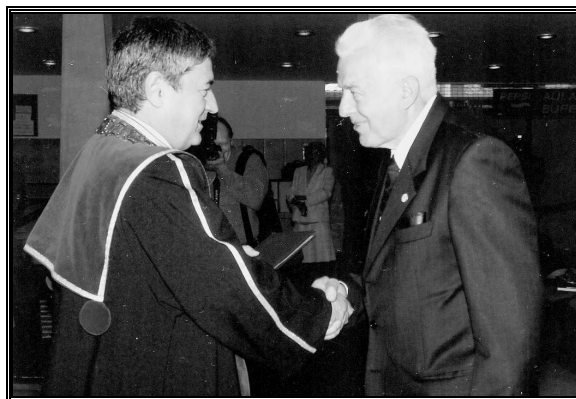
Az agráriumban közéleti szerepei is jelentősek voltak: az Agrárkutató Intézmények Országos Szövetségének elnöke volt több éven keresztül, a Debreceni Akadémiai Bizottság főtítkáráként, a Dohány Terméktanács titkáráként és a *Dohányújság* szerkesztőjeként is ismert volt. Rendszeresen publikált a *Magyar Mezőgazdaság* című folyóiratban.

Széles körű tudományos, oktató és közéleti tevékenysége elismeréseként számos állami és szakmai kitüntetésben részesült:

- * Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí keresztje
- * 'Sigmund Elek Emlékérem
- * Kovács Béla-díj
- * Lónyai Menyhért Emlékérem
- * Debreceni Akadémiai Bizottság Emlékplakettje
- * Agrárkamarai Emlékérem
- * Magyar Agrárkamara Jubileumi Emlékdíja
- * Pro Scientiis Agricultura-díj
- * Dr. Kádár Béla-díj.

A 'Sigmund Elek Emlékérem (1991)

Dr. Nagy János rektor adja át a Kovács Béla-díjat (2002)

Részlet Prof. Dr. Jávor András egyetemi tanár, rektorhelyettes búcsúbeszédéből: „1997-től a Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrumában – utóbb mint egyetemi tanár dolgozott, nem tudott és nem is akart a dohánytól, a dohánytermesztéstől elszakadni. Kutatásai ennek a témának gazdasági, szervezési problémái voltak. Életműve során megszámlálhatatlan tudományos írás, könyv és előadás fűződik nevéhez. Akik ismerték, tanúi annak, hogy a szakmai és cégvezetési sikerek mellett dr. Borsos János empátikus, munkatársait segítő, problémáikra érzékeny ember volt, és bár e tulajdonságokat címekben és kitüntetésekben mérni nem lehet, embersége felnőtt tudományos sikereihez.”

Könyvei dohány témában 2000-től:

- Borsos J.: *A dohány termesztése és gazdaságkultúrája*. Budapest, Szaktudás Kiadó Ház, 2002.
- Borsos J.: *A dohány gazdaságtana*. Budapest, Szaktudás Kiadó Ház, 2002.

- Jávör A. – Borsos J.: Válságban a dohányágazat. In: *Az agrárinnovációtól a társadalmi aszimmetriáig*. Debrecen, 2006.
- Borsos J. – Bittner B. – Mislovics A.: *A dohánykertész mester kézikönyve*. Budapest, Szaktudás Kiadó Ház, 2006.
- Benedek J. – Béneyi I. – Bittner B. – Bittner I. – Borsos J. – Eisler J. – Fekete T. – Forgács B. – Vedel, F. – Kövári V. – Mislovics A. – Nagy Gy. – Orosz T. – Patai A. – Radóczné K.T. – Szűcs I. – Varga L. In: (szerk: Bittner B.): *Ágazatspecifikus innováción alapuló projektek generálása a dohányágazatban*. Debrecen, Debreceni Egyetem, 2007.
- Dr. Borsos János DSc – Dr. Bittner Beáta PhD – Eisler József – Hajduné Borsos Adrienne – Hajdu Csaba – Kerékgyártóné Mislovics Anita – Dr. Varga Lajos PhD: *A dohányvertikum társadalmi és gazdasági élei*. Debrecen, Center Print Nyomda, 2014.

A visszaemlékezés tanulságai vezérelték, amikor saját szemszögéből értékelte az agráriumban történeteket *Négy és fél évtized az agrárinnováció sodrában* címmel.

Kutatói és tudományos munkássága során mindvégig fontos volt számára a kiegyensúlyozott családi háttér megteremtése. Bármely városban, szakterületen dolgozott is, ideális feltételeket teremtett családjának. „Az elmúlt 54 évben jóban és rosszban kitartottunk feleségemmel, Sümegi Máriával egymás mellett. A nehéz napokat türelemmel viseltük, a jobbakat pedig megosztottuk gyermekeinkkel, Jánossal és Adriennel, valamint szeretteinkkel.”

A sok-sok igényes, magas színvonalú szellemi munka mellett kikapcsolódást jelentett számára otthonában, jól felszerelt műhelyében a barkácsolás, igényes famegmunkálás, ezermesterkedés, valamint a rendszeres testmozgás. A nyugodt családi légkör, az összetartozás megteremtése és a szeretet tette lehetővé, hogy tartalmas, sikeres életet éljen.

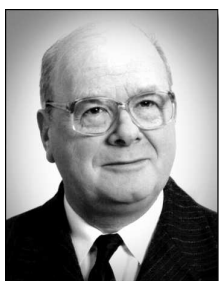
Családja, barátai, munkatársai megrendüléssel fogadták, hogy az energikus, mindenkit segítő ember eltávozott. Tudományos, kutatói, tanári munkájára, emberi mivoltára egyaránt érvényes Arany János tiszta bölcsessége: „Legnagyobb cél pedig, itt, e földi létben, / Ember lenni mindég, minden körülményben.”

Felesége,
DR. BORSOS JÁNOSNÉ mérnök-tanár
Debrecen
és a család barátja,
KÁLMÁN ANTALNÉ, a KSPE elnökhelyettese
Debrecen

„Akiknek tapasztalatuk van, sokkal inkább sikert aratnak, mint akiknek jó elméleti tudásuk van, de nincsen tapasztalatuk.” (Arisztotelész)

Cs

CSIHA LÁSZLÓ (Debrecen, 1939. július 20. – Hajdúböszörmény, 2015. december 29.) magyar-francia szakos középiskolai tanár, igazgatóhelyettes

Értelmiségi családban született dr. Sziklai Ilona görög–latin szakos nyelvtanár és dr. Csiba Antal történelem–földrajz szakos gimnáziumi tanár egyszülött gyermekeként. (A *Pedagógusok arcképcsarnokában* dr. Csiba Antalról 2002-ben, dr. Sziklai Ilonáról a 2004-es kötetben jelent meg névcikk.)

Az otthonról hozott műveltséget tovább gazdagította nívós folyóiratok és könyvek olvasásával, könyv nélkül idézett versekkel, lenyűgöző irodalmi és bibliai ismerettel.

Felesége, Mező Erzsébet matematika–ábrázoló geometria szakos gimnáziumi tanár és igazgató, akivel életszövetséget kötött, erős társként állt mellette, s a Weöres Sándor-i lélek támaszt lelt benne.

A **hajdúböszörményi Bocskai István Gimnáziumban** érettségizett, oda tért vissza tanári diplomája megszerzése után. 40 évig tanított és nevelt a gimnázium nappali, levelező és esti tagozatán. Nemzedékek sorát nevelte fel, 8 osztály lehet hálás neki osztályfőnöki munkájáért. Szerény, intelligens, okos tanításával híveket szerzett magának. Képes volt a lényegre kiemelve életműveket 1-2 órában megtanítani, tételeket nyolc mondatban összefoglalni, az ismeret esszenciáját megragadni, és átadni a diákoknak. Ha tanított, ha előadott, mindig az egyszerűsége, átláthatóságra, francia világosságra törekedett. Tisztelte hallgatóságát, a diákokat, s ezt a tiszteletet, szeretetet mindenki megérezte.

Francia nyelvismeretét több hónapos franciaországi kurzusokon bővítette. 1984-ben magyar szakos diplomáját újította meg a magyar komplex tanfolyam elvégzésével. Érettségi vizsgára készített félszáz osztályt magyar nyelv és irodalomból, több tucatot francia nyelvből, sőt éveken át művelt, sokoldalú érettségi elnökként is tevékenykedett a megyében. Igazgatóhelyettesi munkájában a kollegialitás vezérelte, pedagógiai műhely volt a vele való beszélgetés, a tanulmányi kirándulás, a minisztériumi látogatás. Értő gonddal felügyelte az iskolai alapítványok munkáját.

Finom humorával, műveltségével több nemzedék példaképévé vált. Évtizedeken keresztül szerkesztette a *Hajdúdiák* iskolai újságot, pártfogolta a diákköltőket, felújította és hagyománnyá tette a karácsonyi ünnepkört, a böszörményi betlehemes játékot. Felkarolta a neves pedagógusok emlékének ápolását, életrajzuk megírását, a gimnáziumi, helytörténeti és a megyei pedagógiai

arcképcsarnok kiadványainak szerkesztését. Számtalan ünnepi és alkalmi műsor szerkesztése fűződik az ő nevéhez. Megteremtette a rendhagyó magyarórák évtizedes hagyományát, vállalta az író-olvasótalálkozók moderálását, Kertész László életművének ápolását, az érettségi tételének kidolgozását, a helyi alkotók támogatását.

Éveken keresztül tartott színvonalas előadásokat a városi TIT és a könyvtár szervezésében, majd a helyi keresztény értelmiségi körben, a Vasvári Pál Társaságban. Irodalmi, pedagógiai és helytörténeti munkáival és dolgozataival a város kulturális életének tevékeny részese lett. Részt vett Hajdúböszörmény város közéletében: művészeti és szavalóversenyek zsűrijében, az önkormányzat Művelődési és Oktatási Bizottságának külső szakértőjeként. Hittel munkálkodott a református gyülekezet presbitereként, tevékenykedett a páratlan értékű orgona megmentéséért.

Böszörményisége – vallomása szerint – nem a tájszólásban, hanem az itt élő emberek és a táj szeretetében gyökerezett. Humorral, derűvel szemlélte az életet. Képes volt az irónia ezernyi árnyalatát felragyogtatni, s azok közül mindig a legelsőt, a magára vonatkozó öniróniát. Napjaink utolsó úriembere volt, nem tudtunk oly előre köszönni neki, hogy ő hamarabb meg ne emelte volna a kalapját. Alkalmi versekben, köszöntésekben, figyelmességben példaadó magatartást tanúsított. Mindig megtalálta, hogy a bánatban levő embert derűvel bátorítsa, azok mellé álljon, akik esendők és megfáradtak. Polgári, értelmiségi, gazdag és tartalmas életet élő pedagógus, akinek hatóköre mind az iskolán, mind a városon és megyén túl is terjedt.

Mezőné Szabad Erzsébet, egykori gimnáziumi tanítvány, magyar–orosz szakos kolléga emlékei: „1975-ben beiratkoztam a Bocskai István Gimnáziumba, Csiha Laci bácsi lett a magyartanárom. Lenyűgözött lexikális tudása, műveltsége, a memoriterek ismerete színessé tették az órákat, finom humora még a helyesírási szabályok megjegyzésében is segített. A benne lévő szerénység és humánus révén a diákok azonban nem féltelmezték teherként élték meg ezt a tudást, hisz mindig hagyta sikerélményhez jutni tanítványait. Ugyanakkor kimondta azt, amit ki kellett, ha a diák érdeke azt kívánta.

Aztán amikor visszakerültem ide tanítani, kollégaként is a tanítványa voltam még hosszú ideig. Ötödévesként a tanítási gyakorlatomat is itt végeztem, s ragaszkodtam hozzá, hogy ő legyen a vezetőtanárom. A rá jellemző szerénységgel el akarta háritani ezt, hogy menjek máshoz, lássak más mintát. De tudtam, hogy nekem rá van szükségem. Mert ha hibázom, finoman kijavít, de nem rombolja le hiányos önbizalmamat. Amikor jött hozzám órát látogatni, szorongásomat a szokásos szerény megjegyzésével oldotta: megyek tanulni Erzsikéhez, majd hozzátette, hogy 15 évig épül az ember a pályán, aztán szürkül.

Akkor ezt nem értettem, ma már tudom, hogy mire gondolt. Természetesen ott és akkor is én tanultam tőle. Különösen emlékezetes számomra a zárótanítás óratervének elkészítése Vörösmarty Előszó című verséhez.

Az első érettségi dolgozatok javításakor is hozzá fordultam segítségért, s feleségével, Erzsike nénnivel együtt máig használható tanácsokat adtak nekem.

Ha panaszkodtam, hogy mennyi feladatom van kezdő tanárként, csendesesen megjegyezte: teher alatt nő a pálma. Be kellett látnom, igaza volt. És egész tanári pályámon elkísér az a mondata is, hogy ne azt akarjuk tudni, hogy mit nem tud a gyerek, hanem azt, hogy mit tud.

A kétszintű érettségi bevezetésekor a regionális kultúra témaköréhez Kertész Lászlót választottuk. Természetesen Laci bácsihoz fordultunk, elegendő szakirodalom hiányában. Szó nélkül teljesítette a kérésünket, megírta az életrajzot és verselemzéseket, azóta is használjuk a tanítás során. Többször járt nálam osztályfőnöki órán, legutolsónál a tavaly érettségizett osztályomban 2012-ben tartott Böszörmény utcaneveiről élvezetes előadást.

A fenti példák mind azt igazolják, hogy nagyon művelt, szaktárgyát magas szinten ismerő tanár volt Laci bácsi, de ami legalább ennyire fontos: mindig minden helyzetben önzetlen, segítőkész és szerény ember volt, aki sohasem tolazkodott, de mindig ott volt, amikor szükség volt rá. Több generáción keresztül sok magyartanár került ki a keze alól, jelenleg a gimnázium magyartanárai közül hárman az ő tanítványai vagyunk.”

Balla Sándor tanítvány, kolléga és barát emlékezése: „Nem életrajzot akarok írni, csak megemlékezést egy igaz emberről, egy nagybetűs Tanárról, aki volt tanárom, kollégám, barátom. Igaz, református hitben élő személyiség volt. Tisztelte, és ha kellett, segítette embertársait. Nem csak az iskolában! Hányan fordultak hozzá tanácsért, amelyet ő sohasem tagadott meg. Ez az önfeláldozás családi indíttatású is volt. Tudás, segítőkészség, hit. Udvariasságáról legendák szólnak. Köszönésben nem lehetett megelőzni. Egyszer azt mondtam neki, hogy ő olyan, hogyha színházban előbb ül egy sorral, a háta mögött levőktől bocsánatot kér, hogy hátat fordít nekik. Mosolygott...

Ha valami nem jutott eszembe (főleg irodalomból), telefonon felhívtam, és ő azonnal válaszolt, ő volt a lexikonom. Ő írta könyveim előszavát, ő volt a lektorom, vagyis barátom.

Feleségével, Erzsikével csodálatos harmóniában éltek. Az emberszeretet mellett az állatszeretet is jellemezte őket. Mondtam is nekik, hogy szívesen lennék náluk kutya...

Az őt talentumos szolga, aki megőrizte és szétosztotta talentumait. Mert a tudás és a szeretet szétosztva sokszorozódik! Emléke, szelleme velünk marad."

Részletek dr. Lévai Antal tanítvány, barát búcsúbeszédéből: „Magyar–francia szakos tanár volt, de mindig igyekezett túllátni az iskola falain és megismerni a kortárs irodalmi, képzőművészeti és társadalomfilozófiai áramlatokkal. Egész életében a jó, a szép, az igaz, az igazságosság és a szentség megvalósítására törekedett. Tudta, hogy mit kell magas vagy végső értéknek tartani. Engem ő tanított meg arra, hogy a szellemi és érzelmi teljesítmények a tiszta öröm formái. Inspirált és támogatott. Az elmúlt 35 évben minden fontosabb írásomat megmutattam neki, először a verseimet és novelláimat, aztán az újságcikkeimet, később a tanulmányaimat. Valószínűleg én vagyok az egyetlen ember ezen a bolygón, akinek megvan az egykori gimnáziumi diáklap, a Hajdúdiák 1982 és 1985 között kiadott minden lapszáma. A borítójukon ez áll: »Szerkesztők: Csiha László tanár, Lévai Antal tanuló«.

Bár Hajdúböszörményben érezte igazán itthon magát, de feleségével, Erzsike nénivel sokat utaztak. Nagyon szép közös kirándulásokat tettek Erdélybe, Szlovákia magyarok lakta területeire, Horvátországba és Franciaországba. Közvetlenségüket és szeretetüket utazásaik során az idegenek is szeretettel viszonozták.

Laci bácsi szaktárgyainak tanítása mellett tevékenyen részt vett városunk kulturális és közéletében. Számos előadást, könyvbemutatót, kiállítás-megnyitót tartott, utóbb városi költészeti versenyeket szervezett. Felsorolni sem tudom, hogy hány szervezet, társaság vagy kör munkájában vett részt. Élete végéig azon dolgozott, hogy a Hajdúböszörményben élők, illetve a helyi közösségek aktív kulturális életet éljenek. Az egyik alapítója és aktív tagja volt a Kertész László Hajdúsági Irodalmi Körnek. Irodalmi előadásaival, Kertész Lászlóról szóló megemlékezéseivel rendszeresen segítette az egyesület munkáját. A tagok tisztelettel csodálták közvetlenségét, felkészültségét. Ő pedig annak örült, hogy Böszörményben újra erőre kapott az irodalom, és kíváltképp annak, hogy 2012 óta városunkban nemzetközi írótábor is működik.

Szellemes, humoros ember volt, megfelelő mennyiségű öniróniával megáldva. Köztudott volt, hogy óráin az összes verset fejből szavalta. A mi osztályunknak azonban egyszer elmesélte, hogy valamilyen szabályzat a tanárok számára akkoriban, a 80-as években tiltotta, hogy a verset könyv nélkül adják elő. Ezért ő az előírásoknak megfelelően mindig a kezében tartotta az adott verseskötetet, bár ügyet sem vetett rá. Így is történt az egyik irodalomórán, a 18-as teremben szokása szerint lassan sétálva, a kötetet a kezében tartva, egészen a szájáig felhúzza adta elő a költeményt. Egy ponton az ablakhoz ért, amikor szavalás közben, két hexameter közé beékelve kiköszönt az emeleti ablakból egy, a Dorogi utcán haladó ismerősenek, hogy »Kézicsókolom!«. Az egész osztály felnevetett, ő azonban először nem értette, hogy mi min kacarásunk. Majd, amikor elmagyaráztuk, hogy mi történt, hogy ő a verslábát megtoldotta egy »kezicsókolommal«, ő is tiszta szívből velünk nevetett.

Laci bácsi és Erzsike néni ketten voltak egy. Kölcsönös tiszteletben és nagy szeretetben éltek. Nem pusztán férj és feleség voltak, hanem szellemi társak is. Az én szememben ők Hajdúböszörmény egyik legnagyobb hatású pedagógus házaspárja. Kettejüket együtt szemlélve lehet igazán megérteni, hogy ki volt Csiha László."

A Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület vezetőségi tagjaként több mint tíz évig a szerkesztőbizottság munkájában is közreműködött, több arcképvázlatot írt egykori kollégáiról.

Idézet Ungvári János, a Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület alapító elnökével folytatott baráti levelezésből: „Mindenekelőtt segítőkészségedet emelem ki. Bármilyen gondom volt, azonnal kész voltál segíteni. Nagy feladatra vállalkoztunk, s ez egyedül nem megy. Kell egy csapat, amelynek tagjai önzetlenül is a legjobb tudásuk szerint dolgoznak. Mai világunkban ez ritkaság. A te személyiséged egyesületünk rangját emelte, és tevékenységünk színvonalához tevékenységed garancia volt."

Teljességben osztom azt a véleményét – mondja Ungvári János –, amelyet hozzám írt egyik levelében a pedagógusok megbecsüléséről fogalmazott: „A magyar kultúrtörténet folyamán a tanítók és tanárok soha nem kapták meg azt az erkölcsi és anyagi elismerést, amelyet megérdemeltek volna (...) pedig végignézve a kötetek szócikkei, az ott megjelent írásos portrékból egy lelkiismeretes, magas erkölcsű társadalmi réteg képe rajzolódik ki, s hazánk nagy tévedése, hogy ezt a hivatáscsoportot nem méltányolta eléggé."

Tapasztalatait szívesen közreadta pályázati dokumentumok, publikációk formájában.

Díjazott pedagógiai pályázatai: Tanító Múzeum (1976); Az iskola hagyományainak felhasználása a nevelésben (1980/81); Értékelés és önértékelés az oktatási folyamatban (1982); A kiemelkedő felkészültségű tanulókkal való differenciált foglalkozás (1983); Fórum-díj az Alkotó pedagógus – alkotó iskola tanácskozáson (1983); A pedagógusok szerepei és szerepkonfliktusai

ma (1996); Egy hajdani partikula ünnepe (Köznevelés); Magyar Iskolaszék Egyesület jubileumi pályázatának különdíjasa (2000)

Publikációi, tanulmányai:

- *A hajdúböszörményi Bocskai István Gimnázium jubileumi évkönyve 1621–1971.* Szerkesztő, társszerzője édesapjával, dr. Csiha Antallal a Schola, Gymnazium, Főgimnázium fejezetnek. (Hajdúböszörmény, 1972)
- *A hajdúböszörményi Bocskai István Gimnázium jubileumi évkönyve (1621–1996).* Szerkesztője, iskolatörténeti fejezetének írója (A honfoglalás 1100. éves évfordulója Emlékbizottság támogatásával. Hajdúböszörmény–Debrecen, Alföldi Nyomda Rt. 1996)
- *Hajdúböszörményi honismereti kézikönyv* szerkesztője, *Hajdúböszörmény utcanevei* című fejezetének szerzője. (Pro Renovanda Cultura Hungariae Trefort Ágoston Szakalapítvány támogatásával. Hajdúböszörmény, Fábíán Bt. 2000)
- *Hiány és hűség; Kertész László emlékezete* című kötet szerkesztője és a *Mózes* című tanulmány szerzője. (Minden jó könyv egy-egy tanítója a nemzetnek Alapítvány támogatásával. Debrecen, Alföldi Nyomda Rt. 2005)
- *Mihály János emlékezete* című kötet szerkesztője; Értékteremtés és értékörzés változó körülmények között fejezetének írója. (Mihály János Alapítvány támogatásával. Debrecen, Alföldi Nyomda Zrt. 2008)
- *Hajdúböszörmény történelmi képek* (1609–2009). Báthory Gábor, Bocskai István, Iskolaváros, Baltazár Dezső és Sillye Gábor szócikkek írója. Hajdúböszörmény, 2009.
- Publikációi jelentek meg az *Alföld*, az *Új Horizont* és az *Agria* című folyóiratokban.

A Böszörményi Szemle, a *Hajdúsági Tükör* folyóiratok és a *Pedagógusok arcképcsarnoka* sorozat szerkesztőbizottsági tagja volt haláláig.

Számos kitüntetést és elismerést kapott társadalmi munkáért, veradásért, szocialista kultúráért, diákközösség segítéséért.

Kitüntetései:

- * Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1977)
- * Kiváló Munkáért (1988)
- * Magyar Köztársaság Ezüst Érdemkereszt (1996)
- * Dr. Molnár István-díj (Hajdúböszörmény városa által alapított kitüntetés – 1999)
- * Az Év Tanára (a Bocskai István Gimnázium közössége által alapított díj – 2000)
- * Hajdúböszörmény Város Díszpolgára (2006)

- * MTA Debreceni Bizottságának oklevele a régió tudományos életének előmozdítása érdekében kifejtett kiemelkedő tevékenységéért (2011)

Amilyen szerényen élt, oly szerényen, szolidan távozott. Díszsírhelyénél százak búcsúztak tőle, kifejezve a hálát, hogy tanítványai, kartársai és kortársai lehettünk.

*Kollégája,
GYULAI EDIT a gimnázium egykori igazgatója
Hajdúböszörmény*

CSÍKOS IZABELLA ÉVA (Nyírmada, 1929. április 21. – Létavértes, 2015. március 18.) középiskolai tanár, kollégiumi nevelőtanár, agrármérnök

Édesapja, dr. Csíkosi István vidéki körorvosként sok és kemény munkával teremtett családjának szolid, polgári jólétet. Édesanyja, Hadházy Izabella Ilona gondoskodott a harmonikus családi háttér biztosításáról és két gyermekük neveléséről.

Éva néni gyakran és szívesen mesélt gyermekkoráról, diákéveiről, arról, hogy már elemistaként legnagyobb vágya volt, hogy majd felnőve taníthasson.

Aktív pedagógusként tanári, nevelői tevékenységét magas rendű hivatástudattal végezte. Kollégái, tanítványai, tisztelettel emlékeznek rá: figyelmes, gondoskodó szeretetűre, szeretettel szigorú, de mindig építő

szándékú nevelő munkájára.

Ő maga szerényen, lényegében csak a tényekre alapozva írta le élete, pedagógus pályája legfontosabb állomásait: „1929. április 21-én születtem Nyírmadán. Édesapám körorvosként gyógyította e legnépesebb település mellett Vaja, Rohod, Ófehértó, Levelek, Pusztadobos betegeit. Édesanyám vezette háztartásunkat, szeretettel nevelt István öcsémmel együtt, biztosította férje zavartalan munkájához a háttérrel. Édesapám 1932 februárjában Debrecenbe pályázat útján nyert helyettes tiszti orvosi állást.

Az elemi iskola I. osztályát a Leány utcán kezdtem, majd II–IV. osztályokat a Mester utcai elemiben végeztem. A középiskolát a Református Dóczy Leánygimnáziumban jártam 1939–1947-ig. Dr. Kopányi Mária osztályában érettségiztem. 1947 szeptemberétől a Debreceni Tudományegyetem biológia–földrajz szakán folytattam tanulmányaimat. Szorgalmasan és eredményesen tanultam. 25/1952 sorszámú diplomámat 1952. november 1-i keltezéssel adták ki.

Képesítés nélküli tanárként a **Hajdúszoboszlói Irinyi János Állami Általános Gimnáziumban** kezdtem pályámat 1951. augusztus 1-én. A következő tanévben tanári átsorolást kaptam. A hajdúszoboszlói gimnáziumban az I. osztály osztályfőnöke lettem. Biológiát, kémiát tanítottam. Ez utóbbi szaktárgyat az iskola érdeke határozta meg. Szertárait kezeltem. Biológia és kémia szakkört vezettem, gyakorló iskolakertet csináltunk. A tanulók kreativitását megismertem és felhasználtam. Az ifjúsági élet pezsgett. Szombat esténként rendezvényeket tartottak. Az 1952–53-as tanévben létesítettük harminc fiúval és harminc lánnyal – külön-külön épületben – a kollégiumot. A leányrészleg mellékhivatusú tanáraként az iskolai feladatok mellett foglalkoztam az I–IV. vegyes osztályokkal is. Az általános iskola Micsurin kertjében szakkört vezettem. Osztályom leérettségiztetése után – 1955. július 1-én – saját kérésére behelyeztek Debrecenbe. Életem e szép szakaszában pedagógus tevékenységem sokszínűségében a tanulók megismerése fontos lett számomra. A heti 36 órás iskolai elfoglaltság ezt lehetővé tette. Pályafutásom **debreceni** szakaszában a kollégiumi nevelés került előtérbe. Első kollégiumi munkahelyem a **Makarenko Középiskolai Leánykollégium**, itt dolgoztam főhivatusú nevelőtanárként kilencven tanítóképzőssel. Óraadóként a **Lorántffy Zsuzsanna Tanítóképzőben** tanítottam az I. osztályban.

1957. szeptember 1-től áthelyeztek a Kossuth utca 33. szám udvarán működő kétszáznegyven fős **Zója Középiskolai Leánykollégiumba**. A Bethlen és a Kereskedelmi Iskola leányai tartoztak hozzám, tanulmányi segítség nyújtása, nevelésük nem esett nehezemre.

Kisgyermekkorom óta iskolát játszottam, gyerekeket irányítottam tanítónőként. A hivatásszeretet, a becsületes, szorgalmas munka példáját családomból és a Dócziból hoztam magammal. A tanulóknak minél alaposabb ismeret nyújtása ösztönözt az agrármérnöki diplomám megszerzésére, levelező oktatásban.

1964. szeptember 1-én negyven Zójás lánnyal áthelyeztek a Hatvan utca 6. alatt lévő bérházban működő **Móricz Zsigmond Középiskolai Leánykollégiumba**. Itt száz bethlenes és Csokonai gimnazis-

ta kapott helyet kollégiumi férőhelybővítés keretében. Az új hely sem jelentett problémát számomra. Délelőttként a **Bethlenben, a Kereskedelmiben, a Fazekas és a Csokonai Gimnáziumban** óradóként továbbra is tanítottam. 1964-ben e kollégiumban kaptam igazgatóhelyettesi megbízást. Felelősség tudatom fokozódott ezzel, no meg elfoglaltságom. 1965 decemberében megkaptam agrármérnöki diplomám. Tanulóimmal szeretettel foglalkoztam, segítettem tanulási módszerük kialakításában, tudásuk mélyítésében, egyetemi felvételi vizsgára felkészülésükben. Tanulóim megérezték, hogy a „követelek, mert tisztellek” elvet alkalmaztam munkámban.

1972. augusztus 21-én áthelyeztek az **Apafi utcán** épített új háromszázhatvan fős, **vegyes középiskolai kollégiumba** (hatvan fiú, háromszáz lány) igazgatóhelyettesnek, a Hatvan utcán megszűnt leányrészleg száz leányával. E tanévben komoly feladatam volt az épület „belakási” feltételeinek megteremtésében segítséget adni. A megnyitás tanévében dolgoztam csak itt. 1973. szeptember 1-jén áthelyeztek a Thomas Mann u. 16. szám alatti Dienes László Egészségügyi Szakközépiskola épületében működő **Állami Zója Középiskolai Leánykollégium** igazgatóhelyettesi munkakörébe nevelőtanári feladattal. Kilencvenöt Dienes Szakközépiskolás leánnyal dolgoztam heti 36 órában. Az előző kollégiumhoz hasonlóan teljesítettem képességeimhez mérten 1980. június 30-ig.

Átszervezéssel a kilencvenöt szakközépiskolás leánnyal a Dienes László Egészségügyi Szakközépiskola és Szakiskola **Madzsar József Kollégiumába**, a Tanácsköztársaság útjára helyeztek igazgatóhelyettesnek. Itt 44 órát dolgoztam hetente. 1982. december 5-én leszázalékolt nyugdíjas lettem.

Tudományos munkásságról álmodtam, de más területen dolgoztam képességem szerint, a kollégiumi nevelést szívügyemnek tartottam. Nyugdíjba menetelem után félállásban vállaltam még különböző kollégiumokban nevelőtanári állást. A **Makarenkó, Kodály Zoltán Középiskolai Kollégiumokban** szerződéssel nevelőtanárként dolgoztam 1984–1990 között.

Munkámat többször jutalommal, soron kívüli előléptetéssel, »25 éves a kollégiumi mozgalom« emléklappal, »Kiváló munkáért« (1979) és »Pedagógiai Szolgálati Emlékérem« (1983) kitüntetésekkel ismerték el. A Pedagógus Szakszervezet emléklapját e szervezetben végzett tisztségviselőként kaptam meg.

Talán érdemes hozzátenni, hogy 2012-ben a Debreceni Egyetem vasdiplomáját is átvehette sok évtizedes pedagógiai tevékenysége után. Nyugdíjasként is aktív életet élt, végre maradt ideje arra, hogy összegyűjtse az adatokat, és megírja emlékeit kiterjedt családjáról s a szívének oly kedves Mester utcai református gyülekezetéről.

Sorra jelentek meg munkái, amelyek egy korszak hű dokumentumai:

- Csíkos Éva: *Körorvos voltam – Dr. Csíkos István élete*. Hajdúhadház, 1998.
- Csíkos Éva – Hadházy István: *Hajdúhadházi kötődéseink*. Hajdúhadház, 2003.
- Csíkos Éva – Dr. Dancs Sándorné: *Emlékmorzsák népes családkunról*. Hajdúhadház, 2006.
- Csíkos Éva: Mester utcai atyafiak. In: *Hetvenéves a Debrecen Mester utcai református templom*. Debrecen, 2008, 37–61.

Segítőkész, szellemileg nyitott, szeretetre méltó egyéniség volt, akire mindig lehetett számítani, de ő maga senkinek sem akart terhére lenni, ezért döntött úgy, hogy feladja önálló életvitelét, s a vértesi református egyház idősök otthonába kérte felvételét. Magas kora ellenére gyorsan és jól alkalmazkodott új környezetéhez. A köréje csoportosultak napjai értelmes alkotó munkával, kézimunkázással, tartalmas és igényes szórakozással, olvasással teltek.

Március 15-én még verset szavalt a vértesi református gyülekezet ünnepségén, tervezte a húsvéti ünnepet, gyönyörű kézimunkáival már karácsonyra készült. Váratlanul ment el: 2015. március 18-án csendesen elszenderült. Kérdéseinkre nem fog többé válaszolni, de családkutatása eredményeivel, megjelent munkáival velünk marad.

Rokona,
KOROMPAINÉ MOCSNIK MARIANNA muzeológus
Debrecen

„Tanítsd az embereket mindig úgy, mintha nem is tanítanád, és az új dolgokat úgy tárd eléjük, mintha mindig tudták, csak elfelejtették volna.”

(Benjamin Franklin)

D

DAJKA SÁNDOR (Abádszalók, 1932. január 19. – Karcag, 1990. január 19.) kertészmérnök, mérnök-tanár, szakközépiskolai igazgatóhelyettes

Köztisztviselőként álló, jómódú gazdaszülők családjában született. Gondtalan gyermekkorában a természet szeretetét, a rábízott állatok iránti felelősséget, a mindennapi tevékenység okszerűségét és biztonságát kapta környezetétől. Szülei úgy tapasztalták, hogy gyermekük jó kedvvel teljesíti egyre tárguló gazdálkodási feladatait, ezért úgy határoztak, hogy ő vigye tovább a családi gazdaságot. Nem rajta múlt, hogy másként alakult.

A helybeli elemi iskola után 1942-ben került a kisújszállási, akkor nyolcosztályos gimnáziumba, ott is érettségizett 1950-ben kiváló eredménnyel. A gimnáziumi évei alatt megtörtént a II. világháború, majd Abádszalókon is lezajlott a demokratikus átalakulás, az osztályharc, nagyobb vonalaiban eldőlt, hogy ki kit győz le. A Dajka család birtokaiban jelentős változások történtek, anyagi hátterük megrendült.

Sándornak a mezei gazdálkodástól kissé elment a kedve, de olthatatlan természetszeretete a növények közelébe vonzotta, így jelentkezett a Kertészeti Főiskolára, Budapestre, ahová azonnal felvették. 1955-ben kapott kertészmérnöki oklevelet. Diploma előtti szakmai gyakorlatát Túrkevény, a Búzakalász Termelőszövetkezetben (Túrkeve volt az első termelőszövetkezeti város) végezte, majd felavatása után ott is maradt alkalmazottként.

Honvédelmi kötelezettségét diákként a nyári szünetekben teljesítette (tartalékos alhadnagy lett), majd még behívták rövidebb tartalékos szolgálatokra (1973–78). A termelőszövetkezetben szorgalmas, fegyelmezett, lelkiismeretes fiatal szakembernek ismerték meg vezetői, őt bízták meg az újonnan fejlesztett nagy üvegházak és a hozzá kapcsolódó szabadföldi kertészet vezetésével. A munka szépen hozta a szakmai sikereket, de az alkalmazott szakember lelkiismerete nehezen viselte a tulajdonos tagság hozzáállását a megtermelt javakhoz, eszközei pedig kevésnek bizonyultak, hogy a gyakorlaton változtassanak. Egészségi állapotában is figyelmeztették kellemetlen jelzések, hogy változtatnia kell.

1957 óta már házas volt, Sándor fia már három éves, mikor eldöntötte, hogy a szakoktatás területén folytatja életpályáját.

1960-ban jelentkezett az Agrártudományi Egyetem Tanárképző Intézetének nappali tagozatára, Budapestre. Itt kapott mezőgazdasági mérnök-tanár képzést 1961-ben.

Végzése után a **Karcagi Mezőgazdasági Technikum** állományába helyezték szaktanárnak. Kezdetektől a kertészet tantárgy elméletét és gyakorlatát tanította. Mint akkoriban oly sokan, szolgálati lakást kapott, felesége (Luka Zsuzsanna) tanácsi dolgozó volt. A középiskola közlekedéstől védett nagy parkja ideális játszótér volt a pedagógus gyermekeknek. Már itt, Karcagon született a második gyermek, Zsuzsanna, 1965-ben.

Dajka Sándor igényes oktatási tevékenységével, a tanterület fenntartásában és fejlesztésében kifejtett szakmai munkájával, a munkára nevelésével, a sport iránti elkötelezettségével egy idő után az iskola vezetőtestületébe került, igazgatóhelyettesként a mindennapokat irányító oktatási feladatok vezetését, irányítását kapta feladatul, természetesen megtartva a különböző néven elkeresztelt kertészet további oktatását.

Ebben a beosztásában teljesedett ki segítő kollegialitása, a soha nem harsány rendszeretete. Lehetősége nyílt régen dédelgetett kedves területének, a diáksportnak az ápolására, fejlesztésére. Még konfliktusokat is vállalva támogatta a labdarúgást, de mellette lettek kedvelt tanáredzők a fiatal kollégák közül többen (Tóth Imre kosárlabda, Baja Sándor röplabda). Igen lelkes híve volt a térség diákvetélkedéseinek, Porcsalmy Lajos megyei vezető irányításával, Szepesvári Gábor gimnáziumi testnevelővel és a túrkevei, kisújszállási, kunhegyesi kollégákkal együtt szervezték a Nagykun Diák Sportviadalokat. Tagja volt a Magyar Honvédelmi Szövetség városi vezetőségének, hosszú ideig vezette az iskola lövészcsapatát. A honvédelmi nevelésben kifejtett tevékenységéért 1983-ban a *Haza Szolgálatáért Érdemérem arany fokozata* kitüntetésben részesült.

Ballagás (1966)

Lövészverseny előtt (1983)

A sportban – de más területen is – tisztelte az ellenfelet. Ha győztünk, soha nem mondta, hogy megvertük őket, hanem csendes örömmel jegyezte meg: „*Komám, ezt most megcsíptük!*”

A kertésznek is tartogatott még egy szép, nagy feladatot az élet. Az oktatási szakirányok változásával a szakközépiskola azt a feladatot kapta, hogy egyik szakoktatási irányként növényvédelmi középfokú szakképzést indítson nappali tagozaton, majd ezt követően növényvédelmi technikusokat képezzen. A szakképzés feltételeként, szakmai gyakorlati háttereként gyümölcsös-kertet és szőlőültetvényt kellett telepíteni. A program fejlesztése 1979-ben kezdődött, a telepítést Dajka Sándor vezetésével szinte kizárólag diákok végezték. Az ültetvények nevelő gondozásában négy évfolyam vett részt, a telepítők hosszú évekig jártak vissza az eredményt szemlélni.

Akik tőle tanulták a faápolást, szőlőgondozást még ma is féltve őrzik akkor kapott szerszámaikat, büszkék a már általuk is továbbadott szaktudásra. Egy volt diák összefoglaló rövid jellemzése szerint: *„Apánkként volt szigorú, úriemberként jó modorú és sportemberként igazságos”*.

Többször részesült különböző fokú dícsérekben, a szakminisztérium külföldi jutalomutazásban részesítette. Nyugdíjazásakor megkapta a *Pedagógus Szolgálati Érdemérmét*.

Az 1980-as évek elején több tanár is portához jutott, saját házat épített az iskola beömlőútján. Egyike volt az első építőknek, szinte jelképesen, szemben a futballpályával (persze, ott oktatta a földmérési gyakorlatokat is). Nagy örömmel, szorgalommal rendezte be a kis telket, szőlőt, gyümölcsfát, rózsát ültetett. Talán kicsit sietett is, érezte, hogy sürges az idő. Alig élvezhette nyugdíjas korát, két év múlva végleg búcsúzni kellett tőle. Még megérhette, hogy fia élelmiszeripari mérnök, leánya tanárnő lett, láthatta első unokáját.

Ravatalától saját maguk közül válogatott diákjai váltva vitték koporsóját sírjáig, a volt leánytanulók dízsorfa között. Sírja emlékhely, minden évben koszorút kap ősszel, az iskolai ünnepnapok (Szentannai Napok) alkalmával.

Lánya,
DR. KIRÁLY JÓZSEFNÉ DAJKA ZSUZSANNA pedagógus
Karcag

DANKÓ ERVINNÉ dr. Osztrólczy Irma (Szarvas, 1937. január 3. – Sarvas, 2015. március 6.) általános és középiskolai tanár, főiskolai docens, tanszékvezető

Egy kisvárosban kevés emberről mondható el, hogy jelenség. Sarvason ezek egyike volt Dankó Ervinné dr. Osztrólczy Irma. Az egykori nagyközségi született, itt járt iskolába is, és néhány évi útkeresés után visszatért az immár városi rangot kapott településre. Pedagógus lett, ízig-vérig társasági és közéleti ember. Évtizedeken át elmaradhatatlan résztvevője Sarvas kulturális életének, rendezvényeinek, társasági eseményeinek. Különleges, egyedi ízléssel készült ruháit, jellegzetes kalapviselését, elmaradhatatlan, hosszú szárú szipkáját szinte mindenki ismerte.

Halálának híre megdöbbenetett a várost. Hiányozni fog! – mondta szinte mindenki a hír hallatán. De el is gondolkottatta az embereket: a külsőségeken túl, ismerték-e igazán.

Osztrólczy Irma sarvasi iparos szülők – Osztrólczy Pál és Domonyi Irma – egyetlen gyermeke volt. Általános és középiskolai tanulmányait Sarvason végezte. A Szegedi Pedagógiai Főiskolán 1958-ban szerzett magyar–történelem szakos tanári diplomát, majd 1965-ben az ELTE-n ugyanezen a szakpáron, illetve pedagógia szakon 1974-ben.

Az első diplomája megszerzése utáni évekre így emlékezik: *„Amikor végeztem, nagy álmaim voltak. Népművelő akartam lenni egy kis faluban, az egyszerű emberek közé menni, a hegyek tövében élni. Megpályáztam egy Nógrád megyei falu, Alsópetény magyar–történelem szakos tanári állását. El is nyertem. De ekkor már volt nekem egy hosszan tartó kapcsolat. Másodikos gimnazista voltam, amikor megismerkedtem Dankó Ervinnel, akivel a diplomám megszerzése után össze is házasodtunk.”*

Már az előbbi idézet is abban a stúdióbeszélgetésben hangzott el 2014 januárjában, amelyre a helyi kábeltelevízió hívta meg. A továbbiakban idézünk fel részleteket ebből a beszélgetésből, hogy mások is megismerhessék színes egyéniségét:

„Alsópetény kedves, akkor 800 lelkes kis falu, Váctól 30 kilométerre. Igazi falu, még villany sem volt, petróleumlámpa mellett éltünk két évig. A férjem, aki villanyszerelőnek tanult, nagyon nehezen viselte a villany nélküliséget. Az vigasztalta, hogy elfogadták képesítés nélküli nevelőnek, és levelező tagozaton rajz szakos tanári diplomát szerezhetett. Nem volt könnyű, mégis jól éreztük magunkat. A kisfiam is ott született. Közben az egyetemen is elvégeztem a magyar–történelem szakot, középiskolai tanár lettem a faluban. Szerettek bennünket, szeretünk ott lenni.

Hiába volt jó, hiába voltak hegyek, völgyek, erdők, hiába lett közben villanyunk, televíziónk, nagyon erős honvágyam volt. Tudtuk, hogy Szarvasra kerülni nagyon nehéz, ezért elfogadtuk a Szarvashoz közeli **Örménykúti iskola** tanári állását. Nem volt fényes állás. Busszal jártunk ki, három tanterem közt kellett vándorolni. A férjem a Bakulya-sori iskolába járt ki naponta kismotortal télen-nyáron. Alig vártuk, hogy legyen **Szarvason** állásunk. (...)

Ez is elérkezett. A **Szlovák Iskola** kollégiumában kaptam délutáni nevelőtanári állást. Szép munka volt, de ez sem volt könnyű. Tanyasi gyerekek jöttek be, meg kellett tanítanunk a viselkedést, a rendet és a tisztaságot. Kevesen voltunk, a gyerekek a hét végén sem jártak haza, ezért ügyelnünk kellett. Jó közösség volt, de nem elégített ki ez a munka. Folytattam az álláskeresést. Így jutottam el a **Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző könyvtárába**. Nagyon nagy megtiszteltetés volt akkor ebbe az intézetbe kerülni. Komoly, nagy tudású emberek tanítottak. A szarvasi kulturális élet egyik központja volt. Ez is ösztönzött a további tanulásra. Elvégeztem Budapesten a pedagógia szakot. Ahhoz képest, amilyen körülmények között Alsópetényben vagy a kollégiumban dolgoztam, az Intézet maga volt az álom.”

Dankó Ervinné a könyvtárosi munkát rövid idő alatt megismerte, teljes biztonsággal igazodott el a gazdagon felszerelt könyvtár állományában. Oktatók, hallgatók, gyakorló óvodai óvónők számára sok segítséget nyújtott a megfelelő szakkönyvek, folyóiratok anyagának kellő ismeretével és kölcsönzésével.

Egyik akkori munkatársa – Kondacs Mihályné – így emlékezik erre az időszakra: „Dankó Ervinné Irmát mint Intézetünk könyvtárosát ismertem meg. Gyakran fordultam meg a könyvtárban szakirodalmi anyagok keresése és tanulmányozása céljából. Ebben a törekvésemben Irma mindig segítőkész volt, és nagy hozzáértéssel biztosította számomra a legfrissebb és legkorszerűbb irodalmat. Szabad időmben kisiskolás gyermekemmel is bebetértünk a gyermekirodalmi művekkel is gazdagon felszerelt könyvtárunkba. Irma gondosan megfigyelte, milyen témák és műfajok iránt érdeklődik kisfiam, s ennek alapján segített neki értékes és életkorának megfelelő műveket válogatni. Gyermekem egyre gyakoribb vendége lett a könyvtárnak.”

A könyvtárosi munkával párhuzamosan egyéb feladatokat is vállalt Dankó Ervinné. Ezek tanulságait is megszívlelte, és a következő gondolatokkal idézi fel a beszélgetésben munkásságának ide vonatkozó emlékeit:

„Tíz évig vezettem a könyvtárat, de mindig nagyon hiányzott a tanítás. Ezért vállaltam órákat az ipariskolában. Ez sem volt könnyű feladat. Fiatal voltam, a gyerekek nagyobbak voltak, mint én. De azért ez is sok tanulsággal szolgált. A könyvtári munka mellett lassan az ünnepségek műsorainak szerkesztése is a feladatom lett. Remek előadásokat szerveztünk neves színészek részvételével. Műsorokat állítottunk össze és adtunk elő. Szerettem ezt is, de a tanítás nagyon hiányzott. (...)

Már könyvtárvezetőként is kaptam olyan feladatot, hogy a Tudományos Diákkör keretében dolgozatokat bíráljak el, ezzel közelebb kerültem a diákokhoz. Amikor pályázatot hirdettek a **magyar tanszék** egyik állására, megpályáztam. Tanítottam beszédművelést, ezt rendkívül fontosnak tartottam az óvónők számára. Enyém lett a gyermek- és ifjúsági irodalom története, amelyet nagyon szerettem; és ami leginkább megfogott: az irodalmi nevelés módszertana. Érdeklődésem is ebbe az irányba fordult. Módszertani könyveim jelentek meg, és számos szerkesztett könyvem, szöveggyűjteményem is született. Megírtam és megvédtem a doktori disszertációm, ez is módszertani tárgyú. A tankönyveimet más óvóképzőben is használták és használják a mai napig.”

Dankó Ervinné tudományos munkássága és a tantestületben kifejtett oktatói tevékenysége alapján mély tisztelet és elismerés övezte. Munkatársaival igen jó kapcsolatot alakított ki.

E tények alátámasztását igazolja ismét *Kondacs Mihályné*, tanártársa visszaemlékezése, aki vel ugyan nem azonos tanszéken oktattak, mégis igen pozitív, alkotó együttműködésről szól a visszatekintés: „A későbbi évek során Imával főiskolai tanárokként igen jó munkakapcsolatban tudtunk együttműködni. Az óvodai irodalmi nevelés, a nyelvi-kommunikációs nevelés és a vizuális nevelés (az én szakterületem) terén minden esetben össze tudtuk hangolni elméleti álláspontunkat és az óvodai gyakorlatra vetített fontos kérdéseket. Ennek maradandó, ékes bizonyítékait is felfedezhetjük a »Nyelvi-kommunikációs nevelés az óvodában« című könyvében, ahol több esetben idézi az általam írt Vizuális nevelés az óvodában című módszertankönyvem elméleti és gyakorlati megállapításait. Számomra ez igen meggyőző és felemelő érzés.”

Bizonyára sok hasonló emlék maradt meg Irma munkatársaiban.

Szorgalma, kitartó munkája és szakmai hozzáértése alapján a **Nyelvi-Irodalmi Tanszék** főiskolai adjunktusa, majd docense, illetve 1986–1992-ig, nyugalmába vonulásáig tanszékvezetője volt. Munkáját mind tanszéki munkatársai, mind a főiskola vezetői elismeréssel értékelték.

Hogyan tudta minden feladatát maradéktalanul ellátni? – erről így nyilatkozott:

„Mindezek csak biztos családi háttérrel valósulhattak meg. A férjem három körzeti iskolának volt az igazgatója, vele minden szakmai dolgot meg tudtunk beszélni. Édesanyám a háztartásban segített, mosott, vasalt ránk. A gyermekünk, ha kissé nehezen is, megtalálta helyét: a Szarvas Rádió tulajdonos-szerkesztője. (...)

Érdekes volt a kapcsolatom a hallgatókkal. Igyekeztem közel kerülni hozzájuk. A nagyelőadásaim előtt egy-egy hallgató eljátszott valamit zongorán; elénekeltünk egy-egy népdalt; elmondunk egy-egy népi mondókát. Eltűnt az a nagyon szigorú tanár-diák viszony, felengedett a hangulat. A vizsgák előtt behívtam őket, elmondtam a követelményeket, majd elénekeltünk egy dalt. Igaz, hogy néha remegve énekeltek, de azért csak oldottabban kezdődött a vizsga. Tudták, hogy szeretem a vadvirágot. Képesek voltak a vizsgák napjára a termet feldíszíteni. Megterítették az asztalt, esztétikusan, szépen, virágokkal, süteményekkel, szalvétákkal. Soha a süteményekhez nem nyúltam, az ízléses teríték volt a fontos. (...)

Nagyon szép éveket töltöttem az Óvónőképzőben. Vezetőtisztelő ember voltam, nem voltak konfliktusaim. Megfogadtam egy idős kollégám tanácsát: mielőtt indulatból akarsz beszélni, számolj legalább tízig. Igazi, jó közösség volt a tantestület. Tanszékvezetőként mentem nyugdíjba. (...)

Továbbra sem bírtam a tétlenséget. Kapóra jött egy pályázati felhívás, amelyre a Körös Televízióval közösen pályáztunk. Nyertünk. Ebből a pénzből készült el sok-sok munkatárs bevonásával egy nyolc részből álló művelődéstörténeti DVD-sorozat, amely 45 perces egységekből áll. Másfél évet dolgoztam rajta. Vannak jó és kevésbé jó részei, de a mai napig be-bejártssák a Körös Televízió műsorában. Nagyon szerettem ezt a munkát. Külön öröm, hogy akkor a fiam vezette a Körös Televíziót, és nagyon szépen tudtunk együtt dolgozni. (...)

Most megint megnőtt a szabad időm, lehet gondolni a kedvtelésekre. Az első számú kedvtelés természetesen a munka. Szakdolgozatok kapcsán szoktam konzultációt vállalni, érettségire készítetek fel diákokat. Nagyon szeretek zenét hallgatni, komolyzenei hangversenyekre és színházba is rendszeresen jártam és járok. Annyi rendezvény van Szarvason, hogy ma már nem tudok mindenhova eljutni, ezért gyakran bánt a lelkiismeret. De most nagyon jó dolgom van. A szarvasiak viccesen szokták mondani, hogy Dankónénak színházat építettek. Valóban, az ablakunkból napról napra követhettem, hogyan épül fel a Vízi Színház. Magam sem hittem, hogy az ezerfős színházat meg lehet Szarvason tölteni, és íme! Egy-egy verses műsorra is százak mennek el. A felépült gyaloghídon szinte mindig vannak emberek. Családostól mennek a Ligetbe, megállnak a színpaddal szemben, hallgatják a műsort. (...)

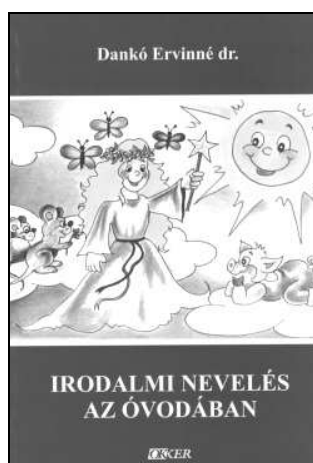
A komoly munka mellett mindig nagyon szerettem szórakozni. Szerettem a bálakat, a baráti összejöveteleket, szeretek szépen felöltözni, a kávéházban üldögegni, barátokkal beszélgetni. Számomra a hosszan tartó barátságoknak mindig nagyon nagy szerepük volt.”

Visszaemlékezésében Szolni Etelka magyartanár – Irma barátnője – így ír: „Ahogy telik az idő, egyre élesebben látom, milyen szép és meghatározó volt a társaságában töltött több mint ötven év. Olyan barátság –

velem, nővéremmel, családommal – amely szinte testvéri viszony. Kölcsönös szeretet, tisztelet, megbecsülés fűzött össze bennünket. A múlt kódéből sorjáznak közös emlényeink: családi ünnepek, főzőcské, pihenés a Körös-parton, kiadós beszélgetések, kirándulások, színházlátogatások, napi esti telefonok... Nagyszerű ember volt! Őszinte, kedves, önzetlen, szeretetből adakozó, a társaság lelke. Minden érdekelte; nem »kékharisnyás« szakértelemmel, hanem örömmel közeledett mindenhez, amit az élet adott. Imádta a tanítványait, a tanítványai is őt. Mindene volt a családjá, az otthona. Szerette az egyedi ruhákat, kalapokat, ékszereket. A város Imikéje, Irmuskája, Irma nénije – a kávéházi teraszokon kávéját kevergetve – szerette »bezsebelni« a feléje áradó bókákat, kedves szavakat. Nekünk mára már csak az emlékek maradtak.”

Főbb művei:

- Az óvodai anyanyelvi nevelés fejlődéstörténete 1828–1900. (1990)
- Az óvodai irodalmi nevelés kérdései korunkban. (jegyzet; 1993, 2001, 2004)
- Nyelvi-kommunikációs nevelés az óvodában. (2000)
- Szakmai tanulmányai tudományos közleményekben, folyóiratokban jelentek meg.
- Szerkesztett könyvei a játék, munka, kommunikáció, óvodai programok és gyermekirodalmi témákban jelentek meg.
- Szarvas város művelődéstörténeti kuriózumai. (2005) Nyolc részből álló DVD sorozat.

Dankó Ervinnéről ismert tény, hogy sok minden érdekelte, így a politika is. Szívesen beszélgetett a demokráciáról, a hazaszeretetről. Ez utóbbiról így fogalmazott a vele készült beszélgetésben: „A hazaszeretet minden emberben megvan, de nem mindegy, miben nyilvánul meg. Mikor először mentünk a férjemmel Nyugatra, elkápráztatott minket a fény, a csillogás, de amikor hazafelé jöttünk, és megláttuk a Magyar Népköztársaság táblát, megdobbant a szívünk. A hazaszeretetet jelenti a városunk, a szűkebb környezetünk is, a napraforgótáblák, a búzaföldek. A haza ezt jelenti. Aki el akar menni, hagyni kell. A régebbi pedagógia előtérbe helyezte a hazafias nevelést, ez ma háttérbe szorult. Értékes dolgokat dobtunk ki. Gazdátlan maradt ez a terület.”

Később így fejt ki nézeteit:

„Mindennap adódik valami, ami miatt lehet bosszankodni. Jönnek új pedagógiai divatok. Kritika nélkül átveszik, bevezetik. Aztán két-három éven belül kiderül, hogy ez nálunk nem működik. Nyugdíjasként tanítottam a szakmunkásokat. 9. osztályban kezdtük tanítani azokat a nyelvtani elemeket, amelyeket már vagy kétszer tanítottak nekik. Ugyanakkor a helyesírást, a műveltség, a művelődéstörténet elemeit nem ismerik.”

Végezetül idézzük még egy gondolatát: „Nagy baj a társadalomban, hogy a vélt vagy valódi sérelmeinket nem tudjuk elfeledni. Pedig ez nem vezet sehova. Változott a világ, változtak az emberek. Tudom, nagy fájdalmak vannak, de ezekből nem lehet jövőt építeni. Félre kell tenni az ellentéteinket, együtt kell dolgoznunk.”

Dankó Ervinné dr. Osztroluczky Irma 2015. március 6-án rövid betegség után elhunyt. Halálával az Ótemplomi Egyházközség története maradt torzóban. Kedvelt templomában, az Ótemplomban százak búcsúztatták. Hamvait a szarvasi Újtemetőben helyezték örök nyugalomra.

A Szarvas és Vidéke így búcsúztatta: „Nagy értékkel lettünk szegényebbek, s egy kedves színfolttal lett kevesebb a város. Hatodikán elhunyt Dankó Ervinné dr. Osztroluczky Irma – mindenki Irma nénije. Felhalmozott értékei több ember számára is elegendőek lennének ahhoz, hogy kiemelt megbecsülésben részesüljenek. Őt nem csak becsülték, szerették is. (...) Megszokott fordulattal búcsúzunk: helyén pótolhatatlan úr marad. De ez a mondat esetében kikerülhetetlenül igaz, mert Irma néniből csak egy volt! És péntek óta nincs.”

Kitüntetései:

- * Szocialista Kultúráért (1984)
- * Brunsvik Teréz Emlékérem arany fokozata (1991)
- * Szarvasért ezüst fokozat (2006)
- * A Szarvasi Kultúráért (2006)

DR. KUTAS FERENC

ny. gimnáziumi tanár, szakfelügyelő
Szarvas

DICZKÓ LÁSZLÓNÉ Somogyi Mária (Nyírvasvári, 1941. október 21. – Nyíregyháza, 2014. január 31.) általános iskolai tanár, szakfelügyelő, igazgatóhelyettes

Somogyi István és Bécsi Ilona házasságában született, a négy gyerek közül harmadiknak. Édesapja a földdel foglalkozott, édesanyja háztartásbeli volt. A gyerekek nevelése elsősorban az édesanyjára hárult, aki nagyon odafigyelt gyermekei előrehaladására. Marika már óvodás korában kitűnt a többiek közül értelmével és figyelmével, alig várta, hogy iskolába mehessen, és megtanuljon írni, olvasni, számolni.

Általános iskolai tanulmányait a Nyírvasvárihoz tartozó Csonkás tanyán kezdte, összevont első-második osztályban, majd szülőfalujában folytatta harmadik osztálytól. Kitűnt jó magaviseletével, szorgalmával, értelmi képességével. A szülők már ekkor elhatározták, hogy őt tovább fogják taníttatni. Marika nemcsak szorgalmasan tanult, hanem besegített a ház körüli munkába is, és segített a testvéreinek is a tanulásban. A kitűnő általános iskolai bizonyítvánnyal a gimnáziumi továbbtanulást célozta meg Nyírbátorban, ahol a reálosztályba vették fel. Kollégiumi elhelyezést nem kapott, így négy éven keresztül mindennap kerékpárral tette meg az oda-vissza 8 km-es távolságot. Nagyon büszke volt arra, hogy a négy év alatt egyetlen egyszer sem késett el, pedig volt olyan cudar tél is, hogy a kerékpárját fel kellett emelnie a nagy hó miatt s vinni a feje felett tartva. A gimnáziumban is igen szorgalmasan, jól tanult, kivívta tanárai elismerését, s 1960-ban jelesen érettségizett. Kitűnő tanárai voltak magyarból és oroszból is, ez terelte a tanítás felé, s hogy ezt a két szakot választotta

Levelező úton kezdett el tanulni az Egre Pedagógiai Főiskolán, ugyanakkor **Encsencs** községben képesítés nélküliként tanított az **Általános Iskolában**. Két évig volt itt. Ez emberpróbáló időszak volt számára. Délelőtt tanította szaktárgyait a felső tagozatban, délután a faluhoz tartozó tanyán összevont osztályokban szinte mindent, s még este is tanított a dolgozók iskolájában. Nagyon alaposan felkészült az óráira, beszerezte a szemléltető anyagokat, vagy saját maga készítette el azokat. Munkájához segítséget kapott az iskola vezetőjétől és a tapasztaltabb kollégáktól. Rátermettsége és a gyerekek iránti szeretete lehetővé tették, hogy akár a felsősöknél, akár az összevont alsó-felső osztályokban eredményesen végezze a munkáját.

A szülőket is igyekezett a tanulás fontosságáról meggyőzni azzal, hogy így mutathatnak példát gyermekeiknek. Nagyon fontosnak tartotta, hogy tanítványai szépen, értelmesen tudjanak olvasni, igyekezzenek szépen, kulturáltan beszélni, helyesen írni. Az értelmes olvasást tartotta a többi tantárgy megtanulásához szükséges alapnak.

Az 1962/63-as tanévben, *Nyírvasváriban*, egykori iskolájában tanított. Szinte még kezdő pedagógusnak számított, de nagyon hamar elismerték a munkáját volt tanárai, az iskolavezetés és a szülők is. Fegyelmet tudott tartani, az olvasás fontosságát, a helyes beszédet itt is kitűzte megvalósítandó célként. Ennek érdekében sokat foglalkozott az olyan gyerekekkel, akiknek nehezebben ment a tanulás. Az orosz nyelv tanításába is igyekezett minél több játékoságot vinni, hogy a gyerekek szeressék meg a nyelvet. Tanóráit színesen, érdekesen vezette, s így a tanulók figyeltek az óráin, s elfogadták, hogy az órán is és otthon is el kell végezni a kapott feladataikat. Fontosnak tartotta, hogy a kiadott feladatok elvégzését ellenőrizze, a hibákat kijavítsa.

1963 szeptembere egy újabb, kihívásokkal teli tanév volt számára, mert bekerült *Nyírbátorba* az akkori **2. sz. Általános Iskolába**, mely jóval nagyobb tanulólétszámú volt az előző két iskolánál, s gyerekek is valamivel elevenebben viselkedtek. Nagyon jó tantestületbe került, akik szívesen pártfogásukba vették Marikát, hogy minél hamarabb megismerje azokat az osztályokat, ahol tanítani fog. Bemehetett idősebb kollégái óráira tapasztalatszerzés céljából, helyettesítették, amikor konzultációra vagy vizsgára kellett mennie. A magyar nyelv és irodalom tanításának céljait, módszereit közösen megbeszélték kollégáival, éppen így az orosz nyelv tanítását is, hogy minél eredményesebb munkát végezzenek az iskolában.

1964-ben Marika sikeresen befejezte főiskolai tanulmányait, jó eredménnyel kapta meg tanári oklevelét. Egy kicsit felszabadultabban tudta végezni oktató-nevelő munkáját, de az önképzésről sohasem mondott le. Osztályfőnöki tevékenységgel is megbízták, melyet nagy szeretettel végzett. Mint ahogy eddig is, jól megtalálta a hangot a gyerekekkel, a szülőkkel és a kollégákkal. Foglalkozott azzal is, hogy tanítványait megtanítsa a tanórán kívüli ismeretszerzésre, könyvtárba, múzeumba, kiállításokra vitte őket. Tantárgyainak megszerettetésén kívül volt arra is lehetősége, hogy a legeredményesebbeket tanulmányi versenyekre, szavalóversenyekre készítse fel. Ezeken a versenyeken szép eredményeket értek el növendékei. Ezenkívül foglalkozott az elmaradottakkal is, sőt már ezekben az években is próbálta bevezetni az óráin a differenciálást.

Tanítványai szerették, többször meglátogatták, amikor már elkerültek az iskolából, s beszámoltak neki eredményeikről. Egy ideig vezette a magyar munkaközösséget, több bemutatóórát tartott járási továbbképzéseken. Munkabírása szinte határtalan volt, több éven keresztül tanította a magyar nyelvet és irodalmat az ipariskolai tanulóknak. Munkája eredményessége okán mindig más és más feladattal bízták meg. Évekig volt a nyírbátori és nagykállói járásban szakfelügyelő. Ezt a munkát is nagy körültekintéssel, felkészülten és lelkiismeretesen végezte. Minden látogatásakor az volt a célja, hogy a magyar nyelvtan szabályainak a megtartatása, a szép magyar beszéd és a helyesírás, az olvasás megszerettetése legyen a tanárok elsődleges feladata. A szakfelügyelői tevékenysége után igazgatóhelyettesi feladatokat is ellátott a tanítás mellett. A sokirányú iskolai munkában igazi, hivatását szerető pedagógussá érett Marika. 1973-ban eredményes orosz nyelv tanítása elismeréseként egy hónapos moszkvai nyelvi továbbképzésen vehetett részt.

1962-ben férjhez ment. 1975 szeptemberében megszületett kislányuk, Marianna, aki nagy-nagy örömet szerzett szüleinek. Ő most a Megyei Ügyészségen ügyész, és két unokával ajándékozta meg szüleit. Az 1975/76-os tanévben Marika nem tanított, és el is költöztek Nyíregyházára, a megyeszékhelyre, ahol újabb kihívások várták.

1976 szeptemberében egy kis létszámú nagyon lelkes fiatal tantestület s néhány száz gyerek vette birtokba az újonnan épült *Nyíregyháza – Jósá városi 9. sz. Általános Iskolát*. (Ma *Arany János Általános Iskola és Gimnázium*). Diczkó Lászlóné mint alapító a tantestület tagjai között volt, s itt tanított korengedményes nyugdíjazásáig, 1996-ig. Munkájára itt is az elhivatottság, a gyerekek szeretete, az ismeretek alapos átadása volt a jellemző.

Az évek során *munkásságát többször elismerték*, de a tanítványai ragaszkodása, szeretete volt számára a legnagyobb jutalom.

- * Tíz éves törzsgárda plakett és emléklap (1973)
- * Kiváló Munkáért (1982)
- * Élenjáró Pedagógus (1986 – az iskola által alapított elismerés)
- * Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1996)

A törzsgárda plakett és emléklap átvétele (1973)

Pásztor Attiláné, volt kolléganője a következőkben emlékezett rá: „Mindig örömmel, izgalommal várta a tanév kezdetét, az új ötödikeseket vagy már az otthonosan mozgó felsőbb éveseket, a kollegákkal való találkozást a nyári pihenő után. Lelkesen vetette bele magát az új feladatokba, megbízásokba. Nagyon szerette a munkáját, izig-vérig igazi tanár volt. Türelemmel és a lényéből adódó természetességgel, kedvességgel formálta tanítványait és környezetét. Soha nem hallotta senki, hogy ingerülten felemlte volna a szavát. Fáradtságot űző derűjét sokan, sokszor éreztük a folyosón vagy a tanári szobában beszélgetve, kirándulásokon vagy a magánéletben, baráti körben. Nagyon illettek rá Apáczai Csere János, a nagy pedagógus sorai: »Fáradj, míg a múlandó életben vagy, holtad után eleget nyugodhatsz.« Nem ismert fáradtságot. Fáradt magáért, családjáért s azért az ezres létszámú gyerekseregért, amelyiknek az anyanyelv és idegen nyelv szépségeit tanította, vagy éppen osztályfőnökként második anyjuk volt. Az iskola második otthona volt, szerette és eredményesen végezte munkáját. Osztályfőnökség mellett ellátta a magyar munkaközösség vezetői feladatát is. Boldog volt, mert a tanítás, a saját gyermeke, majd unokái, a család, millió boldog percet, sikert, élményt adott neki.”

Volt iskolatársa,
RAFFAY ZOLTÁNNÉ tanár
Nyíregyháza

DOBI FERENC (Balmazújváros, 1928. december 5. – Balmazújváros, 2015. szeptember 18.)
szakoktató, tanár, igazgató

„Mi lehet annál jobb, mint szeretni, amit
csinálunk, és tudni, hogy annak értéke is van.”
(Katherine Graham)

Édesapja Dobi János, édesanyja Nagy Mária egyszerű gazdálkodó emberek voltak, akiktől munkaszeretetet, a természet iránti érdeklődését örökölte. Éppen ezért fiatalon mezőgazdász szeretett volna lenni. A korabeli politikai és gazdasági helyzet azonban ezt nem tette lehetővé, ennek következtében messziről, nagy kitérővel jutott el a pedagógusi pályához.

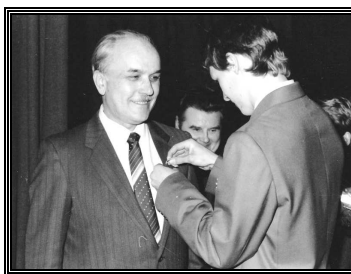
1951-től gépkocsivezetőként dolgozott az Elepi Állami Gazdaságban, ahol munkáját már fiatalon példamutatóan végezte. 1955-ben a Betonépítő Vállalatnál vállalt munkát mint szerelő. Itt ismerte meg a csapatmunka, a közösség erejét, amelyet soha nem felejtett el. Munkaszeretetét, emberi magatartását értékelve vezetői megbízták a betanított és átképzős munkások oktatásának vezetésével. Ekkor találkozott először pedagógusi munkával. Felismerte, milyen jó dolog a tudás megszerzése, annak átadása másoknak, és örülni a fiatalok sikereinek. Munkája mellett a Mechwart András Gépipari Technikumban technikus oklevelet szerzett.

1963-tól a megnövekedett szakmunkástanuló létszám miatt felkérést kapott a **balmazújvárosi 129. sz. Iparitanuló Iskolától**, ahol elvállalta a tanulók gyakorlati oktatását, megszervezte a tanműhelyek munkáját, és maga is szakoktató lett. Mivel sok tanuló nem tudatosan, csak kényszerből választotta a megjelölt szakmát, elsőrendű feladatának tartotta a tanulóival megismertetni a szakma szépségét, hasznosságát. Azt akarta, hogy higgyenek abban, amit csinálnak, legyen jövőképük, mert csak a kedvvel végzett munka adhat örömet. Ezáltal a tanulók gyakorlati képzése megoldódott, de nem oldódott meg az elméleti képzés. Az üzemek igénye alapján a tanulólétszám egyre növekedett, viszont iskolaépület nem volt. A város vezetői meglehetősen közömbösen kezelték ennek a tanulórétagnak az oktatását. A tanítás bérelt tantermekben, művelődési házban, üzemi helyiségekben szétszórta zajlott. Az iskola kihelyezett tagozatként működött megyei vezetéssel. Feri bácsi ilyen körülmények között került tanári státuszba megyei felkérésre. Igazán igényes oktatást, nevelést ilyen körülmények között alig volt lehetséges végezni. De ő elvállalta ezt a feladatot is, mert hitt az iskola jövőjében és szükségességében. Látva, hogy lelkes munkatársaival ilyen helyzetben is tudott jó eredményeket elérni, a megyei vezetés 1972-től kihelyezett tagozattá minősítette a szakmunkásképzést Balmazújvárosban. A **debreceni 109. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézethez** csatolták, és felkérték Dobi Ferencet megbízott igazgatóként az iskola vezetésére. Őt magát és nevelőtársait csak az vezérelte, hogy hittek az iskola jövőjében, és abban, hogy a szakmunkásképzésre Balmazújvárosban igen nagy szükség van.

Ekkor jelentkezett a Budapesti Műszaki Egyetem tanárképző szakára, és tanári diplomát szerzett. Végül a Városi Tanács egy öreg épületet adott az iskolának, amelyet az üzemek, tsz-ek, valamint társadalmi munkások, szülők segítségével tanításra alkalmas iskolaépületté alakítottak. Az oktatás így ideiglenesen nyugvópontra jutott. Végre azzal foglalkozhattak, ami az igazi feladatuk volt.

Mint vezető, önmagával szemben igényes és következetes volt, így munkatársaitól is ezt várta el. Ugyanezt a fegyelmezettséget, szorgalmat követelte meg a tanulóktól is. Odafigyelt jellemük formálására és viselkedésükre is. Azt tanította nekik, hogy művelt, szakmáját jól ismerő munkásokra van szükség. Megbecsülésüket csak tudásukkal, szorgalmukkal, igényes, pontos munkával érhetik el. Arra nevelte a diákokat, hogy őrizzék a szakma becsületét, és legyenek büszkék arra, hogy munkájukkal olyan értéket teremtenek, amely az egész országnak, de saját

maguknak is hasznos. Az iskolában folyó munka eredményességét mutatja, hogy minden tanulója évről évre eredményes szakmai vizsgát tett. Tanítványai megyei versenyeket nyertek, és országos versenyekre is eljutottak, s ott sem vallottak szégyent. Ezzel elérték, hogy neve s elismertsége lett az iskolának.

Szalagavató

Kinevezését Feri bácsi eddigi munkája elismerésének érezte. Bár munkája során gyakran mellőzöttnek érezte magát, de ami ennél is rosszabbul érintette, hogy a szakmunkásképzés ügye sem volt a városvezetésnek fontos. Az öreg iskolaépület az évek alatt életveszélyessé vált. Az elért eredményeknek és a kitartó kéréseknek engedve a Hajdú-Bihar Megyei Oktatási Osztály engedélyezte egy új szakmunkásképző iskola építését a városban. Az iskolát 1987-ban adták át az oktatás céljára. Végre minden feltétel biztosítva volt mind a gyakorlati, mind az elméleti órák megtartására. Az új iskola, a **124. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet**, most már független intézmény élére független igazgatónak nevezték ki Dobi Feri bácsit. Ez persze nagyobb felelősség volt, de Feri bácsinak ekkora már minden munkaterületen volt tapasztalata. A városban is nagyon elismert, népszerű ember volt, jó kapcsolatot alakított ki az itt élő emberekkel. Ő maga is sokféle társadalmi munkát vállalt, és erre munkatársait is tudta ösztönözni.

Magánélete is nagyon rendezett volt, feleségével, Buglyó Zsuzsannával 1951-ben kötöttek házasságot. Példás megértésben, egymást segítve, megbecsülve éltek együtt 64 évig. Felesége kezdetben tanítóként, később elvégezve a főiskolát, fizika szakos tanárként dolgozott a „szomszédos” általános iskolában. Óraadóként a férje iskoláját is segítette. Az új iskola építésekor is felesége volt a legnagyobb segítsége bútorok, eszközök rendelése, berendezés stb. terén. Ekkor szinte az egész nyarukat az iskolában töltötték. Nyugdíjas éveiben feleségével együtt eljártak a nyugdíjas klubba. Barátokkal sokat kirándultak, és szívesen kertészkedtek. Feri bácsi nagyon szeretett az emberekkel beszélgetni, barátságos, kedves embernek ismerte mindenki. Sok-sok tanítványa kereste fel, és kért tőle segítséget még nyugdíjas korában is. Ő mindig szívesen és önzetlenül adott tanácsot, segített, amiben tudott. Aktív és jó kedélyű volt, míg beteg nem lett.

1989-ben 60 évesen ment nyugdíjba azzal a tudattal, hogy munkája, törekvése nem volt hiábavaló. 42 évet dolgozott, ebből 25 évet pedagógusként, 17 évet vezetőként.

Meghatározó egyéniség volt a városban, olyan, aki sokat tett a felnövekvő nemzedékért, különösen a szakmunkásképzésért. Sok balmazújvárosi szakmunkás hálával emlékszik Feri bácsira, mert tőle kapott útravalót az élethez.

1979-ben eredményes munkájáért *Miniszter dicséretben* részesült, majd 1988-ban megkapta a *Pedagógus Szolgálati Emlékérmet*.

Életfelfogását, törekvéseit jól szemlélteti ez az idézet: „*Nincs olyan, / Hogy jelentéktelen munka, / Ezért szükségszerűen mindent / Szívünk szeretetével / És életünk tiszteletével / Kell tennünk.*” (Sri Chinmoy)

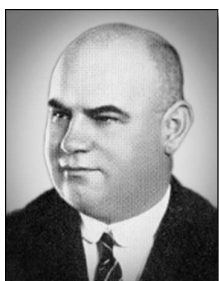
*Felesége, DOBI FERENCNÉ tanár
és JUHÁSZ FERENCNÉ tanító
Balmazújváros*

„A pedagógus mint tanító, százszor boldogabb ember,
mert a lelke szükségletét elégítheti ki mindennap, olyan
földbe hintve tudását, amely szomjazik rá.”

(Cholnoky Viktor)

E

DR. ECSEDI ISTVÁN (Debrecen, 1885. szeptember 20. – Debrecen, 1936. május 18.) tanár, néprajztudós, múzeumigazgató, egyetemi magántanár

Ecsedi Istvánt elsősorban néprajztudósként, múzeumigazgatóként őrzi emlékezetében az utókor, noha tanári oklevelének kézhezvételétől élete fogytáig pedagógusként is dolgozott.

Édesapja, Ecsedi István módos debreceni gazda, édesanyja Szűcs Erzsébet. Az ízig-vérig debreceni cívis család elsőszülött fiát még két fiú és egy leánygyermek követte. Az alsóbb osztályok elvégzése után a Debreceni Református Főgimnáziumban folytatta a tanulást, de mint a legidősebb fiúnak, részt kellett vennie a családi gazdálkodással járó teendőkben is, ahol bőséges tapasztalatot szerzett a paraszti munkákból. Édesanyja támogatásával érettségi után a Budapesti Egyetem bölcsészhallgatója lett. Történelmi, irodalmi és földrajzi tanulmányok után 1908-ban doktori szigorlatot tett. Diszsertációját a Hortobágy-pusztai természeti viszonyairól írta, tekintettel a mezőgazdasági hasznosítás lehetőségeire.

A következő esztendőben a Szegedi Állami Gimnáziumban teljesített gyakorlóévet, és középiskolai tanári képesítést szerzett. Egy év önkéntes katonai szolgálat után visszatért Debrecenbe, és részt vállalt a Városi Múzeum munkájában. 1912 nyarán, amikor megpályázta a **Református Kollégium Tanítóképzőjének** tanári állását, már több publikációja, előadása tette ismertté tudományos kutatásainak eredményeit.

Segédtanári alkalmazását követően történelmet és német nyelvet tanított, majd a tanintézet földrajzi tanszékének tanárává választották, ezután ő oktatta a tanítóképzősök mind a négy évfolyamán a történelmet és a földrajzot. A szokásos székfoglaló előadást *A földrajz tanításának pedagógiai haszna és gyakorlati fontossága* címmel tartotta, hangsúlyozva, hogy a tantárgy oktatásának legfontosabb célja a közeli és távoli tájak megismertetése és a hazaszeretetre nevelés. A tanítóképző természetrajzi szertárát tanítványai bevonásával alapozta meg. Tanulmányi kirándulásokat szervezett, elsősorban néprajzi kutatásainak színterére, a Hortobágyra, ahol a természeti környezet ismertetése mellett a hagyományos állattartásra és pásztorkodásra is felhívta diákjai figyelmét.

1914-ben jelent meg összefoglaló munkája a Hortobágy-pusztai életéről, amelyet ő emberföldrajzi monográfiának nevezett. A Hortobágyhoz kapcsoló kutatásainak folytatását iskolája

egy évi szabadsággal támogatta volna, de a háborús események miatt erre nem kerülhetett sor, mert már az első mozgósításkor behívót kapott. A frontszolgálat közben elszenvedett súlyos sebesülése után, Debrecenben töltött betegszabadsága idején helyettesítést vállalt iskolájában, és ismét részt vett a Városi Múzeum munkájában, az új kiállítás rendezésében. Kisebbségi megszokásokkal négy esztendő töltött a harctereken, csak 1918 novemberében tért haza, újra tanított, és felvette a munkát a múzeumban is, majd csatlakozott a parasztság érdekeit védők szervezetéhez, lapszerkesztői, újságírói tevékenységgel szolgálta a kisgazdák, a földmunkások ügyét. Politikai szerepvállalása nem térítette el a tanári és a tudományos munkától.

A világháborút és a forradalmakat követő megváltozott körülmények között tanítás közben nemcsak tankönyvhiánnyal szembesült, de a használatban lévő elavultságát is konstata. Ez arra készítette, hogy saját jegyzeteiből tanítson. Tanári munkája tapasztalatainak felhasználásával készült jegyzeteit rövidesen korszerű földrajztankönyvekké szerkesztette, amelyekre jellemző a tananyag logikus felépítése, az ismeretek optimális mennyisége, a közérthető fogalmazás és a szükséges vizuális kiegészítések alkalmazása.

Tankönyveinek sorozatát saját költségén jelentette meg. A tanítóképző első, második és negyedik évfolyama számára, valamint az elemi iskola negyedik, ötödik és hatodik osztályának írt tankönyvei több mint húsz esztendőn át, egészen 1948-ig használatban voltak a református tanítóképzőkben és az elemi iskolákban, s a pedagógusok módszertani segédkönyvként is használták.

Szigorú tanár hírében állt, aki következetesen ragaszkodott ahhoz, hogy diákjai figyelmesen kövessék magyarázatát, saját jegyzetfüzeteikben rögzítsék a táblai vázlatot és ábrákat. Óráin nemcsak fali térképeket, de diavetítőt is használt, és a katonai térképolvasást is tanította. A számonkérésnek sajátos módját alkalmazta: délután berendelt néhány tanítványt, és kikérdezte őket az aznapi órán hallottakból. Nem használt tanári noteszt, emlékezetben tartotta a tanulók tárgyszerű ismeretét, érdeklődését, félévkor és év végén osztályozta tudásukat, szorgalmukat.

Tanítóképző intézeti tanárként figyelmet fordított arra, hogy a tanítójelöltek felkészítést kapjanak a tanyai osztatlan iskolákban való tanításra. Tanulmányi kirándulások alkalmával meglátogatták a Debrecen környéki tanyavilág iskoláit, ahol a diákok közvetlen tapasztalatot szerezhettek. A magas szintű tanítóképzést azért tartotta fontosnak, mert az ifjúság nagyobb hányada csak az elemi iskolát végezhetette el, s az őket tanító pedagógusok munkájától függött szellemi, testi és lelki fejlődésük.

Földrajztanárként és néprajzkutatóként sok-sok utazást tett hazai tájakon és külföldön. A nyári szünidőben rendszeresen nagyobb külföldi utazásokra ment. Bejárta Bulgáriát, járt Görögországban, Palesztinában, Szíriában, Törökországban. Úti tapasztalatairól számos előadást tartott különböző egyesületekben, baráti társaságban és tanítványainak. Élményeit útikönyveiben és újságcikkekben is megörökítette. A világ megismerésének lehetőségét az utazásokban, kirándulásokban látta. Ezért szervezett gyakran kirándulást tanítványainak az ország különböző tájaira és a nagyobb városokba, 1926-ban Bécsbe is elvitte őket. A tanulmányi kirándulásoknak különös pedagógiai jelentőséget tulajdonított, a táj- és ember-földrajzi jelenségek tanulmányozása mellett a társas együttlét és a viselkedési szabályok ismertetésére is gondot fordított.

Szegényebb sorsú tanítványainak kirándulási költségeit is magára vállalta. Tanári munkájáról Balogh István ezt írta: „... volt tanítványai és kartársai egybehangzó emlékezete szerint sokágú lekööttsége és sokoldalú érdeklődése mellett is nagy lelkiismerettel, gyakorlati és pedagógiai érzéssel látta el munkáját.” Igazgatója, Veress István úgy emlékezett rá, hogy „a külsőleg ridegnek látszó ember lelke felmelegedett, valahányszor tanítványainak anyagi szükségletén kellett segíteni.”

Ecsedi István bevonta diákjait a néprajzi gyűjtésbe, a résztvevőket és a számukra kiírt pályázatok győzteseit pénzjutalomban részesítette. Munkáiból több példányt küldött iskolájának a jó tanulók jutalmazására. 1929-ben, amikor elbúcsúzott a tanítóképzőtől, ezer pengős alapítványt

tett a legjobban tanulók támogatására. Később múzeumigazgatóként tanítóképzős diákokat alkalmazott teremőrnek.

A tanítás mellett folyamatosan részt vállalt a múzeumi munkában. Gyűjtőútjai alkalmával számtalan tárgyi emlékekkel gyarapította a néprajzi tárat, és a tárgyak szakszerű leírását is ő készítette el. Közben sorra jelentette meg kutatásai eredményeit néprajzi folyóiratokban, a *Debreceni Képes Kalendáriumban* és a helyi sajtóban. 1925-ben elvállalta a Városi Közművelődési Könyvtár és Képtár vezetését, s elkészítette a könyvtár első katalógusát. 1927-ben adta közre a tanítványai bevonásával és zenetanár kollégája közreműködésével készült népdalgyűjteményét.

Ugyancsak ebben az esztendőben habilitált a Tisza István Tudományegyetem Bölcsészkarán, és az 1925–26-os tanévtől kezdve minden félévben meghirdette magántanári előadását az első- és másodéves földrajz szakos hallgatóknak. *Magyarország földrajza és néprajza* címmel heti kétórás előadást tartott, s bár a kollégium felvétele nem volt kötelező jellegű, mégis mindig népes hallgatóság volt jelen az óráin. Ehhez hozzájárult, hogy Magyarország földrajza alapvizsgai tárgy volt, de az érdeklődésben nagy szerepe lehetett annak is, hogy Ecsedi István mint a város ismert személyisége nemcsak a komoly professzort, hanem a jó kedélyű, tapasztalt literátus világjárót is megtestesítette előttük. Félévről félévre sorra vette Magyarország tájegységeit: a Dunántúl dombos vidékeinek föld- és néprajzát, majd az Észak-nyugati Felvidéket, Erdélyt, a Dráva–Száva között, a Nagyalföldet, az Észak-keleti Felvidéket, valamint a Hortobágy-pusztát ismertette. A heti kétórás kollégiumot általában két napra elosztva egy-egy órában tartotta. Amikor a Földrajzi Intézet kiköltözött az egyetem központi épületébe, hétfő délelőttönként a bölcsészkar egyik legnagyobb tanterme, a XII. lett előadásainak színhelye. Az egyetemi hallgatók csak tőle hallgathatták Magyarország leíró földrajzát. Előadásait ízes beszéde, személyes élményei színesítették.

Egyetemi magántanárként figyelt fel a néprajzi kérdések iránt élénken érdeklődő hallgatójára, Balogh Istvánra, akit kitűnő alapvizsgái után meghívott maga mellé a múzeumba, és amennyire tehetett, támogatta: együtt jártak gyűjtő utakra, elősegítette cikkeinek, tanulmányainak publikálását (1949-től az egykori tanítvány, Balogh István volt a Déri Múzeum igazgatója).

Ecsedi István 1929-ben lett a Déri Múzeum első igazgatója. Sokoldalú tudományos munkásságára, magántanári státusára, közéleti szerepvállalására tekintettel Debrecen város törvényhatósági bizottsága nála alkalmasabb személyt nem is találhatott volna a múzeum élére. Ekkorra már elkészült a múzeum új épülete, a Déri Frigyes adományával gazdagodott intézmény hivatalos elnevezése Déri Múzeum lett. Befejezéshez közeledtek a berendezés munkálatai, itt kapott helyet a városi képtár és a közművelődési könyvtár is. Ecsedi István nagy ambícióval fogott az intézmény irányításához, már a megnyitás napján közreadta az új, illusztrált múzeumismertetőt. A kiállítás vonzotta a látogatókat, az előadótermekben minden héten tartottak ismeretterjesztő előadásokat, a könyvtár olvasóforgalma fokozatosan nőtt. A múzeum valóságos kultúrközponttá vált. Igazgatóként Ecsedi István maga is gyakran tartott előadást, és szívesen kalauzolta a látogatókat. Tudományos ismeretterjesztő előadásai a megelőző évtizedekben is igen népszerűek voltak, akkoriban alig akadt más, aki annyit tett volna az iskolán kívüli népművelés szolgálatában, mint ő. Naplójában feljegyezte: „*Kötelességem tanítani a népet, díjtanul.*”

Az 1930-as évek elején jelentek meg évtizedes kutatómunkájának eredményei, monografikus művei a népi vadfogásról és vadászatról, a tiszai halászátról, a debreceni és a tiszántúli ember táplálkozásáról, valamint nagyobb tanulmányai és cikkei is.

Nyaranta újabb külföldi utazásokat tett: újra eljutott Görögországba és a Szentföldre, továbbá Egyiptomba is. 1931-ben részt vett a IV. Finnugor Kongresszuson Helsinkiben, bejárta a skandináv országokat, majd Olaszországban, Ausztriában, Németországban volt tanulmányúton. Külföldi utazásai meggyőzték az idegenforgalom jelentőségéről. A Debreceni Nyári Egyetem mellett a Déri Múzeum lett a helyi idegenforgalom másik fő szervezője.

Ecsedi István is részt vett a város és a Hortobágy nevezetességeit ismertető, fotókkal illusztrált könyv szerkesztésében, valamint kiadta a múzeumról szóló, több nyelven készült prospektust. 1934-ben megvalósult régi terve, a Hortobágyi Múzeum, amelyet a csárda néhány szobájában helyeztek el.

Ecsedi István néhány művének címlapja

Igen sokat és sietve dolgozott, de az igazgatói munkaköréhez tartozó adminisztrációs és pénzügyi teendőket tehernek érezte. Egészségi problémáival kezdetben nem foglalkozott. Még ötvenéves sem volt, amikor az első agyvérzés érte. Felépülése után sem kímélte magát, folytatta a megfeszített munkát.

Nem házasodott meg, a Mester utcai családi házban élt szüleivel. Hittel élő ember volt, puritán életmódot folytatott, estéit sokszor a könyvtárban töltötte. Gyakran bejárt a levéltárba kutatni, tudós barátai, látogatói előtt igazgatói szobája mindig nyitva állt. Igaz barátság fűzte Káplár Miklóshoz, a gulyásbojtárból lett festőművészhez, a „Hortobágy festőjéhez”. Zoltai Lajossal, kedves, idős munkatársával szívesen elfogyasztott egy-egy pohár bort az Angol Királynő vendéglőben. Szüret idején szőlőjében, István napon hivatalában látta vendégül barátait. Szülei elvesztése, Káplár Miklós halála, a Debrecenben fellángolt várospolitikai küzdelmek egyre súlyosabb lelki teherként neheztedek rá, alapvetően vidám természetén úrrá lett az idegesség, egészsége tovább romlott, újabb agyvérzések érték, 1936. május 18-án már nem tudtak rajta segíteni a klinikán.

Nagy részvét mellett temették el a város által adományozott díszsírhelyre. A helyi és országos lapok mellett számos szakfolyóirat méltatta életművét. Születésének 100. évfordulóján a Déri Múzeumban ünnepségsorozat keretében emlékeztek meg az intézmény első igazgatójáról. A Csapókertben utca viseli a nevét, Mester utcai lakóházának megőrzött homlokzatán és a Kadarcsi csárda falán emléktáblát avattak tiszteletére.

Források:

- Balogh István: *Ecsedi István élete és munkássága*. Debrecen, 1985.
- Sőregi János: Dr. Ecsedi István 1885–1936. *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve*, 1936, 20–54. (illusztrált)
- Veress István: Ecsedi István mint tanítóképzőintézeti tanár. In: *Debrecen*, 1936. június 14.

DR. KOROMPAI GÁBORNÉ
ny. könyvtári osztályvezető
Debrecen

DR. EGEY ANTAL (Sátorajújhely, 1903. augusztus 23. – Budapest, 1994. június 11.) botanikus, kémia–természettudományi szakos középiskolai tanár

Édesapja, Egey Gyula a helyi MÁV gyártelep asztalos műhelyében dolgozott. Édesanyja, Bozsó Erzsébet a családot tartotta össze. Anyja katolikus volt, apja református. A királyság idején törvényesen megengedett volt az ún. vegyes házasság, így a gyerekek nemük szerint követték szüleik vallását. Nővére, Matild (1901–1991) tanítónő lett, húga, Emma (1906–1991) polgári iskolát végzett, Erzsébetet (1910–1914) korán a diftéria vitte el.

A család anyagi erejéből arra nem tellett, hogy pataki diák legyen. Református létére a helyi piaristák szeretettel fogadták és nevelték. Ezt azzal hálálta meg, hogy a gimnáziumban végig kitűnő tanuló volt. Később mesélte, hogy az az Enyedy Andor volt a hitoktatója, aki idővel a Tiszáninneni Református Egyházkerület püspöke lett. Nagyszerű ember volt – emlékezett rá –, aki a legfőbb nevelési célkitűzését indirekt módszerekkel valósította meg.

Korán kiderült, hogy Egey Antal tehetségesen rajzol és fest, de kedves rajztanárát elvitte a spanyolnátha, így nem volt már kitől tanulnia. Szeretett volna erdőmérnök lenni, de a Sopronba költözött erdészeti főiskola túl messzire esett, s a tandíj is drága volt. Így 1921-ben, miután kitüntetéssel érettségizett, a piaristák ajánlólevelével Budapestre pályázott. Állami ösztöndíjjal felvették az Eötvös Kollégiumba, s beiratkozott a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem kémia–természettudományi szakára. Kitűnő professzorai voltak, valamennyien akadémikusok: Winkler Lajos (kvalitatív és kvantitatív kémia), Ilosvay Lajos (általános kémia), Konek Frigyes (szerves kémia), Tangl Károly (kísérleti fizika), Bugarszky István (kémia), Filarszky Nándor (algológus), Tuzson János (növényrendszertan), Mágócsy-Dietz Sándor (növényélettan), Papp Károly (földtan), Mauritz Béla (ásvány- és kőzettan), Méhely Lajos (állattan).

Abban az időben kötelező volt hallgatni humán tárgyakat is. Ezek oktatói is neves akadémikusok voltak. Indexéből tudjuk: Kornis Gyula (pszichológia), Pauler Ákos (logika), Gombocz Zoltán (nyelvészet), Domanovszky Sándor (magyar művelődéstörténet), Négyessy László (magyar stílusgyakorlat). Professzorainál rendre jelesen kollokvált. Másodéves korában felfigyelt rá Tuzson János, a növényföldrajz tanára. Feladatokat adott számára, rövidesen hallgatói gyakorlatainak vezetésével bízta meg. Később professzora tudományos munkáihoz, előadásaihoz szükséges rajzok, szemléltető eszközök, mikroszkópi metszetek elkészítésében is közreműködött mint demonstrátor, majd mint díjtalan gyakornok. Tanulmányai befejezése után Tuzson meghívta a **Növényrendszertani Intézetébe** fizetett státuszra. Egyidejűleg a gyakorló gimnáziumban letelt idő és a szakvizsga letétele után, 1927-ben megkapta középiskolai tanári oklevelét.

Tuzson János intézete a '20-as években igen nagy munkát vállalt el. A földművelésügyi tárca megbízásából – előkészítendő az Alföld fásítását – hozzákezdtek a „Magyar Alföld növényeinek gyűjteménye” (Flora Exsiccata Planitie Hungaricae) elkészítéséhez. Ettől kezdve Egey Antal minden szabad idejét gyűjtésre, konzerválásra, feldolgozásra fordította. Az eredetileg 40 kötetben (kötetenként 60 példányban) kiadandó hatalmas munkából 1927 és 1937 között 22 kötet jelent meg mintegy 703 növényfajt bemutatva. (A további munkálatok, illetve azok kiadása Tuzson János betegsége, majd korai halála miatt megakadtak.) Az alföldi gyűjtőutak után Egey Antal elsősorban a zempléni táj, a Bodrogek, a Longi-erdő növényvilágát vette számba, s ezt a munkát akkor is folytatta, amikor már nem volt a Tuzson tanszék tagja.

Abban az időben az egyetemi tanársegédi állás nem jelentett stabil státuszt, a kétévenkénti hosszabbítás mindig az egyetem költségvetési lehetőségeitől függött. Ezért 1930-ban eljött Budapestről, mert pályázatát a **Sárospataki Református Tanítóképző Intézet** elfogadta.

Igazgatója, Kovács Dezső (Kodály Zoltán egykori évfolyamtársa, a Kodály-módszer hazai elterjedésének egyik úttörője) bizalommal fogadta, elképzeléseit támogatta. Rövidesen korszerű kémiai és biológiai előadótermeket rendezhetett be. Padok helyett munkaasztalok mellett ültek a növendékek, két tanulóra jutott egy mikroszkóp, egy boncfelszerelés, egy vegyszerkészlet kémiai kísérletekhez. A képző kertjében fűthető üveg-növényházat építettek, botanikus kertet telepítettek, és egy méhest is kialakítottak. A szaktanári útmutatás alapján az üvegházi, a kerti munkákat képesített kertész végezte és szervezte. A munkák jelentős részét a gyakorlati tapasztalatok megszerzése céljából maguk a növendékek végezték.

Az üveg-növényház és a botanikus kert

Internátusi bentlakó felügyelő tanári megbízatásának maradéktalanul eleget tett, egészen házasságáig. Önéletrajzában írta: „A pataki képző szelleme, a kollégák lelkes, segítő munkája, a jelöltek öntudatos ragaszkodása, magatartása, szaktárgyaim jelentőségének elismerése hatással voltak rám. A Képzőben lettem tanár – docendo discimus szerint éltem.”

1932-ben védte meg doktori disszertációját, amelyet még budapesti működése idején írt meg és publikált *Magyarország Centauriumai* címmel. Dolgozata a gyógynövény ezerjófű első hazai monográfiája volt. A doktori szigorlat főtárgya a rendszeres növénytan volt, a melléktárgyak: ásványtan, közettan és földtan voltak. Volt professzorai summa cum laude minősítették doktori vizsgáját.

1934-ben nősült meg. Felesége lett Lányi Katalin, a dunakeszi MÁV főműhely mérnökének a lánya. Házasságukból két gyermek született: Tibor (1937), Katalin (1938). Mindketten később középiskolai tanári diplomát szereztek.

Igazgatója 1937-ben nyugalomba vonult, az ő és a tantestület ajánlására Kovács Dezső utóda lett. Nehéz idők vártak rá. 1938-ban indult meg a tanítóképzés átalakítása, a liceumi oktatás bevezetése. A pataki képző hamar az új rendszer bemutató iskolája lett. A jobb szaktárgyi csoportosításnak megfelelően önálló pedagógiai és testnevelési szakos tanári állást szervezett. Ekkor fejlődött a gyakorlóiskola nyolc osztályossá. A háborús évek megakadályozták a liceumi képzés s az ezzel párhuzamos megemelt szintű tanítóképzés kiteljesedését.

Korba illő a következő epizód, amelyről tanítványa, Huszár István miniszterelnök-helyettes számolt be egy vele készült interjúban: Kossuth halála évfordulóján a képzőben minden évben megemlékezés volt – vagy a napján, vagy a közeli napokban. Így volt ez 1944 márciusában is. Az ülésre bejött a pedellus, és kihívta az igazgatót. Kiment, majd rövidesen visszatért, felállt a pódiumra, és megszólalt: „Fiúk, a megemlékezést hagyjátok abba – bennünket megszálltak a németek, a magyar szabadságnak sok évre vége –, az ülést bezárom.” Ki mert akkor ilyet nyíltan, egy plénum előtt kimondani?! Egey Antal hazáját szerető és tisztelő, nagyon tisztességes ember volt. Így emlékezett rá az egykori tanítvány.

1945 után kiderült, hogy bár korlátozott keretek között folytatódott a kétszintű oktatás, az új kormányzat már előkészítette az 1929-ben az állam és az egyház között megkötött szerződés felmondását, és a régi rendszerű tanítóképzés megszüntetésével magát az objektumot is visszavenni szándékoznak az egyháztól.

Abban az új képzés, a főiskolává átalakuló pedagógiai gimnázium megszervezését akarják elkezdeni. A sejtés valóra vált és 1950 nyarán a minisztérium a tanítóképzőt újra állami kezelésbe vette. Egey Antalnak felajánlották, hogy az új intézményt vegye át, szervezze, igazgassa. Nem vállalta el. Arra kérte az egyházi vezetést, hogy helyezze őt át a helyi református gimnáziumba, ahol éppen akkor megüresedett a kémia–természetrájs szakos tanári állás. Kérését teljesítették. 1950-től a *Sárospataki Református Gimnáziumban*, majd annak 1952-ben történt államosításakor az utód *Állami II. Rákóczi Ferenc Középisko-lában* folytatta pedagógiai tevékenységét kis megszakítással egészen nyugdíjazásáig.

A tanítóképző át-, illetve visszaadását rögzítő jegyzőkönyv elismerően szólt az igen jelentős háborús károkat szenvedett (számtalan akna- és ágyútálat érte az épületet), kifosztott tanintézet helyreállítása során végzett munkájáról, arról, hogy példás, pontos nyilvántartásokkal, leltárakkal, adósságmentesen adta át az államnak a tanintézetet.

Korábbi kirándulásai, gyűjtőútjai során Sárospatak környékén több, addig ismeretlen növényfaj fedeztet fel (Mandulás-hegy, Mogyorósetői forrásláp stb.). Igazgatói teendői azt nem tették lehetővé, hogy ezek tudományos leírását elvégezze. Ám ismereteit önzetlenül átadta fiatal kollégájának, Hargitai Zoltánnak, buzdítva őt a feldolgozásra, lehetővé téve publikálását. Soó Rezső akadémikus, egyetemi, tanszéki és Eötvös-kollégistatársa volt Egey Antalnak. Kettejük barátsága Soó haláláig tartott. Hargitai a professzor tanítványa volt, ő ajánlotta Patakra, majd később vitte magával Kolozsvárra. Hargitai Zoltán a hazai botanika nagy ígérete volt, sajnos, hadifogságban, Passauban fiatalon elhunyt.

Egey Antal a gimnáziumban tanári munkáját ugyanazzal a szakmai igénnyel folytatta, ahogyan azt a tanítóképzőben tette. A kémia- és biológiaszertárat átrendezte, jelentősen fejlesztette.

Az iskola északi oldalán létrehozta a biológia kertet, amely akkor országos hírnévre tett szert. Természetesen nem volt benne annyi faj, mint egy komolyabb fűvészkertben, de minden megtalálható volt, ami a rendszertani kategóriák és fajták tanításához, azok illusztrálásához szükséges volt.

Tanítóképzős tanári mivoltát a gimnáziumban sem tagadta meg. Segítette kollégái pedagógiai, módszertani kultúrájának gyarapodását, a kémia és természetrájs szakos középiskolai tanárok továbbképzését. Felettesei nagyra értékelték munkásságát, Borsod-Abaúj-Zemplén megye egyik legnagyobb tanárerősségének tartották, akinek működésében egyesült a magas színvonalú tudományosság és az arra való nevelés.

1959-ben a *Comenius Tanítóképző Főiskola* különböző ígéretekkal átszabította, átkérte a képzőbe. Rövidesen belátta, hogy csak a tudományos rangjára volt szükség, nem a tényleges munkájára. A tanév végével visszatért a gimnáziumba. Vezette a dolgozók esti-levelező tagozatát, s közben kialakított egy 1200 egységből álló ásvány- és kőzetgyűjteményt, azt darabonként meghatározta és feliratozta. 1965-ben vonult nyugdíjba. Ezt követően rakta rendbe a Nemzeti Múzeum által nyilvántartott, védett, Szabó József geológus által létrehozott híres ásvány- és kőzetgyűjteményt.

Kitüntetésekkel is elismerték munkáját. Többek között Kiváló Tanár lett 1956-ban, „Kiváló Munkáért” miniszteri kitüntetést kapott 1983-ban, Sárospatak vezetésétől megkapta 1985-ben a Pro Urbe Emlékérmet, 1994-ben a Magyar Köztársaság Elnöke a Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztjét adományozta számára.

Mintaszerűen valósította meg a cselekedtető tanítást. Óráit érdekes, egyéni kísérletekkel tette élményszerűvé. Tanítványait arra nevelte, hogy megfigyeléseket végezzenek, önerőből szerezzenek ismereteket. A tanítóképzőben ő vezette be az oktatófilmek felhasználását, és ezt a gimnáziumban is alkalmazta.

Soha nem tartott órát rutinból, noha, mint kollégái mondták, megtehetné volna. Kísérleteit az órák előtt mindig kipróbálta. Nyugdíjazásának évében is új óravázlatokat írt.

A tanórákon nem használt jegyzetet, nem írt be jegyet, de osztályzatai mindig mindenkinél rendben voltak. Könnyen áttekinthető és jól tanulható táblavázlatokat készített. Ismerte azt a pedagógiai titkot, hogy miként lehet kevés beszéddel sokat mondani.

Kémiaszakkör

Szenvedélyes horgász volt, aki a halakat és szokásaikat nemcsak horgászati, hanem biológiai szempontból is kiválóan ismerte. Szívesen vállalkozott különböző rákok gyűjtésére is.

Kollégái Tóni bácsinak szólították, a diákok sajátos kuncogó nevetése okán Titi bácsinak titulálták.

A nyugalom éveiben sem maradt tétlen. Levéltári kutatásra alapozva megírta a helyi malomkőbányászat és -feldolgozás történetét, a rudabányácsi aranybányászat históriáját, az iskolai növénykert és a hazai református tanítóképzés történetét. Tanulmányokat írt a Sárospatak környékének természetvédelmet érdemlő értékeiről – elősegítendő az illetékesek munkáját.

Neki köszönhető a helyi Iskolakert védetté nyilvánítása is. Szép kort élt meg. 1994 nyarán hirtelen elgyengült. A kórházi ágyon kérte fiát: *mond meg az orvosoknak, hogy ne kísérletezzenek velem – értsék meg, a biológiai órám lejárt.* Június 11-én hunyt el. Felesége néhány heti betegeskedés után követte őt a minden élőek útján. Hamvaikat a budapesti Farkasréti temető őrzi. Iratait a Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei Levéltára gondozza.

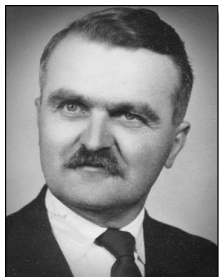
Források:

- *A Sárospataki Református Tanítóképző Intézet Értesítője* (1930–1949)
- Ködöböcz József: *Tanítóképzés Sárospatakon*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1986.
- *Pataki tanáraink 1931–1952*. Szerk.: Benke György, Pólos László, Szabó Csaba. Sárospatak, 2005.
- Sipos István: Dr. Egey Antal (1903–1994) – nekrológ. In: *A Sárospataki Református Kollégium Évkönyve 1990–1996*. Sárospatak, 1996.
- Tuba Zoltán: Megemlékezés Dr. Egey Antalról. *Botanikai Közlemények* 86–87. k. 1–2. füzet, 1999–2010.
- A Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei Levéltára
- Dr. Egey Antal (1903–1994) iratai

Fia,
DR. EGEY TIBOR ny. megyei levéltár-igazgató
Budapest

ERDEI IMRE (Debrecen, 1913. február 18. – Vasmegyer, 1979. május 14.) tanító, tanulmányi felügyelő, igazgató

*Hős harc az Élet és megélni szép,
Ha hozzáedzik tüzes szív-kohók
Ifjú vitézlők lengeteg szívét.
(Ady Endre)*

Édesapja, Erdi Imre fia születésekor gőzmalmi munkás volt Debrecenben, majd egy év múlva Nádudvarra költözve földmunkásként szegény-paraszti munkából tartotta el öt gyermekét. Édesanyja, Kecskés Julianna a háztartásban dolgozott, és nevelte gyermekeit.

Erdi Imre mint a család legidősebb gyermeke, az elemi iskola hat osztályát Nádudvaron végezte, majd a Hajdúszoboszlói Polgári Iskolában folytatta tanulmányait. 1929-től a Sárospataki Református Tanítóképzőben tanult. 1935-ben jeles eredménnyel fejezte be, és kántortanítói oklevelet kapott. Tanulmányai idején szülei anyagilag nehezen tudták támogatni, ezért a nyári iskolai szünetekben részes munkát vállalt aratás

és cséplés idején.

Tanulmányait befejezve katonai szolgálatra vonult be. Ezután élete még nehezebb lett, állást nem kapott, ezért háztanítóként és szellemi ínségmunkásként dolgozott. 1937 őszén a Szabolcs megyei **Tiszarádra** választották meg helyettes, segéd, végül rendes tanítónak. Tiszarádon nősült meg, feleségül vette Iván Saroltát, a helyi igazgató-tanító lányát. Házasságukból hat gyermek született. 1941-ben a szomszédos **Vasmegyerre** került. Tartalékos katonaként minden évben behívták katonai szolgálatra. Tartalékos karpaszományos őrmesterként, majd tartalékos hadnagyként számvevőszéki tisztviselő volt Kassán a VIII. hadtestnél. A háború végén 1945. május 14-én orosz hadifogságba került. A fogság ideje alatt építkezéseken, vasútépítésen dolgozott, és összefogta a magyar hadifoglyokat. 1948. november 6-án szabadult, és tért haza családjához, feleségéhez és akkor még három kiskorú gyermekéhez Vasmegyerre. Érkezéséről a kemecsei vasútállomáson ledobott kis levélkében értesítette családját. E levélkét ma is őrzi legidősebb lánya.

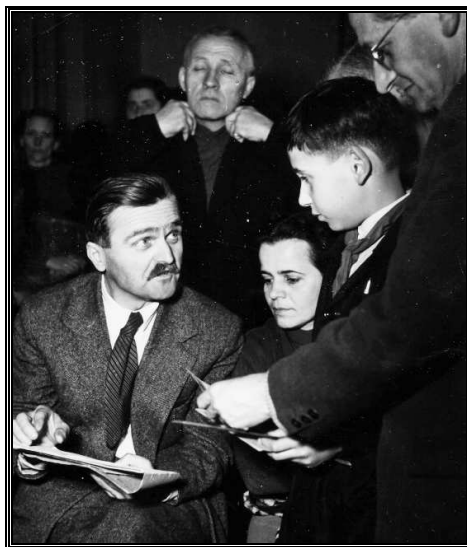
Hazatérése után Vasmegyeren kezdett tanítani, majd 1950–1957-ig a szabad beszélgetés megyei szakfelügyelője volt, majd általános tanulmányi felügyelő volt a kemecsei járásban. Felügyelte, segítette a járás nevelőinek szakmai pedagógiai munkáját. Arra törekedett, hogy a jó módszerek átadásával megkönnyítse a pedagógusok munkáját.

Ballagás Vasmegyeren

A járás nevelői előtt tekintélye volt, melyet tudása, szorgalma, embersége, gyermekszeretete alapozott meg. Munkája elismeréseként 1954-ben a Pedagógusnap alkalmával megkapta az

Oktatásügy Kiváló Dolgozója kitüntetést. Szakfelügyelői munkája mellett aktívan bekapcsolódott lakhelye társadalmi életébe is.

A kép hátulján saját kézírása olvasható:
*„Budapest, 1955. dec. Az alsó tagozati »Új tanterv« tárgyalásán.
 Budai Tanítóképző gyak. isk.-ban kézimunkaóra”*

1957. január 15-től a kemecsei járás megszűnésekor a vasmegyeri általános iskolában folytatta pedagógusi munkáját. Előbb igazgatóhelyettes, majd az iskola kinevezett igazgatójaként végezte szakmai, vezetői tevékenységét. Történelmet tanított.

Egyre több társadalmi munkát vállalt (tűzoltó parancsnok, tanácstag). Közéleti munkájával hozzájárult a község kulturális életének megindításához, fizikailag is részese volt a kultúrotthon építésének. Énekkart, tánccsoportot szervezett, színjátszó kört alapított a falu fiataljaiból. Megszervezte a dolgozók iskoláját. Felnőtt emberek heti négy alkalommal munka után ültek be az iskolapadba, hogy pótolják a gyermekkorukban meg nem szerzett általános iskolai végzettséget. Sok utánjárással elérte, hogy villanyt kapjon a falu. Helytörténeti kutatást végzett, gyűjtötte a régi kor tárgyi emlékeit. A földmunkák során előkerült leleteket az emberek szívesen adták át az iskolai gyűjteménybe, melyeket felhasználta a gyerekek helytörténeti ismereteinek gyarapításában. Sajnos, betegsége – 1969 májusában szívinfarktust kapott – megakadályozta, hogy az összegyűjtött kutatási anyagokat rendszerbe foglalja.

Részt vett a Szabolcs-Szatmár megye földrajzát bemutató füzet megírásában negyedik osztályosok számára, amelyet a Tankönyvkiadó jelentett meg. Intézményvezetőként több jelentős feladat megoldásában volt oroszlánrésze. Feladatának tekintette az iskola működési feltételeinek, a létesítmények, a tantermek számának mennyiségi és minőségi javítását, hogy megszűnjön a délutáni tanítás. Segítette a pedagógusok letelepedését. Mindezeket pénz hiányában többnyire csak szükségmegoldásokkal tudta elérni. Az új iskola megépítését már nem érte meg.

Bodnár Gusztávné tanítónő, igazgatóhelyettes így emlékszik igazgatójára: *„Az új testületi tagok tartottak szigorú tekintetétől, de csak addig, míg emberségét, munkáját meg nem ismerték. Szigorú, de igazságos vezető volt. Mindenkitől megkövetelte a pontos munkát, a tanulók következetes, de szeretetteljes nevelését. Igyekezett minden kollégát bevonni a község kulturális életének megteremtésébe.”*

„Erdei Imre tanító úr életem meghatározó egyénisége volt – így kezdi megemlékezését Sipos Jánosné tanárnő, iskolaigazgató.

Első gyermekkori emlékeim a felnőttek iskolás élményeit felelevenítő beszélgetésekhez fűződnek (édesanyám öccsét is tanította Tiszarádon). Iskoláskoromból a negyedik osztályos bizonyítványomban őrzöm jellegzetesen szép, olvasható aláírását. Érettségi után műszaki egyetemre szerettem volna menni, de sírás közben édesanyám szájából elhangzott a fájó kérdés »Gyermekem még öt évig! De miből?« A teljes kilátástalanság mélységében ismertem meg Imre bácsit. Üzent, hogy képesítés nélküli nevelőként alkalmazna. Így levelező tagozaton folytathattam tanulmányaimat. Sikerült, de együtt soha sem dolgoztunk. Sajnos, mire Vasmegyerre kerültem, akkor ő már nem élt, de tevékenységét így is figyelemmel kísértem, mint ahogy ő az enyémet. A szigorú tekintete mögött megbújó, simogató mosoly elárulta: »Veletek vagytok, értetek vagytok kemény, mert ilyen az élet.« Imre bácsinak köszönhetem, hogy a legnehezebb pillanatomban mentőövet dobott, lehetőséget adott egy olyan pálya megismerésére, ahol megtaláltam helyemet. Vasmegyer lakossága hálával emlékszik rá. A Községi Tanács saját halottjának tekintve búcsúzott tőle.”

Nehéz anyagi körülményei ellenére is példát mutatva tanulásra ösztönözte gyermekeit. Két lánya és egy unokája folytatta, illetve folytatja a pedagógusi munkát. Fia és egy lánya könyvtárosként dolgozott. Két lánya az egészségügyi pályát választotta. Gyermekei nemcsak apaként, hanem tanítványként is tisztelték.

Sarolta lányaként így emlékezem: „Büszke vagyok arra, hogy a pályát édesapám mellett kezdhettem. Megtanultam tőle a következetes, pontos gyermekközponitú munka szépségét. Sokat tanultam mellette a vezetői munka terén is, aminek később nagy hasznát vettem igazgatóhelyettesi munkám során.”

Én mint a másik lánya, Zsuzsanna a következőket mondhatom: „Édesapám példáját követve kicsi gyermekkorom óta pedagógusnak készültem. Mindig imponált hivatástudata, munkaszere-tete. A családján kívül az iskola volt a mindene. Nagyon sokat dolgozott a tanítványokkal. Beosztottjai, pedagógus kollégái mindig szeretettel és tisztelettel beszéltek róla akkor is, amikor már nem voltak közvetlen munkatársai. Mint pedagógus tőle tanultam meg, hogy a gyerekekkel csak következetes munkával lehet eredményeket elérni.”

A közoktatást, a kulturális életet, a település közéletét átfogó tevékenységét méltán ismerték el különböző *kitüntetésekkel*:

- * Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1954)
- * Kiváló Egészségügyi Nevelő Munkáért
- * A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa 25 éves tanácsi munkáért kitüntető jelvény (1975)
- * Érdemes Társadalmi Munkáért (1977)
- * Kulturális Nevelő Munkáért Emlékplakett

Lányai és tanítványai,
FAZEKAS ISTVÁNNÉ ERDEI ZSUZSANNA tanár
Nádudvar
és MAROSVÁRINÉ ERDEI SAROLTA tanár
Nyírbogdány

„Múlhatnak az évek, változhat körülöttünk a világ,
de az ember legfontosabb dolga mindig az utódok
felnevelése, emberré válásuk elősegítése marad.”

(Kálmán Istvánné)

F

FEKETE GUSZTÁV (Nyírmeggyes, 1893. január 18. – Szentpéterszeg, 1949. január 26.) vallás-
nítő-lelkész

Apja, Fekete István hétszilvafás nemesi családból származott, ő maga iparos volt. Még megvannak a 18. századból a nemességigazoló papírjaik. Anyja, Kiss Eszter Gebéről származott, szülei tanítók voltak. A Fekete család Nyírmeggyesen és a közeli Gebén (ma Nyírkáta) élt. Három fiuk közül Gusztáv volt a középső. Szülei nagy gondot fordítottak a neveltetésére, iskoláztatására. Okos, eszes gyerek volt, a könyv, az olvasás jobban érdekelte, mint a fizikai munka. Főleg az anyai nagyszülőknél, Gebén szerzett élmények határozták meg pályaválasztását. Az ő szeretetük, az általuk végzett áldozatos munka formálta ifjú személyiségét.

Középiskolásként Debrecenben, a Református Főgimnáziumban tanult, 1912-ben érettségizett. A teológiai főiskolát a Debreceni Magyar Királyi Tudományegyetemen, a Hittudományi karon végezte. Az 1914. szeptember 22-én kelt indexét D. Erdős József, a kar dékánja írta alá.

Königrätzben kezdte működését, a 39. gyalogezrednél volt helyőrségi lelkész. 1915-től Nyírbátorban, Nagybajomban és Debrecenben mint segédlelkész működött, majd **Derecskére** hitoktató lelkésznek érkezett 1921-ben. 1924-ben megkapta Bencze Péter volt igazgató lakását, így amíg Derecskén tevékenykedett, részére a presbitérium biztosította a szolgálati lakást az iskola mellett.

Ugyancsak Derecskén volt tanítónő Bartha Borbála. Vele Fekete Gusztáv 1922-ben házasságot kötött. Házasságukból öt gyermek született: Gusztáv, Katalin, Edit, István és Borbála. Gusztávot 2 éves korában egy szerencsétlen háztartási balesetben elveszítették. Borbála rendkívüli kezűgyességével tűnt ki. Művésztanár lett. Hajdúszoboszló és Szentpéterszeg méltón őrzi emlékét. (Arcképvázlata a *Pedagógusok arcképcsarnoka* 2002-es kötetében található – a szerk.) Edit tanítóképzős diplomát szerzett, István a gimnázium után a budapesti Műszaki Egyetemen végzett, majd az 1956-os forradalom leverése után külföldre távozott. Bartha Borbála egy ideig a gyermekek nevelésével volt elfoglalva, később Szentpéterszegen 15 évig tanított nyugdíjba vonulásáig.

Fekete Gusztáv kilenc évig dolgozott Derecskén. Erre az időszakra esik az első világháborús hősök emlékére, tiszteletére emelt szobor ünnepélyes leleplezése, melyet Horthy Miklós kor-

mányzó is megtisztelt jelenlétével. Az iskolások, a 3–4–5. és a 6. osztályos tanulók a töltés két oldalán zászlós sorfalat álltak, e között vonult be a kormányzó a fötérre.

Fekete Gusztáv rövid derecskei működése alatt nagy érdemeket szerzett az első Csonka-Bihar vármegyei Dalosverseny megszervezésével, hiszen ezzel a megye és a derecskei Polgári Dalegylet dalos életét fellendítette. A Csonka-Bihar vármegyei első dalosverseny 1928. április 29-én volt. Ezt megelőzően Fekete Gusztáv a dalosverseny elé az alábbi bizakodással nézett, melyet a *Világosság* című lap márciusi számában így fogalmazott meg: „Hisszük, hogy lassanként e nemes versenyek jótékony hatása a legkisebb bihari faluba is elhat, mivel dalos egyesületeink legnagyobb része a föld népének egyszerű fiaiból áll. S éppen ez a népréteg a kultúrunka, a művelődés szekerébe legkönnyebben, a legideálisabban a dalos egyesületek révén nyerhető meg.”

A versenyről az alábbi részletet olvashatjuk a *Világosság* 1928. májusi szám 3–4. oldalán:

„A dalos nap történetét az alábbiakban örökítjük meg: A Csonka-Bihar vármegyei első dalosversenyt dr. Feilitzsch Berthold főispán, dr. Fráter László alispán és F. Varga Lajos ref. esperes díszfővédnöksége alatt rendezte meg a derecskei Polgári Dalegylet. Kora reggel már meglátstott a derecskei község háza környékén, hogy itt valami nagy dolog készül. Egymásután sorakoztak fel a vármegye autói és a falusi szekerek, melyek a különböző községekből a dalosokat szállították. Reggel 8 órára már együtt volt 350 dalos a megye 10 községéből, akik kilenc órákor a református templomban vonultak fel. Mintegy 3 és félezer főnyi hívő sereg zsúfolásig megtöltötte a derecskei reformátusok szép, nagy templomát. Az istentiszteleten Vadon Béla és Fekete Gusztáv lelkipásztorok szolgáltak. (...) Fél 12 órákor a község háza nagytermében díszközgyűlés keretében megalakult a Bihar vármegyei Dalos kerület, amelynek elnökévé egyhangúlag Fráter László alispánt választották meg, aki már eddig is sokat tett a dalos ügy fejlesztése érdekében. Társelnökké megválasztották: F. Varga Lajos esperest, Vadon Béla lelkeszt, Bartha Ferenc főjegyzőt. Ügyvezető elnöknek pedig Fekete Gusztáv ref. lelkeszt, a dalosverseny agilis főrendezőjét kiáltották ki. Az ő buzdítása és hónapok hosszú s megfeszített munkája hozta össze a bihari dalosokat.”

Fekete Gusztávot egyben a derecskei Polgári Dalegylet örökös tiszteletbeli titkárának is megválasztották. Ugyanebben az évben, május 20-án a hősök emlékére szentelt ünnepen Fekete Gusztáv tartotta a gyermek istentiszteletet, és délután a hősök szobránál, ahol mintegy 3000-en gyűltek össze, az emlékbeszédet is ő tartotta.

A vasárnapi iskolások nevelésével, a *Világosság* című református egyházi lapba történő rendszeres írásával, a cserkészek nevelésével kiemelkedő munkát végzett. A cserkészmozgalom vezetőjének választották meg Nagy Jánossal együtt. Fekete Gusztáv és kollégája kérték a tiszteletet, hogy a népiskolai könyvtár javára szerezzenek be könyveket. Szívesen vett részt konferenciákon, pl. a Kiskunlacházán tartott ifjúsági kerületi konferencián, amelyen neves előadók vettek részt, többek között Karácsony Sándor.

Nagy János Fekete Gusztáv tiszteletes úrral együtt részt vett az augusztus hónapban tartott hédervári cserkésztsztképző táborban, hogy ott tanuljanak, s annak nagy hasznát vegyék az ifjúsági egyesületben, és más iskolákban is tovább adhassák az ott tapasztaltakat.

1927 őszén volt Derecskén a Hit és Szolgálat KIE Konferencia. Fekete Gusztávnak az ott elhangzott gondolataiból idézek, melyeket a *Világosság* című egyházi lapban is megírt KIE konferencia címmel: „Itt szerezhetsz magadnak igaz barátokat a leghívebb barát, Jézus zászlója alatt. Megvilágosodik előtted életed célja, rájössz arra, ki hát az igazi legény, ki lehet s miként valójában gazdag? Egy gyönyörűségesteni ígéret valóra válásának vagytok, lehettek részesei, mely szól nekünk ekképpen: »A te néped készséggel siet a te sereggyűjtésed napján, szentséges öltözetekben, hajnalpír méhéből lészen ifjaidnak harmatja.« (Zsolt. CX. 3.) Derengő hajnal vitézei! Szól a riadó, harsog a vezényszó: »Sorakozó! Jobbra át! Indulj!«”

A *Világosság* című derecskei református egyházi lapban, melyet ő szerkesztett, jelent meg 1928. januári XI. évf. 1. számában cserkészeket lelkesítő verse:

Jelszavunk: Előre!
Egyesüljünk mind!
Jézusra néz szemünk.
Hátra nem tekint.

Ott a tüzes oszlop
Haladunk elején,
Nem hátrálunk soha,
Míg vezet a fény.

Harcolva előre,
Sivár pusztán át!
Hitünk látja fényben
Az ígért hazát.

Kilencévi lelkiismeretes munka után 1928. június 24-én vett búcsút a vallástanító lelkipásztor a gyülekezettől, községüinktől. A búcsúzás napjáról szintén a *Világosság* című újságban olvashatjuk a következőket: „Előbb, mint segédlelkipásztor szolgált s majd a vallástanító lelkipásztori állásban. A presbitérium őt hívta el erre a nehéz és sok munkával járó állásra. A presbitérium jól választott, mert e vallástanító lelkipásztor tisztének híven és igazán megfelelt a különböző iskolákban, a gyermekek lelke, mint nyitott könyv állott előtte, s ő e könyv lapjaira biztos kezekkel írta fel református egyházunk gyönyörű hitigazságait. Iskolánkban és a templomi katedrán bátor hirdetője volt az evangéliumnak, aranyál és ezüsthöz jobbat és értékesebbet adott a gyermekeknek, a Krisztus Jézusba vetett hitet. A vasárnapi iskolák vezetését igaz örömmel vállalta, s felvirágoztatására az ő érdemei jegyzendők fel. Szinte öröm volt nézni, amikor férfias komolysága boldog s ragyogós derűvé változott fel a gyermekek között, s leülve közéjük szinte játszva vitte őket a legnagyobb gyermekbarát, a Jézus lábai elé.

Sok nemű elfoglaltsága között szakított időt a Polgári Dalegylet újjászervezésére. Bár hang szerint nem volt énekes, de lelke-szíve telve volt az ének és dal szeretetével. S fáradhatatlan agitációval megszervezte Csonka-Bihar vármegye dalos kerületét, mely gyönyörűséges remények között indult el diadalútjára április hó végén. A már fent jelzett napon nagy gyülekezet gyűlt fel az Úr házába, hogy még egyszer hallja az Úr igéjét a kedves ajkáról, s hullottak az ige indítására a szeretetnek könnyei. Istentisztelet végeztével a presbitérium búcsúzott a jó lelkipásztortól, s olyan megható volt, mikor a vének ajkain buzgó ima után felhangzott a zsoltár... adjon Isten jó békességet. Az istentiszteleten és a presbitéri gyűlésen részt vettek dr. Leich Vilmos dajtoni professzor és kedves felesége és dr. Vasady Béla professzor.

Délután a vasárnapi iskolások búcsúztak virággal kezükben s könnyekkel szemükben a jó kistiszteletes bácsitól. Az esteli istentisztelet keretében adatott át a hívek ajándéka, a szép palást és főveg; ugyanekkor búcsúztak el a hűséges munkatárstól a tanítótörsület tagjai, emlékül adva a búcsúzóknak egy szép értékes bibliát. S végül több mint 250-en gyűltünk össze szeretetvendégségre, hol szép virágokkal búcsúzott a bibliakör, leányegyesület s a volt tanítványok. Szép bibliai mondásokkal és énekekkel vettünk búcsút attól, ki mindnyájunknak kedves és drága volt. Legyen új munkamezején áldásos lelki magvetése és gazdag a lelkieken való aratása Isten dicsőségére.”

Szentpéterszegen még 21 évig végezte lelkipásztori teendőit. A hálás péterszegi gyülekezet meghatottan vette tudomásul, hogy nincs többé köztük a szeretett lelkipásztoruk, és szomorú szívvel kísérték utolsó útjára a péterszegi temetőbe. A kis község mai napig hűen őrzi a Fekete család emlékét.

SZÖLLŐSI IMRÉNÉ
helytörténeti kutató, ny. tanár
Derecske

„Egy jó tanár meg tudja győzni tanítványait, hogy a tanulás nem kötelesség, nem a szabadság korlátozósa, hanem kaland, és olyan hatalmas szabadság kulcsa, amelyről korábban nem is álmodtak.”

(Pam Brown)

G

GAÁL DEZSŐNÉ Baranyi Irma (Mimi) (Kaba, 1920. május 12. – Debrecen, 2015. szeptember 24.) tanító

„Kegyelttel gondolkodom rá az élet ezer meg ezer bajai közt sokszor, keresem szelíd, nyájas arcát, mert meg vagyunk szokva valamennyien a hajdanból, hogy ő segített rajtunk, ha valami bajunk volt. Összes tanítványai szerették, ő is valamennyit ösmerte és szerette, még a rosszakat is szerette, mert mint mondá, azoknak nagyobb szükségük van a gyámolító kezekre.” (Mikszáth Kálmán)

Édesapja, Baranyi István vármegyei útbiztos, édesanyja, Rácz Mária háztartásbeli volt. A család nyolcadik gyermekeként született.

Az elemi iskoláit Kabán végezte, utána a Debreceni Református Dóczi Leánynevelő Intézet Gimnáziumába járt. A család igen nehéz körülmények között iskoláztatta, majd az édesapa korai halála után özvegy édesanyja nevelte. Rajta kívül még négy testvére tanult középiskolában, illetve egyetemen. A középiskolai tanulmányait 1938-ban fejezte be.

1943-ban kötött házasságot Gaál Dezsővel, aki Kabán tanított fizikát és matematikát. (ld. Pedagógusok arcképcsarnoka 2014.) Két gyermekük született: Dezső (1944) és Tünde (1955).

Gaál Dezsőné 1953-ban kezdett el tanítani **Kabán**, képesítés nélkül. A kinevezése váratlanul jött szeptember elején. Azonnal munkába állt, és a legnagyobb lelkiismeretességgel végezte munkáját.

Idézet az 1953-as minősítéséből: „A jó pedagógiai érzéken kívül más szakmai tudással nem rendelkezik. Állandóan képzi magát, a kezdeti nehézségeken átsegítette lelkiismeretessége és szorgalma. Nevelői munkáját gondosság, következetesség és igényesség jellemzi. Bemutató tanítást szívesen vállal továbbképzési napokon. Munkafelgyelme kifogástalan. Jó közösségi ember.”

Olyan nevelő volt, aki számára munkájának legapróbb részlete is komoly lelkiismereti kérdés. Mintaszerű felkészülésének, türelmes órávezetésének eredménye a tanulók jó eredménye lett. Az új ismeretek rögzítése mellett a régi ismeretek gyakorlását is felszínen tartotta. A fokozatosság elvét jól érvényesítette munkájában. A közösségi feladatok elvégzésébe segítő készséggel kapcsolódott be, férje társadalmi munkáját támogatta.

1954-ben szerezte meg az általános iskolai tanítói oklevelet jó minősítéssel. Pályája kezdetén nagy létszámú fiúosztályokban tanított. A nevelőtestület egyik leglelkismeretesebb nevelőjévé vált. Tantermében tisztaságot, rendet tartatott. A gyermekekhez való viszonya megkövetelő, határozott, egyben szívélyes volt.

Az a nevelő volt, aki számára az oktató-nevelő munka területén nincsenek másodlagos kérdések. Mindent, még a legkisebbnek látszó kérés is alaposan megfontolta. Nagy súlyt helyezett a helyes és következetes fegyelmezésre. Igényes volt önmagával és a tanulókkal szemben is. Annak ellenére, hogy fiúosztályt tanított, a gyermekek munkáira fejlett alapkészség és rend volt jellemző. Igen gyakran tanítási időn túl is korrepetálta tanulóit.

1960-tól a **debreceni Felsőfokú Tanítóképző Intézet** gyakorlatvezetőjévé nevezték ki Kabán. Ebben az évben ez olvasható a minősítésében: „Egyik legjobban képzett alsó tagozatos nevelőnk. Osztálya az egyik legfegyelmezettebb alsó tagozatos osztály, ami egyben nevelő munkájának helyességét is bizonyítja. Iskolán kívüli munkáját ugyancsak lelkiismeretesen végezte: sajtónyilvántartás, pénztárosság, ifjúsági mozifelelős.”

A gyakorló-féléves tanítójelölteket nagy gonddal segítette és irányította, tapasztalatait átadta.

Kiss Istvánné tanítónő emlékei: „Gyakorló tanítóként kerültem először vele kapcsolatba. Sári Gusztáv igazgató úr mutatta be, mondván: Mimi néni lesz a gyakorlatvezető tanárom, s nála fogom tölteni a gyakorló félévemet. Első látásra megjelenése tekintélyt parancsoló, igen magabiztos magatartásúnak tűnt. Miután megismertem, megértettem, miért volt ez a magabiztosság. Igen-igen következetes, jól felkészült pedagógus volt. Semmi nem volt neki fontosabb a tanulók kimagasló oktatásánál. Rend és fegyelem volt minden órán. Az értékelései óráról órára készen voltak minden tanulóra lebontva. A gyerekek írásbeli munkáit még ott, a tanítás befejezése után velem együtt javította, értékelte.

Ha Mimi néni elmosolyodott, ott már valami nagy eredmény született valamelyik tanuló részéről. Maximalista volt a saját munkájával szemben, de ezt várta el a tanulóktól is és természetesen tőlem is, aki a kezdő lépéseket tettem a pedagógus pályán, s meg is kellett mindent tanulnom.

Az írásbeli munkáit igen pontosan végezte. A napló vezetése, rendben tartása, hiánytalan értékelése mindvégig példa volt előttem.

A félév befejezése után Kabára kerültem dolgozni. Szeptemberben régi ismerősként, de már kollégaként fogadott. Az általa vezetett tanulócsoporthoz a legjobbak voltak az osztályok között. Gyakorlata, a tanulók alapos ismerete, magas szakmai tudása ezt eredményezte. A szülőkkel, a családokkal is jó kapcsolata volt. Ismerte a faluban élő embereket, így a tanulók családi hátterét is. Engem is vitt magával családlátogatásra.”

1961-től a felső tagozatban tanított, ahol szintén eredményesen helytállt. 1965-től az alsó tagozat munkaközösségének vezetője lett, munkatársait jól átgondolt munkaterv alapján irányította. A bemutató tanításokhoz kapcsolódó munkaközösségi foglalkozások az eredményvizsgálat és tervszerű fejlesztés problémakörét állították középpontba, így ezek a legkorszerűbb pedagógiai törekvések továbbképzési alkalmak voltak. Ennek fontos összetevője a készségfejlesztés, a nevelés terén a nevelési terv előírt szintjeinek teljesítése.

Széplaki Gáborné Borbély Mária, volt tanítványa emlékei: „Engem harmadik osztályban tanított Mimi néni. Karizmatikus személyiség volt. Mindig mosolygott, sokat dicsért. Tekintetével simogatni tudott, azt éreztem, hogy megért, hogy benne bízhatok. Rendkívül kellemes, megnyugtató hangja volt. Emlékszem a gyöngybetűre, melyet a bizonyítványomban és az emlékkönyvemben őrzök. Mindenkivel egyformán bánt. Volt a tekintetében, a tartásában valami, ami erőt sugárzott, ugyanakkor szeretetet is. Talán ezért nem rosszakodtunk az óráin. Jó ember volt.”

1970-től napközis nevelőként dolgozott.

Dr. Kissné Kálmán Marianna, egykori tanítványa visszaemlékezése: „Kisiskolás koromban Mimi néni volt a napközis tanító nénim. Az iskolai órák után fegyelmezetten, kettes sorban kellett átvonulnunk a napközibe. Ott aztán az udvaron játszhattunk, futkározhattunk az ebéd előtt. Aki nem fogócskázott, annak labdát ajánlott. Beállt közénk, és mutatta, hogyan kell a falhoz dobni különböző figurákban a labdát. Dobom, tapsolok, pattintom, háttal fordulok a falnak, és úgy dobom. S közben a különböző labdagyakorlatok kapcsán 1-től 12-ig számoltunk. Az ugróiskola felrajzolásához is mindig volt nála kréta és egy kis kavics, amivel megjelöltük, honnan kezdjük az ugrálást.

Amikor eljött az ebédidő, elővette kis faspáját, és azzal jelezte, hogy sorakozzunk. Alaposan kezett mosni. Minden gyereket tanítgatott késsel, villával enni. Mái emlékszem, amikor mondogatta, hogy a könyökünket hogyan tartjuk. »Mintha két könyvet tartanál a hónod alatt, úgy szorítsd le a karod! Nem repülünk, mint a kismadár!« Persze, az

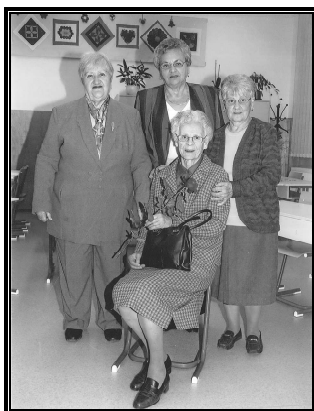
elején minden gyerekhez odament, és segített feldarabolni a húst. Akinek sikerült, azt nyugtázta. Szavakkal nem gyakran dicsért bennünket, inkább csak a tekintetéből tudtuk, hogy minden rendben van.

A tanulási idő is nagyon emlékezetes. Először sorban álltunk az asztali hegyezőnél, hogy szép hegyes ceruzával írjuk meg a leckét. Amikor az írásbeli feladattal elkészültünk, egyenként mentünk az asztalához olvasni. Kis keménypapírból készült ablakkal segített. Először csak egy-egy szótag látszott, majd a szavak, s végül, ahogy ügyesedtünk, a nagyobb ablakkal már teljes mondatok. Így utólag azt hiszem, így segítette, hogy ne tévedjünk el a sorok között.

Amikor verset vagy a szorzótáblát tanultuk, kórusban ismételtük, míg mindenki meg nem tanulta. Amikor elkészültünk a feladatokkal, játszhattunk. Versengtünk azért, hogy ki készül el hamarabb, mert az első öt gyerek, aki a legjobban dolgozott, mehetett vele marokkózni. Mindig csodáltam, hogy tudja finom mozdulataival a legösszekuszáltabb csomóból is kihúzni a vékony pálcákat. Játékai – mint a labdázás, ickázás, marokkózás – mind az akkori korak megfelelő fejlesztő játékok voltak. Tanulás-módszertani fogásai pedig ma is példaértékűek. A napköziben minden napnak megvolt a rendje, ami következetes és kiszámítható volt. A tanulás mellett volt idő a mindennapos mozgásra, éneklésre, játékra és az illemszabályok elsajátítására is.”

Szentjóni Lászlóné, volt kollégája így emlékezik erre az időszakra: „Számomra ő egész személyiségében példakép volt. Szüleim is nagy tisztelői voltak a pedagógus házaspárnak. Később én is erre a pályára léptem, képesítés nélküli nevelőként kezdtem dolgozni. Egyszer az ő napközis csoportjában helyettesítettem. Egy régi épületben mostoha körülmények között voltak, ezt áthidalva megtanította a gyerekeket, hogyan kell gyorsan, csendben lebonyolítani a kézmosást, kicsomagolást és minden egyebet. A közösségben mindenkit ellátott feladattal, csodáltam a szervezőképességét. Én már csak a munkájának az eredményét élvezhettem. Ámulva néztem, hogyan igazgatta a sorokat a napos, és jelentette, indulhatunk ebédelni. Visszatérve a tanterembe, hozzáláttak a tanuláshoz, sorakoztak az asztalnál, és ellenőriztették az elvégzett feladatot. Aki elkészült a leckével, olvasott vagy játszott. Én csak figyeltem, hogyan tudta megtanítani őket a kulturált együttélésre. Látszott, hogy a gyerekek elfogadják egymást, és jól érezték magukat. Felelősnek érezték magukat egymásért, szinte nélkülem is elboldogultak.”

1980. szeptember 1-jén nyugdíjba vonult. Munkája elismerésül a Törzsgárda oklevél arany fokozata és a Pedagógus Szolgálati Emlékérem kitüntetésben részesült. 2005-ben arany-, 2014-ben gyémántoklevelet vehetett át.

40 éves osztálytalálkozó Kabán

Tőzsér Józsefné, volt kollégája szinte az utolsó pillanatokig tartotta vele a kapcsolatot. Ő így összegezte Mimi néniével való kapcsolatát: „Több mint 20 évig dolgoztunk együtt a kabai általános iskolában, ahol nagy hozzáértéssel vezette az alsó tagozatos munkaközösséget. Határtalan segítőkészségével, alapos szakmai tudásával adott tanácsot a hozzá fordulóknak. Feltétel nélkül segítette pedagógiai munkánkat. Rendkívül energikus, szorgalmas, fegyelmezett, megbízható kolléga volt, emellett nagyon szerény is. A gyerekekkel kedvesen szigorú, fegyelmet követelő, halk szavú, igazi tanítói egyéniségnek ismerte mindenki. Nyugdíjba menetele előtt Debrecenbe költözött, onnan járt ki naponta a kabai iskolába, ahol a napköziben egyengette a tanulók útját. Sok szeretettel vette körül családját, ezt mind vissza is kapta, olyan figyelemmel vették körül élete utolsó pillanatáig, amely példa lehet mai életünkben.

Állandóan figyelemmel kísérte a falujában történt eseményeket, minden érdekelte, ragaszkodott a régi emlékekhez. Szerette tudni, mi történt régi tanítványaival.

Nyugdíjas éveit is tevékenyen töltötte. Két fiúunokáját fogadta az iskolából hazajövet, akik nála voltak, míg a szülők dolgoztak. Szenvedélyesen szeretett rejtvényt fejteni, talán ezzel is tartotta meg tökéletes szellemi frissességét, amely végigkísérte tartalmas, szép, hosszú életét.

Gyakran találkoztunk, várta, számon tartotta ezeket az alkalmakat, érdeklődött a régi ismerősökről. Utolsó éveiben kívánságához híven hazalátogatott, szétnézett a szülői házban.

Az utóbbi időben már csak telefonon tartottuk a kapcsolatot. Boldogan mesélte élete egyik örömteli eseményét, amikor részt vehetett unokája esküvőjén. 2014-ben még a gyémántdiploma átvétele alkalmából találkozót beszélünk meg. Várta ezt a napot. Ő is részt vett az ünnepségen, amelyről örömmel számolt be, de sajnos nem találkozhattunk, nem tudtam ott lenni. Így telefonon beszéltem vele utoljára. Halálával egy kedves színfolt tűnt el az életemből.”

Legpontosabban *Hegedűs András* szavai fejezik ki, milyen ember és milyen pedagógus volt Gaál Dezsőné Mimi néni: „Osztályában az igazság törvénye uralkodott. A gyerekeket nem a származás, hanem belső értékek szerint rangsorolta. Osztályát olyan közösséggé formálta, amelyben csak a képesség, a szorgalom, a becsületesség adott egyedül tekintélyt. Tanítói nevelői munkájának legszebb jellemvonása a gyermekszeretet volt.”

Tanítványa, kollégája,
VÁRADI ISTVÁNNÉ főigazgató
Kaba

GÁL BALÁZSNÉ Varga Magdolna (Szinpetri, 1941. június 25. – Mezőcsát, 2003. január 31.)
általános iskolai tanár

Édesanyja, Weiser Mária Kassán szerzett tanítói képesítést, első férje Szinpetriben földbirtokos volt, fiatalon meghalt, két gyermeke, Mária és Imre árvaságra jutott. Évek múlva megismerte Varga Györgyöt, aki a birtok ügyeit intézte, és vele házasságot kötött. Két gyermekük született, Magdolna és György, ekkor már hatan ülték körül a családi asztalt. Igaz, hogy jómódú családba születtek a gyerekek, de édesapjuk kérésére részt vettek a földművelésben (vetés, aratás, kukoricakapálás, szőlőkötözés stb.), a jószágok gondozásában. A háború alatti fosztogatások, nélkülözés a Varga családot sem kímélte, de még így is igyekeztek segítséget nyújtani a rászorulóknak, éhezőknek.

Magdika Szinpetriben járt általános iskolába, Miskolcon a Vámos Ilona (ma Zrínyi Ilona) Gimnáziumban érettségizett 1959-ben. Diákkorában néptáncosként tagja volt a városi táncsoportnak.

Érettségi után a Horvátnémeti Erdészetben dolgozott könyvelőként, majd nagynénje kérésére Tiszakeszibe költözött, és az ott lévő erdészetben folytatta a könyvelői munkát annak megszűnéseig. Barátai javaslatára a helyi iskolában helyezkedett el, ahol 1959. szeptember 1-től képesítés nélküli nevelőként tanított.

A barátok közül az általános iskola matematika–fizika szakos tanára, Gál Balázs – aki a debreceni egyetemen államvizsgázott – segítette munkáját. A barátságból szerelem lett, és 1960-ban házasságot kötöttek. Közös életüket a Posta utcai lakásban kezdték, ahová egy év múlva megérkezett első gyermekük, Balázs, majd 1966-ban lányuk, Magdika.

Nehéz, de boldog évek voltak, mert a családalapítás és a munka mellett az Egri Tanárképző Főiskolán folytatott tanulmányokban is jeleskedni kellett Magdikának. A biológia és testnevelés szak számtalan próbatétel elé állította a fiatal pedagógust, soha egyetlen konzultációról, terepgyakorlatról vagy testnevelés gyakorlatról sem hiányzott. Végzés után maradt a **tiszakeszi Általános Iskolában**.

Lánya, Magdika írásban elevenítette fel családjuk történetét, hosszú oldalakon át mesélt nagyszüleiéről, életükről és édesanyjáról. Írásából rövid részletet idézek: „Gyermekkorom legszebb időszakait nagyszüleimnek köszönhetem. Minden nyáron egy-két hétig a Gál és az ifj. Varga családtól volt hangos Szinpetriben a nagyszülők háza. A felnőttek a gazdaságban segítették az akkor éppen aktuális munkát, anyukám 12 főre süttött-főzött, takarított, segítve nagymamát a házi és ház körüli teendők ellátásában. Mi, gyerekek pedig kirándultunk a környék gyönyörű erdőiben, hegyein, Jósvalfő és Aggtelek környékén.

Nagyapám halála után (1975) megváltoztak a dolgok. Szüleim igyekeztek mindent rendben tartani: szőlőt, kukoricaföldet, kertet, a nagy házat. Iskolai munkájuk mellett évekig jártak haza a gazdaság ügyeit intézni, de ez idővel meghaladta erejüket, 1983-ban úgy döntöttek, hogy ott eladnak mindent, és háromjuk (nagymamám és első házasságából született gyermekei) gondozása miatt közelebb költöztetik őket. Csáton találtak megfizethető házat, azt tervezték, hogy nyugdíjasként ők is ott lagnak majd. Így is történt 1996-ban, addig anyukám hetente kétszer bejárt hozzájuk mosni, főzni, takarítani, kertészkedni.

Anyukám fáradhatatlanul, zokszó nélkül tette a dolgát a munkájában, otthon, Csáton mindenben maximalistaként. Nagy udvarunk, kertünk volt, állatokat is tartottunk, a lakásban gyönyörű virágok, rend, tisztaság (nem tudom, hogy tudta megszervezni). Apukám mindenben megbízható társa volt, aki ráadásul nem ismert lehetetlent, mindent meg tudott csinálni. Soha sem hallottam őket veszekedni, csak szakmai viták fordultak elő köztük. Anyukám nagyon szerette a munkáját, tanítványait, akik – erélyessége, szigora ellenére – bizalommal fordultak hozzá, gyakran nálunk, az udvaron tartották őrsi foglalkozásukat, vagy írták meg csasztuskájukat. Tanítás után mindig volt még anyukámnak elfoglaltsága: szakkörök, versenyekre készülés, különböző próbák, edzések, sportpályaépítés.

A 70-es évek közepén apukámat meg kellett műteni gerincsérv miatt, utána lassan, nehezen gyógyult, anyukám akkor vállalta, hogy kocsit vesz (hitelre), és meg is tanult vezetni (ami egy nőnél nagy szó volt akkoriban), így tudta orvoshoz, gyógykezelésekre vinni.

A pedagógusi fizetésből nem telt luxus dolgokra, de nekünk megadtak a szüleink mindent, amit emberileg lehetséges: szeretetteljes, nyugodt, boldog gyermek- és ifjúkori éveket. Ők mindig egyetértésben, szeretetben éltek, együtt küzdve le a nehézségeket. Szigorú, de következetes nevelésben volt részünk, arra törekedtek, hogy kihozzák belőlünk a legjobbat, e törekvésük mellett mindig, mindenben számíthattunk rájuk. Mikor felnőttünk, akkor is segítettek minket, támogatták családalapítási terveinket, örömmel várták az unokákat.

Anyukám nagyon szerette gyermekeinket, mindig ott segített, ahol kellett. Nyugodt szívvel bíztam szüleimre lányaimat, mert tudtam, hogy nemcsak kényeztetik, de következetesen nevelik is őket, általuk rengeteg élménnyel gazdagodtak.”

Tanítványai közt a '60-as években

Mi, a tanítványai az 1960/70-es években nem láttuk ezt a nagy-nagy fizikai és szellemi igénybevételt, mert óráit mindig vidáman, jókedvvel, telve lelkesedéssel tartotta. Férjem osztályfőnöke volt négy évig Magdika, így elbeszélései alapján megismertem osztályfőnöki munkáját is. Ma pályaorientációs tevékenységnek nevezzük azt a sokrétű feladatot, melyet a tanítványai körében végzett, kezdve a tanulható szakmák ismertetésével, bemutatásával a középiskolák választható szakjain, a jellemzések megírásán, a családlátogatásokon keresztül a jelentkezési lapok elküldéséig minden munkát pontosan megoldott. Jó kapcsolatot ápolt a szülőkkel, személyesen tájékoztatta őket gyermekük sikereiről, az esetleges kudarcokról. Számtalan társadalmi munkában épített létesítményen dolgozott, nemcsak tervezte és irányította a munkát, hanem keményen megdolgozott az eredményért. Fűves pálya épült a régi gyakorlókert helyén, a ma is működő községi sportpálya alapjainak lerakásában segédkezett, megszervezte a napközi udvará-

nak tereprendezését, minden télen korcsolyapályát létesített, sportudvart építettek, aktívan részt vett a játszótér kialakításában. Emlékszem a salakpálya-építésre, ahová kollégista társaimmal kosárral hordtuk a salakot, melyet tanáraink alapos tereprendezés után terítettek, tömörítettek az iskola udvarán.

A tiszakeszi iskola tantestülete (1993)

Életre szóló élményt jelentettek a járasi kézilabda bajnokságok, ahol „vérré menő” csatározások folytak a labdáért, a győzelemért és edzőnk – Magdika néni – dicsérő szavaiért. Aztán már munkatársként dolgoztunk együtt a gyakorlókert felvirágoztatásán, a pinceklub és a pincelőtér kialakításán, a biológia szaktanteremben a növények és a kis állatok betelepítésén. Főiskolai tanulmányaimat szakmai ismereteivel, remek pedagógiai módszereinek átadásával segítette.

Felkészítő tanára volt az *Iskolák a közlekedés biztonságáért* mozgalomnak, tanítványai megnyerték a megyei döntőt, utána az országos versenyen is első helyezést értek el. Jutalmul 25.000 Ft-ot és öt kerékpárt kaptak, a pénzjutalom képezte a tiszakeszi iskola életében oly sokat emlegetett Kamilla-faház létesítésének alapját.

A nyertes csapattal

Több pályázat összeállításában, megírásában segítette az iskolavezetést, pályázati támogatások elnyerésével megszervezte az úszásoktatást, a nyári táboroztatást Kékmezőn, Bogácson, Mezőcsáton. Szívügyének tekintette az egészségügyi és vöröskeresztes munkát, a véradás megszervezését, nagy szeretettel készült az öregek karácsonyára.

Pálnokné Fazekas Erzsébet, egykori tanítvány így emlékszik vissza (Tiszakesziben járt iskolába 1980–1988 között): „Szeretett és tisztelt osztályfőnököm volt Gál Balázné Magdika néni, vagy ahogyan szinte minden akkori diák hívta: »Gál tanár néni«.

1980-ban kezdtem meg az általános iskolai tanulmányaimat Tiszakesziben, felső tagozatba lépve kaptunk egy igazán sportos, következetes, ugyanakkor nagyon jó pedagógiai érzékű osztályfőnököt.

Az osztályunk vegyes fiú-lány összetételéből adódóan volt gond és feladat bőven. Magdika néni környezetismertet és testnevelést tanított nekünk az osztályfőnöki teendők mellett. Igazán jó előadó volt, számomra mindig érdekesek voltak az órái. Nem tett kivételt senkivel, mindenkitől megkövetelte a töle telhetőt. Én kissé duci lányként nehezen tudtam a tornaórán kötéltre és rúdra mászni, de ő kitartóan biztatott: »gyerünk, még egy kicsit Fazekas...«. Később biológiát is tanított az osztálynak, ahol persze a tanterem főszereplője számunkra »Samu«, a csontváz volt. Tanárom azonban kellő határozottsággal és szigorral vonta magára, illetve a tananyagra mindenki figyelmét. Az óráin nem volt lehetőség ellankadni, mindenkitől odafigyelést követelt (még a hátsó sorban duruzsoló fiúktól is).

Az osztállyal minden nyári szünetben a mezőcsáti Kamilla-faházba mentünk pihenni, feltöltődni egy hétre, ahol Magdika néni »megengedte«, hogy saját magunk körül a teendőket ellássuk: fagyűjtés, tűzrakás, terítés, mosogatás, és persze egy kicsit a főzésbe is belekontárkodhattunk. A strandolás és a kirándulások az osztályközösséget erősítették, mindannyian sok élménnyel gazdagodtunk, melyekre a mai napig szívesen emlékezünk.

Tanárom nagyon jól irányította a végzős diákokat, ki merre induljon továbbtanulni, tisztaban volt mindenki képességével, és következetesen segített azoknak, akik nehezen tudtak dönteni.

A ballagásunkra készülve feladatnak kaptuk, hogy keressünk ballagási verseket, én jelentkeztem, és írtam egy búcsúverset. Tanárom nagy örömmel fogadta, megmutatta az osztályunkban tanító magyar szakos kollégájának. Legnagyobb meglepetésemre egyetértettek a versbe foglalt búcsúszavaimmal, és saját ballagásomon az általam írt verset szavalhattam el.

Mindez azért volt lehetséges, mert Gál tanárom esélyt adott, nyitott volt arra, hogy egy tanítványa, egy végzős diák bemutathassa tehetségét, szorgalmát. Nyitott volt minden új kezdeményezésre, mely a gyermekek érdekeit szolgálta.

Bodnár Mihályné Muskatal Irén, testnevelő tanár visszaemlékezésében így ír: „1988 nyarán kerültem Tiszakeszibe, az általános iskolába mint kezdő testnevelő tanár. Magdika néni ekkor már több éve itt dolgozott, tapasztalt, gyakorlott pedagógus volt, két évig az általános iskolában engem is tanított.

Számomra örökre kellemes emlék marad, ahogy a salakpályán kézilabdáztunk az idősebbekkel a szünetekben, vagy a téli sinközások a pályán, amelyhez a jeget mindig a nyolcadikosok hizlalták fel, vagy a jó hangulatú kézilabda bajnokságok, amelyeket Magdika néni örömmel és lelkesen szervezett meg.

Úgy emlékszem rá, hogy szigorú, határozott és következetes pedagógus volt, aki mindenkitől megkövetelte a teljes sportfelszerelést, és az egész órán mindannyiunkat keményen megdolgoztatott, de ha szükséges volt, akkor segített, és ő maga is könnyedén bemutatta a gyakorlatokat.

Mint kolléga, az első perctől fogva számíthattam a támogatására. A felkészülésben sokat segített nekem tanácsaival a tanmenetek készítésekor, az óravázlatok megtervezésekor. Mellette soha nem lehetett unatkozni, mert mindig volt valami ötlete, programja, feladata. Pályázatokot írt, négyévenként tornaünnepélyeket szervezett, felsősökből álló csapatokat készített fel a különböző sportversenyekre. Ő alapította a Fenyő-kupát, amelyre a téli időszakban került sor, és a környező iskolák legjobb csapatai mérkőzhettek meg egymással labdarúgásban.

Az iskolában a mindennapos testmozgás bevezetése is a nevéhez fűződik, az első szünetben öt perces tornát vezényelt le az iskola tanulóinak és tanárainak jó időben az iskolaudvaron, rossz időjárás esetén az osztálytermekben az iskolarádión keresztül. Olyan elhivatott volt a sport és a testmozgás iránt, hogy még a nyári táborokban is minden reggel 7 órakor keltünk, és reggeli tornával kezdtük vele a napot.

Osztályfőnökként sokféle programot szervezett, és szigorral, lelkiismeretesen és szeretettel foglalkozott a diákjával. Emberileg és szakmailag is csak jót láttam és tanultam tőle, példakép volt számomra.”

Lánya, Magdika 1985-ben, fia, Balázs 1988-ban alapított családot, mindketten két-két unokával örvendeztették meg a nagyszülőket. Magdika követte szüleit a pedagógus pályán, óvónő, a helyi óvodában dolgozik. Balázs is megkezdte tanulmányait a tanárképző főiskolán, közben Igriciben tanított. Pár év múlva munkahelyet változtatott, Tiszaújvárosban a Tiszai Vegyi Kombinátban dolgozott.

Gálné Magdika magánéletében tragikus események követték egymást, 1975-ben meghalt édesapja, 1989-ben édesanyja, a Mezőcsátra költöztetett rokonokat életük végéig gondozta, 1999-ben elvesztette fiát, Balázst. Gyermeke halála után élete megváltozott, jöttek a kisebb-nagyobb betegségek, melyekből kigyógyult, de újabbak támadták meg szervezetét, és 2003-ban végleg elbúcsúzott szeretteitől.

Elismerések, kitüntetések:

- * MHSZ, MUSZ Dicsérő Oklevél (1979)
- * Közösségért – arany fokozat (1980)
- * A haza szolgálatáért érdemérem – bronz fokozat (1981)

- * Művelődési miniszteri dicséret (1983)
- * Kiváló Úttörővezető (1984)
- * Kiemelkedő vöröskeresztes munkáért – ezüst fokozat (1984)
- * Kiemelkedő vöröskeresztes munkáért – arany fokozat (1986)
- * Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1996)

Köszönetet mondok férjének, Balázs bácsinak és lányának, „kicsi” Magdikának a segítségért, a családi háttér bemutatásáért, tanítványainak a visszaemlékezésért, Szalai Jánosné Szabó Katalinnak az Iskola Múzeumban végzett kutatás engedélyezéséért és a munkámban nyújtott támogatásért.

*Egykori tanítványa, majd munkatársa,
FARKAS JÁNOSNÉ TÁPAI KLÁRA tanár
Tiszacsege*

GASZTONYI (GAMAUF) JÓZSEF (Kőszeg, 1905. december 13. – Szarvas, 1978. június 10.) francia–német és biológia szakos középiskolai tanár

Édesapja, Gamauf Lajos, jómódú szőlősgazda volt Kőszegen, de elragadta az I. világháború. Édesanyja, Kappel Karolina hamarosan követte őt a halálba. A világháború mindent romba döntött: a családi életet, a jólétet, a biztonságot. A tizenéves fiút apai nagybátyja vette pártfogásba, aki egy kis Balaton-felvidéki faluban, Vönöckön volt állomásfőnök.

Az elemi iskolát Kőszegen és Vönöckön végezte, majd a szombathelyi evangélikus gimnáziumba járt, ahol kiválóan érettségizett. Egy pályázatot megnyerve került be a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetemre, német–francia szakra. Kiváló tanulmányi eredményei révén Gasztonyi, akkor még Gamauf József bekerült az Eötvös József Kollégiumba, ahol az „elit tanárképzés” folyt, s ahol pl. a szótárszerkesztő Aurélien Sauvageot tartott stílusgyakorlatokat. Gasztonyi József ösztöndíjjal folytathatta tanulmányait Párizsban a Sorbonne-on, ahol három évet töltött. Magával ragadta a francia élet, a kultúra és a civilizáció, mondhatni egész életében ennek büvöletében élt, és rajongását a diákjainak is átadta.

Hazaérkezése után az 1931–32-es tanévben az **egyetem Cukor utcai gyakorló gimnáziumában** tanított egy tanévet. Mivel két év vidéki munka mindenki számára kötelező volt, az 1932–33-as tanév **Szarvason** találta az Ágostai Hitvallású **Evangélikus Vajda Péter Gimnáziumban**, ahol két tanévet vállalt helyettes tanárként, hiszen vissza akart térni Pestre. Az élet, a nagy játékos, beleszólt gondosan felépített terveibe.

Megismerkedett a gimnáziumban az 1933-ban magántanulóként végző Biki Nagy Margittal, későbbi feleségével, és ez a találkozás végleg Szarvashoz kötötte. Családi nevét ekkor változtatta Gasztonyira. 1935 nyarán házasságot kötöttek, melyből négy gyermek született: két leány és két fiú. A két fiú – soha el nem múló gyászt hagyva maga után – gyermekkorában meghalt, a két leány, Márta és Ágnes tanulmányai után nem tért vissza Szarvasra.

Megkapva rendes tanári kinevezését, Gasztonyi József kezdett bekapcsolódni a helyi társadalmi életbe, de igazán jól mindig a fiatalok körében érezte magát. Óraadást vállalt a helyi **tanítóképző intézetben**, ahol egy ideig az igazgatóhelyettesi és az igazgatói teendőket is ellátta, de erről hamarosan lemondott, mert „hiányzott a katedra”.

Egy ideig az **ipariskola** igazgatója is volt.

Az 1945 előtti években részt vett a cserkész- és a leventemozgalomban mint vezető. Segített megszervezni a diákok között a Luther Szövetséget, a városi szövetségnek tisztségviselője volt. Bekapcsolódott az iskolán kívüli népművelésbe, nagy érdeklődést keltő előadásokat tartott, hatalmas tudását, műveltségét egyre többen ismerték meg. Tagja volt a Kollégium Hungaricum Szövetségnek és az Eötvös Kollégium Volt Tagjai Szövetségének. Részt vett a Vöröskereszt munkájában is.

Az 50-es évek elején a hivatalos politika igyekezett visszaszorítani a „nyugati nyelvek” tanítását, a francia oktatását is redukálták. Ezért a Szegedi Tudományegyetemen elvégezte a biológia szakot. 1956 után ismét fellendült a nyelvtanítás, így visszatért a nyelvórákhoz, különösen a francia oktatásához. Ebben az időben is végzett társadalmi munkát: tagja volt az iskolatanácsnak, ő volt a Pedagógus Szakszervezet járási elnöke, részt vett a Hazafias Népfront közösségi választmányának és a járási művelődési állandó bizottság középiskolai szakbizottságának a munkájában, francia nyelvtanfolyamot tartott a művelődési házban.

1969-ben, 64 évesen ment nyugdíjba a szarvasi Vajda Péter Gimnáziumból. Azonban nyugdíjas éveit sem pihenéssel töltötte, a Haltenyésztési Kutató Intézetben szakcikkeket fordított, tolmácsolt, és nyelvtanfolyamot tartott. Nyugdíjasként éppoly kötelességtudóan, alaposan és pontosan dolgozott mint tanárként. Rövid betegség után 1978-ban ragadta el a halál. Egyik kollégája így sóhajtott fel a temetésén: „*És most hová lett az a hatalmas nagy tudás?*”

A nevét kiejtve Szarvason, csaknem 40 évvel a halála után is, mindig akadnak olyanok, akik élénken emlékeznek rá. De a Vajda Péter Gimnázium sem felejtette el francia–német szakos tanárát: az Öregdiákok Baráti Köre pénzjutalommal járó Gasztonyi-díjat alapított annak a diáknak, aki a tanórákon, versenyeken legjobban teljesít idegen nyelvből.

A barátságos, segítőkész, ugyanakkor szigorú és keményen követelő tanárra emlékszik tanítványainak hosszú sora, akik között túlnyomó többségben a „franciások” vannak.

„Határozott, következetes, alapos, nagy tekintélyű emberek ismertük. Nemhogy gúnyneve, beceneve sem volt. Ő egyszerűen Gasztonyi tanár úr volt számunkra. Soha nem voltak fegyelmezési problémái. Gyakran eltűnődtem, hogyan csinálja, de nem jöttem rá. Látszólag semmilyen különleges módszert nem alkalmazott. Kiszáradása volt, elég volt megjelennie! Amikor feltűnt a folyosón kissé hajlott alakja, önkéntelenül elcsendesedtünk, úgy éreztük, rá kell figyelniünk. Egyetlen egyszer hallottam tőle hangos szót. Tanév vége felé történt: a nagyszünetekben a testnevelési záróünnepély bevonulását gyakoroltuk mintegy négyszázan a viszonylag szűk iskolaudvaron. A körülmények miatt nagy volt a zivaj, a tanárok nem boldogultak, hasztalan teltek a percek. Talán senki nem vette észre, hogy a tanár úr a folyosóról kilépett az udvarra, de a hangját már mindenki hallotta, minden szempár felé fordult. Csak annyit mondott: Csend! – de azt megfelelő hangerővel. Arany János ezekről a másodpercekről írhatta volna az ismert sorokat: »Áll néma csend; légy szánya bent, se künn nem hallatik...«. Mintegy varázsütésre, minden megváltozott, és fegyelmezetten folytatódott a munka” – emlékezik vissza Bagyin Pál, aki tanár úr nyomdokaiba lépve szintén franciatanár lett.

Kasnyik György, akit az 1960–64-es évfolyamról harmadmagával vettek fel az egyetemre, francia szakra, felidézi, hogy csabacsüdi tanyasi gyerekként milyen szorongással teli kíváncsisággal lépett be a szarvasi Vajda Péter Gimnázium kapuján, s izgalma egyre nőtt, amikor megtudta, hogy az orosz mellett a francia nyelvet fogja tanulni. Így emlékezik: *„Azután elkezdődött az első óra, s nekem örökre bevésődött nemcsak az agyamba, hanem teljes lényembe tanár úr első felénk fordulása: »Qu'est-ce que c'est?« Akkor nem tudtuk, hogy a tanár úr ránk haragszik, vagy a kezében lévő könyvvel van valami baja. Többször elismételte ezt a kérdő mondatot, majd maga adta meg rá a feleletet: »C'est un livre.« Mire vége lett az órának megtanultuk a tanteremben lévő tárgyak francia nevét, és megtanultunk köszönni is. Örültem, hogy ez az ősz hajú, kedves nagyapó a tankönyvben lévő összes dalt megtanította nekünk, sőt egyet-egyet azon kívül is. A daltanítással én is szívesen éltem pályám során. Azt tapasztaltam, hogy a tanulók szeretik, ezért én az akkor divatos francia slágereket, zenés darabok kedves betétdalait is megtanítottam. Utólag visszagondolva, most jövök rá, hogy mennyi mindent örököltem tőle a tanítási módszeremben. Nem hangos szóval, nem megtorló osztályzatokkal próbált ösztönözní minket nagyobb szorgalomra.*

Számomra a legemlékezetesebb esemény az volt, amikor a gimnáziumban megjelent egy francia tv-stáb. Ruzicskay György festőművészhez jöttek, s bizonyára tanár úrnak is szerepe lehetett abban, hogy eljöttek az iskolába. Be akarták mutatni, hogy Magyarországon, egy kisvárosban hogyan zajlik a francia nyelv oktatása. A felvételek köz-

ben meg voltunk rémülve, kapkodtuk a szavakat, és kétségbeesve javígtattuk magunkat. Segítséget várva néztünk tanár úrra, aki mosolyogva nézte a kínlódásunkat. Nem kellett magyaráznia a következő órán, miért mondogatta mindig: »Jó, jó. De ezt még alaposabban, pontosabban kellett volna megtanulnod.«»

Koszti Pál, aki tanítványa volt, majd maga is tanár lett, így vall róla: „A kissé hajlott hátú, ősz hajú, már nem fiatal tanár fiatalos lendülettel, jó pedagógiai érzéssel tanította a nyelvet. Tökéletes francia nyelvtudású volt. Hasonló volt a német nyelv ismerete is, de néha biológiát is tanított. Szakmai univerzitása példa lehetne napjaink oktatóinak, tanárainak is. Pedagógiai módszereire jellemző volt a szigorúan jóságos megnyilvánulás és a jóindulat. Ez készítette bennünket, hogy készüljünk az órákra. Óravezetése következetes volt. A szavak és nyelvtan begyakorlása, olvasás, fordítás. Mindenkinek mindent meg kellett tanulnia, mert nem jelentkezni kellett, hanem szólított...”

„»Poeta non fit, sed nascitur« – tartják a költőkről, de ez a tétel tágabb érvényű. A tanári pályára is születni kell. Gasztonyi tanár úr birtokában volt mindazoknak az adottságoknak, melyek a tanári pályához szükségesek. Nemcsak több nyelven beszélő, nagy tudású értelmiségi volt, hanem elhivatott nevelő is, aki hatni tudott a diákjaira. Csupán osztályunk felének tanította a francia nyelvet, de egy időre mi, latinosok is a keze alá kerültünk. Biológiatestünk évközi távozásakor ugyanis egy időre ő vette át a tárgy oktatását. Intelligenciájának, szakmai tudásának és ragyogó pedagógiai érzékének köszönhetően kiválóan oldotta meg feladatát. Nyelvi szempontból is mintaeértékű magyarázatai világosak voltak, a lényegét emelték ki. A szaktárgyaiban megszokott követelményszintből nem engedve azonos mércével, igazságosan értékelte teljesítményünket. Talán egy társunk jelentett kivételt, a saját lánya, akivel még szigorúbb volt” – írja dr. Harka Ákos, nyugalmazott középiskolai tanár, halbiológus.

Palicska Mihály vegyész-mérnök emlékezetében „a nyelvtant sok-sok példával bemutató, szigorúan és részrehajlás nélkül számon kérő, türelmesen, könnyen érthetően magyarázó, mosolytalan” tanár él, akit mindig erős dohányillat lengett körül. Ő tanulmányai és munkája kapcsán később nem került közvetlen kapcsolatba a francia nyelvvel, „de milyen jó volt Párizsban érthetően megkérdezni...”, a madridi pincérrel a menüt megtárgyalni... és Olaszországban a nyelvtanulás során az igeidőket helyesen alkalmazni”, és ilyenkor mindig hálásan gondolt Monsieur le Professeur-re.

Szinte mindenki megemlíti kedvenc ellenőrző módszerét, amit ő „zongorázásnak” nevezett. Én magam is gyakran alkalmaztam, alkalmazom ezt a módszert: magyarul mondott egy nagyon egyszerű nyelvtani formációt, amelyet pillanatok alatt le kellett fordítani franciára, s ezt az alapot variálva, bővítve végül kifejezéseket, mondatrészeket, egész mondatokat kaptunk. Ez a folyamat gyors, mindenkinek csak egy kicsit kellett változtatnia az előző kifejezésen. Hamar rájöttünk, hogy a nyelvtanulásban sok dolgot gondolkodás nélkül, mechanikusan tudni kell, mert aki idegen nyelven beszélni akar, nem gondolkodhat egy kifejezésen, mint egy matematikai feladványon, s a kreativitása is csak a kifejezések variálásában nyilvánulhat meg. Sok szó és gallizmus ragadt meg a fejünkben a már említett daltanulások alatt. Főleg a népdalokat és a sanzonokat szerette tanítani.

Nagy élményem volt a negyedik tananyag, amely a régi Pataki-könyvben a francia művészetet tekintette át az énekmondóktól Appollinaire-ig, a gótikától Le Corbusier-ig. És tanár úr mesélt, mesélt. Ha indiszponált volt az osztály, megállapította, hogy: „*ma mindenki bolondgombát evett*”, és mesélt Franciaországról, Párizsról, a múzeumokról, a mulatókról, a szokásokról, a franciák mentalitásáról. Amikor 1966-ban először mehettem Franciaországba, Saint Malô-ba nyári egyetemre, csak egyetlen napom volt, hogy lássak valamit Párizsból (szerencsére volt párizsi kísérőnk). Azt kértem, menjünk be a Louvre előcsarnokába, a Szajna felőli bejáraton, mert tanár úr szerint a lépcsőfordulóban balra megláthatom a kedvenc szobromat, a szamoitakéi Nikét. Kíváncsi voltam, ott van-e. Ott volt. Az ő sugallatára olvastam rengeteg francia regényt, de részben a magyar szakomat is neki köszönhetem. A mi csoportunkat szerette, meg volt velünk elégedve. A ballagáshoz közeledve kértük, hogy a mi tablónkra csináltasson új fényképet, egy mosolygósat, sőt nevetőset. Ma legtöbbször ezt a képet közlik róla. Mindig büszkéek voltunk rá, mindig kiváltságosnak éreztük magunkat, talán egy picit felsőbbrendűnek is, mert franciát tanulhattunk. Még egy vonás a portréhoz: soha nem hallottunk tőle direkt politikai megnyilvánulást, de egy alkalommal kitört belőle a „másként gondolkodó”. A 60-as évek valamelyik „forradalmi ifjúsági napján” esti fáklyás menetet rendezett a város, amelyen nekünk is részt kellett venni. Tanár úr mellettünk jött, mint felügyelő tanár. A pártház előtt minden osztálynak kiabálni

kellett, hogy „Éljen a Párt!” Már nem emlékszem, kiabáltuk-e, de arra igen, hogy egy KISZ-funkcionárius odajött, és kiabálásra biztatott. Tanár úrnak ökölbe szorult a keze, és mindenkit túlharsogott: »Kérem, mi már üvöltöttünk!«

Az egyetemre, francia szakra ketten jelentkezünk a barátnőmmel. Óriási félsz volt bennünk, hiszen öt-hatszoros volt a túljelentkezés, s a jelöltek között sokan voltak a „híres, nagy iskolából”. Gasztonyi tanár úr felajánlotta, hogy minden anyagi szolgáltatás nélkül segít a felvételire való felkészülésben. Heti két alkalommal találkoztunk. Mindkettőnket felvettek... És az egyetemen szinte nem kellett leíró nyelvtant tanulnunk, mert már tudtuk.

A 70-es években a HAKI-ba kerültem könyvtárosnak, ahol Gasztonyi tanár úr nyugdíjasként fordított, tolmácsolt. Biológia- és nyelvtudását remekül használták. Alig másfél évig dolgoztunk együtt, ez idő alatt megtanított arra, hogy bármilyen témában el kell vállalni a fordítást és tolmácsolást, még akkor is, ha az egyetemen az irodalomtörténet és nyelvészet volt a fő téma. Fordítottam alagcsövezést, rizstermesztést, kokszolást, várostörténetet, óvodapedagógiát, kombájn-szerelést, húsfeldolgozást és még ki tudja mit Franciaországtól kezdve Kongón át Kínáig. Ha ő ott és akkor nem biztat, nem mertem volna elvállalni. És mellékesen: ez idő alatt megtanított alapfokon németül.

„Gasztonyi tanár úr tanította meg, hogyan kell viselkedni, ha kapcsolatba kerülünk franciákkal, ők hogyan viselkednek, hogyan fogadják az idegeneket, étkezési szokásaik, etikett stb. A tőle tanultakat életem, szakmai gyakorlatom során gyakran tudtam hasznosítani. A jó tanár hatása több generáción keresztül érezhető. Azt, hogy fiam 15 éve jól boldogul Kanadában és lányom hat éve Franciaországban, én nagyrészt Gasztonyi tanár úr örökségének is tekintem” – emlékezik hálásan Zsigmond István, volt tanítványa.

Nemcsak a diákjai szerették, hanem a kollégái is. Dr. Krajcsovics János osztályának csak rövid ideig tanította a biológiát, de mindig tisztelettel és áhítattal emlegették, hogy a Sorbonne hallgatója volt. Később kollégák lettek, s hamar megtapasztalta, hogy „a szigorú tanár úr nagyon melegszívú, segítőkész, jó humorú ember, aki a tanárban is hamar a társaság középpontja lett. Nagyon szeretett beszélgetni, kezében az elmaradhatatlan égő cigarettával”.

*Érettségi találkozó a Körösön
(60-as évek vége)*

Végül egy olyan visszaemlékezést szeretnék közreadni, amelyet az egyik legrégebb tanítványa, Sztrehovszki Zsuzsa – aki 1951-ben érettségizett – írt. Ez érzésem szerint méltó befejezése a tanár úrról szóló visszaemlékezéseknek, és ha nem is teljessé, de még jellemzőbbé teszi portréját: „Gasztonyi tanár úr alakját, tanítási módszerét, érdemeit előttem már többen is leírták. Nem akarok ismételni, de nevét hallva egy-egy régi kép megelevenedik. Franciaóra van. Érdekes olvasmányt fordítunk. Tanár úr különös történetekkel, élményeivel egészíti ki, majd lassan az ablak felé indul, ott megáll, némán, hosszan néz a távolba.

Mi csendben ülünk, és próbáljuk kitalálni, vajon most merre jár. Talán Párizsban, melyről oly sokat mesélt? Vagy talán a kisiára gondol, akinek a sírjánál nemrég mi is ott álltunk? Aztán hirtelen megfordul: – Eh bien! – és az óra folytatódik. Franciául. Mindig franciául! Nagy a fegyelem. Itt nem lehet kiszámítani, ki mikor fog felelni, mert itt mindig mindenki felel, felelhet. Most éppen versből. Sok verset tanulunk. (Ma is szívesen idézek Verlaine, Victor Hugo, Sully-Prudhomme verseiből – franciául.) Aztán vége az órának. Tanár úr az osztály lányait lekíséri a lányszobába, kinyitja az ajtót, kissé meghajol: »Mesdemoiselles!« – és mosolyog.

De nemcsak tanította, nevelte diákjait, ismerte körülményeiket, és szívén viselte sorsukat. Én például polgári után kerültem a gimnázium V. osztályába. Ott németet tanultam, itt a latin mellett franciát tanítottak. Félévkor a két nyelvből vizsgáznom kellett. Tanár úr franciából akkoriban elhunyt kartásának (ismerve a család anyagi helyzetét) VII.-es lányára bízott. A sikeres vizsga után pedig egy kevésbé szorgalmas, de tehetséges osztálytársamat bízta rám franciából, ami nekem jelentett nagy anyagi segítséget.

Aztán eltelt néhány év, s én tanárként kerültem vissza egykori iskolámba. A tanári szobában éppen Gasztonyi tanár úr mellé kerültem. Kedves fogadtatás, sok segítség. Tapasztaltam, hogy embersége, hatalmas tudása, modora kartársai körében is szeretetet, tiszteletet váltott ki.

Mint egy volt diákja már jellemezte: született tanár volt. Én sokszor szerettem volna kifejezni hálámat tanár úrnak, de mindig elmulasztottam. Hát most megteszem. Tanár úr! Mindent köszönök!”

Tanár úr! Mindannyian mindent köszönünk!

Gasztonyi József kitüntetési: az Oktatásügy Kiváló Dolgozója, Kiváló Tanár

Volt tanítványa,
ÖRDÖG JÓZSEFNÉ FEHÉR MÁRIA középiskolai tanár
Szarvas

DR. GAZDA LÁSZLÓNÉ Papp Erzsébet (Nyírcsászári, 1933. április 25. – Debrecen, 2015. április 3.) tanító, igazgatóhelyettes

Egy kis szabolcsi faluban, Nyírcsászárban született földműveléssel foglalkozó szülők hatodik gyermekeként. Alig múlt el 2 éves, amikor édesapja meghalt, így édesanyja egyedül nevelte a hat gyermeket.

A nyírbátori polgári iskolában kezdett tanulni, amelyet később általános iskolává nyilvánítottak. Akkor már Nyírvásváriban laktak, és minden nap 5 km-t gyalogolt oda-vissza, hogy tanulhasson. Itt fejezte be az általános iskolát. Testvérei, akik édesanyjuknak segítettek, szerény anyagi körülmények miatt nem tudtak továbbtanulni, mindenben támogatták, hogy „legalább Erzsike tanulhasson”.

Nyíregyházán, a Zrínyi Ilona Leánygimnáziumban érettségizett 1953-ban. Ezután sikeresen felvételizett az akkori Kossuth Lajos Tudományegyetem matematika-fizika szakára, de anyagi okok miatt mégsem folytathatta tanulmányait, édesanyja nem tudta a költségeket vállalni.

A Nyírvásvári Községi Tanács adminisztrátoraként kezdett el dolgozni. 1954-ben férjhez ment Gazda Lászlóhoz, aki akkor már tanítóként dolgozott a faluban. Egy év múlva férjét áthelyezték Nyírbátorba, így adminisztrátori munkakörét ott folytatta, de a továbbtanulásról továbbra sem mondott le. Sikeres felvételi után a tanítóképzőben készült fel a vágyott hivatásra, és 1958-ban megszerezte az általános iskolai tanítói oklevelet. Ekkor már két gyermeke volt, László és Ágota, így a család ellátása mellett tanult.

Nyírbogáton kezdett el már képesített tanítóként tanítani 1–4 összevont osztályt. Újabb áthelyezés következett, és **Pócsperiben** tanított 1959-től 5 éven át. Egy összetartó közösség, életre szóló baráti kapcsolatok, szép emlékek fűzték ehhez az időszakhoz.

Mindig meleg szívvel látogatott vissza, kollégáival nosztalgizáltak a közösen átélt élményekről. Találkozókra rendszeresen hívták, örömmel fogadta, és ha tehetett, eleget tett a meghívásnak.

A következő állomás **Berettyóújfalu** volt, ahol 1964–1968-ig tanított az **I. sz. Toldi Miklós Általános Iskolában**. Egy akkori írásában így fogalmazott szakmai hitvallásáról: „Megpróbáltam az akkori lehetőségek körében a legjobbat nyújtani tanítványaimnak, tudásukat gyarapítva. Nemcsak az ismeretek tárházát igyekeztem gazdagítani, hanem a gyermekek érzés- és gondolatvilágát, töprengő, megoldó és újító kedvüket, annak a meggyőződésnek erősítését, hogy az egyén egyszeri és megismételhetetlen, s ugyanakkor nem képes közösségi élmények, az együttgondolkodás és a cselekvés igénye nélkül élni. Mert ugye semmi rendkívüli nincs abban, hogy évről évre keressük a korábbiaknál korszerűbb oktatási és nevelési eljárásokat, új módszereket, segédeszközöket próbálunk ki a folyton megújuló és növekvő reform feladatok eredményes megoldása érdekében.”

Rövid időn belül megtalálta azokat az embereket, kollégákat, akikkel tartós, mély barátságokat kötött, kapcsolatban volt velük élete végéig. Mindig nagy szeretettel emlékezett erre az időszakra is, tanítványainak, munkatársainak nevét sem feledve.

3 éven át a **Téglási Nevelőotthon** nevelője volt, mely időszak egy újabb élethelyzet, szakmai kihívás tapasztalatát adta. Átérezve az ott nevelkedett gyermekek sorsát, igyekezett ennek szellemében végezni nevelőmunkáját. Egy-egy karácsony alkalmával saját családja körében is vendégül látta az otthonban maradó gyermeket.

Újabb érzelmi szálak, barátságok kötődtek ezen a munkahelyen is, melyet Debrecenbe költözése után sem vágott el. **Debrecenben** folytatta pedagógushivatását, a **Fűvészkerti Általános Iskolában**. Munkáját valóban hivatásként értelmezte. Egy akkori minősítésben az alábbi olvasható róla: „...mélyesleges hivatás- és felelősségtudattal végzi az általános iskola alsó tagozatában munkáját. Tanítványai nyugodtan kereshetik szüleik után élő példaképüket. Ő az a nevelő iskolánkban, akinek a munkája a nagyszerű szakmai hozzáértéssel felül állandóan párosul a saját példájával is erősödő segítséggel.”

Az 1975 szeptemberében kezdődő tanévet már az újonnan épült, akkori nevén **Kardos Utcai Általános Iskolában** kezdte el, ahol néhány év múlva kinevezték igazgatóhelyettesnek, és a Nyári Napközis tábor vezetésére is megbízást kapott. Ez volt szakmai életútjának leghosszabb és utolsó állomása. Így írt erről: „Nem volt könnyű annyi helyen beilleszkedni, bizonyítani, munkám alapján érvényesülni. Ez az iskola jelentette számomra a legtöbbet. A szemem előtt nőtt ki a porból. A téglafalak növekedésével együtt nőtt az én reményem is, hogy sikerül az áthelyezésem, és innen megyek el nyugdíjba.”

Polyvás Zoltánné, egykori kollégája így emlékszik vissza rá: „Dr. Gazda Lászlóné Zsóka néni 1975-től az újonnan épült Hatvani István Általános Iskolában dolgozott, 1–2. osztályosokat tanított. Igényes, alapos munkával, nagy szakmai hozzáértéssel hamar elismerést szerzett a kollégák és a szülők körében is. Emberi tartása, egyenes jelleme tekintélyt varázsolt köré. Nagy öröm volt a szülőknek, akiknek gyermekei az ő osztályában kezdhették el az iskolai tanulmányaikat. Tudták, hogy a rendszerető, szigorú tanító néni segítőkész, közvetlen pedagógus, aki nyitott az együttműködésre.

Számba természetes dolog volt minden órán a differenciálás, a felzárkóztatás, a tehetséggondozás. Az ő tanítványai jól olvastak, számoltak, szépen írtak, és szerettek iskolába járni. Osztályait a harmadik évfolyamon mindig én vettem át. Nagy segítség volt számomra, hogy a gyerekek biztos alapokkal érkeztek a 2. évfolyamról.

Mi kollégák is sokat tanulhattunk tőle. Tudását nem rejtette véka alá, bemutatóórákat tartott, pedagógiai és módszertani útmutatást nyújtott. Különösen a fiatal kollégákat segítette tanácsaival.

Kiváló munkája, erős vezető egyénisége eredményeként igazgatóhelyettesi kinevezést kapott. Megkövetelte a folyamatos önképzést, szervezte a kollégák szakmai továbbképzését. Jó kapcsolatot alakított ki a város óvodáival. Tapasztalatcseréket szervezett a tanítók és óvónők között, hogy megkönnyítse az óvoda-iskola átmenetet a kisdíjak számára. Évekig szervezte és vezette az Oláh Gábor utcai nyári napközis tábort, melyben a város összes iskolájából érkeztek a tanulók és a csoportokat irányító nevelők. Sokat fáradozott azért, hogy a gyermekek kellemes környezetben, igényes, színes programokkal tölthessék a nyári szünetet.”

Tanítványait, munkatársait szeretettel emlegette, örömmel töltötte el, ha megállították az utcán, felhívták telefonon.

Zsóka nénire felnőtként is szívesen gondoltak vissza egykori tanítványai, alapos, lelkiismeretes munkájának gyümölcseként hálával emlegették, szólították meg a szülők is.

Munkájának elismeréseként több kitüntetés tulajdonosa lett: *Oktatásügy Kiváló Dolgozója, Gyermekéért Érdemérem, Pedagógus Szolgálati Emlékérem.*

Mindeközben büszke volt családjára, gyermekeire: Lászlóra, aki műszaki, kereskedelmi pályát választott, Ágotára, aki folytatta szülei hivatását, pedagógus lett. Négy unokája bearanyozta életét, örült sikereiknek, tanította, segítette őket teljes szeretetével. Enyhítette férjének hirtelen elvesztéséből adódó mérhetetlen fájdalmát a hét dédunoka születése, mindig újabb és újabb élményt hozva. Rajongásig szerette őket, sokat játszott velük. Dédikéhez mindig örömmel mentek a dédunokák.

Betegsége miatt 1985-től rokkantsági nyugdíjba vonult. „*Az elképzelnél valamivel hamarabb fejeztem be azt, amit annyira szerettem: tanítani.*” Ahogy az általa megfogalmazott idézetből is kitűnik, nehezen vált meg hivatásától, ahogyan egészsége engedte, nyugdíjasként is vállalt helyettesítő tanítói feladatot.

Kollégáitól így búcsúzott: „...jó volt veletek dolgozni! Minden munkatárssal, mindazokkal, akik a mindennapok küzdelmeit itt a mások gyermekeiért vállalták, mert bármilyen nehéz is, ettől nincs szebb hivatás! (...) Hadd ne lépjek ki ma végleg ezen a kapun! Ha szívem erre húz, fogadjatok a régi barátsággal! Szívesen jövök közétek, s ne gondoljátok soha, hogy zavarni akarok. Csendesen szemlélni, vagy hangosan nevetni, vagy megérteni száz bajotok.”

Milyen jó érzés volt neki, hogy ez a kérése valóra vált, számtalan programra kapott élete végéig meghívást, melyekre, ha tehette, mindig nagy izgalommal készült. Az utolsó meghívást ő adta, melyen egykori kollégái szeretettel, emlékezéssel, szomorú csendben vettek részt.

Lánya,
SÁRKÁNYNÉ GAZDA ÁGOTA óvodapedagógus
Debrecen

DR. GLÓZIK JÁNOS (Szarvas, 1930. április 10. – Szarvas, 1991. február 8.) tanító, pedagógia-pszichológia szakos tanár, főiskolai tanár

Szegény paraszti családban nevelkedett. Édesapja Glózik János, édesanyja Paluska Zsuzsanna. Gyerekkora jórészt egy Szarvas melletti kis faluban, Csabacsúdon töltötte.

Édesanyja mindig nagy figyelmet fordított az oktatására. Abban az időben ritkaság számba ment, hogy egy ilyen családból származó gyereket hatéves korától már hegedülni is tanítottak. Az elemi iskolában jó eszű gyerekként gyorsan és könnyen tanult.

A tanítóképzőt Szarvason kezdte, majd ösztöndíjasként az utolsó évben Budapesten, az Oleg Kosevoj Iskolában tanulhatott. Itt kapott tanítói diplomát.

1951-ben a Moszkvai Állami Pedagógiai Egyetemre került, ahol kitüntetéses diplomát szerzett pedagógia-pszichológia szakon 1955-ben.

Pedagógus munkája a *Csabacsúdi Általános Iskolában* indult, melynek később igazgatója is lett. Dolgozhatott Budapesten a Kulturális Kapcsolatok Intézetében, valamint a TIT Országos Központjában, szintén Budapesten.

1960. július 1-én kapott kinevezést a *Szarvasi Óvónőképző Intézetbe*, ahol nyugdíjazásáig 1990. június 30-ig dolgozott.

Felesége, Brecska Erzsébet szintén pedagógus – tanítónő – volt. Az ő korai, súlyos betegsége, majd 1980-ban bekövetkezett halála nagy fájdalommal töltötte el. Két gyermeke született: Klára és Zoltán.

Lánya, dr. Glózik Klára így emlékszik vissza rá: „Hála szüleimnek, szerető családban nőttem fel. Édesanyám, aki szintén pedagógusként dolgozott, sokat segített abban, hogy megtanuljam értékelni az élet szépségét, a munka szeretetét. Édesapám sok időt töltött velem és az öcsémmel, ő tanított minket úszni, korcsolyázni. Nyaranta bejártuk a vidéket, a szomszédos országokat. Mindig fontosnak tartotta, hogy a tudását nekünk, a gyerekeink is átadja. Emlékszem, kislányként bejárhattam hozzá az óvónőképzőbe, ahol mindig büszkeséggel töltött el – és ez a mai napig elkísér –, hogy ő ennek az intézménynek megbecsült tanára volt. A rengeteg szeretet, amelyet mi, a családja kaptunk tőle, egy életre elkísér.

Manapság, ha visszaemlékszem édesapámra, azt gondolom, hogy a mentalitását örököltem. A tanítás szeretetét, az ismeretátadás örömet, a kitartást egy elhatározott cél érdekében, a nyitottságot, a pozitív világlátást, valamint azt, hogy a kilátástalannak tűnő helyzeteken úrrá tudjak lenni, megoldásokat tudjak találni.

Magam is szeretek emberekkel bánni, kapcsolatokat teremteni, mint ő. Öröömre egyik fiamat szintén jellemzik ezek a tulajdonságok.

Fontos volt számára – nekem is ugyanúgy fontos – hogy a hallgatókról az elbocsátást követően is legyenek ismereteim. Legyen visszajelzés a munkámról, az ő szakmai előmenetelükről.”

A Szarvasi Felsőfokú Óvónőképzőben a Pedagógiai szakcsoport tagjaként kezdte oktató-nevelő-képző munkáját. A kezdeti években neveléstörténetet, nevelésméletemet, óvoda-szervezet-tant, filozófiát, tudományos szocializmust és munkásmozgalom-történetet tanított, illetve vezette a gyakorlati képzéseket.

Közösségért végzett munkaként az intézeti tanács tagja volt az 1960-as években. Örömmel irányított diákkört, melyben a hallgatókat bevezette a kutatómunka rejtelseibe. Saját kutatási témájába szívesen bevonta az érdeklődőket. Tanácsadó nevelőként és gyakorlati képzési csoport vezetőjeként tevékenykedett, mely feladatokban megnyilatkozhatott nevelői, segítői énje.

Előzetes budapesti tapasztalatait felhasználva örömmel vállalt feladatot Szarvas városában és a járásban esti egyetemi előadóként, TIT előadásokat is tartott. Publikációi és előadásai tudományos üléseken is ezekről a témákról szóltak.

Részt vett a felsőfokú intézmények elvárásainak megfelelően (a munka eredményessége érdekében) a tudományos kutatómunkában. Az úgynevezett „Intézeti Napok” keretében a társintézetekkel a kutatási eredmények szóbeli publikálására és annak gyakorlati hasznosságára nyílt lehetőségeket ő is kihasználta. Tudományos munkát elsősorban a nevelésméletemet és környezet-ismeret területén végzett.

A Tiszántúlon dolgozó óvónőknek a Szarvasi Óvónőképző által szervezett tematikus, aktuális és neveléstörténeti tárgyú továbbképzéseket tartott. Az Óvónőképző Intézet kezdettől fogva felvállalta a városi, körzeti, megyei óvónői továbbképzéseket. Ezeken az alkalmakon Szolnokon, Békéscsabán, Kunszentmártonban volt előadó több éven keresztül, évente öt-hat alkalommal. Az intézmény külföldi kapcsolatai által több országban is alkalma volt (pl. Bulgária: Burgasz, Csehszlovákia: Léva) a pedagógusképzés tanulságos formáival megismerkedni, hasznos tapasztalatokat gyűjteni, különös tekintettel a perspektivikus fejlesztésre.

Az 1960-as évek végétől folyamatosan kutatott a hallgatók politikai, társadalmi tájékozottságának, erkölcsi ismereteinek és az óvónői hivatáshoz szükséges adottságainak témakörében. Azokat a jellembeli tulajdonságokat vizsgálta, amelyek a képzés megalapozása szempontjából elengedhetetlenek. Kérdésként merült fel a hazafiság, a szülőföld, a nép szeretete ugyanúgy, mint az érzelmi kötődés, a néphez ragaszkodás, az önzetlenség, a közösségért dolgozó ember, más népek megbecsülése. Fontosnak tartotta a hallgatók képzésében a becsületességre, példamutatásra, türelemre nevelés kialakítását, az elméleti és szakmai felkészülést, a gyakorlati helytállást. Mindezekre a kérdésekre a választ is kereste, azt az utat, azokat a feladatokat, módszereket, amelyekre, mint a nevelői hatások az elkövetkezendő időkben támaszkodhat a pedagógusképzés. Fontosnak tartotta, hogy mindig magasabb követelmények állításával fejlődjenek az óvoda-pedagógus-jelölt hallgatók. Kiemelte azonban, hogy a hallgatók a képzés két éve alatt a pályára

való felkészülés egy bizonyos szakaszában tartanak. Ezt a kutatási tartalmat egész pályája során folyamatosan figyelemmel kísérte. Szélesebb körben, szerteágazóan, komplex problémakörként vizsgálta a szocializációban szerepet játszó társadalmi változásokat az adott hallgatói életpályákban.

A neveléstudományi szakcsoport tagjaival (1988)

Doktori disszertációjában is felhasználta, összegezte ez irányú tapasztalatait. Disszertációját 60 évesen védte meg. Az egyetemi doktori címet a szegedi József Attila Tudományegyetem adományozta filozófia tudományból 1990. február 24-én. Disszertációja *A politikai szocializáció néhány kérdése főiskolai hallgatók körében* címet viselte.

Az évek során általa tanított környezetismereti módszertanban kiemelt témaként jelent meg a változó világ és környezet, benne a kisgyermekes közlekedésre nevelése.

Én mint tanítványa 43 év távlatából emlékszem a szigorú tekintetű, mindig határozott, következetes pedagógia- és környezetmódszertan-tanáromra. 1972–1974-ig hallgatóként találkozhattam vele.

Számára a napi felkészülés ugyanolyan fontos volt, mint a hallgatóitól elvárt napra kész tudás. Nem mentünk felkészületlenül az óráira, mert azt, hogy készültünk-e, ő egy-két kérdés után a tekintetünkben is kiolvasta. A folyamatos felkészülést, tudást egy-egy helyeslő fejbőlintással díjazta, az elismerését ezzel jelezte.

Következő emlékeim már a munkám kapcsán keletkeztek. Friss diplomásként kerültem a Szarvasi Óvónőképző Intézet Gyakorló Óvodájába 1974-ben, ahol már mint kollégát fogadott. A gyakorlati képzések alkalmával, tervezőmunkák előkészítése kapcsán, tervezetírások során segítőkészen terelgetett, akkortól a szigorú tanárból már azt a kollégát ismertem meg, akivel a szakmai ismeretek gyakorlati megvalósításának lehetőségeit is megbeszélhettem. Meglátatta az értelmét annak, amit tanárként követelt, rávezetett – mint korábban is – az ok-okozat megismerésére. Különösen fontos volt ez a környezetismeret módszertana kapcsán.

Nagyon fontosnak tartotta a szülőföldje – Szarvas – természeti adottságait. Azt tanította, hogy a helyi táj legyen meghatározó akkor, amikor a gyerekekhez a körülöttünk lévő világról beszélünk, hiszen amit a mindennapjainkban látnak, megélik, tapasztalnak, amiben gyönyörködhetnek, az meghatározó lehet egész életükre. A környezeti nevelés komplex hatását így igyekezett tudatosítani.

Bobné Chlebik Márta óvodapedagógus, pedagógia szakos előadó egy nevelőtestületben dolgozott vele, így idézi fel emlékeit: „Már az óvónőképző intézet elsőéves hallgatójaként (1973) találkoztam vele, mivel ő volt a csoportunk ún. patronáló tanára. A második félévtől hivatalossá vált a csoport és a tanár úr közti kapcsolat azáltal, hogy a pedagógiai tárgyak szemináriumi óráit tartotta, illetve ő vezette, értékelte az óvodai gyakorlatot (ebben társ volt természetesen a gyakorlatvezető óvónő).

Ezt követően minden félévben több tárgy keretében is találkoztunk vele. Szakmailag nagyon felkészült, igényes, és – hallgatói szemmel nézve – szigorú volt. Az óvodai képzési napokon aprólékosan megfigyelte, jegyzetelte a történeteket, semmi nem kerülte el a figyelmét. Így a megbeszélési-elemzési órán igen sok példával tudta alátámasztani a tevékenységet vezető hallgató önértékelését, illetve hiteles módon kapcsolta, kapcsoltatta össze a többi hallgatóval az elméletet a gyakorlattal. Mivel ő volt a csoportunk patronáló oktatója, így volt alkalmunk megismerni őt kötetlenebb,

szabad időszaki tevékenységek közben is. Ilyen alkalmakkor derült ki, hogy milyen jó »mesélő«, anekdotázó, hogy milyen jól tud bográcsban főzni, vagy hogy milyen jól tud gitározni, énekelni.

A diploma átvétele után hamarosan a gyakorlóóvodában kezdtem dolgozni. Ezzel fordult egy nagyot a kapcsolatunk: egy-egy módszertanórán (környezetismeret módszertana) lehozta az óvodába a hallgatókat bemutató foglalkozásokra. Emlékezve szigorú szakmaiságára, igen-igen alapos, hosszas felkészülés után merem a foglalkozás tervezetét átadni neki. Szerencsére kevés javítanivalót talált benne. Ez azért volt fontos, mert az ún. mintatervezetet sokszorosították, és a hallgatók ennek a mintának alapján készültek fel a saját, önálló foglalkozásvezetésükre – természetesen felhasználva a módszertanórákon hallott, tanult elméletet is.”

A különböző nevelőtestületi rendezvényeken, a határozott, komoly ember felszabadultan, szívesen ült a zongora mellé, vagy vett elő hegedűt, hogy jókedvre hangolja a jelenlevőket. Emlékszem többek között egy szakmai konferenciára, mely 1979 májusában, Hajdúböszörményben az óvónőképzőben volt. Sokadmagammal voltunk jelen, tanárok, óvodapedagógusok. Különböző kutatási területek bemutatása, komoly előadások kerültek sorra, majd egy baráti vacsorával zárult a rendezvény. A vacsora végén a baráti beszélgetés közben előkerült Oláh Emőd zenetanár hegedűje. A tanár úr a teremben álló zongorához ült, és kettőjük által kellemes örömmel telt volt része a konferencián résztvevőknek.

Jutalmat vesz át dr. Tóth Lajos igazgatótól

A nyugdíjba vonulását követően visszavonultabban élt.

A pedagóguspályát elhivatottan művelő, energikus, minden akadályt leküzdő, határozott, kitartó, soha nem csüggedő emberre emlékeznek volt munkatársai, tanítványai.

Értékekben gondolkodott és tanított, melyek átívelnek mindenféle politikán. Családja, utódai hasonlóan tevékeny, ambíciós, sokoldalú emberekként őrzik szellemiségét.

Publikációi:

- A francia forradalom eszméi és napjaink társadalmi-politikai folyamatai. (előadásrészlet) *Szarvasi Krónika Művelődéstörténeti és Közművelődési folyóirat* 3. sz. (Szarvas 1989. dec.) 23–24.
- Az óvónő kérdései egy környezetismereti foglalkozáson. *Óvodai Nevelés* 1975. 12. sz. 463–465.
- A környezetismeret módszertana oktatásának problémái. *Felsőoktatási Szemle* 1979. 3. sz. 185–191.
- A játékoság érvényesülésének lehetőségei a környezetismereti foglalkozásokon, In: *Játékoság az óvodai oktatásban. Segédanyag belső használatra.* Szarvas, 1980, 44–50.

*Tanítványa, majd kollégája,
MONTVAJSZKINÉ BÁTOR ANNA óvodapedagógus
Szarvas*

GÖRÖGH ZOLTÁNNÉ Huba Emma (Aporliget, 1928. augusztus 22. – Debrecen, 2015. június 12.) tanító

„Sok van, mi csodálatos,
de az embernél nincs semmi csodálatosabb.”
(Szophoklész)

Szophoklész sorai különösen igazak Görögh Zoltánnéra, aki emberpróbáló szakmában, hivatásban dolgozott több mint negyven évet.

Huba György és Derecskei Mária hétgyermekes bátorligeti családjába született ötödik gyermekként. A szülők a kocsmá és a bolt mellett több hold földdel is rendelkeztek, így jó anyagi körülmények között, szeretetteljes családi körben nevelték fiukat és a hat lányt. Sajnos, az apa korán meghalt. Az anya azonban mindent megtett, hogy a gyermekeket tudja taníttatni. Emma – akit mindenki csak Eminek szólított – az általános iskolai tanulmányait Bátorligeten végezte. Katolikus család lévén, édesanyja a Hajdúdorogon lévő Egyesített Egyházi Leány Líceum és Tanítóképző Intézetbe íratta be, ahol két lány- és a fiútestvére is végzett. Itt ismerkedett meg a Hajdúdorogon született s a fiúosztályba járó Görögh Zoltánnal.

Mindketten 1949. június 24-én kaptak népfőiskolai tanítói oklevelet. Együtt kerültek Nyírmeggyesre, ahol összeházasodtak. Szolgálati lakást ajánlottak nekik **Teremen**, ezért odaköltöztek. Ott születtek gyermekeik: Ildikó 1950-ben, Zoltán 1952-ben, Adél 1955-ben. Közben Emma anyai szeretettel, gondoskodással csiszolta kis tanítványai eszét, lelkét. Mesélte, hogy ebben a kis faluban gyakran mondogatta ezt a versikét: *Kicsiny falunk tornya integet, / Várnak ránk már csöppnyi gyermekek.*

A három gyermek nevelése főleg rá hárult, hiszen férje a tanítás mellett Egerben elvégezte a földrajz–rajz tanárszakot. Mindhárom gyermekük Teremen kezdte meg tanulmányait.

1963-ban **Hortobágy-Halastóra** költöztek, hogy közelebb kerüljenek Debrecenhez. A férje a felső tagozatot, Emike az alsósokat tanította.

Halastói gyerekekkel 1964-ben

A szétszórt településeken élő gyerekeknek igazi kihívás volt a nagy távolságokat megtenni az iskoláig – különösen télen. Az összevont osztályok tanítása gyakran ugyanilyen nehéz helyzet elé állította a tanítókat.

Adél lányuk így emlékezik ezekre az évekre: „Munkája során bőven akadtak gondok, feladatok, de ő ezeket lelkesen, gyermekszerető, kitartó hozzáállással, jó szakmai érzéssel mindig megoldotta.”

Vajon összeszámolta-e Emike, hány vadóc lelket szelídített meg a pusztai gyerekek közül? Elfogyhatatlan türelemmel foglalkozott a hozzákerülő diákokkal. Volt olyan év, amikor Halastóról átjárt **Szásztelekre** is tanítani. Soha nem volt fáradt, mindig szelíden, jóságosan viszonyult munkatársaihoz, tanítványaihoz egyaránt.

Sajnos, Ildikó lányuk 13 évesen gyógyíthatatlan betegségben meghalt. Nagyon nehéz volt egy anyának feldolgoznia gyermeke elvesztését, de erőt adott neki a másik két gyermek, férje és mély hite. Mivel Halastón az iskolát körzetesítették, 1971-ben beköltöztek **Debrecenbe**, s a Horváth Árpád utcán építkeztek. Férje a József Attila, ő pedig a **Vígkedvű Mihály Általános Iskolában** kapott állást. Minden igyekezetével azon volt, hogy a távoli utcákból hozzá kerülő gyerekekkel megszerettesse az egyik legszebb – de talán legnehezebb – tantárgyat, a magyar nyelv és irodalmat, valamint a matematikát – a „rettegett” tantárgyat.

Nagy lelkesedéssel szervezett ünnepi műsorokat, melyek során a diákok megmutathatták versmondás, ének- és táncstudásukat. Gyűjtötte a népi hagyományokat, szép idézeteket.

Zoli fia a szülők hivatását választva biológia–testnevelés szakos tanár, atlétikai szakedző lett. Adél lánya előbb az akkori MERKUR-nál, majd a Rendőr főkapitányságon előadóként dolgozott. Mindketten párt találtak, s Emike boldogan várta az unokákat. 1980-ban megszületett Zoltán, 1985-ben pedig Anita.

1986-ban megszüntették a Vígkedvű Mihály Általános Iskolát, ekkor kérte nyugdíjazását, s megkapta a *Pedagógus Szolgálati Emlékérmét* is.

A következő évben nyugdíjas pedagógusként napközis tanító lett a **Petőfi Sándor Általános Iskolában**, majd a **Tégláskertiben**. Nagy gondot fordított a lemaradó tanulók felzárkóztatására. 1986–1989-ig az **Újkerti Általános Művelődési Központban** szintén napközis nevelőként dolgozott. Én itt találkoztam vele. Egy lelkiismeretes, mindenre figyelő, nyíltszívű embert ismertem meg a személyében.

Az osztályt tanító párja, Sárvári Kálmánné így emlékezik: „Emikével az Újkerti Művelődési Központban tanítottam együtt pár évig. Nyugdíjasként napközis státuszban dolgozott az osztályomban. Pedagógiai tudása, szakmai ismerete kiváló volt. Lelkiismeretes napközis munkája hozzájárult osztályom tudásszintjének növeléséhez. A korábbi években magas színvonalúan megtartott óráit a Kossuth adó – Iskolarádió című műsorában – tették közkincsé. Az oktató-nevelő munka mellett aktívan részt vett az emlékezetes karácsonyi, farsangi és anyák napi műsorok összeállításban, kivitelezésében. A szülők mindig hálás elismerésüket fejezték ki tevékenységéért.”

Az egész nevelőtestület rendkívül felkészült, szerény, türelmes kollégaként ismerte meg őt, akire minden körülmények között lehet számítani. Mindig bekapcsolódott az ünnepi műsorok szervezésébe és lebonyolításába, sok-sok műsortervet maga készített. Ma is emlékszem egy általa összeállított anyák napi előadásra. Dsida Jenő *Hálaadás* című versét is hallhattuk. A *Köszönöm Istenem az édesanyámat* sor elhangzásakor meglepve néztünk egymásra a kollégákkal, hiszen a költő művei keresztény és magyar tartalmai miatt akkor tiltottak voltak, s nem is ismertük őket. Később megtudtuk tőle, hogy a szerző a húga sógora volt, s dedikált kötetéből választotta a verset – éppen a keresztény gondolatok okán.

Dr. Szászi Ferencné, aki régről ismerte Emikét – a férjek barátok voltak – kollégaként szeretettel üdvözölte az Újkertben Emikét. Ő így emlékezik rá: „Véleményét mindig őszintén elmondta, de soha nem bántóan – akár bírálni, akár dicsérni kellett valakit. Szakmai munkájának nagy részét a hátrányos körülmények között élő családok gondozásával, gyermekeik tanításával, nevelésével töltötte. Állandóan képezte magát, tanulmányozta a legújabb pedagógiai eljárásokat, amelyeket szívesen adott át fiatalabb kollégáinak. Természetességéhez a természet mélységei szeretete, megfigyelése és megértése is hozzájárult. Ahogy környezetét gondozta, azt is tanítani kellene! Ismerősei, barátai gyakran felkeresték végleges nyugdíjazása után is. Vendégeit mindig kitüntető szeretettel, figyelemmel fogadta. A beszélgetések során a magánügyek mellett számára az iskola mindig kifogyhatatlan téma maradt. Családjáról, gyermekeiről és unokáiról mindig elragadtatással beszélt.”

Férje súlyos beteg lett. Az ő ápolása és a nagy kert gondozása lekötötte minden idejét. Sajnos, 1993-ban minden törődés ellenére meghalt a férje. Ezután már csak a kertjének élt, vasár-

naponként templomba járt. Sok régi kollégájával tartotta azért a kapcsolatot. Ha kérték, készségesen segített.

Örült, hogy egy debreceni általános iskola néprajz szakkörének munkáját segíthette. Otthonában fogadta a diákokat, és szívesen beszélt nekik a hagyományokról, szokásokról. Boldog volt, amikor megtudta, hogy segítségével a diákok – Görögkatolikus hagyományok Debrecenben – a Néprajzi Múzeum nemzetközi gyűjtőpályázatán harmadik díjat nyertek.

Egészségi állapota lassan romlott. 1999-ben megkapta az *aranydiplomát* – nagyon boldog volt, hogy ezt a pillanatot megérhette. Továbbra is szívesen látta vendégül volt kollégáit, s ellátta őket szép kertje terméseivel.

2008-ban megszületett Zolika, majd 2010-ben Szofika dédunokája. Boldog volt, hogy magához ölelhette őket. Az Ég megadta neki, hogy 2014 karácsonyát gyermekei, unokái, dédunokái körében tölthette. De ereje egyre fogyott. 2015. június 12-én szeretett kertjében érte a halál. Befejeződött egy küzdelmes, ám tartalmas, szép élet.

Kollégája,
PETHŐ GÁBORNÉ tanító
Debrecen

„Tanítani annyi, mint emberekkel foglalkozni,
átadni mindazt a tudást, amit az előző nemzedé-
kek felhalmoztak.” (Barát Tamás)

H

HARAMURA GÁBORNÉ Nagy Jolán (Debrecen, 1939. november 14. – Nyírlugos, 2014. október 23.) biológia–földrajz szakos középiskolai tanár

„Tegyétek a rendkívüli helyett a mindennapit hatalmas, erős szeretettel: a kicsiny dolgokra figyeljetek... Nem hatalmas dolgokat viszünk véghez – csak hétköznapi apróságokat, nagy szeretettel.” (Teréz anya)

Édesapja, Nagy Ferenc géplakatos, édesanyja, Tutor Julianna háztartásbeli volt. Két gyermekük született. Jolika kései ajándékként jött a világra, hiszen nővére tizenöt évvel volt idősebb nála. Szülei és testvére nagy szeretettel vették körül a kislányt, de az együttlét öröme nem tartott sokáig. Mindössze ötéves volt, amikor szeretett édesapja hirtelen meghalt. A család nehéz anyagi körülmények közé került. Ekkor édesanyjának állást kellett vállalni, nyugdíjazásáig a kiskereskedelemben tevékenykedett.

Az általános iskolát Debrecenben, a Kossuth Lajos Általános Iskolában végezte. Felső tagozatos korában sokat segített az otthoni munkában. Érettebb kislány volt kortársainál, talpraesettebb, gyakorlatias és szóki-

mondó. Nagyon szeretett olvasni, szünetekben olvasmányélményeivel szórakoztatta társait. Középiskolai tanulmányait a Kossuth Lajos Gyakorló Gimnáziumban kezdte 1954-ben. Közösségformáló ereje korán megmutatkozott. Bátran kiállt másokért, éveken át ő volt az osztálytitkár. Gimnáziumi tanulmányai során különösen két tanár egyénisége volt rá nagy hatással: dr. Csüllögh Mária tanárnő embersége, emberi méltósága, olaszos műveltsége felnőtként is elevenen élt emlékeiben, Atády Kálmánné dr. földrajz tanárnő élvezetes órái keltették fel az érdeklődését, és segítették a későbbi pályaválasztásban.

1958-ban sikeres érettségi vizsga után felvették a Kossuth Lajos Tudományegyetem biológia–földrajz szakára. A felvételi vizsgán a bizottság meglátta benne a későbbi jó tanáregyéniségét. Évfolyamtársai visszaemlékezései szerint empatikus, segíteni akaró és tudó ember volt. Személyiségével, remek humorával sikeresen oldotta meg az esetleges nehéz helyzeteket. Irányító egyéniség volt. A későbbi évek során is ő tartotta össze a csapatot találkozóik szervezőjeként. Az iskolai tanulmányok mellett ezekben az években is nagyon sokat segített édesanyjának és a közben özvegyé vált nővérének. 1962-ben anyagi okok miatt megszakította tanulmányait, és a

Nyírmárfalvai Gyermekotthonban helyezkedett el mint képesítés nélküli nevelő. 1963. szeptember 1-jén áthelyezték a **Nyíradonyi Általános Iskolába**. Itt elsősorban biológiát tanított, de szakján kívül testnevelési órákat is tartott. A pedagógus könyvtárnak őre, az Ifjúsági Vöröskeresztnek vezetője volt. Időközben levelező tagozaton befejezte az egyetemet, és biológia–földrajz szakos középiskolai tanári diplomát kapott.

1963 novemberében házasságot kötött Haramura Gáborral, aki a Hajdú-Bihar Megyei Állattenyésztési Felügyelőségen főellenőrként dolgozott. 1964-ben megszületett szeretett Gábor fiuk. Bár Jolika jól érezte magát a nyíradonyi közösségben, és őt is egyaránt szerették kollégái és tanítványai segítőkész, gyermekszerető, vidám természete miatt, de a család érdeke megkívánta az újabb munkahelyváltást. 1969-ben áthelyezését kérte a **Hajdúsámson-Sámsonkerti Általános Iskolába**. 1970. szeptember 1-jével kinevezték a tagiskola vezetőjének, és ezt a feladatot 1995-ig, nyugdíjaztatásáig látta el.

A sámsonkerti tagiskola részben osztott, négy tanulócsoporthból álló tanyai kisiskola volt. A helyi körülmények: rossz útviszonyok, csak két tanterem, váltott műszak, ekkor még villany sem volt, és a feladatok sokasága bizonyára meglepték Jolikát. Szaktárgyain kívül vállalnia kellett a kémia, ének-zene, rajz, testnevelés, esetenként a történelem oktatását is. Emellett végig sikeres edzője és vezetője volt a sámsonkerti focicsapatnak.

A focicsapat

A ballagó nyolcadikosokkal (1986)

Egyszer egy újságíró megkérdezte tőle: „Nem érzi, hogy pazarlás egyetemi diplomával tanúra menni?” A kérdésre először csak egy szemvillanással válaszolt, majd így felelt: „*Pedagógusnak lenni tulajdonképpen annyi, mint életformát változtatni, mert ez a hivatás nemcsak egy a lehetséges pályák közül.*” (Sáfrán István: *Ötszirmú virág... Magyar Ifjúság* 1975/15.)

A feladatok megoldását próbatételnek tekintette, melyet legjobb tudása szerint igyekezett véghez vinni. Tantestületével összefogva azon volt, hogy az iskola külső és belső körülményeit minél jobban sikerüljön megváltoztatni. Kiváló tárgyaló partner volt, határozott egyéniséggel mindig kiállt az iskola érdekei mellett. Elsősorban a központi iskola vezetői, a község tanácselnökei hallgatták meg, s találtak megoldást újabb és újabb felvetéseire. Az évek során így lett új nevelői szoba, bekötő út, kerítés az iskola köré, az üresen álló szolgálati lakásból két újabb tanterem, szertár, bábos- és úttörőszoba. A körülmények sokat javultak, a munka könnyebb lett, ugyanis kihasználta az „Egy üzem, egy iskola” mozgalom adta lehetőséget, a helyi termelőszövetkezet és a hajdúsámsoni laktanya segítségét.

A tanulók hátrányos helyzetének leküzdésében a tantestület minden tagja nagyon fontosnak tekintette az oktatás hatékonyságának és színvonalának emelését. Jolika és kollégái az országban elsőként dolgozták ki azt a módszert, amellyel a korábban hagyományos, közvetlen és önálló órák rendszeréről áttértek a párhuzamos óravezetésre. A párhuzamos oktatási formával, a korszerű oktatási eszközökkel (írásvetítők, magnóvezérléses órák, diavetítők stb.) jelentősen növel-

ték a tanárral közvetlenül eltöltött időt, és a tanulók önállósága is sokat fejlődött. Vezetésével a kis tantestület egyre több sikerrel végezte az oktató-nevelő munkát. Az új szemlélet a felkészülés során megkívánta a naprakészséget, az új módszerek megismerését, követését. Ő maga is kiváló eredménnyel végezte el a komplex tanfolyamot 1975-ben. Időközben az iskola bázisiskola lett, ami sok látogatással, bemutatóórával, tapasztalatok átadásával járt. Az iskolába nagyon sok vendég, kolléga érkezett az ország különböző pontjáról. Miközben Jolika mint tagiskolavezető bemutatta az itt folyó munkát, a látogatók nehezen hitték el, hogy honnan indult, és hová fejlődött ez az iskola.

Az oktatás korszerűsítése mellett nagyon fontos szerep jutott a nevelésnek is. Jolika úgy vélte, hogy minden a pedagóguson múlik. A gyerekhez meg kell találni a meggyőzést, a ráhatás kulcsát, ehhez pedig sok türelem és pedagógiai érzék kell. Mindig azt tartotta a legfontosabbnak, hogy az itt tanuló gyermekek soha ne érezzék, hogy kevesebbet hoztak magukkal, és kevesebbet érnek, mint a városi társaik. Szerette a gyerekeket, mindent megtett értük. Elve a szeretettel nevelés volt. Tekintélye volt a tanítványai előtt, hiszen már külső megjelenésével is tiszteletet parancsolt. A renitens diákoknak elég volt egy szemvillanás, hogy tudják a dolgukat. Ugyanakkor azt is tudták a tanulók, hogy vele mindent meg lehet beszélni.

A volt tanítványokkal történt beszélgetések során érdekes mozzanat, hogy mennyire hasonlóan emlékeznek vissza Jolikára. *„Eleinte féltünk attól a fekete hajú, komoly tanár nénitől, de hamar kiderült, hogy Jolika tanár néni a világ egyik legkedvesebb tanár nénije.”* (Zoványi Ibolya)

Minden érdekelte tanítványaival kapcsolatban: örömek, otthoni nehézségek. Meghallgatta és jó tanácsokkal látta el a hozzáfutókat. A tanítványok érdekében személyesen ment el a választott továbbtanulási intézmények vezetőjéhez, később is érdeklődött a tanulók előmeneteléről, helytállásáról. Hatékonyan bekapcsolódott a tanítványok egyéni gondjainak megoldásába.

Pappné Szabó Erika, volt tanítvány így emlékszik Jolikára: *„Gyermekeimeket őt kedves ember határozta meg az iskolában. Őt olyan pedagógus, akik minden türelmüket, képességeiket, kedvességüket annak szentelték, hogy a kis nebulókból olyan felnőtteket varázsoljanak, akik mindenben, mindenhol megállják helyüket. Személyiségem alakulásához mindegyik tett egy-egy »drágakövet«, amiért mindig hálás leszek nekik.*

Jolika tanár néni csak felső tagozatban tanított. Kis alsósként mindig izgalommal néztem fel rá. A bátyáimtól hallottam: szigorú, de kedves tanár néni. Izgultam, vajon milyen lesz, ha én is a tanítványa leszek. Vajon hogy fogad engem? Fog majd szeretni, mint az alsós tanító nénik? Tartottam tőle, valami mégis vonzott a tekintetében, amittől alig vártam, hogy közelebből is megismerhessem.

Aztán végre ötödikben mindennap találkoztunk. Én óráról órára azt vettem észre, elmúlt az izgalom, csak a szeretet maradt. Alig vártam, hogy lássam kedves mosolyát, hallgassam oktató szavait, átvegyem a tudást, melyet oly odaadóan kínált nekünk.

Jó pedagógusként hamar felfedezte, milyen nagy önbizalomhiányban szenvedek. Egyik földrajzórán szóban feleltetett, s én csak lábaimat nézve, félszegen válaszoltam kérdéseire. Elém állt, ujjait kedvesen az állam alá tette, fel-emelte fejem, hogy a szemébe nézzek. Mosolya önbizalmat adott, s ezután napról napra, évről évre bátrabb lettem az ő bizalmának, türelmének köszönhetően.

Kapcsolatunk többé nőtte ki magát a tanár és tanítványénál. Olyan volt nekem, mintha „pótanyukám” lenne. Mindent megtett azért, hogy bátrabb, nyitottabb legyek. Sokat beszélgettünk az élet dolgairól órákon kívül is. Szemem gyógyulását is neki köszönhetem. Kancsalságom miatt sokat szenvedtem az iskolában, szüleim nem merték vállalni a műtét kockázatát, de az én feledhetetlen tanár nénim segített. Bátorította szüleimet is, orvossal is beszélt, és a műtét után végre, hála neki, teljesebb életet élhettem.

Az általános iskola befejeztével sem szakadt meg kapcsolatunk. Sokszor ragadtunk tollat, írtunk egymásnak, hogy vagyunk, hogyan telnek az évek. Jó tanácsait akkor sem sajnálta. Meghatározó ember volt az életemben. Mindig áldással, szeretettel gondolok vissza rá. Kicsi korom óta pedagógus szerettem volna lenni, és az ő példája, kedvessége, embersége, igazságossága, türelme hatására döntöttem úgy, hogy én is gyermekeket szeretnék nevelni. Óvoda-pedagógus lettem. Munkámban megpróbálom azokat a tulajdonságokat tükrözni a gyerekek felé, amelyeket tőle és pedagógus társaitól kaptam. Úgy gondolom, úgy érzem, szeretnek a gyerekek az óvodában, mert ők is azt érzik, amit én éreztem egykor, amikor egy aranyos, kedves tanár néni nyitogatta szívemet a nagyvilág csodáira.

Remélem, most ott az angyalok között büszkén tekint le rám. Én ma is tisztelettel, szeretettel gondolkodom rá, s a nehéz napokon felidézem emlékkönyvembe írt sorait: »Legnagyobb cél pedig, itt, e földi létben, ember lenni mindég, minden körülményben.« Köszönöm, kedves Jolika tanár néni! Így lesz! Ezt a célt sohasem feledem!»

Jolika fontosnak tartotta az iskola és a szülői ház kapcsolatát. Tevékenyen bevonta a szülőket az iskolai rendezvények munkájába, az év eleji takarításokba, az iskola külső gondozásába, a parkosításba. Az iskola ajtaja mindig nyitott volt, a partnernek tekintett szülő bármikor bejöhett kéréseivel, problémájával. Az évek során sikerült a szülők nagy többségét bevonni az iskolát segítő munkákba, és olyan közösséggé formálni, amely akart is együtt dolgozni a pedagógusokkal. Tapasztalatairól *A család és az iskola kapcsolata a sámsonkerti, részben osztott iskolában* című írásában számolt be.

Az oktató-nevelő munkája mellett részt vett a társadalmi tevékenységekben is. Tagja volt a HNF Művelődési Módszertani Bizottságának és a Pedagógus Szakszervezet Debrecen Város és Körzetei Bizottságának. 1975 decemberében a Pedagógusok Szakszervezete Központi Vezetőségének tagjává választották. *Dr. Molnár Lajosné*, volt megyei szakszervezeti titkár a következőképpen jellemezte: „Haramura Gábornét úgy ismertem meg, mint egy tanyai iskola tantestületének vezetőjét. Ez a testület olyan színvonalú munkát végzett, hogy tanulóinak eredményei nem egy tanyai, hanem egy városi iskola eredményeinek feleltek meg. Tevékenységükért az öt főt Állami Díjjal jutalmazták. A munkahelyi légkör segíti az iskolában dolgozók és tanulók képességeinek kibontakoztatását, a jó munkakedvet. Ebben jelentős szerepe van a vezetőnek, jelen esetben Haramura Gábornénak. A testület minden tagja jól felkészült tanító, tanár volt, egyéniségek önálló módszerekkel. A vezető fegyelmet követelve, önállóságukat meghagyva fogta össze a testületet és az egész iskolai közösséget. A szülők szétszórta laktak, de az iskolát szerették, támogatták, a rendezvényeken tömegesen vettek részt. Haramuráné jó kapcsolatteremtő, vidám, hangulatos személyisége és szakmai felkészültsége közösséggé formálta ezt a tanyai iskolát. A gyermekek örömmel jártak ide. Ha szerepeltek, öntudatos magatartással, fesztelenséggel, csengő hangon és izes hajdúsági beszédükkel lopták be magukat a hallgatóság szívébe. Haramuránét példamutató tanári egyénisége és népszerűsége alapján őt évre a Pedagógusok Szakszervezete Központi Vezetősége tagjává választották az 1975–1980 közötti időszakban.”

Tanári és szakmai munkájának elismeréseként több kitüntetést és díjat kapott:

- * Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1973)
- * A Magyar Népköztársaság Állami Díj I. fokozata (1975)
- * Szakszervezeti Mozgalomban végzett eredményéért Eötvös József Emlékérem (1985)
- * Szakszervezeti Munkáért ezüst fokozat (1988)
- * Az „Év pedagógusa” díj, Hajdúsámson, (1994)
- * Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1996)

Az „ötösfogat”, ahogy Jolika nevezett bennünket, huszonhat évig dolgozott együtt. Ez alatt a hosszú idő alatt sok mindent megéltünk. Szerettünk együtt lenni, együtt dolgozni, fél szavakból is megértettük egymást. Időközben gyerekeink, sőt unokáink születtek. Jolikának is két unokája született, a mindenkinél jobban szeretett Gabika és Bencike. Aztán beteg szülőket ápolunk, temettünk. Időnként mi is megbetegedtünk, de mindig ott voltunk egymás mellett. De legfőképpen ott volt Jolika! Magabiztossága, határozottsága minket is azzá tett. Rendkívül gyakorlatias volt, sok ötlete mindig a jobbítást szolgálta. Így például felvetette a „napos rendszer” ötletét. Nálunk ugyanis nem volt napközi, így mindig hideget ettünk. Az ő ötlete szerint a hét meghatározott napján valamelyikünk volt a napos. Aznap mindenben ő gondoskodott a tantestületről: reggeli kávé, nagyszünetben tea, meleg ebéd, majd ismét kávé. Az aznapi mosogatás is a napos feladata volt. Ezek az együttlétek a nap legjobb részei voltak. Szünetekben, ebéd közben nagyon sokat beszélgettünk. Örömeinket, bánatainkat elmondtuk egymásnak. „*Dupla az öröm, ha elmondod, és fele a bánat, ha megosztod!*” – hangoztatta sokszor. Munkánkban sokat segített: ha kellett, jelmez készített, szemléltető képet rajzolt, vágott, tablót ragasztott. Tervezett és kivitelezett. Ha szorított az idő, a bábok varrásába is besegített. Örültünk egymás szakmai sikereinek, a jól sikerült bemutatóóráknak, a bábszakkör sorozatos szép eredményeinek, országos hírnevének, az oklevelek sokaságának, a focicsapat kupáinak, a versenyeken elért jó teljesítményeknek. Legnagyobb örömről természetesen az 1975-ben kapott Állami Díj volt. Nem hittünk a szemünknek,

amikor a hivatalos értesítésben olvastuk, hogy az öt pedagógus megosztva az *Állami Díj I. fokozatát* kapta „az oktató-nevelő munka területén felmutatott példamutató, eredményes munkájáért.”

Az Állami Díj után a közös munkánk még huszonnégy évig tartott. Továbbra is együtt, egymásért dolgoztunk, és közben mindig nagyon sokat nevettünk. A nevelői szobába, a könyvszekrény oldalára még az együtt munkálkodás kezdetén egy idézetet írt ki Jolika: „Ne várj a nevetéssel addig, míg boldog leszel, mert meghalhatsz anélkül, hogy valaha is nevetél volna.” (Jean de La Bruyère) Ez lett a jelmondatunk az évtizedek során.

1995-ben Jolika nyugdíjba ment, ezzel egy időben Debrecenből Nyírlugosra költöztek, a férje szülői házába. Ez teljes életmódváltást jelentett az életében. Férjének segített a kertészkedésben, gondozta a virágoskertet, sokat kézimunkázott, olvasott, rejtvényt fejtett. Fia a családjával együtt Gödöllőre költözött. A távolság miatt kevesebbet találkoztak, de telefonon, napi szinten beszélgetett a család. Az unokák a szünidőben sokat voltak a nagyszülőknél. Imádott unokáinak ő volt a MAMA, akihez odafordulhattak, kérdezhették, mindent megbeszélhettek vele. Sokat segített nekik, amiben csak tudott. Mindenki szerette: nővére gyerekeinek, unokáinak ő volt a „KENYUKA”, akihez jó volt Lugosra látogatni. Szívesen süttött-főzött, az ajtó új otthonában is mindenki előtt nyitva állt: rokonok, kollégák, barátok, szomszédok gyakran meglátogatták. A köztünk lévő szoros kapcsolat megmaradt. Minden rendezvényünkre visszajött az iskolába, majd mikor mi is nyugdíjba mentünk, közös programokat, találkozókat tartottunk, és beszélgettünk, beszélgettünk. A több mint negyedszázados barátság nem szakadt meg.

Jolika mindenki gondjával, bajával törődött, csak a sajátjával nem. Az alattomos kórnak, amely megtámadta, voltak ugyan előjelei, melyeket ő nem vett komolyan. Késve ment orvoshoz, s bár megműtötték, a kezeléseket is megkapta, de meggyógyítani már nem tudták. A rá jellemző erős lélekkel nézett szembe betegségével, soha nem panaszkodott, némán tűrve viselt el mindent. Egy darabig szeretett fiáéknál volt Gödöllőn, ők vitték be Pestre a kezelésekre. A végső reménytelenségben hazajött, és családja körében, férje kezét fogva, szép csendesen elaludt 2014. október 23-án. Temetésén nagyon sokan voltak: családtagok, barátok, kollégák, ismerősök. Ott volt Sámsonkertből jó néhány szülő és a sok tanítvány meg a sok-sok szál fehér rózsza, amellyel a gyászolók lerótták végső tiszteletüket.

*Volt kolléganői, barátnői,
SZŰCS MIHÁLYNÉ tanító
Debrecen
és TÓTH PÁLNÉ tanár
Debrecen*

HÁRY KÁROLY (Debrecen, 1927. június 27. – Debrecen, 2015. január 3.) kántortanító, általános iskolai testnevelő, testnevelő tanár, igazgató, nevelőtanár

„Mesterségem, te gyönyörű,
ki elhitted: fontos élnem.”
(Nemes Nagy Ágnes)

Szüleinek egyetlen gyermeke volt. Édesanyjának, Bán Katalinnak kifőzdéje volt Debrecenben. Édesapja, Hary Károly, cipészsegédből vállalati igazgató lett, majd a kereskedelembe dolgozott nyugdíjazásáig.

Fiukat gondosan nevelték: a Debreceni Református Egyház Fűvészkert utcai elemi iskolájában (1933–1938), majd a Római Katolikus Polgári Fiúiskolában (1938–1942), később a Debreceni Református Kollégium Tanítóképző Intézetében tanult (1942–1947). Itt szerezte meg a népiskolai oklevelét, a református orgonista-kántori képesítését az Ének-oktatási Szaktanfolyam jogosítványával együtt. 1954-ben az Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskolán, Budapesten a testnevelési szakot is elvégezte. Tanúsítványt szerzett társadalmi oktató-edző torna sportág elvégzéséről is.

„Tekintsen tanítvány és tanár a lelkébe, s alázattal boruljon Isten színe elé bűnbánattal a lehetőségek elmulasztása miatt, vagy hálaadással a kegyelmi jókért” – így búcsúztatta dr. Kiss Tihamér a Kollégium igazgatója a végzős néptanítókat 1947. június 21-én.

A végzős Hary Károly szívébe zárta ezt az útravalót. Igyekezett 40 éves pályafutása alatt úgy végezni a munkáját, hogy – szívébe tekintve – ne bánjon meg semmit. Mindig volt hite, ereje, kitartása harcolni a „kegyelmi jókért” a gyermekek, a falu vagy az intézet felnőtt közösségei érdekében. A kis település, a nagyobb falvak lakossága, a volt tanítványai, a látássérült gyermekek évek során hálás szívvel köszönték meg ezt: szóban, levélben vagy (2015-ben) temetői koszorúkkal, virágcsokrokkal. Ő mindig visszautasította a dicsérő szavakat, kedvenc költőjét idézve: „Ember voltam, csak gyarlóság / Létem fényes lényege.(...) / Úgy éltem, hogy életemet / Visszaélni ne bánnám.” (Berzsenyi Dániel: *Életfilozófia*)

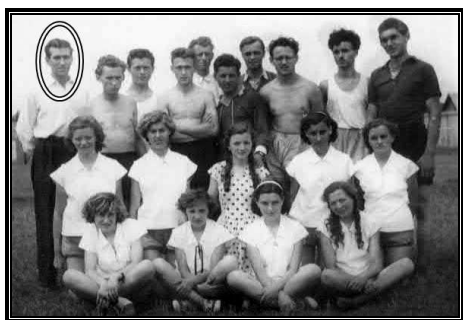
Tuzséron kezdte el a több évtizedes pedagógiai munkáját (1947–1948). Egy kis tagiskolában: a Tisza árterületén kezdett tanítani, ahol 40–50 tanuló volt egy osztályban. Sokszor a hátán vitte haza a kicsiket, ha nagy volt a sár. Igazi lámpás volt ő – nem csupán tanított, de ügyintézője is volt ennek a kis közösségnek: kérvényeket fogalmazott, s ha kellett, hajnalban felkeltették, hogy menjen el a jó néhány kilométerre lakó orvoshoz, mert beteg a gyerek.

Sárrétudvariban folytatta munkásságát (1948–1957). Amikor idekerült, örömmel tapasztalta, hogy nagy múltú parasztkórusa is van a falunak. Olvasóköri is működött, régóta volt gyógyszeráruk, orvosuk. Nagy lelkesedéssel folytatta feleségével együtt a község kulturális hagyományait. Felesége, Bihari Ilona is tanítói oklevelet szerzett Debrecenben.

Hamarosan igazgatóvá választották. Az iskolavezetés, a példás családi élete (két gyermekük született) mellett a község ügyes-bajos dolgait is intézte. Községi tanácstaggá választották. Helyt állt 1956-ban is, igyekezett csitítani a „forrófejű” atyafiakat. A rend híve volt, meg is őriztette a rendet, a nyugalmat a faluban.

1957-től 15 éven keresztül **Konyáron** volt iskolaigazgató. Az iskola igazgatásán kívül a falu sportéletét is szervezte, és az énekkart vezette. Neveltetése, iskolai múltja kötelezte erre. (Az 1947-ben megjelent Kollégiumi Évkönyvben gyakran olvashatjuk a nevét az élsportolók között.) Kántortanítói, karvezetői képesítése arra készítette, hogy híressé tegye a Konyári Földműves Szövetkezet Parasztkórusát. Ez sikerült is neki. Díjnyertes kórus lett az övéké, mint ahogy a megyei sportversenyeken is dobogós helyezéseket értek el. De sikeres volt a gyermekek szereplése a megyei tanulmányi és kulturális versenyeken, szemléken is. Fejlesztette az iskolai szertá-

rakat, új iskolát, sportpályát építtetett. Ezek az évek – ahogy a tanítványai nevezték – Konyár fénykora volt.

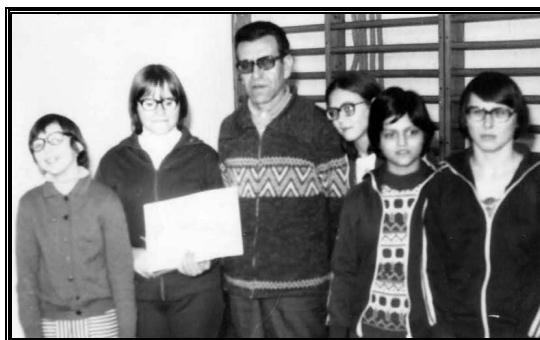

Sérrétudvari tornászcsapat

Konyár Parasztkórusa

1972-től a Háry család élete **Debrecenben** folytatódott, feleségével együtt a Gyengénlátók Általános Iskolája Nevelőotthonába került nevelőtanárként. A gyermekek az ország különböző helyéről jöttek ebbe az intézetbe, itt a diákotthonban laktak, szükségük volt egy kis „szülői” szeretetre. Ez a családi szeretet, ez a légkör az egész intézetre jellemző volt. Rendszeresen vitte a látássérült gyerekeket sportversenyekre, a többségi iskolákkal összemérték sportteljesítményüket, ezek önbizalmat adtak, énképük javulását eredményezték. Mindig azt sugallta nekik szeretettel, humorral, apai szigorral: „*ne hagyjátok magatokat, ne a pálya széléről nézzétek majd az életet!*”

Gyengénlátó gyerekek között

Így emlékezett vissza azokra az évekre: „Ezek a gyerekek tudnak futballozni?!» – csodálkozott évekkel ezelőtt intézetünk egyik vendége az udvaron focizó fiúkra. Akkor már furcsállottam ezt a kérdést, de eszembe jutott: hisz én is hasonlóan éreztem 1972-ben a »kezdetnél«. Alapító tag voltam, s kollégáimmal együtt csinosítottuk, alakítottuk az új épületet. Szerencsére hamar rájöttünk, féltés helyett türelmes szeretetet kell adnunk. »Csak az az igazán fogyatékos, akinek a lelke sánta« – írta az egyik volt tanítványunk. Ezeket a »sánta lelkeket« kellett egészségessé tennünk. S ebben én is szívesen részt vettem nem csupán mint nevelőtanár, de mint testnevelő is. A sport fegyelmező ereje köztudott.

»Ha mindent megtanultunk, akkor ugye...« – így kezdődött a mozgásra, sportolásra vágyó gyermekek kérdése. Igen! Akkor mentünk a tornaterembe. Következtek az esti pókfocimeccsek, labdajátékok, s másnap a nagy túrák az erdőben. Nekünk a »célséta« színhelye az erdő volt. Testedzésen túl milyen nagyszerű nevelési lehetőségem nyílt! Ilyenkor a spontán vagy éppen irányított beszélgetések derűt, vidámságot szellemi és testi felüdülést jelentettek mindnyájunk-

nak. Az »erdei iskolai órák« a mai napig is színfoltjai az akkori pedagógiai tevékenységemnek, gyakran emlegetik a tanítványaim is.

S a házi és a nevelőotthoni bajnokságok, sportesemények? Ősszel és tavasszal lázba hozták az egész intézetet. Egy-egy »futball-rangadó« mérkőzés esemény volt. A nagyok segítették a szervezést, a kisebbek lelkes szurkolók voltak. Rangot jelentett egy-egy osztálynak, ha a csapatuk legyőzte a párhuzamos osztály csapatát vagy a nagyobbakat. Hát még milyen öröm volt, ha az iskolán kívül, a nevelőotthonok közötti bajnokságokon is jól szerepeltek az »aranylábúak«.

Egész évben asztalitenisz-bajnokság is folyt. Igaz, néha kicsit zajosak voltak ezek a mérkőzések, de gyermekeink mozogtak, játszottak. Emlékszem, patronált bennünket egy katonai zászlóalj is, Apafán. Ott rendezték meg a honvédelmi napokat. Micsoda élmény volt a kamasz fiainknak: még célba is lőttek!

»Ezek a gyerekek tudnak futballozni?« – kérdezte vendégünk. Igen, s bízom benne, hogy az élet pályáján is, s nem ülnek a »kispadon«. Ha sikerül egy nehéz helyzetet megoldani vagy kivédeni, odakiálthatom nekik: Szép volt fiúk!»

Debrecenben a megyei és a helyi szakszervezeti munkát is hozzáértéssel végezte. Harcolt a gyermekekért, a kollégákért. Egyenes ember volt, szerette az igazságot, a rendet, igazi pedagógusalkat: jó humorú, színes egyéniségű, gazdag ismeretanyagú, művelt, szuggesztív személyiség volt. Erős lélekkel viselte a sorozatos családi tragédiákat, soha senkit nem terhelte gondolataival. Mellette biztonságot érzett felnőtt és gyermek egyaránt.

Egészsége megromlott, leszálalékolták, majd nyugdíjba ment. Emberpalánták helyett igazi palántákat gondozott, szenvedélyesen szerette a kertészkedést. 40 éves példás házasság után megözvegyült, majd feleségül vette volt kolléganőjét.

Az élet megadta neki, hogy még átvehette a vasdiplomáját is.

Ki hogy látta őt a hosszú évtizedeken át?

Kollégiumi diáktársa (K. J.): »Karcsi? Ő egy igen ragyogó humorral megáldott jó barát volt. Kitűnő sportolónként együtt öregbítettük iskolánk hírnevét. Van is egy képem, amikor egy magasugró versenyen taroltunk.«

Levél egykori diákjától, Konyárról: »Kedves Igazgató bácsi! (Ugye írhattam volna Karcsi bácsit is?) Sz. G. vagyok, a nevem ismerős lehet, de rám lehet, hogy nem tetszik emlékezni. Nem voltam valami jó tornából. Most már nem veheti Karcsi bácsi hízelgésnek, ezért merem leírni: mindenki szerette, tisztelte a Hány házaspárt. Karcsi bácsi jó humorát, igazságosságát mint gyerekek nagyra értékeltük. Volt tekintélye előttünk, de nem retgettünk, ha megláttuk (mint megannyi más igazgatótól később). Felejthetetlenek voltak a tornavizsgák, a táborok. Emlékszem, jó néhány szakkörre is jártunk, volt néptánc, zongoraóra, akkor igazán második otthonunk volt az iskola... Magas szintű volt az oktatás is, én a derecskei gimnáziumban is jeles lettem, hála a konyári iskola sokoldalú oktatásának...«

Egy látássérült gyermek (H.M.): »Karcsi bácsinak örültünk a legjobban. Már alig vártuk, hogy ő legyen velünk. Akkor legalább végre nagy túrákat tettünk a közeli erdőbe, mindig szervezte nekünk a sporteseményeket, bajnokságokat. Esténként tanulás után folytatásban olvasta nekünk a kedvenc regényünket, az Indul a bakterházat.«

Egy pályakezdő kolléganő visszaemlékezéseiből (Sz. Zs.): »Ő, azok a hetvenes évek, nevezetesen 1972 ősze. Ekkor nyílt meg intézetünk. Mi kezdő ifjak nagy kíváncsisággal néztük a belépő, zömmel már nagy tapasztalatú, leendő kollégáinkat. Megjelent egy magas, egyenes tartású, ruganyos mozgású, markáns arcú úriember. Hú, de szigorú! – gondoltuk. Majd kiderült, hogy nem véletlen a harmonikus mozgása, hiszen testnevelő. Hamarosan azt is megtudtuk, hogy a markáns arc sok humorral, vidámsággal megáldott személyiséget rejt. A legfontosabbat tőle tanultuk: szeretettel, humorral lehet legeredményesebben nevelni a gyermeket. Szakszervezeti titkárként védte érdekeinket, jogainkat.«

Kincses Gyula, a Gyengénlátók Általános Iskola és Nevelőotthona igazgatójának véleménye: »Negyvenedik esztendeje végez pedagógiai tevékenységet. 1972-től intézetünk dolgozója. Napi teendői elvégzése mellett kiemelkedő munkát fejt ki a nevelőotthonok közötti sportrendezvények, vetélkedők lebonyolításában. Az intézmény alapításától munkahelyi szakszervezeti titkár. Pedagógiai ismereteit rendszeresen gyarapította. Önálló véleményét, őszinte, segítőkész közvetlenségét szívesen fogadták tanulók, dolgozók.«

Oklevelek, kitüntetések:

- * Oklevél – a Tóthfalusi Sándor Kulturális Versenyen elért eredményes szereplésért Debrecen, 1959.
- * Oklevél – Hazafias Népfront Bizottsága és a Tanács Végrehajtó Bizottsága Konyár, 1971.
- * Kiváló Munkáért kitüntető jelvény 1983.
- * Oklevél – Szakszervezetek Országos Tanácsa Elnökség Budapest, 1985.
- * Pedagógus Szolgálati Emlékérem Művelődésügyi Minisztérium, 1986.

Lánya és sok tanítványa – ha nem is testnevelő tanárként – folytatta ezt a pályát. Munkássága, lényge irányítúként szolgált nekik. Ember volt a szó legnemesebb értelmében. Csak az ilyen emberek vehetik azt a bátorságot, hogy Embert neveljenek.

Életének hitvallását, szellemi örökségét Márai Sándor *Füveskönyvében* olvasható szép gondolataival foglalhatnánk össze: „*Utolsó lehettemmel is köszönöm a sorsnak, hogy ember voltam, és az értelem egy szikrája világított az én homályos lelkemben is... Történhetett velem más, jobb, nagyszerűbb? Nem történhetett. Megéltem a legtöbbet és a legnagyobbat, az emberi sorsot. Más és jobb nem is történhetett velem.*”

Felesége,
HÁRYNÉ PAPP GIZELLA tanító
Debrecen

HEGEDŰS JÁNOSNÉ Nagy Irma (Földes, 1939. január 17. – Füzesgyarmat, 2015. január 17.)
óvónő

„*Gyermekekkel foglalkozni minden bizonnyal a leghálásabb munka, ami a földünkön osztályrészünkül jutott, de saját tökéletességünket is ez mozdítja előre.*” (Brunsztvík Teréz)

Nagy Irma, Földesen született Bene Ilona és Nagy Albert első gyermekéül. Szülei saját birtokukon földműveléssel és állattartással foglalkoztak, majd a Földesi Mgtsz-ben dolgoztak egészen nyugdíjba vonulásukig. Földműves családból származott, ezért gyermekkorát és egész életét meghatározta a szorgalom, a kitartás, a munka megbecsülése és tisztelése. Felmenői is földesi lakosok voltak. A szülőföldjéhez való ragaszkodás minden fontos döntésében befolyásolta. Szüleivel a Kazinczy út 507., majd az Északi sor 12. szám alatt laktak, ez a ház a mai napig a család tulajdonában áll. Itt nőttek fel húgával, nagy-nagy szeretetben nevelkedve. A szorgalmas és dolgozó szülők minden tőlük telhetőt megadtak lányaiknak.

Óvodába és iskolába is Földesen járt édesanyánk, élményekben gazdag idők voltak ezek, óvó nénijét, tanítóit, osztálytársait mindig nagy szeretettel emlegette, és minden lehetőséget megragadott, hogy a kapcsolatot tartsa velük. Már kisgyermekkorában megfogalmazódott benne, hogy óvónő szeretne lenni, és tudatosan készült a pedagógusi hivatásra. 1953-ban a nyolcadik osztály elvégzése után jelentkezett a Püspökladányi Óvónőképzőbe. A nehéz társadalmi és anyagi körülmények ellenére édesanyja támogatásával valóra váltotta gyermekkori álmát, és óvónő lett.

1956-ban végzett. Fialat óvodapedagógusként **Füzesgyarmaton a Széchenyi úti óvodában** kapott állást. Szeretett volna a szülőfalujába kerülni, de ez nem sikerült.

Az akkori rendszer akadályt gördített tervei elé. Azért esett választása Füzesgyarmatra, mert a felkínált lehetőségek közül ez volt legközelebb szeretett falujához, Földeshez. 1956–1994-ig dolgozott ugyanabban az óvodában.

Családot is Füzesgyarmaton alapított. Férjével, Hegedűs Jánossal 55 évig éltek boldog, harmonikus házasságban. Két leányuk, született, akiket nagy szeretetben és odafigyeléssel neveltek.

A négy évtizedes óvónői pályája során a füzesgyarmati emberek hamar a szívükbe zárták. Ez motiválta őt arra, hogy szakmai munkájában kiteljesedjen. Hivatását beosztott óvónőként kezdte, hét év után körzeti szakfelügyelő lett, majd járási játékmódszertani munkaközösség vezető. Kiemelkedő szakmai tevékenységének köszönhetően 1968-tól egészen nyugdíjazásáig vezető-helyettesként segítette az intézmény-változásokkal teli, színvonalas munkáját.

Fontosnak tartotta, hogy a gyermekek játékos tevékenységekkel szerezzenek ismereteket és tapasztalatokat. Saját készítésű eszközeivel gazdagította az óvodai játéktárat, amelyhez természetes anyagokat használt. Nagy odafigyeléssel, újszerű ötletekkel és jó ízléssel díszítette az óvoda belső tereit és csoportszobáját. Minden igyekezetével arra törekedett, hogy a rábízott gyerekeket képességeik maximumára juttassa, teljes körű személyiségfejlődésüket elősegítse, és felkészítse őket az iskolai életre. Mindezt tette szerény egyéniséggel, elhivatottsággal, hihetetlen alázattal és őszinte gyermekszeretettel. Több óvodásából lett óvónő, tanítónő, tanár és magas képesítésű ember társadalmunk számára.

Az óvodájában biztos pont volt a kollégái, a gyerekek és a szülők életében. Gyakorlott, tapasztalt óvónőként ötletekkel, tanácsokkal látta el munkatársait, szívesen támogatta, mentorálta a pályakezdő kollégákat. Rendszeresen vállalt bemutató foglalkozásokat, óvodai csoportjával fellépéseket, amelyen jó pedagógiai érzéken kívül ügyességét és kreativitását is megmutathatta. Mindennapi munkája mellett szakszervezeti bizalmi, majd titkár lett, négy tagóvoda dolgozóit képviselte. Hangot adott érdekeiknek, az üttörő szerepét töltötte be. Mindenkihez volt egy kedves szava, a hozzá fordulóknak segített, vigaszt tudott nyújtani, soha nem bántott meg senkit, és ha megbántották, nem volt benne harag. Kivételesen jószívű, jóindulatú, empátikus természete példaértékű volt kollégái körében. Óvodásai és azok szülei szerették és tisztelték pedagógiai munkáját. Az intézményben aktívan bekapcsolódott a közös összefüggések, teadélutánok szervezésébe, megvalósításába, amelyek hagyománnyá váltak. A színvonalas, ötletekkel teli anyák napi, Mikulás és farsangi ünnepségek, valamint óvodai évvárók maradandó élményeket és örömet nyújtottak a gyermekek és a szüleik számára.

Évváró az óvodában (1983)

Mikulásünnepség (1991)

Füzesgyarmat vezetői is elismerték munkáját különböző jutalmazásokkal és dicséretekkel. 1973-ban és 1975-ben *miniszteri dicséretben* részesült, 1988-ban *Kiváló Pedagógiai Munkásságáért Érdemérm*et kapott. Számos *szakszervezeti dicséret* tulajdonosa volt. 1994-ben, nyugdíjba

vonulásakor *Szolgálati Érdeméremmel* és *Szakszervezeti Eötvös József bronzéremmel* köszönték meg közel négy évtizedes munkáját. Sikeres, felfelé ívelő pályáját segítette a szüleitől és férjétől kapott, mély érzelmekre épülő szeretet, a biztonságot jelentő családi háttér. Ebben a szeretetben nevelte két lányát, akik követték őt a pedagógusi pályán óvónőként és tanítónőként. Nagy büszkeséggel és boldogsággal töltötte el, hogy családján belül átadhatta a „stafétabotot”.

Nyugdíjba vonulása után az óvoda iránti szeretete, töretlen szellemi aktivitása továbbra is megmaradt. Segítséget nyújtott kollégáinak, nyomon követte az óvodai életet. Volt óvodásai még nyugdíjba vonulását követően is rendszeresen meglátogatták, felkeresték egy-egy szál virággal. Együtt felidéztek az óvodai élményeket, „Irmuska néni” kedves szavait, szerető gondoskodását. Nyolcadik osztály végén az utolsó óvodai csoportjába járó gyerekek meghívták a ballagásukra. Örömmel tett eleget a meghívásnak, és a saját maga által készített festménnyel ajándékozta meg őket.

A közel negyvenéves szakmai tapasztalatokból, eseményekből, történetekből, emlékképekből önálló könyvet írt *Gyermekvilág Füzesgyarmaton* címmel. Ebben a könyvben a történelembé ágyazva saját szakmai életútját is beleszőtte. Szeretettel és tisztelettel állított emléket a füzesgyarmati óvoda első óvónőjétől kezdve az óvodában dolgozó volt kollégáinak, munkatársainak, az óvoda fejlődését segítő személyeknek, közösségeknek. A „Lurkófalvi-napok” óvoda történeti kiállításán (2005. október 14–21) a könyvében összegyűjtött anyagok alapján emlékezett meg az óvodák történeti múltjáról. Az óvoda fennállásának 110 éves óvodatörténeti évfordulójára festményt készített, amely jelenleg is a bejárati folyosót díszíti. Kreativitása, ötletessége kimeríthetetlen volt, hobbiként képeket festett és kézműveskedett. Festményei Füzesgyarmaton és Budapesten is kiállításon vettek részt. Nyitott volt az újra, tudásvágya egész életén át végigkísérte. A modern technika vívmányait is szellemi frissességgel, érdeklődéssel fogadta, és hamar elsajátította a számítógép használatát.

Idős édesapjáról férjével együtt, hosszú évekig odaadóan gondoskodott. Szerető, odafigyeléssel segítette négy unokája nevelését, nagy örömmel töltötte el a velük való foglalkozás és töltődés. Fontos volt számára a családi kapcsolatok ápolása. Nagy gondot fordított otthonának és kertjének szépítésére, több alkalommal kapott elismerést szépen gondozott, virágos udvaráért. 2012-ben elvesztette férjét. Ezt sohasem tudta feldolgozni. A hátralévő években minden erejével szeretett családját segítette. A lányai, vejei, unokái, a közös családi programok, együttlétek, ünnepek jelentették számára a biztonságot. Utolsó napjaiban nagy boldogság érte, megszületett első dédunokája. A kisbaba körüli teendőkben fiatalos lendülettel és nagy odaadással segített. Az öröme nem tartott sokáig, mert 2015. január 17-én váratlan hirtelenséggel eltávozott közülünk, nagy űrt hagyva maga után, a család, a földesi és a füzesgyarmati lakóközösség életében is.

Rendkívül kedves személyisége, életútja, elhivatottsága, családjához, az emberekhez való őszinte viszonya példaként szolgál számunkra. Pedagógiai hitvallását, amely az egész pályáját végigkísérte, az alábbi gondolatokkal fogalmazta meg a *Gyermekvilág Füzesgyarmaton* című könyvében: „*Őrizd meg a múltat, / Szeresd a jelent! / A múlt Én vagyok, és Te a jelen. / Tudásoddal, emberségeddel építsd a jövőt!*”

Lányai,
KURUCZNÉ HEGEDŰS MAGDOLNA óvodapedagógus
Budapest
és RÁTKAINÉ HEGEDŰS ILONA tanítónő
Szolnok

HUBERT ISTVÁNNÉ Nitschinger Márta (Csánig, 1918. december 20. – Sopron, 2001. december 25.) polgári iskolai tanár

Édesapja, Nitschinger János pozsonyi német-magyar családból származó, evangélikus kántortanító. Édesanyja, Hasza Jolán büki kovácsmester lánya. Protestáns alapú, puritán nevelést kapott. A családban jellemző volt a törekvés a Biblia tanításának megismerésére és követésére, a szeretetalapú egymásra figyelésre. Három fiatalabb testvére született: János, Pál, Jolán. Az édesapa áthelyezései miatt a családnak gyakran költöznie, a gyerekeknek iskolát váltania kellett.

Márta a négy elemi a lébenyi elemi iskolában végezte, majd püspöki engedéllyel a Pápai Református Gimnáziumba került. Abban az időben ott csak fiúk tanultak, némelyik évfolyamra vettek csak fel egy-egy kiválóan tanuló lányt. Egyedüli lányként hatvanhárom fiú osztálytársa volt. Nagy tekintélyű, szigorú tanárainak igyekezett jól megfelelni. Kötelességtudása, szorgalma, tudásvágya, édesapja példája motiválta. Tanáraitól nemcsak magas szintű ismereteket, hanem hitének megerősítését, hazaszeretetének mélyülését, komoly erkölcsi tartást, fegyelmet is kapott. Amikor első osztályos gimnazista volt, későbbi férje, Hubert István ugyanott tanult a 8. évfolyamon. Évtizedekkel később mosolyogva mondta: emlékszem, volt ott egy kis fekete copfos.

A pápai gimnáziumban befejezett négy év után a Soproni Magyar Királyi Leánygimnáziumban folytatta tanulmányait. A kötelező tananyagon kívül éveken át gyorsírást is tanult, komoly versenyeken szép helyezést ért el. 1937-ben a gimnáziumot jeles eredménnyel fejezte be. Érettségi vizsgát hat tantárgyból tett, szintén jelesen, így kitüntetéssel fejezte be középiskolai tanulmányait. Tanárai közül meg kell említeni Szende Mária tanárnőt, aki a mennyiségtan és a természettan oktatója volt. Ő tanácsolta számára a matematika–fizika szakos tanári pályát.

Hogy pedagógus legyen, az már korábbi elhatározása volt. Vonzó, követendő példát kapott édesapjától, látva tanári elhivatottságát, folyamatos önképzését, kreativitását, lelkiismeretes szolgálatát. Ezért jelentkezett a Szegedi Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola mennyiségtan–természettan–testgyakorlás, mai elnevezéssel matematika–fizika–testnevelés szakára. Fő szakja a matematika volt, azt a Szegedi Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen végezte.

Mivel szüleinek a három fiatalabb testvért is taníttatnia kellett, pontosan tudta, csak akkor tanulhat, ha ösztöndíjat sikerül nyernie. Annak pedig feltétele volt a jeles teljesítmény. Szorgalmas tanulásának köszönhetően ezt sikerült is elérnie. Kollégiumban lakott, és nagyon szerény anyagi körülmények között élt. Szorgalmi időben ritkán volt pénze útiköltségre, hogy hazautazzon Sopronba, néha még bélyegre sem futotta, hogy a megírt levelet hazaküldje. Pedig nagyon hiányzott neki a család szeretetteljes légköre. Diákévei igazán a tanulásról szóltak. Kollégiumban lakott, és rengeteget tanult. 1941 júniusában mindhárom szakon jeles diplomát szerzett, majd jeles tanári vizsgát tett.

1941-ben tett esküt Újvidéken. Helyettes tanárként az **Óbecsei Magyar Királyi Állami Polgári Leányiskolába** helyezték. Heti 26 órában számtan–mértant, természettant, vegytant, ásványtant, fizikát, egészségtant és testgyakorlást tanított. Osztályfőnök is lett a 3. osztályban. A Dobó Katica Ifjúsági Sportkör vezetőjeként asztalitenisz, úszó, korcsolyázó, játékos atlétika és tánc szakosztályt is vezetett. Tagja lett a Vöröskeresztes Egyletnek és a Légoltalmi Ligának. Osztályát tovább vitte a 4. évfolyamon is. Tanítványai boldogok voltak, hogy végre magyar anyanyelvű tanártól magyar nyelven tanulhattak.

Ott élte át a „hideg napokat”. Háború volt, előfordult, hogy csak az út közepén közlekedhettek, hogy mindenkit szemmel tudjanak tartani. Amikor újra iskolába mehettek, azt vette észre, hogy a kedves kis szerb és zsidó leányok helye az osztályban üresen maradt.

1943. augusztus 1-jén **Csornára, a fiú polgári iskolába** helyezték. Sopronba, a szüleihez és testvéreihez költözött, innen járt Csornára. 1945. március 28-án, egy szörnyű, éjjeli szovjet bombázás után családjával nyugatra indult. A menekülés és a tiroli menekülttáborokban töltött közel két esztendő hosszú regény alapját képezhetné. Édesanyja nem bírta kint, és az első lehetőségek egyikén 1947. január 8-án Mártával együtt hazajött. Beteges édesapja és diákkorú testvérei Ausztriában maradtak.

1948 januárjában került vissza Csornára. Nem volt könnyű újra beállni régi munkahelyére. Ez év őszén, az államosítás után a **leányiskolába** helyezték. Később az iskola **II. Rákóczi Ferenc** nevét vette fel. Nitschinger Márta sok örömét lelta a tanításban. Ősei is tanítók voltak, később gyermekei is pedagógusok lettek. Tanári pályája során mindig érezhette, hogy megbecsülik és szeretik.

Óradóként a csornai gimnáziumban (1949)

Akadtak nehéz esetek is. 1949-ben nem volt hajlandó aláírni a Mindszenty József hercegprímás elleni ívet. Erről önéletrajzában így ír: „Somogyi Edit volt a sok nevelő között a másik, aki szintén megtagadta az aláírást. Az igazgatónk napokig nem küldte el az ívet. Várt. Végül órára jött be hozzám, megállt a tanári asztalnál, háttal a gyerekeknek, és szinte könyörgött: »Márta! Írd alá! Gondolj az édesanyádra! Mi lesz veletek?« Csendben csak azt mondtam: – Küldd el, nem tudom aláírni. Majd éhen fogunk halni. Edit sem írta alá. – Néhány nap múlva igazgató-nőnk a következő szavakat mondta nekünk: »Ha minden keresztyén olyan lenne, mint ti – talán én is az lennék.«”

Fia, Hubert Pál emlékezése édesanyjáról és egyben volt tanáráról: „Oktató-nevelő munkáját mindig igényesen, szeretettel, humánumon alapuló, következetes szakmai szigorral végezte. Diákjait jól ismerte és szerette. Minden apró eredményt, igyekezetet dicsért, bátorított. Sokat tett azért, hogy a jó képességű, de nem kellő szorgalmú tanulókat az általuk elérhető legjobb teljesítményre sarkallja. Sokan köszönhetik neki, hogy érdeklődésüknek és képességeiknek megfelelő iskolába kerültek. Amikor egy volt tanítványától érdeklődött valaki középiskolai eredményeiről, ezt mondta: »A matematikával nincs gondom. Hogyan is lenne gondom, mikor az általános iskolában a matematikát Márta néni tanította nekem«. Tanártársai, tanítványai és a szülők nagy része felismerte kiváló pedagógiai tulajdonságait, eredményes módszereit, hiteles egyéniségét. Látták, hogy rendkívüli tartással élte életét az igen nehéz, gerincet roppantó, lelket nyomorító évtizedekben. Sokak számára Csornán követendő példa lett.”

Tóthné Takács Gyöngyi, volt tanítvány visszaemlékezése: „Igazi szakértelemmel, elhivatottsággal és felelősséggel végezte munkáját, és ha akartuk, ha nem, elsajátítottuk az összefüggéseket és az alapvető feladatok megoldási módját. Óráin fegyelmezettek voltunk, és nagyon figyeltünk arra, amit mondott és tett. Azok után, amit nekünk nyújtott, teljes joggal várta el tőlünk, hogy tanuljunk és tudjunk. Nem is kellett magántanárhoz járnunk. Több-ször elmondta, milyen módszerrel készülünk fel önállóan és eredményesen a következő órára: elsőként önállóan oldjuk meg az órai feladatokat újra, majd csak ezután készítsük el a számtan házi feladatot. Márta néni megbízott

bennünk. Az utolsó óra után – engedélyével – többször ott maradtunk a tantermünkben. Nem zajongtunk. Gyakoroltuk a számtan feladatokat, még a táblán is szerkesztettünk. Így segítettünk egymásnak felkészülni a következő napra.”

Szabó Margit, volt tanítvány visszaemlékezése: „Én, elég magas lány lévén a leghátsó padban ültem, és ez ok volt arra, hogy néha elkalandozzon az órán a figyelmem. Márta néni észrevette, féltett, és így szólt: »Szabó Margit a mai naptól minden algebraórán ide költözik elém az első padba, így kénytelen lesz figyelni.« Nekem ez akkor nagyon nem tetszett. De a javamat szolgálta, mert év végén algebrából is ötöst kaptam. Attól kezdve Táltosnak hívott.”

„Testvéreimmel együtt ma is köszönettel tartozunk Márta néninek. Tizen voltunk testvérek, valamennyiünket tanította. Félárván nőttünk fel, mert apánk fiatalon meghalt. Márta néni konkrét javaslatokat adott a továbbtanulásunkhoz. Kata húgomnak osztályfőnöke is volt. Mikor unokatestvérevel együtt matematikából felvételizett a győri Textilipari Szakközépiskolában, a felvételiztető tanár megjegyezte: »Látom csornaiak, és Márta néni tanítványai voltak. Fel vannak véve«.” (Bognárné dr. Cser Ágnes tanár visszaemlékezése)

Nitschinger Márta 1951-ben ment férjhez Hubert István evangélikus lelkészhez. Két gyermekük született, Sarolta Márta (1952) és Pál István (1953). Az 1950-es és 1960-as évek egyházellenes politikája lelkileg is, anyagilag is megnehezítette életüket, de hittel, lelki erővel viselték a próbatételeket. Mint lelkészfeleség is mintaszerűen tette dolgát, igazi hűséges társ volt.

„Szívén viselte gyülekezetei, egész egyháza sorsát. Aggodalommal töltötte el, ha megosztottságot, széthúzást látott. Mindig a szeretettel párosuló, az emberi méltóságot megőrző megoldás híve volt” – emlékezik rá Szűcs Vilma.

Azokban az években is, amikor ezt felettesei rossz néven vették, minden vasárnap részt vett az istentiszteleteken. Nem azért, mert ez lelkészfeleséggént elvárható vagy természetes volt, hanem mert ki sem bírta volna nélküle. Az 1950-es évek közepétől 1983-ig kántorként szolgált. Tagja volt a gyülekezeti énekkarnak, karácsonykor az iskolások verses-zenés műsorokat adtak elő, azokat ő tanította be. A nagy kertben úgy ültetett virágot, hogy azok folyamatosan nyílvá díszíthették az oltárt. A kerti munkára gyakran csak az esti órákban jutott ideje, ilyenkor a közeli vasúti lámpák adta fényben dolgozott. Naponta főzött a családnak. A családi vendégkönyv a bizonyíték rá, milyen sokan vendégeskedtek náluk. Több alkalommal volt püspöklátogatás, amikor is a templomi szertartás után a lelkészcsalád látta vendégül a Budapestről, Sopronból érkezett egyházi vezetőket, és velük a helyi presbitériumot. Gyakori vendégek voltak a rokonokon kívül rábaközi lelkészek és családtagjaik, régi ismerősök, diáktársak, tanítványok.

Folyamatos szolgálat volt az édesanyánk élete. Hétfőtől szombatig az iskola, vasárnap a templom. Panaszkodás és zúgolódás nélkül, derűsen tett mindent. Látogatta, segítette a betegeket, gyászolókat, tanácsokat adott élőszóban és levélben. Sok hálás, köszönő sor tanúsítja ezt. Tanítványait sem csak kötelességből látogatta, tudni akarta, ki honnan jött, hogyan lehetne legjobbat tenni érte. Az idő múlásával idősödő rokonai Pozsonyban és Sopronban egyre több segítségre szorultak. Rendszeresen látogatta és segítette őket. Férjével nagy tiszteletben tartották egymás hivatását, kölcsönösen segítették egymás munkáját. Közben munkahelyén sok igaztalan sérelem érte. Újabb és újabb problémahelyzetekkel kellett szembesülnie, melyeket szilárd erkölcsi tartásával, konok következettségével mindig jól oldott meg.

„Márta néni a helyi evangélikus lelkész felesége volt, aki soha nem érezte velem, hogy én, akinek az apja az akkori határőrség katonatisztje volt, és ateista szellemben nevelt bennünket, ne lennék ugyanolyan, mint a többi gyerek.” (Némethné Ritter Mária, volt tanítvány)

Nem volt könnyű helyzetben akkor sem, amikor az 1960-as években gyermekeiket beíratják hittanra. Pedig tudta, visszaadják azok munkakönyvét, akik ezt teszik. Nem voltak egyedül ezzel a szándékkal, öten voltak. Másnap behívatta az igazgatónő, és azt mondta: „A párt megérti, hogy a pap beírattja gyermekeit.” A többiek a nyilatkozatukat visszavonták. 1968-ban volt a legnagyobb veszélye annak, hogy elbocsátják. Nem tudta alávetni magát annak, hogy ne vegyen részt többé istentiszteleten. Az 1968-ban történtek után jó ideig érezhetően elhúzódtak tőle a kollégák, de ő maga sem törekedett közérjük. A tízperceket is a gyerekek között töltötte.

„Kellott egyszer egy fogalmazást írni arról, ki a példaképünk. Anyámra és a nagynénémre gondoltam. Végül Márta néni mellett döntöttem. Róla írtam. Ő nem simogatta meg a fejem, mint anyám, nem viccelődött velem, mint a nagynéném. Komoly volt. Erős vár. Megértett mindent. Ember volt.” (Somogyi Katalin, volt tanítvány)

„Szerettünk volna hozzá hasonlóvá válni. Haját sima kontyba tűzve hordta, a mi hajunk rövid, egyszerűen nyírt, vagy copfba font volt. Iskolaköpenyt hordtunk, Márta néni is. Nem okozott problémát, hogy abban kell járnunk. Elmaradtak az öltözködés, frizurák miatti rivalizálások. Kicsit egyformák voltunk. A tudással kitűnni viszont nála nem volt szégyen.” (Tóthné Takács Gyöngyi, volt tanítvány)

„Szegény, sokgyermekes családból származom. Szüleim nem akarták, hogy továbbtanuljak. Márta néni többszöri rábeszélésére volt szükség, hogy engedjenek továbbtanulni. A szakiskolát is csak úgy voltam képes befejezni, hogy mindennap ennivalót hozott nekem, mert többször is rosszul voltam éhségemben, és hazaküldtek az iskolából. Mindig tartotta bennem a lelket, hogy legyen erőm folytatni. Velem együtt örült, mikor sikerült a kertészeti szakiskolába felvételt nyernem. Ma is hálás vagyok mindezért.” (Cser Jánosné Bokor Ágnes visszaemlékezése)

„Nyugdíjazása után néhány évre megnyertem iskolámnak, a **csornai Széchenyi István Általános Iskolának**. Olyan természetesen illeszkedett tantestületünk közösségébe, mintha mindig köztünk tevékenykedett volna. Amikor egy német iskolával leveleztünk, és meglátogattuk egymást, ő volt a tolmácsunk, küldöttségünk legfontosabb tagja. Egy alkalommal megemlítettem, hogy csodálom a Biblia fordítóinak veretes magyar nyelvét, irodalmi értékeit, a műveltségben betöltött szerepét. Másnap egy szép ajándékkal lepett meg: a Károli Gáspár fordította Bibliával, amely ma is könyvtáram legértékesebb darabja.” (Hudy Endre, igazgató visszaemlékezése)

Tanítványaival és kollégáival Csornán (1963)

Mivel mindkét gyermekük családjával Sopronban telepedett le, Hubert István nyugdíjazása után, 1983-ban a szülők is közelükbe, Sopronbánfalvára költöztek. Nem volt könnyű megválniuk Csornától, de sok örömet jelentettek számukra az egymás után születő unokák: Orsolya, Dávid, Ágnes, Ákos, Zsófia, Katalin közelében lenni, fejlődésüket látni és segíteni. Könnyítette a soproni életbe illeszkedést a sok régi emlék és ismerős, hiszen régebben itt lakott, itt járt gimnáziumba, férje itt végezte el az evangélikus teológiát. Még ezek az évek is hoztak szolgálati lehetőséget nekik. 1987–1988-ban Hubert Istvánnak az egyik fiatal lelkész társa azzal a feltétellel kapott külföldi ösztöndíjat, ha gondoskodik helyettesről. Az idős lelkész-kantor házaspár hónapokon át minden vasárnap kora reggel útra kelt Sopronbánfalváról, hogy többszöri átszállással eljussanak a rábaközi falvakba, Kisbabra, Bodonhelyre, Mérgesre istentiszteleteket tartani.

1988-ban férje váratlan halála az egész családot megrendítette. Márta néni nagy lelki erővel élte tovább özvegyként életét. Tíz évig a sopronbánfalvi gyülekezet kántora volt magyar és német nyelvű istentiszteleteken. Sokat segített unokáinak a tanulásban, főleg matematika, fizika, latin és német tárgyakból, rendszeresen végezte továbbra is a diakóniai munkát, a beteglátogatást, segítségnyújtást. Nem hiányzott a városban rendezett történelmi megemlékezésekről, ismeretterjesztő előadásokról, hangversenyekről, kiállításokról. Aktív levelezést folytatott: a régi kollégáktól, tanítványoktól, a csornai gyülekezeti tagoktól kapott levelek soha nem maradtak válasz nélkül.

1991 szeptemberében kapta meg *aranydiplomáját* Szegeden. Őszintén érdekelte volt tanítványai sorsának alakulása. Többször részt vett azok találkozóján, Csornán, sőt a bácskai Óbecsén is. 1998-ban első tanítványai hívták meg a vajdasági városba 55 éves találkozásukra. Hetvenkilenc

évesen, a nagy távolság ellenére vállalta az utat. Felejthetetlen élményként élte meg azt a találkozást.

Végzős osztályának lánytanulóival (1973)

Pedagógusi pályája nem csak gyermekei és sok tanítványa számára lett követendő példa, unokái közül Ágnes német-ének szakos tanár, Dávid, Zsófia, Katalin szociálpedagógus lett.

A hosszú, tartalmas életet 2001. október 29-én egy súlyos közlekedési baleset törte meg. Vétlen áldozatként, súlyos sérülésekkel került kórházba, ahol még nyolc hétig, karácsonyig szenvedett. Sok látogatója volt. Egyik utolsó mondata így hangzott: „Érzem a szeretet áradását felém.”

Kopjafáján Sopronban, a balfi úti evangélikus temetőben Pál apostol szeretethimnuszának egy sora olvasható: „A szeretet soha el nem múlik.”

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2014-ben, a „*Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében*” című emlékkönyvsorozat ötödik kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel emlék!” Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.).

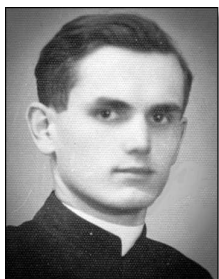
*Lánya,
STINNERNÉ HUBERT SAROLTA tanár
Sopron*

*„Jó tanárnak lenni hivatás, belülről fakadó
szükség, amely nem szűnik akkor sem, amikor
valaki a pályája végére ér.”*

(Kajtárné Botár Borbála)

I

IVANCSÓ TIBOR (Nyírgyulaj, 1927. július 11. – Nyíregyháza, 2006. február 11.) görögkatolikus pap, hitoktató, hitoktatási felügyelő

Tíz éve költözött az örökkévalóságba – közel nyolc évtized földi élet után – Ivancsó Tibor, illő tehát, hogy megemlékezzünk róla. Emléke nem halványodott sem a családjában, sem az általa papként és hitoktatóként vezetett közösségekben. Sírját a család tagjai és idegenek is rendszeresen felkeresik, virágot tesznek rá, s ami fontosabb: imádságot mondanak érte.

Pedagógus családból született, s a szó eredeti értelmében – bár a papi hivatást választotta – vérbeli pedagógus lett annak fényében, hogy a „paidagogosz” görög szó eredetileg „gyermekkísérőt” jelent. Vagyis olyan személyt jelöl, aki nem erőszakkal tölti bele a gyermek fejébe az ismereteket, hanem aki végigkíséri őt a tudás megszerzésének rögzös útján. Nos, ezt tette ő is, egész életében. Nemcsak hat gyermekét segítette a diploma megszerzésében (egyesekek többet is szereztek), nemcsak huszonhét unokája testi-szellemi-lelki fejlődését figyelte aggódó szeretettel, nemcsak az élete során rábízott egyházközségeket vezette lelkiismeretesen, hanem a hitoktatást is igazi belső elkötelezettséggel végezte a gyermekek között. A szertartások maradéktalan elvégzése mellett ez volt a másik életeleme.

Édesapja Ivancsó Jenő Ödön kántortanító volt (arcképvázlata 2012-ben jelent meg – a szerk.), édesanyja pedig Groholy Mária. Keresztneve alapján Tibor Emmánuel Ödön volt a keresztnéve, születési anyakönyvi kivonatában pedig Tibor Elemér név alapján szerepel. Egész életében viszont csak a Tibor nevet viselte. A családban fennmaradt hagyomány szerint édesapja, a „nemzet napszámosa”, a szegénység miatt adott gyermekeinek három nevet, mondván: „vagyont úgysem tudok rátok hagyni, legalább több nevetek legyen”. Őt testvére közül egy kicsiny korában meghalt. Négy megmaradt testvére közül – az egy postatiszt kivételével – mind pedagógusok lettek, mégpedig házastársukkal együtt. Tény, hogy 1750-ig visszamenőleg kántortanítók alkották a családot. Egyenes apai ágon mindannyian az ungvári kántortanító-képzőben végeztek, és szereztek diplomát. Így nem véletlen, hogy az ő ereiben is ott csörgedezett a pedagógusi vér. Oldalágon viszont papok is voltak a családban, például a boldoggá avatandók közé fölvetett Ivancsó Gyula verécei pap, akit huszonöt év szibériai fogságra ítélték, mert nem volt

hajlandó aláírni az ortodoxiához való csatlakozást, valamint veje, Csépes János, akit a lágerben lőttek le ugyanezért.

Ivancsó Tibor nehéz körülmények között végezte tanulmányait. Bár a családban mindenki jó eszű volt, a testvérei őt mégis „zszeninek” hívták. A nyírgyulaji elemi iskolától kezdve Nyíregyházán, Ungváron, illetve Kisvárdán át, ahol érettségét is szerzett az 1944/45-ös háborús tanévben, budapesti egyetemi diploma megszerzéséig jutott (bár a doktorálásra már nem maradt ideje). A papnövendékek sorába való felvételének feltétele volt a szemmütétje. Miután ez sikerült, felsőfokú tanulmányait – papnövendékként – a Pázmány Péter Tudományegyetem Hit-tudományi Karán végezte, s mindvégig a Központi Szeminárium növendéke volt.

Görögkatolikus ifjúként Ivancsó Tibor nős papi életformára készült. Házastársául Hódi Mária Magdolna tanítónőt választotta (arcképvázlata 2009-ben jelent meg – a szerk.), akit 1950-ben vett feleségül. Egy hosszú élet igazolja, hogy döntése jó volt: felesége – bár iskolában keveset taníthatott a „szocializmust építő rendszer” miatt – minden szolgálati helyükön a falu tanító nénije (valódi pedagógusa) is volt. Aztán elérkezett a nagy nap: a tanulmányait befejezett papnövendéket Dudás Miklós püspök 1950. augusztus 6-án a nyíregyházi püspöki templomban áldozópappá szentelte. Ezek után örömmel és nagy lelkesedéssel kezdte lelkipásztori munkáját **Kenézlőn**, egy már nagyon idős és beteg pap mellett. Szinte mindent ő végzett, s bár nehéz körülmények között, de elkezdhette a hitoktatást is.

Egy visszaemlékezés így szól róla: *„Tibor atya alig egy évig volt itt. Akkor a templom még romos volt, az ágyúgolyó-találatot még nem sikerült kijavítani, és a kommunizmus is kezdetét vette. Ennek ellenére Tibor atya nagyon életvidám volt, és mindenkivel viccelődött, mindenkit ugratott. A fiatalokkal hamar megtalálta a közös hangot, pont a humora és a közvetlensége miatt. Ezekben az időkben éppen erre volt szüksége az embereknek.”*

Kenézlőn született meg első gyermekük, Magdolna (1951). A családi örömet azonban beárnyékolta a gyász: koraszülöttként csupán néhány órát élt.

Egy esztendeig tartó szolgálat után Ivancsó Tibor **Nyírturára** kapott kinevezést, ahol addig nem volt önálló görögkatolikus egyházközség. Így nagy buzgósággal foghatott hozzá a szervezéséhez. A nyírturai hívek örömmel fogadták, mivel a püspök korábban azt jelezte, hogy nem tud nekik papot biztosítani. Egy meglévő magtárépületben alakították ki a templomot az alsó szinten, fölötte pedig a parókiát. A vasbeton épület roppant hideg volt, alig lehetett valamennyire befűteni a lakást. Munkája végzésében azonban ez nem akadályozta az ifjú papot: buzgón végezte szolgálatát még a hozzá tartozó leányegyházközségekben is, ahová az akkori körülmények között természetesen kerékpárral járt ki.

Támba Ferencné így emlékszik vissza rá: *„Nagyon szegények voltak Tibor atyáék. Örülök, hogy tanítványa lehettem a fiatal papnak: ő készített fel elsőáldozásra, közel kerültem a templomhoz. Sokat segítettünk neki. Sokszor vittünk saját sütésű kenyeret nekik, mert kemencéjük nem volt, s viszonzásul emberséget, szeretetet kaptunk. A vizet, fát fel kellett hordani az emeletre, a kényelem távol állt az életüktől, hálásak voltak a segítségünkért.”*

Szopkó Józsefnét Tibor atya eskette. Amikor a házassága már a kezdetén válságba került, segítette, irányt mutatott neki, szinte megelőzve a modernkori családterápiát, teljesen bibliai alapokon. *„Az esküvőre emlékeztetett – mondja –, ahol elhangzott az efezusi levél mondata: »Engedjete egymásnak Krisztus félelmében«. Ezek a szavak sokat jelentettek nekem akkor, mert nemcsak hallottam, de láttam is értelmét Tibor atyáék életpéldáján. Amit ők akkor tettek, azt ma házasságkísérésnek nevezik.”*

Az anyaegyházközséget az évek folyamán lelkileg sikerült erőssé tenni, bár a hívek kis létszáma miatt anyagilag meglehetősen gyenge maradt. A papné feleség pedig – ideológiai szempontokból – nem kapott tanítói állást, hiába volt meg a diplomája, így nem segíthetett be a közös jövedelemben. Viszont bővült a család. Megszületett Tibor (1952), István (1953), Magdolna (1954-ben) és József (1956). Szinte minden évre jutott a gyermekáldásból.

Az egyre nehezebbé váló megélhetés miatt új helyre pályázott Ivancsó Tibor, s 1958. február 1-jétől **Komlóska** községbe kapott kinevezést. A nyírségi homok után nagy váltás volt a zempléni agyagos sár. Az emberek mentalitása is egészen mást volt. De papjuk alkalmazkodott hozzájuk. Ennek a közösségnek anyanyelve a ruszin volt. Ivancsó Tibor, hogy szót értsen velük,

megtanulta a nyelvüket. Örömmel fogadták, hogy a „pancsó”, ahogy a papot nevezték, saját nyelvükön kommunikál velük. Különösképpen fontos volt ez a hittanos gyermekek szempontjából, mert őket a nagymama nevelte (a szülők ugyanis vagy az erdőbe vagy a szomszéd falvakba jártak napszámban dolgozni), s nem is tudtak magyarul. Csak az iskolában kezdték tanulni. Papjuk buzgósága – a zsolozsma végzése és a templomi szolgálat mellett – a gyermekek hitoktatása terén mutatkozott meg. Ez az egyik legfontosabb gondja volt. Miután a püspökség megkérte számára – az akkori rendelkezések szerint az Állami Egyházügyi Hivaltól – a hitoktatási engedélyt, azonnal neki is látott. A nehéz körülmények között is teljes mértékben folytatta a hitoktatást: ahány gyermek volt a faluban, annyian jártak hittanra. Igaz, hogy az egyetlen kovácsmester családján kívül mindenki görögkatolikus volt. Talán nem is létezett máshol – vagy csak kevés helyen – ilyen száz százalékos hitoktatás az országban. Ma már a retorziótól való félelem nélkül le lehet írni, hogy hallgatólagos megállapodást kötött Ivancsó Tibor az igazgatóval: ő nem küld el egyetlen gyermeket sem a hittanról, aki nincs beíratva, de nem is kéri az igazgatótól a névsort, illetve ő nem jön ellenőrizni a létszámot. Így az iskola részéről, bár ment az ellenpropaganda és agitáció a hittanbeíratáskor, mégis minden gyermek hittanos lett, legalábbis járt hittanórára.

Szemán Andrásné Marika néni így emlékszik vissza rá: „Tibor atya igen családiásan foglalkozott velünk a hittanórákon. Szigorú volt, de nem olyan szigorral, amely bántó lett volna. Minden gyermek rendszeresen járt templomba, nem kellett nekik könyörögni. De ha valaki nem volt ott, akkor a »pancsó« rákérdezett, mi volt az oka a hiányzásnak. Ez a hittanórákra is vonatkozott. A templomi szertartásokat mindig pontosan megtartotta, elvégezte. A prédikációi tartalmasak voltak. Soha nem beszélt mellé, mindig a szentírási tanításról, illetve az ünnepről szólt. A férjemmel ő esketett össze, és a prédikációjára még most is emlékszem, negyven év távlatából.”

Egy másik szép lelkipásztori területe volt papi működésének a betegellátás. Nemcsak éjjel-nappal állt rendelkezésre, hanem megtanította a híveket, hogyha hívják az orvost, hívják azonnal a papot is. Mire a városi mentő kiért a faluba, a pap már el is látta a beteget. Így nem haltak meg a betegek szentségek nélkül sem a faluban, sem a kórházban.

Papi buzgóságának további bizonyítéka volt, hogy szentbeszédeire mindig alaposan felkészült, bár soha nem írta le őket. Nagyon színesen, lebilincselően és tartalmasan tudott prédikálni. Ezzel is oktatta híveit, elősegítette lelki fejlődésüket. De nemcsak híveinek prédikált, szívesen hívták ünnepségekre, búcsúba is szónoknak. Sőt, ha nem ilyen minőségben kapott meghívást, akkor is mindig készen volt arra, hogy beugorjon az esetleg meg nem érkező szónok helyett. Gyakran mondta, hogy mindig ott van – jelképesen – a farzsebében egy beszéd. Hogy milyen kiváló szónok volt, és hogy mennyire felkészült a beszédeire, a következő történet is igazolja (melynek fültanúja voltam). Egyszer megkérdezték tőle, mikor kezdi el a prédikációjára való felkészülést. A választ ez volt: „Amikor kimondom az Áment.” Az értetlenül csodálkozó tekintet láttán megmagyarázta: „Amikor befejezem az Ámennel a beszédet, tüstént elkezdek készülni a következőre.”

Jó pedagógiájával építette tehát híveinek lelki világát. Ámde a tényleges építkezésből is kijutott neki. Filiájában, Erdőhorvátiban még a két világháború között elkezdték a templomépítést. Lerakták az alapokat, a meszet is beoltották és elföldelték. A második világháború félbeszakította a munkálatokat. Az utána következő időszakban pedig nem engedte a szocialista állam kommunista vezetése a befejezést. Így iskolakápolnában végezték a vasárnapi Szent Liturgiát, meg az olyan ünnepeken, amikor nem volt tanítás. A hívekben viszont élt a vágy az igazi templom után. Papjukat is foglalkoztatta az ügy. Számtalanszor kellett kilincselnie az Állami Egyházügyi Hivatalnál (megesett, hogy a megyei vezető le is fasisztázta emiatt), míg végre siker koronázta a sokéves erőfeszítést: 1976. december 5-én megtörtént a templom felszentelése, melyet maga Timkó Imre megyéspüspök végzett.

Erdőhorvátai honlapján olvasható: „Mai napig a hívek szeretettel emlékeznek a templom építése idején szolgálatot teljesítő parókusra, Ivancsó Tibor esperes úrra, aki a templom építése idején nagyon összekovácsolta a görögkatolikus híveket”. Ez a megállapítás Komlóskára ugyanúgy vonatkozik. A munkálatokat a temető körbekerítésével kezdte, amely meglehetősen nagy munka volt: beton aljzatra drótkerítést

készítettek. Ez folytatódott a templom külső rendbehozatalával (1965). De a legnagyobb munkának az új parókia felépítése bizonyult. A régi, hegyoldalba vájt épület nemcsak egészségtelen né vált – a padló alatt csobogott a víz, s maga a padló teljesen el is korhadt – hanem életveszélyessé is lett, elengedhetetlenné vált a lebontása, s 1967 őszére elkészült az új, korszerű épület. A család hatalmas mértékben kivette a részét az építkezésből. Mindenféle segédmunkára készen álltak, s folyamatosan végeztek is.

Komlóskán újabb két gyermekkel bővült a már addig is szép család. Megszületett Etelka (1959) és Sándor (1962). Eddigi ismereteink szerint a hatodik élő gyermek, Sándor az egyetlen komlóskai születésű görögkatolikus pap.

Ivancsó Tibor buzgóságát igazolja, hogy soha, egyetlen templomi szertartást és egyetlen hittanórát nem hagyott el, még a filiában sem. A család szegénysége miatt személygépkocsira soha nem tellett, így motorkerékpárral járt, vagy pedig kerékpárral. De számtalanszor megesett a téli időszakban, hogy gyalog kellett megtennie oda-vissza az öt-öt kilométert, mert annyira síkos volt az út. Amikor fagyóka esett, harisnyát húzott a csizmájára, vagy pedig szalmacsutakat kötött rá, hogy valamennyire tudjon járni. De nem hagyta el sem a szertartást, sem a hittanórát.

Bár nem a földi elismerésért végezte áldozatos papi munkáját, Komlóskán töltött ideje alatt Timkó Imre püspöktől 1975-ben kitüntetést kapott: *„Szeretettel hozom tudomására, hogy Főtisztelendőségemet a mai napon odaadó, buzgó lelkipásztori szolgálatáért és az Isten háza ékesítésének és építésének terén kifejtett áldozatos munkássága elismeréseképpen tiszteletbeli esperesi címmel tüntetem ki.”* – További kinevezései: helyettes esperes (1976), Egyházmegyei Karitás Bizottság tagja (1977), Papi Szenátus tagja (1977), Egyházmegyei Hitoktatási Bizottság tagja (1980).

Szép megemlékezés található róla Bartha Elek könyvében, melynek eredetije doktori disszertáció: *„Az egyház és a vallás fő alakja, a pap Komlóskán mindig nagy tiszteletben részesült. A jelenlegi pap (pančo), Ivancsó Tibor esperes több mint húsz éve áll a parókia élén. A pap és a közösség kapcsolatát mindkét részlől igen jónak tartják. Bár nem tartoznak a háború előtti évi egynapos egyházi munkával, gyakran végeznek szívességből apróbb munkákat a pap, az egyház részére. A megbecsülés a pap feleségére is kiterjed. Ő is részt vállal a szertartásokban, minden szentmisére elmegy, s hétköznapi kántort helyettesíti. A pappal való érintkezésben a jó viszony ellenére mindig betartják a tisztelet diktálta távolságot. A régebbi papok idejében még a pap lakásába sem léptek be. Családi ügyekben még olyanok is gyakran fordulnak a paphoz, akik nem járnak templomba (...) tanácsát, szavait mindig komolyan veszik (...) Gyakran kéri a segítségét hivatalos ügyekben: kérvények, nyugdíj-, adóügyek intézéséhez.”*

Jó pedagógusként és jó papként Ivancsó Tibor a szegénység ellenére is taníttatta a gyermekeit. Mégpedig katolikus gimnáziumban. A négy fiú a kecskeméti piarista gimnáziumban, a két lány a debreceni Svetits gimnáziumban szerzett érettségit. Édesapjuk azt mondta, hogy akkor is oda járattja őket, ha nem lesz mit ennie. S végül mind a hat gyermek diplomát szerzett.

Huszonnégy év komlóskai szolgálat után 1981-től **Szerencs** következett. Itt már fáradtabban, egészségében egyre gyengülve, de nagy lelki buzgósággal kezdett neki a papi és hitoktatói munkának. Hiányoztak a hívek a templomból, még jobban hiányoztak a gyermekek a hittanról. Azt gondolta, úgy tudja folytatni, mint Komlóskán. De itt már egészen más volt a közeg: a hívek jelentős része a cukor- és csokoládégyárban dolgozott, féltették az állásukat, így nem szívesen fogadták még a családlátogatást sem. Ennek ellenére megpróbált jó közösséget létrehozni itt is. A filiák közül Legyesbénye volt az igazi vigasz: olyan lelkiületű és buzgóságú emberek éltek ott, mint Komlóskán. Szerencsről már leginkább kerékpárral járta a filiákat, letett a motorkerékpárról. De itt is sokszor előfordult, hogy az időjárás zordsága miatt gyalogolnia kellett. Szertartást és hittanórát azonban soha nem hagyott el.

Bizonyára vigasztalást jelentett számára, hogy – a megcsappant hitoktatása ellenére is – 1984-ben hitoktatási felügyelői kinevezést kapott. Ezt az egyházmegyei tisztséget azért kapta, hogy a többi esperesi kerületből kinevezett társával együtt „a hitoktatás rendje, szakszerűsége és intenzitása ügyét” előmozdítsa. Mindenesetre megbecsülés volt a püspök részéről.

Az építkezés munkálataitól Szerencsen sem tudott szabadulni. Az Isten házáért való buzgóság itt is emésztette, és a templomot külsőleg teljesen felújította 1991 tavaszára, ám a parókia épületének felújítására már nem futotta erejéből.

1993-ban súlyos betegséget kapott. Szent György napján nagy operáción esett át. Akkor úgy gondolta, nem is tud belőle felépülni, ezért a kórházból való hazajövele után beadta a nyugdíjazási kérelmét. A későbbiekben sokszor elmondta, hogy elhamarkodottan kérte a nyugdíjazását. Hiszen mindig azt mondogatta, hogy soha nem lesz nyugdíjas, „az oltártól akar meghalni”.

Nyugdíjasként **Nyíregyházára** költözött a feleségével. Itt ugyanabba a templomba járt újra, ahol nyaranta kispapként is szolgált, s ahol pappá szentelődött. Aranymiséjének évében (2000), a jubileumi szentév folyamán a Szentföldre szervezett magyar zarándoklat résztvevője lehetett. Az egyik püspöki Szent Liturgián az evangéliumot ő maga olvashatta. Az eseményt a magyar televízió is közvetítette. – Az igazi jubileumot azonban Komlósán tartotta Ivancsó Tibor, ahol a leghosszabb szolgálati időt töltötte, és amelyik közösség a legközelebb állt a szívéhez. Jelen volt mind a hat gyermeke családotól, s ott volt huszonhét unokája is.

Feleségét 2004. február 5-én veszítette el, aki hosszas betegségben hunyt el, kórházban. Mindennap meglátogatta, elvitte neki az Úr Jézust. Ereje fogytával sem hagyta el a napi Szent Liturgiát. Két évig bírta egyedül, aztán utánament a feleségének: 2006. február 11-én hunyt el nyíregyházi lakásában. Temetését *Keresztes Szilárd* megyéspüspök végezte február 18-án, ugyanabból a püspöki templomból, ahol az áldozópapság szentségében részesült. Püspöke ezt írta róla: „mindenütt a hívek szeretete övezte imádságos papi lelkületét”.

Fia,
DR. IVANCSÓ ISTVÁN görögkatolikus pap, teológiai tanár
Nyíregyháza

„Az álmok egy tanítóval kezdődnek, aki hisz benned, aki noszogat, ösztökél és fölsegít a következő lépcsőfokra, miközben meg-megbökös egy hegyes pálcával, melyet úgy hívnak: igazság.” (D. Rather)

J

JACZKÓ PÁL (Rozsrét, 1930. január 8. – Nyíregyháza 2014. március 22.) tanító, tanár, iskolaigazgató

Jaczkó János és Karasz Anna hatodik gyermekeként született Rozsréten. Szülei egyszerű, dolgozó parasztemberek voltak. Nagy szeretetben nevelték gyermekeiket, a hat gyermek közül csak a legkisebbet tudták taníttatni. Osztatlan osztályban kezdte a tanulmányait. A szorgalmas, jó képességű gyerekekre már első tanítója Fidler János felfigyelt. Majd Nyíregyházán a Jókai Mór Polgári Fiúiskolában tanult tovább. Minden reggel gyalog, később kerékpáron tette meg az utat otthontól az iskoláig, amely kb. 7 km volt. A polgári iskola elvégzése után bekerült a Nyíregyházi Tanítóképzőbe, és 1949-ben ott szerzett diplomát. Majd **Őr** községbe helyezték gyakorló tanítónak.

1951-ben Mándoki Juliannát, a kis tanítónőjelöltet – akit feleségnek választott – a rozsrétbokrői iskolába helyezték gyakorlóévre. A pályakezdő Jaczkó Pál még ebben az évben Őr községből kérte áthelyezését a **rozsréti iskolába**, amelyet elfogadtak. 1952. március 6-án összeházasodtak. Itt kezdte szülőföldjén igazán a tanítói munkát tele reménnyel, hittel.

Rozsréten mint vezető tanító három tanulócsoporthoz tanított. Nehéz volt akkoriban a tanyavilágban. Petróleumlámpa világított, vaskályha fűtött, ásott kútból húzták a vizet. Ő kezdetektől felvállalta a tanyavilág problémáit a tanítás mellett. Rozsrét mindenese volt. Nappal tanított, este a rászorulókat ügyeit intézte (kérvények írása stb.). Szervezte a Szabad Föld téli estétét, amelyben lelkes partnere volt felesége. Különböző színműveket adtak elő a tanyán élő embereknek (Szigligeti Ede: *A cigány*, Molière: *Dandin György*). Aranykalászos tanfolyamot indítottak a gazdálkodóknak, itt is tanított. 1968-ban az Egri Főiskolán mezőgazdasági ismeretek szakán végzett, majd a tanyavilág körzeti igazgatója lett.

Megszervezte a dolgozók iskoláját, ahol este a munkából hazatérő idősebbeket készítettek fel a nyolc osztály elvégzésére. Sokszor emlegette a kedves emlékeket, pl. mikor Brudnyák Pista bácsihoz ment, s ő éppen a teheneket itatta, és Vörösmarty *A vén cigány* című versét szavalta közben. A tankönyv kinyitva a vályú szélén volt.

Sokirányú tevékenysége mellett a legfőbb feladata volt az iskola oktató-nevelő munkájának színvonalas biztosítása. Számára első helyen állt a tanulmányi munka. Segítette a tanulók továbbtanulását. Az évek meggyőzték arról, hogy a tanya népe befogadta, és az emberek iránti

szeretete, segítőkészsége, a gyerekek továbbtanulási lehetőségének a segítése, tenni akarása, példamutató családi élete kivívta a tanyasi emberek elismerését, megbecsülését.

Hajdu József testnevelő tanár, helyettes igazgató és felesége, aki magyar–történelem szakos tanár, így emlékszik vissza: „Megtisztelő, hogy visszaemlékezhetek egykori főnökömre, kollégámra, Jaczkó Pálra, aki a tanári tevékenységem első lépéseit segítette. Ha egyetlen mondat lehetne csak, amellyel jellemezhetném, akkor azt írnám, hogy ő olyan ember volt, aki mindig »magas hőfokon égett«. 1962-ben feleségemmel együtt kerültünk Rozsrétre, ekkor itt nagyon mostoha körülmények voltak, hiszen nem volt a tanyában villany, telefon, közút, autóbusz-járat és még nagyon sok minden. A kezdetekben öt fős volt a tantestület. Közelről láthattam az igazgatónak, a tanya napszámosságának erőfeszítését, ahogy évről évre harcolt ki egy-egy vágyott álmot, amely lépésről lépésre vitte közelebb ezt a kis tanyát a városhoz. A főnök nem ismert lehetetlent. Neki köszönhető, hogy Rozsréten bevezették a villanyt. Soha nem felejttem el azt az estét, amikor a tanya népe összegyűjt az iskolában a nagy tanteremben, és a legidősebb lakos, Tóth bácsi könnyes szemmel elfújta a petróleumlámpát, és a tanyában kigyúltak a fények.

Többször voltam tanúja, hogy döntéseket pillanatok alatt kellett hoznia. Két ilyen esetet is megemlítek. Az egyik a telefon. Számtalanszor kopogtatott Pali az illetékesek ajtaján, hogy ugyan vezessék már be a telefont Rozsrétre is. A hivatalnokok arra hivatkoztak, hogy talán most már menne is a dolog, de nincs kapacitás arra, hogy a Simai úttól a Lőter úton egy kb. 4 km hosszú árkot ássanak, amelybe lefektetik a kábelt. Pali egy pillanat alatt döntött. Megcsináljuk! Egy hét sem kellett, az árok méretre ki volt ásva, a felső tagozatos gyerekekkel és felnőttekkel együtt ástuk ki tanítás után és hétvégeken.

Egy másik gyors döntése: Kérvényt írt Pali a Dózsa Tsz vezetőjéhez, hogy egy kézilabda-pályányi területet ajándékozzanak az iskolának. Az igenlő válasz megérkezett. A felső tagozatos fiúk a tanítás után gereblyével egyengették a talajt, igazgató bácsi colostokkal, fűrészszel, baltával és a hetedikes fiúkkal összeácsolták a kapukat, és mire lebukott az őszi nap, túl voltunk az első focimeccsen és az első kézilabda-mérkőzésen. Később híres lett ez a pálya, a környező tanyák fiataljai is idejártak focizni. A tanya fejlődött, elkészült a tanyát a várossal összekötő közút. Az iskolához vezető műút szélén 500 fát ültettek a tanya népével és a tanítványokkal. Már nem voltak összevont osztályok, felső tagozatban minden tantárgyat szakos tanár tanított. Példaértékű az, hogy a feleségével együtt felvállalták, hogy ebben a kicsi iskolában mindketten tanítják saját gyermekeiket.”

Rozsrét 5–8. összevont osztály (1958)

Az összevont osztályból indult László fiúk, aki 1954-ben született, kiváló képességű volt. Miskolcon a Műszaki Egyetemen gépészmérnöki diplomát szerzett, Nyíregyházán a Taurus Gumigyárban kezdte munkáját, ahol később a gyár igazgatójaként dolgozott. Ő így ír a szüleiéről: „Sokat köszönhetek szüleimnek, mert sokat kaptam, a példamutatást, a küzdelemhez szükséges erőt, a kitartást.”

1964-ben megszületett lányuk, Judit, aki a Debreceni Orvostudományi Egyetem fogorvosi szakán szerzett diplomát. Jelenleg Írországbán él háziorvos férjével és gyermekével, fogorvosként dolgozik. Így ír a Rozsréten eltöltött gyermekéveiről: „Rozsréten élni a legszebb gyermekkorom élményem: kis iskola, hatalmas rét körülötte, az iskola körül nagy gyakorlókert, amelyet mi, diákok gondoztunk. Technikaórán faragtunk fából fakanalat, a végén kifestettük matyómintával, le is lakkoztuk, sokáig őriztem mint emléket. Anyukám tanította ezen óra keretében a lányoknak a háztartási ismereteket: tanultunk főzni, varni, himezni, batikolni. Kiváló testnevelő tanárunk, Hajdu József segítségével minden diák megtalálta a neki megfelelő sportot, a fiúk a futballban, a lányok a kézilabdában jeleskedtek, az iskolai pingpongcsapat több városi versenyen képviselte iskolánkat. A

Váci Mihály szavalóversenyen is sikeresen szerepeltünk, és kedves emlék maradt számomra, hogy meghívást kaptunk a tanári szobába, ahol minden pedagógus együtt örült velünk.

Anyukám igazi háttérrel biztosított igazgató apukámnak. Ez hozzájárult ahhoz, hogy kis tanyai iskolaként is elismert intézménye lettünk a térségnek. Nagyon szerencsésnek érzem magam, hogy Rozsréten jártam iskolába, hogy ilyen igazgatóm és tanárom volt mint apukám és anyukám, minden alapot onnan merítettem életem során.”

Váci Mihály, Kossuth-díjas költő halála után a körzeti igazgató szervezésével meghívta Jaczkó Pál a költő özvegyét Mandabokorba, ahol bensőséges ünnepséget szerveztek köszöntésére, és emlékeztek a *Mindenütt otthon, a Szegények hatalma* költőjére.

Egykori tanítványa, Tóth Katalin így emlékszik vissza a rozsréti iskolában eltöltött évekre: „Köszönet és hála. Ha visszatérek a mögöttem hagyott évekre, legkorábbi emlékeim Jaczkó Pálhoz a Rozsréti 15. sz. Általános Iskola akkori igazgatójához kötődnek. Igi bácsi, ahogy mi, diákok hívtuk, tanórákon következetes, mindig derűs, segítőkész volt. Tanított történelmet, lakóhelyismeretet, de ha kellett, szlovák nyelvet is. Neki és kollégáinak hála, nagyon sok rozsréti diákból lett jó szakember, szakmáját szerető mester, orvos, pedagógus vagy sportoló. Azért is hálás vagyok neki, mert közbenjárására a középiskolát kollégistaként végeztem. A kollégiumi évek hatására életem további időszakában újabb 39 évet töltöttem kollégiumban nevelőtanárként, intézményvezetőként.”

Amikor szóba került, hogy Jaczkó Pált áthelyezik más iskolába igazgatónak, így emlékezett a Rozsréten eltöltött 27 évre: „Ezeket az éveket nem lehet elfelejteni, hiszen minden szál odaköt. Az ifjúkor, a gyermekek nevelése, a határban megtett nagy kirándulások. Nem vágyom el onnan, a szolgálati lakás, a tágas udvar, a gyümölcsös mind közel áll hozzám.” Gyakran idézte Váci Mihály gondolatát: „Úgy éltem, ahogy itt élni kell, / ahogy érdemes élni.” 1977-ben nevezték ki a jó hírű **Nyíregyházi 12. sz. Általános Iskola** igazgatójának. A bemutatkozó beszédében kifejtette, hogy szeretne mindenkit személyesen megismerni, és biztosította a tantestületet arról, hogy bárkinek bármilyen problémája van, nyugodtan fordulhat hozzá, mert az ő szobájának az ajtaja mindig nyitva van. Fontosnak tartotta azt a szellemiséget tovább folytatni, amelyet az elődei ebben az iskolában már kialakítottak.

A 12. sz. Általános Iskola ballagó diákjai és tanárai (1983)

Az 1978/79-es tanév a pedagógusok életében fontos dátum volt az új tanterv bevezetése miatt. A mi iskolánk korábban is mindig kísérletező iskola volt, és ezt követően minden alkalommal az új módszerek bevezetését az új igazgató is támogatta. Az volt a véleménye, hogy a nevelőknek sokféle módszert ki kell próbálni, ezáltal tanulnak is, és választani tudnak a módszerek közül. Nagyon büszke volt a nevelőire, ha szakmai sikereket értek el, különösen amikor a *Tanító* című folyóiratban megjelentek a cikkeink.

Igen jó kapcsolatot tartott a nagyvállalatokkal és a honvédséggel. Ajándékként kaptuk az iskolai tornapálya bitumennel borítását és a kis tornaterem műanyaggal való lefedését. Mindig újabb és újabb elképzelése volt, hogy mit kellene tenni még az iskoláért.

Az 1980-as évek közepén egy új szárnyal bővítette az intézményt, amely hét tanteremből és egy tornateremből állt. Az iskola előtti térre kiserdőt telepített a Nyíregyházi Erdészet. Különlleges fákat, bokrokat ültettek. Ez jelentősen segítette a környezetismeret tanítását. Jaczkó Pál azt vallotta: „aki fát ültet, a jövőre gondol”, és ő mindig előre tervezett. Ma is nagyon szép a kert, be van kerítve, kerti padokkal, fajtáékokkal az iskola ékessége. Mindent megtett, hogy iskolánk kiemelkedő és vonzó legyen a szülőknek, gyermekeknek, hiszen ekkor már kezdődött a szabad

iskolaválasztás, és körzeten kívül is lehetett jelentkezni. Akkor már angol és német nyelvtanítás volt az iskolánkban, és első osztálytól megkezdődött a számítástechnikai ismeretek tanítása is.

Az iskolánkba sok tehetséges fiatal került a nyugdíjas nevelők helyére, igazgatónk felkarolta és lelkesítette őket, örült, hogy új szint hoztak iskolánk életébe. Az iskolánkban néptáncoktatás is volt órarendbe beépítve. A táncosok műsoraikkal igen színvonalassá tették a rendezvényeket. Kiváló kapcsolatot ápoltunk a zeneiskolával, így iskolánkban szolfézsoktatás és hangszeres tanítási lehetőség is volt. A diáksporthoz nagyon odafigyelt igazgatónk, és biztosította az úszásoktatást is.

Az iskolai munkában segítőtje volt az iskolatitkár, aki hosszú évekig volt mellette. Szabó Miklósné így ír róla: „1985-től nyugdíjazásig a titkárnője lehettem Jaczkó Pál igazgató úrnak. Reggel, mikor belépett az ajtón, jókedvűen köszöntött mindenkit, nem lehetett nem észrevenni, hogy megérkezett igazgató úr. Letette a táskáját, és elindult körbejárni az iskolát. Számára fontos volt, hogy mindenhol rend legyen, konzultált a gazdasági igazgatóval, a karbantartókkal, és megbeszélte a feladatokat. Egy nagy családként tekintett az iskolára, mindenki munkája fontos volt számára. Ha látta rajtunk, hogy valami problémánk van, nem hagyta szó nélkül: »Gyere fiam, beszéljessünk«. Bármilyen gondunk volt, tudtuk, hogy meghallgat, és jó tanáccsal vagy jó szóval lát el. Míg ereje engedte, minden alkalommal eljött a nyugdíjas találkozókra, és én mindig nagy izgalommal vártam, boldogan vittem neki a kávéját, mert azt mondta: »a titkárnőmtől kérem a kávé, mert ő tudja, hogyan szeretem«. Páratlan ember és tanító-mester volt.”

Az 1989–90-es évek nagy hatással voltak a tantestületre. A változás és a változtatás igénye mindannyiunkat megérintett. Ebben az évben kezdeményeztem a március 15-i ünnepségen, hogy iskolánk Vécsey Károly, aradi vértanú nevét vegye fel. Igazgatónknak tetszett az ötlet, és rögtön megkezdte a hivatalos dolgok intézését a név felvételéről. A szobor elkészítéséhez Sebestyén Sándor szobrászművészért kértük fel. Már október 6-án felavattuk a tábornok szobrát. A szobor-avatón részt vett Vécsey László, a Vécsey család leszármazottja, akivel azóta is tartjuk a kapcsolatot. Nagyon tetszett neki a szobor. Egy alapítványt hoztunk létre, amely támogatja a tehetséges diákokat, és minden évben pedagógusnapon kiosztjuk a Kiváló Vécsey-s tanító, tanár, diák címet. Ennek az évnek a lezárásaként tanár-diák gálaműsort szerveztünk a Móricz Zsigmond Színházban. Ezeket a hagyományokat azóta is megtartják az iskolában. Nagyon büszke vagyok a névfelvételre, az alapítványra, mert a városunkban elsők voltunk, akik a jellegtelen szám helyett nevet választottunk iskolánkban. Október 6-a kiemelt ünnep lett az iskolánkban, amíg igazgatónk egészsége engedte, mindig részt vett az ünnepségen.

A névfelvétel 10. éves évfordulóján (2000)

Dr. Nyilasné Medveczky Annamária, a későbbi igazgató így emlékezett elődjére: „Nagyon sokat tanultam tőle. »Kiválasztottként« mint a pályakezdők, a szakszervezet, a nevelési tanács képviselője a szűk iskolavezetésben is mellette dolgozhattam. Ezeken az értekezleteken hosszú órákon keresztül elemeztük a felmerülő problémákat, feladatokat, melyeket minden szempontból igyekezett megvilágítani, mi lenne a legjobb megoldás. Későbbi

vezetői munkám során visszagondoltam ezekre a megbeszélésekre, melyek megvilágították sok gazdálkodási, oktatási és nevelési feladat megoldási lehetőségét.

Kiváló vezetőként jól menedzselte iskolánkat. Irányítása a legjobb képességeket hozta ki az iskola nevelőiből, valamint számos pedagógiai és szakmai fejlesztést valósított meg iskolánkban.

Igazgatói megbízatásom utolsó négy évében az a rozsréti iskola került tagiskolaként hozzánk, melyben Pali bácsi pályája indult. Jó volt felfedezni a tanulók nagyszüleiben azt a tiszteletteljes, nagyra becsülő emlékezést a volt igazgató-tanító úrról, mely még mindig ott lebeg, amíg egy tanítvány is él a rozsréti »homokon«.

»S míg tettemet emlegetik, / S komoly szavakkal nevezgetnek engem, / ők dicsekednek büszkén én helyettem: / – 'Közülünk származik!'« (Váci Mihály: Származás)

Feltétlenül írnom kell Jaczkó Pálról mint közéleti emberről is. 1962-től már mint a Városi Tanács tagja mindent megtett a településért. 1990-ben az önkormányzati választásra készülődve elsőként merült fel a neve, hogy tovább folytassa a munkáját. Nyíregyházára költözése után a lakókerületének (Ferenc körút) lett az önkormányzati képviselője. Az önkormányzatban az oktatási bizottság elnöke volt. A körzetében is ugyanúgy folytatta a fásítást, a parkosítást, mint az iskolában, mert ő mindig a jövőre gondolt. Ő az egyetlen képviselő, aki a közösségért ledolgozott éveket nézve vezeti a képzeletbeli listát a 30. évével.

Életében a legfontosabb a munkája mellett a családja volt. Boldog házasságban élt feleségével, gyermekei sikeresek voltak. Rajongásig szerette két unokáját, Zsoltot és Miklóskát, akik bearányozták az életét. Hálás volt a sorsnak, hogy megérhette szeretett dédunokája, Gréti kezezését. Nyugdíjas éveiben szívesen olvasott, ápolta kiskertjét. Sokat utazott családjával a világ legszebb tájaira. 2007-től a szívbetege egyre gyengébbé tette. Gyakran látogatták barátai, tanítványai. Ez nagy örömmel töltötte el.

2014. március 22-én elköltözött az örök hazába.

Sokan szerették, tisztelték, emlékét őrzi szeretett családja, kollégái, tanítványai, a rozsréti emberek, akikért sokat tett, akik közül valónak érezte mindig is magát.

Kitüntetései:

- * 1968-ban Miniszteri Dicséret Kiváló Munkáért kitüntetés
- * 1989-ben a Magyar Népköztársaság Kormánya Honvédelmi Érdemérem
- * 1999-ben a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Stúdium Közoktatási Alapítvány díja
- * 2000-ben Nyíregyháza Város Közgyűlése Életműdíjat adományozott a kiemelkedő magas színvonalú tevékenységének megbecsülése jeléül.

2002-ben megkapta az *aranydiplomát*, 2012-ben pedig a *gyémántdiplomát*.

Volt kollégája,
DR. THURÓCZY CSABÁNÉ tanító
Nyíregyháza

JELES ISTVÁN (Hajdúdorog, 1933. november 16. – Nyíregyháza, 2015. augusztus 7.) tanító, tanár, szakfelügyelő, igazgató

Hatgyermekes család negyedik gyermekeként született. A szülők – Jele Mihály és Márkuj Sára – igen dolgoz emberek voltak, s nagyon odafigyeltek gyermekeik fejlődésére. Tanították őket, szakmát adtak a kezükbe, s halálukig figyelemmel kísérték sorsukat.

Jele István elemi és polgári iskolai tanulmányait szülőfalujában végezte, s eredményei alapján és a szülők támogatásának köszönhetően tovább tudott tanulni Hajdúböszörményben az Állami Tanítóképzőben, s jeles eredménnyel képesítőzött. A jó hírű iskola szellemiségét magáévá tette, s mivel a sport már akkor nagy szerepet játszott életében, jelentkezett az Egri Pedagógiai Főiskola testnevelés szakára, s 1953-ban sikeresen felvételizett. Itt a tanulás mellett több sportágban is bizonyította tehetségét: tornászként másodosztályban versenyzett, röplabdázóként NB. II-ben játszott, sprinterként atlétikai versenyeken ért el szép sikereket.

A főiskolán ismerkedett meg Tetz Margit szaktársával, s 1955-ben együtt kezdtek el gyakorló évüket Mándok községben. Itt kezdődött el közös életük, önállóságuk. 1956 májusában házasodtak össze, s együtt készültek a júliusi államvizsgájukra. Az eredményes államvizsga után véglegesítették őket. Házasságukból két gyermek született: Ágnes 1958-ban (követte szülei példáját, pedagógus lett), István 1964-ben (nyomdaipari mérnök).

Segítették egymást feleségével a tanításra való felkészülésben, közösen vívták meg a szülőkkel a harcot, hogy a leányoknak is tornaruha kell a testnevelésórán.

Jele István nagy szakmai hozzáértéssel tartotta meg óráit, segítőkészen, kicsiholva tanítványaiból a legjobb eredményeket. Az általános iskolában leadott órái mellett tanított a dolgozók esti iskolájában s az ipariskolában. Tanult: 1959 és 1961 közötti tanévekben elvégezte Egerben a rajz kiegészítő szakot. Felettesei felfigyeltek a fiatal, lelkes, munkáját odaadóan végző tanárra, s 1960-ban felkérték a kisvárdai és vásárosnaményi járás testnevelés szakfelügyeletének ellátására. Megtisztelő elismerés volt ez a számára, s a lehető legtöbb segítséget igyekezett biztosítani a testnevelést tanítóknak a munkájukhoz látogatásai során. Szerette ezt a munkát, mert a testnevelést népszerűsítette. Egyben nehézségei is akadtak, mivel akkor még kevés szakember tanította ezt a tárgyat. Sokan az ő javaslatára tanultak tovább, és szerezték meg a testnevelés szakos tanári oklevelet. Szakfelügyelői munkáját 1971-ig látta el.

Közben tanított tovább *Mándokon az általános iskolában* és a *gimnáziumban*. Az utóbbiban művészettörténetet is. A kézilabdacsapatával megyei első helyezést értek el. Munkája és az iskola iránti elkötelezettsége következtében 1971-ben felkérték a Mándoki Általános Iskola igazgatói teendőinek ellátására. Ezt a munkát is a lehető legjobban igyekezett ellátni, minden területen segített kollégáinak. Jó, egymást is elismerő baráti légkört kialakítva figyeltek a tanulóakra, szülőkre, támogatva a tehetséges tanulók megfelelő továbbtanulását, a gyengébbek felzárkóztatását. Munkájához mottóként használta a következő gondolatot: „*Világító torony nem lehetsz, de lehetsz meggyújtott gyertya, mely fényt, meleget, egyaránt áraszt.*”

Kollégái szerették, s nehezen váltak meg tőle, amikor egy újabb megbízást kapott 1973-ban *Nyíregyházán a Városi Sportiskola* igazgatói teendőinek ellátására, egyben a városi általános iskolák testnevelési szakfelügyeletére. Beköltözött családjával Nyíregyházára, ahol a felesége is állást kapott. Miután a sport mindig nagy szerepet játszott életében, a Sportiskola igazgatását is nagy körültekintéssel, odafigyeléssel végezte. Szakfelügyelői munkájában a korábbi tapasztalatainak megfelelően elsősorban a segítőkészség volt a jellemző. Sportiskolai munkájához a Megyei és Városi Tanácstól, a sporthivataloktól segítséget kapott. A Sportiskola és a NYVSC fú-

zióját követően rövid ideig dolgozott a Nyíregyházi Vasutas Spartacus SC-nél mint módszertani osztályvezető.

Vágyott vissza a főállású pedagógusi munkakörbe, ezért örömmel vette, amikor a Nyíregyházi Városi Tanács Művelődési Osztályáról felkérték, hogy **Sóstóhegyen a 11. sz. Általános Iskola** igazgatója legyen, majd 1980-ban a **2. sz. Jókai Mór Általános Iskola** igazgatásával bízták meg. Ez az iskola a megyeszékhely egyik legrégebbi és jó hírű iskolája volt, 1906-ban épült, és polgári fiúiskolaként működött 1948-ig, az államosításig. Jókai Mór nevét 1925-ben vette fel. Az iskola mindig kereste az újat, az orosz nyelv tanítása mellett már 1969-ben bevezették második idegen nyelvként a német nyelv oktatását, és testnevelés tagozatos osztályt szerveztek. A testnevelési versenyeken az ebbe az osztályba járók kiemelkedő eredményeket értek el. Olimpiai és világbajnoki címet szereztek egykori diákjaik, pl: Szabó Ildikó atléta, Fórián Éva sportlövő. A gyerekek beiskolázásakor igen keresett iskola volt.

A régi intézménynek négy helyen voltak az épületei, de ennek ellenére nem volt széthúzás a tantestület tagjai között. Jól összekovácsolódott és szakmailag alaposan felkészült tantestület segítette az igazgató munkáját. A testnevelés mellett kiemelten kezelték az alapkészségek fejlesztését. Rendszeres felméréseket végeztek magyar nyelv és irodalomból, matematikából, olvasásból, melyek nem csupán ellenőrző dolgozatok voltak, hanem a munkaközösségek számára értékes belső információk, amelyeket elemeztek, s meghatározták a további teendőket. Jeles István arra törekedett, hogy az iskolában minél jobb feltételeket teremtsen a kollégáinak a tanításra, a gyerekeknek a tanulásra. Nemcsak a sport terén, hanem a városi és megyei szintű tanulmányi versenyeken is eredményesen szerepeltek az iskola tanulói. A továbbtanuló gyerekek hetven százalékát gimnáziumba és szakközépiskolába vették fel, harminc százalékuk szakmunkásképzőbe jelentkezett, ahol valamennyien becsülettel megállták a helyüket. Az öregdiákok s több vállalat dogozói is patronálták az iskolát. Egy építőipari vállalattól iskolazászlót kaptak.

Az iskola munkáját támogatók segítségével igazgatósága alatt létrehozták a „Jókai Mór Általános Iskoláért Alapítványt”. Ezáltal jutalmazták minden évben az iskola kiváló tanulóit, sportolóit és pedagógusait. Jeles István irányítása mellett az iskola hagyományait is ápolták, felújították a Bethlen Gábor Kört, amelynek keretében városi, megyei és nemzetközi rajzpályázatokat hirdettek. Munkáját megbecsülés, tisztelet övezte, elismerések, kitüntetések tulajdonosaként negyven év pedagógusi munka után ment nyugdíjba. 1995-ben zökkenőmentesen adta át az iskolát a református egyháznak. Továbbra is megvolt a jó kapcsolat Sipos Kund Kötőné igazgatónővel és volt kollégáival. Tisztelték egymást, rendezvényeikre mindig meghívták, nagyobb események alkalmával mindig megemlékeztek róla, s apróbb ajándékokkal kedveskedtek neki. Ezekből az otthonában egy kis „Jókai sarkot” alakított ki.

A „Jókai sarok”

Kitüntetései:

- * Kiváló Úttörővezető (1971)
- * Emléklap a Megyei Úttörő Találkozó megrendezésért (1976)
- * Úttörővezetői Érdemérem (1981)
- * Kiváló Munkáért Kitüntetés (1984)
- * Oklevél az Atlétikai Ifjúság Barátság verseny sikeres megrendezéséért (1988)
- * Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1995)
- * A Jócai Mór Általános Iskola Kiváló Pedagógusa (1995)
- * A Nyíregyházi Városi Diáksport Egyesület Örökös Tiszteletbeli Tagja (2003)
- * Diploma a 17. Veterán Atlétikai Euró Bajnokságon végzett munkájáért (2010)

Nyugdíjas éveit is tartalmasan töltötte. Vizsgázott országos versenybíró minősítése volt, bekapcsolódott a városi, megyei atlétikai versenyek versenybírói feladatainak ellátásába. A Megyei Atlétikai Szövetség vezetőségi tagjaként tevékenykedett. Feleségével együtt – mivel neki is volt versenybírói minősítése – Nyíregyházán, Debrecenben, Miskolcon végeztek magas szintű versenyeken is versenybírói feladatokat. Ezt a munkát már aktív korukban elkezdték, s közel negyven évig szolgálták a sportok királynőjét. Többször kaptak elismerést, sőt a tartalmas versenybírói tevékenységüket a Megyei Atlétikai Szövetség 2013-ban emléklappal átadásával ismerte el.

Újságcikk (Kelet-Magyarország 2013. január 4.)

Jeles István tagja volt a Benczúr Gyula Képzőművészeti szakkörnek mint rajz szakos tanár, hobbiját nagy odaadással végezte. Sok kiállításon vett részt a szakkör tagjaival, illetve önállóan és a leányával is, aki szintén rajztanár a művészeti szakközépiskolában.

Harmonikus, szép házasságban éltek feleségével, melynek alapja az egymás iránti tisztelet, a megértés, a közös érdeklődés volt. Munkája mellett a család volt a legfontosabb, de odafigyelt a pedagógus házaspárok gyerekeinek elhelyezkedésére is. Örömet lelte abban, ha másoknak jót tehetett. Gyermekai négy lányunokával örvendeztették meg, akik már felnőttek, és valamennyien felsőfokú diplomát szereztek.

Megélte, hogy a tanítói és tanári munka elismeréseként átvehette az *aranyoklevelet*, de a sors már nem engedte, hogy személyesen a gyémántoklevelet is átvegye. 2015. augusztus hetedikén itt hagyta szeretett családját, barátait, a sportot szeretőket. A volt iskolája nevében búcsúzó Sipos Kund Kötőnyné arra emlékeztetett, hogy nemcsak gyertyaláng, hanem igazi lámpás, olykor világító torony is volt a tanárok és a diákok számára Jeles István.

*Ismerőse,
RAFFAY ZOLTÁNNÉ tanár
Nyíregyháza*

JOBBÁGY BERTALAN (Debrecen, 1943. január 9. – Debrecen, 2013. október 31.) magyar-történelem szakos általános iskolai tanár

Pedagóguscsaládból származott, szülei kántortanítók voltak. Két gyermekük született: Ágnes és Bertalan. Ágnes is pedagógusképesítést szerzett, de aktív évei nagy részét köztisztviselőként töltötte. 1998-ban súlyos betegségben elhunyt.

Bertalan gyermekkorát Mátészalkán töltötte. A háború után édesapját itt nevezték ki a református iskola igazgatójának, édesanyja is itt tanított. A társadalmi változások miatt az 50-es években főiskolai végzettséget szereztek. Az egyházi iskolák államosítása után édesapját kinevezték a fiúiskola igazgatójává, ide járt Berci is. A szülők nagyon elfoglaltak voltak, de esténként édesanyjuk foglalkozott a gyerekekkel.

Bertalan 1961-ben érettségizett, majd olajérzékenysége miatt meg kellett szakítania autóvilamossági tanulmányait. 1962-ben felvették a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola magyar-történelem szakára. 1964-ben magyarból részállamvizsgát tett, majd az akkori képzési rendszer szerint elvégezte a történelem szakot is.

1964-ben házasságot kötött Gurály Juliannával. Két gyermekük született: László (1965) vállalkozó és István (1969) zeneoktató. A család életét az iskola és az idősödő szülőkkel való törődés határozta meg.

Bertalan 1964-ben *Nyírmeggyesen* kezdett tanítani. A kollégák, a gyerekek és a szülők befogadták. Véghné Szép Adél tanár, volt tanítványa szerint: „Nyitottsága, gyermekszeretete, kollegialitása hamar megmutatkozott, szakmai tudásával, elhivatottságával belopta magát a gyerekek szívébe. Órái fegyelmezettek, ugyanakkor hangulatosak voltak.”

Nagy igényességgel készült óráira, melyeken „könnyedén”, sok humorral adta át az anyagot. Másik tanítványa, Soltész Sándor így emlékezik: „35 év után a vonaton szólítottam meg volt osztályfőnökömet, és elmondhattam neki: amellet hogy átadta tudását, ösztönzött is arra, hogy továbbtanuljak. Jött a gimnázium, az egyetem, mérmők-közgazdásszá váltam, és hogy életpályám egyik meghatározó alakját köszönhetem benne.”

Bertalan versenyszerűen sportolt, igazolt játékos volt a Mátészalkai Vasutas Egyesületnek, és megszerezte a kézilabda- és futballedzői képesítést, így testnevelést is tanított. A lányoknak kézilabda-, a fiúknak futballedzéseket tartott, akik a járási versenyeken sikeresen szerepeltek.

Az edzettséget fontosnak tartotta, ezért a legkülönbözőbb sportágakban háziversenyeket szervezett, amelyeken a gyerekek lelkesen vettek részt.

1966-ban a **Mátészalkai 138. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet** tanára lett, az iskola könyvtárát is ő gondozta. 1969-ben egy **rudabányai** állást nyert el, ahol örömmel fogadták, ő pedig szerette a hegyvidéket, hiszen gyermekkorában a nyarakat nagyszüleinél Bódvaszilason töltötte. 1973-ban visszatért szülővárosa közelébe, **Fülöpre**. Mivel idősödő szülei Debrecenben éltek, feleségéé pedig Napkoron, így sűrűn látogatták mindkét családot.

Fülöpön igazi pedagógiai műhely kellős közepébe került. A tanítás több helyszínen zajlott, voltak nevelők, akik csak az értekezleteken találkoztak. Az iskolai vezetés rugalmassága eredményeként a nagy gyakorisággal szervezett különböző rendezvényeken ismerték meg egymást nevelők, szülők, gyerekek. Ebben a közegben teljesedett ki felkészültsége, műveltsége, bánni tudása a diákokkal.

Az 1980-ban végzettek tablóján

Éliás Csabáné Jelinek Mária, fülöpi kolléga véleménye: „Példaértékű az ő szakmai elhivatottsága, mentalitása, segítőkészsége. Bemutatóórákon, értekezleteken tapasztaltam, hogy széles körű ismereteit milyen meggyőződéssel, beleéléssel tudta továbbadni.”

Földhátiné Terdik Edit tanár, volt tanítvány így emlékezett rá: „Az egész osztály szerette a történelemórákat. A száraz adatokat és tényeket élővé varázsolta. Sokat mesélt, és mi alig vártuk az újabb történeteket a tananyagban szereplő hősökről és eseményekről. Szinte észrevétlenül, könnyedén tanultuk meg a történelmet.”

Tóth János igazgató, kolléga így méltatta: „Tanítási órai élményszámba mentek. A szárazabb nyelvtant nyelvi humorral – mely humor lényéből fakadt – fűszerezte. Irodalomórái közel hozták a tanulókhoz a költőket, írókat, akiről megkapó történeteket tudott. Mindig volt egy könyv, egy vers, melyből kíváncsiságot felkeltő »szilánkot« csak úgy mellékesen említett meg. Történelemórán eljátszatta a gyerekekkel az izgalmas eseményeket. Nála nem volt bukás. Maximalista volt saját magát illetően, azt kérte számon, amit megtanított.”

Éliás Csabáné: „Berci különös érzéssel segített azoknak, akik ezt igényelték, illetve nem utasították vissza. Úgy tudott segíteni, hogy közben ne sérüljön, inkább erősödjék az önbizalom. Mindig minden területen lehetett rá számítani. Ezt utólag is szívből köszönöm neki!”

Fülöpön csapatvezetőséget is vállalt. Ezen a területen is csak a minimális formásokat tartotta meg, az „alakizás” is csak testgyakorlás volt nála. A gyerekek különböző érdeklődési körének megfelelő feladatokat adott, amelyeket aztán számon kért és értékelt.

Éliás Csabáné: „Tanítványaival való közvetlen kapcsolata szabad idős tevékenységében teljesedett ki: sokszor vitte őket kirándulni, olyan programokat szervezett, amelyeken szívesen vettek részt, s közben újabb és újabb ismeretekkel gazdagodtak.”

Földhátiné Terdik Edit: „Kézilabda-edzéseket tartott, és versenyekre, tornákra készített fel minket. Az edzések hangulata, az a hozzáértés, szenvedély, ahogyan a pálya széléről irányított bennünket, az a megértés, a humor, amellyel »hisztijeinket« kezelte egy-egy meccs alkalmával, máig emlékezetes.”

Tóth János: „Kerülte a sablonokat, a szokásos uniformizálást, sokat adott a tömegesítésre (pl. tomavizsga a falu előtt), határőr-, járőr-, sport- és tanulmányi versenyek, járási és megyei szinten. A gyerekek megtanultak nyilvánosság előtt szerepelni. Mindehhez meg kellett teremteni a feltételeket. Hitelességével, személyes közvetlen modorával ezt el tudta érni a községi tanáccsal, a művelődési házzal, a községi könyvtárral, a termelőszövetkezettel, a penészszeleki határőrséggel, a KMB rendőrrel. Mezőgazdasági munkában vettek részt a gyerekek, úttörő határőrrajt alakított, versenyeztette őket. Minden évben kerékpártúrát szervezett a 30 km-re lévő Nyírbátorba (múzeumlátogatás, városnézés). Természetesen ez csak a kollégák támogatásával jöhetett létre: 30–40 gyerek 3–4 nevelő kíséretével. Személyes tulajdonsága volt a szerénység, a segítőkészség, a közvetlenség, szaktárgyainak magas szintű művelése, a kollegialitás. Tudott örülni kartársai sikereinek, tisztelte őket.”

1982-től **Debrecenben a 108. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetben** dolgozott előbb nevelőtanárként a kollégiumban és óraadóként az iskolában. Később főállásban magyart és történelmet tanított. Itt sem tagadta meg önmagát. Nyitottsága, odafigyelése másokra hamar kedvelté tette őt az iskola diákjai és nevelői között. A pontos felkészültségen alapuló közvetlen stílusával nyerte meg a még legérdektelenebb fiataalt is. Nemcsak tanított, követelt is. Szem előtt tartotta, hogy diákjai a szakmunkás vizsgára felkészülten menjenek, és ott jól, magabiztosan teljesítsenek. Hamar bekapcsolódott a szabadidős tevékenységbe is. Szellemi vetélkedőkre, sportversenyekre készített fel gyerekeket.

Osztályfőnöke volt a III/3 osztálynak

Kálmán Zsolt szociálpedagógus, egykori tanítvány így idézi fel alakját: „A gyermekeimnek már sokszor meséltem a TANÁR ÚRról, aki miatt másképp láttam a tanulást, mint azelőtt. Az első perctől kezdve óriási tisztelet övezte az osztály részéről a közvetlen barátságos viselkedése és amiatt, hogy ő volt az első pedagógus, aki felnőttként kezelte minket. Az első óráján ért a meglepetés, ahogy előadta a tananyagot. Olyan érdekes volt, hogy mindenki nevetett és figyelt. A második órán engem feleltetett. Nem tanultam, féltem. Valahogy olyan kisugárzása volt Berci báknak, hogy mégsem ijedtem meg annyira. Ezért úgy mondtam el az anyagot, ahogy tőle hallottuk. Mindenki nevetett, tanár úr is. Kedvenc tárgyam lett a történelem és a magyar is. Három év alatt rengeteg versenyre nevezett és készített fel tássaimmal együtt, így a szakma kiváló tanulója versenyre is, ahol megyei második helyezést értem el. Mindig igyekezett motiválni minket, és kihozni belőlünk a maximumot. Az évek során több iskolát végeztem el a szociálpedagógus diplomával bezárólag. Meggyőződésem, hogy ha életem e meghatározó szakaszában nem ő a tanárom, nem jutottam volna idáig.”

Az 1980-as évek második felében már beteg volt, sokat hiányzott. Végül 1992-ben rokkantnyugdíjas lett. A betegségét jól kezelte, és mindig talált elfoglaltságot. 10 éven át bírósági ülnök volt, majd bekapcsolódott a nyugdíjas szervezetekbe. Előbb az MSZP-ben, majd a Nyugdíjasok

Országos Képviselőtében (NYOK) és a Művészetbarát Körben. A NYOK-ban és az MSZP-ben vezetőségi tag volt. Ami feladatot elvállalt, azt igyekezett maradéktalanul ellátni. A nyugdíjas találkozók, események gondosan előkészítettek. Minden részletnek megvolt a felelőse, ezek az alkalmak nagyon hangulatosak voltak.

Papp Mihályné, a NYOK elnöke: „Kedves, készséges volt, aki minden munkájával a közösséget szolgálta. Az emberek iránti szeretete, önzetlen hozzáállása nélkülözhetetlen volt. Szervezőkészsége, aktivitása lendületet adott munkánkhoz, ötleteit kamatoztattuk. Irodalomismeretével és -szeretetével is kitűnt. Szavalóversenyeket, kiállításokat szervezett, novella- és verspályázatokat elemzett és értékelte.”

Pályázatokat írt a képviselő működése érdekében. Láta, hogy az idős emberek megértést, tennivalót igényelnek, és a tudatot, hogy szükség van rájuk. Ezért mindent megtett, hogy ez minél szélesebb körben érvényesüljön. Maga is részt vett gyalogló versenyen, egészségügyi rendezvényeken, ismeretterjesztő előadásokon, kirándulásokon. Mindeközben nagy boldogsággal töltötte el unokáinak növekedése. Szívesen foglalkozott velük, együtt kertészkedtek, horgásztak, kirándultak. Igyekezett sok mindent megmutatni nekik előbb a városban, majd egyre messzebb vitte őket kedvenc helyeire, hogy ők is többet ismerjenek meg az általa szeretett ország gyönyörű tájaiból. Betegsége azonban egyre súlyosabbá vált. 2013. október 31-én családja körében elhunyt.

Földhátiné Terdik Edit: „Abban, hogy magam is a pedagóguspályát választottam hivatásomul, jelentős szerepe volt tanáraimnak, köztük Berci bácsinak. Közvetlensége, humora, megértő, ugyanakkor határozott egyénisége, hivatása iránti elkötelezettsége, mind hozzájárult ahhoz, hogy követendő példaként álljon előttünk.”

Soltész Sándor: „A nemzet napszámosa, a gyerekek JOBBÁGYA volt.”

Tóth János: „Fülöpön nyomot hagyott maga után. Emléke tovább él. Tanítványai a találkozók szeretettel mesélnek, adomáznak BERC TANÁR ÚRRÓL.”

Kálmán Zsolt: „Későbbi tanulmányaim során mindig az olyan pedagógust kerestem, mint amilyen a TANÁR ÚR volt.”

Éliás Csabáné: „Ízig-vérig pedagógus, igazi jó ember volt. Jó volt vele együtt dolgozni.”

Véghné Szép Adél: „Az ember emlékezetében a szép dolgok dominánsak, szívesen idézzük fel azok emlékét, akik nyomot hagytak életünkben. Közéjük tartozik Jobbágy Bertalan.”

Házastársa, kollégája,
JOBBÁGY BERTALANNÉ GURÁLY JULIANNÁ tanár
Debrecen

DR. JÓBORÚ MAGDA (Csáktornya, 1918. október 1. – Budapest, 1982. március 19.) magyar–latin szakos középiskolai tanár, egyetemi docens, művelődéspolitikus, könyvtárigazgató

Jóború István földbirtokos és Beér Vilma tanítónő házasságából született a három lány közül elsőként. A Dél-Dunántúlról még kisgyermekkorában átköltöztek apja szülőhelyére, Kunszentmiklósról. Elemi iskolai tanulmányait követően 1928-tól 1936-ig a kunszentmiklósi gimnáziumban tanult, majd a Pázmány Péter Tudományegyetemen folytatta tanulmányait.

A gimnazistában felébredt vonzódás a magyar irodalom iránt, melyet elsősorban Petőfi, Ady, Móricz és a népi írók gondolatvilága ragadott meg, az egyetemi évek alatt nemcsak megalapozott tudássá mélyült, hanem a klasszikus latin műveltség horizontjával is teljesebbé vált.

Életének későbbi állomásain gazdagon kamatoztatott és általánosan elismert műveltségében azonban az egyetemi tanulmányokat csupán alapnak tekintette. 1941-ben szerzett magyar–latin szakos középiskolai tanári oklevelet, ezután pedig a **mezőtúri állami leánygimnáziumban** tanított 1946-ig, emellett nevelőmunkát vállalt az iskolai diákok között.

Az oktatóként és diákok közötti nevelőként eltöltött évek élményei és tapasztalatai későbbi közéleti pályája és elméleti munkássága számára a mindenkor szívesen idézett alapélményt jelentették.

1942-ben doktorált magyar irodalomból, és egy évre rá „sub auspiciis gubernatoris” címmel avatták doktorrá.

A gyakorló tanári éveket követően a **Zrínyi Ilona Népi Kollégium** igazgatójaként folytatta új ifjúságunk műveltségének, emberré válásának formálását. Ez a közvetlen kapcsolat a nevelés és oktatás mindennapjaival nem szakadt meg akkor sem, amikor 1950-től közel egy évtizeden keresztül oktatásügyi miniszterhelyettesként a legmagasabb szinten foglalkozott az általános és középiskolai oktatás kérdéseivel. Munkájában, életében ekkor is, ugyanúgy, mint a későbbi évek során, összefonódott az irányító vezető, a gyakorlati pedagógus és az elméleti tudós hármassága.

1947-től országgyűlési képviselő lett a Magyar Kommunista Párt jelöltjeként, és a párt központi vezetőségébe is beválasztották, amelynek 1954-ig volt tagja. 1948-tól a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének főtitkáráként működött 1950-ig. A Petőfi Kör 1956. szeptember 28-i és október 12-i nevelésügyi vitájának vezetőjeként szerepelt. 1958-tól 1982-ig az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatói tisztét töltötte be.

Az OSZK vezetőjeként sem tagadta meg pedagógusi mivoltát. Pontosan tudta, hogy milyen fontos szerepe van a könyvtáraknak a kulturális életben, a közművelődésben, az oktatásban. Irányítása alatt a Nemzeti Könyvtár nyitottabbá vált a felsőfokú intézmények hallgatói számára is. Határozott, magabiztos fellépésével számos szakmai területen utat nyitott az újításoknak. A Nemzeti Múzeum épületében a helyhiány miatt már-már működési nehézségekkel küzdő OSZK méltó új otthonának kezdeményezése az ő nevéhez fűződik.

Közvetlen munkatársa, *Ferenczy Endréné* így méltatta könyvtári munkásságát: „A közel negyedszázad nemcsak egy ember életében, de egy intézmény életében is jelentős időszak. Ebben az időszakban indult el a Széchényi Könyvtár a korszerű, európai színvonalú nemzeti könyvtárra emelkedés útján; ebben az időszakban készült fel új épületének és ehhez kapcsolódó kötelezettségeinek vállalására.

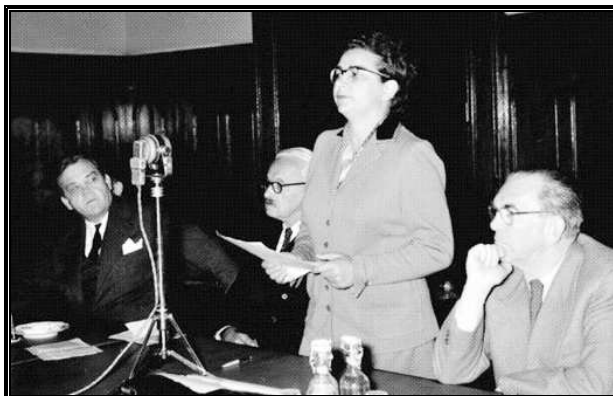
Azok, akik életük, munkájuk során közelebről is megismerhették, környezetébe kerültek, nemcsak a korrekt hivatali vezetőt tanulták meg tisztelni Jóború Magdában, hanem a melegen érző, a jó ügyért bátran és keményen kiálló embert is. Nem könnyen tárta fel szívét, de gesztusai, cselekedetei beszéltek a szavak helyett is. Elítélte a tartalmatlan külsőségeket, felületességet, és hiányzott lelkéből minden hamis érzelmesség. De annál több helyet kaptak szívében a magasabb minőségű érzelmek: a hivatástudat, a becsület megőrzése és ragaszkodás azokhoz, akiket szeretett. Derűje, vidámsága, értékes humora annak az embernek a sajátja volt, akit az eszményeihez való hűségnek és a maga elé tűzött célok elérésének kiegyensúlyozott érzése tölthetett el. Egész lényének ez a belső rendje hatotta át emberi és

vezetői magatartását. A reá bízott feladatok, ügyek elrendezésének kötelezettsége, emberi sorsok jobbításának szándéka határozta meg még életének utolsó, legnehezebb napjait is.”

Könyvtárigazgatóként az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács elnöke volt, 1959 és 1961 között pedig a Magyar Könyvszemle szerkesztő bizottságának tagja. 1970-ben az IFLA (a Könyvtári Egyesületek és Szervezetek Nemzetközi Szövetsége) közgyűlés keretében Moszkvában járt az IFLA magyar delegátusának tagjaként. A konferencia témája a könyvtár szerepe az oktatásban.

1961-ben lett a neveléstudományok kandidátusa. Ezt követően az **Eötvös Loránd Tudományegyetem pedagógiai tanszékének** docenseként is dolgozott 10 éven keresztül 1963 és 1972 között.

Bekapcsolódott az UNESCO munkájába, 1962-től a Végrehajtó Bizottság tagja, 1974-től a Magyar UNESCO Bizottság elnöke, 1974 és 1976 között az UNESCO közgyűlés elnöke volt. Szakmai tekintélyével, korszerű pedagógiai szemléletével, szilárd, mindig a fejlődést szolgáló oktatásügyi koncepciójával nyerte el 1981-ben a Magyar Pedagógiai Társaság elnöki tisztét.

Az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottságának első ülésén
(1956. szeptember 21.)

Kutatásokat a nevelés, a neveléstörténet és az összehasonlító pedagógia területén végzett. Pedagógiai munkája során lehetősége volt gyakorlati szakemberként, elméleti tudósként és az oktatásügy vezetőjeként is betekintést nyerni a magyar oktatásügy alakulásába. Ennek is köszönhetően irodalmi munkássága során érintette mind a közoktatás kérdéseit, mind a nevelés tudományos megközelítéseit hazai és nemzetközi szinten.

Fő művei:

- *A magyar köznevelés jelenlegi szervezete és problémái.* Bp., 1958.
- *Élet és iskola (A modern köznevelés történelmi és társadalmi háttere).* Bp., 1961.
- *A középiskola szerepe a Horthy-korszak művelődéspolitikájában.* Bp., 1963.
- *A kapitalista országok közoktatásügye 1918-tól napjainkig.* Bp., 1964.
- *A köznevelés a Horthy-korszakban (Alsó- és középfokú oktatás).* Bp., 1972.
- *Az összehasonlító pedagógia néhány időszaki kérdése. Tanulmányok a Neveléstudomány Köréből* Bp., 1971, 1972.

Így vallott saját magáról: „Én ahhoz a szerencsés generációhoz tartozom, melynek sok tagja részesült abban a felejthetetlen élményben, amit a fiatalság, a hivatásként választott munka

öröme s egy értelmileg és érzelmileg várt és kívánt társadalmi forradalom átélése jelent. Ez a felejthetetlen élmény nekem is, mint sok más kortársamnak, nagy segítséget adott a későbbi évtizedekben, s bizonyára fog adni a jövőben is azoknak a problémáknak, konfliktusoknak a megoldásához, melyektől sohasem, de különösen a mi gyorsan változó korunkban nem tudja magát megkímélni senki, aki gondolkodik és cselekszik.” (Kortárs 1980. 9, 1441)

Kitüntetései:

- * Kossuth Érdemrend (1948)
- * Munka Érdemrend (1955, arany fokozat 1968 és 1975)
- * UNESCO Aranyérem
- * Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970)

1982. március 12-én hunyt el Budapesten, férjét, Ajtay Miklós közgazdász gazdaságpolitikust követve a halálba.

Irodalom:

Ferenczy Endréné: Jóború Magda (1918–1982). In: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve (1981–1982)*. Bp., 1982, 7–11.

AGGNÉ DR. PIRKA VERONIKA *adjunktus*
Budapest

„Ne várjunk mindent az iskolától. Az iskola nem taníthat meg mindenre, ami az élethez szükséges. Lássunk magunk is a dologhoz...” (Kodály Zoltán)

K

KÁDAS SÁNDOR (Galvács, 1932. november 25. – Sárospatak, 1994. március 24.) matematika-fizika szakos középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató

„Minden dolognak mértéke az ember.”
(Prótagorasz)

Az idézet nem csupán egy filozófiai tétel (miszerint az ismeret és igény együtt alakít mértéket), és nem is csak egy görög matematikai elmélet, hanem Kádás Sándornak, a humanista embernek hitvallása is, kinek teljes életét végigkísérték Prótagorasz fenti szavai.

Kádás Sándor a család középső gyermekeként Galvácson született, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. Szülei – Szijjas Klára és Kádás Bertalan – nagy szegénységben, de annál nagyobb szeretetben nevelték mindhárom gyermeküket. Testvérei: Klára (1921) és Márta (1934). Édesapjuk, aki két szakmával is rendelkező (ács, kerékgyártó), iskolázott szakmunkás volt, csak nehezen tudta előteremteni az öttagú család min-

dennapi kenyerét. A környék uradalmaiban szolgált, de a cselédséghez, illetve a napszámosokhoz kötődő „bűnös” kapcsolatai miatt azonban sűrűn kellett munkahelyet váltania. „Bűne” pedig nem volt más, mint az, hogy tudott olvasni, és e képességével „úgy élt vissza”, hogy az analfabéta cselédségnek minden ebédszünetben felolvasást tartott a napilapok aktuális híreiből. Az uradalmakban ez bűnnek számított, de az édesapa makacs és kitartó ember volt. E tulajdonság a későbbiekben a család jellemző vonásává vált, különösen fia esetében.

A komoly anyagi nehézségek és az állandó vándorlások ellenére is a gyerekek taníttatására mindig sikerült forrásokat biztosítani. Szendrő, Galvács, Abod, Edelény, Sáp, Szakáld. Kádás Sándor részére ennek a hat apró településnek a még apróbb iskolái tették lehetővé a hat elemi elvégzését.

Közben a negyvenes éveiben járó édesapa – mivel az I. világháború veteránja volt – a rendszeres és egyre sűrűbb tartalékos katonai behívások miatt gyakran hónapokig kiesett a kenyérkeresetből. 1942-ben aztán tényleges állományba került, és kivezényelték a keleti frontra, ahol 1943 januárjában megtagasztalhatta és túlélte – az azóta már elhíresült – urivi áttörést, a doni katasztrófát.

Az ideiglenesen egyedül maradt édesanya terhei ekkor szinte elviselhetetlenné váltak, de ennek ellenére sem mondott le a gyerekek taníttatásáról. Fiát (a korszak szegény falusi közösségeire egyáltalán nem jellemző módon) polgári iskolába adta. Két év elvégzése után azonban Magyarországot is elérte a II. nagy világháború, és ezzel végérvényesen befejezettnak tűnt a továbbtanulás nagy álma.

A háború után egy elhivatott pedagógus házaspár szárnyai alá vette a tehetséges és jól tanuló fiút azzal a szándékkal, hogy befejeztetik vele a félbeszakadt polgári iskolai tanulmányokat, és felkészítik – az időközben rendszerbe álló – gimnáziumi tanulmányok megkezdésére. Elhatározásukat siker koronázta, Kádas Sándor a két éves anyagból egyszerre tett különbözeti vizsgát kiváló eredménnyel, és felvették a miskolci Lévy József Gimnáziumba, melyet szintén kitűnő értékeléssel fejezett be.

A köztes időszakban testvéreivel nyaranta dinnyecsöszködésből és mezőgazdasági idénymunkák vállalásából származó jövedelemmel segítettek édesanyjukon, illetve a család megropant anyagi helyzetén, amíg édesapjuk ismét munkát tudott vállalni.

Kádas Sándor gimnáziumi évei során egyértelművé vált, hogy a reál tantárgyak – azon belül is a matematika és a fizika – terén kiemelkedő képességű, így már senkit nem lepett meg, amikor 1952-ben felvették a Kossuth Lajos Tudományegyetemre, melyet 1956-ban vörös diplomával, kitüntetéssel végzett el mint matematika–fizika szakos középiskolai tanár. Élete végéig csupán erre az egy kitüntetésre volt büszke, ez az egy képviselt értéket puritán értékszemléletében.

Egyetemi tanulmányai során azonban nemcsak a magasabb szintű egyenletekkel és a bonyolult matematikai összefüggésekkel ismerkedett meg, hanem későbbi feleségével, Tokai Terézszel is, aki életének utolsó pillanatáig hű társa maradt. E házasság gyümölcsei: Katalin (1958), aki pénzügyi, Sándor (1964), aki katonai, és István (1972), aki kereskedelmi pályán helyezkedett el.

Kádas Sándor 1956 szeptemberében **Sárospatakon a Rákóczi Gimnáziumban** matematika–fizika szakos tanárként kezdte pályáját, később – 1963-tól 1968-ig – megyei szakfelügyeleti feladatokat is ellátott. Felesége szintén ebben a városban matematika–fizika szakos általános iskolai tanárként helyezkedett el.

Munka közben, fizikaórán (1965)

Kádas Sándor 1968-ban a **sárospataki Tanítóképző Intézethez** pályázatot nyújtott be, és szeptember elseji hatállyal intézeti tanárként, majd 1970-től intézeti főtanárként folytatta hivatását.

A sárospataki Rákóczi Gimnázium korábbi igazgatójának 1973-as nyugállományba vonulása következtében a státusz megüresedett, melynek betöltésére a gimnázium tantestülete (a korszakra jellemző gyakorlattól abszolút eltérő módon) szavazás útján Kádas Sándort kérte fel. 1973. szeptember 1-jei hatállyal kinevezték az intézmény igazgatójának. 1974-től kezdetét vette a gimnázium 6 évig tartó felújítása. A feladat igen összetett és gyakran szinte megoldhatatlannak tűnő problémákat vetett fel. Az oktatás nem állhatott le még annak ellenére sem, hogy az egész tetőszerkezet cseréje is elkerülhetetlenné vált. A műemléki, valamint a régészeti munkák teljes körű elvégzésének kényszere szintén lassította a kivitelezést. Az idő pedig fontos tényezője volt a projektnek, ugyanis a gimnázium fennállásának 450. évfordulójára (1981) mindennek el kellett készülnie. Az oktatás, a tanórák, az intézmény működtetésének zavartalan fenntartása, ezek napi szintű átszervezése teljes embert kívánt. Olyat, aki makacsul és kitartóan tudta képviselni az oktató-nevelő munka színvonalának szentségét egy rekonstrukciós építkezés idegennek ható környezetében. Kádas Sándor mint elhivatott pedagógus maradéktalanul teljesítette feladatát, s ez törvényszerűen az egészségét is kikezdte.

Az 1981. évi 450. éves évfordulós rendezvénysorozat levezénylését követően – megromlott egészségi állapotára hivatkozva – lemondott igazgatói tisztségéről, és végre újra hivatásának élve, szeretett iskolájában, szeretett tanítványai körében, matematika–fizika szakos tanárként folytatta pályáját.

Szakmai életútját, tevékenységét két feladatrendszer köré lehet csoportosítani. Az első – és legfontosabb – a hatékony ismeretátadás és annak gyakorlatias és differenciált átadása a diákok részére. A szinte személyre szabott, az egyes tanulókra lebontott oktatási módszerének köszönhetően egy olyan tantárgycsoport, mint a matematika–fizika sem válhatott idegenszerű, elvont tudománnyá. Az általa gyakran példaképként említett „egyszerű falusi tanító” hozzáállásával hozta kézzelfogható közelségbe, illetve tette érthető és szerethető tantárggyá azokat. Óráin a klasszikus tanár–diák kapcsolatára épülő érintkezés rendjét képviselte, amely behatárolt közvetlensége mellett nagyfokú empátiát és érzékenységet jelentett. Ismerte a Bodrogek és Borsod-Abaúj-Zemplén megye szociális viszonyait, az ott élő emberek gondját-baját, mentalitását, gyerekeik örömet, bánatát, érdeklődési körét. A tehetséget nem engedte elkallódni, értük – ha kellett – szigorral és makacs kényszerrel tudott harcolni, hisz saját életútja is erről szólt. A gyengébb képességűek esetében viszont került a túlterhelést, előtérbe helyezve a türelmen alapuló segítségnyújtást, a tantárgy szerethetőségének fontosságát.

Munkatársaival, kollégáival való kapcsolata is hasonló elveken alapult, hiszen együttműködő és baráti viszonyt tartott fenn valamennyi tantestületi taggal. Közülük nem egy lett életre szóló családi jó barát. Tisztelte a kitartó, elkötelezett és becsületes „egyszerű embereket”, akikkel szemben kínosan ügyelt a paternalizmus kerülésére, viszont elviselhetetlennek tartotta a butaságot, a közönséges viselkedést és beszédet, valamint az empátia hiányán alapuló érzéketlenséget.

A munkahelyen kívüli életben is törekedett az értelmiségi lét fősodrában maradni, évtizedekig a helyi Tudományos Ismeretterjesztő Társulat elnöke volt, de az öreg diákok szervezeteivel is szívesen lépett kapcsolatba. A találkozók szervezése, illetve lebonyolítása alkalmával nagy lelkesedéssel számolt be az alma mater legfrissebb eredményeiről, de a problémafeltáró viták elől, sőt a hazai vagy a külföldi sajtó hasábjain történő pengeváltások elől sem tért ki. Igazát és az intézmény iránt érzett feltétlen lojalitását ezen a téren is makacsul védte és képviselte.

Az életút második – sokkal összetettebb – feladatrendszere a gimnázium igazgatásával járó kihívások tömege. A már helyenként életveszélyes állapotban lévő iskola felújításával, valamint az intézmény napi életének szervezésével, a rövid, közép és hosszú távú tervek kidolgozásával és végrehajtásával járó felelősség szétforgácsoló hatásai ellenére mindent elkövetett annak érdekében, hogy a pataki szellemiség ne szenvedjen csorbát. Ebben a nehéz időszakban is képes volt folyamatosan fejleszteni és alkotni. Vezetői időszaka alatt modernizálta a tornatermet, felújíttatta az ország első és egyben legöregebb sportcsarnokát, sportpályát alakíttatott ki, a kollégiumokat

renováltatta, újra alapította az iskola vizitúra szakosztályát, kiterjesztette (határon belül és azon túl) a testvériskolai rendszert, hatékonyá tette a szakköri, illetve tudományos diákköri tevékenységet, felújította a diákétkeztetés bázisát képező intézményt, és szervezte a gimnázium UNESCO asszociált szerepéből fakadó nemzetközi feladatokat.

Kitüntetései:

- * A Haza Szolgálatáért Érdemérem ezüst fokozata (1980)
- * Ifjúságért Érdemérem (1981)
- * A Munka Érdemrend bronz fokozata (1985)

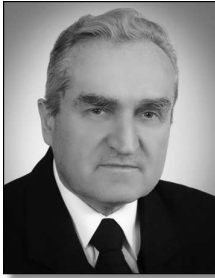
Ballagás az utolsó osztályával (1992)

1992-ben vonult nyugalományba, de a megérdemelt pihenő mindössze két (betegségekkel terhelt) évig tarthatott. Szeretett feleségének karjai közt – 1994. március 24-én – tért örök nyugalomra.

Részlet Bódi Géza búcsúztató beszédéből: „Egy életen át dolgozott szeretett családjáért, sokszor emberfeletti munkát végzett munkahelyén, és fáradhatatlan volt közéleti emberként is. E sokirányú tevékenységet nem mindig követte elismerés. Ez talán azzal is összefüggött, hogy mindig idegen volt tőle a szépen díszített, jól csomagolt, problémát elkendőző véleménynyilvánítás. Minden megnyilvánulásában az őszinteség, az emberség, az elvhűség dominált, és ez – tevékenysége időszakában – nem volt általánosan jellemző. Így történhetett meg az, hogy jóval nagyobb azon kitüntetések száma, amit elutasított, mint amit elfogadott.”

Gyermekei,
KÁDAS KATALIN banki ügyintéző
Pécs,
KÁDAS SÁNDOR ht. katona
Dunakeszi
és KÁDAS ISTVÁN nagyker. beszerzési vezető
Pécs

DR. KÁLMÁN ATTILA (Budapest, 1938. október 22. – Tata, 2015. október 28.) tanító, matematika–fizika szakos általános iskolai tanár, matematika–ábrázoló geometria szakos középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató, országgyűlési képviselő, közoktatási államtitkár, egyházkerületi főgondnok, a Magyarországi Református Egyház Zsinatának világi elnöke

Édesapja, dr. Kálmán Rudolf 1945-ig Komárom vármegye gesztesi járásának volt a főszolgabírója, édesanyja, Félegyházi Magdolna a losonci kórház igazgató főorvosának volt a lánya. Felmenői apai ágon nemesi származásúak voltak, dédapja Komárom megye főispánja volt, illetve anyai ágon református lelkipásztor és középiskolai matematika–fizika tanár. Édesapját, testvérével együtt, a II. világháború után Népbírság elé állították, és felmentése előtt 18 hónapig internálták. Édesanyjának három kis gyermekével (Szabolcs 9 éves, Attila 6 éves, Zsolt 2 éves) Komáromból menekülnie kellett. Dr. Márkus Jenő tatai református lelkipásztor fogadta be őket. Az édesanyja lett a családfenntartó, aki előbb fizikai munkásként, majd bérelszámolóként dolgozott. Szülei 1951-ben elváltak. Édesapja megbélyegzett ember volt, csak fizikai munkát végezhetett, a gyerekek pedig X-es származásúak lettek.

Kálmán Attila Tatán, a református elemi iskolában végezte el az 1–4. osztályt, majd a Vaszary János Általános Iskolában az 5–8. osztályt. 1952-ben a Budai Táncsics Mihály Gyakorló Tanítóképzőben folytatta tanulmányait. 1957-ben szerzett tanítói képesítést. Kitűnően érettségizett, de származása miatt nem mert az egyetemre jelentkezni, hanem kiment egy kis faluba, **Dányba** tanítani. Itt nagyon megszerette a pedagóguspályát, és beiratkozott a Szegedi Tanárképző Főiskola Levelező Tagozatára matematika–fizika szakra, ahol 1963-ban kapta meg általános iskolai tanári diplomáját.

Dányon, a falu vezetésének segítségével és lelkes pedagógusok közreműködésével létrehozták a cigányiskolát, amelynek sokan csodájára jártak, és őket a cigányok apostolának nevezték. 1956–1960-ig tanított itt. 1965-ig **Kistarcsán** az **Általános Iskolában** tanított, utána pedig Budapesten a **Hernád utcai 3. számú Általános Iskolában** töltött egy tanévet, majd a **II. kerületi Ady Endre utcai 12 évfolyamos iskolában**. Közben ismét tanulásra adta a fejét, és beiratkozott az ELTE-re matematika–ábrázoló szakra. Középiskolai tanári diplomáját 1968-ban vehette át. Szakdolgozatát Kárteszi Ferenc professzornál írta, akinek irányításával dolgozatát továbbfejlesztette doktori disszertációvá.

1962-ben megnősült. Felesége Demjén Erzsébet óvónő. 1968-ban megszületett első fia, Attila, 1970-ben pedig a második, Endre. Ifj. Kálmán Attila orgonaművész-karnagy, Endre műszaki tanár-üzemmérnök lett.

Kálmán Attila 1968-tól 1990-ig a **tatai Eötvös József Gimnázium** tanára volt.

A tatai gimnázium tablóján (1973)

Ekkor kezdett tehetséggondozással foglalkozni. Szakkört vezetett. Tanítványai a KöMal-ban, az országos matematikai versenyeken előkelő helyezéseket értek el (Boruzs Mária, Illés Dániel, Kerner Anna, Körösi Gábor, Lévai Miklós). Ötletgazdája volt a tatai Öveges József Emlékversenynek.

Az iskolában a rendszerváltás előtt több támadás is érte nézetei miatt. Eltiltották az osztályfőnöki munkától. Ekkor fordult a kutatómunka irányába, számos cikke jelent meg, és pártfogója, Kárteszi Ferenc professzor vezetésével elkészítette a disszertációját, amelynek címe: *A geometria intuitív tárgyalásától a hipotetikus-deduktív felépítése felé* (Budapest, ELTE TTK 1978). A disszertáció egyes fejezetei az *ELTE Szakmódszertani Közleményeiben* jelentek meg.

1982-ben vesedaganattal megműtötték. Sok szenvedés árán sikerült visszatérnie hivatásához. 1984-ben kapta meg a Bolyai János Matematikai Társulat *Beke Manó Emlékdíját*. A laudáció kiemelte: „Dr. Kálmán Attila pályáját mindig a matematika eredményes oktatása, lehetőség szerinti népszerűsítése jellemezte. Önmagával és tanítványaival szemben egyaránt magas követelményeket támasztott. A szakmódszertant tudományos szinten művelte. Tanítványai becsülték a tudást, és éltek az általa nyújtott lehetőséggel. Tehetséggondozás terén az eredményeit az önállóságra, problémaérzékenységre, a kérdések megközelítésére való neveléssel érte el. Hihetetlen lelkesedése, ügyszeretete, munkabírása nagy hatással volt tanítványaira. A Társulat munkáját is sokrétűen támogatta. A két évvel ezelőtti Rátz László Vándorgyűlésen tartott előadására mint az egyik legsikerültebbre még ma is élénken emlékszünk.”

A rendszerváltozás időszaka az ő életében is nagy változást hozott, a tanári hivatás mellé odakerült a politikai szerepvállalás. 1988–1994 között volt az MDF tagja. Az 1990-es országgyűlési választásokon Tata országgyűlési képviselőjévé választották, majd közel négy évig volt az Antall- és a Boros-kormány művelődésügyi és közoktatási államtitkára. Ebben a minőségében három sarkalatos törvény kidolgozásában vett részt, számos előadást tartott, több nevezetes eseményen vett részt a határon túl is. Ilyenek voltak pl. a Bolyai Farkas emléktábla elhelyezése Göttingenben, annak a háznak a falán, ahol Bolyai Farkas lakott (1993), Petőfi-szobor avatása Beregszászon, Kossuth-szobor avatása Habsburg Ottóval, Amerikában a Rutgers Egyetemen a Magyar Intézet alapító okiratának az aláírása.

Az 1990-es évektől több ciklusban is megválasztották a Református Egyház Egyházkerületi gondnokának, sőt a Magyarországi Református Egyház Zsinata világi elnökének, a lelkesi elnök, Bölcseki Gusztáv Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke társának.

Kálmán Attila államtitkárként üdvözölte 1992-ben Révkomáromban az Oláh György matematikánár által megszervezett I. Nemzetközi Magyar Matematika Verseny résztvevőit. A határon túli magyarokkal való kapcsolatot mindig szívügyének tekintette.

1994-ben visszatért a pedagógusi pályára, ekkor nevezték ki a **Pápai Református Gimnázium** igazgatójának.

2003-tól 2009-ig a Református Zsinat Oktatási Bizottságában vállalt aktív szerepet, kezdeményezője volt a református oktatási stratégia kidolgozásának. Számos cikket írt a református köznevelésről és a keresztyény pedagógia lehetőségeiről.

2004-ben tervezte nyugdíjba vonulását, de közbejött egy nagyon izgalmas kihívás. Tatán ekkor indult meg az új református gimnázium szervezése. Így 2005-ben visszatért Tatára, ahol a pápai iskola kihelyezett, majd önállósult, intézményét: a **Tatai Református Gimnáziumot** vezette 2011-ig.

2010-től egyre gyakrabban jelentkeztek egészségi problémái, többször műtötték. „*Valóban nem tudjuk, hogy mennyi időt kapunk, de nem félek a haláltól*” – vallotta.

Elveiről így írt önéletrajzában: „*Azt mondják sokan, hogy a mai fiatalságnak nincsenek példaképei. Sokkal rosszabb a helyzet: mi vagyunk a példaképei. Ez azt jelenti, hogy úgy kell próbálnunk élni, hogy azt a kultúrát, azt a szemléletmódot, azt az értékrendet, amelyet mi képviselünk, át tudjuk adni nekik. A következő generáció csak akkor veszi át ezt az értékrendet, ha hitelesek vagyunk a szemükben. Nemcsak nekünk van tekintélyünk előttük, hanem azoknak a dolgoknak is, amelyeket rájuk akarunk testálni, s olyan nyelven szólítjuk meg őket, amely a számukra érthető.*”

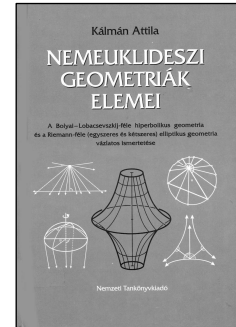
Kitüntetései:

- * Beke Manó emlékdíj (1984)
- * Bethlen Gábor-díj (2000)
- * Magyar Köztársaság Elnökének Érdemérme (2003)
- * Pápa városáért díj (2004)
- * Tata város Zsigmond Király díja (2007)
- * Rátz Tanár Úr életműdíj (2008)
- * Komárom-Esztergom megyéért díj (2008)
- * Imre Sándor-díj (Magyarországi Református Egyház, 2009)
- * Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (2010)
- * Eötvös József-díj (2015).

Ő maga a Rátz Tanár Tanár Úr életműdíjat tartotta a legnagyobb kitüntetésének.

Főbb munkái:

- *Nemeuklideszi geometriák elemei.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó 1. kiadás 1989, 2. kiadás 2002.
- *Egyházi iskolák és a magyar társadalom a XXI. század küszöbén.* (szerk.) Pápa Ref. Kollégium, 1996.
- *A tatai népfőiskola emlékeiből (1940–1944).* (társszerző: Kocsis Lászlóné) Tatabánya, 1987, bővített kiadás a Magyar Zoltán Népfőiskola anyagával, 2001.
- *Tizenöt év előadása a Pápai Református Gimnáziumban.* (szerk.) Pápa Ref. Kollégium, 2001.
- *A Pápai Református Kollégiumhoz kötődő természettudományos és műszaki pályaképekből.* (szerk.) Pápa. Ref. Kollégium, 2005.
- *Tata Barátainak Köre tájékoztatója.* (szerk.: Greiner–Kálmán–Kerti–Körmendi–Mészáros): I. kötet 1979, II. kötet 1980, III. kötet 1981, IV. kötet 1982, V. kötet 1983, VI. kötet 1984, VII. kötet 1985.

Cikkek

- Az új matematika tanterv néhány jelentős elgondolása a gyakorlatban. (Kelemen János-néval közösen) *Módszertani Közlemények*, 1963. 4. szám.
- Egy geometriai felmérés tapasztalatai. *ELTE TTK Szakmódszertani Közleményei*, XI. 1978, 91–113.
- A geometriatanulás pszichológiai szempontból. *ELTE TTK Szakmódszertani Közleményei*, XII/1. 1979, 151–169.
- Axiomatika a középiskolában. *ELTE TTK Szakmódszertani Közleményei*, XIII/1. 1980, 33–41.
- Matematikusok műhelye Tatán. *Köznevelés*, 1981. 31. szám
- Egy középiskolai matematikai szöveggyűjtemény tervezetéről (Tóth Andrásnéval közösen) *ELTE TTK Szakmódszertani Közleményei*, XIV/1. 1981, 47–53.
- Az axiomatizálás tanítására vonatkozó középiskolai kísérlet. *ELTE TTK Szakmódszertani Közleményei*, XV/1. 1982, 29–47.
- Egy jól hasznosítható videofelvétel (Axiomatizálás a gömbön, I–II.). *A matematika tanítása*, 1984, 112–114.
- Öveges József Emlékverseny Tatán. *Fizikai Szemle*, 1985. 5. szám, 200.
- Kísérlet egy tehetségtámogató bázisiskola létrehozására. *ELTE TTK Szakmódszertani Közleményei*, XVI/1. 1986, 145–167.
- Csekő Árpád (1902–1993) *Fizikai Szemle*, 1993. 9. szám, 341.
- Mit kellene tanítani Bolyai Jánosról a középiskolában? *Fizikai Szemle*, 2002. 8. szám
- Bevezető Bolyai János új, más világába. *Természet Világa*, 2003. évi különszám, 38–43.

A tanítványok visszaemlékezései: „Elég korán kialakult bennem, hogy tanár szeretnék lenni. Minden tárgyat szorgalmasan tanultam az általános iskolában. Aztán következett a gimnázium, és a csodálatos matekórák! Kálmán Attila tanár úr még azzal is meg tudta szeretetni a tantárgyát, akinek nem volt affinitása hozzá, hát még velünk, akik matektagozatosak voltunk. Nem kellett semmiféle extra dolog, egyszerűen élményszámba mentek ezek az óráink. Attila csodálatos egyénisége, szaktudása, humora mindent biztosított ehhez.” (Szabóné Salgó Mária matematika–fizika szakos tanár, szakvizsgázott pedagógus)

„Nemcsak a tudását tiszteltük, hanem őszinte és tiszta emberi példaként áll előttünk. Miközben a matematikát oktatta észrevétlenül nevelt bennünket a tisztességre, az emberségre, az őszinteségre, az egyenességre és mindezek vállalására. Olyan sikeresen összekovácsolta osztályunk közösségét, hogy az érettségink után több évtizeddel is rendszeresen tartjuk egymással a kapcsolatot.” (1973-ban végzett tanítványok)

„Az órák, szakkör, KöMaL megoldások benyújtása, diszkussziója voltak az alkalmak az együtt töltött időnek. Jellegzetes emlékem még, hogy Attila milyen jól látta meg kinek-kinek a képességeit, lustaságát, szorgalmát. Egy másik kiemelkedő képesség is jellemző rá, hogy kialakította bennünk azt az érzést, hogy valamennyien egyedi törődést kapunk tőle, nem egy egyformán kezelendő diákhalmaznak tekintett minket, ahogy azt a korszellem esetleg sugalmazta.” (Dr. Gróf Gyula egyetemi docens BME)

„A híres tatai Eötvös Gimnáziumba matematika tagozatra mentem tanulni. Itt Kálmán Attila lett az osztályfőnököm. Azt hiszem, hogy egy életre meghatározó, amit tőle kaptam. Mind szakmailag, mind osztályfőnökként csak a legnagyobb elismeréssel tudok gondolni rá. Még a legvadabb kamaszkor idején is tisztelettel fogadtuk szavait, és hiteles volt a számunkra. Rengeteg időt töltött velünk. Havonta legalább egyszer kirándulni vitt bennünket, moziba vitt minket, író-olvasó találkozót szervezett, megismertetett bennünket sok kiváló emberrel.” (Szili (Porreisz) Edit, a Veres Pálné Gimnázium matematika–fizika–ábrázoló geometria szakos tanára)

Néhány személyes emlék: Attilával egyrészt Kárteszi Ferenc professzor révén, másrészt a Bolyai Matematikai Társulatban végzett munka során kerültem kapcsolatba az 1980-as években. Az első matematika szakmódszertani kutatásaim estek erre az időszakra és az én cikkeim is ebben az időszakban jelentek meg az *ELTE Szakmódszertani Közleményeiben*. A társulati szerepvállalás hasonló feladatok elé állított mindkettőnket. A „vidéki ellenzék” képviselői lettünk.

1984-ben Tatabányán volt a Rátz László Vándorgyűlés, amely számomra kétszeresen is emlékezetes maradt. Egyik főszervezője Attila volt. Ő megszervezte a szénbánya-látogatást, így szabályosan beöltözve le tudtunk menni a szénbányába, egészen a frontig. Fényképet is készített rólunk, el is küldte. De én senkit sem ismertem fel a fényképen, magamat sem találtam meg. Később kiderült a turpisság. A képek nem sikerültek, így kárpótlásként egy osztálykiránduláson készült képet kaptunk meg.

A Vándorgyűlésen adódott egy szervezési probléma. Az egyik szemináriumvezető hirtelen lemondta a kombinatorika és gráfelméleti szeminárium megtartását, csak a javasolt feladatanyagot küldte el. A mundér becsületének megmentésére összefogtunk hárman (Attila, Kántor Sándor és én). Villámgyorsan nekiláttunk az újszerű témából a számunkra is ismeretlen feladatok megoldásának, és utána sikerrel megtartottuk a kombinatorika és gráfelméleti szemináriumi foglalkozásokat is, természetesen a sajátjaink mellett.

1988-ban én voltam a főszervezője a Debrecenben tartott Rátz László Vándorgyűlésnek. Attila azt kérte tőlem, hogy a tanárok számára egy orgonahangversenyt szervezzek. Ez meg is történt, a Bolyai utcai Református templomban Pálur Mihály és Karasszon Dezső játszottak négykezesen a 400 matematikatanár számára.

A későbbiekben sokszor találkoztunk még pl. az Oláh György által szervezett révkomáromi Nagy Károly Diáktalálkozókon.

2013 decemberében meghívtuk a Szénássy Barna emlékülésre a DAB Székházba, de erre már nem tudott eljönni, megromlott egészségi állapotára való tekintettel kimentette magát.

DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ DR. VARGA TÜNDE
matematikatörténész
Debrecen

KECSKÉS ISTVÁN (Nyírbéltek, 1930. február 9. – Debrecen, 2013. december 1.) magyar szakos általános iskolai tanár, iskolaigazgató, költő

Nyírbélteken született, hétgyermekes paraszti család elsőszülött gyermekeként. A tisztességes, dolgozó családban korán be kellett kapcsolódnia a mezőgazdasági munkákba a földeken, és a kisebb testvérek felügyelete is őrá maradt. A kis gyermek hamar kitűnt társai közül eszességével, ügyességével, talpraesettségével. Nagy álmokat dédelgetett: színész szeretett volna lenni. A vallásos szülők nevelése hatására az elemi iskola elvégzése után a kalocsai piarista gimnáziumba került. Majd szakérettségi után felvételizett a budapesti Színművészeti Főiskolára, ahol az első rostán túl is jutott, de a szigorú apa hallani sem akart róla, hogy a fia színész legyen. Így jelentkezett az egeri Állami Pedagógiai Főiskola magyar szakára, ahol nagy szorgalommal, odaadással végezte tanulmányait. Itt szerzett oklevelet 1954-ben mint magyar nyelv és irodalom szakos általános iskolai tanár.

Két évig tanított, majd 1956. április 20-án kinevezték a **tarpai Esze Tamás Általános Iskola** igazgatójává. Ekkor mindössze 26 éves volt. Nagy elhivatottsággal kezdett a munkájához. Egy nagy létszámú, 730 tanulót számláló intézményt kellett irányítania.

Mivel az iskolában sok volt a cigány tanuló (150), számukra speciális osztályokat hozott létre, külön gyógypedagógus vezetésével. Ekkor ez még nem volt általános gyakorlat. Mindent megtett, hogy ezek a gyerekek is integrálódjanak, mindenki elvégezze a nyolcadik osztályt, és a jobbak továbbtanuljanak. Következtes, határozott vezetési stílusának és nagy szakmai tudásának köszönhetően a járásban is elismert, elsőik között lévő iskolát teremtett. Nagy tisztelettel övezték kollégái, tanítványai.

1977. szeptember 1-től a **baktalórántházi Mezőgazdasági Szakiskola** igazgatóhelyettese volt 14 évig. Nagy lelkiismeretességgel, szakértelemmel végezte feladatát egészen az 1990-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig.

A szakmunkásképző intézet tablóján 1987-ben

Barsy Csabáné, nyugdíjas tanár így emlékezik *A tanár, az igazgatóhelyettes, a munkatárs* című írásában: „Kecskés István magyar szakos tanár 1977-ben került Baktalórántházára, a Mezőgazdasági Szakmunkásképző Intézetbe. Magyar nyelvet és irodalmat tanított a jövő mezőgazdasági szakembereinek, a növénytermesztő gépész szakmunkástanulóknak. Szaktanári munkája mellett igazgatóhelyettesi munkakört töltött be nyugdíjba vonulásáig 1990-ig. Szaktanári munkáját a precizitás jellemezte. A tanítási óráira példamutatóan felkészült, az eszközök és módszerek változatos alkalmazásával szerettette meg tanítványait az anyanyelvet, az ízléses, szép magyar

beszédet. Sokat tett a hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségéért. Igazgatóhelyettesként részt vett a tantestület jó közösséggé formálásában. Rendszeresen látogatta a közismereti órákat, pedagógiai segítséget adva a pályakezdő kollégáknak. Jól együttműködött vezető társaival és az iskola dolgozóival. Részt vett a Szakmunkásképzés Szabolcs-Szatmárban 1883–1983 című könyv szerkesztésében. A 148. oldaltól a 152. oldalig a Mezőgazdasági Szakmunkásképző Intézet Baktalórántháza címmel foglalta össze gondolatait.

Kecskés István tanárként, igazgatóhelyettesként, munkatársként szorgalmával, széles látókörével, emberségével jelentősen hozzájárult a mezőgazdasági szakképzés fejlődéséhez 1977 és 1990 között.”

1992-ben családjával Debrecenbe költözött. Kollégája meghívására nyugdíj mellett is vállalt magyartanítást, illetve igazgatóhelyettesként 6 évet töltött a **nyírbogáti Vántus István Általános és Szakképző Iskolában**.

Részt vett a Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács Pedagógus Továbbképző kabinet által szervezett 2 éves Intenzív Igazgatói Tanfolyamon az 1974–76-os tanévekben és más vezetőképző tanfolyamokon is.

Közben folyamatosan írt, szinte egész életét az írásnak szentelte. Folytatott kutatómunkát a cigányság körében, erről meg is jelent egy kisebb tanulmánya *A tarpai cigány lakosság szociológiai problémái* címmel (1975), ez megtalálható a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár helyismereti gyűjteményében. Rendszeresen jelentek meg cikkei, többek között a szegedi *Módszertani Közleményekben*, ezen kívül a *Köznevelésben*, *Magyartanításban*, a *Krisztályban* (az AKIOSZ irodalmi és képzőművészeti folyóirata), antológiákban stb. Kutatásokat folytatott a diáknyelvvvel és a földrajzi nevekkal kapcsolatban, és megírta *Tarpa ragadványnevei* című tanulmányát. Egy országos pályázaton I. díjat nyert a *Pályám emlékezte* című írásával 1992-ben.

Három verseskötete jelent meg: az első 2005-ben *Dúdold e dalt* címmel magánkiadásban Debrecenben, a második *Az élet útján zengem dalom* 2007-ben Pesti József költő lektorálásával, a harmadik *Válogatott versek* 2009-ben dr. Kincses Kovács Éva nyelvész lektorálásával. Az *Arcok és énekek* verses antológiában is szerepel két versével, ez a kötet 2007-ben jelent meg a Rím Könyvkiadó gondozásában.

A Tarpáról írott helytörténeti munkája a nyíregyházi megyei könyvtárban megtalálható: *Ismerje meg Esze Tamás faluját, Tarpát!* (2007). A műből részletek találhatók a nyíregyházi Bessenyei Társaság 2007-es évkönyvében.

Több irodalmi társaságnak, körnek volt a tagja: a nyíregyházi Bessenyei Társaság, a Váci Mihály Irodalmi Kör, az AKIOSZ (Alkotó Képzőművészek és Írók Országos Szövetsége) szövetség debreceni csoportjának vezetőségi tagja is volt. Évekig részt vett a Rím Könyvkiadó nyári írótáborában, Tokajban. Rendszeresen mondott verseket különböző rendezvényeken, szavalóversenyeken, pedagógus nyugdíjas klubokban.

Verset mond

Munkája során számos állami *kitüntetésben* részesült: az oktatásban elért kimagasló eredményeiért:

- * Honvédelmi Érdemérem (Honvédelmi Miniszter – 1985)
- * Kiváló Munkáért kitüntető jelvény (Művelődési Minisztérium – 1982)
- * Pedagógus Szolgálati Emlékérem (Művelődési Minisztérium – 1990)

Aranyoklevelet kapott az egri Eszterházy Károly Főiskolától az ötven éven át kifejtett értékes szakmai tevékenységéért (2003).

Számomra ő pótolhatatlan, az a biztonság, amit nyújtott: a sziklaszilárd értékrend, az önzetlenség, a határozottság, az emberi tartás, a becsület, a tisztesség, a bátor, nyílt kiállás az elveiért, amelyeket egész éltében képviselt. Ő olyan ember volt, akire várat lehet építeni. A fiunkat idézem: „*Apuval kihalt az a nemzedék...*” Nem győzni elsorolni az emberi értékeit: JÓ EMBER volt, csupa nagybetűvel; értékes, tiszta szívé, aki szerette és tisztelte az embereket. Egy igaz ember távozott közülünk...

Hálás vagyok és köszönöm a sorsnak, hogy vele élhettem; a hozzám írott számtalan versből, a tőle kapott szeretetből egy életen át töltekezem. Ezúton is szeretnék emléket állítani ennek a nagyszerű embernek, tovább vinni a munkásságát és példát mutatni a felnövekvő nemzedéknek, hogy a tisztességes, munkával töltött igaz élet a legegyszerűbb út, és csakis ez visz előre.

*„Dúdold e dalt, míg élted tart,
Könnyet ne ejts, béke áldjon,
Gyöngyharmatos lelked nyíljon,
Míg szívedben a tavasz tart.”*

Publikációi:

- *Módszertani Közlemények*, 1998. 38. évfolyam; 2000. 40. évfolyam; 2004. 44. évfolyam; 2007. 47. évfolyam
- Antológiák – *Lélek mélyből felzengő...* 2000. Budapest, Alterra, Svájci–Magyar Kiadó; *Nap Antológia*, 2003. Nap Alapítvány; *Arcok és énekek*, 2007. Rím Könyvkiadó.
- *Ismerje meg Esze Tamás faluját, Tarpát!* Helyismereti gyűjtemény. 2007. Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár.

*Felesége,
SZABÓ CSILLA magyar–történelem szakos tanár
Debrecen*

KISZELKA FERENCNÉ Koma (Komma) Júlia (Tiszaföldvár, 1926. május 14. – Mosonmagyaróvár, 2006. december 11.) tanító, igazgató

Édesapja, Komma József és édesanyja, Baráth Kiss Júlia Marosvásárhelyen laktak. 1921-ben, a trianoni békeszerződés után apja nem írta alá a román hűségnyilatkozatot, ezért otthonát el kellett hagynia. Törökszentmiklóson rokonoknál telepedett le. A család később az Alföld uradalmaiban, így Fegyverneken, Magyarbánhegyesen és Kunágota-Vajdapusztán talált megélhetést. Három gyermekük született: 1923-ban Katalin, 1926-ban Júlia és 1930-ban István.

Júlia polgári iskolai tanulmányait Törökszentmiklóson, majd a budapesti Szent László téri polgári iskolában és Túrkevén végezte. 1940-ben a család Mosonszentmiklós-Jánosháza pusztára (ma Mosonújhely) költözött, ahol Komma József vitézi érdemeiért 15 hold földet kapott, és önálló gazdálkodó lett. Júlia a győri Magyar Állami Szent Orsolya rendi, majd a kecskeméti református leánylíceumban végezte tanulmányait, ez utóbbi helyen 1947-ben kitüntetéssel érettségizett.

Tanítónak készült, ezért intézeti bentlakással a Kecskeméti Református Tanítóképző Intézetben tanult tovább. 1948-ban jeles eredménnyel népiskolai tanítói oklevelet szerzett. Oklevelének záradéka szerint: *„zenei képessége, érdeklődése és ügyessége alapján az énekórák teljes óraszámában való ellátására alkalmas.”* Érett zenei képességeit bizonyítja a Kecskeméti Városi Zeneiskola magánének főszakának kitűnő bizonyítványa is. Szegeden, az egyetemen vagy Budapesten, a Színművészeti Főiskolán szeretne volna folytatni tanulmányait, de édesanyja váratlan megbetegedése miatt álma nem valósulhatott meg. Otthon kellett segítenie, hiszen öccse még kiskorú volt.

Koma Júlia 1948 szeptemberében tanítónőként kezdett dolgozni a **Mosonszentpéteri Általános Iskolában**. A magyar irodalom és énekórák megtartása, valamint az iskolai énekkar vezetése is munkaköri feladatai közé tartozott. Kedves tantárgyai oktatásában eredményes munkát végzett. Énekkara az iskolák járási versenyén több alkalommal előkelő helyezést ért el. Szakmai és pedagógiai munkáját a szakfelügyelet kedvezően értékelte. 1949-ben elvégezte a Bartók Béla Szövetség karnagyi továbbképzőjét.

Igazi nevelői egyéniségét bizonyította, hogy 1950-ben, a „Nevelj jobban” mozgalom három hónapos munkaversenyében elért eredményeit Darvas József miniszter elismerő oklevéllel jutalmazta. A mozgalom a pedagógiai alternatívás kifejezője volt az adott korban.

A mosonszentpéteri Általános Iskola tantestülete (1953)

Koma Júlia mosonszentpéteri tanításának időszakában Kiszélka Ferenc a szomszédos Pusztasomorja-Eszterházapusztai Általános Iskola vezetője volt. A két fiatal 1950-ben kötött házasságot.

Ugyanazon év őszén mindkettőjüket a várbalogi iskolához helyezték, ahol a férj az iskola igazgatására kapott megbízást. Rövid várbalogi működés után Kiszelka Ferencet a Győr-Sopron Megyei Tanács 1952. február 1-jével a mosonmagyaróvári járási és városi oktatási intézmények számadó igazgatójává nevezte ki.

A házaspár Mosonszentpéteren kapott szolgálati lakást, Kiszelka Ferenc innen járt be vonattal a Mosonmagyaróvári Járási Tanács Művelődési Osztályára, felesége pedig a mosonszentpéteri iskolában tanított tovább. 1953 őszén a család **Mosonmagyaróvárra** került, és a régi gimnázium épületében kaptak szolgálati lakást. 1951-ben itt született Judit, aki orvos lett, majd 1954-ben Mariann lányuk, ő a pedagógus pályát választotta.

Kiszelka Ferencné húsz éven át a város **1. sz. Általános Iskolájában** folytatta oktató-nevelő munkáját, 1963-tól igazgatóhelyettesként dolgozott. Tanári munkája mellett az iskolai könyvtárat is vezette. Az intézmény 1953-ig fiúiskolaként működött, első koedukált osztályát az 1956–1957. tanév végén Kiszelka Ferencné osztályfőnökként bocsátotta útjára.

Az 1957-től induló 5. osztály közösségének négy éven át volt nevelője, magyar irodalom és nyelv tanára. Erre az időszakra így emlékezett: „A mosonmagyaróvári 1. sz. iskola fejlesztő műhelyként hatott rám: nevelőtestületével, diákközösségével lehetőséget biztosított a pedagógiai kibontakozásra, jártasságot szerezve az iskolavezetés pedagógiai-szakmai és gazdasági ügyeinek ellátásában és irányításában.” A tanítványoktól kapott írásos emlékek és képek a ragaszkodás és a példás emberi kapcsolatok bizonyítékai.

Szakmai-pedagógiai, osztályfőnöki és vezetőhelyettesi munkáját a művelődésügyi miniszter 1966-ban az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója* kitüntető jelvénnel ismerte el.

Osztályfőnökként a 1. sz. Általános Iskola tablóján

1973-ban **Mosonmagyaróvár** vezetői a végre méltó épületbe költözött gimnázium helyén egy új iskola, a **10. sz. Általános Iskola** alapítását határozták el. Nagy igény volt ugyanis egy belvárosi iskola létesítésére, amelynek kollégiumában egyúttal lehetővé vált a felső tagozattal nem rendelkező tanyák, kistelepülések felsős tanulóinak elhelyezése, és a kor színvonalának megfelelő oktatása. Az iskola megszervezésével és vezetésével a városi tanács a húszéves pedagógiai tapasztalattal és tízéves igazgatóhelyettesi gyakorlattal bíró Kiszelka Ferencnére bízta meg.

1973. szeptember 3-án az iskola felvette a **Széchenyi István Általános Iskola** nevet. 500 tanulóval és a jó képességű pedagógusokból álló tantestülettel megkezdődött a tanítás. A város első testnevelés tagozatos iskolájának tantestülete később nagyszerű közösséggé vált. Kollégiumában 50 tanyasi gyerek kapott napközi otthonos ellátást, az iskolában pedig magas szintű oktatást. Testnevelő tagozatos iskolaként az intézmény lehetőséget adott a város és a járás tehet-

séges, sportot kedvelő gyermekeinek fejlődésére, de fontos szerepet töltött be a Városi Sportiskola bázisiskolájaként is.

Egy új iskola munkájának elindítása nem egyszerű feladat. Kiszelka Ferencné példát mutatott munkatársainak szorgalomból és kitartásból. Munkatársaival együtt olyan iskolát alakítottak ki, ahol az összes érintett jól érezte magát: kollégák, munkatársak, gyerekek és szülők. A sikerek motorja az egyazon akaraton nyugvó közös munka, a közös célok kitűzése lehetett, s ez a város és a megye legjobbjai közé sorolta a belvárosi oktatási intézményt. A tanulók sport és tanulmányi sikerei városi, megyei és országos szinten egyaránt igazolták a közösség kiemelkedő pedagógiai munkáját. Az igazgatónő folyamatos önképzésre sarkallta testületét, és jó példát mutatva ekkor szerezte meg magyar irodalom és nyelv szakon tanári diplomáját.

Munkáját 1980-ban Kiváló Pedagógus kitüntetéssel, 1981-ben Pedagógus Szolgálati Emlékéremmel ismerte el az oktatásért felelős miniszter.

Bár igazgatói megbízatása 1982. augusztus 31-éig szólt, úgy döntött, hogy 1981. december 31-én befejezi hivatásának gyakorlását. Nyugdíjba vonulásakor munkatársa, Hatt Jánosné ezekkel a szavakkal köszönt el tőle: „Az együtt töltött nyolc év alatt olyan emberek ismertünk meg, aki szívvel-lélekkel, sokszor emberfeletti erővel végeztek az iskolavezetés nem túl hálás munkáját. A nevelési értekezletek tanulmányok is beillő vitaindítóira, a pedagógusnap remekbe szabott hitvallásaidra, kedves szavaidra mindannyian emlékezünk. Pedagógiai, módszertani tudásod, tisztánlátásod példaként szolgál számunkra. Tanítványaid igaz emberré formálásában jelentős részed van. Megszeretted velük a magyar nyelv csodálatos szépségét, s most már a te szemmeddel látják a világot. Sokszor hallottuk tőled, hogy lélekben tanító maradtál. S van-e ennél szebb? Kívánjuk, hogy legyen még sok örömed, és kamatoztasd tiszteletre méltó tudásod! Érezd az arató gazda örömét, aki sokévi vetésének termését takarítja be! Az iskola az a műhely, ahol a jövőt kovácsoljuk. A mi iskolánk a te vezetésed alatt szerveződött és vált rövid idő alatt a város tekintélyes iskolájává. Az együttes, sokszor küzdelmes, de szép munka nyomán alakult testületünk olyan alkotó közösséggé, amely képes a jövőt formáló nemzedék nevelésére, s amelynek tagjaként működni rangot jelent. A mi nagy családjunk – amelynek kitörölhetetlenül tagja maradsz – az elkezdett munkát igyekszik majd hozzád hasonlóan folytatni. A tantestület nevében köszönöm munkádat, és megérdemelt pihenést kívánunk.”

Dr. Németh Istvánné, a később integrált iskola igazgatója így nyilatkozott a Kisalföld 1997. június hatodikai számában: „Nagyon jó iskolát vettem át az elődömtől, Kiszelka Ferencnéől. A testület is remek emberekből állt, nálunk ismeretlen volt a kicsinyes irigység, egymástól is rengeteget tanultunk. Gyermekeink tanulmányaik során és élsportolóként is tiszteletet parancsoló eredményeket értek el. Elmondhatom, hogy tanár, szülő és diák is jól érezte magát a Széchenyiben.”

Kiszelka Ferencné nyugdíjba vonulása után még 24 évig tapasztalhatta a szakmabeliek érdeklődését, a kollégák megbecsülését, a család és a tanítványok szeretetét. 2002-ben a Győr-Moson-Sopron Megyei Közgyűlés életművéért Győr-Moson-Sopron Megye Közneveléséért Péterfy Sándor-díjban részesítette. (Péterfy Sándor a megye szülötte, a Magyar Tanítói Egylet megalapítója.) Ez alkalomból a Kisalföldben megjelent interjúban így vallott magáról: „Rendkívül meglepett, és nagy megtiszteltetésnek érzem, hogy érdemesnek találtak erre a díjra. (...) Az Alföldről kerültem annak idején Mosonszentmiklóásra, majd később a Lajta-parti városba. A mostani Bolyai iskola helyén állt egykoron az I. számú Fiúiskola, melyben húsz évig tanítottam. Itt igazgatóhelyettesként jártasságot szereztem az iskolavezetésben is. A hetvenes évek elejétől a 10-es számú iskolát vezettem, mely később a Széchenyi István nevet vette fel. Pedagógusi hitvallásom szerint nagyon fontos a gyermekközpontúság. A nevelő és a gyermek közötti harmonikus kapcsolat, a nyugalom és a szeretet mind-mind a gyermek fejlődését szolgálja. Véleményem szerint az utóbbi időben a világ nagyot változott, s ez megbolygatta az ifjakat és a szülőket, nagyobb, szuggesztív hatást tudunk gyakorolni, eredményesebb volt a pedagógiai ráhatás. A tanulók is meg tudták határozni, mik az igazán fontos dolgok számukra. Azért persze ma is meg lehet találni a hangot a gyerekekkel. Mindenki meg kell találni azt a képességet, amelyet aztán fejleszteni lehet. Jelenleg nyugdíjas éveimet töltöm, s nagyon büszke vagyok lányomra, aki szintén a pedagógusi pályát választotta.”

Kiszelkáné Jutkát családja és szerettei köréből türelemmel és méltósággal viselt rövid betegség után 2006. december 11-én, életének 81., boldog házasságának 57. évében ragadta el a halál.

Volt kollégája, *Bednarik Györgyné* búcsúzott tőle december 14-én az óvári temetőben: „Igen, most is hallom lágy, kellemes hangját. Látom, ahogy sudáran, mindig példás külsővel jön a folyosón, s megszólít: beszélni szeretne velem. Velem, a pályakezdő tanítóval.

Szerény volt, szemérmes, mégis határozott, tiszteletet parancsoló. Igényes másokkal és önmagával szemben. 1973-ban a város akkori legrangosabb intézményét hozta létre, és vezette tíz éven át. Tiszteltük szakmai tudását és igényességét, műveltségét, óriási akaraterjét. Büszke volt arra, hogy néptanítóból pályája csúcsán vált tanárrá. Ezért is ismerte a gyermeki lélek minden útvesztőjét. Bizonyítani akart, és bizonyított mindig. Igazgatósága alatt a Széchenyi István Általános Iskola fénykorát élte. Igazi szakmai műhely volt. Támogatta, segítette a tehetséges tanárok, tanítók innovatív pedagógiai törekvéseit. Szerető szigorral irányított minket. Jutka néni emberi méltósága, szakmai tekintélye áttetszett az iskola falain, emelve a város, a járás elismertségét is. Pályája teljesítőképessége csúcsán szakadt meg, erő, ambíció, tenni akarás, átadásra váró tudás élt még benne. De szerénysége soha nem engedte meg, hogy a saját érdekeiért is harcoljon. Példakép maradt azok számára, akik ismerhették, akik vele dolgozhattak.”

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2014-ben, a „*Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében*” című emlékkönyvsorozat 5. kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel emléket!” Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.).

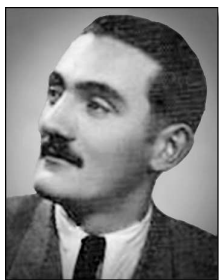
TUBA LÁSZLÓ könyvtáros
Mosonmagyaróvár

KOLOSZÁR ALFONZ (Fertőszergényagyagos [ma Agyagosszergény], 1926. június 3. – Agyagosszergény, 2004. december 18.) tanító, tanár, kultúrház-igazgató, szakfelügyelő

„Akkor az érteni tudók ragyogni fognak, mint a fénylő égbolt, s akik igazságra tanítottak sokakat, tündökölnék örökkön örökké, mint a csillagok.”

(Dániel 12,3)

Édesapja, Koloszar Géza a módosabb, tekintélyesebb gazdák közé tartozott. Feleségét, Hadarits Jolánt Fertőendréről hozta az apai házból – szintén gazdálkodó családból. Három gyermekük született: Jolán, Géza és Alfons. Szeretettel, megértéssel és mély vallásos hitben nevelték gyermekeiket.

Alfons az elemi iskola öt osztályát falujában, a két tanerős római katolikus iskolában végezte. A két tantermes öreg iskolában 80–90 gyerek is jutott egy-egy nevelőre. Alfons az ötödik osztályt 1938-ban már csak két évfolyamú összevont osztályban fejezte be.

A fiú figyelmes, gyors felfogóképességű, szorgalmas tanuló volt. Szívesen segített társainak, és besegített a tanító úrnak a kisebbek csendes foglalkozásain. Kicsi kora óta fogékony volt a hangszeres zenére. A kápolnában és a templomban hallott orgonaszó hívta, csalogatta az orgonához. Egyre jobban megérlelődött benne, hogy ő kántortanító szeretne lenni.

Tanulmányi eredménye lehetővé tette, hogy az elemi iskola ötödik osztálya után szülei a Pannonhalmi Szent Benedek Rend Soproni Szent Asztrik Katolikus Gimnázium első osztályába írassák.

Osztályfőnöke, Nelky István Szent Benedek rendi paptanára a magyart, a németet, a latint és a vallást tanította. A Szent Domonkos konviktusban a komoly felügyelet mellett szerető gondoskodás vette körül, és sok segítséget kapott tanulmányaihoz, hogy az elmaradásokat behozhassa. A diákoknak évi tartásdíjként 600 pengőt kellett fizetni, amiben a teljes ellátás is benne

foglaltatott. Felvételt csak az nyerhetett, aki színtiszta katolikus családból származott, és előző tanulmányaiban fegyelmezettségét és dicséretes szorgalmát már bizonyította.

Élénk volt az egyesületi élet a gimnáziumában. Alfonz tagja volt a Mária Kongregációnak.

Az önképzőkör történelmi szakosztályában ápolta a népszavazás emlékét, és foglalkoztak a hazánktól elszakított testvéreink sorsával. A cserkészlet pedig jelentős mozgalmi tevékenységet jelentett.

1942 júniusával Alfonz elköszönt Soprontól és a gimnáziumtól. Szülei Győrbe, a Magyar Királyi Katolikus Tanítóképző Intézetbe írták be. A szeptemberi Veni Sancte-vel Alfonznak beteljesült a vágya, hogy kántortanító lehessen. Az intézmény igazgatósága mindenkor felelősen kezelte, hogy a tanítójelöltek egy személyben kántortanítók is lesznek.

A fiatal, tiszta lelkületű ifjúra életre szólóan meghatározók voltak a Győrben eltöltött évek. Itt alakult ki személyisége, jelleme, lelki beállítottsága. A képző nemcsak oklevelet adott, és egy hivatásra képesített, hanem becsületes, hithű emberséget, tisztességet, szociális érzékenységet adott egész életre.

A nevelési és tanítási gyakorlatokat mintatanításokon való részvétellel, szakrendszerű hospitálásokkal, gyakorlati tanítások együttes megfigyelésével, a tanítási órák vázlatainak kidolgozásával, majd gyakorlati tanítások tartásával sajátították el a tanítóképzőbe járók. A valós iskolai élet megismertetéséért falusi iskolákba is elvitték tanáraik a növendékeket, és arra törekedtek, hogy a növendékek a népiskola egész anyagának módszeres feldolgozhatóságát megismerjék, elsajátítsák, a tananyagot feldolgozzák.

A szorgalmi időt azonban az egyre sűrűsödő légítámadások, a tanárok katonai szolgálatra való behívása nagyon felbolygatta. Alfonz másodévesen az I–II. osztályokban, 1943–1944-ben a III–IV. osztályokban végezhetette a tanulmányait. Negyedévesen már vezethette a gyakorlóiskola haladási és mulasztási naplóját abban az osztályban, ahol hospitált vagy tanított.

A zivataros évek után 1946. június 25-én került sor a képesítő vizsgára. *„Kolozsár Alfonz János úr a szabályszerű követelményeknek jól megfelelt. Őt magyar tanítási nyelvű népiskolákban való tanításra képesítettnek nyilvánítjuk.”*

Az ígéretes tanítót egy kis Vas megyei iskolában, **Kőszegdoroszlón** 1946-ban megválasztották kántortanítónak. Örült a tanító úr a lehetőségnek, a csendes, szép környezetben lévő falu templomának. Szolgálati lakást is kapott, de 1947 szeptemberére az iskolák államosítása előtt szülőfaluja hazahívta. Boldogan ment, nem tudott ellenállni a „Tündérvilág-Rábaköz” hívásának, amely az ő életében mindig a legszebb falu volt és maradt, és ahol sok rokon, barát, ismerős élt.

„Agyagosszergényben tanítványa lehettem. Igen szerettem az óráit. Könnyedén, derűsen, hangulatosan vezette azokat. Szívünkől, lelkünkől énekeltük a szebbnél szebb népdalokat. Aztán később már mozgalmi dalok tolakodtak a népdalok helyére, de a mi tanítónk szép hangja miatt azokat is teli torokból fújtuk” – írta tanítványa, **Német Mária**.

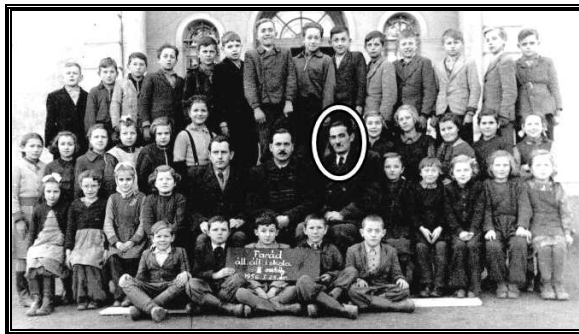
1950-ben faluját el kellett hagynia szülei „kulák” származása miatt. **Zsebeházán** folytatta pályáját. Kevéske kezdő tanítói fizetéséből segítette föld nélkül maradt szüleit. A „szeretet többet jelent, mint amit adsz” – mondogatta tiltakozó szüleinek.

1951-ben házasságot kötött egykori tanítójának lányával, Horváth Piroskával, aki Apátistvánfán kezdte tanítói pályáját. A fiatal házaspár Zsebeházán kezdték közös életüket egy szoba-konyha tanítói lakásban, ahol a vizet kút adta, a világosságot a gyertya fénye, a meleget pedig a rozoga vaskályha. Aggódva gondoltak vissza falujukra, ahol a szövetkezetbe való erőszakos beléptetés sok családnak okozott testi-lelki megtörettetést.

Piroska összevont osztályban tanította a kisiskolás korú gyerekeket Zsebeházán, Alfonz **Magyarkeresztúrra** járt át. Ott vezette az I–III. összevont osztályt, és tanított testnevelést az V–VI. osztályokban. Fodor Lajos igazgató úr nagyra becsülte a fiatal tanító szorgalmát, szakmai felkészültségét, tanítványaival és a szüleikkel való példás kapcsolatát. Elismerően vette tudomásul, hogy ez az ifjú ember még a leggyengébb képességű tanulóknál is eredményt tud elérni.

A munkában kitartó, feladatokat szívesen vállaló kollégáját illetően csak azt sajnálta, hogy a tanítási órák után – ahogy lehetett – sietett haza Zsebeházára, és ott vett részt inkább a falu életében.

1953-ban megszületett első gyermekük, Ildikó. Később **Farádra** kerülve sokkal jobbak lettek lakáskörülményeik. Élénk kulturális és sportélet volt a településen. Koloszár Alfonz tanító úr a III. vagy a IV. osztályt vezette, és örömmel tanított éneket a felső tagozatban. Népművelési ügyvezető lett, megválasztották a békebizottság elnökének, és az egészségügyi bizottságot is vezette. Határozott, segítőkész, megfontolt, de szókimondó jellemét megismerve a Pedagógus Szakszervezet körzeti elnökének is megtették. Szavaira odafigyeltek kollégái, választékos beszédstílusa gazdag érzelemmel párosult. Véleményét mindig a jobbítás szándéka és a közösség érdeke diktálta, amiért becsülték és tisztelték.

Farádi iskolások (1956)

1956 októberében beválasztották a Nemzeti Forradalmi Bizottságba, ahol megfontoltan, értelemmel és higgadtan cselekedett az aktuális politikai helyzetnek megfelelően. 1957 tavasza már a számonkérés időszaka volt számára. A Nemzeti Forradalmi Bizottságban betöltött szerepét összekapcsolták kulák származásával. Ez éppen elég volt a vádaskodásra, koholt vádak ácsolására. A kihallgatások, a szembe világító lámpák fénye, a megfélemlítések, az ok nélküli zaklatások csak még jobban edzették gondolkodásmódját, erkölcsi szilárdságát, vallásos világnézetét. Amikor Fonzi tanító urat – mert mindenki csak így hívta – egy alkalommal bekísérték kihallgatásra, egy régebbi tanítványa volt a felvezetője, aki a fülébe súgta: „Ne féljen, tanító úr, magát én nem engedem megverni”. Jól esett neki ez a vigasztalás.

A forradalom után megváltozott Agyagosszergény vezetése, ezért 1957. július elsejével Koloszárék visszaköltözhetek szeretett falujukba. Ekkorra már teljesen kiépült a 8 évfolyamos, osztott általános iskola tíz tanerővel.

Agyagosszergényi osztálya (1962)

Egykori tanítványa, *Németh Pál* már javában benne van az idős korban, de most is szeretettel emlékszik vissza tanítójára: „*Nem volt túl szigorú tanítványaival szemben, de mégis jó szóval eredményesen oktatott, és emberségesen követelt. Tőle még a tenyeres is igazságos volt, idős fejjel azt mondom, hogy azt is jól tette. Soha egyetlen szülő sem haragudott érte, mert mindenki elfogadta döntéseit. Magyarázatával magával tudta ragadni még a szétszóró társaságot is, és úgy tanított, hogy aki figyelt az órán, annak otthonra alig maradt tanulnivalója.*”

Lelkesedéssel szervezte meg a tanórán kívüli foglalkozásokat, követték a tanulók a szakkörökbe és az úttörő szervezetbe. Ennek híre a falun túl is eljutott.

1956-ban bővült a családja, megszületett a második kislánya, Piroska. Ő később követte a szülőket a pedagóguspályán. 1959-ben született meg a „trónörökös”, Tamás, akit nagyon vártak. 1959-ben iskolája Koloszár Alfonzot megválasztotta igazgatóhelyettesnek. Megbízását a tantesület támogatásával 1969-ig nagy szakmai hozzáértéssel, a feladatot megtiszteltetésnek érezve végezte el. 1961-ben beiratkozott a Pécsi Állami Pedagógiai Főiskola mezőgazdaságtan szakára mint levelező hallgató. A tanári diplomáját 1964. július 10-én vehette át. Ennek ellenére tanító maradt egy életen át.

Főiskolai tanulmányainak elvégzéséhez nem a véletlen vezette. Szakját tudatosan választotta. Részben kevés volt még a gyakorlati foglalkozás (politechnika) szakos szaktanár, másrészt azt szerette volna, hogy tanítványai ne szóródjanak szét, és ne hagyják el a falut, hanem erősítve bennük a föld szeretetét, ismerkedjenek meg a korszerűbb gazdálkodási lehetőségekkel. Segíteni akart abban, hogy a háztáji földeken, kertekben a jól termesztendő eper- és uborkaültetvények biztosabb és több jövedelemhez juttassák az itthon maradókat. Csodájára jártak az iskolai gyakorlókertnek, műhelynek, a melegágyaknak és az ott folyó munkának, tanításnak, amelyet a felettes hatóságok is elismertek. Még meteorológiai megfigyelő állást is szereltek össze a gyerekekkel. Megtanított minden olyan alapismeretet és gyakorlatot, amelyre a földet szerető embernek szüksége van a termeléshez. A diákok szívesen és nagy lelkesedéssel végezték ezt a tevékenységet a szülők öröme, a falu hasznára.

Egykori tanítványa és névrokona, *Szabó Alfonz*, Agyagosszergény polgármestere így idézi fel az iskolai órákat: „*Fonzi bácsi tanóráin évekig részt vettem kisdíakként. Akkoriban nagyon eleven gyerek voltam, de a tanító úr mindjárt az órák elején, gyorsan elrendezte a fegyelmi problémákat. Amint a padok mellett elhaladt, előfordult, hogy egy nyaklevessel tett rendet a renitensek közt. Ilyenkor kérdésemre, hogy miért pont én kaptam a fenyítést, a válasz az volt, ha másért nem, csak azért, mert a druszám vagy!*”

A falu nagyon tisztelte hatalmas munkabírása, mély humanizmusa miatt. Tanácstagként képviselte a falu népének érdekeit. 1963-ban a községben elkészült az új művelődési otthon. Koloszár Alfonz elvállalta az új létesítmény igazgatói megbízását. Tagja volt a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat megyei szervezetének, ahonnan neves előadókat hívott meg. 1970-ben megvált a kultúrház-igazgatói tisztségétől.

1969. január 1-től szakfelügyelői beosztást kapott. Először Sopronhoz tartozott, később Kapuvár városhoz került. Itt jobban otthon érezte magát, munkáját csak elismeréssel illették, amire nagyon is rászolgált. Anyaiskolája a **Vitnyédi Általános Iskola** lett. Itt tanított hetente két napot, három napon pedig ellátta a szakfelügyelői teendőket. Felügyeleti területe Kapuvár város és környéke, valamint a csornai járás 11 iskolája.

Szakfelügyelői látogatásai során gyorsan és megbízhatóan tudott tájékozódni a gyermekek tudásszintjéről, szinte „belelátott” a tanítás folyamatába. Soha nem egy óra meglátogatásából „ítélkezett” – ez nem az ő stílusa volt. Kiegyensúlyozottsága, megfontoltsága, mértéktartása és biztos szakmai tudása nagyon jó hatással volt a nevelőkre. A pedagógiai dokumentumok ismerete, az új módszerek átgondolt és megfontolt képviselése jellemezte továbbképző munkáját. Igazi szerepét a segítségnyújtásban látta, a mag elhintésében, a maradandó értékátadásban. Jól értelmezte szerepét: nem akart a pedagógus bírása lenni, inkább az orvosa; nem ítélkezett, hanem a hiányok feltárásával segített.

Elemző munkáját jellemzi, hogy soha semmit és senkit nem ítélt meg önmagában, a helyi sajátosságoktól függetlenül. Segítette az intézmény vezetőit a tanítók szakmai és emberi munkájának értékelésében.

Az összegző jegyzőkönyvekben rögzítette azokat a tennivalókat, intézkedéseket, amelyek biztosították az eredményes továbbhaladást. Visszatérő látogatásaikor ez adta ellenőrző munkájának alapját. Szakmai felkészültségét felettesei elismerték, szakmetodikai téren ismereteit korszerűnek ítélték meg. A megyében dolgozó alsó tagozatos felügyelői közösség megbecsült tagja volt. Kollégái komoly, megfontolt, művelt embernek tartották, kedves humoráért és udvariasságáért pedig szerették.

„Fiatal, kezdő szakfelügyelő voltam, amikor Koloszár szakfelügyelő urat megismertem. Nagy tudású, kedves ember volt, emberségesen közelített mindenkihez, és erőt, bátorítást adott. Sosem felejttem el szavait, amikor ezt mondta: »Márti, ha egy tanítónő munkáját felügyeled, akkor ne feledkezz meg egy dologról: arról, hogy a tanítónők egyben mosónők, takarítónők, földet kapáló, családokat ellátó, gyermekeket felnevelő asszonyok is! Ezek ismeretében fogalmazd meg mondanivalódat, de a tapasztalt véleményedet ne hallgasd el! Ne nézd el, amit megbízatásod sem engedhetne, mert te segíteni, tanácsot adni, bátorítani és javítani mélsz a tanítókhöz.«” (Dr. Németh Ferencné, volt szaktanácsadó visszaemlékezése)

„Koloszár Alfonz tanár urat gimnazista koromban ismertem meg. Sopronban együtt jártam gimnáziumba Piroska lányával. Agyagosszergényi tanítványai nagyon szerették, ragaszkodtak hozzá, fogták a kezét, kísérték lépteit. Ezt látva érett meg bennem az az elhatározás, hogy én is a tanári pályát választom. Későbbi munkaköröm kapcsán a Megyei Pedagógiai Intézetben volt kollégái gyakran érdeklődtek iránta, s csak elismeréssel szóltak róla. Mind munkáját, mind emberi magatartását példaértékűnek tartották.” (Tompáné Balogh Máriának, Beled község polgármesterének visszaemlékezése)

Sokoldalú munkáját több kitüntetéssel ismerték el. Elismerést kapott kiváló úttörővezetői és ifjúsági vezetői munkájáért, a szakszervezeti mozgalomban és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulatban végzett tevékenységéért.

A nyugdíjas évekhez közeledve aktivitása nem csökkent. Az 1990 tavaszán lezajlott országgyűlési képviselőválasztások eredményeképpen létrejött új politikai helyzetet örömmel üdvözölte, mert az változást eredményezett a közoktatás-politikában, a tanügyben és az oktatási intézmények belső életében. Bízott abban, hogy a magyar tanügy szovjet pedagógián alapuló hegemóniája és a pártirányítás megszűntével elindulhat az európai iskolarendszer kialakulásának folyamata. Az új rendszerben még egy évig becsülettel dolgozott.

1991-ben nyugállományba vonult, azonban ez sem jelentett számára teljes visszavonulást. Faluja életében aktív maradt. Elvállalta a Pereszteg és Vidéke Takarékszövetkezet kihelyezett részlegének vezetését. Szabad idejében rendezgette gazdag bélyeggyűjteményét, és leült a sarokban álló fekete zongorához.

2004. december 18-án, amikor karácsonyi hazalátogatásra várta gyermekeit, unokáit, nem felelt meg neki az otthon található alma, szebbet akart. Azért indult el autójával. Piroska, a felesége nem tudta lebeszélni róla. És ekkor, a 85-ös útra kifordulva visszafordíthatatlan dolog történt. Talán egy fénylő napsugár vagy egy beosonó „fontos” gondolat téríthette el figyelmét egy másodpercre. Pedig még nem sietett az örök hazába, a hazajárókat várta volna csak.

Emléke elhalványulhat, de munkája, szellemisége egy egész élet hosszán elraktározódott mindazokban, akiket személyiségével megérintett.

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2014-ben, a „*Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében*” című emlékkönyvsorozat 5. kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel emlékt!” Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.).

Volt kollégája,
IVÁNNÉ SÉLLEY ERZSÉBET tanító
Győr

KOTORMÁN MIHÁLY (Battonya, 1947. február 7. – Debrecen, 2015. augusztus 3.) matematika-fizika szakos középiskolai tanár, vezetőtanár, igazgatóhelyettes

Édesapja, Kotormán Mihály MÁV alkalmazott (vasutas, ellenőr) volt, édesanyja, Petri Margit ápolónőként tevékenykedett. Testvére, Kotormán András műhelyvezető.

Általános és középiskolai tanulmányait Battonyán végezte. Nem a fizika volt a legkedvesebb tantárgya az általános iskolában és a gimnáziumban, más tantárgyak iránt sokkal nagyobb érdeklődést tanúsított. Érettségi után mégis fizikából felvételizett a Kossuth Lajos Tudományegyetemre.

Egyetemi tanulmányai alatt a nyári szünidőkben nevelőtanárként dolgozott a Battonyai Állami Nevelőintézetben. Ötödévesként óraadó tanárként matematikát tanított a Tóth Árpád Gimnáziumban.

1970-ben kapta meg középiskolai tanári oklevelet a KLTE Természettudományi Karán matematika-fizika szakon. Ugyanezen év augusztus 1-jén kinevezték a **KLTE Gyakorló Általános Iskolájának** tanárává, ahol osztályfőnöki megbízást is kapott.

A KLTE Gyakorló Általános Iskolájában végzett tanári munkája mellett tizenegy évig a **dolgozók gimnáziumában**, illetve a **szakmunkások szakközépiskolájában** fizikát, matematikát tanított, és osztályfőnöki teendőket látott el (javaslatára iktattak be ezen a tagozaton osztályfőnöki órákat). Két évig a **dolgozók általános iskolájában** és tíz évig az **egészségügyi gyermekotthonban** is tanított.

Kezdetől fogva aktuális céloknak megfelelő szakköröket alakított ki: rádiós, eszközkészítő és -javító, szaktárgyi és komplex természettudományi köröket. Iskolai eszközkészítő versenyt is szervezett. A szertárfejlesztés záloga volt néhány szakkör, mert a kezdetektől tanulókísérleti eszközöket „gyártottak”. Bemutató szakköri foglalkozásokat tartott, esetenként öt-hat szakkör bevonásával. 1972-től fizikából ideiglenes, 1975-től végleges vezetőtanári megbízást kapott.

1974-ben végezte el a KLTE és a Közgazdaságtudományi Egyetem kibernetikai és számítástechnikai tanfolyamait. Két évig az Optikai, Akusztikai és Filmtechnikai Egyesület A-V klubjának tagjaként dolgozott. 1975-ben fejezte be a KLTE kétéves pedagógiai és pszichológiai komplex továbbképzését. 1976-tól munkaközösség-vezető lett. 1978-ban a szakkörök szervezése témakörben készített pedagógiai pályamunkája díjazásban részesült. 1978–79-ben a pályaválasztási felelősök komplex szemináriumán vett részt, és készített záródolgozatot. 1980-ban igazgatóhelyettesi kinevezést kapott, ekkor elvégezte a vezetői munkához szükséges tanfolyamokat. Az igazgatóhelyettesi munkájáról 1991-ben mondott le, és ekkor kapott vezető pedagógusi besorolást. 2004-ben ECDL vizsgát tett.

1969-ben kötött házasságot Püspök Máriával, aki köztisztviselő, előadóként dolgozott. Házasságukból két gyermek született: Mihály (1971), jelenleg a KITE Zrt. vezérigazgató-helyettese és Tünde (1973), aki orvos, a Neonatológiai Tanszék csecsemő-gyermekgyógyásza, neonatológusa. A gyermekek hat unokával (Mihály, Eliza, Léda, Márton, Bálint, Noémi) ajándékozták meg a nagyszülőket.

Kotormán Mihály szerteágazó társadalmi tevékenységet végzett. Több évig vezette fizikából az általános és középiskolások számára a Hajdú-Bihar megyei TIT által szervezett országos levelezőversenyt, ennek feladatait állította össze (több feladata a KöMal-ban is megjelent). 2001-től a Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézet által az interneten indított fizikaverseny feladatait készítette, szervezte, amelynek kiadványa is megjelent. Terve volt egy játszóház létrehozása, ahol rendhagyó fizikaóra jellegű foglalkozások lehetnek. Javaslatára és segítségével vidéken az első interaktív játszóházat „Varázskuckó, Debrecen” néven hozták létre (ELFT). Így alapították meg dr. Nagy Mihállyal és több lelkes fizikatanárral a „Varázskuckót”, melyet 2001. december 10-én adtak át, s több mint 12 évig működött (ezt követte Eger, Szeged, és várható volt a kuckók hálózatának kialakulása).

2002-ben pályázatot nyert „Varázspark, Debrecen” címmel a debreceni szabadtéri színpad hasznosítására. Ez lett volna az országban az első ilyen interaktív tér. (Az Agóra-Fórum pályázat által megcélzott projekt előfutára volt ez! Ezt a pályázatot segítette.)

Fizikatanári ankétokon műhelyeket vezetett. Az ECHA 2000. magyarországi rendezvényén előadást vállalt a tehetség felismeréséről. A vezetőtanárok országos találkozásán két alkalommal előadást tartott, illetve műhelyeket vezetett. A *Fizikai Szemlében* is jelentek meg cikkei. Témazáró feladatlapokat készített minden évfolyam számára fizikából (Pedellus Kiadó). Részt vett a természetismeret 5. osztályos munkafüzet és tankönyv írásában. Az iskolai előadótermet, előkészítőt, szertárat maga alakította ki. Mind a tanulókísérleti, mind a demonstrációs kísérletek eszközei sok esetben egyediek, újszerűek voltak, melyek gyártására is sort keríthettek volna.

A „Varázskuckó, Debrecen” játszóházat, s annak szakkörét működtette, ahol kuratóriumi tag is volt. Az Ericsson díjbizottság tagjaként is dolgozott. Igyekezett bevonni a hallgatókat, a város diákjait munkájába. A Varázskuckó kísérletező, feladatmegoldó versenyét évente szervezte. Bemutatókat tartott. 2005-ben a „Fizika évében” a megyében született, versenyeken kiemelkedő teljesítményt nyújtó tanulóknak s az őket segítő tanároknak többnapos „Fizikaturát” szervezett. Ez alkalommal rajzpályázatot is hirdetett. Egyik kollégája segítségével elkészült 2005. év tiszteletére a magyar fizikusok térképe (Alföldi Nyomda). Kollégája minden természettudományi területre kiterjesztette az ő ötletét. Az ELFT vezetőségi tagjaként dolgozott, többször volt küldött is. Az ELFT Hajdú-Bihar megyei szakcsoportjának titkára volt, ahol két év alatt elérték a támogatók által, hogy a versenyszervezések mellett tábor is indíthassanak, s minden debreceni fizikai intézetet bevontak ebbe a munkába. A Tudomány Háza előkészítésén munkálkodott.

Kezdetektől fogva minden évben eredményesen szerepeltek tanítványai a szaktárgyi versenyeken. Ő vezette az Öveges József Országos Fizikaversenyen a legtöbb döntőbe jutott diákkal rendelkező tanárok listáját.

Az Öveges József fizikaversenyen egyik diákja 2. díjat nyert, többek között ő is javasolta 2000-ben az Ericsson-díjra, melyet ebben az évben meg is kapott. Volt, amikor a megyei döntő első hat helyén kizárólag az ő diákjai szerepeltek. A diákok később is nagyon jól szerepeltek a versenyeken, négy diákja fizikai diákolimpián is részt vett.

Büszke volt arra is, hogy sikerült tanítványaival megszerettetni a fizikát. Sokszor hangsúlyozta, hogy „*Fizika a világ, s fizikus benne minden ember*”. Bár, mint mondta, kicsit sajnálja őket, hiszen ha a fizikát választják további tanulmányaik tárgyául, itthon nem nagy megbecsülés és perspektíva várja őket. Pedagógusként nevelte is tanítványait, humorral-szigorral és rengeteg szeretettel, emellett igyekezett érdekes helyekre elvinni őket, ahol a tapasztalás módszereivel bővíthették tudásukat.

Tekintélye volt, amely nem tanulható, nem erőszakolható ki, nem függ az ember hangerejétől, hatalmától, hanem az egyéniségében rejtett. Őszintén tisztelték őt tanítványai, a szülők, a pedagógustársak egyaránt.

Két tanítványa, halála után így emlékezett rá a fiának írt levélben:

„Tisztelt Kotormán Mihály! Elnézést, hogy Önnek ismeretlenül írok, de úgy éreztem, írnom kell. Mély részvétem édesapjának halála miatt, melynek híre hozzám csak 2 napja ért el, sajnos, így a temetésen nem tudtam ott lenni. Misi bácsinak 1997 és 2001 között, a külön is kiemelt időszakban voltam tanítványa, talán mondhatom is, hogy egyik kedvence, Szabó Áronnal együtt versenyeztem, voltam a tatai döntőn is. Mélyen lesújtott a hír, azóta még csak most sikerült magam rávenni, hogy billentyűzetet ragadjak. Úgy hiszem – ha már neki nem is mondhatom el –, tudnia kell, mekkora csoda is volt az Ön édesapja! Ha ő nem lett volna, ma nem ugyanaz az ember lennék. Nemcsak szakmailag, de emberileg is hatalmas hatással volt rám, és most hihetetlen veszteségként élem meg távozását. Rengeteg délutáni tanulás, szórakozás, sok utazás, beszélgetések, a Varázskuckó építése és persze rengeteg Mr. Bean nézés van mögöttünk. Gyerek voltam még, mégis kollégaként, felnőttként kezelt. A családom után, ha valakit meg kéne említeni, hogy fontos szerepet játszott a felcseperedésemben, akkor ő lenne az. Májusban írtam neki utoljára, de már akkor nem kaptam választ. Előtte pár évig nem beszéltünk, de mielőtt az MSC diplomámat (már külföldön) kézhez vehettem volna, annyit írt, hogy ha átvettem, tegezhetem. Sajnos, ez már nem fog megtörténni. Szerettem volna, ha tudja, hogy rengetegen vagyunk, akik így emlékeznek rá. Remélem, nem kavartam fel nagyon a levelemmel, azonban muszáj volt valakinek leírnom ezeket.

Remélem, hogy legközelebbi hazalátogatásom alkalmával megtalálom az emlékhelyet, és leróhatom személyesen is tiszteletemet. Részvétellel osztozom az egész család fájdalmában! Tisztelettel: Jenei Zsolt, a kiskossuth volt diákja.”

„Kedves Mihály! Nem ismerjük egymást, de a neved és a külső hasonlóság alapján gondolom, hogy kedves volt tanáromnak a fia vagy. Szüleimtől hallottam, hogy pár napja elhunyt Misi bácsi. Szerettem volna neked elmondani, hogy milyen sokat jelentett nekem édesapád, és hogy mennyire meghatározó volt életemben. Ő szeretettette meg velem a fizikát még általános iskolás koromban. Délutánonként gyakran ott voltam vele a szertárában, főztünk teát, beszélgettünk, és kísérleteket csináltunk. 8. osztályos koromban megyei első lettem, és eljött velem és egy másik diákkal az országos versenyre is. Ott hallottam egy csillagász-előadást. Ezek hatására lettem csillagász. Pár éve megszereztem a doktorimat csillagászból az USA-ban, és most is itt élek a családommal. Azóta a világ legnagyobb földi és űrtáv-csőveivel érzélek, és mai napig megfog a fizika egyszerűsége és szépsége. És ezt apukád mutatta meg elsőként nekem. Sajnos, régen beszéltem vele utoljára, de azt tudom, hogy sok mindent tudott rólam, ugyanis anyukám gyakran összefutott vele, és sokat beszélgettek. Mielőtt még egyetemre mentem volna, akkor beszéltem vele, de utána nem sikerült. Biztosan nem én vagyok az egyetlen, akinek ennyire meghatározó volt. Jó ember volt, remek humorral és óriási szívvel. Hiányozni fog! Üdvözlettel: Gáspár András”

2008-ban kérte nyugdíjaztatását. De nyugdíjas éveiben is aktívan részt vett a Hatvani István-fizikaverseny szervezésében.

Fizikaverseny Debrecenben, az Atomkiban

Díjai, kitüntetései:

- * 1982-ben a Művelődési Miniszter az eredményes munkájáért *dicséretben* részesítette.
- * 1988-ban a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa *Kiváló Munkáért* kitüntető jelvényt adományozott.
- * 1999-ben a Kossuth Lajos Tudományegyetem rektora a tartósan magas színvonalú munkáját *főtanácsosi címmel* ismerte el.
- * Elhivatott munkájával hozzájárult tanítványai kiváló eredményéhez, sikeréhez. Fáradozásával, tantárgya iránti elkötelezettségével segítette a hazai oktatás ügyét, emelte annak tekintélyét. Ennek elismeréseként *ERICSSON a matematika és fizika tehetségeinek gondozásáért* díjban részesült 2000-ben.
- * 2002-ben az Eötvös Loránd Fizika Társulat az oktatómunka területén elért kiemelkedő eredményei elismeréseként *Mikola Sándor-díjban* részesítette.
- * 2007-ben a Magyar Köztársaság Oktatási és Kulturális Minisztere *Pedagógus Szolgálati Emlékérem* kitüntetéssel díjazta.

2009-ben az egyik debreceni egyetemista interjút készített az Ericsson-díjas tanárral. Ebből az interjúból, illetve a kérdésekre adott válaszaiból érdemes néhány gondolatot idézni: „Hogy miért lettem tanár? Ez egy ritka dolog. Eleve repülőgép-tervező szerettem volna lenni, de Magyarországon ilyen szak nem volt, csak az akkori Leningrádban volt. Oda nem akart az ember menni, és így pályáztam Debrecenbe fizikusnak, ahová abban a félévben maximális pontszámmal lehetett bekerülni, erre kevés volt az esélyem. Elkeseredésemben beiratkoztam egy ipari tanulóiskolába, és közben megkaptam az értesítést, hogy matematika–fizika szakra felvettek.

Végző soron jobban jártam, mint a fizikus szakkal, mert így együtt tanultunk a matematikusokkal és a fizikusokkal is. (...) Én fizikusnak szerettem volna menni, csak nem volt megfelelő állás. Vidéken voltak megfelelő fizikusállások, ahová a feleségem miatt nem mentünk. Így muszájból lettem tanár. Tulajdonképpen ez a muszáj úgy kezdődött, hogy a Tóth Árpád Gimnáziumban kerestek tanárt ötödéves koromban, ahol matematikát kellett tanítani. Én ekkor se akartam még tanár lenni. Majd év végén levelet írt a 2/E osztályom, ahonnan három matematikus lett. A levélben megfogalmazták, hogy milyen jók voltak a matematikaórák, amit én nem nagyon szerettem, hiszen a matematikát csak gyakoroltatni lehet. Tehát így lettem tanár, hogy a gyerekek megírták a levelet. (...)

A lényeg, hogy az ember jól érezze magát tanítás közben. Célom az volt, ami alapvető egy tanárnál, hogy szeresse a gyerekeket, ez az első számú dolog. A másik fontos dolog, hogy szeresse a tantárgyát. Ez a két előfeltétele, hogy jó tanár lehessen valaki. Mindig az volt a célom, hogy minden gyerek – amennyire csak lehet – szeresse meg a fizikát, ne görcsöljön rajta. A matematikánál nehezebb dolog tanítani, mert ott megvan az, hogy kellő adottságú tanítványoknál néhány szóval el lehet irányítani, hogy milyen irányba haladjon.

Fizikánál »könnyebb« tanítani, mert ott meg lehet fogni azt a gyereket, aki nem tud számolni. Szerencsésebb az ember, ha fizikát tanít, mert a matematika sok munkával jár, manipuláltatni kell a gyerekeket. A fizikának teljesen más a ritmusa, sok mindent ki lehet próbálni, ha van megfelelő óramennyiség rá. (...)

A tehetséges diákokat nem a tanárok nevelik, hanem ők megtalálják egymást. Tehát a tehetséggondozás nemcsak Magyarországon, hanem máshol is úgy van, hogy vannak a tehetséges gyerekek és vannak a többiek. A tehetségesek kilógnak a sorból, akiket az oktatás általában nem kedvel. Nagyon fontos, hogy a lehetőséget megteremtsük a tehetséges diákoknak. Ezt úgy lehet, hogy versenyeket, találkozót hozunk létre, és minél több verseny, házi verseny indítja el a gyerekeket, ahol ők megtalálják egymást. (...)

Tényleg volt sok kiemelkedő diákom, neveket nem szeretnék mondani, a maguk pályáján igen kiválóak. (...)

Rengeteg módszer van, hogy hogyan lehet a diákokat fegyelmezni, ami azon múlik, hogy az ember mennyire ismeri a szak módszertant, a pedagógiát. Én a pszichológiának vettem nagyon hasznát. (...)

A gyerekekre lelkiileg is lehet hatni, de rengeteg tréfás fegyelmező eszköz is van. Volt olyan is, hogy óra végén jegyeket osztottam ki aszerint, hogy óra közben figyeltem a tanulók munkáját. Volt olyan is, mikor teljesen a gyerekek értékelték. Kezdő tanár koromban mindig volt egy referens, aki a három felelőt értékelte, és ő maga is kapott egy jegyet. Így minden gyereknek figyelni kellett, hiszem a referenst az óra végén jelöltem ki. Ha nem tudta értékelni, akkor kérdeztem tőle két kérdést, és meg is volt a jegye.”

Végül arra a kérdésre, hogy milyen tanácsot adna a leendő matematikatanároknak, így válaszolt: „Nagy Lászlóra, a költőre szeretnék hivatkozni. Egyszer megkérdezte a televízió riportere, hogy mit üzen a jövő nemzedékének. Amire azt felelte, hogy legyenek emberek! Én is ezzel szeretném zárni a beszélgetést.”

Példamutató munkájával, szorgalmával, segítőkész hozzáállásával, példás családi életével sokak szeretetét, barátságát vívta ki. Emlékét számtalan fénykép őrzi, melyeket nézve elszoruló szívvel gondolunk rá. Egész életét a tanításnak, tanítványainak, a fizikának szentelte, ebben mindig biztos háttérrel jelentett szerető családja, felesége, fia és lánya, valamint hat unokája.

Szaktársa,
JANÓCZKI JÓZSEF tanár
Debrecen

„Kezdeményezni, azután hagyni, hogy a gyermek szabadon kibontakoztathassa képességeit. Ez a pedagógus feladata.” (Maria Montessori)

L

LENGYEL JÓZSEFNÉ Regőczy Róza (Tiszacsege, 1956. november 29. – Tiszacsege, 2006. október 12.) általános iskolai tanár

Édesapja, Regőczy Mihály hálózatepítőként dolgozott a miskolci postánál, édesanyja, Bana Rozália a család háztartásának vezetése mellett nagy gonddal végezte gyermekeik – Rózsika és öt évvel fiatalabb öccse, Misi – nevelésével, iskoláztatásával együtt járó feladatokat, a napi gondok megoldását. A gyerekek kicsi koruktól kezdve segítettek a kerti munkákban, az állatok gondozásában.

Rózsika a betűvetés tudományát a tiszacsegei Általános Iskolában sajátította el, kitűnő tanulmányi eredménye mellett kiemelkedő kisdobos és úttörő munkát végzett. Az általános iskolát 1971-ben fejezte be, a tanévzáró ünnepségen a bizonyítvány és a jutalomkönyv mellé a „Kiváló Úttörő” kitüntetést is megkapta. A polgári József Attila Gimnázium tanulója lett, ahonnan még három évig ifi vezetőként segítette a csegei iskolában folyó mozgalmi munkát.

A középiskolás évek alatt KISZ-tag volt, az osztályban a Diákbizottság titkáráként tevékenkedett. Kimagasló tanulmányi eredménye jutalmaként nyári táborokban vett rész, így ismerkedett meg Erdély és a Szovjetunió egy-egy szép és nevezetes tájával. Az utóbbi esetében az orosz nyelvvel is, mely későbbi tanulmányaiban, munkájában fontos szerepet játszott.

1975-ben érettségizett, kitűnő eredményt ért el, közben sikeresen felvételizett a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolán magyar–orosz szakra. Miután megkezdte tanulmányait a főiskolán, levelező tagozaton, munkába állt a **tiszacsegei Általános Iskolában**. Szorgalmának köszönhetően ösztöndíjas hallgatóként félétvet a Szovjetunióban tölthetett, 3 hónapig Leningrádban, 3 hónapig Moszkvában tanulhatta és gyakorolhatta az orosz nyelvet. 1979-ben államvizsgázott, általános iskolai tanár végzettséget szerzett.

1976-ban kötött házasságot Lengyel Józseffel, aki a tiszaujvárosi (azokban az években leninvárosi) Tiszai Vegyi Kombinát területén a Gyár és Gépszerelő Vállalat szakoktatója volt. 1980-ban megszületett gyermekük Attila, majd öt évvel később Nórika. Nagy szeretetben, egyetértésben nevelték gyermekeiket. Fiuk Pallagon, a Balásházy János Mezőgazdasági Szakközépiskolában általános állattenyésztést tanult, jelenleg magángazdálkodóként ezt a tevékenységet végzi. Lányuk Tiszafüreden érettségizett, kereskedelmi technikus, a debreceni Fórumban üzletvezető.

1984 májusában tizenhárom rendezőszerv, közöttük a Magyar Szovjet Baráti Társaság és a Hazafias Népfreget meghirdette a *Kell a jó könyv* irodalmi vetélkedőt, mely a szovjet irodalom népszerűsítését szolgálta. Tantestületünkől egy háromfős csapat – melynek tagja volt Lengyelné Rózsika is –, plusz egy tartalék tag, jelentkezett az országos vetélkedőre. Hónapokig tartó felkészülésüket siker koronázta, a Debrecenben, Szolnokon, Egerben megtartott megmérettetéseken sorozatban első helyezést értek el, majd a Budapesten megrendezett döntőn egy pontot veszítve a második helyen végzett a csapat. A számtalan jutalom mellett egy hetet töltöttek Grúziában, mely életre szóló élményt jelentett valamennyi résztvevő számára.

Bikki Gábor, a tiszacsegei Általános Iskola igazgatója (1980–1990) által 1989. december 11-én készített minősítésében ezt írta: „Pedagógiai munkájára jellemző az igényesség, a gondos tervező, szervező, ellenőrző és értékelő munka. Módszerei, óravezetései változatosak, mindig a tanítási óra célkitűzésének megvalósítását szolgálja. Nagy gondot fordít az alapkészségek folyamatos gondozására, a tanulók anyanyelvi nevelésére. Példásan szép az írásbeli munkája, melyet a tanítványaitól is megkövetel. Óráin törekszik a komplex anyanyelvi nevelés megvalósítására, folyamatosan gyakoroltatja az új ismereteket, rendszeresen számon kéri a tanulókat, értékeli és osztályoz.

A tanulók füzeteit folyamatosan javítja, javíttatja, a fogalmazásait és a dolgozatokat szöveges értékeléssel látja el. Az írási, az olvasási készség fejlesztése mellett sokat tesz a tanulók szóbeli kifejezőképességéért, a szép magyar beszéd kialakításáért. A fakultációs programját is ennek érdekében állította össze.

Az anyanyelvi órákról alkotott iskolavezetői és szaktanácsadói vélemény vonatkozik az orosz nyelvi óráira is. Sokat tesz osztálya tanulóinak közösségé formálásáért, számtalan ötlettel segíti a rajkösösség és az úttörőcsapat munkáját, önzetlenül segít a képesítés nélküli nevelőknek az órákra való felkészülésben, a vázlatírásban.”

Mecsei Zoltánné Bodnár Anna, az újtikosi általános iskola magyar–orosz szakos tanára így elevenítette fel Lengyel Józsefné kollégánkhoz fűződő kapcsolatát: „A polgári járáshoz tartozó általános iskolák idegen nyelvi munkakösösségének voltunk tagjai, ahol az orosz szakos kollégákkal tartottunk bemutató-órákat, szakmai tanácskozásokat, módszertani megbeszéléseken vettünk részt, versenyeket szerveztünk, megismertük, segítettük egymás munkáját. Rózsika minden alkalommal bekapcsolódott a témák feldolgozásába, szívesen bocsátotta rendelkezésünkre az általa oly pontosan kidolgozott óravázlatokat, segítőkézsége, szorgalma, az új módszerek iránti érdeklődése igen népszerűvé tette községünkben. Valamennyien (12–14 fő) sokat tettünk az orosz nyelv elsajátításáért, s amikor a rendszerváltás után szép lassan megszűnt, helyét az angol és német nyelvtanítás váltotta fel, mi többen jelentkeztünk a munkakösösségből német nyelvi átképzésre (1997. augusztus 25. és 1998. július 25. között).

A Közsoktatási és Művelődési Minisztérium és a Goethe Intézet közsös szervezésében kétszer egy hetes intenzív nyelvi továbbképzésen, majd az év folyamán tíz alkalommal másfél napos munkacsoportos képzésen vettünk részt, ahol elsősorban módszertani kérdésekkel foglalkoztunk. Közben tanítottuk a német nyelvet, és tanítványainkat 5–6. és 7–8. évfolyamos bontásban többfordulós versenyre készítettük fel. A mi iskolánk csapata második helyezést ért el, a csegei gyermekek Rózsika lelkes szervező, felkészítő munkájának eredményeként a közsépmezőnyben végeztek.

A képzés végén két hetet töltöttünk Németországban, ahol nyelvi, szakmódszertani és országismereti szemináriumon vettünk részt. Iskoláink 40 kötetes tanári könyvtárat kaptak ajándékba a Goethe Intézettől. Ez a képzési forma diplomát ugyan nem adott, de végzettségünk feljogosított arra, hogy felső tagozaton taníthattuk a német nyelvet.”

A magyar nyelv és irodalom, illetve az aktuális idegen nyelv oktatása mellett Rózsika folyamatosan osztályfőnöki teendőket is ellátott, nagy gondot fordított az egészséges életmód megápolozására, a káros szenvedélyek kialakulásának megelőzését szolgáló témakörök feldolgozására. A szabad idő hasznos eltöltésére nevelte diákjait, szakköröket vezetett, könyvbemutatókat, szavaló- és prózamondóversenyeket szervezett, tanítványait a Simonyi helyesíró versenyre rendszeresen benevezte. Támogatta a Diákönkormányzat munkáját, a kiadott feladatokat segített megoldani, papír- és vasgyűjtés alkalmával szervezte az osztályának a szállítást, mérlegelést. Több alkalommal állított össze műsort nemzeti ünnepeinkre, a Magyar Kultúra Napjára, ezekre a szövegek megtanítása szép, de igen nehéz feladat volt. Tanórán vagy délutáni foglalkozások keretében minden évben megemlékezett a Költészet Napjáról, József Attila számtalan versét ismerte, óráin szívesen idézett egy-egy versrészletet a költőtől. Minden tavasszal az iskolai terveknek megfelelően tanulmányi kirándulást szervezett (5. o.) Tokajba, (6. o.) Egerbe, (7. o.) Nyíregyházára, (8. o.) Budapestre, az Országházba.

Két alkalommal vezetett tábor Németországba, 2000-ben és 2001-ben, ahol az általa anyanyelvi szinten elsajátított német nyelvet gyakorolhatta tanítványaival és a kísérő pedagógus társaival. Bejárták München környékét, megtekintették a város nevezetességeit, részt vettek egy polgármesteri fogadáson, egy iskolalátogatáson, számtalan élménnyel gazdagodva tértek haza.

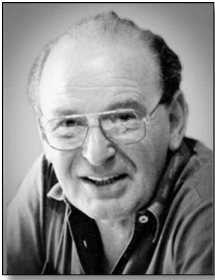
Vidám osztálykép (2000)

2002-ben szívproblémái miatt kórházba került, a műtét után leszálalékolták, de tovább dolgozott, az iskolai könyvtárat vezette, színes, változatos programokat állított össze. Továbbra is szívügyének tekintette a gyermekek, fiatalok olvasóvá nevelését. Aktív részese volt a szabad idő hasznos eltöltésére rendezett programjainknak, ötleteivel segítette az iskolavezetés tervező munkáját. 2005-ben állapota sokat romlott, majd újabb műtétre került sor, mely nem hozott gyógyulást. Férje és családja mindent megtett azért, hogy szebbé, elviselhetővé tegyék utolsó napjait. Egy hideg, októberi reggelen kaptuk a hírt, hogy csendesén távozott az élők sorából. Temetésén a családtagok mellett számtalan tanítványa, tantestületünk tagjai, barátai kísérték utolsó útjára.

Köszönetet mondok férjének, családtagjainak, a csegei tantestület pedagógusainak, barátainak, akik segítettek munkámat, mellyel emléket állíthattam egy szorgalmas, lelkiismeretes, általam nagyra becsült munkatársamnak.

*Kollégája, munkatársa,
FARKAS JÁNOSNÉ tanár
Tiszacsege*

DR. LORÁND FERENC (Budapest, 1930. augusztus 12. – Budapest, 2015. július 5.) pedagógus, pedagógiai kutató

Loránd Ferenc nevelkedését, eszmélését a két fiútestvér (Ferenc volt az idősebb, öccse, István zenepedagógus, több emlékezetes dal – pl. a *Mint a mókus fenn a fán* kezdetű úttörőinduló – szerzője) korszerű, mondhatni liberális szellemű kereskedő apa határozta meg. Tőle tanulta az öntudatos szembenézést az üldözökkel s az elesettek iránti szolidaritás elemeit.

A háború végét felszabadulásként élte meg, útja így vezetett a baloldali mozgalmakhoz. Egyetemi évei alatt megtapasztalhatta a „fényes szelek” időszakának „fagyossá” válását, származása kapcsán indított koholt eljárással kizárták az egyetemről, esti tagozaton jutott történelemtanári diplomához.

Rövid szerkesztői pályaszakasz után útja egyenesen vezetett a pedagógiához, kritikai szelleméből következően rendszerszintű iskolakritika és az új típusú iskola megteremtésének gyakorlatába és teoretikus reflexiójába fogott. A *Kertész utcaiak* c. könyve képezte kandidátusi disszertációjának alapját a hetvenes évek elején.

Könyvszerkesztő volt az 50-es években a fiatal Ifjúsági Könyvkiadónál, majd újságíróskodott az ifjúsági mozgalom lapjainál (az *Úttörővezető* című havi módszertani folyóiratot szerkesztette, így lett 1957-ben elnökségi tagja az Úttörőszövetségnek).

Majd tanárnak állt. 1964-ben lelt életművet meghatározó munkahelyére, a *Kertész utcai Dolgozók Önálló Általános Iskolája* igazgatója lett, az ifjúsági tagozatnak a makarencói elvekre épített szervezete és működése felkeltette a szakma figyelmét, könyv, dokumentumfilm is készült belőle. Bekapcsolódott az MTA Közoktatási Bizottságának munkájába, a nevelés értékvilágát képviselte hatásosan. Tudományszervezési műhelyben helyezkedett el, álmai iskoláját tervezte. Így zuhant bele 1979-ben a *Róbert Károly körüti Nevelőintézetbe*, a hazai pedagógia szégyenteljes poklába. A kezdeti időszak sikerei után valósággal menekült innen.

A felnőttoktatás világával ismerkedett. Majd a 80-as évek elején az innovációs mozgalmak élére álló, reformszellemű *Országos Pedagógiai Intézet* (Szabolcsi Miklós vezette) már-már forradalmi műhelyébe került, Mihály Ottó *Iskolafejlesztési Központjába*. Itt tapasztalhatta meg a szellemi pluralizmus pezsdítő energiáit, a liberális Vekerdy, Horváth Attila mellett ő képviselte a műhelyvitákban a baloldali, új marxista elképzeléseket. Innovációk generálása lett a munkahelyi feladata, így lett tagja a Pedagógiai Kísérleteket Felügyelő (jellegadó névváltoztatás után) Szakértői Bizottságának. Konkrét feladata a Gáspár László nevéhez fűződő „szentlőrinci típusú” nevelőiskola-modellek támogatása volt Kaposvártól, Dombóváron át a Viharsarokig. Közben fiatal pedagógusoknak megindítja a „Megújuló iskola” táborait Fadd-Domborítól, Fonyódon át Lepencéig, Gesztig – valóságos mozgalommá szervezve ezt a csapatot.

Iskolatársulást szervezett (békéscsabai, salgótarjáni, szolnoki, tiszafüredi, fővárosi iskolák csatlakoztak az „Iskolatársulás 12”-höz (a 12 évfolyamos egységes általánosan művelő és differenciáló iskola modelljéről van szó). Ebből lett a Komp-csoport. Tantervfejlesztés, tankönyvfejlesztés, pedagógiai programcsomagok fejlesztése, iskolatársulások szervezése indult meg egyre kedvezőtlenebb oktatáspolitikai környezetben.

Állást vállalt Mihály Ottó mellett a *Miskolci Egyetem* alakuló *tanárképző tanszékén*, a fiatal bölcsészkar alapító igazgatóhelyettese lett. Nyugdíjba innen vonult.

Alapító elnöke az Iskolai Esélyegyenlőségért Egyesületnek, évekig társelnöke a gyermeki jogok érvényesítéséért küzdő Gyermekérdekek Magyarországi Fórumának. A Magyar Pedagógiai Társaság újjáalakításán is részt vett, a Felnőttnevelési Szakosztály tagja volt. Tagja, majd elnöke lett az Országos Köznevelési Tanácsnak. Demonstratív lemondása 2011-ben a köznevelési törvény elleni tiltakozás jelképévé vált.

Nyilvánosság előtt utoljára 2014-ben láttuk egy pedagógustüntetés szónokaként. Már barátai segítették a dobogóra, súlyos, de már akadozó szavakkal osztotta meg még egyszer igazi pályára állásának hőskorát, a hatvanas évekbeli Kertész utca tanulságos történetét.

Életútja, története nem csupán szűkebb szakmánk, a nevelésügy története számára lesz sokáig számon tartandó, de a magyarországi, közép-európai értelmiség történetének egyik meghatározó alakjaként fogjuk, fogják emlegetni.

A munkásosztály iránt vállalt hűség a „Kertész utca” titka. Az erzsébetvárosi, csikágói telepben hamar megtapasztalta, hogy bizony nem „vasba öltözött” kedves osztálya, hanem a társadalom peremére sodródik. A szocializmus alapeszméit, Anton Makarencót követve még ott az önkormányzó, öngazgató ifjúsági közösség működőképes ideálja, sőt még a „gyár”, az iskola túlkoros kamaszait szocializálni hivatott termelőüzem is része lehet egy ideig az utópiának, de az iskolai innováció tapasztalatait összegző esszéregényben ott a felismerés: valakik győztek, s nem a munkásosztály. (Megjegyzem, itt „inaskodhattam” mellette pályakezdőként, Turóczy Laciként örökített meg a könyvben.)

Ebben a győzelemben pedig szinte mindvégig bízott, reménykedett. A Kertész utcát követő, immár a „pongyola diktatúra” bürokratikus és korrupt viszonyai között elvérzett – s emlékeiben lényegében elfojtott – újabb kísérlet, a Róbert Nevelőotthon kudarcát is ideiglenes, legyőzhető viszonyok ármányának tulajdonította. (Kapott is kortársaitól, amikor egy szenvedélyes cikkben azt bizonyította, hogy a „mai” – értsd: hetvenes évekbeli – iskolának az a baja, hogy „burzsoá logikára működik”.)

A rendszerváltást megelőző időkben azokhoz szegődött, akik vállalták, hittek a reformokban. A *szocialista nevelőiskola modellje* című munka, melyet Mihály Ottóval jegyezték szerzőként, egy ilyen demokratikus és humanizált iskola képét vizionálta. S ilyen iskolakísérleteket támogatott, amikor Gáspár László Szentlőrincen, a kaposvári toldisok, a dombóvári Molnár György Iskola innovációi mellé állt fejlesztő szakemberként.

Megértette a kihívást: az iskola a „helyi nevelés rendszere”. Mint „városi gerillák” csapata, megannyi kis helyi innováció ingerelheti a társadalmat a jobb megoldások felé. (Miközben mindvégig remélte, hogy eljön az az állam, amely – kedves költőjével szólva – a „munkás védelmére gyámolítja a gyáripárt”.)

A rendszerváltás politikai aktuusa mégis a szociáldemokráciához közelítette. Így ismerte meg – a hűséges társ, Hortobágyi Katalin segítségével – a német szociáldemokraták modelljét, a Gesamtschulét, s eddigi innovatív, kísérletező tapasztalatait e modell szolgálatába állította.

Előadások, tantervek, utazások, továbbképző táborok, szenvedélyes cikkek, egyesületalapítás (Az Iskolai Esélyegyenlőségért Egyesület), tankönyvírás, de alapvetően táborszervezés, az iskolai esélyegyenlőség eszményeiért kiálló szakemberek toborzása – ez töltötte ki a pálya utolsó két aktív évtizedét.

A sors fintora, hogy erre a – hazai viszonyaink közt szinte reménytelen – innovációra, a magyar komprehenzív iskola megteremtésére, az „Iskolatársulás 12” fejlesztésére a legtöbb pénzügyi és politikai támogatást Dobos Krisztina minisztériumától kapta. A szocialista kormányok óvatossággal tekintettel figyelték a konok reformert. Sőt, amikor ugyanők először vetették fel a szakképzés megkurtításának gondolatát, s Loránd indulatos cikket írt *A szakmunkás is ember* címmel, akkor a Köztársaság téren, a pártszékházban hívták őt „tetemre”, a munkásosztály ügyének elárulásával vádolva.

Konok, éles szavú cikkeket, tanulmányokat írt az iskolai demokráciáról, az esélyegyenlőségről. Közben nyájas szavú kulturális diplomata, a vitapartnerek álláspontjának meghallója, mérlegelője az Országos Köznevelési Tanácsban, melynek több cikluson át volt megbecsült elnöke. 2015. július első hete az iskolai esélyegyenlőségre mért csapás időszaka volt. A Nemzetgazdasági Minisztérium – miután restaurálta a tanoncképzést – einstandolta a szakképző intézményeket, jóformán lehetetlenné téve a szakközépiskolai és a gimnáziumi karrier közötti átjárást. En-

nek a hétnek a fordulóján búcsúzott el betegágyán az élettől Loránd Ferenc. Hosszú életút, hosszú betegség, e betegségnek nagyon nehéz, a külvilág ingereitől jóformán elzárt időszaka. Mégis Radnótinak József Attilát búcsúztató sorai jutottak eszembe: „*Ilyen természetes halált csak egy költő halt még a magyar irodalomban, Petőfi Sándor (...) Nem bírta volna elviselni azt, ami utána következett. Attila sem.*”

Fő művei:

- *Kertész utcaiak: Iskolám története.* Budapest, Magvető, 1976.
- *A törvény a tiszta beszéd.* Budapest, Kozmosz, 1980.
- *Értékek és generációk.* Budapest, OKKER, 2002.
- *A komprehenzív iskoláról.* Írások, előadások. Budapest, Educatio, 2010.

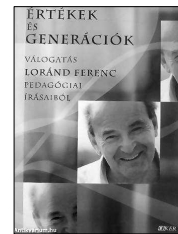
Könyvei borítóján a következő fülszövegek olvashatók:

A budapesti VII. kerületi Dolgozók Általános Iskolájában megszervezett, a Kertész utcai iskolában hét tanéven át folytatott oktatási és nevelési kísérlet története, az alkalmazott módszerek, szerzett tapasztalatok, elért eredmények összefoglalása. Egy iskolaigazgató pedagógiai tanulmánya. A kísérlet alanyai: túlkorosak. A rendes általános iskolai oktatásból kimaradt fiatalok, akik nem szellemi alkalmatlanságuk miatt maradoztak el társaiktól, hanem társadalmilag hátrányos helyzetűek, szociális veszélyeztetettségük miatt. Az iskola kísérleti „ifjúsági osztályainak” tanulói a társadalomból kibotlott vagy kibotlóban volt gyermekek. Parancsolóan megjelenik mögöttük a környezet, amelyből jönnek. Iskolán kívüli életük törvényszerűen behatol az iskolába. A pedagógiai tanulmány tehát szociográfiává is lesz. Tanulmány és szociográfia; szép olvasmány mindazoknak, akik nem elítélni, nem olcsó köz-

helyekkel elintézni, hanem nevelni akarják a jövő nemzedékeit, mert bíznak bennük, és azoknak, akik közösségben nézik, szemlélik az embert.

Loránd Ferenc 70. születésnapját barátai és tisztelői egy kompon ünnepelték. A hosszú, ám egyenes vonalvezetésű életúthoz jelképesen is odaillt a hullámokon imbolygó, de biztonságos vízi jármű, amely akár a költő-kortárs által is emlegetett ama „túlso partra” visz, vihet át fontos értékeket. A szimbólum megfigyélése ennél egyszerűbb – a jeles pedagógus az országszerte ismertté vált markáns pedagógiai műhelynek, a Komp-csoportnak alapítója. A tanítványok ezen az ünnepen döntöttek úgy – a szerző egyetértésével találkozással –, hogy kötetbe rendezik az írott életmű fontos darabjait. A kötet címe arra utal, hogy vannak történelmi korszakok, amikor a nemzedékek más és más értékeket választanak, formálnak maguknak. Szabadon ugyan, ám mégsem teljes szabadsággal, hiszen az elődök, a megelőző generációk választásait nem lehet meg nem történné föllenteni. A hátrányos helyzetűek sikeres iskolázásáért folytatott Loránd-i küzdelem dokumentumai olvashatók itt, a legendás Kertész utcától a komprehenzív iskoláig. A szerkesztők és a szerző egyetértettek abban, hogy a kiválasztott szövegek eredeti formájukban jelenjenek meg. Loránd Ferenc életműve így szolgál tanulsággal az egykori generációk képviselőinek, a maiaknak és az eljövendőeknek is.

„Azoknak a fiataloknak írtam ezt a könyvet, akik szeretnek kérdezni, és a kapott válaszokat nyersanyag-nak tekintik a gondolkodáshoz. Azoknak, akik semmit sem fogadnak el a tekintélyelvek alapján, de akik előtt tekintélye van az igazságnak, a világos gondolatnak.” Így vezeti be könyvét a kitűnő szerző, aki A Kertész utcaiak című nagy sikerű írásával már bebizonyította, hogy fontos kérdéseket tud lebilincselően érdekessé tenni. Ezúttal a marxista társadalomelmélet néhány alapgondolatát emeli ki azoknak a frázisoknak, leegyszerűsítéseknek a tömkelegéből, amelyek oly gyakran idegenítik el a fiatalokat – és a felnőtteket is – a marxizmus valójában nagyon is összetett, finoman árnyalt felfedezéseitől.

Források:

- A 2016. évi Szembenézni c. konferencia dokumentumai
- Új Pedagógiai Szemle 1976. 6–7. sz.

Munkatársa, barátja,
TRENCSENYI LÁSZLÓ MPT ügyvezető elnöke
Budapest

LUDMAN GYÖRGYNÉ Borsos Mária (Nádudvar, 1914. március 7. – Székesfehérvár, 1998. március 27.) tanító

„Nem múlnak ők el, kik szívünkben élnek,
Hiába szállnak árnyak, álmok, évek.
Ők itt maradnak bennünk csöndesen még...”
(Juhász Gyula)

Borsos József és Szatmári Zsófia házasságából született, de édesapja az I. világháború áldozata lett, így a varrónő édesanya egyedül nevelte. Édesanyjától szorgalmat, kitartást, kezűgyességet örökölt, amelyet tovább fejlesztett, és kiválóan hasznosított. A református elemi iskola kitűnő tanulója a nyíregyházi tanítóképzőben folytatta tanulmányait, és 1935-ben kiváló eredménnyel tanítói oklevelet szerzett. Édesanyja újabb házasságot kötött, így Ludman György öt gyermekével nagy családot alkottak.

1935-től a **református elemi iskola** segéd, majd rendes, az iskolák államosítását követően 1948-tól a **nádudvari lányiskola** tanítója lett, az átszervezést követően a **2. sz. Általános Iskolában** tanított nyugdíjba vonulásáig.

Hivatali kötelességeimet pontosan, lelkiismeretesen teljesítem – ez állt tanítói esküszövegében. Mariska néni 40 évig ennek maximálisan eleget tett. Kisgyermekek százait tanította betűvetésre, számtanra, az életre nevelt nagy hozzáértéssel, szenvedéllyel. Felmenő rendszerben tanította az 1–2. és 3–4. osztályos tanulókat. Az iskolák átszervezését követően koedukált csoportjai voltak. Az osztálylétszám gyakran volt 40, sőt 50 fő fölötti. Sok-sok gyakorlattal minden gyerekből kihozta a legjobb eredményt, ha néha lehetetlennek látszott is. Tudta kezelni a különböző érdeklődésű gyerekeket, szeretettel, elhivatottsággal tanított. Türelemmel, higgadtan foglalkozott a rábízott gyerekekkel. Nem volt kivétel, minden tanítványát egyformán szerette. Kollégái előtt is példa volt az órákra való felkészülése, a tanulói füzetek folyamatos javítása.

Osztálykép 1960-ból

Idézet a Pálfi Lajos igazgató által írt értékelésből: „Tanítási-nevelési munkája eredményes, a bukás minimális az osztályában. Óráin érvényesíti a módszerességet, a hatékonyabb eljárásokat, pl. csoportos foglalkozásokat. Ez követésre talált nevelőtestületünkben. Érvényesíti a tanulók rendszeres értékelését, gyakran korrepetál. Óráin a gyakorlás (olvasás, számtan) megfelelő hangsúlyt kap. Osztálya elnyerte a »Tiszta, rendes osztály« címet. Tanítványai szeretik, és bizalommal vannak iránta.

Lelkiismeretes nevelő, akire minden munkában bátran támaszkodhat az iskolavezetés. Mint az 1–4. osztályok tanítóinak munkaközösség-vezetője érdemlegesen segíti az oktatási reform célkitűzéseinek megvalósítását. A különféle feladatok megbeszélése érdekében bizalommal fordulhatunk hozzá. Segítséget ad a kevesebb tapasztalatú és a képesítés nélküli nevelőknek. Kollegiális, közvetlen egyéniség, és többször mutat fel jó szervezőkészséget. Az ünnepek lebonyolításához gyakran ad segítséget.”

Minden kollégájával jó kapcsolatot ápolt, a szülőket partnernek tekintette. Azonnal tette kész volt, ha szakmai vagy emberi problémát kellett megoldani. Sok órán kívüli tevékenységben is részt vett. Kirándulások szervezésében is kezdeményező volt. Emlékeim között őrzöm, és soha nem felejttem el a több napos füzérkomlói kirándulást. Akkor még nem sokunknak volt vonatozási és kirándulási élménye. Szabadban, szénaszárítóban aludtunk a széna tetején, és a kert alatt csörgedező pataokban mosakodtunk. A sok élmény mellett az osztályközösség is összekovácsolódott. Sokukkal ma is tartjuk a kapcsolatot. Nyári táborokat szervezett Mariska néni a Mátára, Bükkbe, és nevezetes volt a leányfalui és a balatoni tábor is.

Réz Szilárdné Kocsis Róza így emlékszik: „Engem 3–4. osztályos koromban tanított Mariska néni. Rendkívül türelmes tanító néni volt. Nagyon szerette a gyerekeket. Minden tanítvány is szerette és tisztelte. Alapos volt, mindennek utánanézett, hogy pontos legyen, amit tanít. Nagyon odafigyelt arra, hogy ki miben jó, és azt erősítette. Dicsért, hogy fejlessze a gyermek önbizalmát, tehetségének kibontakozását. Engem magyarból tartott jónak, megszerettette velem a könyveket. Példája inspirált arra, hogy én is tanár lettem.”

Kálmán Antalné Csontos Mária emlékei: „Mariska néniék közel laktak hozzánk, így naponként láttam, ahogy két táskával megy haza, amelyben füzetek, az órákon használt saját készítésű taneszközei voltak. Otthon hatalmas asztalra terítette ki a tanulók füzeit, és gondosan javította azokat. Másnap cipelte vissza a hatalmas füzet-csomókat. Segítettünk neki, és iskolába menet beszélgettünk. A gyermekeiről is beszélt, tőlük is sokat követelt, és következetes volt. Iskolába menet és jövet felnőthöz, gyermekhez egyaránt volt jó szava. A szüleimmel is nagyon barátságos volt. Házuknál sokszor megcsodáltuk a rózsakertet, ahol különböző színű virágok pompáztak.”

Kiss Istvánné Szabados Erzsébet, egykori tanítvány visszaemlékezése: „3–4. osztályban volt a tanító nénim Mariska néni. A szép írást, a versek szeretetét tőle tanultam. Ő választotta ki és tanította meg számomra az évszázó ünnepségen elmondott verset, amelyre máig emlékszem. Olyan alapokat kaptunk tőle anyanyelvből, matematikából, hogy a felső tagozatban is megtartottuk a jó eredményt. Sokat beszélgetett velünk az élet dolgairól, a háztartás vezetéséről, olyan komolyan, mintha már felnőttek lettünk volna. Többször elmehettem játszani hozzájuk később is, és mindig volt valami finomság, amellyel megkínált. Megtanított darálás kekszet készíteni. Nagyszerű tanító volt, kiemelkedő gyermekszeretettel. Megérdemelten övezte szeretet és megbecsülés.”

Szerény, kiegyensúlyozott egyéniség volt, nagy munkabírási, az iskola, a család töltötte ki életét. Az édesanyja új családjából származott férje, akivel 1943-ban kötöttek házasságot, és három gyermeket neveltek, tanítottak tisztességgel. György katonatiszt, Mária építész-mérnök, Ferenc híradástechnikus lett. Mariska számára a tanítóság volt a legszebb hivatás, szerette volna, ha gyermekei is ezt a pályát választják. Már nem élhette meg, hogy az öt unoka közül kettő – Gergely és Dániel – katedrán áll, Dániel mára már egyetemi tanár.

Tanítói munkája mellett sokoldalú tevékenységeket végzett. A dolgozók iskolájában évekig tanított magyart, számtant. Kézimunka-tanfolyamot vezetett gyermekeknek, felnőtteknek. Hobija volt a kézimunkázás, horgolt, kötött, hímzett. Saját kezű munkái ma is láthatók.

Gyűjtőmunka eredményeként kéziratos készítményt készített Nádudvar történetéről. Ezt a tanítási órákon és szakköri foglalkozásokon lehetett használni. Szívesen kertészkedett, nagyon kedvelte a virágokat. Rózsákat nevelt, szaporított. 1965-ben, a magas talajvíz miatt tönkrement házuk helyére az ő szervezésével, a finanszírozási feltételek megteremtésével új épülhetett.

Nyugdíjba vonulása után sem tétlenkedett, aktív tagja volt a nyugdíjas pedagógusok szervezetének, eljárt kirándulásokra, rendezvényekre. Gyakran utazott gyermekeihez, unokáihoz, szebbnél szebb kézimunkákkal örvendeztette meg őket. A fiúunokák kedvéért tájékozott volt a futballvilágban is, együtt drukolt velük focimeccseken. Idős korában még Budapesten is ráismertek és megszólították tanítványai és azok szülei. Halálával gondolnak rá ma is a tanítványok. Pályája és életútja zárásaként 1985-ben átvethette *aranydiplomáját*.

Lányának mindmáig példaképe maradt, nemcsak emlékeiben él, hanem örzi a gyönyörű kézimunkákat, a sok-sok fényképet. Egyik unokája verssel búcsúzott el a nagymamától.

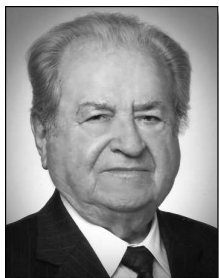
*Egykori tanítványa,
SZATMÁRI IMRÉNÉ CSONTOS KATALIN ny. köztisztviselő
Nádudvar*

„Nevelni csak úgy tudunk, ha látjuk a gyermekben a felnőttet, akivé lesz. De a szemlélet egyre inkább megkívánja azt is, hogy lássuk meg a felnőttben a gyermeket, aki volt: a gyermeket.”

(Mérei Ferenc)

M

MACZÁK ANDRÁS (Békéscsaba, 1925. augusztus 1. – Békéscsaba, 2015. március 11.) középiskolai közgazdász-tanár, országos szakfelügyelő

Édesapja, Maczák János földműves, édesanyja Botyánszky Judit. A két évvel idősebb bátyjával, Jánossal együtt belenőttek a kemény paraszti munkába. A mezőgazdasági munkát szerette, valamilyen formában egész életében művelte. A családban azonban már két nemzedékkel korábban értéke volt a tanulásnak. Az evangélikus lelkész biztatására már nagyapja is kijárt négy gimnáziumi osztályt, édesapja ugyancsak. Ő lehetett volna a következő gimnazista, de más utat választott.

Az elemi után polgári iskolába ment, onnan a békéscsabai Községi Felső Kereskedelmi Iskolába. 1943-ban érettségizett. Azért választotta ezt az utat, mert elemi iskolai éveiben kialakult egy szorosan összetartó baráti csoport, akikkel együtt akart maradni. Kezdetől fogva magában hordozta az összetartás, a „csapatjáték” szellemét, ez egész életét végigkísérte.

Érettségi után szeretett volna állatorvosi főiskolára menni, de az akkor érvényes továbbtanulási rend szerint ez lehetetlen volt. Felső kereskedelmi érettségi bizonyítványával csak a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdaságtudományi Karán tanulhatott tovább. Itt kezdte meg tanulmányait 1943-ban matematika–könyvvitel szakon. Első-éves korában az Első Magyar Általános Biztosító Társaságnál vállalt munkát, felsős éveiben pedig korrepetálással tartotta el magát. Főiskolai honvédelmi szolgálatát 1944-ben Maroshévízen töltötte. 1945-ben folytatta tanulmányait, 1948-ban szerezte meg közgazdász-tanári diplomáját.

A Kereskedelmi Szakoktatási Főigazgatóság 1948. szeptember elsejével az **Orosházi Állami Kereskedelmi Középiskolába** nevezte ki. Két évig tanított itt gazdasági matematikát. Mivel ezt az iskolát fokozatosan megszüntették, őt áthelyezték Békéscsabára. Két évig még Orosházára is visszajárt tanítani, de munkahelye 1950. augusztus elsejétől 1990 decemberéig a „felnevelő iskola”, a **Békéscsabai Közgazdasági Iskola** volt. Nyugdíjasként is itt dolgozott még további öt évet. 70 évesen vált meg végleg az iskolától, amelynek közben többször változott a neve és képzési profilja. Mégis ugyanaz a „Közgé” maradt a békéscsabaiak s mindazok számára, akik a szűkebb-tágabb környezetből idejöttek tanulni. A „Közgé” népszerű iskola volt, s az maradt a mai napig. Maczák András több szakmai tantárgyat tanított (gazdasági matematikát, könyvvitelt, vállalati gazdaságtant, statisztikát, üzemszervezést és -tervezést).

Osztályfőnök volt, segítette a diáksportot is. Kiváló előadókészsége, remek humora nemcsak óráin, de baráti társaságban is mindig felragyogott.

1959-ben megnősült. Felesége dr. Pataky Éva Katalin gyógyszerész, aki középiskoláit szintén a „Közgében” végezte. Két fiuk született: András (1961) és Péter (1966).

1964-től oktató munkája mellett szakfelügyelőként is dolgozott. Kezdetben hat megyében járta a közgazdasági iskolákat, majd vezető szakfelügyelőként az egész országra kiterjedő hálót kapott. Pályája során 47 évet tanított, s a tanítás mellett 26 éven át látta el a szakfelügyeletet. Nyugdíjba vonulása után – egészsége megromlásáig – kertészkedett, gazdálkodott. Szinte kitanulta a kertészszakmát szakkönyvekből és a gyakorlatból. Szőlőt, gyümölcsfákat telepített, veteményest gondozott. Segítette gyermekeit, részt vett unokái nevelésében. Szívesen utazgatott, nyaranta családjával többször ellátogatott a Balatonra, a zempléni falvakba, de főleg a Tátrába.

A gorál falvakban a Maczák családnév – eltérő írásmóddal – igen gyakori. Szívesen beszélgetett a helybeliekkel, gyermekkorától jól beszélt szlovákul. Örömmel vett részt egykori tanítványai osztálytalálkozóin, érdeklődéssel követte pályafutásukat. Arany-, majd gyémántoklevelét még személyesen vette át, vasdiplomáját már betegágyához vitték. Utolsó két évét – felesége gondos ápolása mellett is nehéz betegségben töltötte. Az egykori tanítványok érdeklődése, együttérzése kísérte a hosszú betegség ideje alatt is.

Ballagás (1964)

Kitüntetései, amelyeket pedagógusi és közéleti tevékenységéért kapott:

- * Testnevelés és Sport Kiváló Dolgozója (1964)
- * Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1973)
- * Kiváló Pedagógus (1981)
- * Fényes Elek Emlékérem (2001)

Maczák Andrásnak a hosszú tanári pályáján, amelyből 45 évet ugyanabban az iskolában töltött, igen sok tanítványa volt nappali és levelező tagozaton. Sok fiatalról gondoskodott a sport révén s az építőtáborokban is. Legszorosabb kapcsolata azokkal a tanulókkal volt, akiknek nemcsak szaktanára, hanem osztályfőnöke is volt. Már kezdő tanárként kapott osztályfőnöki munkát. Orosházi tanítványainál alig volt idősebb, s az 1951/52-ben érettségire vitt csabai fiúosztályának tagjai is próbára teheték 27 éves osztályfőnöküket. „Nagyon jó osztály volt – emlékezett rájuk szeretettel –, jól megértettük egymást, egyszerre léptünk”. Ez arra vall, hogy már ekkor, a pálya kezdetén megvolt az a képessége, hogy motiválja tanítványait. Ezt felettesei is fölismerték, egymás után kapta az osztályokat: 1952 és 1964 között 3 osztálya volt. Emellett 1957–62 között a megyei ifjúsági labdarúgó-válogatott vezetője, majd 1962–64 között a Békés megyei Labdarúgó Szövetség főtitkára volt.

A 60-as években jött el a mezőgazdasági építőtáborok ideje: 1963-ban Csárdaszálláson, 1964-től pedig öt nyáron át Mezőhegyesen vállalt táborvezetést. Mivel „otthon volt” a mezőgazdasági munkában, az állami gazdaságok vezetőivel és agronómusaival partnerként tudott tárgyalni. Kölcsönös megbecsülés jellemezte ezeket a kapcsolatokat. Elismerésül kétszer is megkapta az *Állami Gazdaságok Kiváló Dolgozója* címet.

Minden munkát – tanárit, táborvezetést, szakfelügyeletet – egyaránt nagy energiával, felelősséggel és azonos elvek alapján végzett. Komolyan vette a munkáját, komolyan vette azokat, akikkel dolgozott. Nem volt könnyű vele „egyszerre lépni” – de megérte. Tanítványai, munkatársai szerették. Sok egykori diák elmondta találkozóik, beszélgetések alkalmával, hogy élete szerencséjének tartja, hogy tanítványa lehetett. Előfordult, hogy szakfelügyelőként bement egy osztályba, s ott tapssal fogadták – mert akkor jöttek rá, hogy a nyári táboruk vezetője jött „meglátogatni” őket. Nem mintha igényelte volna az ünneplést – inkább elhárította. Szeretett tanítani, jól érezte magát az iskolában. Az egymás utáni 3 osztályfőnökség éveiről (1952–64) úgy nyilatkozott, hogy „*igazi pedagógiai élmény volt az a 12 év*”. Pedig nem lehetett könnyű: folyamatos változásban volt az iskola. A fiúosztályok után egyre több lett a leánytanuló, változtak a képzési irányok, bevezették (szinte előkészületek nélkül) a „gyakorlati képzést”, majd az 5+1-es rendszert. A mi osztályunk 1960-ban már ebben a rendszerben kezdett. Heti egy napot üzemi gyakorlaton töltöttünk. Tagozatunk is új volt: a korábbi mezőgazdasági és ipari mellé létrehozták az „egységes” tagozatot. Vagyis új tárgyak kerültek a képzésbe, illetve ipari és mezőgazdasági könyvvitelt egyaránt tanultunk. Maczák tanár úr velünk kezdte pályájának 13. évét. Jelentős gyakorlat volt már mögötte, s a 42-es osztálylétszám sem ijesztette meg. Úgy szervezte meg a gyakorlati napokat, ahogy kevesen tudták ezt akkoriban megtenni. Sok helyen fölösleges munkát végeztek a diákokkal, inkább terhet, mint segítséget jelentettek az üzemekben. Mi ősszel és tavasszal mezőgazdasági munkán voltunk. Tanár úr szakszerűen szervezte, irányította a munkánkat, s az osztálykasszában gyűlt az érte kapott pénz a tanév végi kirándulásra. Ez könnyített a szülők terhein, és növelte öntudatunkat. Megtanultuk megbecsülni a fizikai munkát. Voltak, akiknek már nem volt újdonság a kapálás, a kukoricatörés, de többünknek elég keserves volt. Osztályfőnökünk nemcsak buzdított, segített, de rá is tudta venni az ügyesebbeket, hogy segítsenek az elmaradozóknak. Így alakult ki közöttünk összetartás, ami egész életünkre hatással volt.

A tanulásban is ez volt az alapállás: „a munkát el kell végezni”. A szokásos diák szabadkozást – „én tanultam, de...” – elhárította: Tudni kell, különben nem ér semmit a tanulás. Intenzív órákat tartott, aki jól figyelt, már az órán megtanulhatta az anyagot. Még a humán tárgyakhoz húzó diákokkal is meg tudta értetni a gazdasági matematikát, a statisztikát, sőt a könyvvitelt is. Az osztályzat szigorú volt, de a javítás lehetősége mindig nyitva állt. Ritkán dicsért, de annak értéke volt. Elismert minden teljesítményt, nemcsak a tantárgyakhoz, hanem az egyéni érdeklődéshez kapcsolódót is. Ki sakkozott, ki az atlétikában jeleskedett. Az iskola tornacsapatában – amely már akkor is szép eredményeket ért el – többen is versenyeztek. Volt néptáncosunk is, a Balassi Táncegyüttes tagja. Az egyéni ambíciók tehát teret kaptak, de tanár úr mindig törekedett arra, hogy együttes élménye is legyen az osztályának. Ezt szolgálták az országjáró kirándulások, az osztálykrónika-pályázaton való részvétel. Színészbarátja segítségével pedig „saját színházat” is csináltunk. A Jókai Színház színésze (Cserényi Béla 1924–1988) volt a rendezőnk. Kiválasztott nekünk egy egész estét betöltő színdarabot. Egészen friss mű volt (Hedda Zinner: *Egy kis bécsi kávéház*), akkoriban játszották Budapesten is a József Attila Színházban Gobbi Hilda főszereplésével. Nemcsak a színpadi szereplőknek jutott feladat. Diák-társaink készítették a díszletet, szerezték a jelmezeket, ők voltak a berendezők, a kellékesek, volt sűgőnk és ügyelőnk is. Az egész osztály ott volt a próbákon, amelyeket az egyik üzem kultúrtermében tartottunk. A történelmi szempontból is tanulságos előadást a Balassi Művelődési Otthonban mutattuk be iskolatársainknak, majd „tájoltunk” is vele a közeli kistélepüléseken.

Mindez nem tartozott a szakképzési profilhoz, de érzékelteti, hogy Maczák András tanár úrnak a 60-as években saját *komplex nevelési programja* volt, amelyet írásban soha nem fogalmazott meg.

Gyakorlati ember volt, a szó legnemesebb értelmében. Sok mindenre ráirányította a figyelmünket. Volt két mozgássérült osztálytársunk. Tanár úr már az ismerkedés első heteiben rávezetett bennünket arra, hogy rájuk mindig figyelni kell, észrevétlenül segíteni nekik.

A félárva gyerekeknek úgy intézte el az ingyen tankönyvet, egyéb segítyt, hogy ne bántsa érzékenységet. A tanév végi jutalomkönyv kiválasztásába bevonta a diákokat, így sokkal nagyobb örömet szerzett vele. A rászorulóknak segített nyári munkát, tanév közben tanítványt szerezni. Akik egyetemre, főiskolára kerültek, azoknak tanulmányaik idején nyári állást szerzett a mezőhegyesi táborban, hiszen korábban már megtanulták a munka rendjét. Egész magatartásával azt sugallta: a problémákat meg lehet oldani.

Szigorú volt, de minden fegyelmezést maga oldott meg, nem volt szükség igazgatói büntetésre. Az osztályban, „magunk között” beszéltek meg az adódó gondokat. Sok ötlettel, szeretettel, humorral foglalkozott velünk. Ha más tanárral ütköztünk, segített elsimítani a dolgot. Ha egy felnőttre (tanárra, munkavezetőre) haragudtunk, elmesélt róla egy történetet, amely emberközeli be hozta az illetőt. Emlékezetes az is, ahogy a szülői értekezleteket tartotta. Korábban, általános iskolai értekeztet után rendszeresen dühösek voltak a szülők. Sok panaszt hallottak, s azt, hogy szigorúbbnak kell lenni otthon. Tőle mosolyogva jöttek haza, csak jót hallottak gyerekükről. A bizalom erősítése volt a cél, s mindig a problémák közös megoldása. Felelősségre nevelt mindnyájunkat.

A közgazdasági szakközépiskolában „képesített könyvelő, vállalati tervező és statisztikus” minősítést kaptunk. Irodai munkára képeztek minket, tanultunk gépírást, levelezést, fakultatívan gyorsírást is. Többségünkől az azonnali munkába állást várták szüleink. Tanár úrnak köszönhető, hogy az osztály negyede továbbtanult: a közgazdasági irány mellett egészségügyi, műszaki, humán irányban is. Mindenki terveit segítette tanár úr, azt sugallva, hogy „legyen második terv is, lehet, hogy az sem lesz rosszabb”.

A sikeres érettségi után mindnyájan úgy léptünk ki az iskolából, hogy felnőttek, harcra késznek éreztük magunkat. Az elmúlt több mint ötven évben ötévenként találkoztunk. Maczák András tanár úr kilenc alkalommal ott ült közöttünk. Mosolyogva, egyenes derékkal, figyelmesen hallgatva az élet-beszámolókat. Mindig erősebbnek, fiatalabbnak látszott a koránál, s fiatalabbnak, erősebbnek éreztük magunkat körülötte mi is. Önmagáról keveset beszélt. Amikor 85. születésnapját ünnepeltük, kivételt tett. Ekkor összefoglalta életét, pályáját. Több kedves tanárát is név szerint említette, de elemi iskolai tanítójáról, Némedi Béláról beszélt a legodaadóbb szeretettel. *„A legfontosabb az iskola első négy éve. Akkor dől el, hogy valaki könnyűszerrel fogja-e megoldani az élet nehézségeit. Ezért nagyon fontos, hogy értelmes ember-e az első tanító.”*

Egyetértettünk tanár úrral, hogy nagyon fontos az első tanító, számunkra mégis 14-18 éves korunk négy éve volt a meghatározó időszak, s ő volt az a pedagógus, akinek vezetésével kialakult értékrendünk, munkaszeretetünk, képességünk arra, hogy megküzdjünk az élet nehézségeivel. Csak remélhetjük, hogy ebből a képességből – családjunkban, munkánkban – tovább is tudunk adni valamit.

Forrás:

- *A Békéscsabai Sebes György Közgazdasági és Kereskedelmi Szakközépiskola Évkönyve 1926–1975.* Békéscsaba. (Szerk. Piller Sándor)
- *A Széchenyi István Közgazdasági és Külkereskedelmi Szakközépiskola Évkönyve 1926–2001.* Békéscsaba. (Szerk. Csepelényi Attila)
- *85 éves a Közgé 1926–2011.*
- Elhunyt Maczák tanár úr... *Csabai Mérleg* 2015. március 26.

Tanítványa,
MRENÁNÉ DR. SZAKÁLOS ILONA középiskolai magyartanár
Szolnok

MOLNÁR GYÖRGY (Debrecen, 1944. július 1. – Biharkeresztes, 2006. szeptember 10.) biológia–földrajz–technika szakos általános iskolai, testnevelés szakos középiskolai tanár, a szakképző tagiskola vezetője

Családja eleinte Nádudvaron, majd Biharkeresztesen élt. Édesapja, Molnár Lajos jegyző, majd vb-titkár és édesanyja, Harkai Gizella tanár nagy szeretetben gondozták és önállóságra nevelték, míg a nagyszülőktől a vallás tiszteletben tartását látta. Az emberek megbecsülését, a szerénységet, a hivatástudatot a szülői háztól kapta örökölni.

Általános iskoláit Biharkeresztesen végezte. Osztálytársai ma is szeretettel emlékeznek a mindig jókedvű, játékos társra. Ez a barátság, tisztelet a felnőttkorban is megmaradt. Jól tanult, s abban az időben természetes volt, hogy továbbtanul.

A biharkeresztesi általános iskola után a Pallagi Mezőgazdasági Technikum fogadta be, ahol kiváló tanároktól sajátíthatta el a mezőgazdaság szép és hasznos fogásait (a sertésvágást, az oltványmetszés titkait és még sok más, a gyakorlati életben hasznos jelentő tevékenységet).

A sport iránti vonzalma, szeretete itt teljesedett ki, mert közben a Debreceni Sportiskolában Kulcsár János mesteredzőnél tornázott (szorgalmas munkájának az lett az eredménye, hogy 1959-ben ifi válogatottságig vitte), de kipróbálta magát gerelyhajításban és súlylökésben is.

1963-ban, a középiskolában szerzett érettségi után természetes volt számára, hogy tanulmányait Szegeden, a Tanárképző Főiskolán folytassa. Felvették a főiskola biológia–földrajz–technika szakjaira. A szaktárgyak követelményeinek teljesítése mellett sporttal voltak tele a szegedi tanárképző főiskolán töltött évek. Ott a csapatjátékokban az egyetemi bajnokságok jelentettek újra és újra erőpróbát számára. Molnár György ezeknek a rendezvényeknek, csapatbajnokságoknak aktív résztvevője, szervezője volt. Kiváló tanulmányi előmenetelének és szervező, irányító munkájának köszönhető, hogy már a második évfolyamtól népköztársasági ösztöndíjas lett.

Miután 1967-ben befejezte Szegeden főiskolai tanulmányait, **Biharkeresztesen a Bocskai István Általános Iskolában** kezdte el pedagógus tevékenységét. Igazi tanárember lett, imádott tanítani. Képes volt arra, hogy példamutatással, sok-sok segítséggel, rábeszéléssel, ráhatással, kihozza tanítványaiból a legjobbat, a sikert. Tudta azt, hogy a tevékenység mozgatórugója a siker. Az elért eredményt soha nem egyéni győzelemnek tulajdonította.

Eszenyi József, egykori diákja így emlékszik vissza tanárára: „Mi jut eszembe, ha megkérdezik ismertem-e Molnár György urat? Először is az, hogy testnevelő tanár és egy barátságos EMBER, így nagybetűvel. Imádtunk az óráin részt venni, hiszen a sportot ő szeretettette meg velünk. A foglalkozásokon nem volt olyan, hogy ügyes vagy nem ügyes, mert mindenkiből kihozta azt, amire képes volt. A diákjaival személyesen foglalkozott, mindenkiről tudta, mennyit bír. A sporttal is nevelt minket a nagybetűs életre, megtanította nekünk, hogy küzdeni érdemes a cél elérése érdekében. Megtanította a kitartást, és mindezt szinte játszva. Emlékszem, a tanári szobában volt egy eredményjelző tábla, rajta kik és milyen iskolai csúcst értek el, hát ez inspiráló volt a diákjai számára, mert mindenkit arra ösztönzött, hogy bizonyítson, hogy még felkerülhet a táblára. Nekem szerencsém volt, és rajta lehettem. Na és a kézilabda, azt ő szeretettette meg szinte az egész kisérvárossal. A gimnázium udvarán, ha hétvégeken volt meccsünk, kilátogatott mindenki, aki csak egy kicsit is szerette a sportot, akkor még volt sportélet, mert volt egy EMBER, aki mindezt felvállalta, ő volt Molnár György, testnevelő tanárunk. Imádtuk és még a mai napig is emlékszünk mosolygós arcára és a Fittől cigi illatára. Köszönöm, hogy tanított, és tanulhattam tőle.”

Molnár György jó szervező munkáját bizonyítja az is, hogy az iskola vezetése a tanítási órák megtartása mellett a nagy létszámú úttörőcsapat vezetésével bízta meg. Az iskola mozgalmi életét két évig irányította. Tevékenysége során számos iskolai, községi ünnepség megszervezése, kisdobosok és úttörők táborozása, országjárása fűződik a nevéhez. Ezekre az eseményekre évek elmúltával is szeretettel emlékeznek vissza volt tanítványai.

Molnár György fontosnak tartotta, hogy munkáját eredményesen végezze el, a reábizott diákoknak a maximálist adja. Tovább képezte magát, 1970-ben újabb diplomát szerzett Budapesten, a Testnevelési Főiskolán. Ekkor már a település gimnáziumában tanított, főleg testnevelést.

Ballagott az osztálya a gimnáziumban (1970)

Zsilinyi László tanár, gimnáziumi igazgató így ír róla: „Több, mint 20 évig volt munkatársam a gimnáziumban Gyuri. Sok-sok közös munkánk és élményünk volt. Egy-két emlékezetes »epizód«:

– Mint testnevelő tanár mindig is a sportot és a gyermeki személyiséget egyként fejlesztette. Amikor újabb tanulók érkeztek hozzánk egy »ismerkedő« kézilabda meccset játszottak az idősebbekkel. Tapasztaltam azt, hogy Gyuri milyen figyelemmel és érdeklődéssel figyelte az újakat. Így csak az lelkesedik, aki igazán, szinte belső ösztönként, igazi gyermekszerető pedagógusként akarja megismerni őket.

– Úgy ismertem meg, akinek alapvető pedagógiai elve a kitartó munkára, akaratra neveléssel az egyéni személyiségfejlesztés. Tudta lelkesíteni és ösztönözni tanulóit, ismerte őket és családjukat. Többször tapasztaltam, hogy a gyerekekkel egyéni beszélgetésekben hogyan nyilvánul ez meg.

– Mint a honvédelmi napok fő szervezője (városi MHSZ-titkár is volt) olyan feladatokat állított a tanulóink elé, amelyek nemcsak fizikai kitartásukat, akarataikat növelte, de játékosan is fejlesztette a közösséget.

– Önkormányzati képviselőtársként ötleteivel és munkájával az egész település életében is meghatározó szerepet játszott. Az átgondolt kritika és jobbitó szándék nyilvánult meg a testületi üléseken és a mindennapokban. Sok olyan önkéntes feladatot vállalt, amely gazdagabbá, sokszínűbbé tette az emberek életét.

– Mint szakképző iskola tagvezetője lelkiismeretesen elment azokhoz a családokhoz, akiknek probléma volt a gyermekeivel. A szülőkkel közösen törekedett arra, hogy ne kallódjanak el.

– Mind a három gyereket tanítottam. Így ismertem családapaként is. Ugyanaz a következetesség és céltudatosság jellemezte saját gyermekei sorsának irányítását, mint pedagógiai munkáját: folyamatosan figyelemmel kísérte fejlődésüket, célokat határozott meg számukra, és segítette ezek megvalósulását.

Kollégaként, képviselőtársként, családapaként olyan emberek ismertem meg, akinek mindig vannak határozott céljai, s ezeket fáradságot nem ismerve törekszik elérni úgy, hogy mindig a humánus és erkölcsi értékeket tartotta szem előtt.”

Oroszlánrészt vállalt a járás és saját települése sportéletében. A futball és más sportok mellett a kézilabda került hozzá közelebb. Irányításával Biharkeresztesen két sportpályát is építettek. Az általa edzett fiú- és lánycsapatai a megyei I. osztályban szerepeltek eredményesen.

Sárvári Ilona, a Bocskai István Gimnázium egykori tanulója (1974–1978) így emlékszik vissza rá: „Amikor elballagunk egy iskolából az élethez útravalóul kapott »vándortarisznyánk« tartalma jó iránytű, segítség a helytálláshoz. Különösen igaz ez, ha olyan pedagógus – Molnár György – emlékét idézem, aki karizmatikus személyiség volt. A következő szemlélettel és cselekedettel teljesítette »földi küldetését«: »Elég jónak lenni. Nyugalmat teremteni és alázattal dolgozni« – mondta Böjte Csaba.

Mit rakott ő a tarisznymába? Önzetlen szeretetét, a sport iránti rajongását, a diákok iránti empátiáját, szerénységét, küzdeni tudását, felejthetetlen közösségi élményeket, és még sorolhatnám. Számomra olyan példát mutatott, mely követőjeként – jelenleg pedagógusként – elhivatottan, becsületesen és a szakmaiság profizmusával megállom a helyem.

Az ő személyének meghatározó szerepe volt az életemben azzal, hogy pedagógus, tanító lettem, és hasonló mentalitással dolgozom, mint ő. A testnevelés szakkollégiumot végeztem el, a szakdolgozatom témája a kézilabdát előkészítő testnevelési játékok voltak. Sok közösségi program szervezője vagyok. Azt gondolom, a szakmaiságnál dominásabbak a tanár úr emberi tulajdonságai.

Tanár úr egyszerűen nagyszerű volt. Ő most is itt van szellemiségével a diákjainak lelkében. A sok-sok közös emlék egyike: Kézilabdacsapatunk az ő vezetésével feljutott a megyei szintre, ami nagy szó volt akkor. Emlékszem, a debreceni Közút csapata ellen mérkőztünk, akik hozzánk képest profik voltak. Megérkezésünkkor ezt éreztették is velünk. Nekem személy szerint azt mondták (alacsony vagyok), hogy »Tifelétek nem esik az eső?« Akkor a tanár úr higgadtan egyszerű utasításaival bátorított bennünket: Nincs lehetetlen! Küzdjétek! Higgyétek el, hogy győztök! Olyan szuggesztív erővel buzdított bennünket, hogy kétségünk nem volt afelől, hogy mi vagyunk a jobbak. Így győzte le Dávid (mi) a Góliátot (az ellenfelet).»

Molnár Györgyöt edzői munkára kérték fel a berettyóújfalui BMSE kézilabda csapatában. Felvirágoztatta, sikerre vitte őket. Régi csapatának tagjai a halála után – az emlékére rendezett „Molnár György Sportnapon” még mindig összeállnak csapatokká. Nagyon büszke volt arra, hogy NB-I-es játékosok kerültek ki a keze alól, de még inkább arra, hogy tízennégy volt tanítványa úgy tekintette példaképül, hogy testnevelő tanár lett.

1989-ben új kihívás történt az életében. A Biharkeresztesi Fa- és Fémipari Szövetkezetben a szakmunkás-utánpótlás biztosítása érdekében Pénzes Károly elnök és a **126. sz. Szakmunkás-képző és Szakközépiskola** kezdeményezte a szakmunkásképzés indítását, s e feladat koordinálására és a tagiskola vezetésére Molnár Györgyöt kérte fel. Tanár úr ezt újabb feladatának tekintette, s örömmel vállalta a felkérést. Mindig érdekelte a dolgozni, tanulni vágyó fiatalok sorsa. Rendkívüli tanári tehetsége itt is megmutatkozott. Tapasztalta, sokat tehet annak érdekében, hogy a rábízott szakmunkástanulókból komoly, értékes szakemberek legyenek. Nagyon büszke volt arra, hogy az iskolából vezetése idején 300 szakmunkásból öt egyetemet végzett. A szakmunkásképző iskolában szerzett ismeretek elsajátítása után igen sok tanítványa további képzést érzett a középiskola elvégzésére, majd ezen tanítványok közül 14-en technikus minősítést, 28-an másodszakmát szereztek, a faipari szakmában hárman országos első helyezést értek el.

Azt, hogy mint iskolavezető mennyire fontosnak tartotta a szakmunkástanulók részére az elméleti oktatás mellett a szakismeretek tanítását is, igazolja, hogy *„ma tízennégy sikeres vállalkozásról tudok, amelyet volt tanulóink működtetnek, s nem utolsósorban az itt végzettek 90%-ának van munkája, ami nagy dolog manapság”* – jegyezte meg a róla készült interjú írójának 2004-ben.

Ezekre az évekre esik az akkori idők MHSZ mozgalmának elő- és utóképzésében betöltött szerepe is. Előbb az iskola, majd a város MHSZ titkáráként szervezte, irányította a fiatalokat érdeklő szabad idősfoglalkozásokat.

Feleségével, Ocsovai Erzsébet biológia–földrajz szakos tanárral 1967-ben házasodtak össze. Mindketten együtt kezdték el a tanítást Biharkeresztesen. Életüket is ezen a településen képzeltek el leélni. 1970-ben az akkori pedagóguskölcson lehetőségét kihasználva önálló családi házat építettek. A fiatal pedagógus házaspár három fiát készítette fel az életre: 1968-ban született György, aki állatorvos, majd Miklós, aki 1970-ben született, plasztikai sebész (ők külföldön is tevékenykednek). Ferenc 1977-ben érkezett a család legfiatalabb tagjaként, ő agrármérnöként dolgozik. Azt tartja a mondás: az alma nem esik messze a fájától.

Molnár Györgyöt érdekelte a városban lakók életének sorsa. Életük jobbítása érdekében több elképzelése is volt. Ezért néhányszor ringbe szállt városában polgármesterjelöltként. Győznie nem sikerült, de annak örült, hogy a programjában megfogalmazottak a későbbiek folyamán rendre a megvalósítandó célok közé kerültek. 2002 óta tagja volt a város önkormányzati képviselő-testületének. Munkájával, javaslataival hozzájárult a település életében megvalósult fejlődéshez.

2003-ban betegség támadta meg erős, edzett szervezetét. Gyógyulni akarása, az orvosai áldozatos tevékenysége eredményeként, úgy tűnt, leküzdte a kórt, de az idő múlásával ebben alulmaradt. Sajnos, korai halála miatt a két unokája születését már nem érte meg. 2006. szeptember 10-én halt meg. A város megbecsülésének jelét bizonyítja, hogy Biharkeresztes önkormányzata saját halottjának tekintette. A város temetőjében helyezték örök nyugalomra. Temetésén sok százan kísérték utolsó útjára.

Felesége emléti: „Számtalan esetben emberek említik nevét, »a Tanár Úr« iránti szeretet, bizalom, munkájának elismerése, követése, sok-sok köszönöm a mai napig tapasztalható tanítványai részéről.”

Munkájának elismerése, kitüntetések:

- * Kiváló Úttörővezető (1970)
- * Kiváló Társadalmi Munkáért (1972, 1979)
- * KISZ Kiváló Ifjúsági Vezető (1980)
- * MHSZ Kiváló Vezető (1980)
- * Minisztertanácsi Kiváló Munkáért (1982)
- * KISZ Érdemérem (1984)
- * Honvédelmi Érdemérem (1984)
- * Minisztertanács Kiváló Ifjúság és Sport Munkáért (1988)
- * MHSZ Érdemérem a Haza Szolgálatáért (1989)

- * 2007. április 16-án a „város fejlődése érdekében végzett tartósan kiemelkedő közéleti munkásságáért, az oktatás-nevelés, sport területén kifejtett tevékenységéért” posztumusz „Pro Urbe Biharkeresztes” díjat kapott.

VMIRJÁNCKI JÓZSEF tanár
Körösszegapáti

MOLNÁR ZOLTÁN (Kömörő, 1922. augusztus 28. – Szarvas, 2014. február 1.) biológia–földrajz szakos középiskolai tanár

Egy Szatmár megyei református kisközségben, a Szamosközben született. Édesapja csendőrként szolgált 1918-ig, majd kilépett a testületből, és 1934-ben bekövetkezett halálakor öt gyermek maradt árván. Ekkor az özvegy édesanya Hajdúböszörménybe költözött a családdal a gyerekek iskoláztatása miatt.

Elemi iskoláit itt végezte Zoltán nagyon nehéz körülmények között. Előfordult, hogy az öt gyerek közül valamelyiknek ki kellett hagyni egy évet az iskolából a család súlyos anyagi gondjai miatt. Az érettségi vizsgát szintén Hajdúböszörményben, a Bocskai István Gimnáziumban tette le.

A természet szeretete már gyerekkorában megmutatkozott, a madarak megfigyelésével kezdődött. Hasonló érdeklődésű gyerekek társaságában rendszeresen járta a Böszörmény és Debrecen közötti Nagyerdőt. Pályaválasztására nagy hatással volt kiváló természetrajz szakos gimnáziumi tanára, Horváth Albert, aki felkeltette érdeklődését a természetrajz és a földrajz iránt.

A gimnázium elvégzése után a debreceni Tisza István Tudományegyetem hallgatója lett biológia–földrajz szakon. Az itt eltöltött évek meghatározók voltak életére. A növényvilág rejtelmével Soó Rezső Kossuth-díjas akadémikus professzor mellett ismerkedett meg igazán. A szigorú tudós tanár úr akkor jött vissza Kolozsvárról, s nagyon magasra helyezte a mércét. Másodéves diákját meghívta a tanszékre demonstrátornak, s ezért már fizetés is járt. Nemegyszer éjjel is dolgozni kellett a professzor mellett, de a kemény munka később meghozta gyümölcsét. Amikor az egyetemet befejezte, már a botanika mellett kötelezte el magát.

A tanári diploma átvétele után a **Nyíregyházi Kertészeti Középiskolában** kezdte pályáját.

„A Túr folyócska mellett születtem, vonzódtam a vizekhez, ezért kerestem egy olyan helyet, ahol hasonló körülmények vannak, így találtam rá Szarvasra, ahol éppen állást hirdettek” – nyilatkozta egy alkalommal. Így került Szarvasra 1949-ben, és végezte tanári munkáját a **Középfokú Mezőgazdasági Tanintézetben**, a későbbi középfokú **Mezőgazdasági Technikumban**, amely kiváló szellemű középiskola volt.

1952-ben ismerkedett meg Csont Ágnessel, aki az Öntözési Kutató Intézetben vegyészként dolgozott. 1953-ban kötöttek 60 évig tartó házasságot Szarvason, ahol 1954-ben megszületett leányuk, Ágnes.

14 éven át –1963-ig – tanított a „technikumban”, majd ennek átalakulása után a **Vajda Péter Gimnáziumban** folytatta tanári pályafutását 1982. évi nyugdíjba vonulásáig. Biológia–földrajz szakos tanárként szarvasiak generációit oktatta és nevelte mindkét középiskolában. Tanári tevékenysége mellett élete végéig szívügye volt a botanikai kutatás, ebbe a munkába gyakran bevonta tanítványait is. Közülük sokuk pályaválasztására is hatással volt.

A Bódi házaspár így emlékszik osztályfőnökükre: „Közel fél évszázad múltával is szeretettel és tisztelettel emlékszünk Molnár Zoltánra, Zoli bácsira, aki biológiatanárunk és osztályfőnökünk volt a szarvasi Vajda Péter Gimnáziumban. Szakmai tudásával, bámulatos botanikai ismereteivel és emberi, pedagógusi tulajdonságaival mindannyiunk szeretetét és elismerését kivívta. Mind a biológiaórákon, mind pedig a híres szarvasi arborétumban, a „Pepi-kertben”, ahol dísznövényismeretre oktatott, szakmai tudását nagy igyekezettel és lelkesedéssel adta át nekünk, a magánéletünkben, de az egyetemi tanulmányainkban is nagy hasznát vettük e szerzett tudásnak. Molnár Zoltán tanár úr igazi tanáregyenlőségét az is jelzi, hogy nyugdíjazása után is szeretett Pepi-kertjében botanikai szakvezetéseket tartani szakmai csoportoknak, egyetemi, főiskolai hallgatóknak.”

Néhai Réthy Zsigmond, országsszerte ismert békéscsabai muzeológus, ornitológus 1979-ben írt levelében olvasható: „Nagyon örülök, hogy egyik legkedvesebb tanárommal újból kapcsolatba kerültem, hiszen nem kevés közöd van ahhoz Zoli bátyám, hogy most azt csinálhatom, ami mindig is nagy álmom volt... Köszönöm!”

Dr. Bagi István, a JATE Növényteni Tanszékének adjunktusa 1995-ben szintén levélben köszöni meg a gimnáziumi éveket: „Amiért írok, az az, hogy az Ön növénytan iránti lelkesedésének nagy szerepe volt abban, hogy az egyetemen lényegében kezdettől fogva a tárgykör iránt érdeklődtem. Engedje meg, hogy néhány magyar nyelven megjelent munkám megküldésével köszönjem meg Önnek a középiskolai éveket, és kívánjak Önnek további eredményes munkát és ehhez egészséget.”

Kiemelkedő érdemeket szerzett Zoltán Békés megye és a Dél-Tiszántúl botanikai kutatásában, természeti értékeinek megőrzésében. Szarvasi oktató tevékenysége idején folyamatosan járta a Holt- és Élő-Körös partját, különösen az Arborétumot, az Erzsébet- és Anna-ligetet. Dr. Kovács András kandidátussal, az ELTE Növényteni Intézetének munkatársával közösen feldolgozták a Szabadkígyósi Tájvédelmi Körzet flóráját *Békés megye magasabb rendű növényeinek áttekintése* címmel. Ugyancsak közösen dolgozták fel a Szabadkígyósi Tájvédelmi Körzet fontosabb növénytársulásait. Tudományos munkái közül kiemelkedő a kígyónyelv és a béka-konty egyetlen Békés megyei előfordulásának megtalálása, s kezdeményezésére vált védetté a két ritka növényfaj. A bőkoló zsálya kondorosi élőhelyét is az ő indítványozására nyilvánították megyei védettségű természetvédelmi területté. Számos írása megjelent folyóiratokban és lapokban ritka növényekről és a természetvédelemről.

A tanár és a botanikus

Rengeteg időt töltött az Arborétumban, ahol örömmel vállalta éveken keresztül csoportok szakvezetését, mivel kötelességének érezte, hogy tudását másoknak átadja, s megszerettesse a növényvilágot. Sok esetben sikerült is ezt elérnie, amit bizonyítanak a látogatóktól kapott elismerő visszajelzések.

Erdei iskolai programok lebonyolításában szintén részt vett, ezért a Kölcsey Ferenc Tanító-képző Főiskola vezetői levélben köszönték meg lelkiismeretes, odaadó szakmai munkáját. Az egyik tanuló így számolt be naplójában erdei iskolai élményeiről: *„Ha jóindulatú manók léteznének, akkor ők biztos, hogy olyanok lennének, mint Zoli bácsi. Az a különleges varázs, amely belőle árad, minden fiatal szívében nyomot hagy. Mérföldetlen tapasztalata és a természethez viszonyuló életvitele fantasztikus. Irigylem azokat, akik diákjainak mondhatják magukat.”*

Nyugdíjazása után egy szántót vett a Holt-Körös partján, ahol kemény, szívós fizikai munkával, sok értékes növény telepítésével „mini arborétumot” hozott létre. Egyik kollégája tréfából a Pepi-kert után „Zoli-kertnek” nevezte el. Erre a mótó-zugi telekre mindig kerékpárral ment, vagy ha az időjárás engedte, gyalog járt ki. Közismert volt szívóssága, sportszeretete. Nagy gondot fordított fizikai erőnlétére, amire szüksége is volt sokrétű tevékenységéhez. Szenvedélyes evezős volt, rendszeresen tűnt fel nyaranta a Körösön jellegzetes szkiff hajóján. A technikai éve alatt diákjaival tenispályát építettek, hisz gyerekkori álma volt, hogy megtanuljon teniszezni. Saját maga sajátította el ezt a sportot. Oroszlánrésze volt az Erzsébet-ligeti tenispályák építésében. Kitartásának beérett a gyümölcse, Horvátországban szenior teniszbajnokságot nyert, illetve 1992-ben 70 évesen korosztálya magyar bajnoka lett. Amikor egészségi okok miatt a teniszezést nem folytathatta, maradt a napi 15 km kerékpározás. E sokrétű tevékenységet azért

valósíthatta meg, mert jól tudott gazdálkodni az idővel. Az említetteken kívül jutott ideje olvasásra, barkácsolásra, néhány szép külföldi utazásra is.

Tevékenységét több *kitüntetéssel* ismerték el.

Szarvas flórájának kutatásában és feldolgozásában olyan jelentős munkát végzett, és olyan botanikai adatbázist teremtett az ott töltött 45 év során tett megfigyeléseivel, hogy

* 1994-ben a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium *Környezetünkért emlék-éremmel* tüntette ki.

* 2004-ben Szarvas Város Barátainak Köre és a Szarvasért Alapítvány a *Szarvasért Emlékplakett ezüst fokozatát* adományozta.

* 2003-ban Szarvas város önkormányzata Szarvas városért folytatott több évtizedes sportmunkáját *oklevéllel* ismerte el.

* 2011-ben Szarvas városban végzett kimagasló tevékenységéért *Szarvas Városért kitüntető díjat* kapott a város önkormányzatától.

Tevékeny életét 91 éves korában fejezte be. Sorsával elégedett volt, szerető családi légkörben többnyire azt tehette, amit szeretett, tanított, nevelt, kutatómunkát végzett, sok öröme volt a sportban is. Élete utolsó éveit dédunokái aranyozták be. Csendben ment el, igaz tanárként, emberül, ahogy élt, ahogy tanított. Szeretetre méltó egyéniségének fájdalommal érezzük hiányát.

*Felesége,
MOLNÁR ZOLTÁNNÉ vegyész
és leánya,
MOLNÁR ÁGNES külkereskedelmi ügyintéző
Szarvas*

„A néptanító szívét vasból alkotta az Isten, hogy
elbírja azt a sok kegyetlen lábat, amivel a sorsa
meggázolja.” (Gárdonyi Géza)

N

DR. NÁDOR (NEUMANN) JENŐ (Szarvas, 1889. október 19. – Szarvas, 1975. január 30.) történelem–földrajz szakos gimnáziumi tanár, könyvtáros, igazgató

A Magyarország újratelepítésekor Württembergből Aszódra költöző Neumann család kékfestéssel foglalkozott. Terebélyes családfájukon dr. Nádor (Neumann) Jenő származása Tessedik Sámuelig is visszavezethető, de egyenes ágon is, városunkban jól ismert, tanárúrasági neveit olvashatjuk.

Édesapja, idősebb Neumann Jenő 1885-től 1923-ig a szarvasi főgimnázium természettan tanára volt. Édesanyját, Koren Emmát kilencéves korában elveszítette. Alsó iskoláit és a főgimnáziumot Szarvason végezte, majd a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán, történelem–földrajz szakon tanári oklevelet és történelemből bölcsészdoktori címet szerzett 1912-ben.

A *Szarvasi Ágostai Hitvallású Evangélikus Gimnáziumban* kapott 1912-től helyettes, 1913-tól rendes tanári állást. (Nevét, több tanártársával nagyjából egy időben, 1934-ben magyarosította.) Szaktárgyai mellett szükség esetén vallástant, magyart, természetrajzot, testnevelést, görögöt, filozófiát is tanított. Az iskola felügyelőbizottsága 1939. szeptember 1-től nagy múltú iskolánk igazgatásával bízta meg. *Dr. Melich János* – szintén szarvasi öregdiák – nyelvész a gimnázium felügyelőjeként így köszöntötte őt: „Tette ezt azon kimagasló érdemekért, melyeket Nagyságod magának elsősorban mint tanár, de mint tudományának a történelemnek tudós bűvára, jeles művelője szerzett. (...) Akit üléseinkről mi is mint gondos, pontos adminisztrátort ismerünk, akit tanártársai is túlnyomó többséggel vezetőjükkel jelöltek.” Ezt a posztot nyugdíjazásáig töltötte be, amely egybeesett az iskola 1948-as államosításával.

Az öregdiákok gyakran és nagy tisztelettel említik az iskola szellemét. Mit takarhat ez a kifejezés? A kérdésre választ találunk dr. Nádor Jenő 1939. szeptember 9-én elmondott székfoglaló beszédében, amelyben tulajdonképpen pedagógus munkásságának programját fogalmazta meg. A továbbiakban e beszédet alapul véve – Nádor Jenő szavait dőlt betűkkel idézve – igyekszem felvázolni pedagógiai célkitűzéseit. Ebben a tanévnyitó beszédében kifejtette az ideális „boldog és tökéletes, derék” emberről alkotott elképzelését, akivé az iskolára bízott gyermeket nevelni kívánja. E célok elérésének biztosítékát a „mi ősi evangélikus iskolánk” hagyományaiiban jelöli meg: „Előd a maga felfokozott eszméért hevülését átadja utódnak, s ha a körülmények

kedvezőek, s maga az eszme örökérvényű, meggyökerezik, s az intézménytől többé elválaszthatatlan lesz.”

E hagyományok közül elsőként említi – az elődök munkájának elismeréseként – a vallásos nevelést és az egyházhoz, felekezethez való mélyeséges ragaszkodást. Hiszen a Gimnázium 1802-es alapítása Mezőberényben, az 1830-as Szarvasra telepítése, 1849 utáni életben maradása, tehát a léte az evangélikus egyház és a protestáns hívők áldozatkészségének, az alapító paptanárok tudásba vetett hitének, lelkesedésének, kitartásának, vagy ha kellett, dacos ellenállásának volt köszönhető. *„Vallásos alapon neveltek erkölcsös és tudós emberekké papi lelkületű tanárok.”* (2012-ben szeretett iskolája újra evangélikus gimnázium lett.)

A haza- és emberszeretet, a hazafias nevelés is hagyományosan áthatotta az iskolai nevelés mindennapjait. Vajda Péterrel, valamint a szabadságharcban résztvevő Ballagi Mórral és Greguss Ágosttal kezdődően *„kivételesen lelkes, kiváló magyar hazafiak egész sora működött itt,...s hagyománnyá lett az izzó hazafiság.”*

Az 1942-ben végzett növendékek tablóján

Megerősítik ezt a véleményt volt tanítványainak az 1984-es évkönyvben olvasható visszaemlékezései. Dr. Bogár Imre, nyugalmazott ügyvéd így emlékezik: *„A hazaszeretet, a történelmi hagyományok őrzése, a pontos eseményismeret ezen (történelem) órák gyümölcse lett nálunk.”* Dr. Makay-Petrovics György, az Újság című napilap egykori főszerkesztője írta: *„Jellemképző, egyéniséget nevelő, az ifjú lelkekbe köteleességtudást, szociális érzést, ember- és hazaszeretetet oltó intézet volt”* (a szarvasi Gimnázium).

1849 után *„olyanná lett az egész intézmény, mint a család, melyre nagy anyagi csapás szakadt rá. (...) Így fejlődött ki a megpróbáltatásoknak amaz éveiben az a sajátos családi iskolai élet, mely olyan jellegzetes hagyományává lett intézetünknek”* – folytatta beszédét dr. Nádor Jenő. Érzékelték ezt a tanítványok is: *„A tanárok szigorán át családi melegség érzett át”* – írja dr. Körösfalvi Pál 1984-ben. Az összetartozás érzésének megnyilvánulásaként alakult meg 1925-ben, a – kisebb-nagyobb kihagyások után – ma is működő SZÖSZ (Szarvasi Öregdiákok Szövetsége).

„A szegénységnek abban a korszakában a szarvasi tanárok legnagyobb része megpróbálta a fizikai munkát nemcsak sportszerűen, de anyagi szükségből is. (...) Ennek hatása alatt is alakult azon hagyományos szarvasi tanártípus, mely minden emberi törekvésnek egyedüli kritériumául a jó szándékot tette. (...) Ennek a tanártípusnak tudható be legelsőben, hogy oly sok egyszerű származású fiúban elrejtett érték lett kiaknázva és megmentve a köznek, az egyháznak, a hazá-

nak, a tudománynak” – hívta fel ezzel egyben kartársai figyelmét: felelősség nagy hírű elődök tanárutódjának tudhatni magukat. Felelőssége ez a maiaknak is!

Iskolánknak, társadalmi változásokat átívelően, máig legfontosabb célkitűzése a szellemi és testi képzés harmóniája. Ez (a szaktanítás teljes keresztülvitele mellett) Vajda Péter alig hároméves szarvasi pedagógus munkájának „*ércnél maradandóbb emléke*” – amint azt Nádor Jenő írja, immár Vajda Péterről a *Pedagógiai Szemlé*ben megjelent cikkében, 1960-ban (7–8 szám).

A Nádor Jenőre visszaemlékező tanítványok egyöntetűen legendásan szigorú tanítási módszerét említik először. Dr. Bogár Imre szerint: „*Pontos tudást kívánt, nagy fegyelmet tartott. Óráin mindenkinek figyelnie kellett, ez a figyelem az izgalomtól nem is hagyhatott alább. Volt, amikor háromszor is feleltünk egy órán. Vagy új anyagot kívánt tőlünk szóról szóra vagy összefoglaltunk. Nagyon sokat ismételtünk, s akkor is szövegghűséget kívánt, amely nagyobb egységek ismétlésekor nem kis feladatot jelentett. Ezt a (történelem) tárgyat senki sem vehette félvállról, de örültek is az egyetemeken a szarvasi diáknak.*”

Dr. Körösfalvi Pál, a Békés megyei Tervező Vállalat igazgatója vallja: „*A fegyelem és szigor, amely akkor talán ijesztő volt – szívünk mélyén akkor is éreztük, de ma már tudjuk – tele volt emberséggel. A fegyelem jó eszköze volt a kötelességek komolyan vételének, a tiszteltetűd magatartásra nevelésnek.*”

2015. november 18-án a Vajda Péter Evangélikus Gimnáziumban a dr. Nádor Jenő arcképét megörökítő festményt avatta fel a Szarvasi Vajdás Öregdiákok Baráti Köre, a SZÖSZ jogutódja.

Kitajkáné Szántai Mária igazgató asszony és Rágyanszky István, az Öregdiákok elnöke a kép avatásán

Papp László és Görgey Endre, 1939-ben érettségizett öregdiákok, a tanár Nádor Jenőre emlékeztek. Papp László bemutatta a 25 éves érettségi találkozásukon készített, eredetileg 8 mm-es, ma már digitalizált, mindössze másfél perces filmjét, melyen megfigyelhettük Nádor Jenő tiszteletet parancsoló, szikár, magas alakját, járását és érdeklődését is volt tanítványai iránt. Fontosnak tartotta elmondani, hogy a szarvasi gimnáziumban sohasem különböztették meg a diákokat sem vallási hovatartozásuk, sem előéletük alapján, mintegy igazolva Nádor Jenő szavait, miszerint „*egy iskola tanítási, nevelési értékének mérlegelésekor különben sem az volna az irányadó, hogy hány felől jönnek a tanulói, hanem hogy mit visznek magukkal.*” Papp Lászlónak szarvasi gimnáziumi évei alatt lett életformájává a mindennapos testedzés, amelyet máig megtartott. Görgey Endre a tanár úr szigorú és következetes számonkéréseiről, fegyelmezési eszközeiről valamint sajtáságos humoráról beszélt. Ugyanitt Sztrehovszki Zsuzsa, a gimnázium nyugalmazott tanára és könyvtárosa, diákkori igazgatójára és könyvtáros elődjére emlékezett. Dr. Nádor Jenő személyisége és iskolájának szelleme, légköre öbenne is máig ható, mély nyomot hagyott.

A világ az 1940-es évek óta sokat változott. Ma már lehet vitatkozni Nádor Jenő szigorú pedagógiai módszereiről, itt-ott politikai nézeteiről is, de sokoldalú, eredményes munkássága el nem vitatható annak ellenére sem, hogy korai nyugdíjazása miatt pályája tulajdonképpen kettőtört. Iskolájának kiemelkedő diákja volt, s szolgálta tanárként, igazgatóként és könyvtárosként.

Az utóbbiról – utolsó, kéziratban maradt munkájában – a *Diákemlékeimben* így ír: „*...több évi nehéz és szemrontó munkával egyedül, senki segítségét nem véve igénybe, elkészítettem a*

könyvtár nyomtatott, tudományos szakkatalógusát.” A gimnázium 1937/38-as Értésítőjében megjelent *A könyvtár címjegyzékének névmutatója és tartalomjegyzéke*. Az általa, az 1930-as években rendezett könyvtár ma védett, muzeális. Rendszere egyedülálló, mert – mint Sztrehovszki Zsuzsától megtudtuk – feldolgozásakor egy régi, ma már nem használt (Hinrichs-féle) módszert alkalmazott. A könyvek katonás sorrendben állnak a római számokkal jelölt szekrények polcain. A könyvtár felbecsülhetetlen értékű régi anyagának leírásához, ismertetéséhez elengedhetetlen volt a klasszikus nyelvek (görög, latin, héber), irodalmak, kultúrák ismerete, és Nádor Jenő ezeknek is birtokában volt. Katalógusa, a Nádor-féle jegyzék ma is kézikönyv, leírásai hibátlanok. Ő maga erről így ír a néha *Diákemlékeim*, néha *A mi nagy családunk*-ként említett munkájában: „Mikor hetedik esztendőm első napján léptem be oda, nem is sejtettem, hogy a végzet valaha nekem fogja kijelölni ezt a gyönyörű feladatot, melyet eddig minden új könyvtáros kitűzött maga elé, de egy sem valósította meg...”

Féltett könyvtára megőrizte azokat a gondolatait is, melyeket nyugdíjas éveiben – vészesen romló látással – a Pankotai Állami Gazdaság éjjeliőreként dolgozva rótt fel a gazdaság által kiselejtezett iratok, cetlik hátlapjára. Így maradt meg a *Diákemlékeim* is. A könnyed hangvételű, néhol tudományos, néhol humoros írásokból ismerhetjük meg a régi és az új iskolaépület tagolását, berendezését; olvashatunk a kollégák módszereiről, vicces szokásaikról; a diákélet hagyományairól (pl. a majálisokról); a város jellegzetes figuráiról. Fontosnak tartotta feljegyezni a sokszor már csak néhányak emlékezetében élő városi és iskolai történeteket. A számos történetből ragadjunk ki egyet, a szuplikációt! „Az *alumneum* (bentlakásos iskola, teljes ellátást nyújtó tanintézet) jó és bő ételeinek biztosítására, de kiváltképpen a szegény sorsú étkezők segélyezésének mennél szélesebb kiépíthetése végett az *alumneumi* tőkét minden lehető eszközzel növelni kellett. Még 1850-ben mondták ki, hogy a más intézeteknél divatozó szokáshoz híven iskolánk is küldjön ki évenként az *alumneumi* alap növelése végett gyűjtögető tanulókat. Ezzel kezdődött az oly sok diákromantikával járó színes szuplikációk története. A szuplikálás az *alumneumi* tőke növelésén kívül másféle üdvös célokat is szolgált. Maga a szuplikáns, ki rendszerint szegény sorsú családból származott, egy kis keresethez jutott. Ennél is értékesebb lehetett az a szellemi szerzemény, melyhez vándorútja juttatta. Országot, idegen vidéket, eladdig ismeretlen viszonyokat látott és tapasztalt. Megtanult a pénzzel helyesen gazdálkodni. Az összegyűjtött összeg bizonyos százaléka őt illette. Hogy útiköltségét minimálisra redukálhassa, amennyire csak lába bírta, gyalogolt. Élelmessé lett. Alkalmilag kocsikra kéredzkedett föl. Egy osztálytársamnak ügyes »trükkje« volt. Egy helyen bement az állomásfőnökhöz, s megkérte, hogy engedje föl egy tehervonatára, mert hát ő szegény szuplikáns, neki útiköltségre nincs pénze. A főnök azonnal ment a pénztárba, és hozott neki egy harmadik osztályos jegyet, ingyen. Szuplikánsainknak akkoriban legkedveltebb gyűjtőterülete Bácska volt. Itt ismerőseikre meg régi szarvasi diákokra akadtak, szíves és kedves fogadtatásra találtak. Egyszer ugyan az is előfordult, hogy szuplikánsunk Bácska egyik falujában a tót papot magyarul szólítva, az őt elkergette, mert hát szarvasi létére magyarul mert beszélni. Más vidéken, kivált a fővárosban alkalma adódott a szuplikánsnak hírneves férfiakat megismerni. Milyen egész életre szóló élményt szerezhetett az egyszerű családból való szuplikáns fiú, amikor Visegrádon Görgey Arthurnál szuplikált, akinek nevéről, hadvezéri működéséről csak néhány hónappal előbb tanult az iskolában. Az útjukról szerencsésen, jó eredménnyel hazatérőknek otthon és tanuló társaik körében éveken át volt mit mesélni. Egyikük »Én mint bácskai szuplikáns« címmel jóízű diákhumorral írta le, és tette közzé élményeit a »Zsenigék«-ben» (a gimnázium önképzőkörének lapjában).

Dr. Nádor Jenő aktív részese volt nemcsak iskolájának, hanem egyházának, városának is békés és háborús években valamint a „felszabadulás” utáni kezdeti időkben egyaránt.

Tagja volt:

- az egyházmegye szabályrendeleti bizottságának
- a szarvasi ev. egyházközség képviselő-testületének

- a szarvasi községi képviselő-testületnek
- a Szarvasi Hitelbank felügyelőbizottságának
- a szarvasi községi iskolaszéknek
- a SZÖSZ választmányi bizottságának
- a községi színügyi bizottságnak

majd 1941-től elnöke:

- a Magyar Vöröskereszt Szarvasi Fiókjának
- a Bajtársi Szolgálat és Hadigondozó Szövetségnek

1945-től:

- a Magyar Pedagógusok Szakszervezete szarvasi járási elnöke
- a szarvasi járási Szellemi Munkások Szakszervezete társelnöke

1946-ban:

- az Országos Evangélikus Tanáregyesület tankönyvi bizottságának tagja.

Megjelent írásaiban élvezhetjük stílusérzékét, ahogy a vérbeli pedagógus tapasztalatával mindig ébren tudja tartani a célközönség figyelmét:

- *Dumouriez*. 1911.
- *Szarvas nagyközség története*. 1922.
- *Tessedik Sámuel élete és munkája*. 1936. (dr. Kemény Gáborral együtt)
- *Tessedik Sámuel: Szarvasi nevezetességek*. 1938. (fordítás latinból)
- *Tessedik Sámuel az ország papja Szarvason*. 1940.
- *Tessedik Sámuel a hitszónok és a tanár*. 1941.
- *A magyar falumunka megalapítása*. 1942.
- *Tessedik Sámuel önéletírása*. (Zsilinszki Mihály után sajtó alá rendezte dr. N. J.)
- *A szarvasi Vajda Péter Gimnázium története*. 1934.
- *A szarvasi Vajda Péter Gimnázium könyvtárának címjegyzéke*.
- *Szarvas 1848-ban*. 1962.

Előadást tartott a Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottságának 1958. évi ünnepélyén.

Dr. Nádor Jenő élete a korai megpróbáltatások és a későbbi mellőzések ellenére is tevékeny, alkotásokban gazdag élet volt, melyhez minden bizonnyal feleségével, Kutlik Ilonával, közel 60 évig tartó boldog házassága is hozzájárult. Házasságukból két fiúgyermek született, Jenő és Károly. Károly Szarvason ügyvédként dolgozott. Az ő lánya Judit – a szarvasi Szlovák Általános Iskola és Óvoda vezetőővónője – úgy érezte, a név kötelez, maga is elvégezte a történelem szakot.

Dr. Nádor Jenő végső nyughelyét a szarvasi Ótemetőben – egyháza iránta tanúsított megbecsülésének bizonyítékaként –, Tessedik Sámuel és gimnáziumunk alapító püspökének, Hamaljár Márton sírjainak szomszédságában kereshetjük fel.

Forrás:

- A Vajda Péter Gimnázium évkönyvei (főleg az 1939/40-es és az 1984-es példányok)

MEDGYESI GYÖRGYI
a Vajda Péter Gimnázium nyugalmazott tanára
Szarvas

NAGY SÁNDORNÉ Bánki Mária (Mátészalka, 1942. július 9. – Álmosd, 2014. június 2.) tanító, tanár, a Kölcsey Emlékház vezetője

A II. világháború borzalmainak közepette 1942. július 9-én látja meg Mátészalkán a napvilágot Bánki István gazdálkodó és Katona Erzsébet elsőszülött gyermekeként. A család a Bánkiak ősi fészkeben, Nyírbátorban élt.

A cseperedő lánykát minden érdekli. Édesapja szinte lépést sem tud nélküle tenni. Két és fél évesen meglovagolja a tulajdonukban lévő kiscsikót, amelynek majdnem tragédia lett a vége.

1946 decemberében megszületett kisöccse. Az örömből ürmös is vegyült, ugyanis Mária elkapta a szamárköhögést. Ez a járványos betegség, ha a csecsemőre is áterjed, végzetes is lehetett volna. Az orvos javaslatára el kellett távolítani a kislányt az újszülött közeléből, amíg a betegség lezajlik. Így került Álmosdra ideiglenesen a keresztszülekhöz: Székelyhidyi Béla református lelkész és Katona Mária tanítónő házaspárhoz. A keresztszülekek kérték, hogy a gyerek maradjon Álmosdon – mivel ők gyermektelenek voltak – gondolván arra, hogy öreg korukra lesz majd támogatójuk. A szülők nagy nehezen beleegyeztek. Az általános iskolai tanulmányait is e településen végezte el Mária kitűnő eredménnyel. Örömet leltek abban, hogy a keresztapa szeretettel foglalkozott vele. Így ismerte meg már kisiskolásként Álmosd történelmét. Az iskolai szünidőket mindig Nyírbátorban töltötte a testvérével és a szülőkkel.

Nagyon sokat olvasott. A nyolcadik osztály befejezése után szinte egyenes út vezetett a Debreceni Lorántffy Zsuzsanna Tanítóképzőbe. A pedagóguspályára való indítást megvonta (anyai nagyapa kántortanító, a keresztanya Álmosdon tanítónő).

Szakszoné Csepei Katalin tanítóképzős osztálytársa így emlékszik: „1956 szeptemberében a legszerencsésebbek voltunk – a 14 évesek között –, mert Bánki Mariát és engem is felvettek a Debreceni Lorántffy Zsuzsanna Tanítóképzőbe. Ott találkoztunk a többi kiválasztottal. A sors úgy hozta, hogy négy éven keresztül előttem ült. És sok mindenben előttem állt. Szoros barátság fűzött össze minket, mely kitartott egész életünkben. Együtt tartott minket a számunkra szent feladat: a tanítói válás a szó legromantikusabb és legnemesebb értelmében. Együtt tanultunk meg mentorainktól (a felsős lányoktól) a »hospita napló«, a vázlattervezet írását. Mária olyan gondosan, olyan szépen dolgozott, hogy aratta a dicséreteket. Nagyokat neveltünk a tervezetek gyakorlásakor, amikor »szereposztásban« játszottunk le a tanórát. Mekkora siker volt, amikor kiállt az első igazi óráján! A csoport hátul ült, a gyakorlatvezető tanárokkal feszülten vártunk, de Mária állt csöndben, zárt szájjal. Mi azt hittük, lámpaláza van, de nem! Ezzel a nagy csenddel irányította maga felé a figyelmet. Ez a magatartás tulajdonképpen egyéniségének a legmeghatározóbb része volt. Mindig csendben, erősen figyelve és odafigyelve élt köztünk. Mindig tudta, hogy mit tegyen, kihez szóljon, kit kell vigasztalni, mert ebben is nagy mester volt. Kit kell csendesíteni, ki mellett kell szólni! S mindezt úgy, hogy soha nem bántott meg senkit! Rosszat soha nem mondott senkiről, de még csak nem is gondolt!

Legszébb diákkori élményem volt, amikor apám halála után meghívott Álmosdra hozzájuk. Gyönyörű tavaszi napra ébredtünk akkor, leszaladtunk a rétre, ahol egy kicsi patak csordogált, harsogott a fű a lábunk alatt – és mi boldogok voltunk. Azóta is ez a kép ölik fel, ha Bánki Mária nevét hallom, vagy gondolok rá. Kiváló matekos volt, sokszor másoltam feladatait. Türelemmel magyarázott, mindig segített mindenkinek. Vele született képessége volt az, hogy közösséget teremtsen, építsen maga körül.

A szeretet, a hűség, az odaadás. Ezek voltak jellemének fő vonásai, s mivel számomra is ezek az ember legértékesebb tulajdonságai – ezért voltunk mi barátok és maradtunk azok. Hálás vagyok a sorsnak, hogy – azon az úton, amelyet földi életnek neveznek – elkísérhettem baráti szeretettel.”

Sikeres érettségi vizsga után **Álmosdra** került gyakorlóéves tanítónak. Majd 1961-ben a képesítővizsga letételével már diplomás tanítónaként is itt tevékenykedett.

Vida Imréné Hevesi Ildikó, volt tanítóképzős osztálytársának ezek az emlékképei: „»Egyformának lenni mindenkinek: / Emberfeletti nagy szív kell ehhez« – vallja Reményik Sándor, s a költővel együtt valom én is. Ilyen emberfeletti nagy szíve volt Nagy Sándorné Bánki Máriának is.

Közel hatvan éve találkoztam először Mariával a debreceni tanítóképzőben. Osztálytársak voltunk. Ő azok a felejthetetlen diákevek! Áldott emlékü tanáraink: Szűcs János tanár úr, Szigethy Gyula bácsi és Debreczeni Tibor tanítá-

sai irányt szabtak nekünk a pedagógiai munkánkhoz. Gyakorlóéves tanítóként együtt indultunk a pályán Álmosdon, és harminchét évi szolgálat után ugyanitt egyszerre mentünk nyugdíjba. Ennyi év távlatából visszatekintve elmosódnak az emlékek. Elgondolkodom. Ismertem őt? Tudtam-e lelke mélyére látni? Nem tudom. Azt tudom, hogy szerettem őt.

Emlékképek vonulnak előttem: Hosszú, sáros út a »Masina« iskoláig, a cipőnk majd belevész a sártengerbe; közös önfeledt játék a gyermekekkel a tanórai szünetekben. Van még ilyen? Véget érni nem akaró iskolai gyűlések, mikor egymásra nézve jót neveltünk. Társadalmi munkák sokasága, színjátszó kör, színi előadás szervezése a KISZ-ben. És boldogok voltunk, hogy mindez velünk megtörténhetett.

Újabb kép jelenik meg előttem: Már a gyermekeink is nőnek, látom, amint játszótársakból barátokká válnak.

Hosszabb képsor: Egy közös út a pedagóguspályán, élve a hétköznapi hősök életét, megélni az örömeiket, áthidalni a nehézségeket évtizedeken át. És milyen hamar véget ért!

Milyen volt Marika? Milyennek láttam én? Hétköznapi hősnek, aki a tanító, majd aki a tanári pályát hivatásként élte meg, aki szerette tanítványait. Egyéniségével, életével példát mutatott. Hűség jellemezte életútját: hűség a pályához, falujához, hűség önmagához. A legkisebbekben is észrevette és tisztelte az embert. Ő maga is emberként élt. Adasék hála életéért!"

A gyermekek iránti szeretet s a velük való foglalkozás lefoglalta napjait. Ez szó szerint értendő, mert a szabad idejében is azon szorgoskodott, hogyan tudná szerethetővé, érdekessé tenni a tananyagot tanítványainak. Ez az állapot csak két évig tartott, mert állandóan ott motoszkált a fejében tanítóképzős tanárainak útravalója – különösen Szűcs János bácsi mondása: „Gyermekeim, ne feledjétek, a tanítónak állandóan képeznie kell magát, itt nem állhattok meg!” Így aztán a sikeres felvételi vizsga után 1963-ban megkezdte tanulmányait az Egri Tanárképző Főiskola rajz–földrajz szakán. Keserves, de eredményekben gazdag négy év következett.

A tanulmányok mellett a családalapítás is bekövetkezett. 1963. november 6-án házasságot kötött Nagy Sándorral, aki szintén tanító volt, s előtte egy évvel végzett a tanítóképzőben. Együtt vágtak a nehéz négy évbe, ugyanis a férj meg ének–zene–magyar nyelv és irodalom szakra került. A rajz szakra való felkészülés rengeteg munkával járt. Hetente voltak konzultációk, ahová sok rajzot kellett vinni, amelyet házi feladat gyanánt készített el. Szerencsére itt is kiváló felkészítő tanárok egyengették útját: Bíró Lajos és Félegyházy László festőművészek. Az utóbbi a tanítóképzőben is kedves tanára volt. Hogy élete még több feladattal bővüljön, a négy év alatt megszületett 1965-ben Béla, 1967-ben Sándor nevű gyermekük. Napközben teljes emberként tanította a rajzot az iskola felső tagozatában, osztályfőnök, majd az apró gyermekek ellátása otthon és a tanulás. Félévenként, évenként a vizsgák, végül a két államvizsga.

Bátran lehetne a hétköznapi névtelen hősének nevezni. Ezt csak szeretett férjével, egymást támogatva lehetett elvégezni. Sokan mondják, hogy senki sem lehet próféta a saját hazájában. Őreá ez nem volt igaz. Nagyon hamar a gyerekek szeretett Marika nénije lett, s rajtuk keresztül a szülők is komolyan vették tanácsait.

Osztályfőnök Nagy Sándorné (1968)

Tanítványaival, osztályával szinte egész nap együtt volt. Évszakoktól függetlenül rendszeresen kirándult velük. Ezek az együttlétek nevelési szempontból felbecsülhetetlen értéket képviseltek. Megtanulták szeretni a természetet, a társakhoz, a felnőttekhez való tiszteletteljes magatart-

tást. Férjével együtt évtizedeken keresztül szervezték az iskolai nyári táborozást. Általuk jutottak be a gyerekek a debreceni Csokonai Színház nézőterén keresztül a színpadra, a művészek öltözőibe, a kelléktárba. Marika színjátszó- és rajzsakkörének alkotásai, produkciói elismerést váltottak ki a kollégák és a falu felnőttei között is. Az ünnepeken az iskola falain az ő dekorációi színesítették, emelték a színvonalat. Ezek a körülmények vezették a házaspárt arra az elhatározásra, hogy letelepedjenek Álmosdon. 1970-ben lakóház építésébe kezdtek. Ezzel eldőlt a jövőjük, életüket Álmosdon képzeltek el tovább folytatni. Erre az elhatározásra a hely történelmi-irodalmi levegője, az emberek szeretete, de a nevelőanya Álmosdhoz való elszakíthatatlan kötődése, valamint férje szüleinek közeli lakóhelye is készítette őket.

Erejüket nem kímélve gondozták idős hozzátartozóikat életük végéig. A nyírbátori szülők életének minden rezdülését érzékeny figyelemmel kísérték. Többször előfordult, hogy éjszaka kellett kocsiba ülni, mert az édesapa rosszul lett. Marika segédkezett a kórházba szállításban, de reggel, mintha mi sem történt volna, az iskolakezdésre a munkahelyén volt.

Gyermekeik iskoláztatása sem volt zökkenőmentes. A tanári fizetés – enyhén szólva – nem volt elegendő. Így kollégáival együtt szántóföldi paprika, paradicsom, sőt a kertben kordonos uborka termesztésébe kezdtek. Ezek a munkálatok sokszor éjszakába nyúló tevékenységet jelentettek.

Ballagás (1994)

Amikor férjét a szomszéd község iskolájának (Bagamér) igazgatójává választották, tovább nőttek feladatai. A családi ház működésének, az öreg családtagok gondozásának teendői többnyire reá nehezedtek. Ezek olyan plusz feladatok voltak, amelyeket nem lehetett a végtelenségig folytatni. Ezért a férj inkább feladta a sikeres vezetői munkáját, és 1989-ben visszatért Álmosdra. Igaz, hogy igazgatóként, és ettől kezdve a terheket együtt viselték. Így merte elvállalni hosszú unszolás után 1990-ben Marika az álmosdi Kölcsey Emlékház gondnoki és vezetői teendőinek ellátását. Röviddel ezután beválasztották a Kölcsey Irodalmi Társaság elnökségi tagjainak a sorába. Az egyetemi, főiskolai tanároktól, kutatóktól, nyelvészekről kapott ismeretek és a saját, helyi információi birtokában gazdag élményekkel, információkkal tudta gyarapítani az idelátogató turisták ezreit. Megszállottként terjesztette a magyar kultúra kiemelkedő képviselőjének, a magyar Himnusz szerzőjének máig ható és aktuális tanításait. A köszönő telefonok és levelek bizonyították azt, hogy a kedves fogadtatás, az átlagember által ismeretlen vagy téves ismeretek a helyükre kerültek.

Kapcsolatai révén a Kölcsey család leszármazottaitól gyarapodott az Emlékház kiállítási anyaga. Ő volt a kezdeményezője a kétfévente megrendezett Kölcsey Irodalmi Napoknak. A programok kapcsán a három napig tartó eseményen a hallgatóság, illetve a résztvevők megismerkedtek a költő Álmosdhoz, illetve Debrecenhez fűződő tevékenységével. Álmosdhoz ugyanis 25 éves koráig kötődött a költő, s csak ezután költözött Szatmárcsekére.

A község kulturális és történelmi nevezetességeinek szakavatott terjesztéséért Marika elnyerte az *Álmosd község Díszpolgára* címet. Nemcsak terjesztője, de művelője is volt az irodalomnak, amelyet – sokszor még férje elől is – titokban az íróasztal fiókja számára alkotott. A versek és novellák halála után kerültek elő. Ezeket az alkotásokat a tiszta és önzetlen szeretet, az embertársakért való feltétel nélküli cselekvés és a református lelkész keresztapától közvetített mély istenhit jellemezte.

Életének igazi örömei közé tartozott unokái érkezése. 1998-ben Eszter, majd Péter, Lőrinc és Dávid. A két legnagyobbik unokához különösen sok kedves és izgalmas élmény fűzte. Ők ugyanis két éves koruktól kezdve igen sokszor hetekig vendégeskedtek a nagyszülői házban. Látogatásaikra várva már napokkal előtte nagy izgalom fogta el. Tervezgette, hogy milyen „fionomságokkal” várja szeretett kis családját.

2011-ben átvethette a debreceni Református Nagytemplomban az 50 éves pedagógiai tevékenységét igazoló *aranydiplomát*. Boldogság volt számára együtt lenni tanítóképzős osztálytársaival. Bár az ötévenkénti érettségi találkozók szervezése is az ő nevéhez fűződik.

A nyugdíjazása (1997) utáni idilli év sajnos szomorúan folytatódott. A szülők elvesztése szomorúsággal töltötte el. 2010-ben Sándor fiánál agydaganatot diagnosztizáltak. 2012. január 14-én bekövetkezett az iszonyatos tragédia. Ott maradt a feleség, az 5 és 11 éves gyermek férj, apa, támasz nélkül. Ez a rettenetes veszteség talán az édesanyát sújtotta legmélyebben. Férje próbálgatta figyelmét az unokákra terelni, hogy nekik most igazán nagy szükségük lesz a nagymamák szeretetére. Erre koncentrálnon, mert szeretett gyermeküket már nem lehet visszahozni. Az emberi ész ezt felfogta, megértette, de az anyai szív már nem tudta feldolgozni. Sajnos, még azon nyáron, 2012 júliusában nála is rosszindulatú daganatot mutatott ki a vizsgálat. A műtét jól sikerült, de az utána következő kezelések miatt egészsége megromlott. S bekövetkezett a kétségbeesett küzdelem az életért. A legyengült immunrendszer, amelyet megelőzőt a több éve tartó magas vérnyomás (200 felett is), szívbillentyű-problémák, egy enyhe lefolyású infarktus nehezítették a gyógyulást. Keményen tartotta magát, nem panaszkodott, szerető férje arcának minden rezdülésére figyelt. Bízott az orvosokban, legfőképpen a jó Istenben. Az utóbbi évben sokszor, hetente kétszer is járta a kórházat különböző vizsgálatok miatt. Béla fia és menyee (aki szintén orvos) folyamatosan segítségére volt.

Ez a borzasztó betegség azonban legyőzött minden emberi erőfeszítést. Imádságát meghallgatta az Úr, mert utolsó napig nem szorult a szó igazi értelmében vett ápolásra. 2014. május utolsó napján elhagyta utolsó ereje. Egy napig még szenvedte a kórház minden ártalmas és nem emberbaráti környezetét, amikor kómába esett. Még három napig infúzióval életben tartották, de már nem kommunikált senkivel. 2014. június 2-án visszaadta életét a Teremtőjének.

Emberi nagyságának jellemzői: Igazi néptanító volt (talán nagyon is). Szerénységéből eredően inkább magába fojtotta indulatait a méltatlan bántásokkor. Mindenki Marika nénije volt, „igazi kotló mama”. Búcsúztatásán több százan rótták le kegyeletüket. Legmeggrázóbb volt tanítványainak elköszönése és valamennyi régi tanítóképzős osztálytársának jelenléte. Két év múltán is élő virágkoszorúk jelzik az álmosdi temetőben lévő nyughelyén tanítványai szeretetét.

Egyik írásában így búcsúzik: „*Lassan mindent megteszek (ami tőlem telik), / S aztán az örök harcmezőkre megyek.*”

Munkájának elismerése:

- * Kiváló Határőr (1977)
- * Úttörővezetői Érdemérem (1978)
- * Kiváló Munkáért miniszteri kitüntetés (1989)

*Férje,
NAGY SÁNDOR tanár
Álmosd*

NEMES IMRÉNÉ Nagy Mária (Türjén, 1936. június 6. – Debrecen, 2015. május 5.) tanító, általános iskolai tanár

Egy háromgyerekes család legidősebb gyermekeként született 1936-ban a Zalai-dombság övezte nyugat-dunántúli kis faluban, Türjénben. Édesapja, Nagy János cipésmester, a második világháború előtt levanteoktató, majd a háborút követően önkéntes tűzoltóparancsnok volt. Édesanyja, Bognár Terézia háziasszony.

Alapfokú tanulmányait a helyi általános iskolában végezte. Az általános iskolát követően a Zalaegerszegi Tanítóképzőben folytatta tanulmányait, ahol 1954-ben végzett. Sajnálatos módon 1954-ben húga bal esetet szenvedett. Ez olyan súlyos égési sérülésekkel járt, hogy gyógykezelése a család szinte valamennyi anyagi forrását felemésztette, így továbbtanulását el kellett halasztania, munkát vállalt.

1955-ben tanítani kezdett először a Göcsejben található **Milejszegen**, majd 1956-ban **Zalavégen**. Hivatását 1957-től szülőfalujában, **Türjén** folytatta. 1958-tól a Zala megyei **Zsigmondházára** került, az ott alapított iskola első tanítójaként. Itt az állami gazdaság gyermekei voltak a tanulói. 1–4 osztályos, összevont osztályokban folyt az oktatás. Egy teremben tanult négy osztály, egyet közvetlenül tanított, a másik három pedig önállóan dolgozott. Szinte a semmiből kellett „felépítenie” mindent. Az iskola csupán egy üres tanteremből állt, amelyben nem voltak padok, hiányzott a tábla, a katedra. Mindent úgy kellett összekoldulnia. Ma már csak irodalmi művekben vagy régi filmekben találkozhatunk ilyen körülményekkel.

1963-ban nyílt újra lehetősége arra, hogy tanulmányait folytassa, ettől az időponttól a Pécsi Tanárképző Főiskolára járt, amelyet 1967-ben fejezett be, magyar–történelem szakos tanári oklevelet szerezve. A Zala megyei tartózkodása alatt említést érdemel, hogy a Zala Néptánc-együttes alapító tagja volt, nagyon szerette a népzene és a népi hagyományokat.

Férjével, Nemes Imrével 1970-ben ismerkedett meg, és 1971-ben kötött házasságot. 1974-ben született egyetlen gyermekük, Imre. A házasságkötést követően először Újlétán folytatta hivatását, az **Újlétai Általános Iskolában** magyar–történelem szakos tanárként. A kis település egykori diákjai ma is nagy szeretettel és tisztelettel gondolnak egykori tanárakra, aki a történelmet úgy tanította, mintha csak mese volna, az írók-költők pedig meglevenedtek az óráin. Azért is szerették nagyon Marika nénit, mert közel hozta hozzájuk az egykori hősöket, híres embereket. Az a néhány év, amelyet a településen töltött, nem nagy idő, mégis sokukban hagyott mély nyomot.

Igazi magvető volt, gondosan ültetett.

„Mit és miként adott örökök a mának?
Követendő példát, fényt az ifjúságnak.
Mit rábízott Isten tálentuma által,
Lélekformálással, alázattal vállalt.
Mindörökké áldott élete munkája.
Szívében hordozza sok száz tanítványa.”

(Tupi Ibolya: Példaképemnek)

1978-tól a család Debrecenbe költözését követően a **debreceni Vénkert Általános Iskolában** napközis tanítóként dolgozott.

Hivatásával kapcsolatosan a maximális szakmai alázat és fegyelmezettség jellemezte, amelyet nemcsak a gyermekektől, hanem magától is megkövetelt. Tanítványai mindig alapos tudást, rendet és fegyelmet tanultak tőle, nagyon sokan az ő hatására döntöttek a továbbtanulás mellett. Sokáig úttörővezetői pozíciót is betöltött. Nemcsak az iskolában, hanem az iskolán kívül is szoros kapcsolatot tartott tanítványaival.

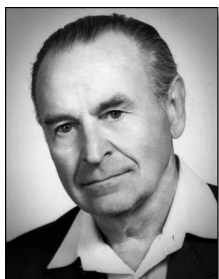
Az iskolán kívüli tevékenységén túl minden idejét családjának szentelte. Mindennapos áldozatának köszönhetően egyetlen gyermeke jogi diplomát szerzett, és ügyvédként helyezkedett el. Fia 2009-ben házasodott meg, nagyobbik unokája, Izabella 2010-ben, kisebbik unokája, Anna 2012-ben született. Az unokák megszületését követően ismét oroszlánrészt vállalt a család mindennapi teendőinek ellátásában, amelyet élete utolsó pillanatáig mintaszerűen, fegyelmezetten ellátott.

Élete és munkássága nemcsak családjá és ismerősei, hanem tanítványai számára is példaértékű, hiszen áldozatos munkájának köszönhetően számos gyermek tört ki a kilátástalanság, a mély szegénység állapotából, és tanulmányait folytatva sikeres felnőtté vált. Családjának sikeressége mögött is férje és az ő mindenkor áldozatos, alázatos munkája és tevékenysége állt.

Fia,
DR. NEMES IMRE ügyvéd
Debrecen

NÉMETH GYULA BÉLA (Mezőkövesd, 1932. július 19. – Szolnok, 2011. április 21.) fizika–matematika szakos középiskolai tanár

Mezőkövesden született 1932 nyarán. Édesapja, dr. Németh Béla orvos, édesanyja, Janó Ilona tanítónő. Alig volt másfél éves, amikor az édesapja meghalt. Az édesanyjára várt a feladat, hogy létfeltételeiket megteremtse. Állást azonban nem kapott, ezért beiratkozott a debreceni testvérképzőbe, hogy védőnői képesítést szerezzen. Az óvodáskorú kisfiút apai nagymamája és apja nővérének családjá vette pártfogásba Aradon. Iskoláskorba érve édesanyja nővérének szerető családjá fogadta be a gyermekei mellé Tiszacsegén. Édesanyja Mátramindszenten kapott védőnői állást, és végre újra együtt lehetett kisfiával. Később Hajdúnánásra költöztek.

Önéletrajzi töredékekben így emlékezik a hajdúnánási időkre, kilencéves korára: „*Ebben az időben már elkezdtem a barkácsolást. Gipszből falra akasztható magyar címert öntöttem. A mintázatot kifaragtam, és szépen kifestettem. A padláson talált vékony deszkából csodás késeket faragtam derékszíjban való hordásra, meg szöghegyű nyílvevesszőket az íjaimhoz. (...) és zsebkendőből készítettem ejtőernyőt. Az ejtőernyő úgy készült, hogy egy zsebkendő négy sarkára cérnát kötöttem, és ezeket rögzítettem a nyílvevessző elejére. Az első lövésnél át is szúrta a vessző a zsebkendőt. Édesanyám meg csodálkozott, hogy szakadhatott ki éppen a közepén.*”

Németh Gyula második volt, amikor Ausztriába menekültek a háború viharai elől. Erről az időszokról így emlékezik: „*Ha kedvem tartotta, fürödtem, úszkáltam. Egyszer egy vízbe hajló bokorra felakadva találtam egy vastag deszkából készített asztalnagyságú ládát. Az előző napi nagy esőtől megduzzadt víz hozhatta a faluból. Óriási izgalommal nyitottam fel a retenesszel lezárt tetejét, de csak a résen befolyt víz volt benne, viszont jól elbírt. Deszkából csináltam evezőt, és a következő két napon rengeteget tutajoztam. Kerestem egy kikötőhelyet a víz fölé hajlóombok alatt, a harmadik nap reggelre mégis eltűnt. Nyilván megkereste és hazavitte a gazdája.*”

Később visszatértek Hajdúnánásra, majd az édesanyját oktatónak hívták a debreceni testvérképzőbe, így beköltöztek a klinikára. A testvérképző megszűnése után édesanyja Józsan lett védőnő. Ez az időszak is emlékezetes maradt számára: „*Az egészségházban kaptunk lakást. A lakáshoz nagy udvar tartozott, amelyen gazdálkodni kezdtünk. Konyhakertet műveltünk, baromfit tartottunk. Ólat én építettem*

Édesanyám több környékbeli település védőnője volt, így én gyakran egyedül voltam otthon. Egy időben szilárd rakéta-hajtóanyag készítésével próbálkoztam. A különböző összetételű keverékek kipróbálása nem volt veszélytelen, ezért mindig a ház udvar felőli oldalán gyújtószinórral indítottam, és a ház sarka mögül tükörrel néztem az eredményt. Ez nem volt felesleges óvatosság. Egyszer úgy felrobbant az egész, hogy a repeszek egyike kilyukasztotta az ereszcatornát. Igen nagyot durrant. A szomszédok kiszaladtak az utcára, és kérdezték, mi történt. Én is kiszaladtam és kérdeztem.

A költözések során sok mindent megélt Németh Gyula, sok mindent tanult és tapasztalt. Vele született a minden iránt való érdeklődés, a nyitottság. Átlagon felüli kezűssége, a technika-hoz való vonzódása állandó tevékenységre ösztönözte. Tanulmányait a Református Gimnáziumban folytatta, és ott érettségizett. A debreceni középiskolás években érdeklődése egyre jobban a fizika felé fordult. Nagy buzgalommal javította a fizikaszertár háborúban megsérült, tönkrement eszközeit. Fizikatanárának segítőként eljárta annak előadásaira, melyeken Szalai professzor is részt vett. Később ennek is köszönhető, hogy felvették a Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karának fizika–matematika szakára. A Kísérleti Fizikai Intézet demonstrátora, majd ösztöndíjasa lett. Ő maga így vall a debreceni „refis” időszakról: „Nem tudom, hogyan kezdődött, de fizikatanáromnak, Mester István tanár úrnak »famulusa« lettem. Ez azt jelentette, hogy segítettem neki a kísérletek előkészítésében, bemutatásában, az eszközök karbantartásában, javításában. Az Eötvös Társulatban tartott előadásain is én voltam a tanár úr segítségével. Jó előadások voltak, sok bemutatással, sok hallgatóval. Még az egyetemről is jöttek. Nagy örömmel mutatta a tanár úr, hogy ott az első padban Szalai egyetemi tanár, a Kísérleti Fizikai Intézet vezetője ül. Néha, ha valamilyen sürgős munka volt, óráról is elkért. Olyan is megesett, hogy egy-egy nehezebb óra előtt a szünetben én mentem oda hozzá, hogy valamit nagyon meg kellene csinálni ezen és ezen az eszközön. Ilyenkor cinkosan rám mosolygott, s megkérdezte: »Milyen órád lesz, te csirkefogó?« Megmondtam. »No, akkor menj és csináld, ha olyan nagyon kell, majd elkérlek.« És elkért.”

Az egyetemi beiratkozáskor ismerkedett meg Németh Gyula az évfolyamtársával, Kalóz Mártával, akivel 1954-ben házasságot kötöttek, együtt végeztek 1955-ben, és Tiszaöldvára jöttek tanítani. Itt felesége családja szeretettel fogadta, és az elkövetkezőkben mindenben segítette. Négy évig (1955–1959) **Tiszaöldváron a Virághegyi Általános Iskolában** tanított. Az ötödik évben hívták be a helyi **Hajnóczy József Gimnáziumba**, ahol nyugdíjba vonulásáig, 1992-ig fizika–matematika szakos középiskolai tanárként dolgozott.

A gimnáziumban lelkesen látott hozzá a szertár fejlesztéséhez. Eszközöket tervezett, készített. Nagy igyekezettel mutatott be óráin mindent, amit az egyetemen tanult. Szívesen segített kollégáinak, érdeklődő tanítványaival örömmel foglalkozott. Társaknak tekintette azokat a diákokat, akik tizennyolcadik évükhöz közeledve szétnéznek a világban, kíváncsian tudni szeretnék, hogyan működik, mik azok a végső okok, amelyek mozgatják az univerzumot, vagy akár a saját kis mikrovilágunkat, és tudni szeretnék, mihez, hogyan kell viszonyulni, tudni szeretnék, mi az, amiben hihetnek, mi az, amit el kell utasítaniuk. A fizikatanári ankétok eszközkiállításaira sok évben vitt olyan eszközöket, amelyek ott a figyelem középpontjába kerültek, mert újak, ötletesek és alkalmasak voltak a tanulók érdeklődésének felkeltésére. Számos első helyezést, díjat nyert ezekkel az eszközökkel.

Tanári munkáját *kitüntetésekkel*, *érmekkel* ismerték el:

- * az Oktatásügy Kiváló Dolgozója kitüntető jelvény (1973)
- * 25 éves az újítmozgalom emlékérem (1973)
- * Társadalmi munkáért kitüntető jelvény arany fokozat (1979)
- * Kiváló Munkáért kitüntető jelvény (Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa – 1982)
- * Mikola Sándor-díj (Eötvös Loránd Fizikai Társulat –1989)
- * Apáczai Csere János-díj (1991)

- * Tiszaöldvár városért kitüntetés (2001)
- * Nagy János Emlékérem (Tiszaöldvári Diákok Baráti Köre – 2001)
- * Pedagógus Szolgálati Emlékérem (2001)
- * Országos Középiskolai Fizikatanári Ankét eszközkiállításán elismerő és dicsérő oklevelek (1963–1965)
- * Országos Középiskolai Fizikatanári Ankét eszközkiállításán I. díj (1968, 1970, 1974, 1977, 1982)

Az elismeréseknek örült, de soha nem kérkedett velük. A hatvanas évek elején kis természetjáró csoportot szervezett, és velük gyalogtúrákra indult a Bükkbe. Szeretett a természetben barangolni, bókászni. Megszervezte 1964-ben az első Odorvári Kutató Tábort, melyet néhány év kényszerű kihagyással 1978-ig szervezett és vezetett. A táborok sok tanuló visszajelzése alapján életre szóló emlékként élnek, egyeseknek meghatározóvá váltak. A táborban 1971-ben különleges jelentőségű esemény történt. A hegyoldalban, melyet több éven keresztül látó szemmel végigjárt, megtalálta azt a nyílást, amelyből hűvös levegő áramlott. Ezt bontotta ki a tábor négy lelkes barlangásza, és ez lett a Hajnóczy Barlang bejárata. A debreceni ATOMKI egyik munkatársával ebben a barlangban indítottak olyan mérésorozatot, melynek eredményei külföldön is bekerültek a tudományos konferenciák témái közé.

Sokan mondhatják, mesterük volt Németh Gyula tanár úr – ahogyan szólítottuk –, Gyula bácsi. Valósággal elmerült az örökös tevékenységben. Rajta legelőször az értékelő képesség, az ítéző erő biztonságát láthattuk meg, és azt, hogy az élet mozgatói az értékek. Személyes példájával nevelt a hittel végzett munka örömére, a becsületes helytállásra, egymás megsegítésére és arra, hogy értéket csak az közvetíthet, akinek magának is van hitele az értékek területén. Hihetetlenül gazdag, irigylésre méltóan tartalmas élet volt az övé, amelyet úgy élt, hogy megmutatta: lehet még ötvözni korunkban is Leonardo sokszínűségét, Assisi Szent Ferenc tisztaságát és Don Quijote nemes elszántságát.

Aki életében olyan tevékenységet űz, mely a közösséget szolgálja, annak lelke magas boltzatokat érint az égen. 2011 tavasza: a tudós tanár, az alkotó ember ott áll a kéklő magasságban, és a Mindenség a lábai előtt hever. Halhatatlan lelkét három gyermeke örökíti tovább, amely folytatása az övének. A megbecsült pedagógus emlékére 2012 augusztusában – a család és a nevelőtestület támogatásával – tisztelői emléktáblát helyeztek el a Hajnóczy József Gimnázium, Humán Szakközépiskola és Kollégium fizika előadójának bejáratánál, és a szaktantermet Németh Gyula tanár úrról nevezték el. Igazából sem tábla, sem szobor, sem más kő vagy bronz-emlék nem kell ahhoz, hogy hálával emlékezzünk rá, hiszen elérte, kiérdemelte: a legszebb emlékműve embertársai szívében áll. Az ilyen embert megőrzi a lélek.

Nem lehet vitás, hogy egykoron, kamasz koromban rám, a világ hagyományos rendjét követő tanítványra az osztályfőnök, a mester személyes példája volt a leginkább élet- és szemléletmódot alakító hatással. Ez a hatás azonban a szubjektív szférában, a lélektől lélekig történő találkozásban fejt ki erejét. Nehéz akár közeli ismerősként, együtt dolgozó kollégaként és hűséges tanítványként szavakban visszaadni a nap mint nap látott és hallott ember személyes varázsát, szerte-sugárzó erejét. Emlékezetemben egymáshoz tapadnak az iskolaévek megélt érzései. A túrák, a kirándulások alkalmával tőle tanultam észrevenni az erdők gazdagságát, megérezni a som ízét, a Tisza menti mezei virágok illatát, felismerni néhány ehető gombát, de tőle tudom, milyen érzés október elején a Répáshuta melletti tisztásról, a tábortűz mellől elindulni szarvasbögést hallgatni. Megannyi hozzá kapcsolt élmény villantja fel alakját, szépíti meg hétköznapijaim működésnyugalmát a mindennapok helytállásában. Hálás vagyok a gondviselésnek, hogy életutam találkozhatt az övével.

*Volt tanítványa, kollégája,
NAGY ÁRONNÉ SZLAMA ÉVA ny. gimn. igazgató
Tiszaöldvár*

„Ki tanítani szegődik, százszor gondolja meg.
Lelket formálni acélnál ezerszer nehezebb.
De, oly szép és nemes,
Hogy érte elégni, akár naponta érdemes.”

(Sík Sándor)

P

PÁLFI DÉNES (Aranyostorda [ma Torda, Románia], 1938. október 19. – Debrecen, 2002. január 26.) magyar–történelem–rajz szakos általános iskolai tanár, megyei rajz szakfelügyelő

Pálfi Dénes jó barátja a következőket írja egy róla szóló életrajzi írásban: „1938. október 19-én megszületett egy kis élet az erdélyi Torda városában. A gyermeket féltő gonddal nevelő szülők úgy gondolták, hogy hátrahagyva az otthont, magyar közigazgatási területen nevelik fel gyermeküket. Viszontagságos út után, Debrecenben telepedtek le 1940-ben. 1948-ban honosították magukat. Nehéz körülmények között, egy ember, az édesapa keresetéből teremtetek új otthont, és nevelték fel (időközben még született két fiú: Béla [1941] és Csaba [1943]) gyermekeiket. Édesapja kazánkovács volt. Művezettként dolgozott, mind a román, mind a magyar vasutaknál. Édesanyja a háztartásban tevékenykedett, és nevelte a gyermekeket. Nevelésükben a becsület és a tisztesség mellett a haza iránti szeretet meghatározó volt. A gyönyörű Erdély csodálatát, a székely ember csaváros észjárását, egyistenhitüket a szülők gyermekeiknek is átadták.”

Általános iskoláit Pálfi Dénes Debrecenben, a Homokkerti, a Vígkedvű Mihály utcai és a Szent Anna utcai iskolában végezte. Középiskolába a debreceni Fazekas Mihály Gimnáziumba járt. Itt érettségizett reáltagozaton, 1957-ben. Ezt követően különbözeti vizsgát tett a debreceni tanítóképzőben. Ezután **Nagymacson**, az **általános iskolában** lett pályakezdő. „Dénes jó kezűgyesű, a művészetek iránt fogékony volt” – írja az említett életrajz szerzője. Középiskolás korában a debreceni Medgyesi Körben ismerkedett a rajzolással, a festés művészetével.

1958-ban sikeresen felvételizett az Egri Tanárképző Főiskola magyar–történelem–rajz szakára, ahol 1963-ban szerzett általános iskolai tanári diplomát.

1962. július 5-én kötött házasságot Kurucz Ibolya Margittal, aki könyvelő, majd számviteli osztályvezető volt a debreceni FÜSZÉRT Vállalatnál. 40 évig éltek együtt megértésben. Felesége elmondása szerint Dénes szeretetre méltó, rendes férj volt. Családjának élt. Sokszor mentek kirándulni, melyeket nagy kedvvel és precízen szervezett meg. Ezek közül Erdély és Olaszország voltak a legkedvesebb célpontok. Házasságukból két fiúgyermek született: Zsolt (1965) és Balázs (1974).

Zsolt biológia–testnevelés szakos általános iskolai tanár, aki a Nyíregyházi Tanárképző Főiskolán végzett. 1995 óta az ILS Nyelviskola vezetője, melyet édesapjával és másokkal együtt alapított. Gyermekkorában sikeresen rajzolt és festett. Az 1973. évi, Debreceni Nemzetközi Gyermekrajz-kiállításon, nyolcévesen nagydíjat nyert. Később egy indiai gyermekrajzpályázaton Shankar-díjas is lett. Nős, négy gyermeke van. Édesapjáról a következőképpen nyilatkozott:

„Apám tehetséges és kreatív művésztanár és jó pedagógus volt. Reneszánsz ember, aki a művészetet és a történelmet egyesítette magában. Ehhez hozzásegítette széles körű tájékozottsága, olvasottsága és nyitottsága a világra. Innovatív módon kereste a művészeti és üzleti lehetőségeket, de nem mindenben tudta megvalósítani elképzeléseit, és ez frusztrálta személyiségét. Ugyanakkor őszintén örült a sok sikernek, melyeket tehetséges tanítványai értek, hazai és nemzetközi szinteken egyaránt. Többnyire nagyon jó volt a kapcsolatunk. Figyelmes, szerető, jó apa tudott lenni. Sokat foglalkozott velem. Jártam és sokat tanultam a Csapó utcai szakkörében. Jó lehet, már nem művelem a képzőművészetet, de apámtól megtanultam meglátni és értékelni a szépet. Örököltöm tőle az olvasás szeretetét.”

Balázs korábban az ILS Nyelviskolában dolgozott bátyjánál. Nőtlen, 2002-ben egészségi okok miatt leszázalékolták. Jelenleg édesanyjával él a szülői házban. Édesapjáról a következőképpen vélekedett: „Erős akaratú, határozott ember volt. Szerette a bátyámat és engem. Sokat mentünk kirándulni, mindent meg akart nekünk mutatni a világból. Jó pedagógus volt, ha ránézett egy gyerekre, már érzékelte a legfőbb jellemzőit.”

Pálfi Dénes 1963-tól 1968-ig a **hajdúböszörményi 4. sz. Általános Iskolában** tanított. A névcikk írója is itt dolgozott vele, az 1967/68-as tanévben.

Sarkadi Istvánné és Tárnoki Györgyné kartársnők ismerték a legjobban, akikkel 4 évig együtt járt ki Debrecenből Hajdúböszörménybe. Mindkettőjüknek és másoknak is egyöntetű véleménye, hogy „Pálfi Dénes nagyon jó kolléga volt. Véleménye és személyisége meghatározó volt a tantestületben. Magas szintű szakmai és pedagógiai munkájával, emberségével kiemelkedett a közösségből.”

A gyermekek és szülők is nagyon tisztelték, a szülők számára mérvadó volt a véleménye. Szelleme és keze nyoma az iskola falain belül és kívül is érzékelhető volt. 1966-ban egy nagy jelentőségű indiai gyermekrajzpályázat első díját, a Shankar-díjat tanítványa, Nagy Imre, egy szerény körülmények között élő vasutas család gyermeke nyerte el.

Nagy Imre Shankar-díjas alkotása

Kiválóan értett a tehetségek felfedezéséhez és gondozásához. Az iskolába lépéskor azonnal szembeötlött a „csapatfalon” a névadó, Budai Nagy Antal lemezdomborítással készült fejszobra, az ő alkotása, valamint a linómetszetek és batikdísztések, melyek bizonyították művésztanári sokoldalúságát. A böszörményi középkereseti iskola ez időben végzett tanulói, a kollégák és a szülők nem felejtik el – csupa nagybetűvel – PÁLFI TANÁR BÁCSIT.

1968-tól 1971-ig a **debreceni Zákány utcai**, majd 1971-től a **debreceni Nógrádi Sándor**, később a **Benedek Elek Általános Iskolában** tanított. Mindkét iskolában módszereivel magasabb

szintre emelte a rajztanítást, és több száz gyermeknek adta meg a szép felfedezésének és megjelenítésének élményét a képzőművészet eszközeivel.

1971-ben a Hajdú Bihar Megyei Tanács Művelődési Osztálya a Hajdú Bihar Megyei Pedagógiai Intézet javaslatára felkérte a megyei rajz szakfelügyelői poszt betöltésére, melyet megtiszteltetésnek tartott, és elvállalt. Nagy szakértelemmel, a kollégák iránti tisztelettel, mérhetően következetességgel, a szakma iránti alázattal, a megye határain is túlmutatóan, sikeresen látta el munkakörét.

1974-től 1998-ig, nyugdíjazásáig a *debreceni Újkerti Általános Művelődési Központban* tanított, mely intézmény – a felesége elmondása szerint – működési helyei közül a legkedveltebb volt. Vélhetően azért, mert egy ilyen – országosan is kevés helyen működő – újszerű, komplex, integrált nevelési-oktatási intézményben találta és teremtette meg azt a műhelyt, ahol a már megszerzett, felgyülemlett, jelentős tapasztalatok alapján az eddigieknél is magasabb szinten tudta megvalósítani rajztanári, művésztanári, szakmai, pedagógiai elképzeléseit. Megvalósította a korosztályonkénti rajzsakköröket. Kipróbálta több műfajban is a tehetségét. Sikeresen művelte a rézdomborítást, batikolást, linómetszést. Csodás eredményeket ért el.

„Napanya” – rézdomborítás

Egyik legjobb barátja, művésztanár társa, Velényi Rudolf szakmai útmutatásaival, a hálás kollégák, tanítványok és szülők közreműködésével, az iskola vezetése az irányító szervek segítségével halála után Pálfi Dénes Emléktermet alakított ki az intézményben.

Pálfi Dénes Emlékterem

Oktató-nevelő munkájáról így vallott a már említett életrajzi írás szerzője: „Ő elsősorban a rajzolás művészetébe vezette be a gyermekeket. Oktatta őket a szép felfedezésére, a művészet csodálatára és megbecsülésére. Az iskolai órákon túl a szakköri foglalkozásokon is azon munkálkodott, hogy tehetséges gyermekei szeressék a rajzolást, a festést, és hogy sikereket érjenek el. A sikerek nem maradtak el, gyerekei sorozatban hoztak el a díjakat a

hazai és külföldi gyermekrajz-kiállításokról. Munkáját teljes odaadással, a művészet tiszteletével, a szakma és a gyermekek szeretetével végezte.”

Írni nem nagyon szeretett, de ha kellett, elsősorban Hajdú Bihar Megyei Tanács Pedagógiai Intézetének Módszertani kiadványába írt. Felesége megőrizte egy ilyen kiadványt, ahol Madarász Gyulánéval közösen ajánlanak módszereket az általános iskolai rajztanításhoz a szaktanárok számára. Pálfi Dénes *Dolgozatok az általános iskolai rajztanítás köréből – Rajz feladatsor az általános iskola VI. osztálya számára* címmel írt a fenti kiadvány 1978/22 számába.

Munkáját több kitüntetéssel is elismerték, melyek közül a legmagasabb a *Kiváló Munkáért* volt.

Szabad idejében ő maga is festett, rajzolt, vázlatokat készített. Különösen Kérdő Kálmán, matematikus barátja hatására nagy érdeklődést tanúsított az informatika hardver és szoftver eszközeinek a képzőművészetben és a rajztanításban való alkalmazása iránt. 1996-tól tagja volt a LINOSOFT Alapítvány kuratóriumának.

Nyugdíjas éveiben a reklámszakmában is tevékenykedett. Aktív korában és később is ő tervezte az ILS nyelviskola reklámanyagait. Készített több grafikát, céglogót, kiállítási installációt. Nevéhez fűződik azoknak a fehér fémkordonoknak a megtervezése, melyek II. János Pál pápa 1991. évi, debreceni látogatása alkalmából voltak kihelyezve a közönség tartózkodási helyének meghatározására.

Legkedvesebb hobbija az olvasás és a kirándulás volt. Családtagjai és barátai szerint jó kedélyű, társaságkedvelő, családját, de különösen a még életében megszületett két kis unokáját rajongásig szerető, odaadó hű társ, apa és nagypapa volt.

Dr. Tar Károlyné, az Újkerti Általános Művelődési Központ és Községi Ház volt közművelődési igazgatóhelyettese, majd igazgatója így méltatta: „Debrecen egyik jelentős pedagógusegyénisége volt. Sokat tett a diákok és pedagógusok vizuális kultúrájának fejlesztéséért. Széles körű ismeretekkel, tudással rendelkezett, amelyet az általános iskolai oktatáson és nevelésen túl, a szakfelügyelői munkán keresztül a város, a megye rajz szakos tanárainak képzésében és az ÚÁMK dolgozóinak környezetalkító munkájában is hasznosított. Közreműködésével és irányításával tervezték és kiviteleztek az intézmény vizuális és információs rendszerét, mely akkor a legkorszerűbb volt. Számos alkotókör létrehozását, működését és sok kiállítás rendezését segítette. Rendkívül együttműködő, segítő és nagy munkabírási egyéniség volt. Akármilyen tevékenységbe belekezdett, amíg azt kiválóan el nem végezte, nem hagyta abba. Nagyon szeretett más szakemberekkel együtt dolgozni. Az Újkerti Községi Ház vizuális tevékenységének kialakításában és folyamatos fejlesztésében, meghatározó szerepet játszott. Öszinte, szerény, nyitott, jó humorú és tiszta lelkű ember volt, akit kollégái, tanítványai, azok szülei és mindenki, akivel együtt dolgozott, szeretett.”

Dr. Hamvas Lászlóné, megyei rajz szakfelügyelő-társa így ír róla: „Legtöbbször értekezleteken, szakmai tanácskozásokon, kiállításokon, művészeti szaktáborokban, gyermekrajzpályázatok elbírálásakor találkoztunk. Az ott tapasztaltak alapján kiváló szakembernek, jó vezetőnek és fantáziadús, képzőművész tanárnak ismertem meg. Nem beszélt sokat, de amit mondott, arra oda kellett figyelni.”

Velényi Rudolf, egyik legjobb barátja, művésztanártársa így nyilatkozott: „Barátságunk hosszú időre nyúlt vissza, még az egeri főiskolai évekre datálódott. Aztán Debrecenben működünk együtt, és voltunk jó barátok. Kb. 15 évig volt közös műtermünk Debrecenben, a Lehel utca 10 szám alatt, melyet együtt alakítottunk ki. Bár külön, önállóan alkottunk, de mégis közelebbről sikerült megismernünk egymás munkáját, valamint az alkotás szüneteiben eszmét cserélnünk. Több közös programon keresztül – kiállítások rendezése, művésztáborok, kirándulások, közös együttlétek – erősödött kapcsolatunk és barátságunk. Dénes elsősorban linómetszeteket, rézkarcokat készített a műteremben, egy, az édesapja szaktársai segítségével készített géppel dolgozott.

Amit személyisége jellemzői közül kiemelnék, azok a következők: igazi művésztanár-egyéniesség volt. Elkötelezett a művészetek és a pedagógia iránt. Csodálatra méltó hittel csinálta az egész művészet-pedagógiát. Rendkívül kreatív volt. Rendelkezett a vizuális kultúra alkalmazásának széles körű lehetőségeivel. Rendkívül korrekt volt és nagyvonalú. A piktúrával való foglalkozás, a nagyarányú, más irányú leterheltség miatt, kissé háttérbe szorult.

Igaz barát volt. Nagyon korán elment, amit a családja és barátai nehezen éltek meg. Emlékét örökre megőrizzük.”

Tamus István és Lukács Gábor művésztanártársak emlékei szerint „Jelentős alakja volt a pedagógus társadalomnak. Meghatározó szerepet játszott az Újkerti Általános Művelődési Központ arculatának kialakításában. Mindketten sokat segítünk neki ezekben a munkálatokban, voltunk együtt művésztelepeken, helyettesítettük a

Medgyesi-kör gyermekprogramjain. Mindezen alkalmakkor élmény volt vele dolgozni és a társaságában lenni, mert művelt volt és olvasott, baráti és közlékeny. Szívesen adta át tiszteletre méltó tudását."

Dr. Fábíán Antal a hajdúböszörményi 4. sz. iskolában volt tanítványa. Ő szerény körülmények között élő, kétkezi munkás szülők gyermekeként élt és tanult. Pálfi Dénes osztályfőnöke, rajztanára és rajzsakkkörvezetője volt. Felismerte tehetségét, és olyan feladatokat adott neki, melyek által a jeles tanulmányi eredmény mellett kiváló gyermekvezető és tehetséges „rajzos” lett belőle. Fábíán Antal kitűnően érettségizett, summa cum laudéval végezte a debreceni orvosi egyetemet. Jelenleg a Nyíregyházi Jósa András Kórház kiváló nőgyógyász főorvosa, mindemellett tehetséges amatőr festő, aki így vall szeretett tanáráról: *„Gyermekfejjel, ötödik osztályos koromban találkoztam egy olyan pedagógussal, aki a képzőművészet nyelvén ébresztett bennem álmokat. A linómetszetek, a diófpác, a sajátos festési technikák egy új világot nyitottak ki előttem. Ez a Tanár Úr segítségével igen nagy hatást gyakorolt rám. A képzőművészet szeretetéhez, a bennem szunnyadó, valamiféle tehetség is hozzájárult, és az alkotás katartikus élménye, semmihez sem hasonlítható örömet jelentett. Ma úgy érzem, találkozásunk sorsfordító volt. A képzőművészet, melyet Tanár Úr közvetített, tartást, önbecsülést adott. Az alkotásban később is megnyugvást, vigaszt találtam. Bizonyos, hogy ez az időszak rányomta bélyegét további életemre. Pálfi Dénes óta tartom nagy becsben a pedagógiát és a pedagógusokat. A Tanár Úrra mindig nagy szeretettel és megbecsüléssel gondolok. A tanórák utáni esték nemcsak a képzőművészetről szóltak, hanem az emberségről, a való életről és az akkori nehéz sorsból való kitérés lehetőségeiről is."*

Pálfi Dénes tehát, egy magas szinten felkészült, elhivatott, különleges tanáregyéniség volt, akinek elévülhetetlen érdemei voltak a rajztanítás korszerűsítése, a gyermekek, fiatalok, felnőttek képzőművészeti nevelésének fejlesztése terén. Emberi és szakmai megnyilvánulásával tekintélyt vívott ki a kollégák, tanítványok és szakmai szervezetek körében egyaránt. Egyéniségének legfőbb jellemzői voltak a határozottság, a következetesség, a kellő időben és helyzetben alkalmazott szigor és az ezzel teljes összhangban megnyilvánuló igazságosság és gyermekszerepet. Határozott követelményei voltak, melyeket következetesen megtartott. Minden gyermeken segített, de különös érzéssel és gondnal foglalkozott a tehetségekkel.

Kritikus volt, de senkit nem bántott meg. Embertársai, kollégái, tanítványai pozitív törekvéseit értékelte, a helytelenek kijavítására utat mutatott. Jellegzetes mimikai megnyilvánulása volt, hogy összevonta szemöldökét, és „huncutan” hunyorítva mosolygott szép magas homloka mögött. A jó szándékú szigorúság mellett a végtelen gyermekszerepet és a mély humánus húzódozott meg.

Székelysége legfőbb vonásait büszkén viselte. Éles elméjű volt, lényeglátó gondolatokkal. Feleslegesen nem beszélt. Kissé fanyar, de jó humorát élvezhettük. Mély érzésű, de érzelmeit különösebben nem fitogtató, szabadságszerető, igaz magyar embert ismerhettünk meg személyében.

Nagy tervei voltak a nyugdíjas évekre. Tervezte a munkát saját kedvtelésére, örömére. Tervezte az együttlétet a családdal, de különösen unokáival. A rátört, súlyos betegség azonban könyörtelenül megsemmisítette a szép terveket.

Hű társa, felesége, Ibolya azon a tragikus napon, 2002. január 26-án, ígéretéhez híven megérkezett a klinikára. Férje már nem kommunikált, de ő érezte, hogy várta. Behunyta szemét, és elmondta a Miatyánkot. Mire újra kinyitotta, szeretett férje már nem lélegzett. Csendesen jobblétre szenderült.

Végezetül álljanak itt mementóként, a kiváló barát Kérdő Kálmán, Pálfi Dénes halálára írt nekrológjának utolsó mondatai: *„Pálfi Dénes! Őrizd most odaát a nemes emberséget / Költöztessd fűbe, fába, tavaszvirágba / Érezzünk szüntelen holnapokban is."*

Volt kollégája,
KOVÁCS ANDRÁS tanár
Debrecen

PALOTÁS GYULA (Debrecen, 1934. február 6. – Berettyóújfalu, 2015. december 15.) matematika–fizika szakos általános iskolai tanár, igazgató

„A gyerekeknek inkább példaképre van szükségük, mint kritikusokra.”
(Joseph Joubert)

Debrecenben, a család első gyermekeként látta meg a napvilágot. Édesapja, Palotás Gyula vasutas, édesanyja, Domokos Ibolya a gyermekei nevelésével, házimunkával foglalatzkodott.

Palotás Gyula gyermekkorában igen változatos volt a sok-sok költözés miatt, mert édesapját mint állomásfőnököt többször áthelyezték. Elemi iskoláit Nyíregyházán kívül Oroson végezte, illetve ha az apa munkája más helyre szólította el, a család ott folytatta életét, és folytatták tovább a gyerekek is a tanulmányaikat (Apavára, Nyíregyháza, Győrtelek, Oros, Debrecen, Konyár, Püspökladány). Azután végleg Püspökladányban telepedtek le.

Debrecenben a Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumban érettségizett. Tanári diplomát 1955-ben az Egri Pedagógiai Főiskolán szerzett matematika–fizika szakon.

Már gyerekkorában hozzászokott a munkához, mindenből kivette a részét (vasúti sínek mellett gazolt nyáron, nagyobb korában játékokat készített lombfűrészszel, bababútort, díszeket stb.). Nagyon szerette a természetet. Akkoriban a nyíregyházi Sóstó náddal teli igazi természetes tó volt, ott játszottak testvéreivel, abban fogta a halakat. Ezekről az időkről sokat mesélt, szeretete felidézni gyermekkori élményeit.

Tisztelte, szeretete, testvéreit (Ibolya, Ferenc, Éva). Szülei a szeretetre, a tiszteletre, szorgalomra, becsületességre, a munka szeretetére, megbecsülésére nevelték. Mivel szegényesen éltek, már középiskolás korától kezdve a tanulás mellett diákok korrepetálását vállalta. Az így szerzett pénzből leginkább könyveket vásárolt. Főiskolás korában nyáron fizikai munkát végzett, így járult hozzá szülei anyagi helyzetének javításához.

Életútját pontosabban nem tudná senki más leírni, mint ő maga. Erre a kézzel írott „fogalmazásra” halála után bukkant rá lánya. Nem tudni, mi volt a célja, miért, kinek, hova írta ezt magáról.

*„Palotás Gyula vagyok. A főiskola elvégzése után több iskolában tanítottam matematikát és fizikát: **Furtán, Püspökladányban, Sárrétudvariban, Tetétlenen** (2 évig igazgatóként), végül 1962 augusztusától nyugdíjazásomig, 1995. február 20-ig a **földesi iskolában**.*

Szerettem a munkámat, főleg fizikát tanítottam. Mindig a tanulókísérletezésre fektettem a hangsúlyt. A főiskolás műhelygyakorlati tevékenységet, a nyári szüneteket arra használtam, hogy a tanulók számára kísérleti eszközöket készítsék. Elértem, hogy a tanulók háromfős csoportokban tudjanak kísérletezni. Ezt a munkámat nemcsak az igazgatóm, hanem a járási és megyei szakfelügyelet is elismerte.

Szerettem a gyerekeket, köztük éreztem jól magam. Első perctől aktívan részt vettem az úttörőmozgalomban. Fel sem tudnám sorolni a kirándulások, táborozások, versenyek számát. Elismerésként az itt végzett munkámért minden kitüntetést megkaptam a dicsérettől az Úttörővezetői Érdeméremig. Boldog ember vagyok, mert egész életemben azt csináltam, amit szerettem. Jó érzés, amikor 20–50 éves osztálytalálkozókra volt tanítványaim meghívnak, és szeretettel emlékeznek vissza az iskolában eltöltött évekre.”

Földesre 1962-ben költözött a családja, szeptemberben Palotás Gyula már itt kezdett tanítani, és 1995-ben innen ment nyugdíjba. Kezdetben itt is szaktantárgyait, a matematikát, a fizikát tanította, később a technikaórákon bővítette a gyerekek ismereteit. A tananyagon túl fontosnak tartotta a fizika nagyjai élettörténetének megismertetését. Szinte nem volt olyan osztály, akinek ne olvasott volna Edison életéről *A Menlo parki varázsló* című könyvből.

Részt vett a felnőttképzésben is, évekig tanított a dolgozók általános iskolájában.

A földesi pedagógus kollégákkal szoros, összetartó, baráti kapcsolatot alakított ki. Gyakran szerveztek közös programokat, névnapi összejöveleteket. Ilyenkor legtöbbször nótázásig fokozódott a hangulat, ismerték, kinek mi a nótája, mindenkiét elénekelték. Nagyon szerette Palotás Gyula a vicceket, a közösségekbe vidámságot vitt humorával. Vicceket úgy mesélt, hogy ő saját maga is jól mulatott a poénon, szinte a könnye is potyogott. Sokszor már előre elnevette a lényegét. Volt, hogy a hallgatóság nem is a viccet nevette, hanem azt, ahogy ő kacag. Párjával szerették a társasági életet. Évekig bérletük volt a debreceni Csokonai Színházba, és alapító tagjai voltak a helyi vegyes kórusnak, aktív énekkarosok voltak. Nagyon szerette a magyar nótát. Hallgatta, ha dolgozgatott kint a kertben vagy rejtvényfejtés alatt, pihenés közben, legtöbbször ő is énekelt az előadóval együtt. Talán ennek tudható be, de lehetett szórakozottság is, hogy gyakran utcán menve is dúdolgatott magában.

Nemcsak a tanórán oktatta a diákjait, hanem a szabad idejük hasznos eltöltésében is tevékenyen részt vett különböző szakkörök formájában, és aktívan kivette részét az úttörőmozgalom adta feladatokból is. Fotószakkört vezetett, ahol a fényképezés technikájával, a negatívok előhívásával, a fényképek nagyításával ismertette meg a gyerekeket. Honvédelmi szakkörök alkalmával a honvédelem elméleti rejtelseibe vezette be az érdeklődő gyerekeket, megtanította a légpuska használatát, felkészítette, elkísérte őket versenyekre. Többször értek el diákjai a lövész és az összetett honvédelmi versenyeken országos sikereket.

Országos Úttörő Honvédelmi Verseny 2. helyezett csapata (1973)

Osztályfőnökként rendszeresen vitte osztályát kirándulni, de az úttörőéletben is szervezett vándortáborokat, csoportos üdültetést. Lelkiismeretes munkáját elismerve évekig volt úttörőcsapat-vezető. Törekedett minél változatosabb programokat szervezni a gyerekeknek.

Mint tartalékos hadnagyot nyaranta többször behívták kiképzésre, gyakorlatra, mert mint főiskolát végzett, csak pár hónapot töltött sorkatonai állományban. Aktív tagja volt a Magyar Honvédelmi Szövetség Földesi Szervezetének, szinte minden évben ajándékkal köszönték meg munkáját. Lövészetet vezetett, honvédelmi versenyekre készítette fel a fiatalokat. Nem egy dícséretet, érmet kapott. Büszke volt arra, hogy megkapta a legmagasabb rendű díjat, a *Honvédelmi Érdemérem arany fokozatát*.

Főiskolás korában kezdett udvarolni Tóth Mária Magdolnának. Ő akkor végezte az Óvónőképző Szakközépiskolát Püspökladányban. Ismeretségük gyermekkorukra nyúlik vissza, mert felesége édesapja is vasutas volt. 1956. március 31-én házasságot kötöttek. Jól megértették egymást, harmonikus, boldog, kiegyensúlyozott családi életet éltek. Feleségét egész életében nagyon szerette, tisztelte, sokat besegített neki a házimunkába. Értett a befőzéshez, lekvárkészítéshez, szárasztásba gyúrásához, de ha tyúkot, kacsát kellett kopasztani, abba is be tudott segíteni.

Az volt a mondása: „Minél több dologhoz ért az ember, annál többet ér”. Nagyon iparkodó

családapa volt, plusz munkát vállalt, sokáig dolgozott másodállásban a Hajdú-Bihar Megyei Moziüzemi Vállalatnál, a földesi mozit vezette több évig.

Házasságukból három gyerek született: Mária (1957), Gyula (1960) és János, de Jánost egy napos korában elvesztették. Nagy szeretetben nevelgették gyermekeiket. Arra törekedtek, hogy minél boldogabb gyermekként éljenek. Segítették, támogatták tanulmányaikat, öröm volt számukra, ha sikereket értek el. (Kettőjük közül Mária édesanyja nyomdokait követve óvónői diplomát szerzett.) Örömmel vették tudomásul, hogy gyermekeik felnőtté váltak, és elhagyva a családi fészket, párjukat megtalálva önálló családalapításba kezdtek. Nagy izgalommal várták az unokák érkezését. Lánya két (1979-ben Enikő, 1980-ban Lajos), Gyula egy unokával (1982-ben Mandy) ajándékozta meg őket. Rajongásig, igazi nagypapa módjára szerette unokáit. Minden igyekezetével azon fáradozott, hogy minél több időt töltsön velük. Akármennyi dolga is volt, rájuk mindig szakított időt, leste kívánságaikat, örömmel töltötte el, ha játszhatott velük.

Ahogy múlt az idő, unokái is felcseperedtek, ő pedig elérkezett pályafutása végéhez, búcsút mondott pedagógusi pályájának. 1995-ben kezdte meg nyugdíjas éveit.

Nyugdíjas korában is folytatta megszokott tartalmas életét, szorgoskodott a ház körül, kertészkedett, nevelgette tyúkjait, nyulait, és továbbra is besegített a házimunkába, és gyermekei, unokái kérésének is maximálisan próbált eleget tenni. Boldog volt, hogy részt vehetett unokái házasságkötésének ünnepén, és bearanyozta életét a dédunokák (2008-ban Tim, 2009-ben az ikrek, Dóra és Máté, 2013-ban Balázs, 2015-ben Emma) érkezése.

2005-ben kapta meg *aranydiplomáját*, majd nem sokkal halála előtt 2015 szeptemberében még át tudta venni a *gyémántdiplomát*.

2005-ben, az aranydiploma átvétele után a *Földesi Hírlevélben* egy cikk jelent meg róla, egyik volt tanítványa *Balázsiné Bíró Valéria* írta: „Szerencsésnek mondhatom magam, hiszen fizika- és technikaóráin még én is részt vehettem. Emlékszem, hogy a lányok számára sokszor oly idegen tantárgyat egy-egy vers, dal, esetleg vicc elmondásával próbálta közelebb hozni.

Tanári munkája mellett aktív szerepet vállalt a község közéletében. Az MHSZ keretein belül lövészversenyek szervezője, lebonyolítója volt. Számos megmérettetést készített elő mind a diákok, mind a fiatal generáció részére. Lelkes résztvevője volt a községi falunapok sportrendezvényeinek. A járási úttörőszervezet elnökségi tagjaként az ország különböző pontjaira vitte el táborba tanítványait, életre szóló emlékeket szerezve ezzel az ifjúságnak. Sporttevékenysége mellett alapító tagja volt a községi felnőttkórusnak is, ahol nagyon sokáig nyugdíjasként is énekelt.”

MHSZ kiváló munkáért elismerés (1985)

Megtiszteltetésnek vette Palotás Gyula, ha meghívták az osztálytalálkozókra. Nagyon meglepődött, amikor néhány éve még egy püspökladányi osztályától is kapott meghívót, még ennyi év után sem feledkeztek el róla. Mindegyikre elment, készült rá, fényképeket keresett elő, próbált visszaemlékezni, kiket ismer fel, kihez milyen emlék fűzi. Jót mulatott, ha felelevenítették a diákcsínyeket, amelyeket annak idején nem vett észre, esetleg ha diákjai emlegették azokat a szokásait, amelyeken a tanítványai mulattak egykor.

Bár már gyengélkedett, de még 2015 októberében is elment az „utolsó” osztálytalálkozóra.

Azt, hogy mikor lett beteg, még a közvetlen családtagok sem tudták. Soha nem panaszkodott. Orvoshoz is ritkán járt. Élte a megszokott mindennapi életét. Azt vették csak észre, hogy egyre sűrűbben pihent napközben is, lefogyott, lelassult. Volt, hogy lánya ment hozzájuk, és mivel nem látta kint motoszkálni az udvaron, kérdezte édesanyját: – Apu hol van? – Bent pihen a szobában – mondta édesanyja. Ekkor kezdtek el aggódni. Nagy nehezen beleegyezett, hogy bemenjenek a kórházba kivizsgálásra. Arra azonban senki sem mert gondolni, hogy soha többé nem jön onnan haza. November 23-án befeküdt a kórházba, elkezdték a vizsgálatokat. Az orvosa sejtette, hogy mi áll a betegség hátterében, a CT-vizsgálat eredményéből bebizonyosodott, hogy betegsége annyira előrehaladott, hogy nem sok remény van a gyógyulásra. 2015. december 15-én, kórházba vonulás után három héttel az esti órákban csendesen, örökre megpihent. Lánya, unokája ott voltak élete utolsó perceiben is, méltóképpen el tudtak köszönni tőle.

Nagy úrt hagyott maga után. Nemcsak a család, hanem akik ismerték, szinte megdöbbenve, értetlenül fogadták a hírt. Hihetetlen, hogy aki három héttel azelőtt még az utcán sétálva intézte a bevásárlást, nincs többé. Mindig megmarad emléke, példamutatása pedig örökké emlékeztet bennünket.

Életére nagyon találóak *Clarence B. Kelland* sorai: „*Apukám sohasem mondta el nekem, hogy hogyan kell élni, egyszerűen csak élt, és hagyta, hogy nézzem.*”

Lánya,
DUDÁS LAJOSNÉ PALOTÁS MÁRIA óvónő
Földes

DR. PAPP FERENC (Budapest, 1930. szeptember 19. – Budapest, 2001. április 5.) egyetemi tanár, akadémikus, nyelvész, a Debreceni Egyetem díszdoktora

Apja, Papp Ferenc geológus, hidrológus, a Budapesti Műszaki Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára, anyja, Dózsa Margit középiskolai tanár volt.

1952-ben házasságot kötött a középiskolai tanár Pátkai Máriával. Gyermekük: Ferenc és Mária.

Papp Ferenc a Budapesti Tanárképző Főiskola Gyakorló Gimnáziumában érettségizett. 1948 és 1951 között Eötvös-kollégista volt. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen francia, illetve orosz szakos tanári diplomát szerzett.

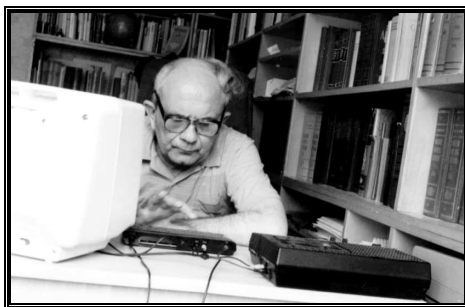
Az **ELTE oroszisztikai intézetének** (Lenin Intézet) tanársegédje, majd 1953 és 1956 között a Magyar Tudományos Akadémia aspiránsa. 1956-tól 1985-ig a **debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Szláv Filológiai Intézetében** oktató, adjunktus, docens, egyetemi tanár, a **Szláv Nyelvészeti Tanszék** vezetője. 1977 és 1982 között – debreceni feladatkörének ellátása mellett – a **nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola Nyelvi Intézetének** a vezetője, 1982 és 1985 között a **budapesti Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Nyelvészeti Intézetének** vezetője. 1985-től 1988-ig az **ELTE Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékének** vezetője, ezzel párhuzamosan, illetve vezetői megbízatásának lejártá után is nyugdíjazásáig, 2000-ig a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének kutató professzora, tanácsadója. A Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, a magyarországi oroszisztika egyik meghatározó egyénisége.

A tudós emlékét a közreadott művei, találmányai, alkotásai, végső soron a tudománytörténet lapjai őrzik. A tanár emléke tanítványai szívében él tovább. A tudományszervezőre, a tudományos élet részterületeinek irányítójára munkatársai emlékeznek. Az emberre mindazok, akik szerették: a családtagok, a rokonok, a barátok, mindazok, akik kapcsolatba kerültek vele.

Papp Ferenc a magyar és orosz nyelv törvényszerűségeinek vizsgálata révén, az általános és alkalmazott nyelvtudomány területén alkotott maradandót. Sokirányú érdeklődése, a folytonos tudományos kíváncsiság, amely jellemezte, mindig újabb és újabb kérdések vizsgálatára ösztönözte. Ennek eredményeként életműve színes és sokrétű, ugyanakkor azonban markánsan kirajzolódnak azok a vonulatok is, amelyek hosszú éveken keresztül, sőt egész életében foglalkoztatták őt.

A tizenharmadik században élt nagy orosz tudósról, Mihail Vasziljevics Lomonoszovról és a tizenhetedik században élt magyar protestáns teológusról, filozófusról, nyelvészről, a kalandos életű Kalmár Györgyről írt műveiben Papp Ferenc a magyarok és az oroszok, az oroszok és a finnugor népek egykori kapcsolódási pontjait és az egymástól gyökeresen különböző nyelvek találkozásából adódó következményeket vizsgálta. A témakör iránti érdeklődése tartósságát bizonyítja, hogy az első dolgozatot Lomonoszovról 1957-ben jelentette meg, de például 1983-ban is olvashattunk tőle egy orosz nyelvű értekezést *M. V. Lomonoszov magyar ismerőse Marburgban* címmel, 1995-ben pedig a Magyar Tudomány tizenötödik évfolyamában jelent meg írása *Lomonoszov és a magyar nyelv* címmel. E dolgozat újbóli közreadásakor teszi fel Tóth Etelka a következő kérdést: „Miért lehetett olyan fontos Papp Ferenc számára Lomonoszov?” Válasza így hangzik: „Talán mert bizonyos tekintetben hasonlítottak egymásra: mindketten polihisztorok voltak, legalábbis ami a nyelvészetet illeti. Papp Ferenc számára a diakrónia éppen olyan »ügy« volt, mint a szinkrónia. A magyar nyelv »ügye« pedig, amint ezt sok más között a Lomonoszov-tanulmány is bizonyította, minden tekintetben jelen volt a tudós életében.”

A „Lomonoszov kérdéskör” tehát sok-sok éven át foglalkoztatta Papp Ferencet, még akkor is, amikor már „a matematikai módszerek alkalmazásának lehetőségei a nyelvtudományban” kerültek érdeklődésének középpontjába. Hogyan lehet a matematikai módszereket a nyelvtudományban alkalmazni? Hogyan lehet a számítógépet a nyelvtudomány egyes kérdéseinek megoldására felhasználni? Megoldható-e, és ha igen, hogyan oldható meg a fordítás az egyik nyelvről a másik nyelvre a számítógép segítségével? Ezek igen izgalmas kérdések voltak az ezerkilencszázhatvanas évek elején, közepén. Akkor, amikor egy számítógép – legalábbis a mi világunkban, Közép- és Kelet-Európában – még szobányi nagyságú volt, és a nagy adathalmazok feldolgozása lyukkártyarendszerrel történt. Papp Ferenc érdeme e területen nemcsak az volt, hogy nagyon korán felismerte a gép hasznosításának a lehetőségét, hanem az is, hogy az alapvető matematikai fogalmakat érthetővé tette a nyelvészek számára.

Munka közben

Kiefer Ferenc így ír erről: „A hatvanas évek első felében (...) nem volt olyan nyelvészeti összefüggés vagy konferencia, ahol a »kód« fogalma ne került volna szóba. De Papp Ferenc volt az első, aki szellemes cikkében a

matematikainál sokkal általánosabb kontextusban és mindenki számára érthető módon nyelvészeti folyóiratban írt róla. Az »algorithmus« fogalma is ismert volt a matematikusok előtt, de Papp Ferenc volt az, aki a fogalmat mindennapi gondolkodásunk számára élvezetes, színes cikkében hozzáférhetővé tette.”

Papp Ferenc azonban nem elégedett meg fogalmak értelmezésével, elméleti kérdések tisztázásával. Igazán fontosnak azt tartotta, hogy a számítógép nyújtotta lehetőségeket a nyelvészek a gyakorlatban is hasznosítsák. Már 1966-ban foglalkozott a magyar szókincs törzsanyagának lyukkártyarendszerű feldolgozásával. 1969-ben jelent meg *A magyar nyelv szóvégmutato szótára*, amely szótárt a nyelvészek mind a mai napig haszonnal forgathatják, és mintaként szolgált több úgynevezett konkordanciaszótár elkészítéséhez. 1974-ben *Ady Endre összes költői műveinek fonémastatisztikája* című kiadvány látott napvilágot, amelyet később számos – más szerzőktől származó, de Papp Ferenchez köthető – költői nyelvi szótár követett.

1975-ben jelentette meg Papp Ferenc nagy összegző művét: *A magyar főnév paradigmatisztikus rendszere. (Leírás és automatikus szintézis)* című értekezését. Az említett munkák a számítógép gyakorlati alkalmazása nélkül nem jöhettek volna létre. 2000-ben a MTA Nyelvtudományi Intézetében kiadott *A debreceni thésaurusz* című „memoár”-ban Papp Ferenc több mint egy nyomtatott oldal terjedelemben határozza meg a DT fogalmát. Nem idézhetjük az egész oldalt, de néhány sort érdemes kiragadni a szövegből. Ezek a sorok talán megvilágítják Papp Ferenc „számítógépes munkásságának” legmaradandóbb érdemét: „... a DT az első kísérlet a magyar szókincs lexikográfiai törzsanyagának (az Ért. Sz. némileg a SzófSz.-al – kiegészített és explicitté tett) adatbankszerű feldolgozására. (...) Készült Debrecenben a hetvenes évek első felében; legfontosabb eredményeinek első publikálásai ettől kezdődően mintegy évtizedig tartottak. Nem a mai értelemben vett számítógépes munka, hanem a számítógéppel alátámasztott hagyományos nyelvészeti kutatások egy korai megnyilvánulása.”

Lomonoszov, a magyar nyelv, számítógép – ezekkel a kulcsszókkal nagyon tömören jellemezhetjük Papp Ferenc tudományos munkásságát. Ami azonban kimaradna ebből a jellemzésből: Papp Ferenc a magyarországi russzisztika meghatározó egyénisége. Számos dolgozatot írt az orosz nyelvről, az orosz nyelv tanításáról. 1969-ben első kiadásban megjelent Bolla Kálmánnal és Páll Ernával írt *Курс современного русского языка* című könyv, melynek szerkesztője is volt, és amelyet az orosz szakos tanárok, diákok talán mind a mai napig csak *kursz*-ként emlegetnek, valamint az 1979-ben napvilágot látott *Könyv az orosz nyelvről* című műve, a magyarországi russzisztika örökbecsű darabja.

A kurszban a szerzők – Papp Ferenc írta a terjedelmes morfológiai részt – a generatív grammatika elméletére támaszkodva teljesen új módon írták le az orosz nyelv „működését”. A *Könyv az orosz nyelvről* laikusok számára készült. Ma is élvezetes olvasmány lehet minden érdeklődő számára, mert nagyon közvetlen stílusban, könnyen érthető, szellemes módon mutatja be az orosz nyelv rendszerét. Ugyanakkor mintegy bizonyíték Papp Ferenc „polihisztor” voltára, mert a könyv bevezeti az olvasót az orosz gesztusok, hagyományok, szokások és az orosz irodalom világába is.

Papp Ferenc munkásságát nemcsak Magyarországon, hanem a Szovjetunióban, Oroszországban is széles körben ismerték, ismerik, elismerték, elismerik. Ennek bizonyítására idézek egy kis anekdotát a *Könyv Papp Ferencnek* című kiadványból: „Tudományos diákköri konferencián vesznek részt a hetvenes évek elején a magyar diákok a vlagyimiri főiskolán. Az egyik leány a russzisztika magyar »klasszikusainak« munkásságát elemzi dolgozatában. A felolvasást tisztes érdeklődéssel hallgatják a diákok és a tanárok. A végén azonban megszólal a »Littak« (’irodalmi fakultás’, tehát nem a magyar diákokat oktató egység – Székely Gábor) egyik idős professzora: »Hát Papp Ferenc hol maradt?«”

Vannak tanárok, akikről a diákok körében legendák születnek. Papp Ferenc ezek közé a tanárok közé tartozik. Édesapja annak idején a műszaki egyetemen nemcsak geológia szakos hallgatóknak, hanem általános mérnök hallgatóknak is tartott előadásokat. Olyanoknak, akiket nem különösebben érdekeltek a földtörténeti korok rejtelmek. Egyik volt hallgatója, aki ebbe a körbe tartozott, sok-sok évvel a diákévek után is úgy emlékezett az idősebb Papp Ferenc professzorra,

hogy „képes volt az olyan unalmas témákról, mint a földtörténeti korszakok, nagyon érdekfeszítő, figyelemfelkeltő, érdekes előadást tartani”. Úgy tűnik, Papp Ferenc azt a képességet, hogy mindenről lehet érdekes dolgokat mondani, édesapjától örökölte. Képes volt arra is, hogy a „száraz” orosz leíró nyelvtant – ha nem is mindenki számára – érdekessé tegye.

Diákjaival kapcsolatban két szempontot különösen fontosnak tartott. Arra törekedett, hogy az érdeklődő fiatalokat lehetőség szerint már az egyetemi évek alatt bevonja a tudományos munkába. A *magyar nyelv szóvéggmutató szótára* elkészítésében például 11 egyetemista is részt vett. Neveik – természetes módon – olvashatók a szótár társszerzőinek névsorában.

Arra is nagyon ügyelt, hogy megbecsülje kiemelkedő tanítványai teljesítményét. Idézzünk fel ezzel kapcsolatban is egy rövid történetet: *„Alapvizsga után először találkozunk a harmadéves hallgatók kollokviumon Papp Ferencel. Úgy tűnik, simán folynak a vizsgák, amikor a harmadik felelet után Papp Ferenc szó nélkül feláll, és gyors léptekkel elhagyja a szobát. Mindenki benéző a vér. Pár perc múlva visszatér. Kezében két vékonyka füzet. »Önök nagyon szépen vizsgáztak« – nyújtja át dolgozatának dedikált példányait egy fiúnak és egy lánynak.»*

Papp Ferenc akadémiai székfoglaló előadását 1986-ban *Alkalmazott nyelvtudomány* címmel tartotta. Talán ezzel kapcsolatban térhetünk át tudományszervező tevékenységére.

Egy időben elnöke volt a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvészeti Munkabizottságának, illetve a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság egyik szakosztályának. Tudományszervezőként valóban országos hírnevet azonban a Debreceni Russzisztikai Napok szervezésével szerzett magának. A hetvenes és nyolcvanas években ez a rendezvény minden évben megmozgatta a magyarországi russzisztika világát. Az általában három napos konferencián számos előadás hangzott el a legváltozatosabb témakörökben. A tudományos eszmecserén kívül ezeknek a konferenciáknak volt még egy nagyon pozitív hatásuk. A rendszeresen előadást tartó kollégák megtanulták, hogy a 20 perces előadás húsz percig tart, nem pedig harminc percig, vagy éppen másfél óráig. Papp Ferenc ugyanis elnökként kíméletlenül „lecsengette” legendás japán csengőjével azt, aki egyetlen perccel is túllépte a megszabott határidőt.

A nyolcvanas évek második felében Papp Ferenc kezdeményezte az alkalmazott nyelvészeti konferenciák szervezését. Miközben a debreceni russzisztikai napokat az utódok még sok éven át megszervezték, évente – immár különböző színhelyeken – alkalmazott nyelvészeti konferenciák rendezésére is sor került. E „mozgalom” eredményeként jött létre a MANYE, a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete, melynek vezetésében Papp Ferenc – betegsége következtében – már csak rövid ideig tudott aktívan részt venni. Az immár negyed százada létező egyesület Szépe György, majd Klaudy Kinga, jelenleg pedig Prószéky Gábor elnöki, illetve Szöllősy-Sebestyén András áldozatos főtítkári munkásságának eredményeként végzi azt a munkát, amelynek elindítója Papp Ferenc volt. Papp Ferenc professzor úr emlékét őrzi a Papp Ferenc Baráti Kör is.

Emléktábla

És álljon itt még egy idézet Papp Ferencről, a tanítványokról, a családról: „Papp Ferencet tanítványainak mindig az egész személyisége érdekelte. És az ő családi élete, otthona sem volt elzárva előlünk. Felesége, Marika és gyermekei, kis Marika és Feri (...) a mi életünknek is részei lettek. Sosem felejttem el, milyen kellemes meglepetéssel fedeztem fel a második vagy harmadik Russzisztikai Napokra való meghívóban Papp Ferenc személyes meghívóját otthonába. Ez nemcsak akkoriban volt szokatlan, de a magánszféra szentségét talán túlságosan is őrző társadalmunkban ma is az. Megtiszteltetés volt ez a meghívás, bizalom, befogadás, egy jövődől izgalmas együttműködés ígéréte.”

Papp Ferenc életének utolsó szakaszában, különösen az utolsó tíz évben beteg volt. Feleségének türelmes, mindent neki alárendelő gondoskodása nélkül már nem tudott volna létezni. A betegség azonban nem apasztotta el az emberek és a tudomány iránti érdeklődését. Szívesen és örömmel fogadta azok látogatását, akik barátokként megmaradtak számára ebben a nehéz időszakban. Továbbra is jártak neki a magyar és idegen nyelvű szakfolyóiratok. A bennük megjelenő újdonságokat talán életének utolsó napjáig figyelemmel kísérte, és a szakmabeli látogatótól szenvedései közepette sem felejtette megkérdezni: „Olvastad már...? Mi a véleményed...?”

Források:

- Könyv Papp Ferencnek. (Tanulmánygyűjtemény Papp Ferenc 60. születésnapjára). (Szerkesztette Hunyadi László, Klaudy Kinga, Lengyel Zsolt, Székely Gábor) Debrecen, Kossuth Lajos Tudományegyetem, 1991.
- Papp Ferenc akadémikus 70. születésnapjára. (Szerkesztette: T. Molnár István és Klaudy Kinga) Debrecen, a Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója, 2000.
- Papp Ferenc olvasókönyv. (Papp Ferenc válogatott nyelvészeti tanulmányai). (Szerkesztette: Klaudy Kinga). Budapest, Tinta Könyvkiadó, 2006.

DR. SZÉKELY GÁBOR professor emeritus
Nyíregyháza

DR. PAPP IMRE (Tiszaroff, 1948. szeptember 4. – Debrecen, 2015. október 9.) gazdaság- és társadalomtörténész, egyetemi tanár

Papp Sándor agronómus és Péter Gizella hetedik gyermekeként született. Édesapját hatéves korában elvesztette.

Általános iskolai tanulmányait Tiszaroffon, középiskolai tanulmányait a kisújszállási Móricz Zsigmond Gimnáziumban végezte. 1973-ban szerezte meg történelem–földrajz szakos diplomáját az akkori Kossuth Lajos Tudományegyetemen, ahol a Történelmi Intézetben előbb tanársegédként, majd adjunktusként, docensként, végül professzorként folytatta oktatói-kutatói munkásságát.

Ugyancsak 1973-ban kötött házasságot Fülöp Máriával. Két gyermekük született: Balázs (1977) és Nóra (1980).

Diplomája kézhezvétele után négy évvel avatták egyetemi doktorrá. Ezt másfél évtizedes kitartó kutatómunka után követte a kandidátusi fokozat megszerzése 1992-ben. 2002-ben habilitált, majd 2004-ben nyerte el az akadémiai doktori címet.

Papp Imre nagyon hamar rátalált fő kutatási területeire: az újkori francia mezőgazdaság és agrártársadalom, valamint a nemesség történetére. Kiváló alkotó volt egy olyan tudományterületen, az egyetemes történetben, amelyet nem sokan művelnek Magyarországon. Tanítványai nem véletlenül nevezték „a francia história magyarországi nagykövetének”.

Az, hogy mi vonzotta az agrárvilág kutatásához, világosan kiderül, ha figyelembe vesszük, hogy egy Tisza-menti kis településről került a debreceni egyetemre, ahol igen erős volt a Szabó István-iskola hatása, tanárai közül többen (Rácz István, Szendrey István, Orosz István) agrártörténészek voltak.

Kötelességtudatával munkatársai példaképe volt. Szerénysége, kapcsolatteremtő ereje miatt nemcsak kollégái, de hallgatói számára is olyan embernek mutatkozott, akiből áradt a szeretet, a humánus. Hallgatói mind a graduális, mind a posztgraduális képzésben csodálták teherbíró képességét, széles körű tájékozottságát, segítőkészségét.

Könyvei közül a Nagy Károlyról szóló (*Nagy Károly és kora*) valójában a középkori történelem oktatását segítette elő. Saját vallomása szerint célja az volt, hogy bemutasson a korai középkorból egy olyan történeti személyiséget, akinek nagy szerepe volt az európai szisztéma, a civilizáció és a politikai berendezkedés, de a társadalmi berendezkedés kialakításában is.

Másik általa írt életrajz XIV. Lajosról szól (*A Napkirály. XIV. Lajos élete és kora*). Hasonló célok ebben is felismerhetők, de a társadalomtörténeti érdeklődés, a korrajz itt is erőteljesebben jelentkezik a politikai történetben.

Az 1990-es évek végén jelent meg a 19. századi francia mezőgazdaságról szóló könyve (*A francia mezőgazdaság a 19. században*), amely teljes vértetben mutatta meg Papp Imrét, az agrártörténet kutatóját. Nemcsak a viszonyítási alapnak tekinthető 18. századi francia mezőgazdaság helyzetét vázolja fel avatott tollal, de számba veszi a 19. századi átalakulás, az „új mezőgazdaság” létrejöttének feltételeit is. A kötet arra teremtett lehetőséget, hogy a mezőgazdaság tökéletes átalakulását vizsgálva ne csak Angliát tekintsük viszonyítási alapnak, de egy kontinentális országot is.

A francia nemesi társadalomról szóló monográfia (*A francia nemesi társadalom a 18. században*), amelynek alapját akadémiai doktori értekezése alkotta, a társadalomtörténet területén tesz lehetővé hasonló összehasonlítást. Papp Imre kimutatta, hogy a francia nemesség már a 18. század során jelentősen átalakult, feltöltődött olyan elemekkel (pénzügyi, parlamenti arisztokrácia stb.), amelyeknek nem sok közül volt a középkorból örökölt francia nemességhöz. A nemesség beépülése az új polgári társadalomba nemcsak Angliától, de a kontinens más országaitól is eltérő formában ment végbe.

A fentiekén túl több tucat tanulmányban elemezte a hagyományos és az átalakuló francia mezőgazdaság és agrártársadalom helyzetét. Elemzéseiből nem hiányzott az európai jelentőségű francia szőlőtermelés. Áttekintette a 18. századi franciaországi bortermelést és -fogyasztást, a bortermelés szerkezeti változásait a 19. században, az egész Európára hatással levő francia bor-exportot, a szőlőtermelés helyzetét a filoxéravész után vagy a tokajhoz hasonlított francia borok történetét.

Papp Imre tevékenységét több kitüntetéssel is elismerték. 1989-ben *miniszteri dicséretben* részesült, 1998-ban három éves *Széchenyi István professzori ösztöndíjat* nyert, 2007-ben pedig megkapta a *Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kara emlékérmét*.

Kollégái, barátai és tanítványai 65. születésnapja alkalmával ünnepi kötetel köszöntötték („*A francia história hazai nagykövete.*” Debrecen, 2013.)

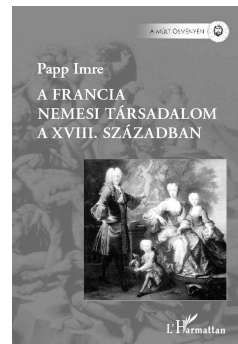
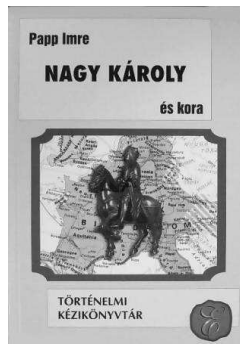
Oktatói-kutatói munkásságán túl számos szakmai megbízatást teljesített: volt az MTA Történettudományi Bizottság tagja, MAB külső szakértő, a Debreceni Egyetem (DE) BTK tudományos dékánhelyettese 2001–2007 között, a BTK Tudományos, Doktori és Habilitációs Tanács társelnöke 2001–2007, valamint a Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola vezetője 2010–2015 között, az *Agrártörténeti Szemle* szerkesztője, a *Klió* történelmi szemléző folyóirat főszerkesztője 2002-től, a *Világtörténet* című folyóirat szerkesztőbizottsági tagja, a *Történelmi Tanulmányok* (DE Történelmi Intézet folyóirata) szerkesztőbizottsági tagja, az 1990–2005 között működő Ady Endre Akadémia történelem-művelődéstörténet szekciójának vezetője.

Egyik kezdeményezője, illetve aktív résztvevője volt annak a sokrétű kapcsolatrendszernek, amely a DE BTK és a franciaországi Clermont-Ferrand-i Egyetem bölcsészettudományi kara között 1992 óta működik. Számos közös konferencia, tanulmánykötet, doktori hallgatók képzése jelzik az együttműködés jelentőségét.

Papp Imre összesen 113 tudományos közleményt jelentetett meg magyar, illetve francia nyelven, köztük öt monográfiát. Szerzője, illetve szerkesztője volt több egyetemi tankönyvnek és tanulmánykötetnek.

Önálló kötetei:

- *A Napkirály. XIV. Lajos élete és kora.* Budapest, Kossuth Kiadó, 1989.
- *Nagy Károly és kora.* Debrecen, Csokonai Kiadó, 1997.
- *A francia mezőgazdaság a 19. században.* Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 1997.
- *A francia nemesi társadalom a 18. században.* Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2005.
- *Agrár- és társadalomtörténeti tanulmányok a 18. századi Franciaországról.* Debrecen, Debreceni Egyetem Történelmi Intézete, 2016 (posztumusz)

Hitelesítő források:

- <http://www.doktori.hu>
- <https://vm.mtmt.hu/www/index.php>
- „A francia história hazai nagykövete”. Ünnepi kötet Papp Imre 65. születésnapjára. Debrecen, 2013. 11–12. (Előszó)
- *Agrár- és társadalomtörténeti tanulmányok a 18. századi Franciaországról.* Debreceni Egyetem Történelmi Intézete, Debrecen, 2016. 7–10. (Előszó) és 367–375. (Publikációs lista).

DR. OROSZ ISTVÁN *akadémikus, professor emeritus*
és DR. GYÖRKÖS ATTILA *egyetemi adjunktus*
Debrecen

PETRÓ JÓZSEF (Nagyhalász, 1925. január 2. – Nyíregyháza, 2015. február 21.) tanító, tagiskola-vezető

Paraszti családba született, két nővére és egy húga volt. A szorgalmas, becsületes szülők igyekeztek nagy szeretetben nevelni és a megélhetéshez előteremteni mindent a család számára. A mások iránti tiszteletre és segítségre oktatták a négy gyereket. József már kiskorában is sokat segített a ház körüli teendőkben. Mindenben meglátta a jót és a szépet, s ezt nagyobb korában megörököltette a képein is.

Az elemi iskola 6 osztályát a helyi – homoktanyai – iskolában végezte. Már itt is kitűnt szorgalmával, jó magaviseletével. A játszások helyett inkább elmerült a könyvek olvasásában, vagy rajzolgatott. Az elemi elvégzése után a tanító bácsija többször is elbeszélgetett a szüleivel, engedjék továbbtanulni a fiukat. Végül megszületett a döntés: „Menjen a fiú továbbtanulni!”

József a polgári iskolai tanulmányait Dombrádon végezte. Reggelente kerékpárral járt be Nagyhalászba (8 km), onnan kisvonattal Dombrádra. Mindennap reggel oda, délután vissza. Télen-nyáron, hóban, esőben, sárban. Este otthon a petróleumlámpa fénye mellett tanult a családdal közös helyiségben.

A polgári elvégzése után sikerült bejutnia Nyíregyházára a tanítóképzőbe. Az embert próbáló bejárási nehézségek ezzel nem szűntek meg, csupán csak változtak. Ekkor reggelente gyalog ment Kótajba (6 km), onnan a kisvonattal Nyíregyházára, majd haza. Ilyen körülmények ellenére sem hiányzott egyetlen napot sem. Az utolsó évben sikerült bejutnia a kollégiumba. Ekkor már minden idejét csak a tanulásra fordíthatta. 1946-ban végzett.

Első évben az idős, betegeskedő tanító bácsiját helyettesítette – bérezés nélkül – ezzel hálálva meg, hogy egyengette a jövőjét. 1947-ben kinevezést kapott a nyugdíjba vonult tanítója helyére a *Nagyhalász-Homoktanya* iskolájába. Az első években osztatlan hat osztályt tanított egyedül, 86 tanulót. Majd az általános iskola 8 osztályának bevezetésével alsó négy és felső négy osztályra tagolódott az iskola. A felső négyet ő tanította, míg az alsó négyet odahelyezett tanítók 1958-ig. Ezek a tanítók cserélődtek, de ők is ott laktak a szolgálati lakásban.

A homoktanyai iskola udvarán (1957)

Az addigi elavult fegyelmezési módszer helyett szép szóval, rábeszéléssel igyekezett a gyerekek lelkivilágára hatni. A tanítási órák után sok korrepetálással próbálta felzárkóztatni a tanulásban lemaradt gyerekeket. Sokszor elment a problémás gyerekek szüleihez. Elbeszélgetett velük a tanulás fontosságáról. Látták a szülők, hogy valóban a gyermekeik szebb jövőjét szeret-

né megalapozni. Nagyon sokszor eredményes volt ez a törekvés, mert jobban odafigyeltek gyermekeik tanulására, javultak is az eredmények.

A tanítási évei alatt többször kapott szakfelügyelői látogatásokat. Csodálattal adóztak a jó eredmények láttán, amelyet természetesen jegyzőkönyveztek is.

A 39 év alatt sok tanítványának sikerült továbbtanulni: tanítók, tanárok, mérnökök, ápolók, jó szakmunkások lettek belőlük.

1950-ben megnősült. A szomszédos tanyán lakó tanítónő lányát vette feleségül. 1958-tól 1978-ig már ketten voltak az iskolában, majd a feleségét kinevezték Nagyhalászbába, az anyaiskolába igazgatóhelyettesnek. Ekkor a felső tagozatot körzetesítették, így az alsó tagozatot Petró József tanította egyedül.

1979-ben Nyíregyházára költöztek, innen járt ki Petró József naponta autóbusszal 1986-ig, nyugdíjazásáig. A tanítás mellett ő volt a helybeliek segítő „tanító bácsija”. Sokszor felkeresték tanácsért, hivatalos ügyekben eljárni, kérvényt íratni. A madarak és fák napját a szomszédos iskolával közösen tartották. Karácsonykor és tanév végén műsorokkal készültek, a szülők nagy örömmel jöttek ezekre az előadásokra. Komolyabb színdarabokat is betanított, és az itt befolyt összeget a karácsonyi kiadásokra fordította.

Az iskolában az ifjúsággal együtt színpadot épített, hogy az előadások jobban láthatók legyenek. Eléje a függönyt az előadásokon befolyt összegből vették. A színpadi háttérrel és a díszleteket mindig ő festette.

Hazánk megismerésére 2-3 napos kirándulást szervezett többször is a gyerekek és szülők részére. A tanyán élőknek ez óriási élmény volt, hiszen sokan – még a felnőttek közül is – csak ekkor láttak először hegyet, folyót, fürdőt, cseppkőbarlangot, nagy városokat. Sokat foglalkozott a végzett fiatalokkal is. Vasárnaponként az iskolában szórakozási lehetőséget teremtett nekik: sakkozás, zenehallgatás, asztaliteniszezés. Ez jó lehetőség volt kocsmázás helyett.

A fiatalsággal való törődés mellett sokat harcolt – mint tanácsstag – azért, hogy a tanyán élők is emberibb körülmények között élhessenek. Végül sikerült elérnie, hogy télen a hófúvásos, nyáron a tengelyig érő homokos út helyett szilárd burkolatú út készüljön Homoktanyán. Buszfordulót is csináltak. Bejárhattak az autóbuszok, nem kellett egy kilométert gyalogolni a betegeknek, öregeknek. Bevezették a villanyt is. Leírhatatlan volt mindenki öröme, amikor kigyúlt a fény, és így megszűnt a petróleumlámpás korszak. Megjelentek a televíziók, közelebb került a kultúra. Mosógép, villanyvasaló, hűtőszekrény könnyítette a házimunkákat.

A tanítás és a sokirányú társadalmi elfoglaltság mellett azonban mindene a családja volt. Nagy volt a boldogsága, mikor 1951-ben megszületett lányuk, Ágnes, majd 1953-ban fiuk, László. Ágnes gyógyszerészi analitikai szakasszisztens, László Nagyhalász város általános iskolájának igazgatója. Hat unoka és három dédunoka tette még boldogabbá életét.

Megmagyarázhatatlan az a kölcsönös tisztelet és szeretet, amely közte és a tanyasi szülők, illetve a tanítványai között volt. Haláláról értesülve mindnyájan az iskolában gyűltek össze, itt emlékeztek meg munkásságáról, és vettek búcsút a volt tanító bácsijuktól.

Egykori tanítványuk, *Nagy Zoltánné Lukács Anikó* így emlékezik a Petró tanító házaspárra. *Az én tanítóim* című írásában: „1962-ben kezdtem el iskolába járni, itt a Homoktanyán. Az első nap bizony félve indultam el, jó hogy édesanyám elkísért az iskolába, de a félelem hamar elmúlt, amikor Petró Józsefné, Katika néni mosolyogva, szívesen fogadott bennünket, elsősöket. Az első négy osztályt ő tanította, mert összevont iskola volt a miénk. Ő tanított meg írni, olvasni, számolni az ő fáradhatatlan türelmével. Volt, amikor a férje, Petró József jött be helyettesíteni, ő tanította a felsősöket. Így mire az ötödik osztályba léptünk, már jól ismertük őt. Ő is végtelen türelmes volt hozzánk, és nagy-nagy mókamester. Még a gyenge képességű gyerekekből is kihozta a maximumot, hol viccelődve, hol szigorúan, de mindenkinek tanulnia kellett, hisz harminc-negyven gyerek járt a felső osztályokba. Mi lányok nagyon szerettünk beszélgetni, »különösen« az órákon, hogy a fiúk se maradjanak le, ők is rosszkodni kezdtek. Ilyenkor kellett, hogy Petró tanító bácsi megmutassa a szigorú oldalát is, hogy a tanulás folyamatosan menjen. De ha jó kedve volt, a virágok latin nevét is megtanította nekünk, mert sok-sok virág volt az iskolában. Szerette a tanítványait, és mindent megtett értük. A nyolcadikosokat felkészítette a továbbtanulásra.

Igyekezett, hogy minden tanulójának legalább szakmája legyen, ha nem is mehetett gimnáziumba. Nagyon összehozta a gyerekeket és a tanyasi embereket is. Minden karácsonykor szerepet, verset tanított be nekünk, amelyet mi elő is adtunk az iskola színpadán. Ilyenkor a tanya apraja-nagyja ott szorongott, hogy láthassa a műsort, és így volt ez évzárókor is. Még arra is volt ideje tanító bácsinak, hogy megnézzék, hogyan megyünk hazafele az iskolából: szépen kettessel sorban és mindenkinek köszönünk-e, mert ha nem így volt, másnap jött a számonkérés.

Még most, hatvanévesen is nagy szeretettel gondolok Petró tanító bácsira és feleségére, Katika tanító nénire, akik a tanítás mellett még kirándulni is elvittek bennünket minden nyáron. Pedig akkor még nem volt számítógép, se okos telefon, mégis mindent megszerveztek időben, hogy eljuthassunk Aggtelekre, Lillafüredre, Hortobágyra és még sorolhatnám. Mi szegény tanyasi gyerekek másképp nem láthattuk volna ezeket a csodálatos helyeket.

Amikor már az ibrányi gimnázium tanulója voltam, az osztályfőnök megkérdezte, melyik iskolából jöttem. Amikor azt válaszoltam, hogy Homoktanyáról, azt felelte, hogy te tartani is fogod a szintet. Petró tanító bácsi keze alól kikerülő gyerekek mind a megérdemelt jegyet kapták, nem számított, melyik gyereknek mit dolgoztak a szülei, csak a tudás számított. A Petró házaspárnak ilyen jó híre volt Nyíregyházán, Ibrányban és a többi felsőoktatási intézményben is. Bár Petró bácsi meghalt, de legendás híre örökké élni fog nemcsak Homoktanyán, hanem a környéken is."

Lelkiismeretes, becsületes, családját, munkáját szerető, odaadó, igaz ember volt Petró József. Hiánya nem pótolható!

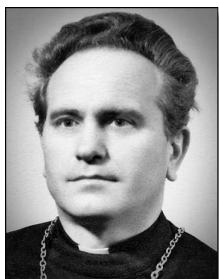
Jó munkája elismerésül a következő kitüntetések kaptak:

- * Munka Érdemérem (1954)
- * Kiváló Úttörővezetői munkáért (1961)
- * Úttörővezetői Érdemérem (1976)
- * Kiváló Pedagógus (1981)
- * Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1985)
- * Kimagasló közalkalmazotti munkáért kitüntetés (2005)

Felesége,
PETRÓ JÓZSEFNÉ PAXNER KATALIN
Nyíregyháza

DR. PREGUN ISTVÁN (Fábiánháza, 1943. július 27. – Nyíregyháza, 2006. december 13.)
görögkatolikus pap, teológiai tanár, főiskolai rektor, egyházmegyei főhelynök

A fábiánházi görögkatolikus parókusnak, Pregun Dezsőnek és feleségének, Verdes Katalinnak öt gyermeke született: László, István, Katalin, Márta és Éva. Ez a család volt István papi hivatásának stabil bázisa és lelki inspirációinak fundamentuma. De génjeiben hordozta a pedagógushivatást is, amelyet nemcsak édesapjától örökölt, hanem anyai nagyapja és nagynénjei tanítói múltja is erősített.

Általános iskolai tanuló Fábiánházán volt, majd édesapja újabb szolgálati helyén, Nyírlugoson. A jó tanuló, szorgalmas diák követte László bátyját Pannonhalmára, a Bencés Gimnáziumba. A bencés atyák lélekitöltő és pedagógiai hatása gyökeresen járult hozzá, hogy az 1961-es érettségije után Budapesten, a Központi Papnevelő Intézetben, illetve a Hittudományi Akadémián folytassa teológiai tanulmányait Dudás Miklós hajdúdorogi megyéspüspök kispapjaként. 1967-ben szerzett diplomát.

Felszentelése előtt a keleti szertartású papság családosi állapotát választotta. Feleségével még diákkorában, Nyírlugoson ismerkedett meg, aki a helyi gyógyszerár asszisztense volt. Báncsi Margit később Budapesten a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Gyógyszerészeti Karának hallgatója lett. Így találkoztak több év után ismét.

A szeminárium rendje szerinti délutáni sétákon és egyéb rendezvényeken egyre gyakrabban találkoztak, és az őszinte barátság tiszta, mély szerelemben teljesedett ki. A VI. éves teológus- és a IV. éves gyógyszerészhallgató a házasságkötés mellett döntött. 1967. augusztus 7-én István diakónussá szentelése előtt volt az esküvőjük Piricsén. Két hét múlva, augusztus 20-án Dudás Miklós püspök szentelte pappá Nyíregyházán.

Az első diszpozíciója 1967. szeptember 1-i dátummal a **nagykállói parókiára** irányítja segédlelkésznek. Ebben az időben születtek gyermekeik, Tamás 1969-ben (ma szemész szakorvos Budapesten) és 1971-ben István (jelenleg belgyógyász Norvégiában).

A lelkes és tetterre kész ifjú pap itt került először kapcsolatba a hittanos gyermekek révén az iskolával. A gyermekek megéreztek a tisztelendő bácsi értük munkálkodó szeretetét, és ezt azzal viszonozták, hogy nagy érdeklődéssel, szorgalmasan jártak a hittanórákra még azok is, akik nem voltak beíratva hitoktatásra, különösen akkor, amikor megtudták, hogy az atya érdekes, izgalmas történeteket mesél nekik. Megtörtént, hogy egyszer-kétszer, amikor a kicsengetéskor nem jutottak el a história végére, a következő órán – ha az atya elfelejtette volna – szóltak, és kérték, hogy folytassa a múlt órán abbamaradt „mesét”.

Saját fiaira később a sokrétű elfoglaltsága miatt jóval kevesebb ideje jutott, mint azt szeretne volna, de arra mindig volt ideje és energiája, hogy az édesapai együttlétek izgalmasan szép és maradandó élményeket jelentsenek. A nagy család, a rokonság gyermekei is mindig szívesen voltak Isti bácsival. Papi és tanári hivatásából fakadóan féltő szeretettel fordult a fiatalok felé, bennük látta az egyház és a magyarság jövőjét.

1972-ben dr. Timkó Imre hajdúdorogi megyéspüspök őt bízta meg a püspöki titkári teendők ellátásával. Ekkor a család **Nyíregyházára** költözött. Püspöke döntésével nemcsak az energikus, lelkes, a hitéletben és a pedagógiai munkában sikeres ifjú papot választotta maga mellé, hanem a latinul és angolul is kiválóan kommunikáló munkatársat is.

A titkári teendőkkel egy időben, 1972-től a **Görögkatolikus Papnevelő Intézet** prefektusa is lett. Nevelői, személyiségformáló tevékenysége ekkor teljesedett ki. Féltette, óvta növendékeit az egyre keményedő, szekularizálódó világban. Határozott követelménytámasztását a pappá formálódásban a szeretetteljes szigorúság jellemezte. Nevelési elve volt, hogy nem az a legfontosabb, hogy most szeressék őt, hanem, ha majd szolgáló papok lesznek, emlékezzenek rá úgy, hogy papi habitusukba beépítve a tőle tanultakat valósítsák meg példamutató életükben.

A kispapok lelki nevelésén túl a civil ifjúság számára is szervezett lelkigyakorlatokat. Az Állami Egyházügyi Hivatal bizalmatlan és gyanakvó légkörében személyesen vállalta ezért a felelősséget. Az egyre gyakrabban ismétlődő alkalmakra tödultak a fiatalok. Óriási örömmel tapasztalta az ifjúság lelkesedését, a lelkigyakorlatok sikerét. Gyakran hangoztatta, hogy az örömhírt akár alkalmas, akár nem, hirdetni kell a papnak.

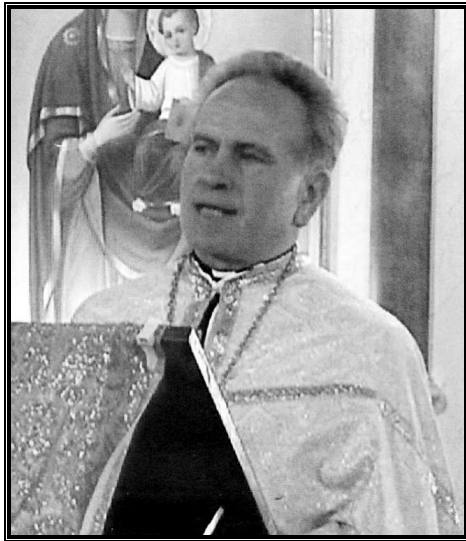
Mindeközben 1975 és 1992 között patológiai, majd dogmatikát tanított a főiskolán, 1980–82 között a püspöki hivatal irodaigazgatója, 1984–1992-ig a **Hittudományi Főiskola** rektora volt. Az egyszerre több feladatot is nagy felelősséggel ellátó, fáradhatatlan személyisége meghatározó alakja lett a görögkatolikus egyházkormányzásnak és a katolikus oktatásnak.

Nagy felelősségérzettel és szeretettel tanított a **budapesti Hittudományi Akadémia** levelező tagozatán dogmatikát. Éveken keresztül hajnalban kelt és utazott, hogy 9 órára Budapesten legyen. Megsokallva a „rorate” utazásokat felesége kérésére 11 órára tették át az óráit.

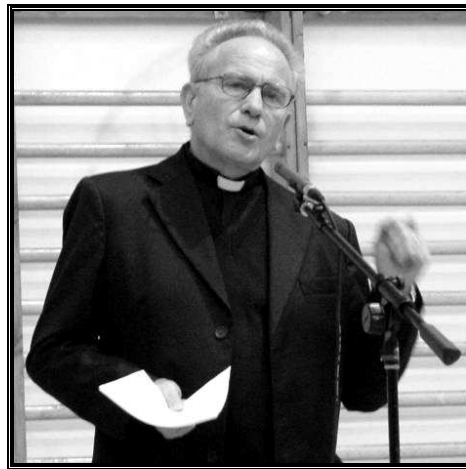
A gyengülő diktatúra és pártbefolyásolás idején, az 1985-ös választásokon az országgyűlési képviselőválasztás lehetőséget adott többes jelölésre, sőt egyházi személyek megválasztására is. Így lett 1985 és 1990 között országgyűlési képviselő Timkó Imre megyéspüspök és a Püspöki Kar jóváhagyásával. A rendszerváltoztató parlament tagjaként részt vett a vallásszabadságról szóló törvény kidolgozásában. Az akkori parlament szinte egyhangúan fogadta el azt a módosító javaslatát, amely lehetővé tette, hogy az állami feladatot ellátó egyházi iskolák, szociális otthonok és mások az állami intézményekkel azonos támogatást kapjanak.

1989 és 1990 között Seregély István érsek megbízásából Korzenszki Rihárd bencés szerzetessel az Oktatási Minisztériumban létrehozott Egyházi Főosztályon a magyar katolikus egyház képviselőjeként dolgozott. Amikor 1991-től a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia titkárságának irodaigazgatója lett, nagy hangsúlyt helyezett a katolikus egyház előtt megnyíló lehetőségek felmérésére és azok kihasználására. Tevékeny része volt a Pázmány Péter Katolikus Egyetem megalapításában, valamint a szerzetesrendek és az egyházi iskolák újraindításában.

A rendszerváltás utáni hivatali feladatait különleges erővel hatotta át az ifjúsáért érzett felelősség. A meginduló hittanári képzésekre többször meghívták nevelési témákban előadónak. Az egyre szaporodó felkérésekre sohasem tudott nemet mondani. Lelki napot tartott a hajdúdorogi iskola tanárainak is. Egy alkalommal együtt utaztunk az én autómmal Kisvárdára – akkor a Debrecen–Nyíregyházi Egyházmegye Katolikus Iskolai Főhatóságának elnöke voltam –, ahol *A keresztény nevelés alapvető kérdései* címmel tartott előadást a léleknyitogató programsorozatban. Nyíregyházán, a Szent Imre Gimnáziumban vízkereszt napján a diákmisén prédikált. *Család, erkölcs, társadalom* címmel a nyíregyházi Bessenyei Társaságban tartott előadást.

Az igehírdető pap

Előadást tart egy görögkatolikus iskolában

Gyakran hangoztatta, hogy az ország erkölcsi állapotának mélyrepülése csak úgy szüntethető meg, hogyha a családok helyzetén javítunk. A fiatalok felkészítését a családi életre a legfontosabb feladatok között jelölte meg. Nemegyszer felhívta a figyelmet a tömegtájékoztatási eszközöknek a témában betöltött szerepére, a családok ügyét szolgáló felelősségére. Képviselőként a Szabolcs megyei tanácson a családvédelemről szóló előterjesztésében, felszólalásában pontokba foglalta össze a közigazgatás feladatait. Meghívásra vitaindító előadást tartott társadalmi szervezetekben, a Hazafias Népfront rendezvényein. Az ifjúság körében tapasztalható káros jelenségek orvoslására minden oktatási intézményben javasolta az etika tanítását.

Papi jelmondatához híven élte az életét: „Szeretet az Isten, aki szeretetben él, Istenben él” – és ezt nemcsak nagy családjában, az egyházi közösségben, neveltjei körében élte meg, hanem széles társadalmi szinten is. Nemcsak a vallásos emberekkel tudott szót érteni, tudott jót tenni olyanokkal is, akik szemléletükben, magatartásukban távol álltak tőle. Szerette és tisztelte az öregeket, gyakran keresett fel szociális otthonokat, hogy szeretetet sugározzon az életük vége felé járóknak.

2003-ban Szent Atanáz-díjban részesült. A díjat a Hittudományi Főiskola tanári karának döntése alapján azonk a személyek kapják, akik oktatóként vagy hallgatóként kiemelkedő teljesítményt nyújtottak, és hozzájárultak az intézmény hírnevének öregbítéséhez.

A Szent Atanáz-díj

Most, amikor e sorokat írom, nem hallgathatom el, hogy a Pregun házaspárral, Istvánnal és Gittával 1979-ben egy moszkva–leningrádi papi delegációs társasutazáson találkoztunk. Családjaink között őszinte, mély baráti kapcsolat alakult ki, amelyben folyamatosan éltük meg az együttlét örömteli érzését, Végardón, István édesapja parókiáján a családi összejövetelek ünnepi alkalmait, Máriapócson a Szent Jobb látogatásának liturgiáját és a gárdonyi nyarak felfénylő esti beszélgetéseit.

Amikor hírt vettük betegségének, imádkozva, aggódó figyelemmel kísértük állapotát. A nyíregyházi görögkatolikus templomban, ravatalánál a túlvilági boldogság fényét vélték többen az arcán felfedezni. Erre a jutalomra egész életével rászolgált!

*Barátja,
DR. CSERMELY TIBOR tanár
Nyíregyháza*

„Többre megy az a tanár, aki nevelni is törekszik, mint az, aki csak tanítani akar, bármily pontosan és szakszerűen.” (Benka Gyula)

R

DR. RÓZSAI TIVADAR (Temesvár [ma Románia], 1914. május 1. – Debrecen, 1990. augusztus 6.) református lelkész, gimnáziumi vallástanár, tiszteletbeli teológiai professzor

1984-ben választotta meg tiszteletbeli teológiai professzorrá a Debreceni Teológiai Akadémia tanári kara. Ez a 70. születésnapja és egyúttal nyugalmába vonulása alkalmából történt a Református Gimnázium igazgatójának, Gaál Botondnak a javaslata alapján. Ezért őt is a rendszeres teológusok közé soroljuk, és mint a dogmatika tárgyat kiválóan művelő tanárt is méltatjuk, természetesen elsősorban tudományos munkásságáért.

Rózsaí Mátyás és Bonyhádi Rozália házasságából született. Édesapja vízvezeték-szerelő szakmunkás volt, aki a szülőföld elszakítása miatt, a trianoni békediktátum bejelentését követően hamar a Dunántúlra, Dorogra költözött családjával. Itt a családfő a bányában dolgozott, aknász volt.

Fiuk a helyi elemi iskola elvégzése után Esztergomba járt, és az ottani ferencesek Szent Imre Reáliskolájában érettségizett, latin nyelvből a kecskeméti piaristáknál tett vizsgát, görögből pedig az esztergomi bencésekénél. Kiss Lajos lelkész, a dorogi református fiókegyház gondozója 1932-ben egy évre elküldte Bécsbe tanulni korábbi tanáraihoz, elsősorban Joseph Bohatec Kálvin-kutató professzorhoz. Kiválóan helytállt.

Hazatérve jelentkezett Pápára, Budapestre és Sárospatakra teológiai tanulmányok folytatására, de sehova sem vették fel, míg végül Baltazár Dezső debreceni püspök közbenjárására 1933-tól Sárospatakon tanult. Patakon Barthot tiszteletbeli tanárrá választották, 1936. évi útja során Patakra is ellátogatott. Székfoglalóján Rózsaí Tivadar hallgató hegedűszóval köszöntötte, majd németül szólt hozzá, beleszöve a beszédébe a dialektikus teológia néhány lényeges gondolatát. Barth, a nagy teológus felfigyelt a tehetséges ifjúra, és meghívta Bázélbe, ahol 1937-től tanult. Rózsaí bázeli tanulmányai során Barth sokra értékelte az okos magyar diákot, családi asztalához hetente meghívta, sőt referátumot is kért tőle az egyik előadásáról. Rózsaí Tivadar Barth-tanítvány lett, és idehaza is erőteljesen képviselte a barthi teológiát. E sorok írója szerint a magyarországi összes teológus között ő ismerte és értette a legjobban az újreformátori teológiai gondolkodást. 1938/39-ben Hallében is tanult. 1944-ben tett teológiai doktori vizsgát a debreceni Tisza István Tudományegyetem Hittudományi Karán. Kérdező tanárai Czeglédy Sándor, Vasady Béla, Török István és Makkai Sándor voltak. Értekezésének címe: *Az egyházzól szóló tanítás az úgynevezett dialektika-teológiában.*

Idehaza Rózsai Tivadar Sárospatakon, Sátoraljaújhelyen, Bodroghalomban, Perbenyiken, Semjében, ismét Bodroghalomban, majd Szakolyban és Hajdúhadházon szolgált lelkészként.

1945 márciusában Perbenyiken kötött házasságot Máthé Ilona királyhelmei tanítónővel.

Hajdúhadhárról hívták meg és nevezték ki vallástanárnak 1967-ben a **Debreceni Református Kollégium Gimnáziumába**. Vallástanári működése oly sikeres volt, hogy 17 év alatt pontosan 240 gimnazista diák választotta a lelkési hivatást. Bibliismereti jegyzetet készített a gimnáziumi oktatás számára, melyet többször kiadtak. A teológiai képzésben is részt vett, a levelező tagozaton oktatott. Hallgatói számára *Katekétai jegyzetet* készített 1980-ban, és *Lelkigondozást* írt 1981-ben. Ezekben a tankönyvekben jól érzékelhető a barthi hatás. Gyakran hivatkozik is mesterére, de legtöbbször nem szó szerint idézi, hanem emlékezetből „felidézi” a nagy teológusnál tanultakat. Itt látszik meg, hogy az újreformátori teológiai gondolkodás teljesen sajátjává vált. 1988-ban jelent meg a Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya kiadásában, Budapesten A *barátság* c. könyve, amelyben szintén érezhető a rendszeres dialektikus gondolkodás és biblikus kifejtés. Barthot is idézi. Maga a különös téma egyfajta mélyfúrás, kutatásával alaposan körüljárja a barátság tematikáját a Bibliától kezdve a filozófián át egészen a kortárs etikuskig. Ezt a művet ilyen alaposággal csak rendszeres teológus írhatta meg, akinek egyúttal nagyon komoly vallástanári tapasztalatai is voltak. A barthi dialektikus teológia leginkább mégis a kisebb tanulmányaiban és az oktatói munkájában érvényesült komoly eredménnyel és igen jelentős utóhatással. Több száz mostanság szolgáló lelkész gondolkodását határozta meg ezzel, hiszen a fiatalság legfogékonyabb korszakában csepegtette beléjük ezt a fajta gondolkodást. Nyugodtan mondhatjuk, hogy sokakat előkészített a tudományos teológiai gondolkodásra. Rózsai Tivadar személyében a Debreceni Református Kollégium Gimnáziuma egy egyetemi szintű oktatót tudhatott a magáénak. Azért kell az ő személyét kiemelni, mert a lelkési közvéleményben is ez volt az elfogadott, és a valóságban is ez lett volna a helyes, ha Török Istvánt a dogmatikai tanszéken Rózsai Tivadar követi.

Rózsai Tivadar rendkívül nagyhatású igehirdető volt, alaposan készült, és prédikációjával lekötötte a hallgatóságot, a fiatalokat is. Mélyen biblikus igeszolgálatok voltak ezek. Sajnos, a több száz igehirdetése nem maradt fenn, csak kis jegyzetlapokat használt, melyeket nem őrzött meg. Pontosán számolta évenként, hány igehirdetési szolgálata volt, ezt a vallástanári jelentésében lehet olvasni a gimnáziumi évváró jegyzőkönyvekben. Számuk több ezerre tehető. Említést tett arról, hogy az 1960-as vagy 1970-es években a zsinat tanulmányi osztálya pályázatot hirdetett meg igehirdetésekre, s erre a pályázatra egy lelkésztársával együtt 50 prédikációt nyújtott be.

Egy másik zsinati kiírásra eccklesiológiai (egyháztani) témájú, tekintélyes terjedelmű tanulmányával pályázott. Ennek jelígeje volt: *Fluctuat sed non mergitur*, azaz ingadozik, de nem süllyed el.

Álljon itt még dr. Nagy Mihály, tanártársa és a volt diák visszaemlékezése: „*Óráira mindig gondosan készült. A csemetés előtti percekben általában vázlata fölé hajolva lehetett látni, míg a szünet többi részét rendszerint a diákok ügyes-bajos dolgainak, lelki problémáinak meghallgatásával, orvoslásával töltötte. A közvetlen tanórai munkán kívül a tanárookra háruló egyéb feladatokból is mindig nagy aktivitással vette ki a részét. Kísérő tanár volt tanulmányi kirándulásokon, felügyeletet vállalt az őszi almaszedéseken. Jól tudta, hogy kötetlenebbül, más körülmények között másképpen, jobban meg lehet ismerni a diákokat. Akit jobban ismerünk, azt jobban tudjuk tanítani, aki jobban ismer bennünket, az könnyebben tanul tőlünk.*”

Korsós Bálint így emlékszik vissza rá: „*A kollégiumi nevelő szigora meglepte az elsősöket, csak később vették észre a tanár következetes magatartásában a felelős szeretetet. Tanóráihoz, igehirdetéseikhez fel kellett nőni. Szinte minden negyedikes tanulóval beszélgetett a Hogyan tovább? kérdéséről, nem titkolva, hogy az arra alkalmasakat a lelkési pálya felé szeretné irányítani.*”

Az 1984-ben a nyugalomba vonuló Rózsai Tivadart a debreceni Teológiai Akadémia tiszteletbeli teológiai professzorrá választotta. Életművének legrészletesebb méltatását a Református Gimnázium 1984. december 12-én készült tantestületi értekezleti jegyzőkönyve tartalmazza, mely a nyugalomba vonuláskor az életút és életmű szokásos értékelése.

2014-ben a *Magyar református igehirdetők* sorozatban – amelyben 20. századi igehirdetők prédikációiból tesznek közzé válogatásokat, jelezve, hogy igehirdetői örökségük megőrzésre, továbbadásra érdemes, és a mai olvasóközönség számára is érthető és építő üzeneteket hordoz – *Álmokat álmodni – Látásokat látni* címmel megjelent egy válogatás igehirdetéseiből.

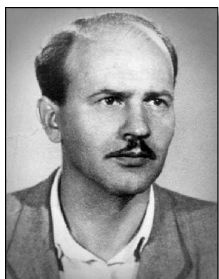
Két évvel ezelőtt – 2014-ben – a hajdúhadházi Általános Iskola és Óvoda felvetette Rózsai Tivadar nevét.

Volt kollégája,
DR. GAÁL BOTOND egyetemi tanár
Debrecen

„A pedagógus feladata csak a vezetés, az útmutatás: ő csak segít, szolgál, míg a gyermek személyisége a maga erejénél fogva fejlődik, mert a gyermek maga cselekszik.” (Maria Montessori)

S

SAIN MÁRTON (Máramarossziget [ma Románia], 1915. július 28. – Budapest, 1997. február 19.)
matematika–fizika szakos középiskolai tanár, matematikátörténész

Pedagógus családban született. Édesanyja, Nyéki Anna egy iskolaigazgató lánya, édesapja, Sain Márton festő és tanár. 1919-ben a család elköltözött Orosházára. Az ifjú Sain Márton gyermekéveit és iskolás éveinek egy részét Orosházán töltötte, az elemi iskola után a polgári iskola négy osztályát itt végezte el. Nagy hatással volt rá Jeges Sándor, a munkáltató pedagógia neves képviselője, aki természetrajzot tanított, és fűvészeti gyakorlatot vezetett.

A középiskola felső négy osztályát Hódmezővásárhelyen a Református Gimnáziumban (az 1932/33. tanévtől Bethlen Gábor Református Gimnázium) végezte, ahol az internátusba is felvették. Kezdetben az 1929/30. tanévben latinból és német nyelvből gyengén teljesített, majd minden tanévben egyre jobban tanult, végül kitüntetéssel érettségizett 1933-ban. Jól sportolt, vízilabdázott, és érmeeket nyert úszóversenyeken, az Attila Sportkör alelnöke, majd titkára volt. A Református Ifjúsági Egyesület, a „Soli Deo Gloria” tagja, majd főtitkára lett az érettségi évében. Egész életére meghatározó volt a gimnáziumban töltött négy év, itt kapott döntő inspirációt a tudományok és a művészetek szeretetére tanáraitól és diáktársaitól. Természettan és mennyiségtan tanára, Falábu Dezső nagy hatással volt érdeklődésének felkeltésében. Neki köszönhetően a tanári könyvtárból Vekerdő Béla *Határproblémák a fizika és a filozófia köréből* és Dávid Lajos *A két Bolyai* című könyveket tanulmányozhatta. Ekkor merült fel benne először, hogy a matematikátörténet mennyire hiányzik ismereteiben.

Pályaválasztásakor három út állt előtte, jogi, egyházi és tanári pálya. Az utóbbit választotta, és a vele készített interjún elmondta: „nem csalódtam benne..., a gyerekekben nem lehet csalódní”. Beiratkozott Budapesten a Pázmány Péter Tudományegyetemre, ahol 1938-ban középiskolai tanári végzettséget szerzett mennyiségtan és természettan tárgyakból. Egyetemi évei alatt olyan neves professzoroktól hallgatott előadásokat, és tett vizsgát, mint Fejér Lipót, Szász Pál és Suták József piarista paptanár. Egyik vizsgáján ismét szembesült azzal, hogy nem tud eleget a matematika történetéből. A nemzetközi változások miatt (Anschluss) egyetemi ideje alatt besorozták híradósnak, ezért fél év kedvezményt kapott a tanítási gyakorlat alól, amelyet a Kemény Zsigmond Gimnáziumban töltött 1937. októbertől 1938. január végéig.

Ezután Albertirsán a fővezérségen töltötte tényleges katonai szolgálata első pár hónapját mint híradós zászlós. Tanári munkát nem kapott, így első munkahelye a pedagógiai pálya előtt az orosházi postahivatal volt. De hamarosan alkalmazták óraadó tanárnak az **orosházi Iparostanonc iskolában** 4 hónapra, mert 1939 februárjától ismét katonai szolgálatot teljesített. Ezután hol tanított, hol meg behívták katonának, készenléten kellett lennie.

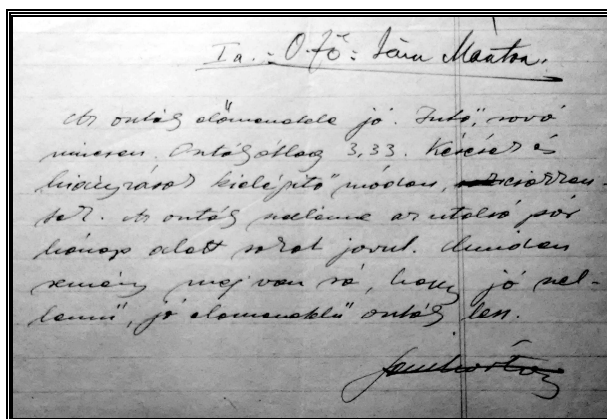
Mezőberényben az **Állami Polgári Fiú- és Leányiskolában** az 1941/42. tanévben próbaszolgálatos helyettes tanár, két ízben megszakítva működését a rendkívüli fegyvergyakorlattal.

A **Beregszászi Állami Gimnázium** helyettes tanára 1942–1943 között, innen jelentkezett mennyiségtan–természettan tanárnak a **Budapesti Református Gimnázium** 1943 júliusában meghirdetett állaspályázatára. A kilenc beérkezett pályázatból „...a tanári testület egyhangú javaslatára, egyértelműleg Sain Márton okleveles középiskolai, beregszászi állami gimnáziumi helyettes tanárt 1943. évi szeptember 1-i hatállyal 1 esztendőre helyettes tanáru alkalmazza... Evangéliumi szellemű, tanári családból származik, s egy évet meghaladó időt töltött az orosz harctéren, s magatartásáért a Tűzkereszt II. osztályát kapta.”

A gimnázium igazgatója, Kondói Kiss József meleg szeretettel köszöntötte a megválasztott tanárokat. Az iskola családias légköre kísérte Sain Mártont az itt töltött közel 10 év alatt, és maradt meg egész életében jó emlékként. A fogadalmat 1943. október 6-án az új iskolaépületben (Lónyay u. 33–35.) tette le Nyárády Zoltán tanártársával együtt. Köszönő szavai így hangoztak: „Ha vágyunk teljesedik: boldogságot érzünk. Minél szebb az a vágy, annál nagyobb a boldogságunk. A mi életünkben a református iskola adott úttravalót. Megmaradt életünkben az iskola adta szellem. Vágytunk ide, most ez a vágyunk teljesedett. Ezt az örömet köszönjük, köszönjük a mélyen tisztelt tanár urak bizalmát, hogy e gimnázium falai közt munkálkodhatunk. Ígérjük, hogy a bizalomra méltók leszünk.”

1943. október 28-án Iklódy Ilonát vette feleségül.

Osztályfőnöki megbízást is kapott. Rendkívüli tantárgyként heti 2 órában még fizikai gyakorlatot is tartott. A következő tanévtől az egyházmegyei közgyűlés 1944. szeptember 1-jei hatállyal rendes tanárrá választotta, és az eddigi tantárgyak mellett honvédelmi ismereteket is tanított. A szakfelügyelői jelentés 1944. március 16-án a Budapesti Református Gimnáziumban Sain Márton órájáról így hangzott: „Jól sikerült óra, ügyesen szemléltet a szaktanár, ki tudja használni tanítványai öntevékenységet. Osztályát elevenen foglalkoztatta, a kitűzött penzumot megértette az osztály, még leckeórán kielégítően elsajátította.” (Dr. Tóth Géza általános tanulmányi felügyelő, elnök)

Ő maga az I. a osztályt így minősítette

1945. március 10-én Budapesten az iskolába menet orosz fogságba esett. Moldvába vitték. A hadifogság alatt átéltebből későbbi pedagógiai munkájában hasznosuló tapasztalatokat szerzett. Több mint kétévi orosz hadifogság után érkezett haza.

Közben az iskolarendszerben, az oktatásban hatalmas változások történtek. A 8 osztályos általános iskola bevezetése elkezdődött, ez érintette a református gimnáziumot is: a gimnázium III. osztálya az 1947/48. iskolai évtől az általános iskola 7. osztályává alakult. Sain Márton a mennyiségtan, természettan, mennyiségtan gyakorlatok mellett orosz nyelvet, szabad beszélgetést is tanított. Saját hegedűjének kíséretében tanította az orosz népdalokat, így próbálta elfogadhatóvá tenni a gyerekek számára a nyelvtanulást.

Koreny János mérnök, aki 1951-ben kitűnő eredménnyel érettségizett, arra emlékezett, hogy Sain Márton volt az egyetlen tanár, aki kézfogással gratulált neki. Ő így mutatja be volt tanárát: „Mi már az iskolában is Marci bácsinak hívtuk magunk között. Feleléskor végtelen türelemmel tudta kihúzni a gyenge tanulókból azt a minimális tudást, amely alapján legalább kegyelem kettést adhatott. Későbbi találkozásainkon mondotta, hogy a tanárkodás nehéz kenyér, de az élet akkor kárpótolja, amikor régi tanítványai meglátogatják. (...) Jó közügyessége révén sok látványos kísérletet mutatott be. Hazatérése után a fizikaszertár felszerelése még igen szegényes volt. Nagy buzgalommal fogott hozzá a bővítéshez, a tárgyak egy részét maga készítette el.”

„Sain mint osztályfőnök azt találta ki, hogy volt egy osztálytanács, amelyet az osztály választott meg. Ez az osztálytanács összeült időnként a fizikaszertárban Sainnal, és az osztály ügyeiről beszélgettünk. Így neki nem kellett »fegyelmeznie«, a problémáit az osztálytanáccsal beszélte meg, és az osztálytanácsnak tekintélye volt az osztályban valóban. Mindez nem volt titok, és változtak is a tagok, de nehéz ügyekben is nagyon jól működött. Ő olyan ember volt, aki figyelt; aki mindenkiről »mindent« tudott (belső, lelki értelemben), aki segített, aki, ha kellett, programon kívül is összejött az osztálytanáccsal, de bármikor el lehetett hozzá menni külön is” – így írt róla Vekerdy Tamás, aki az iskola 1952-es megszűnésekor a 2. a osztályba járt.

Tanítási módszeréről ugyanő így emlékezett meg: „Olyan ember volt, aki a matematikát zseniálisan tanította; akit – mint most hallom, a japánok is így csinálják, akik a legjobb eredményt érik el – nem az érdekelte, hogy ki tudja, ki oldja meg jól a matematikát, és nem ezt »jutalmazta«, mert az tudja, az nem érdekes... Az érdekelte, hogy ki nem tudja, és hogyan nem tudja. És így persze örömmel jelentkeztek, akik nem tudták, mert akkor Sain most személy szerint velük fog foglalkozni... Sain hátrajött, leült. »Na gyerekek, hát ez nem olyan könnyű dolog, most mindenki jelentkezzen, aki bármit is nem ért.« A gyerekek bizalommal jelentkeztek. »Te mit nem értesz?« Meghallgatta, és elmondta újra, más oldalról megközelítve. »Te mit nem értesz?« És újra, irtózatossá vártatva és beleérzéssel, még egyszer, más oldalról... És a dolog ott alakult a szemünk előtt, formálódott, egyre világosabb lett, és – csodák csodája! – egyre érdekesebb. Annak is, aki értette!... Ilyet nem láttam azóta se, hogy valaki így dolgozzon a gyerekekkel.”

Az általános iskolák államosítása után a felekezeti iskolákat is államosították. A Budapesti Református Gimnáziumot 1952. július 31-én megszüntette a Köznevelési Minisztérium. Tanárait, tanulóit az akkor már működő körzetesítés szerint más gimnáziumokhoz osztotta szét. (A református gimnázium 1993-ban indult újra, nevében az iskolaépület helyét örizve; Lónyay Utcai Református Gimnázium, Sain Márton és a többi tanár, öregdiák összefogásával, akik haláluk napjáig féltő szeretetükkel kísérték sorsát.)

Sain Márton először a **budapesti Eötvös József Gimnáziumba** került 1952-től két tanévre. 1954-ben a **II. Rákóczi Ferenc Katonai Középiskolába** verbuváltak pedagógusokat, így 1954-ben itt folytatta tanári pályáját. Főelőadó (főtanár), évfolyamvezető volt. Emlékei szerint miniszterek gyerekei jártak az iskolába, az akkori társadalom „krémje”.

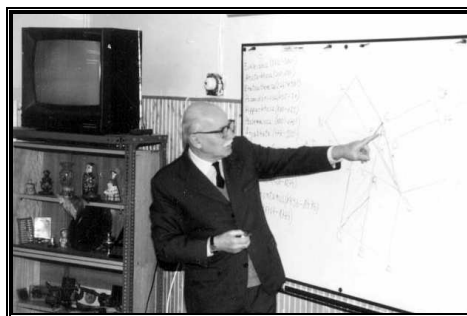
Kiss Géza ezredes doktori disszertációjában ez olvasható: „Az iskola az általános gimnázium reáltagozatának tantervét követte és tankönyveit használta. Minden évfolyamnál egy-egy főelőadó dolgozott, aki felelős volt az évfolyam tanulmányi munkájáért. A tanári állomány magas fokú elméleti és gyakorlati, gazdag tanári és pedagógiai tapasztalatokkal rendelkezett. A tanárok, nevelők, kulturális értékeket közvetítettek, de képzettségüknél fogva személyiségükkel is részt vettek az ismeretek átadásában.”

A katonai iskolát 1958-ban megszüntették, ekkor Sain Márton visszament az Eötvös József Gimnáziumba az 1958/59. tanévre. Régi fogolytársa, Helényi Ferenc, a **Fáy András Gimnázium** igazgatója 1959-ben meghívta tanárnak. Itt három tanévet töltött, de a szakközépiskolai átalakulás már nem vonzotta, így az 1961/62. tanévtől az **Apáczai Csere János Gyakorló Gimnáziumban** folytatta a tanítást közel 10 évig. Szakcsoportvezető tanárként szeretett volna matematikai tagozatot az iskolában, de nem engedélyezték.

Tanítványai, mint a többi iskolában is, nagyon ragaszkodtak hozzá. Halála előtt két és fél évvel 1993-ban, három volt apáczais öregdiák készített egy videobeszélgetést kedves tanárjukkal

(melyet Sain Ildikó ajándékként a Lónyay Utcai Református Gimnázium és Kollégium emlékszobájában is őriznek). Ezen a videofelvételen a pedagógusok számára üzent: nagy a felelősségük, mert 18 éves korig kulcskérdés a nevelés. Vallotta, hogy a tanár egyben pap is, szeretettel törődik tanítványai lelki problémáival, ismeri őket kívül-belül. A példamutatás, a tanári élet etikája a legfontosabb.

Az utolsó középiskola, ahol 1970-től 1979-ig tanított, a **budapesti Radnóti Miklós Gimnázium** volt. Lukács Sándor igazgatóval jó kollegiális viszonyt ápolt, aki „az országban egyedülálló fakultációs rendszert vezetett be a hetvenes évek elején” – olvashatjuk az iskola honlapján. A *matematika azonban nem volt szívügye* – állapította meg Sain Márton a vele készült interjúban. A fizetések alacsonyak voltak, így nyugdíj jogosultsága után még négy évet dolgozott. Az **ELTE Tanárképző Főiskolai Karán** dédelgetett álmát valósíthatta meg, óraadóként matematikatörténetet adott elő 1978-tól 1984-ig.

Még nyugdíjas korában is tartott előadásokat

Második fiát, Bélát, aki biokémikusként a magyar genetika úttörő kutatója volt, 1989-ben veszítette el. Harmadik gyermeke, Ildikó 1951-ben született, ő követte édesapja érdeklődését, és matematikus lett. Sain Márton látása nagyon megromlott legutolsó éveiben, felesége olvasott fel neki, a zenébe menekülve újra felfedezte a hegedülést. A kórházban töltött időben terveket szőtt az otthoni zenélésre, amelyre már nem kerülhetett sor.

A visszaemlékezések szerint Sain Márton személyét a végtelen türelem, szelídség, csendes visszafogottság jellemezte, halk, nyugodt, jó humorú, jó kedélyű ember volt. Tanártársai szerint rokonszenves, komoly, jellemes, szolgálatkész volt. Az orosz hadifogságban tapasztaltak csak megerősítették hitében, emberségében, és a gyerekekkel szemben még megértőbb lett.

Lánya, sok tanítványa, kollégája, régi munkahelyei őrzik emlékét.

Kitüntetései

- * Az Oktatásügy Kiváló dolgozója (1956)
- * Kiváló tanár (1969)
- * A Munka Érdemrend arany fokozata (1979)

Szakirodalmi munkássága

- Részt vett 1966-ban a Művelődésügyi Minisztérium és a Pedagógusok Szakszervezete által kiírt újítási pályázaton, és „Matematikai Kabinet Terve” II. díjat nyert.
- A Felsőoktatási Pedagógiai Központ megbízásából egy természettudományos szakkör számára matematikai anyagot állított össze 1969-ben. (*Pedagógiai Közlemények* 4.)
- „Mi az érintő” című oktatófilm szcenáriumát készítette el 1970-ben. (1971-ben megjelent.)

Könyvei és gyűjteményes kötetben megjelent írásai:

- *Matematikai feladatgyűjtemény 1.* (Társszerzők: Hack Frigyes, Kovács Bertalanné, alkotó szerk. Sain Márton) Bp., Tankönyvkiadó, 1971–1980. (10 kiadás)

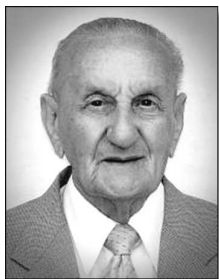
- *Matematikai feladatgyűjtemény 2.* (alkotó szerk. Sain Márton) Bp., Tankönyvkiadó, 1971–1977. (7 kiadás)
- *Matematikai feladatgyűjtemény 3.* (alkotó szerk. Sain Márton) Bp., Tankönyvkiadó, 1971–1976. (5 kiadás)
- *Tanári segédkönyv a matematikai feladatok gyűjteményéhez.* Bp., Tankönyvkiadó, 1972.
- *Matematikatörténeti abc: adatok, tények, érdekességek a matematika középfokú tanításához és tanulásához.* Bp., Tankönyvkiadó, 1974–1993. (6 kiadás)
- Sain Márton: Kamatszámítástól hiperbolikus függvényekkel a Bolyai-geometriáig. In: *Kamatszámítástól a Bolyai-geometriáig.* Bp., Tankönyvkiadó, 1978, 39–83. (*Élő matematika* című sorozat)
- Sain Márton: Magyarország matematikája a háborúk sodrában, 1914–1945. In: (Összeáll. Gazda István) *A magyar matematika történetéből: a klasszikus századok számolómesterei.* Piliscsaba, Mati, 2000, 263–264. (*Magyar tudománytörténeti szemle könyvtára* sorozat)
- *A fény birodalma.* Bp., Gondolat, 1980.
- *Kémiatörténeti abc.* (Társszerzők: Balázs Lóránt, Hronszky Imre, alkotó szerk. Sain Márton) Bp., Tankönyvkiadó, 1981. (2. kiad. 1987.)
- *Fizikatörténeti abc.* (Társszerző: Ifj. Gazda István) Bp., Tankönyvkiadó, 1978–1989. (3 kiadás, az utolsó átdolgozott, bővített)
- Sain Márton: Egy új világ teremtése. In: (Szerk.: Staar Gyula) *Bolyai emlékfűzet. Bolyai János halálának 125. évfordulóján.* Bp., TIT, 1985, 21–34.
- Sain Márton: A középkor matematikája. In: (Szerk.: Lovas György) *A gondolkodás évszázadai. A televízió természettudományi- és technikatörténeti sorozata.* Bp., RTV-Minerva, 1986, 72–84. (*Gólyavári esték* című sorozat)
- *Nincs királyi út! Matematikatörténet.* Bp., Gondolat, 1986.
- *Nincs királyi út* (elektronikus dokumentum). A matematika kultúrtörténete: interaktív taneszköz Sain Márton nyomán. Bp., Typotex, 2000, 1 CD-ROM
- Több mint 80 írása jelent meg különböző folyóiratokban. Az Akadémiai Kiadó Magyar életrajzi lexikonjának szócikkírója. Kiadatlanul maradt „Ezer matematikus” című életrajzi gyűjteménye.

Fontosabb források:

- Lányi, Sain Ildikó visszaemlékezése (a temetésre készült, 1997)
- Dr. Kiss Géza ezredes: *A „II. Rákóczi Ferenc” katonai középiskola története a tisztképzés szolgálatában.* Nemzeti Közszerzői Egyetem. (egyetemi doktori értekezés) 1989. (<https://ludita.uni-nke.hu/repozitorium/handle/11410/9132>)
- Vekerdy Tamás: Nagyszerű, máig emlékezetes, szeretni való tanáraink voltak... In: (Szerk.: Bor István, Ritoók Zsigmond) *A Lónyay legendája.* Bp., A Budapesti Református Öregdiákok Török Pál Egyesülete, 2006, 196–197.
- Szilágyi Erzsébet: *A Budapesti Református Gimnázium, a „Lónyay” története 1–2.* Bp., Kiad. a Lónyay Utcai Református Gimnázium és Kollégium, Ferencváros Önkormányzata, 2009.
- Videofelvétel: Sain Márton beszélget régi apáczaik tanítványaival: Frigyesi Miklóssal és Stépán Gáborral. (Operatőr Görgey Péter. Készült 1993-ban Sain Márton lakásán.)

SZILÁGYI ERZSÉBET
könyvtáros, pedagógia szakos előadó
Budapest

SÁRKÖZI ANTAL (Pér, 1916. – Győr, 2012.) tanító, tanár

Sárközi Antal 1916. június 13-án, Antal napján született Péren szerény körülmények között élő falusi családban. Édesapja, Sárközi Imre fűszer- és vegyeskereskedőként egy kis boltot üzemeltetett a falu közepén, édesanyja, Tóth Mária a háztartást vezette. A szülők három gyermeket neveltek. Testvérei: Imre és Rozália. Édesapjuk rokkantan jött haza a frontról. Az 1929-es kemény téli hidegben megfázott, nyitott tüdeje megbetegedett, és pár hónap múlva meghalt. Az özvegy édesanyjának komoly áldozatokat kellett hoznia családjá ellátásáért.

Sárközi Antal 1922-ben a péri római katolikus elemi iskolában kezdte tanulmányait. Nyitottsága korán megmutatkozott nemcsak a tanulásban, hanem a társaival való barátkozás területén is. Félárva gyermek lévén megtanulta az együttérzés és a segítségnyújtás számos formáját családjában és gyermekközösségében egyaránt.

Antal részére tandíjmentes vagy kedvezményes tandíjas iskolát kerestek. Ennek a családi felételnek legjobban a balatonfüredi gazdasági irányú polgári fiúiskola felelt meg. 1929 őszén tanterv-különbözeti sikeres vizsga után felvették az iskolába. Ebben az intézmény jellegének megfelelő tantárgyakat tanultak, többek között közgazdasági, jogi és mezőgazdasági ismereteket, kézimunkát. Antal érdeklődése már itt kezdett kialakulni a természettan és a mennyiségtan iránt. Szívesen vett részt ilyen jellegű foglalkozásokon, a könyvtárban hosszasan elmélyedt a természettudományos könyvek és folyóiratok ismeretterjesztő írásaiban.

Az 1931–1932. tanév végén polgári iskolai vég bizonyítványával elköszönt a várostól. Tanárai és a diákközösségben szerzett példák nyomán egyre jobban kialakult benne az elképzelés, hogy sokkal nagyobb kedve lenne a fiatalok személyiségének nevelésére, tudatos formálására, mint a korábban tervezett pályára. Édesanyjával eldöntötték, hogy tanítóképzőben tanul tovább. A Győri Királyi Katolikus Tanítóképző Intézetben három tanévet töltött. Antal szerette az iskolát, osztálytársaival jó kapcsolatot sikerült kiépítenie. Továbbhaladásában mégis probléma adódott. Az 1935–1936. tanévben a korábban kapott tandíjkedvezményhez már nem juthatott hozzá, ez édesanyja számára komoly problémát jelentett volna. Szerencsére a Kőszegi Magyar Királyi Tanítóképző Intézet ajánlatában anyagi helyzetüknek megfelelő megoldásra leltek. Itt hadiárva-ként jelentős segélyben részesülhetett. A lehetőséget felhasználva Kőszegen a negyedik évfolyamon folytatta tanulmányait. Ekkor már magasabb óraszámban tanulta a nevelés- és tanítást. Rendszeresen látogatták a gyakorlóiskola osztályait, mintatanításokon vettek részt. A feljegyzés szerint ebben a tanévben 12 írás-olvasás órát, 4 beszéd- és értelemgyakorlat órát, 6 számolás-mérés órát, 2 énekórát és 4 testgyakorlás órát tekintettek meg. A hospitálásokra nemcsak a gyakorlóiskola adott lehetőséget, eljutottak a kőszegi katolikus és evangélikus népiskolába, az óvodába, a továbbképző iskolába, Szombathelyen az állami népiskolába és a vakok intézetébe. Lehetővé tették számukra a tapasztalatszerzést a tanítók részére szervezett továbbképzéseken is. Rendszeresen részt vettek pl. a Kőszeg-felsőöri járás pedagógiai szemináriumain.

1937 májusában zajlottak az osztályvizsgálatok, majd a tanítóképesítő vizsgálatok. Antal jó eredménnyel zárta tanulmányait. Írásbeli vizsgatételei között neveléstudományból a következő téma szerepelt: *Mit tehet a tanító falujában a nemzeti nevelés érdekében?* A téma alapos kifejtése útravalóul is szolgált számára. Iskolájától szomorúan búcsúzott, kőszegi élményeit később is sokat emlegette.

Fia, Imre erről így emlékezett: „Apám nagyon szerette ezt az iskolát, mindig büszke volt arra, hogy kőszegi diák volt. Igazgatója – Zoltán Géza – minden évben választott magának néhány diákot, akiknek a kollégiumi költségeit ő fizette. Apám is ebben a szerencsés megtiszteltetésben részesült. Kedvenc tantárgya a matematika volt, az iskolai háziversenyen mindig kitűnően szerepelt, és többször meg is nyerte. Mesélt arról is, hogy milyen kirándulásokat tettek a Kőszeget övező hegyekben, köztük a Szabó-hegyen és az Írott-kőnél, s nemegyszer véletlenül áttévedtek Ausztriába, ahol a határt akkor csak a fákon felfestett jelek mutatták.”

Végzés után mindent megpróbált Antal, hogy munkát találjon. Így került a jó hírnévű Richards Finomposztó Gyárhoz, ahol állásokat hirdettek. Közben mindig figyelemmel kísérte a tanítói álláslehetőségeket. Egy alkalommal a **Kunszentmárton melletti tanyavilágban** hirdettek oktatói munkakört. Gondolkodás nélkül jelentkezett, és a státust elnyerte. Végre megkezdhetette azt a munkát, amelyet hivatásként vállalt. Életének boldog időszaka volt az a két tanyasi év, ahol osztatlan osztályban az olvasni és írni tanuló kicsiktől a már akkor felnőttnek számító 14–15 éves diákokat egy közösségben tanította és nevelte. A kisdíkoknak a különböző tanyákról 4–5 km-t kellett gyalogolniuk kora reggel és délután, sokszor hóban vagy forró melegben, hogy iskolába járhasanak és tanulhasanak. A tanyasi gyerekek nyitottak és boldogok voltak, mert megtanulhatták a betűvetést, az olvasást, mely számukra megnyitotta a világot, és új távlatokat teremtett.

A tanyasi iskola után feleségével, Lányi Annával, **Rácalmás elemi iskolájához** került. Ott szolgálati lakást is kaptak. Életük nagyon szép éveit töltötték Rácalmásban, hiszen közben az országban is javult a gazdasági élet. Rácalmásban nagyon barátságos emberek éltek. A szülők hálása volt a tanító házaspárnak, rendszeresen ellátták őket friss gyümölcsökkel, zöldségekkel tiszteletük jeléül. Ebbe a boldog idillbe tört be a második világháború, és rombolt széjjel minden addigi és jövőbeni elképzelést. A család menekült a háborútól erősen sújtott környezetből, és feleségének szülőfalujába, Nyúlra kerültek vissza. Állásuk ugyan nem volt, de az akkori háborús időkben az volt legfontosabb, a háborúból kimaradva legalább az életüket mentsék.

Nyúlról a háború befejezése után 1947-ben feleségével közösen pályáztak meg egy-egy pedagógusi állást a **Györgyárvárosi Állami Általános Iskolába**, ahol 1957-ig tanítottak. Sárközi Antal az 1947–1948. tanévben az 5. osztály osztályfőnöke volt, a tanév végi jelentésében arról számolt be, hogy az előírt tanítási anyag elsajátítását megnehezítette a tankönyvhiány és a tanulók rossz szociális helyzete. Számos gyermek iskolába járását akadályozta a szegénység, a megfelelő cipő és ruha hiánya. A tankönyvpótlást rendszeres vázlatkészítéssel pótolták.

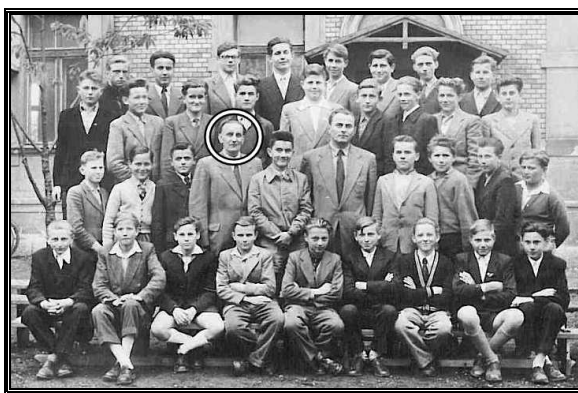

A Györgyárvárosi Fiúiskola tantestülete (1947)

Ebben az időben az iskolarendszer lényeges változáson ment át. A népiskolák helyett nyolc évfolyamos általános iskolák jöttek létre. A szakos ellátottság meglehetősen hiányos volt. Sárközi Antal elhatározta, hogy az érdeklődésének középpontjában álló kedvenc tantárgyaiból szaktanári képzettséget szerez. Beiratkozott a Budapesti Pedagógiai Főiskolára. Munkája mellett a főiskolai tanulás nehézségeit nagy szorgalommal megoldotta, felesége ebben sokat segített. A főiskolán a fizika tanszékvezető tanára a nagy tekintélyű dr. Öveges József professzor volt. Antalnak a professzor volt az egyik kedvelt tanára – talán péri kötődése miatt (Öveges az elemi iskolát Péren végezte). Rengeteg történetet mesélt a professzor úrral kapcsolatosan, amelyek mindegyike szerénységéről, a tanári pálya iránti elhivatottságáról és a gondolkodó embertípus megteremtéséről szólt.

Az 1947–1948. tanévet a gyárvárosi tanulók sikeres évváró vizsgákkal és még Te Deummal zárták. 1948 őszétől aztán megerősödött az iskolai munka központi szabályozása. Aprólékosan előírták az iskolában folyó szinte valamennyi tevékenység munkamozzanatát határidők, felelősök megnevezésével. Tanmenetek, tematikus munkaterv, ismétlési szempontok, családlátogatási ütemtervek, havi értékelési programok, egyöntetű számonkérési követelmények összeállítását várták minden nevelőtől. Új tantárgyként jelentkezett a politechnikai oktatás, amelyre Antalt kérték fel. A tantárgy céljaként a termelőmunkára való felkészítést, a kezűgyességi jártasságok és készségek fejlesztését határozta meg. A tanítási órákon a tanulók életkoruknak megfelelően egyszerű eszközöket készítettek, kísérleteket végeztek, munkafolyamatokat határoztak meg; üzemlátogatások keretében ismerkedtek a termelőmunka lényegével. A tanár úr is és a gyermekek is szerették a tantárgyat, a kötelező foglalkozásokon túl az Ezeremester szakköri munkába is bekapcsolódtak. Néhány év múlva külön munkaközi terem jött létre a tantárgy oktatásához.

1949-ben lehetővé vált, hogy Sárköziék a Vágóhídon kapott szolgálati lakásból saját otthonukba költözhesse. Családi segítséggel a Zombor utcában saját házat sikerült előteremteniük. Ebben az utcában lakott nevelőszüleinél Rádai János, aki két éves korában, Budapest bombázásakor elvesztette édesanyját. Sárközi Antal fia, Imre és Rádai János együtt jártak iskolába. Később Dr. Rádai János így emlékezett vissza: „igazságos és következetes tanár volt. Saját fiát kivételként kezelte, (...) ugyanis a fia az óra alatti rendetlenkedésért két »fülest« kapott, míg a többiek csak egyet. S közben megjegyezte: »Az egyiket a tanártól, a másikat apától kaptam.«”

Sárközi Antal egyik osztályának csoportképe (1957)

Az 1956-os forradalom megbolygatta Sárközi Antal nyugodt munkahelyi és családi életét. A gyárvárosi iskola kollektívája a munkástanács vezetőjévé választotta. Tanítói hitéért, higgadt józanságáért, szorgos munkájáért, tudásáért, emberségéért őt tartották a legalkalmasabbnak erre a feladatra. Soha nem volt forradalmár, sem nekibuzduló típus, talán éppen csendessége, kollégái iránti tisztelete miatt vállalta a feladatot. Nem tartott még egy előadást sem, mégis bűnhődni kellett. 1957-ben megtorlásul, politikai nyomásra munkaviszonyát megszüntették, falura helyezték. Az **Enesei Általános Iskolába** járt ki naponta vonattal 1957-től 1963-ig. Matematikát és fizikát tanított. Az iskolában mind a tanárok, mind a diákok gyorsan megszerették. Tanítványai nagy tudásszomjjal vettek részt óráin, nem voltak hozzászokva az általa alkalmazott módszerekhez. Jól megértette és begyakoroltatta a matematika anyagot. Nem lehetett nála még a nehéz feladatoknál sem elfáradni, diákjait kötelességteljesítésre szoktatta.

Füsi Andrásné, egykori tanítvány így emlékezik: „Örült, ha a matematika feladatok sokféle megoldását hoztuk, és logikusan gondolkodtunk. Önbizalmat adott nekünk, biztatva, hogy falusi gyermekként is megálljuk majd a helyünket a városi középiskolákban. Kémia-, fizikaórákon rengeteget kísérletezett. Nem restelt termoszból széndioxidot hozni Győről, hogy megmutathassa nekünk, milyen nagy hőelvonással jár a párolgás. Megszerettük a tantárgyait, mert érdekesen tanított. Nagy tudású, lelkiismeretes, igaz nevelő volt, sokunk példaképe. Örültünk, hogy ő volt az osztályfőnökünk. (...) Köszönjük emberségét, szeretetét.”

A tanítás mellett a gyermekek szabad idős foglalkozásait is lelkesedéssel szervezte. Diákjait kirándulni vitte Budapestre, Győrbe, Sopronba. Kinyitotta számukra a „világ kapuját”.

Sárközi Antal nagyon szerette a Balatont. Polgári iskolás diákkorának élményeit örökre megőrizte. Amikor aztán alkalma adódott, vásárolt egy kis telket Balatonalmádiban. Épület ugyan kezdetben nem volt rajta, de sátoros táboroztatásra jól lehetett használni. Az enesei diákok örömmel vették igénybe ezt a kínálatot, többségük akkor látta először a Balatont. Az enesei száműzetés boldog szakmai éveket hozott neki és befogadó falujának. Pedagógus illetményföldet is kapott használatra, s a család sokszor együtt vonult Győrből Enesére egy-egy vidám napra vetni, kapálni vagy éppen letörni a kukoricát.

Az Enésén eltöltött hat esztendő elteltével ismét sikerült **Győrben** állást szereznie. Először a **Kossuth Lajos utcai iskolába**, majd a **Veres Péter Mezőgazdasági Szakmunkásképző Iskolához** került. Az iskola 1963-ban alakult, jelenlegi épületét 1967-ben adták át. A tanulók nagyrészt vidékről jártak be, illetve fogadó családoknál laktak, csupán externátusi ellátást (tanulószoja, étkezés) biztosítottak számukra.

Csaplár Zoltán, mecseri polgármester, egykori tanítvány visszaemlékezése szerint: „Sárközi Antal zöldségtermelő- és hajtató, dísznövénytermesztő- és kertépítő, virágkötészeti, kisállat- és baromfitermesztő szakokon tanított. Faluról jöttünk, kisebbségi érzésünket gyorsan feloldotta. Hitet, lelket tudott önteni tanítványaiba. Félig apánk is volt. Szükség esetén a Trabantjával ő vitt bennünket vetélkedőkre, kulturális foglalkozásokra. Szorosan tartotta a kapcsolatot a diákokat befogadó családokkal, hétvégeken még a vidéken lakókat is meglátogatta.”

Dr. Csöndes József, egykori iskolaigazgató nagyra értékelte Sárközi Antal pedagógiai munkáját. Mint említette, „az iskola megindulásának küzdelmeit csak csodálatos szakmai összefogással lehetett megoldani. Vele együtt nagyszerű tanárokról tudunk támaszkodni, a kollektívában dolgozott akkor dr. Timaffy László, Perjés László, Ladocsi Flórián is. Sárközi Antal a tanárok, a diákok és a szülők együttműködését nagyszerűen tudta összehangba hozni. (...) Mivel az iskolában a matematika és fizika tantárgyak mellett mezőgazdasági tantárgyak oktatása is feladata volt, elvégezte a Mosonmagyaróvári Mezőgazdasági Akadémia növénytermesztési szakát, és 1969 májusában mérnök-tanári képzettséget szerzett. Ugy gondolta, ezáltal jobb minőségű képzést tud nyújtani a fiataloknak. A matematika tantárgy tanításához példatárát szerkesztett, amely az egyes szakokhoz illeszkedő feladatokat foglalta rendszerbe. Példatárát az ország összes szakirányú iskolájában használták.”

Sárközi Antal 1976-ig teljes óraszámában tanított az iskolában, majd azt követően még 15 éven át óraadóként segítette az intézmény szakmai fejlődését. Később a győri Közlekedési és Távközlési Főiskolán portási állást töltött be, ahol módja volt egykori pedagógustársaival, korábbi tanítványaival találkozni, kapcsolatokat ápolni. A főiskola egykori titkárnője, Tapolcsányi Józsefné és egykori tanára, Várnagy András napjainkban is említik, hogy Tóni bácsi még az iskola portáján is lelkesen segítette a főiskolás hallgatókat matematikai problémáik megoldásában.

80 éves korában végleg nyugállományba vonult. Régi tanítványai többször hívták osztálytalálkozóra, mindig örömmel utazott, boldog volt, ha sikeres beszámolókat hallott egykori diákjai sorsának alakulásáról.

Kilencvenhetedik életévében csendesesen hunyt el. Nagyon szép élete volt: Ugyan átélt két világháborút, családi nehézségeket, de mindig akadtak mind falujában, mind iskoláiban, mind későbbi munkatársai között olyanok, akikkel szeretetben, barátságban tudott együtt dolgozni és alkotni. Szerető, befogadó faluja – Enese – és kedves iskolája, a Veres Péter Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Szakképző Iskola Sárközi tanár úr nevét megörököltette az udvarukon felállított tanítók emlék-, illetve kopjafáján. Családja és sok-sok lelkes tanítványa tanúsítja: bárhová sodorta az élet, minden helyzetben igaz ember tudott maradni.

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2014-ben, a „*Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében*” című emlékkönyvsorozat 5. kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel emléket!” Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.)

DR. KÓRÖS ERZSÉBET tanár
Győr

SERESS ISTVÁNNÉ Koncz Erzsébet (Diósgyőr, 1926. június 21. – Debrecen, 2015. március 23.)
tanító

Koncz József és Szabó Terézia ötödik gyermekeként született Erzsébet, az édesanyánk. Testvérei közül hárman sokkal idősebbek voltak nála. Szüleitől megtanulta a rendszeres, kitartó munkavégzést. Mivel ő volt a legkisebb gyermek a családban, a kicsi, a kedvenc, a többiekől – tanulmányaik révén – sokat tanult, tapasztalt, amit egész életében bőséggel hasznosított.

A Diósgyőr-Vasgyárban (ma Miskolc része) járt óvodába, elemi iskolába. A gimnáziumot, líceumot, tanítóképzőt a Tóth Pál Református Nevelő Intézetben végezte **Miskolcon**. 1947-ben kapta meg tanítói oklevelét.

1947. augusztus 15-től 1948. március 31-ig nevelőként dolgozott a **Tóth Pál Intézet Internátusában**. Ez az időszak azért emlékezetes, mert a pályakezdő tanító szokatlan és érdekes feladatokat is kapott. A háború utáni nehéz időben az akkor alakuló internátus számára váságyakat kutatott fel és szerzett be. A Búza téri piacon nagy tételben rendszeresen élelmiszert vásárolt, lovas szekérrel szervezte beszállításukat, azaz beszerzési, készletezési, élelmészvezetői feladatok is hárultak rá.

1948. április 1-től 1958. július 31-ig **Nádudvaron** tanított a **fiúiskolában**. Így emlékszik erre egyik írásából: „*Mint érdekességet említem meg, hogy első tanítási évemben, 1948-ban 92 fiúgyerek ült előttem nap mint nap. Évről évre lassan csökkent ez a létszám. 1958-ra (10 év alatt) vált elfogadhatóvá, ekkor volt 36.*”

„*Mindig szerettem tanítani*” – amit az évtizedek alatt folyamatosan hangoztatott, és érzékelni is lehetett. Ezt igazolja több tanítványának rövid nyilatkozata.

További érdekesség, amit tőle hallottunk: „*A kor szokásainak megfelelően nádpalca volt a kezemben. Sose kellett használnom.*”

1949. november 19-én házasságot kötött Seress Istvánnal, aki szintén Nádudvaron tanított. Megismerkedésükben közrejátszott egy – a nádudvari pedagógusok mint lelkes amatőrszínészek által életre keltett – színdarab: *A nagymama*, amelyben Koncz Erzsébet a címszerepet játszotta nagy sikerrel. Három gyermekük született: Erzsébet Ilona, István és László.

1958. augusztus 1-től 1969. augusztus 15-ig **Debrecenben** az **Ady Endre Általános Iskolában** tanított. Munkahelye az iskolához tartozó Fokos utcai épületben volt, amelynek megközelítése is fárasztó volt. Gyalog, kézben cipelte a rengeteg kijavított füzetet és az iskolai eszközöket, mert sok minden hiányzott. Nehéz körülmények között folyt a tanítás.

1969. augusztus 16-tól a **Petőfi Sándor Általános Iskolában** tanított nyugdíjazásáig. Legtöbbször első osztályosokat, olykor másodikosokat. Több éven át kísérleti módszerekkel kellett dolgoznia. A módszer a matematikaoktatás során nagyon nagyszámú és időre elvégzendő feladat révén alakította ki és fejlesztette a matematikai készségeket. Ez tanulónként nap mint nap terjedelmes, soklapos feladatsort igényelt. Előállításuk, javításuk is hosszadalmas volt. A javítás, az összegzés, az előrehaladás mérése és az elemző munka is rengeteg adminisztrációs terhet jelentett, de megvolt az eredménye. Büszke volt tanítványaira. (Mi, a gyerekei név szerint ismertük a legjobb tanítványait, láttuk a kiváló dolgozatokat, és együtt örültünk a kiemelkedő teljesítményeknek.)

1981. június 1-jén a nevelés, oktatás érdekében végzett, több évtizedes áldozatos munkájáért *Pedagógus Szolgálati Emlékérmet* kapott Pozsgay Imre művelődési minisztertől.

1981. szeptember 22-én ment nyugdíjba.

Férje a Nagy Sándor Telepi Általános Iskolában közel 20 évig igazgató volt (a 2004. évi Arcképcsarnokban szerepel). Korán reggel indult, mert a nagy területű és sok hátrányos helyzetű tanuló miatt sok teendője, feladata volt. Késő délután vagy este motorozott haza családjához.

Édesanyánk mondta: „*Jutott időnk, ha nehezen is, hogy járjunk moziba, színházba, hangversenyre, elutaztunk rokonainkhoz, és mi is vendégül láttuk őket.*” Néhány külföldi országba is eljutottak férjével, és többször a gyerekekkel is.

Évtizedekig taníttatták három gyermeküket, és takarékos életvitel mellett, mindennapos odafigyeléssel – nagymamánk is velünk lakott – a családi ház folyamatos bővítését, korszerűsítését is megvalósították.

Édesanya áldásos tevékenysége egy egész regényt megtölthetne, túl azon, hogy három derék gyereket szült, és legalább két-két diploma megszerzéséhez járult hozzá édesapánkkal vállvetve.

Kertünk gyümölcsseit, zöldségeit nagy igyekezettel és technológiai fegyelemmel dolgozta fel finomabbnál finomabb termékeké. Nem felejthetők a szörpök, lekvárok, sütemények, amelyek a keze alól kikerültek. A kertben lévő néhány fő szőlő metszését is évtizedekig ő végezte. A virágok ismerete, ápolása komoly tudást takart. A lakás, az utca, az udvar és a kert rendjét aktívan igyekezett fenntartani, néha gyerekeit is ösztökélni a rend alakításában. Sok olyan dolgot tanultunk tőle, amely révén megtapasztalhattuk a kezünkkel végzett alkotó munka örömét, pl. kézimunkázás, sütés, begyújtás stb.

Több unokatestvérünk Debrecenben tanult meg úszni, a Rentka László által tartott tanfolyamokon. Ide elsősorban édesanya kísért el bennünket, és felügyelte, etette a folyton éhes, cseperedő fiatalokat. Édesanya bemutatott úszása (mint korábban kerékpározása) és a 4 méteres trambulínról való leugrása nagy elismerést keltett bennünk.

Sok rokon vendég érkezett hozzánk a virágkarneválok idején is. Édesanya mindig helytállt a népes vendégsereg ellátásában, elszállásolásában és kalauzolásában a város területén.

Kevés szabad idejében a keresztszemes hímzés volt a kedvence, illetve az aprólékos, finom munkát igénylő horgolt terítők készítése. Érdekes, hogy számos – mások által elkezdett, de be nem fejezett – különféle típusú hímzést késszé varázsolt. Örömet lelte abban, hogy egy-egy darab – akár évtizedek pihenése után is – kiteljesedik a kezében.

„*Itthoni kellemes időtöltésem a kézimunkázás volt. Szerettem horgolni, kötni, hímezni, ezek nagy részében most is gyönyörködhetek, sokat pedig elajándékoztam.*”

Édesanyánk élvezetesen mesélt, széles jókedvvel tudott nevetni. Sok nádudvari történetet mesélt. Kinevették, sokáig mesélték, hogy Erzsike tanító néni 10 forintért macskát vett Nádudvaron. Ilyen még addig nem volt ott, örültek, ha valaki ingyen elvitte a kiscicákat. Pénzbe is került, kárt is tett a macska, végül a kéményen keresztül dologvégezetlenül szökött el (talán a sok egér elől menekült?).

Édesanyánk szellemi és fizikai frissességének megőrzését a feladatok készséges, segítő vállalása és nagyon megbízható megoldása is elősegítette. Mintaszerű napirend szerint élt. Rendszeresség, alaposság, fegyelmezettség jellemezte. Mértékletesség, aktivitás, testmozgás, napi torna segítették erejének, egészségének megtartását. Nyugdíjas éveiben fő időtöltése a lakás és a kert rendezgetése, főzés, sütés, az unokákkal való foglalkozás volt. (Nyolc unokája és négy dédunokája született.)

Tanítványai szeretettel beszéltek róla. Egyik tanítványa, Pályka István építész így emlékszik rá: „*Erzsike néni nagyon kedves tanító néni volt, nagyon szerettem. Ő volt az a pedagógus, aki nemcsak tiszta szívből tanított, hanem nevelt is minket. Soha egy rossz szó nem hagyta el az ajkát. Ha nem tudtunk valamit, inkább többször elmondta, elmagyarázta, amíg mindenki megértette a feladatot. Így mindenkiből Ember lett. Emlékeimben az ideális tanító képében fog mindig megmaradni.*”

Egy másik kiváló tanítvány, Béres Borbála (egy kulturális intézmény vezetője) így emlékezik: „*Édesanyádnak köszönhetem az írás és az olvasás szeretetét, valamint azt, hogy szerettem iskolába járni, nem éreztem tehernek a tanulást. Természetesen az osztálytársaimmal együtt én is örültem a vakációnak, de bizony nyár közepén már alig vártam, hogy megkezdődjön a tanév. Kíváncsi voltam, hogy vajon mi újat fogunk tanulni. Hiányzott az iskola: nem csupán az osztálytársak, hanem a tanító néni is. Szerencsésnek mondhatom magam, hogy olyan pedagógus volt a tanárom, mint Erzsike néni. Nélküle – lehet, hogy nem lettem volna egyetemi hallgató. Szerettem a tanárait, mert jóra és szépre tanítottak. Nekik és édesanyámnak köszönhetem, hogy meg tudtam állni a helyemet az életben.*”

Egykori kiváló tanítványa a Petőfi iskolából, Újvárosi Júlia (ma Szegedi Attiláné) így ír a 60 éves *a Petőfi Sándor Általános Iskola* című kötetben: „Az első tanító nénim, Erzsike néni a mai napig példaképem. Azért lettem én is pedagógus, mert hozzá akartam hasonlítani. Türelmes, kedves volt, mindig mosolygott. Sajnos, csak két évig tanított bennünket, akkor még a »kis felmenő rendszer« volt az iskolában. Emlékszem, a 2. osztály végén az évvárón az egész osztály zokogott, nem akartunk megválni tőle.”

Erzsike néni köszöntése pedagógusnapon

Édesanya a családban nagy gondozóvá is vált, hiszen az életben bekövetkezett betegségek, tragédiák, problémák orvoslásában is kiemelkedő feladatai és eredményei voltak. Szeretete, türelme, ismeretei alkalmassá tették a másokon való önzetlen segítségre. Igazi példás, tartalmas életet élt, amelyet ő maga is megfogalmazott utolsó heteiben. Elégedetten és megnyugvással vette tudomásul az elmúlás számunkra nehezen feldolgozható tényét.

Egyik menyének visszaemlékezése így hangzik: „1991 nyarán ismertem meg Erzsike nénit, későbbi anyósomat. Mindig nagyon kedves volt hozzám. Férje váratlan halálát 1993-ban nagy lelki erővel, hősiesen viselte, és később sem panaszkodott arra, hogy milyen hirtelen megözvegyült. Legkisebb fiával történt házasságkötésünk után gyermekeként szeretett. Nagyon sokat segített a gyerekeink, legkisebb unokái nevelésében, felügyeletében. Sok dalcskát, versikét tanított nekik. Sosem felejttem el, hogy hosszú éveken keresztül minden karácsonyra – a személyes ajándékokon túl – sok rúd mákos és diós bejglivel lepett meg minket. Nagyon sok régi történetet elmesélt az életéből, mindig vidáman, hálát adva az Istennek, hogy megérhette azokat. Elégedett volt az életével. Ha fájdalmai voltak, akkor sem panaszkodott. Bölcs tenni akarással és szemlélődéssel, békében, megnyugvásban élt élete végéig.” (Tarr Éva)

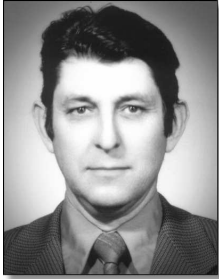
Mindig szeretettel emlékezünk vissza rá.

Gyermekei:

VÖRÖS GYULÁNÉ SERESS ERZSÉBET Ilona ny. pedagógus,
SERESS ISTVÁN munkabiztonsági szakelőadó
és SERESS LÁSZLÓ gépészmérnök
Debrecen

SIPKAI SÁNDOR (Gömörpanyit [ma Szlovákia], 1939. január 23. – Gömörpanyit, 2008. március 8.) matematika–fizika szakos tanár, szaktanácsadó

„...– a tanító,
ki fénybe tör, ragyogó hit a lombja,
irány azoknak, jel és biztató,
kik jönnek barázdákban botladozva.”
(Váci Mihály)

A felvidéki Gömörpanyiton született. Édesapja, Sipkai István kőművesmester (1911–1995) Munka Érdemrenddel vonult nyugdíjba. Édesanyja, Doró Jolán (1919–1999) a háztartás vezetésén kívül a gyerekek nevelésével, valamint kertészkedéssel foglalkozott. Szülei meleg, szerető légkörben nevelték gyermekeiket. Öccse Imre építészként dolgozott.

Az elemi iskolát szülőfalujában Gömörpanyiton kezdte szlovák tanítási nyelvű iskolában. Miután 1949-ben újraindultak Csehszlovákiában a magyar tanítási nyelvű általános iskolák, tanulmányait a tornaljai magyar tannyelvű polgári iskolában folytatta. Az 1953/54-es tanévben Tornalján [Szlovákia] megnyitotta kapuit a magyar tannyelvű gimnázium, ahol 1956-ban kitűnő eredménnyel sikeres érettségi vizsgát tett. A gimnáziumi évek alatt nagy hatással volt rá matematikatanára, Cziczér János. Tanácsára matematikusnak készült, így tanulmányait tovább folytatta.

Az érettségi után útja Pozsonyba vezetett. Nagyon szeretett tanulni, arra vágyott, hogy taníthasson, és megoszthassa ismereteit tanítványaiával. A pozsonyi Pedagógiai Főiskola matematika–fizika szakára felvételizett.

A tanári diploma megszerzése után 1960-ban megkezdte kötelező katonai szolgálatát Prágában a honvédelmi minisztériumhoz tartozó században. A katonai szolgálat alatt filmvetítéshez szükséges képesítést szerzett, színesebbé téve a katonaevéket.

A katonai szolgálat után visszakerült szeretett városába, **Tornaljára**, ahol nyugdíjba vonulásáig, 40 évig a **magyar tannyelvű alapiskolában** matematikát és fizikát tanított. Diákjai és kollégái is nagyon szerették, a szülőkkel is jó viszonyt ápolt, ezt a sok pozitív visszajelzés bizonyította élete során. A tanításon kívül matematikai és fizikai versenyekre készítette fel a diákokat, ahol azok jó eredményeket és sikereket értek el.

Osztálykép (1970)

Munkájában a pontosság jellemezte. Kedvenc időtöltése a sakkozás volt. Az iskolában és eszténként a szülőfalujában sakkszakköröket és -versenyeket szervezett. Logikus gondolkodásra nevelt, így sok sikeres sakkozót indított el körzeti és területi versenyeken, ezt bizonyítják az

érmek és az oklevelek. Másik hobbija a fényképészet volt – Borzi László híres fényképész kiállításairól mindig értesítette szeretett tanárát.

Szüleitől családi házat örökölt, így Gömörpanyiton telepedett le, majd 1968-ban házasságot kötött Kozsár Katalin matematika–földrajz szakos tanárnővel. Feleségével kollégák lettek, és így mint pályatársával sokszor megvitatta az oktatás gyakran változó módszereit. Családi beszélgetéseik akár önképzésnek is megfelelték, hiszen otthon is szembesültek munkahelyi feladataikkal.

Az 1970-es esztendőben megszületett gyermekük, Szilárd. Felesége legfőbb támaszaként igyekezett mindent megtenni egyetlen gyermekük felnevelésében. Fiuk is követte a szülők hivatását, a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetemen tanult tovább. Az egyetemen megismerkedett évfolyamtársával, Basa Tímeával. Mindketten biológia–kémia szakosként végeztek, és később egyetemi doktori címet is szereztek. Házasságukból két leánygyermek született: Réka és Eszter. Elégedett apai szerepe után nagyon büszke nagyapa lett.

Pontos és sikeres munkáját figyelve az iskola vezetői 1972-ben kinevezték pályaválasztási tanácsadónak. Az új feladathoz speciális pedagógiai képesítésre volt szüksége, így Besztercebányán a Pedagógiai Főiskolán 1975-ben megszerezte szaktanácsadói oklevelét. A fiatalok nevelésében elért sikeres munkáját a rimaszombati járási bizottság emlékéremmel jutalmazta.

A rendszerváltás után (1989) a cserkészmozgalom újrászervezésével foglalkozott, amelynek célja a lelki, szellemi és fizikai képességek fejlesztése volt a fiatalok körében. Az élménypedagógia segítségével próbálta formálni a fiatalok jellemét, ezért alakította meg Tornalján a cserkészcsapatot. 1993. október 9-én a 36. számú Tompa Mihály cserkészcsapat fogadalomtételére került sor. A csapatparancsnok: Sipkai Sándor. Leles csapat volt, akikkel hét végén sokat túrázott, nyáron táborozásokon és kiképzéseken vett részt. Felvette a kapcsolatot a budapesti 264. számú Hunyadi János cserkészcsapattal, így gyakran közös programokat szerveztek Szlovákiában és Magyarországon. 1995 és 1999 között a Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség tisztviselői vezetőségében dolgozott mint az Ellenőrző Bizottság elnöke.

Közeleti tevékenységét mindig a közösség iránti tisztelet hatotta át. Nagyon szerette szülőfaluját. Két alkalommal volt a helyi képviselő-testület tagja. Feladatát ekkor is lelkiismeretesen végezte. A gömörpanyiti Csemadok elnöki pozícióját évtizedeken keresztül ő látta el. Hivatásából adódóan foglalkoztatta a népművelés, a színjátszás – így több alkalommal színdarabot, illetve kiállítást rendezett. Igyekezett a magyar kultúrát megőrizni, továbbadni, és közben szórakoztatni. A Csemadok országos tanácsa megköszönve sokéves áldozatos munkáját, emlékéremmel tüntette ki.

Egész életében büszke volt gyökereire, a gömöri palócvidék szerelmese volt. Ha vendégei érkeztek, megmutatta vidéke nevezetességeit: a krasznahorkai várat, a betléri kastélyt, a domicaival és a gombaszögi cseppkőbarlangot, Mátyás király szobrát Gömörön. Sokat sétálgatott a Sajó partján is, csodálva e táj szépségét.

Nyugdíjba vonulásakor (2000) így búcsúzott kollégáitól: „A hivatásomban eltöltött éveim alatt igyekeztem tanítva ismerni a szépet és jót, mutatva irányt, célunkat elérni, becsülni, tisztelni a tanulót. Van ennél szebb küldetés? Ott állsz az osztályod előtt! Figyelve ragyog rád a sok drága gyerekszempár. Figyelő kíváncsiság, a tanulni vágyás sugara száll feléd. Meghatottsággal szívedben nézed a kedves sereget. Belül mosolyog a lelked, komolyan peregnek ajkadról a szavak. TANÍTASZ! Hivatásod szent nevében megnyílik szíved minden szeretete, az ártatlan kis szívek, lelkek előtt. Ekkor átölel a legnagyobb Mester szerető karja, és hallod szavát: széles e világban tanítsatok minden népet!”

Majd így folytatta gondolatait: „40 év hosszú idő, gazdag múlttal rendelkezem. Ha rátekintek az itt ülőkre, meglepődéssel veszem tudomásul, hogy munkám nem volt hiábavaló. Van köztetek jó néhány arc, akik diákjaim voltak, most kollégáim vagytok. Én a hivatásomban örömet leltem, amit megfogadtam, azt hűen elvégeztem. Mindent a gyermekekért tettem. Sok kedves emlék fűz ide, amely most megszakad. Várnak az unokáim, és a szívnek csüggedni nem szabad. A virágok között egy őszülő ember áll, kit szülőfaluja hazavár.”

A nyugdíjba vonulása utáni években kezdett foglalkozni az elmúlás gondolatával. Azt mondogatta: „*Ha az ember azt akarja, hogy emlékezzenek rá, adjon virágot, ha azt akarja, hogy sokáig gondoljanak rá, ültessen fát, s ha azt akarja, hogy ne felejtsek el, írjon könyvet.*”

Mint az evangélikus gyülekezet kurátora elkezdte kutatni az egyházi értékeket és emlékeket. A gömörpanyiti evangélikus templom építésének 200 éves évfordulója kapcsán valóssá vált a gondolat. A gömörpanyiti Ágostai Hitvallású Evangélikus Egyház történetéről egyháztörténeti könyvet adtak ki *Gyökerek* címen. Könyve 2003-ban jelent meg, és az egyház 200 éves történetét öleli fel 1803-tól 2003-ig. A szülőföld és a szülőfalu szeretete további írásra ösztönözte. 2005-ben megírta a *Szülőföldem, anyanyelvem, iskolám* című könyvét. A gömörpanyiti elemi iskola 60 éves múltja és jelene van benne feldolgozva. „*Hogy mi készítetett egykori iskolám, szülőfalum jelenlegi, még meglévő magyar iskolája történetének feldolgozására, talán egy szóval felelhetek: LÉTÜNK! Hitvallásom: magyarnak lenni, szeretetben élni, embernek maradni minden körülmény között, embertársaimért tenni valamit, életem célja volt és maradt.*”

Éveken át foglalkoztatta a deportálás (1946), valamint a lakosságcsere kérdése (1947). Gömörpanyit lakosságának csaknem fele érintett volt ebben az ügyben és a saját családja is. Elhatározta, hogy megírja a kitelepített magyar családok sorsának alakulását, a még élő hozzátartozók emlékei alapján. Így született meg a *Szomorúan szóltak a harangok* című műve 2007-ben.

Ez a kis vers a nagy harangon található:

„*Hogyha imádkozni hívlak, bárhol hallod szavam,
Ember, mondj Miatyánkot,
Isten, add rám áldásod, maradj velem, Uram.
Ha pedig temetésre kondul meg szavam,
Jutassa az eszedbe, hogy csak aki
Istent féli, hal meg boldogan.*”

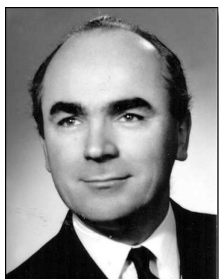
Életének 70. évében egészségi állapota megromlott, 2008. március 8-án eltávozott közülünk. Hamvai itt nyugszanak a gömörpanyiti temetőben. Emlékét megőrizzük szívünkben, soha nem feledjük, mert munkái nem tűnnek el nyomtalanul.

Volt kollégája, Szajkó Béla így búcsúzott tőle: „*Tudtuk, Tanár úr, hogy egészségi állapotod megromlott, tudtuk, hogy bajok vannak, de bízunk és reménykedtünk, hogy legyőzöd a kegyetlen betegséget, nehéz és kínos ezt kimondani, de fordítva történt. Bekövetkezett ugyan az elmúlás, de a Te ifjúságod, hű feleségeddel – Kátival házasságban és a katedra előtt eltöltött negyven év igaz és örök. Gazdag és értelmes életet éltél, nagyszerű utódokat viszszaahagyva – tisztelet és szeretet vett körül a családban és azon kívül is az életben. Felvállaltad a kisebbségi magyar pedagógus minden nehézségét. Dolgoztál, rendeztél, régióinkban újraindítottad a cserkészmozgalmat, írásaiddal hagyományt őriztél, emléket állítottál a gömöri embereknek.*

Az iskolánk pályaválasztási tanácsadójaként tanulókat indítottál az élet útjára odaadással, hozzáértéssel, jóindulattal. Mesterien mozgattad a sakktábla figuráit növendékeiddel. Szüntelenül neveltél, oktattál. Te voltál a gyerekek Sipkai Tanító Bácsija, a kollégák Sanyija... másokat megértő, segítő, érzékeny ember. Szaktudásoddal azon munkálkodtál, hogy az iskolából kikerülő magyar diákok vigyék hírül, hogy kistérségünk gazdag tehetségekben. Gondolataid, álmaid, mondataid, cselekedeteid – valójában a múltad nagy része – az iskolában kering, ott van, reméljük ott is marad. Emléked tanítványaidban, kollégáidban, barátaidban tovább fog élni. Volt köztünk egy ember, aki mindig tisztában volt az élet tényeivel, aki nem bántott, de nem is rettent meg. Nem használt nagy szavakat, de olyat sem mondott, ami akár a legérzékeltlenebb fül mellett is elsiklott volna. Hogy ki volt ő nekünk, akkor tudtuk meg, amikor örökre eltávozott közülünk.”

Fia, Sipkai Szilárd tanár
és felesége, Sipkainé Kozsár Katalin tanár
Gömörpanyit

DR. SÜMEGI LÁSZLÓ (Gyula, 1932. február 25. – Debrecen, 2015. január 27.) fizika–matematika szakos középiskolai tanár, egyetemi adjunktus

Szülei: Sümegi József és Lovas Etelka. Nővére, Sümegi Erzsébet magyar–angol szakos középiskolai tanárnő. Sümegi László élete két helyszínhez kötődött: az első szűk 4 évtized Gyulához, a második bő 4 évtized Debrecenhez.

Elemi és középiskoláit Gyulán végezte, ahol egykori tanára, majd későbbi kartársa, Sziráki László, gyulai kollégiumi igazgató irányította a figyelmét a matematika és a fizika tantárgyak és a tanári pálya felé. 1950-től az ELTE-n tanult tovább fizika–matematika tanári szakon. Diplomáját 1954-ben kapta meg. Utána **Gyulán**, egykori iskolájában, az **Erkel Ferenc Gimnáziumban** tanított 15 évig. Utolsó osztálya 1969-ben

érettségizett.

Egykori tanítványai így emlékeztek vissza rá: „Dr. Sümegi László tanító volt, a szó egyszerű és legnemesebb értelmében. Nemcsak szavakkal adta át, amit át kellett adnia: volt stílusa, tartása, tekintélye. Krétával, körzővel és vonalzóval – szép magyar beszéddel – ragadott minket magával a matematika, az ésszerű logikus gondolkodás, a megértés és az emberi minőség világába. »A matematikában a legnehezebb dolog tudni, hogy mikor kell abbahagyni« – hallottuk tőle igen gyakran, négy éven át. »Nem tudom, hogy értjük-e?« – kérdezgette naponta, magyarázatai közben.”

Az 1957-ben érettségizettek tablóján

1962-ben házasodott meg. Felesége, Sal Mária, matematika–fizika szakos általános iskolai tanár volt. Házasságukból 1969-ben született egyetlen fiúk: László.

1971-ben sikeresen pályázta meg a **KLTE Matematikai Intézetében** meghirdetett szakmódszertani állást. Családjával együtt Gyuláról átköltözött Debrecenbe. Itt új feladatok, kihívások várták, amelyeket nagy hozzáértéssel és szakértelemmel látott el. Feleségének az első debreceni munkahelye a MÁV Műhelytelepi iskola lett, őt pedig a KLTE Analízis Tanszékére tanársegédnek, majd adjunktusnak nevezték ki. Itt tanított 1995-ös nyugdíjaztatásáig. Még utána is számítottak munkájára, 2001-ig félállásban dolgozott.

Aranydiplomáját 2004-ben kapta meg az ELTE-től.

Széles érdeklődési körű, mosolygós, mozgékony ember volt. Pingpongozott, sakkozott, sőt mozigépész és gépkezelői tanfolyamot is végzett. Ha a tanár legértékesebb kincse a tanítványok tisztelettel, szeretettel való visszaemlékezése, akkor Sümegi tanár úr nagyon gazdag ember volt.

Már középiskolai tanárként is végzett kutatómunkát, írt cikkeket, foglalkozott az egyetemi tanulmányokra való felkészítéssel.

A Matematika tanítása és a Fizika tanítása folyóiratokban jelentek meg első cikkei. Matematika jegyzeteket írt a szakmunkásokat egyetemi felvételre előkészítő tanfolyamok számára. Főképpen a matematika és fizika tantárgyak koncentrációja izgatta. Tapasztalatait megosztotta tanítványaival, akikből jó tanárokat akart nevelni. A tanítást művészi tevékenységnek tekintette. Tanítási módok, eljárások, ötletek a matematikában (1984) című jegyzete is ezt a célt szolgálta.

„A matematikatanítás célja az ismeretterjesztésen kívül az emberformálás. Az egyén képességeinek és jellemvonásainak fejlesztésére a matematika ismeretanyaga és eljárásai éppúgy alkalmasak, mint más – a középiskolai oktatásban szerephez jutó – tudományág: elég, ha itt a logikus gondolkodásra, a találékonyságra, a lényeges felismerésre, a lényegtelenről való elválasztásra, az absztrakcióképességre gondolunk. Ezek fejlesztésére a matematika minden más tantárgynál alkalmasabb. A matematika fejleszti az akaraterőt, a gondolkodás fegyelmezettségét, a koncentrálóképeséget, rendszeres agymunkára szoktat. A matematika elsajátítása gyötrelmmel jár – vallják sokan. A nézet nem alaptalan. A matematikatanár feladata az, hogy megfelelő didaktikai és pszichológiai módszereket alkalmazva, felszabadult légkörben úgy dolgozzon tanítványaival együtt, hogy azok – a felfedezés örömeit érezve – feledjék a matematika gyötrelmes voltát” – írta jegyzete Függelékében.

Már itt felvetette a sakkal való analógiát: „A megnyitásokat és a végjátékot szorgalommal, bizonyos elvek figyelembevételével meg lehet tanulni, ehhez tankönyvek állnak rendelkezésre: a középjáték az a terület, mely a legkevésbé feltérképezett, és csak általános elvek nyomán jut előre a sakkjáték művelője. A legtöbb sakkjátszma sorsa, a siker vagy a bukás a középjátékban dől el. Megkockáztatjuk azt a kijelentést, hogy a tanár ahogyan dönt alkalmasan megválasztott anyag mellett, a tanítás sikeres vagy kevésbé sikeres véghezviteléhez járul hozzá.”

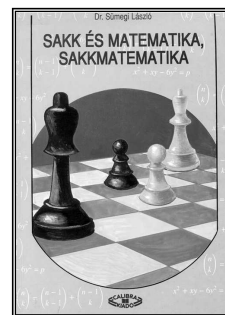
A téma részletes kidolgozása később készült el. A sakk és matematika iránt érdeklődő általános és középiskolás diákok, illetve a szaktanárok ma is haszonnal forgathatják a Sakk és matematika, sakkmatematika (1994) c. könyvét. Ebben kiemeli: „sok egyéb tényező is összefűzi a sakkjátékot a matematikával. Számos pszichikai és jellembeli tulajdonság, adottság fedezhető fel a sakkozó és a matematikus esetében: a tanulás, az emlékezés, a képzelet, az ismeretek gyors felidézése, a kiválasztás, az alkotókészség, a kombináló képesség, az ötlet, a felvillanás, a koncentráló képesség, a logikus gondolkodás, a türelem, a kitartás és az önbizalom.”

A célok legvilágosabb megfogalmazását a Kántor Sándornéval közös 3 kötetes Elemi matematika egyetemi jegyzet (1995–96) Bevezetésében találjuk meg. Ez a jegyzet tartalmában az Elemi matematika és a Matematikatanítás módszertana című egyetemi kurzusok tematikájához kapcsolódott. Mindegyik kötet két részre tagolódott, feladatokat és megoldásokat tartalmazott.

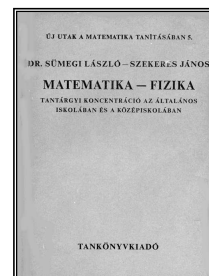
„Elsődlegesen a matematikatanár szakos hallgatók módszertani-szakmai képzését kívánjuk segíteni ezzel az összeállítással, de egyben tartalmas segédanyagot kívánunk adni mind a középiskolai tanulóknak, mind a tanárjelölteknek, mind a gyakorló tanárok részére, amelyet sikerrel használhatnak ismeretterjesztő, illetve oktatói tevékenységük során.”

„A feladatok megoldásmódja egyes esetekben a megszokottnál részletesebb. Ennek egyrészt az a célja, hogy felhívjuk a figyelmet a feladatmegoldások sokszínűségére, másrészt, hogy iránymutatást adjunk ahhoz, hogy a tanárjelöltek megismerhessék és megkedvelhessék a feladatmegoldás változatos módszereit, felkészítsük őket a hatékony órávezetésre és arra, hogy tanítványaikkal is meg tudják kedveltetni a feladatmegoldást, illetve a tehetséges tanulókat fel tudják készíteni a versenyekre és a továbbtanulásra.”

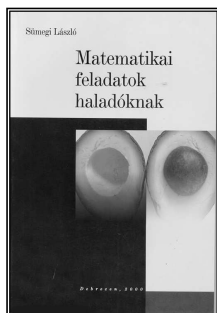
Sümei László a kutatási témáit a középiskolából hozta magával. Ilyenek voltak a matematika és fizika, a matematika és a sakk kapcsolata. Egyetemi oktatóként is főként ezeket a témákat kutatta, illetve dolgozta ki.

Egyetemi doktori disszertációja *A matematika és fizika tantárgyak koncentrációjának lehetőségei a közép- és felsőfokú oktatásban* (1977) volt. Több éven keresztül folytatott széleskörű felmérést, és kidolgozott egy tananyagot, amely alkalmas a fizika és matematika tantárgyak közötti koncentráció megvalósítására, a meglévő matematikai ismeretek bővítésére és elmélyítésére, a gondolkodás, a kombinatív készség fejlesztésére, és elősegíti az alkalmazás elsajátítását, elsajátíttatását. Disszertációjának a második része az *Új utak a matematika tanításában* sorozat 4. kötetében (1981) megjelent *Fizikai tárgyú feladatok, problémák megoldása matematikai ismeretek felhasználásával* címmel. Ehhez

a témához később ismét visszatért a *Matematika a fizikában* című könyvében (Műszaki Kiadó, 2001). Tomcsányi Péter lektor véleménye szerint: „A fizikával középiskolai tanulmányai után is foglalkozni kívánó, a matematikát mélyebben ismerő, illetve megismerni vágyó, felvételiző tanulók forgathatják nagy haszonnal, illetve szakkörön alkalmazható. Ugyanakkor nem mellékes a példatár fontosságának másik vonatkozása sem, miszerint nagy segítséget jelenthet a gyakorló tanárnak. Jó háttérrel adhat óráinak megtervezésében, egy-egy érdekesebb probléma kiválogatásában, illetve háttértudást az egyszerűbb problémák tanítása során.”

A *Matematikai feladatok haladóknak* (Studium, 2000) című könyvében a matematikával a problémamegoldó gondolkodás fejlesztését tűzte ki célul. Itt kibővítette a felhasználók körét. A feladatgyűjteményt nemcsak az érdeklődő diákoknak, tanároknak, tanárjelölt hallgatóknak, hanem a szülőknek is ajánlotta.

Elméleti munkája eredményeit a gyakorlatban használta fel. Nagyon sok szakdolgozatnak volt témavezetője.

A gyakorlati munka során több ponton is összekapcsolódott a tevékenységünk. Mindketten évtizedekig voltunk a KLTE gyakorló- és bázisiskoláinak a szaktanácsadói, részt vettünk a felvételire való egyetemi felkészítő munkában, a Hajdú-Bihar megyei középiskolák matematika versenyére készítettük a feladatsorokat és megoldásaikat, javítottuk és értékeltük a dolgozatokat.

Külön ki kell térni Sümegi László lektori tevékenységére, amely egyrészt felesége (1940–1997), másrészt Kovács András (1960–2011) kollégájának a munkásságához csatlakozott. Feleségét Debrecenben egyre jobban megkedvelték és elismerték. Szaktanácsadó lett, tagja volt az országos általános iskolai matematikai versenybizottságnak, és számos feladatgyűjtemény, tankönyv, kézikönyv társszerzője lett. Így került Sümegi László szorosabb kapcsolatba az általános iskolai feladatgyűjteményekkel és tankönyvekkel, és vállalta el lektorálásukat.

Kovács András 1995-től lett a Debreceni Egyetem Matematikai Intéztében a szakmódszertan előadója. Könyveinek témái (matematika és fizika írásbeli érettségi, felvételi feladatok, felvételi vizsgára való felkészítés) kapcsolódtak Sümegi László érdeklődési területeihez, így elvállalta a lektorálásukat. Ezek a munkák első nyugdíjas éveit töltötték meg aktív tartalommal. Sajno, későbbi, türelemmel viselt, hosszú és súlyos betegsége már nem tette lehetővé számára az ilyen irányú tevékenységet.

Kitüntetései:

- * Miniszteri Dicséret (1977/78 tanév)
- * Kiváló Munkáért (1987/88 tanév)
- * Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1994/95 tanév).

Egykori kollégája, szerzőtársa,
DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ DR. VARGA TÜNDE matematikatörténész
Debrecen

„A tanító művészt az jellemzi, hogy minden képességét és gondját a gyermek egyéni lelkületének a legfinomabb elágazásokig való megismerésre fordítja, ha szeretettel tekint a csodákkal teljes gyermeki világba.” (Csicsay Benedek)

SZ

SZABADOS IMRÉNÉ Gönczi Erzsébet (Nagykerek, 1948. október 5. – Debrecen, 2015. november 12.) tanító

„Az iskola arra való, hogy az ember megtanuljon tanulni,
hogy felébredjen tudásvágya, megismerje a jól végzett munka örömét,
megízlelje az alkotás izgalmát, megtanulja szeretni, amit csinál,
és megtalálja azt a munkát, amit szeretni fog.”
(Dr. Szentgyörgyi Albert)

Szabados Imréné, kedves Gömbi barátnőm, meghatározó egyéniség volt életemben. 1968-ban a Tanítóképző Főiskolán ismertük meg egymást. Együtt s egy iskolában kezdtünk tanítani Balmazújvároson. Több évtizedig dolgoztunk együtt, és nagyon jó baráti kapcsolat szövődött közöttünk. Ő volt kisebbik gyermekem tanító nénije, így szülőként is megismerhettem mint nagyszerű pedagógust. Kölcsönösen szerettük, értékeltük és segítettük egymást. Több évtizeden át sok minden összekötött bennünket.

Gönczi Erzsébet Nagykerekben született, szorgalmas földműves család első gyermekeként. Három testvérével szerény körülmények között, szülei szerető gondoskodása mellett nőtt fel. Tőlük az egyszerű emberek dolgos tisztességét, becsületes szorgalmát és kötelességtudatát örökölte. Jó képességű, a világra nyitott és komoly gondolkodású leány volt, aki a neves Sárospataki Gimnáziumban érettségizett 1967-ben. A középiskolás évek alatt érlelődött meg benne az elhatározás, hogy életét a tanításnak, a gyerekek nevelésének szenteli. A Debreceni Tanítóképző Főiskolát kiváló eredménnyel végezte, és 1970-ben kapott pedagógus diplomát.

A főiskola elvégzése után **Balmazújvárosra** került, itt kezdte pályafutását a **Debreceni úti Általános Iskolában**. Első éveiben a Kossuth utcai iskolaépületben tanított, ahova a „németfalusi” családok gyermekei jártak. Az egyik kis tanítványa becézgette itt Gömbi néninek, és ez egész életében rajta maradt, mindenki így szólította. Nagyon hamar kiderült róla, hogy nemcsak papíron volt kiváló pedagógus, hanem nagyon rátermett, a gyermeket és a tanítást is szívében viselő, igazi lelkes, kedves tanító néni. A gyerekek és a kollégák is nagyon hamar elfogadták, megszerették, és a vezetői is elismerték munkáját. Pedagógiai munkájára a pontosság, a következetesség és a gyermekszeretet volt jellemző. Minden munkájában precíz, megbízható

volt. Az első években minden tantárgyat tanított az alsós gyerekeknek, később a hozzá közelebb álló humán tárgyakat, a magyar nyelv és irodalmat, rajzot és éneket. Sokat fáradozott azon, hogy tanítványai szépen beszéljenek, sajátítsák el a magyar nyelv helyes használatát szóban és írásban egyaránt. A szakmai munkában kimagasló eredményeket ért el tanítványaival. Jó volt osztályainak tanulmányi átlaga, felmérései eredménye. Tapasztalatait jó szívvel megosztotta kollégáival, szívesen vállalt nyílt órákat, bemutató tanításokat, és főiskolai hallgatóknak is segített szakmai gyakorlatok alkalmával.

Nagyon szerette az első osztályos gyermekeket tanítani, ez mindig kihívás volt számára, hogy az első lépésekben, a betűvetésben, az egyszerre megtanulásában ő irányíthatta a kicsik útját. Igazi anyáskodó, gondoskodó, melegsívű tanító néni volt, akinek a gyermekek mindent őszintén elmondhattak, mert ő nem tudott haragudni, azon volt, hogy segítsen. A nagyobb gyermekeket is eredményesen tanította, hisz tanítványai kiválóan megállták helyüket a felsőbb iskolákban is. Nagy szíve és végtelen türelme volt diákjaihoz. Nagyon szeretett mesélni a gyerekeknek, a vers- és mesemondó versenyekre szívesen készítette fel a tanítványait, melyeken azok mindig jó eredményt értek el. Boldogan vállalta tanítványai felkészítését az iskolai vagy akár városi szintű ünnepségekre is. Különösen szívügye volt az anyák napi ünnepségekre való készülődés.

Első osztályban (1995)

Nagyon jó osztályközösséget tudott építeni, tanítványai alkotó, jó légkörben tanultak, egymáshoz is türelemmel, szeretettel viszonyultak. Osztályaiban békés nyugalom volt, mert belőle is ez áradt. Ő főleg dicsérettel és biztatással nevelt, az ő tanítványai azt érezhették, hogy jó iskolába járnak. Negyven évig volt az iskola meghatározó egyénisége, népszerű dolgozója, aki munkájával és személyiségével szerzett jelentős érdemeket és megbecsülést. Ő soha nem az elismerésért dolgozott, tanítványainak a sikere, őszinte és tiszta szeretetük, csillogó szemük volt számára a legnagyobb elismerés. Vallotta a következő gondolatokat:

*Szeresd a gyermekeket! A gyermek fénysugár,
Köztünk itt alant mindig ragyogva jár.
Mikor szomorkodol, szemed közé nevet,
Ha bűnre bűn nyom is, ő akkor is szeret.*
(Pósa Lajos)

A kötelező munkáján túl is sok feladatot, közösségi munkát vállalt. Mindig volt egyéb megbízatása, amit szívvel-lélekkel végzett. Közel egy évtizedig ő volt iskolája szakszervezeti titkára, neki való feladat volt ez, mert ő tudott a mások gondjával, bajával is foglalkozni, és próbált

segíteni azokon, akiken tudott. A munkahelyi légkört is jó irányba tudta terelni. Tizenöt évig ő volt az iskola tankönyvfelelőse. Ez is komoly és körültekintő munkát igénylő feladat, de ő nagyon ügyes szervező lévén, a tankönyvek mindig időben megérkeztek az iskolába. Ehhez a gyerekeket és a kollégákat is kiválóan tudta mozgósítani, szívesen segítettek neki.

Ugyancsak hosszú évekig szervezte az iskolai táborokat, és abban az időben még 60–80 gyermek is eljutott az iskolából Budapestre, Felsőtárkányba vagy a Balatonra táborozni, mert jó programok, jó ellátás volt többek között az ő szervezőmunkájának köszönhetően. 15 évig vállalta a nyári mezőgazdasági munkában is a szervezést, a gyerekek felügyeletét, munkájuk segítségét.

Míg mások pihentek, nyaraltak, néhány pedagógus, köztük ő is, a gyerekekre áldozta szabadidejét.

Nagyon jól tudott együtt dolgozni a kollégákkal, az iskolavezetéssel és a szülőkkel is. Végtenül segítőkész volt embertársaival. Kis Trabantjával számtalan kérésnek tett eleget, tudott időt s erőt szakítani rá, hogy másokra is figyeljen. Annak ellenére, hogy ő nem született balmazújvárosi volt, hamar megismerte a várost, az itt élőket, sok barátot tett szert. Öszinteségéért, közvetlen kedvességéért szerették, tisztelték a városban. Boldogok voltak azok a szülők, akiknek gyermeke az ő osztályába került. Ő pedig büszke volt tanítványaira, akik szép eredményeket értek el, s különösen azokra, akik szintén a pedagógus pályát választották.

Közel 40 évig dolgozott ugyanabban az iskolában, csak a címek változtak, ő hű maradt első munkahelyéhez. Nem véletlen, hiszen itt találta meg élete párját, Szabados Imrét is, aki kollégája volt, s akivel 1971-ben házasságot kötöttek. Az első években albérletben, szolgálati lakásban laktak, saját lakásukba 1978-ban költöztek be. Ezek nagyon boldog évek voltak számára: szeretete a munkáját, sikerei voltak, elismerték és szerették munkahelyén. Férjével is nagyon jól megértették egymást, boldog, harmonikus kapcsolatban éltek. A közös elhivatottság, a megértő türelem és a kölcsönös segítőkészség jellemezte az együtt töltött éveiket. Két fiúgyermekük született, 1974-ben Szabolcs, 1978-ban Péter. A gyermekek születése még teljesebbé tette életüket. Gömbi nem volt nagyravágyó, ez neki mindennél többet jelentett.

Az iskolaudvaron osztályával (1998)

A gyerekek születése után, a tanítás mellett életének másik felét és értelmét a család, gyermekeinek, hozzátartozóinak féltő szeretete, a róluk való példás gondoskodás töltötte ki. Szeretettel és közös felelősséggel nevelték fel gyermekeiket. Boldog volt, amikor gyermekei párt választottak, és megszülettek a várva várt unokák. Imádó szeretettel vette őket körül, és bármikor szívesen vállalta a velük való foglalkozást. Örömmel mesélt nekik, tanítgatta, nevelgette őket. Az élet örömei és szépségei mellett azonban megtapasztalta a sors nehézségeit is. Férje 2005-ben súlyosan beteg lett, segítségre, ápolásra szorult.

Ettől kezdve Gömbinek még több gondja és tennivalója lett, ő lett a család motorja, irányítója. Az ő gondoskodó szeretete, türelme és segítsége adott erőt és kitartást ahhoz, hogy Imre visszanyerte önállóságát és mozgáskészségét. 2010-ben újabb nehézségek adódtak családjában, emiatt legkisebb unokája, a kis Zsombor nevelését magukra vállalták. Ezekben az években a nagymama szeretetének minden gondosságával, erejével nevelte és mindenben segítette kis unokáját. Közben a másik három unokáját is szeretettel vette körül, és a legnagyobb öröme volt, ha együtt lehettek. Bár egyre fáradtabbnak érezte magát. Három éve derült ki, hogy ő is súlyos betegségben szenved. Átesett egy műtéten, kórházi kezelést kapott, úgy tűnt, hogy minden rendben van, legyőzte a betegséget. Tavaly márciusban újabb tünetek jelentkeztek. Betegsége visszatért, és fokozatosan legyengítette a szervezetét. Augusztustól rövid megszakításokkal kórházban volt. Férje, gyermekei és testvérei aggódó szeretete és segítsége kísérte, de sajnos, már egyre kevésbé tudtak bizakodni a gyógyulásban.

Legyengült szervezete 2015. november 12-én adta fel a küzdelmet. Szeretett volna még élni, és szeretne volna felnevelni kis unokáját. Szeretett volna férje mellett lenni és élvezni a megérdemelt nyugdíjas éveket, s megélni azt, ahogy az unokák felnőnek, és elérik céljaikat. Szeretne volna még látni egykori tanítványát főszerepben a Nemzeti Színházban. De mindez már megvalósíthatatlan álmok maradt.

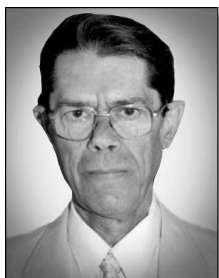
Férje így ír róla *Egy csillag kihunyott című* versében: „*Csillag voltál, hová lettél? / Kedvesidtől messze mentél! / Nézz le rájuk minden éjjel! / Takard őket emlékeddel!*”

Hatvanhét év dolgos küzdelmét, emberi tisztességét, az emlékeket és azt a mérhetetlen szeretetet, amelyet ő hordozott, itt hagyta szeretteinek, családjának, barátainak, tanítványainak.

*Munkatársa, barátja,
JUHÁSZ FERENCNÉ tanító
Balmazújváros*

SZAKÁL PÉTER (Sopron, 1941 – Sopron, 2013) középiskolai tanár, iskolaigazgató, címzetes egyetemi docens

Szakál Péter édesapja, Szakál Ede Sopronban a Városi Tanács Műszaki Osztályán építésmérnök volt. Édesanyja is az építészet területén, az akkori soproni Ingatlankezelő Vállalatnál adminisztrátorként dolgozott. Péter fiuk rajzkészsége, precizitása, a számok iránti érdeklődése a szüleitől ered.

Általános iskolai tanulmányait 1947 és 1955 között az állandóan változó iskolaszervezések, körzetesítések miatt több iskolában végezte, de mindegyiket kitűnő eredménnyel zárta.

Gyönyörű bizonyítvánnyal érkezett a soproni Széchenyi István Reál-gimnáziumba, ahol 1955 és 1959 között tartalmas középiskolai éveit töltötte. Akkori híres tanárai megszerették vele a „Széchenyit”, mert jó volt a közösségi szellem, magas színvonalon folyt az oktatás és nevelés. Tanárai példamutató munkája és emberséges magatartása indította arra, hogy a pedagógusi pályát élethivatásul válassza. Érettségi vizsgáját is kitűnő eredménnyel tette le.

A sikeres felvételi vizsgák után elsők között vették fel Szegedre, a József Attila Tudományegyetem Természettudományi Karának matematika–fizika szakára. Hamar bekapcsolódott a tudományos diákkör munkájába. Kitartása, szorgalma, felkészültsége meg is hozta gyümölcsét. Negyedévesként egy tudományos dolgozatával első díjat nyert.

Ennek köszönhető, hogy már az egyetemi évek alatt – a tanulás mellett – demonstrátor lehetett a Szegedi Kísérleti Fizikai Intézetben. Itt már pedagógusi feladatokat látott el, amikor felkészítette, levezte a leendő tanárok gyakorlatait, de nem hagyott fel megkezdett tudományos kutatásainak folytatásával sem. Mindezek mellett igen aktív, tartalmas barátság fűzte évfolyamtársaihoz. Az egyetemista építőtáborok közös munkái, a kirándulások életre szóló barátságok alapjául szolgáltak.

Az egyetem elvégzése után szép karriert ajánlottak számára, Szegeden folytathatta volna tudományos munkásságát mint oktató vagy tudományos kutató, hiszen tanári oklevelét is kitűnő minősítéssel abszolválta. Mégsem Szegedet választotta, ugyanis megkapta korábbi igazgatója, dr. Földi Lőrinc hazaváró levelét. Ezért határozott úgy, hogy tanári hivatásának küzdőtere régi iskolájában, a **Széchenyi Gimnáziumban, Sopronban**, szülővárosában legyen. 1964. augusztus első napján tanári kinevezést kapott. Munkakönyvében egyetlen munkáltató szerepelt egész élete során.

E sorok írója – akit szintén dr. Földi Lőrinc, akkori igazgató csábított át az ipar területéről – már egy évvel korábban technikus-tanára volt a nagy múltú gimnáziumnak. Mindez azért érdekel említést, mert tíz éven át tanár kollégája és haláláig igen közeli barátja volt Szakál Péternek.

A tanár úr 1965-ben vette feleségül a szép gyógyszerári szakasszisztenst, Pataky Erzsébetet. Házasságukból két okos lányuk született, Nikolett és Ivett, akik egyetemi diplomával, felsőfokú nyelvvizsgával és négy szép unokával örvendeztették meg szüleiket.

Tanár úr tanárként és nevelőként rengeteget dolgozott. Vissza-visszatérő tanítványok százai tudják értékelni pedagógusi munkáját, emberségét.

Légrádi Imre, egykori kollégája visszaemlékezése: „Alapállása volt, hogy a rábízott feladatokat a lehető legjobban hajtsa végre. Ez született adottsága volt. Már az írásképen látszott a gondosság. Jól olvasható, karakteres betűi hűen visszaadták egyéniségét. Ugyanígy mindennapi megjelenése, öltözte is gondosságát és precizségét tükrözte. Óráira mindig alaposan felkészült. Óráközi szünetekben gyakran láthattam óravázlatfüzeteit. Ezekben egy más szakos is pontosan megtalálhatta az aktuálisan elvégzendő feladatokat, bár óravázlatai az anyagot csak azon a szinten és abban a mennyiségben tartalmazták, amennyire neki szüksége volt. A házi feladatokat úgy adta fel, hogy előzőleg már ő maga megoldotta őket. Az érdeklődőket, a szakkörösöket a Középiskolai Matematikai Lapok feladatainak megoldásához is hozzásegítette. Nem maradt meg a középiskolai matematika szintjén, egyetemi szintű oktatásra is képes volt. Határozott egyénisége jó igazgatóvá tette. Kollégáival a szokásos kapcsolatokon túl bensőségebb, családias kapcsolatokat is ápol, a kölcsönös családi látogatások is hozzátartoztak ehhez. Értett a főzéshez, ételkészítéshez is. A látogatókat saját maga készítette izletes étellel vendégelte meg.”

Sok-sok tanítványt indított el országos tanulmányi versenyeken, készített fel egyetemre, több esetben a küzdelmes pedagógusi életpályára. Az évtizedek során négy osztályt vitt az érettségiig mint matematikatanár és egyben osztályfőnök. Az első ballagó osztályát 1968-ban, a legutolsót 1981-ben indította el.

Poór Attila, kémia–fizika–informatika tanár így emlékezik egykori tanárára, később igazgatójára: „1977-ben kezdtem meg tanulmányaimat a soproni Széchenyi István Gimnáziumban. Osztályfőnököm Szakál Péter matematika–fizika szakos tanár lett. Óráin arra törekedett, hogy az alapvető és szükséges matematikai ismereteket megszerethető módon adja át. Az általa nyújtott tudás tette lehetővé, hogy diákjai sikeresen helytálltak az egyetemeken és az életben. Többen műszaki, illetve tanári pályát választottak. A középiskola elvégzése után kiváló eredménnyel végeztem el az ELTE kémia–fizika–számítástechnika szakját. Szakál Péter tanár úr, akkori igazgatóhelyettes hívására tértem vissza egykori alma materembe, így mint kolléga is együtt dolgozhattam vele. Ahogy diákként, úgy munkatársként is mindig számíthattam támogatására.”

A szerző unokája, **Török Zsolt** okleveles villamosmérnök is hálával emlékezik tanárára, igazgatójára: „Szakál Péter tanár úrnak köszönhetem, hogy a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem villamosmérnöki képzésén igen nagy előnnyel indultam a kevésbé alapos matematikai felkészültségű évfolyamtársaimhoz képest.”

„1972 tavaszán Szakál Péter matematikatanár felvételi előkészítőt tartott matematika tantárgyból általános iskolás, nyolcadik évfolyamos tanulóknak. A matematikát mindig nagyon szerető diákként én is jelentkeztem erre a felkészítőre, így találkoztam először Szakál Péter tanár úrral. Kiváló tanárt, kedves, szeretni való pedagógust ismertem meg személyében, aki még inkább felkeltette vágyamat a Széchenyi István Gimnáziumban történő továbbtanulás iránt.

1972 szeptemberében kezdtem el tanulmányaimat matematika tagozaton, ahol Szakál Péter tanár úr tanított továbbra is matematikából, majd készített fel az érettségire. Ez egyben központi matematika–fizika érettségi is volt, mely alapján eldől az egyetemi felvétele. Nagyszerű szakmai és pedagógiai munkája biztosította az egyetemi évek sikeres teljesítését. Jelenleg tanárként dolgozom, és példaképként gondolok vissza a tanár úrra. Tiszta szívből állítom az 1976-ban érettségiző 12/A. matematika tagozatos osztály minden tagja nevében, hogy a diplomaszerezéssel záruló felsőfokú tanulmányainkban az a szakértelem és emberség, amelyet nekünk Szakál Péter tanár úr átadott, meghatározó volt.” (Herczeg Lászlóné Szabó Mária, egykori tanítvány visszaemlékezése)

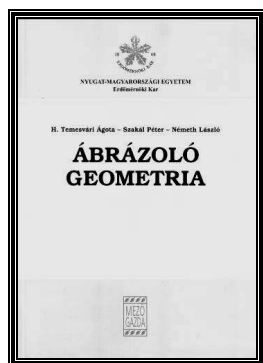
Szakál Péter már 1966-ban belépett a Bolyai János Matematikai Társulatba. 1972-től nyolc éven át volt a társulat soproni titkára. 1985 óta tagja volt a Bolyai János Matematikai Társulat Országos Elnökségének és Fegyelmi Bizottságának. Felelősségteljes munkája mellett számtalan továbbképzést tartott megyei és országos fórumokon. Aktívan vett részt a szakmai közéletben tankönyvek bírálójaként, az OKT versenyek bizottsági tagjaként, a Matematikai Lapok szerkesztőjeként. Budapesti útjairól mindig hatalmas mennyiségű javításra váró dolgozattal, lektorálást igénylő szakirodalommal tért vissza Sopronba.

Szerteágazó munkája mellett vezette az iskola matematikai munkaközösségét, az egyre növekvő számú tanulmányi versenyek előkészítését, a különféle szakkörök megszervezését. Ám maradt még ideje, energiája arra is, hogy tanulói és később tantestülete számára kirándulásokat szervezzen az iskolai közösségek összekovácsolása és a határon túli nevezetességek megtekintése céljából.

A szorgos, felhőtlen tanári évek 1983-ig tartottak. Ekkor az iskola akkori igazgatójának és tantestületének javaslata alapján a híres iskola igazgatóhelyettesévé nevezték ki. 1996-ban Sopron Megyei Jogú Város Közgyűlése igazgatóként állította az iskola élére. Öt küzdelmes, sikeres év elteltével, kiemelkedő szakmai munkájának elismeréseként „címzetes igazgató” címet kapott a város polgármesterétől. Ebben az időszakban hozta igazán lendületbe a Széchenyiben az innovatív szellemet. Felkészítő tanárok és tanítványok – szinte egymással is vetélkedve – sorra hozták rangos helyezéseiket az országos versenyekről, vetélkedőkről.

Szakál Péter tanár úr szinte érintetlen munkakönyvének első és egyetlen sora mindent elmond tulajdonosa végsőkéig kitartó hűségéről és a pedagógusok megbecsüléséről. Alkotóereje teljében nem tudta abbahagyni a tanítást, mellőzni a matematikát, fizikát, ábrázoló geometriát; korrepetált, felkészített, egyetemi jegyzeteket írt.

Évtizedeken át, súlyos betegsége alatt is a **Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Karán** tanított ábrázoló geometriát, talán a „végsőkig”. Így akarta megszolgálni, meghálálni címzetes egyetemi docensi kinevezését. A többször is műtött beteg tanár pislákoló fáklyájának fényében is a legmagasabb fokon helytállt. A sors kegyeltje volt, hiszen minden gondolatát, tétét tanítómesteri attitűdjé vezérelte.

Ábrázoló geometria tankönyv

A c. egyetemi docensi cím adományozása (2004)

E törekvései jelentős *kitüntetésekben*, elismerésekben is realizálódtak:

* Beke Manó-díj – 1975

- * Oktatásügy Kiváló Dolgozója – 1975
- * Kiváló Munkáért – 1988
- * A Soproni Központi Iskolai Igazgatók Tanácsa Díja első elnöküknek – 2001
- * Magyar Köztársaság Ezüst Érdemkeresztje – 2005
- * A Machatsek Alapítvány Életműdíja – 2010

Többéves, egyre súlyosbodó betegsége alatt rengeteg levél érkezett régi tanítványaitól, akik egymástól tudták, hogy már nem lehetséges vele beszélgetni. Maradt hát a levelezés. Íme, néhány levélrészlet a tanítványoktól:

„Pár napja vettem részt 40 éves iskolai találkozónkon. Mint mindig, az osztályfőnöki óra folyamán beszámoltunk addigi életünkről. Mivel most vettem részt először ezen a találkozón, alaposan be kellett számolnom a 14 éves copfos korom óta eltelt időről. És azután jött a kérdés, vonatkozva az NDK-ban eltöltött egyetemi éveimre, (...) »és mondd, Zsuzsi, te jó németes voltál? Nem volt nehéz?« Akkor tudatosult bennem igazán, hogy dehogyis voltam én jó németes, csak nagyon jó alapokat kaptam főleg matekból, fizikából és emberségből. S ez végigsegített az első két, emberileg igenis nehéz szemeszteren; olyannyira, hogy még extra ösztöndíjat is kaptam az akkori követségtől tanulmányi eredményemet elismervén. Sajnos, ahogy aztán jobban tudtam németül, az ösztöndíj szép lassan elmaradt, mert hát ugye mi fiatalok és bohémek is voltunk (...). De így volt teljes és szép. Szeretettel és köszönettel kívánom a lehető legjobbakat tanár úrnak és szeretteinek.” (Dudás Zsuzsa, egykori tanítványa emlékező sorai)

Csapó Ildikó kedves sorai is sok erőt adtak az egyre jobban legyengült tanárnak: „Drága Tanár Úr! Kislányom most került hatosztályos gimnáziumba, és szembesült azzal – amit már egy jó ideje mondogatok neki, de eddig nem hitte el –, hogy vannak hiányosságai a matematikát illetően. Ezért most végre belátta és engedi, hogy matekozzam vele. Közben elgondolkozom rajta, hogy milyen mélyen gyökeredző tudást szereztünk mi a gimnáziumban! Hiszen csak rá kell néznem a feladatra, és azonnal, 35 év távlatból beugranak az azonosságok, összefüggések, levezetések... Köszönöm az alapos tudást, az elkötelezett és mélységes alázatot hivatása iránt, amely a mai napig is követendő példaként áll előttem.”

Egyik matematika tagozatos osztályától kapta az alábbi levelet: „Kedves Tanár Úr! Mi, az 1977-ben végzett osztály hallottuk a hírt, hogy mostanában az x-tengely sajna sokkal nagyobb szerepet játszik az életében, mint az y-tengely. Szeretnénk kifejezni együttérzésünket és szeretetünket, bízva abban, hogy e pár sor is köbgyökvonással ér fel betegsége súlyára vonatkozóan, legalább is időlegesen. Most már, ötven év felett, látjuk, hogy a teremtet világnak emberi szemszögből a matematika a szellemi váza, miképp a léleknek az erkölcs, így érettebb fejjel még inkább köszönjük Önnek a tanítást. Most már tudjuk, hogy a szorzás vagy a szeretet művelete, mert igazi egységbe von, vagy a zsarnokságé, az erőszaké. Tudjuk, hogy a közös nevező arra való, hogy legyen egy pont az »elemek« – vagyis az emberek – közt, amely a megértéshez kell. Már azt is tapasztaltuk, hogy vágyaink, mint egy jó tangensgörbe, sohasem érik el a vágyott célt, legalábbis földi életünkben. Jól van ez így, mert különben végtelenül önző lenne az ember. Beláttuk, hogy ha énünk akar életünk középpontja lenni, akkor magunkat tekintjük origónak, azaz nullák leszünk. Mi következik ebből? Senkik vagyunk, semmik? Éppen hogy nem, hanem beláthatjuk, hogy a nulla sohasem a senki vagy semmi, a nulla a mi létszomjunk, amely oltást, beteljesülést akar. Tudjuk azt is, hogy a sokszögek is csupán birtoklási terveink, amelyek végesegek, körré sohasem válnak.

Miért derék a szög? Mert ekkor célozzuk meg először az eget. Miért tompa? Mert tekintetünk visszatér a földre. S mire jó a homorú szög? Hát persze, reményt ad, hogy lesz még hegye a szögnek, s e hegy újra az égig fog érni! Mire jók a sorozatok? Már ezerszer megbizonyosodtunk arról, hogy egy törvény, egy minőség mentén mennyi jót, mennyi szépet találhatunk meg. Az elmélyülés útját jelentik tehát. Szükségünk van-e geometriai szerkesztésekre? Aki nem matektanár, annak ritkán, de milyen jó tudnunk, hogy amiképp idomok rejtőzködnek minden földi jelenség mögött, úgy vannak jelen az ideák az életünkben!

Vagy vegyünk újra egy algebrai műveletet, a hatványozást! Önmagával szorozzuk a számot, s az egyre hatalmasabb, egyre erősebb lesz. Egy döbbenetes tapasztalathoz vezet el bennünket: ha csupán saját erőnket próbáljuk meg önmagunkban fejleszteni, ha csupán erőnkől próbálunk meg erőt meríteni, végességünk okán nem érünk el boldog eredményt. Ha a hatványozás a bennünk lehetőségképpen ott lappangó végtelen erőforrásra alapoz, attól kezdve a végtelen „itt”-é válik, az idő – amit annak tartunk –, teljesen mellékessé, és az eredmény kétszer aláhúzva a békekesség lesz, akármilyen történet is.

Köszönjük Tanár Úrnak, hogy tanításával megalapozta életünket! A kapott osztályzatok: 1, 2, 3, 4, 5 – ma már tudjuk – lényegüket tekintve ugyan egyek, mert mindegyikben az egy nyilvánult meg! Szeretettel gondolnak Tanár úrra az 1973–1977-es matektagozatosok.”

A gyógyíthatatlan kór előrehaladtával egyre rövidültek a tanár úr gyöngybetűs válaszai, és 2013. október 19. napja után egyetlen betűt sem írhatott le itt a földön senkinek. Elgurult az utolsó igazgyöngy is...

Hamvait 2013. október 31-én helyezték örök nyugalomra a Szent Mihály temetőben. Tanítványai, tisztelői ugyancsak e gyászos napon engesztelő szentmisén vettek tőle végső búcsút a csordulásig megtelt Irgalmasok, az egykori szürkék templomában. Kálmán Imre plébános, széchenyista öregdiák könnyeket csalt az egykori tisztelők szemébe.

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2014-ben, a „*Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében*” című emlékkönyvsorozat 5. kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel emlék!” Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.).

Kollégája és barátja,
MIKLÓS HORVÁTH ISTVÁN mérnök-tanár
Sopron

SZAKMÁRY ISTVÁN (Törökszentmiklós, 1908. március 10. – Kunmadaras, 1991. október 21.)
református néptanító, kántor, zeneszerző

Elemi és középiskolai tanulmányai után 1928. június 27-én szerzett tanítói diplomát Budapesten, míg a református orgonista-kántori oklevelét Debrecenben kapta kézhez 1929. június 25-én. Zenei tanulmányait az előbbivel párhuzamosan végezte: cimbalom főtanszakon, összhangzat-tanból és zenetörténetből. Szerény varrónő volt az édesanyja, aki özvegyen taníttatta fiát.

A főiskoláról egyenesen **Kunmadarasra** jött, itt élt és működött 1991. október 21-én bekövetkezett haláláig.

Neveltetésének és egész munkásságának két meghatározója volt: a bibliai református hit és a rendíthetetlen hazaszeretet. Szívébe zárta Erdélyt, sőt az ő lelkében a történelmi Magyarország részekre szakított állapotában is egy volt. Ezt a meggyőződését legerőteljesebben a Tiszántúl anyaiskolájában, a Debreceni Református Kollégiumban kapta meg Isten kegyelméből. Erre mindvégig hálásan gondolt vissza.

A második világháború előtt és után az alsó tagozatban tanított, az iskolák államosítása után hitéért és magyarságáért súlyos megbélyegzésben és hátrátételben volt része, éveken át a községtől távoli **tanyai iskolában** kapott lehetőséget a tanításra. Zokszó nélkül vállalta, esőben-hóban naponként járt ki a faluból az iskolába. Az elhívásától, küldetésétől nem térítette el a rendőri zaklatás, kihallgatások sorozata, amelyről pedagógus családtagja, óvónő Éva leánya levelében megemlékezik.

Később évtizedeken át a zenei munkaközösség keretében 15–20 gyermeket is tanított. Tanítványai közül többen tanultak tovább. Két tanítványát hadd említsem meg név szerint is: Gazdag Ferenc zeneművészt és Himer Henriette tanulót, akit még a halála előtti napokban is tanított. Zenepedagógiai munkáját kiteljesítette a két évtizedes gyülekezeti kántori tevékenysége. Zenei munkáját nyugdíjazása után is folytatta. A hat évtizedet meghaladó idő alatt az egész nagyközségnek és a Nagykunságnak nevelőjévé lett.

A tanítói, kántori és ének-zenei munkássága mellett – a magyar népi mozgalom örökségéhez híven – kutatói munkát is folytatott, és zeneszerzéssel is foglalkozott.

Munkatársa volt dr. Ecsedi Istvánnak, aki a *Hortobágyi pásztor és betyárnóták* című munkát megírta. Ebben jelent meg az általa gyűjtött *Nemcsak az a gazda* című népdal.

26 különböző pályázaton vett részt 1933, 1937, 1938, 1941, 1942 és 1989-ben. Megzenésítette Petőfi Sándor egyik költeményét és egy madarasi népköltő *Tubarózsa* című versét. Ez utóbbi díjnyertes dalát 1989. január 15-én, vasárnap este 17 órakor Talabér Erzsébet énekművész mutatta be a tévé műsorában.

A református eklézsiának évtizedeken át presbitere és jegyzője is volt, kántorként pedig többször adta elő a templomi orgonán és a gyülekezeti terem harmóniumán Bach, Beethoven és más klasszikusok szerzeményeit, valamint Szenci Molnár Albert zsoltárait. Hitvallásszámba ment, amikor ünnepi alkalmakon a Himnusz, szeretetvendégségeken a Szózatot vezetésével énekeltük a gyülekezetben.

A népéért fáradozó tanító, református egyházi személy imádkozó ember is volt. Károli Gáspár bibliafordításának és Szenci Molnár Albert zsoltárainak egy-egy verse ihlette könyörgéseit. Többet ezek közül le is jegyzett. Összegyűjtött 12 imádsága közül hadd idézzek egyet: „*Mindenható Isten! Hálát adunk neked, és dicsérünk teljes szívvel mi teremő Istenünk, hogy kijelentted magad Szent Igédben és a Te áldott Fiadban. Világosíts meg minket, hogy szépen tündököljék bennünk a szent evangélium! Taníts minket imádkozni és buzgón könyörögni! Adj nekünk tiszta szívet és Szentlelket! Nyisd meg az égi béke szép honát szívünkben, és hallgass meg Szent Fiad nevében! Ámen.*” Az imádkozó református kántortanító Jézus tanítványa volt, és gyakorolta a szeretetszolgálatot a családban, az idős szülőket rendszeresen támogatta, ezt tette a Hortobágyra kitelepített kulák atyafiakkal is.

Tartsuk számon az Istenért és hazáért munkálkodó néptanító szerény *megtiszteltetéseit*:

- * erdélyi kitüntetését (1940),
- * a Királyi Magyar Természettudományi Társulat rendes tagjává történő megválasztását (1944),
- * Kunmadaras Nagyközségért emlékérmét (80. születésnapján – 1988).

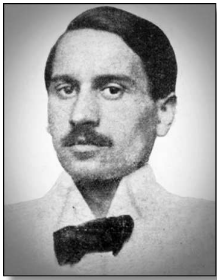
Gyémántdiplomáját 1989. szeptember 2-án kapta meg.

A világháború az első feleségét elsodorta mellőle. Ebből a házasságából két gyermeke származott, a második házassága révén másik két gyermeknek lett nevelőapja. A Kisújszállásról Kunmadarasra került tanító itt van eltemetve. Gyermekei és unokái mind elszármaztak Kunmadarasról.

Szakmáry István kántortanítónak megadatott az, hogy hatvan évet meghaladó lelkiismeretes munkájával buzdítsa tanítványait a nagyközségért való munkálkodásra. Gyermekeinek és unokáinak azonban nem adatott meg az itteni munkalehetőség, ezért kellett elköltözniük.

DR. ÖTVÖS LÁSZLÓ református lelkész
Debrecen

Z. SZALAY PÁL (Léva [ma Szlovákia], 1891 – Szentendre, 1975) művész-tanár, tanulmányi felügyelő

A zalai előnevet viselő Szalay család eredetét az Árpád-korig tudta visszavezetni. Az 1400-as években egyik ősük Zala várának kapitánya, egy másik Szalay pedig II. Rákóczi Ferenc fejedelem ezredese volt. Szalay Pál édesapja felvidéki kőfaragó mester volt, aki rajongott a művészetekért. Nyolc gyermeke született, köztük Pál.

Nyíregyházától távol született, és távol is halt meg, mégis ez a táj vonzotta leginkább. Itt élte le élete nagy részét, ide nősült, itt tanított, e vidék vonzotta ecsetjét. Az alatt a több mint fél évszázad alatt, amelyet a Nyírségben töltött, számos képet hagyott ránk örökölni. Halála napjáig alkotott. Művészi hitvallásában a következő mondat szerepel: *„Én elsősorban a nyírségi, szatmári és beregi embereknek festek. Nem rébuszokban alkotok, mert a talányokat nem szereti az egyszerű ember... az én piktúrámban, ha csak egy fikarcnyira is, de mindig jelen van a környezetem...”*

Nagy utat járt be. A Mintarajziskolában és a Rajztanárképzőben folytatta tanulmányait 1912–1916-ig, majd Nagybányán is képezte magát. Tanárai: Benczúr Gyula, Szinyei Merse Pál, Révész Imre és Glatz Oszkár voltak. Egy évig ösztöndíjas volt Rómában, ahol Lodovico Fennotti volt a mestere, és részt vett a Farnese-palota restaurálásában is. Firenze város freskópályázatán első díjat nyert. Több tanulmányutat tett Németországban, Angliában és Franciaországban, ezekben az országokban kiállításai is voltak.

Innen jutott el Nyíregyházára tanítani, nem utolsósorban Tolnay Mária itteni származású tanítónő ösztönzésére. Z. Szalay Pál büszke volt új városára, noha Léván minden őse ismert ember volt. Apja az ottani város építőmestere volt. Családjá elszegényedett, a tehetséges fiatalember úgy tanulhatott tovább, hogy tanárai ajánlották a főiskola figyelmébe, ahol iskolatársa volt Aba Novák Miklós, Szőnyi István, Barcsay Jenő. Velük jó barátságot kötött. Ezt mi sem bizonyítja jobban: hívására képeikkel is megtisztelték a nyíregyházi művészeti heteket.

Előbb a nyíregyházi **Bessenyei György Képzőművészeti Népfőiskolán** oktatott, majd 1953 és 1965 között a **nyíregyházi Tanítóképző Intézet** tanára. Az 50-es években szocialista-realista stílusban dolgozott. 1970-ben díjat nyert a nyíregyházi jubileumi pályázaton, valamint ugyanebben az évben a nyírbogdányi kiállításon is.

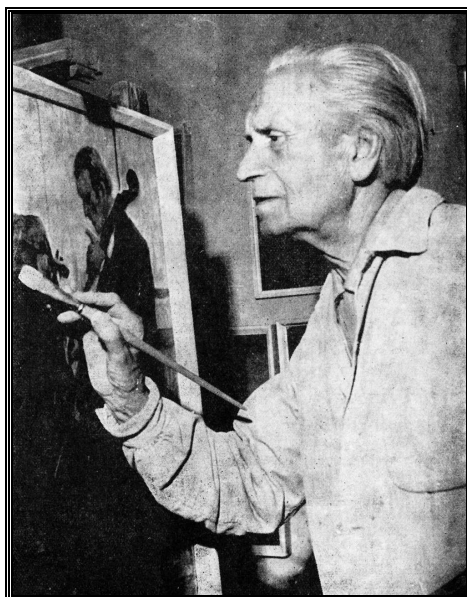
Negyven évig volt szakfelügyelő, s több iskolában fél évszázadon keresztül tanította a rajzot és a művészettörténetet, egészen nyugdíjazásáig. Alkotásait számos középület, intézmény és családi otthon őrzi Nyíregyházán, a szomszédos területeken, sőt országszerte.

Mozgalmas éveket élt meg a Nyírség fővárosában. Akvarelljein gyermekkori élményei, a nyírségi tanyabokrok és a szlovák telepeseikkel benépesült város akácfasorokkal díszes utcái szerepelnek. Számos megbízatást is kapott attól a várostól, amely addig nem értékelte kellőképpen a képzőművészetet. Olajfestményei ma is ott találhatók Nyíregyháza egykori nagyjainak portréi között. Városunk alapításáról is készített nagy méretű festményt. A Kossuth Gimnázium is őrzi tőle rendelt művet, de Z. Szalay Pál munkáját dicséri a város ortodox zsinagógájának különlegesen szép belső díszítése is. Rendkívül értékes az Athenaeum kiadásában megjelent, 1914–1918 között készült képeskönyv, amely a *Nagy Háború* címet viseli. A magyar huszárok és a tüzekek hősieks küzdelmét örökíti meg benne hatalmas művészi erővel.

Alig hihető, hogy a **Nyíregyházi Községi Jókai Mór Polgári Fiúiskola** rajztanári állása mellett – ahol számos tehetséges gyerek tanult tőle művészetet vagy akár a mérnöki pályára készüléshoz nélkülözhetetlen rajzot – még művészetszervező tehetőségét is megmutatta. Megalapította a Benczúr-kört, ahol olyan helyi művészemberek tanultak és tanítottak, mint Barzó Endre, Diószegi Balázs, Ösz Dénes, Berky Nándor. Az ifjabb nemzedék képviselői Berecz András, Váci András, Huszár István, Pál Gyula, Soltész Albert, Krutilla József és Kerülő Ferenc voltak. Mun-

kátságának java a művészet megismertetése, a szépre nevelés. Ezt tanulták tőle a polgáristák is, akiknek sok „csapatát” tanította, nevelte.

A polgári iskola diákjai mellett – sajnos ez az iskolatípus 1948-at követően megszűnt – számos pedagógusjelöltet is tanított rajzolni s a művészet szeretetére a nyíregyházi tanítóképzőben és a Kossuth Gimnáziumban is. Tanítványai nagyra értékelték egykori tanáruk-nevelőjük tudását, a tudás átadásának baráti és szórakoztató módszerét.

Munka közben

Z. Szalay Pál tanár és Ember (nagy E betűvel!) volt. Barátságát, becsületességét sokan tisztelik, majd hat évtized elmúltával is. Olyan volt ő, mint az a kis földszintes téglalapú épület, amelyben ezekkel együtt engem is tanított. Megismertem szerénységét, nagy-nagy tudása mellett tisztes szegénységét. A második világháborút követő rendkívüli nélkülözéssel járó időkben szívesen és szeretettel vittük vissza kirámolt lakása tartozékait, csináltattuk egyetlen ruháját, cipőjét. Szívesen vittük neki mindnyájan azokat a terményeket, amelyek szüleink kertjében nőttek. Ez abban az időben történt, amikor kép senkinek sem kellett, a vékonyka tanári bér pedig déltől egy-két óra múlva már semmit nem ért. Hiába voltak a papírpengősökön olyan nagy számok, melyeket talán még a Magyar Nemzeti Bank emberei közül sem ismerhetett mindenki.

Szalay tanár úr – Pali bácsi – felesége halála után egyedül maradt, ezért 1973-ban lányához költözött Szentendrére. Ekkor 40 művét Nyíregyházának ajándékozta, melyeket a városi önkormányzat őriz. 1973-ban elnyerte a Munka Érdemrend ezüst fokozata kitüntetését.

Még egyszer-egyszer eljött egykori diákjaihoz, amikor szinte ingyen kínálta akvarelljeit. Képei közül egyet otthon látok én is nap mint nap. Erről eszembe jut a művész, akit bár becsültek egy-egy életszakaszában, de most már tudjuk, hogy nem igazán. Pedig ha valaki, ő nagyon megérdemelte volna.

*Egykori tanítványa,
KOPKA JÁNOS újságíró
Nyíregyháza*

SZAMOS TIVADARNÉ **Fazekas Róza** (Földes, 1930. március 23. – Fót, 2015. április 22.) óvónő

Édesanyám harmadik gyereként szegény családba született. Négyen voltak testvérek. Édesanyja Cseke Róza, édesapja Fazekas Sándor. Édesanyját korán, kisgyerekként (12 évesen) veszítette el. A család nehéz körülmények között élt. Gyerekként sokat dolgozott a mezőn, az állatok körüli teendőket, a háztartási munkát is ellátta testvéreivel együtt.

Általános iskolai tanulmányait Földesen végezte el, majd cselédként dolgozott, gyerekekre is vigyázott, melyért pénzt kapott, hogy a család anyagi terhein enyhítsen. Időközben édesapja újra nősült. A feleség a családba hét gyereket hozott. Ebből a házasságból még három gyermek született. Édesapja nagyon szigorú ember volt, szeretne volna, ha édesanyám a tsz-ben dolgozna. A mostohaanyja javaslatára 1951-ben elment tanulni Szegedre. Itt végezte el 1952-ben az egyéves óvónőképző tanfolyamot. Hálás volt mostohaanyjának, mert nem hagyta, hogy tanulatlan maradjon.

Még abban az évben **Köröstarcsán** az óvodában kezdett el dolgozni édesanyám, majd ezt követően **Békésre** került az **Epreskert úti óvodába**. Mind a két helyen albérletben lakott. Otthonról anyagi segítséget nem kapott, abból élt, amit munkájával keresett.

Békésen ismerte meg férjét, Szamos Tivadart, akivel 1952. december 31-én összeházasodott. Arra gondolt, végre tartozik valakihez, lesz családja, ahol otthon érezheti magát szerető családja körében. Sajnos, nem így lett. A házasságot követően az élet ugyan megváltozott, de nem jó irányban. A férj elvette minden papírját, elégette az óvónői oklevelét, nehogy elmenjen dolgozni. Csak otthon, az ő családja körében lehetett, velük érintkezhetett, nem beszélhetett senkivel. Ha mégis beszélt, akkor számonkérés következett: kivel, miről beszélgettek, mit mondott. Ezt nagyon nehezen viselte. A férj családja – mint utólag kiderült – egy szektához tartozott. A legidősebb testvér házában tartották az „istentiszteletet”, aki a „pap” szerepét töltötte be, vezette a „gyülekezetet”, osztotta be a család pénzét, irányította a néhány főből álló családot. Szerinte, szerintük úgy kell élni, ahogy azt a „pap” mondja. Tehetetlen volt édesanyám, nem ismert senkit, nem volt kitől segítséget kérni. Belenyugodott helyzetébe, tűrt.

1955-ben megszületett Lukács nevű gyermeke, majd 1957-ben pedig Gábor. Egy kamrában éltek, ahol még ablak sem volt. Volt benn egy kályha, amely nem sok meleget adott. Édesanyám nap mint nap járt tüzelőt gyűjteni, hogy a gyerekek meg ne fázzanak. Pénzt csak annyit kapott, pontosan kiszámolva, amennyi ennivalóra kellett. A sok nélkülözés, keserves nincstelenség annyira elkésértette, hogy még az öngyilkosság is megfordult a fejében. A Körösnek ment, hogy beleugorjon, de még időben észrevette a férje, és visszatartotta. Ekkor megbeszélték a történeteket, s azt, hogy visszamegy szülőhelyére, Földesre, de csak Gábort viheti magával, Lukács pedig itt marad Békésen. Ekkor lett terhes harmadik gyermekével. A férje el akarta vetetni mindenáron, de már előrehaladott volt a terhesség. Nem lehetett elvetetni. Így a helyzet otthon tovább romlott. Ekkor levelet írt haza édesanyám, hogy gyermekével visszaköltözik. Az itthoniak szervezkedtek. Tudták, hogy elvégezte az óvónőképzőt, és azt is, hogy a helyi óvoda óvónőt keres. Még szolgálati férőhelyet is tudnak biztosítani számára. Döntött. Fájdó szívvel, de ott kellett hagynia másik fiát, de úgy gondolta, ez még nem végleges. Összepakolt, és 1958 augusztusában batyúval és gyerekekkel felszállt a vonatra, és hazautazott **Földesre**.

Itt szeretném idézni volt kolléganője, *Váradai Bálintné Pirike* néni (Balatonboglár), barátóje levelét, melyet az emlékéllátás alkalmából írt: „Vasárnap volt. A megadott időre a buszmegállóba mentünk Horváth Istvánnéval (Jolival), nagy izgalommal vártuk a buszt. Nyílt az ajtó, és egy nagyon szomorú anyukát láttunk, karján egy kis gombóc fiúval, akit Gábornak hívtak. Szép és fájdalmas látvány tárult elénk. Már akkor és ott szívünkbe zártuk. Óvónőként, családayaként nagyon gyorsan beilleszkedett. Nagycsoportosok óvó nénije lett. Megbízható, szakmailag kiváló társak, barátok lettünk. Jó volt vele dolgozni, sokat felvidített bennünket. Gondjai ellenére a humorát megőrizte, ez segítette át a sok nehézség leküzdésében. Kézügyessége, ötletessége a gyermekek munkáját nagyban segítette, a csoportszobákat szebbé, otthonosabbá tette.

Ekkorra már a terhessége előrehaladott volt, pocakja egyre nőtt, és 1959. február 19-én, hála Istennek, nagyon jó gyermeket kapott Róza, egy kis angyalt: Klárikát, aki élete végéig szép, békés, nyugodt kort biztosított neki, melyért itt mondok köszönetet Klárikának és családjának. Rózával, sajnos, csak két évet dolgoztam, nagyon sokat tanultam tőle. Azzal háláltam meg, hogy haláláig tartottam vele a baráti kapcsolatot, sajnos, már személyesen nem találkozhattunk. Rózám! Csak egy vigasztal, hogy jó helyre mentél, hisz te a jónál is jobbat érdemeltél."

A harmadik gyerek születése után néhány hónapig édesanyám otthon maradt, s amikor lehetett, bölcsődébe adta a kicsit Gáborral együtt. Ezután ismét munkába állt. 1959 végén kimondták a válást. A válást követően jött a harc, hogy visszaszerezze nagyobbik fiát, Lukácsot. Többszöri próbálkozása ellenére sem sikerült, hiába volt a végzés. A férj kifogásokat keresett: beteg a gyerekek, nincs itthon stb. Hiába utazott el a gyermekért, szomorúan tért vissza. Utoljára karhatalommal sikerült végleg pontot tenni az ügy végére. Hazakerült Lukács, aki gyámoltalan, szomorú, félszeg gyerek volt. De a szeretet, a gondoskodás meghozta a gyümölcsét, hamar beilleszkedett az óvodai közösségbe, testvéreit megszerette, melyet ők is viszonzottak. Az akkori tanács vezetői segítettek családjunkat, hogy megfelelő otthonunk legyen. Eleinte a Rákóczi úti óvoda egyik helyiségében, majd 1965-től a Kállay úti (Sallai úti) óvoda szolgálati lakásában kaptunk helyet.

1977 novemberében édesanyám elvégezte a Megyei Pedagógiai Továbbképző Intézet 20 órás óvodai oktatás-technikai tanfolyamát, majd decemberben Hajdúböszörményben az éves szakmai-módszertani tanfolyamot.

Horváth Istvánné, Joli óvó néni (Földes) – kolléganője volt nyugdíjazásáig és a legjobb barát – visszaemlékezése: „Az óvoda nagyon szerényen volt felszerelve, nyitott folyosóval, kinti ányékszékkel. Víz nem volt bevezetve, kútból kellett hordani. Az óvodai eszközök lassan bővültek. Sokat magunk készítettünk. Róza óvó néni a gyermekek nevelése érdekében nagy-nagy türelemmel, anyahelyettesként, szeretettel végezte munkáját. Munkájára lelkiismeretesség, odaadás, újra való törekvés volt a jellemző. Bizalmas kapcsolatot alakított ki a szülőkkel, akik sokat segítettek az óvoda munkájában. Több alkalommal rendeztünk vasárnaponként az anyukáknak teadélutánt, szellemi vetélkedőt, nagymamáknak műsoros teadélutánt, a gyermekeknek és az óvoda dolgozóinak jelmezes farsangot. Lelkes tagja volt a játszóháznak. Még ma is emlegetik ezeket a hangulatos összejöveteleket, melynek egyik lelkes szorgalmazója volt. Kedvességével, szerénységével, jó humorával, kezűgyességével belopta magát a gyermekek, a szülők, a munkatársak szívébe. Éveken át volt az óvoda, a község melegszívű, jóságos Téliapója. Örömmel várta, mint a gyermekek is az év legszebb, legboldogabb ünnepét, az ajándékozást, a Téliapót. Örömet jelentett a gyermekek csillogó szeme, a félénkek bátorítása. Mesedramatizáláshoz, foglalkozásokhoz szemléltető eszközöket, feladatlapokat készített. Kiemelt feladatának tartotta a nehéz körülmények között élő gyermekek óvodába szoktatását, szüleinek látogatását, a gyermekek tudásának gyarapítását (ifjúságvédelmi felelős).

»Ameddig élsz, adjál, ha meghaltál, hagyjál« – mondja az idézet. Ez teljes mértékben Róza óvó nénire illik. A legtöbbet adni az óvónők tudnak: szeretetet, gondoskodást, figyelmet, törődést, segítséget, bizalmat. Életében nagyon sokat adott, de hagyott is, mert a gyerekekben tovább él az emlék, szülőként pedig továbbadják a szeretetet, az emléket gyermeküknek. Földesen az egykori munkatársak, tanítványok szeretettel őrzik emlékét."

Karácsony az óvodában

Édesanyám mindig vidámságot, humort vitt magával oda, ahol megjelent. Szerették viccelődéseit.

A község pedagógus kórusának alapító, sok éven át tagja volt. Éveken keresztül a felnőttek részére rendezett pedagógus farsangon rendszeresen beöltözve szórakoztatta a kollégákat. 1974-ben pedagóguskölcsönt vett fel, építkezni kezdett Földesen, több pedagógus társával együtt, s 1975-ben végre saját házába költözhetett a család. Taníttatta, nevelte gyermekeit, akik jó gyerekként hálálták meg szeretetét. Mind a három gyermek továbbtanult, szakmája lett. Édesanyám Földesen dolgozott 1989. március 31-ig, nyugdíjazásáig. 1991-ben Debrecenben vett lakást, hogy gyermekeihez közelebb legyen. Gyerekei, unokái látogatták. 1996. június 29-én Berettyóújfaluba, hozzánk költözött, majd ugyanitt ebben az év szeptemberében lakást vásárolt. Így velem és unokájával nap mint nap találkozott.

2001-ben eladta házát, hogy velem és családommal együtt éljen, ezért Fótira költözött. Volt saját kis különálló lakása a családi házban. Itt jól érezte magát, külön tudott vonulni, mikor pihenésre, nyugalomra vágyott, nem zavarta senki. Örömet lelte a rejtvényfejtésben, egy-egy kis kirándulásban, unokáiban. Joli óvó nénivel havi rendszerességgel tartották telefonon a kapcsolatot. Amikor egészsége megengedte, elvittük Földesre hozzá. Nagyon örültek egymásnak. Viszsaemlékeztek a régi szép napokra, melyek után feltöltődve tért vissza fóti otthonába. A családi összejöveteleket is nagyon szerette. Utolsó éveiben sűrűn kellett vinni orvoshoz vérnyomás-, gyomor- és szemproblémájával. Az egyik szemével már nem is látott. Egyre kevesebbet mozdult ki otthonról, nem volt biztos a közlekedésben. Csak a telken belül járkált, sűrűn meglátogatva szeretett kutyáját, Foltost. Órákat üldögélt nála, Folti pedig a lábánál pihentette fejét. 2015 januárjában megbetegedett. Kórházba került, itt derült ki, hogy pajzsmirigy probléma miatt voltak a panaszai. A 85. születésnapját kórházban töltötte. Beállították neki a gyógyszert, majd hazaengedték. Gondos ápolás ellenére egy hét múlva ismét bekerült a kórházba, és 2015. április 22-én szeretett édesanyánk elhunyt. Nyugodjék békében!

Kitüntetése, elismerések:

- * Földesi Kórus megalakulásának 10. évfordulója alkalmából emléklap (1979)
- * 25 éves munkáért Törzsgárda jelvény arany fokozata (1984)
- * Pedagógus Szolgálati Emlékérem – több évtizedes munkáért – miniszteri kitüntetés (1985)

2005. június 24. A Szegedi Állami Tanítóképző Óvónőképző Intézet – 50 éve a pedagógusi pályán szerzett oklevél alapján – *aranyoklevél*

2013. május 15. A Szegedi Állami Tanítóképző Intézet Óvónőképző tanfolyam – 60 éve szerzett oklevél alapján – *gyémántoklevél*

Lánya,
KELEMEN GYULÁNÉ SZAMOS KLÁRA
Fót

DR. SZÁSZ FERENC (Szatmárnémeti [ma Románia], 1923. augusztus 28. – Fehérgyarmat, 2013. december 28.) jogász, általános iskolai tanító

Pályázati dolgozatomhoz 2013. december elején meglátogattam édesanyámmal Szász Ferenc tanító bácsit a fehérgyarmati kórházban. Saját szememmel láthattam, hogy a 90 év alatt magába szívott tudás egy perc-re sem tűnt feledésbe. A kórházban is mesélt, tökéletesen emlékezett minden apró részletre, minden momentumra, amely vele élete során megtörtént. Már nem volt szükségem se tollra, se papírra, se a XXI. század vívmányaira, csakis a fantáziámra, a képzelőerőmre.

Magam előtt láttam gyermekként, diákként, erős tornászként, szerelmes ifjúként, férjként, apaként és nem utolsósorban tekintélyt parancsoló tanítóként. Mindent egybevéve ő példakép volt és lesz számomra. Tőle tudhattam meg, mennyire kifizetődő a tanítás képessége. Három lánya mellett több száz gyereket indított el életük kezdetén. Inspirálta őket az emberségre, a becsületre, a dolgosságra, a szeretetre, a fegyelemre és még számos élethez szükséges dologra.

Bizakodva tettem fel neki a kérdést, eljönne-e velem a 100 éves évfordulóját ünneplő rendezvényre, az alma materébe. Meglepődtem, mikor boldogan azt felelte, hogy igen, hiszen sem az arany-, sem a gyémántdiplomáját nem vehette át személyesen. Lelkes volt, szinte gyermeki, látszott a szemében a remény, bár hozzátette: „*addig még élni kell*”. Bízott abban, hogy még mesélhet nekem, de sajnos, erre nem kerülhetett sor. Egy igen értékes ember tért örök álmra, pihent meg végleg.

Dr. Szász Ferenc 1923. augusztus 28-án született, s csak hét évesen kezdett iskolába járni. Az elemi iskola után a református gimnáziumban, Szatmárnémetiben folytatta tanulmányait, ahol 1942. június 24-én tette le az érettségi vizsgát. Vágya az volt, hogy testnevelő tanár legyen, mivel nagyon szerette a sport minden területét, különösen a szertornát. A liga csapat tagjaként büszkén vehette át számos díját, melyeket különféle versenyeken ért el.

Szülei nem ezt a pályát szánták neki, s Kolozsvárra küldték a Ferenc József Tudományegyetem jogtudományi karára. Itt kitűnt jó tanulmányi eredményével, ezért a kollégiumi díjat részére jelentősen csökkentették. A második év végéhez közeledve a háborús helyzetre való tekintettel már május 20-ra be kellett fejezni a tananyagot, ezért a vizsgákat háznál tették le az otthon maradt magyar tanároknál. 1944. június 5-én kötelező főiskolai munkaszolgálatra hívták be. Sajnos, 13-án erődépítési munkálatoknál szikla esett a bal kezére, középső ujjja összeroncsolódott, és insztrakadást szenvedett. Az ujjja operációk ellenére is merev maradt, emlékeztetve a háborús időkre.

Az egyetemi tanulmányai is akadoztak a háború miatt, s végül nem Kolozsváron tette le a vizsgáit, hanem Debrecenben. Itt kapta meg jogi diplomáját 1946 júliusában, melyet soha sem használt.

1945. március 14-én feleségül vette a Gyügyén élő szerelmét, Bényei Júliát, aki tanítónő volt, s a 2 km-re lévő Szamosújlakon tanította az összevont hat osztályt. Esküvőjük után Szamosújlakra költöztek, az iskola melletti tanítói lakásba, itt alapítottak családot. E Szamosparti kis faluban egykor virágzó iskola működött a melegszívű tanító házaspárral. Tanító bácsi kezdettől fogva segítségére volt a feleségének. Polgárba járó tanulókat korrepetált terményekért cserében. A tanításával meg voltak elégedve, ezért a szamossályi pap, Bakó Péter biztatására jelentkezett a Nyíregyházi Állami Tanítóképző Intézetbe 1947. április végén, ahova fel is vették. Az intézet reformok megvalósítása előtt állt ugyan, de a nagy tanítóhiányra való tekintettel hozzájárultak ahhoz, hogy az első négy év anyagából különbözeti vizsgákat tegyen Szász Ferenc, másik négy társával együtt. A sikeres különbözeti vizsgák letétele után, egy év múlva, 1948. június 25-én megkapta tanító oklevelét.

A tanítói oklevél birtokában ki is nevezték 1948. szeptember 1-vel a **Szamosújlaki Általános Iskolába**, s itt is tanított 36 éven keresztül feleségével együtt. Munkájuk során kiemelkedő eredményekkel végeztek az ott tanuló diákok. Az akkori előírások szerint minden tanulónak a 8. osztály év végén vizsgát kellett tenni az addigi tanulmányaikról. Tanító bácsi már januárban kidolgozta a vizsgatételeket, áprilisban meg is kezdte a tanulók vizsgára való felkészítését.

Munkáját igyekezett a legtökéletesebben végezni, s arra törekedett, hogy a gyerekek már az iskolában, a tanórákon megtanulják a tananyagot. Érdekesen, a gyerekek figyelmét lekötve tudott magyarázni, így fegyelmezéssel sem volt gondja, mert a gyerekek figyeltek. Nagypám, Kanyó István is a Szász tanító házaspár egyik diákja volt. Elmondta, nagyon szeretett iskolába járni. A tanulás mellett rengeteget mozogtak, sportoltak, a tanító bácsi velük együtt végezte a gyakorlatokat, vagy játszott velük. A tanórákon fegyelmezettek voltak, mert csak szép szavakat hallottak, s tudták, hogy az elhangzottakat feleléskor „vissza kell majd mondani”. Nagyon tisztelték tanítójukat azért is, mert érezték bizalmát akkor, amikor megengedte, hogy ha valaki elvégezte feladatát, akkor kimehetett az udvarra játszani. Tanító bácsi egyébként 44 éves koráig aktív sportéletet élt, s a gyermekeket is erre tanította. Amellett, hogy tökéletesen végezte az iskolai feladatát, könyvtárat alapított. A diákokat mindig motiválta az olvasásra, hiszen azt tartotta, hogy „*az olvasottság a műveltség alapját képezi*”.

Kultúrmunkája során az úttörőcsapatot irányította, a gyerekekkel különféle műsoros esteket tartottak, valamint az ünnepi műsorokra is tanító bácsiék készítették fel a tanulókat, ezzel is színesítve a falu hétköznapijait. Szász Ferenc munkáját „Kiváló Úttörővezető Munkáért” oklevéllel el is ismerték. Téli estéken kézimunkáztak, a kézimunkakör vezetője volt. Ügyes kézügyességét édesapjától örökölte, akinek nyomdája volt Szatmárnémetiben.

Minden tanév novemberétől márciusig csütörtök esténként ismeretterjesztő előadásokat szervezett. Vagy előadókat hívott, vagy maga tartott olyan témákból előadást, amely iránt a felnőttek érdeklődtek. Ezek az előadások látogatottak voltak, mert a lakosságban is felkeltette a műveltség iránti igényt. Joggal kapta meg a Kiváló Népművelő kitüntetést.

1953-ban konferenciavezetőnek nevezték ki a fehérgyarmati járásban. Ez azzal járt, hogy neki is politikai előadásokat kellett hallgatnia, majd tartania is, csaknem 10 éven keresztül. A falu életének jobbításában is részt vett: elintézte, hogy bevezessék a villanyt, a vizet Szamosújlakra. Hiába ajánlottak fel neki máshol jobbnál jobb állásokat a jogi végzettséghez kötődően, nem fogadta el. Szamosújlakon akart „lámpás” lenni, ott akarta átadni tudását, mert szerette az ottaniakat, s őt is szerették.

NAGY KRISZTINA tanító
Nyíregyháza

SZATHMÁRI KÁROLY (Debrecen, 1925. október 26. – Debrecen, 2015. április 13.) kántortanító, matematika–fizika–ének szakos tanár, iskolaigazgató, karnagy, a Hajdú-Bihar Megyei Moziüzemi vállalat igazgatója és a Debreceni Járási Tanács, majd Hivatal elnöke

Édesapja, Szathmári Károly szülőfalujából, Nádudvarról hozta magával a családban generációkon át öröklődő kovácmesterség ismeretét. Édesanyja, Vincze Róza parasztcsaládból származott, az ő családja révén kerültek Hajdúszovátra, miután itt szereztek földet, s édesapja a családba bekerülve itt folytatta a kovács- és gépésmesterségeket. Kisgyermekkorai élményei a debreceni, hajdúszováti és váltottföld-tanyasi élethez egyaránt gazdagon kötődtek. Szülei 1932-ben véglegesen megélhetésük színhelyére, Hajdúszovátra költöztek, így elemi iskolai első négy osztályát itt végezte. IV. osztályosként került kapcsolatba azzal a kiváló zenész, Csiky László tanítóval, aki kántorkodott is, s a férfi Dalárda, azaz a hajdúszováti kórus elődjének egyik vezetője volt. Neki köszönhette azt, hogy jó hangú és jó hallású gyerekként tagja lehetett a templomi gyülekezet énekeseinek és annak a gyermekének-karnak is, amely mintegy a felnőtt Dalárda utánpótlásaként jött létre. Szathmári Károlynak ez volt az első kötődése ahhoz a kórushoz, amelynek később hosszú időn át vezetője lett.

Kiváló tanuló lévén szülei a taníttatása mellett döntöttek, így került 1936-ban a Debreceni Református Kollégiumi Polgári Iskolába, majd a Debreceni Református Kollégiumi Tanítóképzőbe, amelyet 1946-ban bentlakásos diákként végzett el. (Az 1944–45. tanévet a II. világháború miatti „levente” szolgálata és hadifogsága miatt elveszítette.)

Mély nyomot hagyott benne az, amikor a Csösz László vezette polgári iskolai fiúkórossal 1938-ban, a Református Kollégium 400 éves évfordulóján a Nagytemplomban előadták Kodály Psalmus Hungaricusát, melynek egyik főpróbáját maga a zeneszerző, Kodály Zoltán vezényelte. Akkor még nem is sejthette, hogy a „Mesterrel” való későbbi kapcsolata mennyire meghatározó lesz kórusvezetői munkájában. A tanítóképzőben énektanára s az ottani Ifjúsági Csokonai Férfikarban karnagyja az a Csenki Imre lett, aki tanári, kórusvezetői munkásságával és emberi nagyságával egész életére kiható példaként állt előtte. Tőle kapta a zene s mindenekelőtt a magyar népdal, valamint a kórusmuzsika szeretetét. Karvezetői szuggesztivitása, igényessége, a művek iránti alázata alapvetően meghatározta későbbi karvezetői munkásságát is. Itt kezdődött életre szóló barátsága iskolatársával, Vass Lajossal.

1946 nyarán kitűnő eredménnyel kántortanítói oklevelet szerezve került haza **Hajdúszovátra**, ahol 1949-ig tanítója, majd 1960-ig igazgatója lett az **iskolának**. 1947 telén a helyiek kapacitálására vállalta a II. világháború miatt szünetelő, nagy múltú, akkor még férfiakból álló kórus újjászervezését és vezetését. Ez időtől kezdődően egy egész életre elkötelezte magát a kórusmozgalommal, mindenekelőtt a szováti kórossal. 1948-ban megalakította a női kart is, s hamarosan a két kórust vegyes karrá egyesítette.

Munkásságának hajdúszováti időszakában már folyamatosan képezte magát. 1950–51-ben karnagyi továbbképzéseken vett részt, ahol olyan kiváló oktatói voltak, mint Kodály Zoltán, Forrai Miklós és Bárdos Lajos. 1952–55 között az Egri Állami Pedagógiai Főiskolán matematika–fizika szakos tanári oklevelet szerzett, majd ugyanitt 1959–61 között levelező tagozaton elvégezte az ének kiegészítő szakot is. Szakdolgozata témájaként Kodály Zoltán énektanpedagógiai munkásságát választotta. A kitüntetéses oklevél megszerzését követően a Népművészeti Intézet-től karnagyi munkájára megkapta az „A” kategóriás működési engedélyt.

1961-ben munkahelyi és hivatali teendői ismét Debrecenbe szólították, családjával ide költözött. Először a Hajdú-Bihar Megyei Moziüzemi Vállalat igazgatója lett, majd 1964-ben a Debreceni Járási Tanács és jogutóda, a Járási Hivatal elnökévé választották. Ezt a felelősségteljes posztot egészen 1984-ig, a Hivatal megszűntéig, nyugdíjba meneteléig töltötte be.

Debrecenbe kerülésével nem szakadt meg kapcsolata Hajdúszováttal.

Új munkaköreit azzal a kikötéssel vállalta, hogy nem hagyja ott a hajdúszováti kórus vezetését. Munkahelyi vezetői ezt a kikötést elfogadták, s az énekkari próbákra, fellépésekre való rendszeres utazásait a hivatali gépkocsi biztosításával is segítették.

Az 1887 óta működő szováti énekkarnak Szathmári Károly sorrendben a 15. és egyben utolsó vezetője volt. Személyével egy új korszak kezdődött a kórus életében. *Ujváry Zoltán* írta róla a *Csillag ragyog...* című kiadvány előszavában: „Szathmári Károly neve összefonódik a kórus felszabadulás utáni történetével, a magyarországi kórusmozgalommal, elsősorban azonban a szűkebb haza, a szülőváros, Debrecen és a szeretett falu, Hajdúszovát kulturális életével.” Valóban, a szováti kórusnak nemcsak a leghosszabb ideig, 63 évig volt a vezetője, hanem neki köszönhető, hogy irányítása alatt érte el a legjelentősebb elismeréseket, szakmai sikereket. Ezek között találjuk a Szocialista Kultúráért, a Kiváló Együttes miniszteri kitüntetésekét, az országos minősítő versenyek legmagasabb fokozatait, az örökös kiváló együttesi címet és a fesztiválkórusi elismeréseket.

Korszakos változást jelentett a kórus életében az, amikor Szathmári Károly kezdeményezésére Kodály Zoltánt azzal a kéréssel keresték fel, hogy engedélyezze a kórusnak neve viselését. Kodály korábban minden ilyen megkeresést elutasított, a szováti kórusral azonban kivételt tett, így 1948. május 7-én kelt levelében hozzájárult neve felvételéhez: „Igen tisztelt énekkar! Eddig minden ilyen kívánságot, hogy rólam énekkart nevezzenek el, elhárítottam. Ha most a hajdúszovátiak ismételt kérésére habozom, hogy ne tegyek-e kivételt, az jut eszembe, hogy ezzel a Kar nagy kötelezettséget vállal: Kétoldalú szerződés ez, én azt kötöm ki a nevemért, hogy a kar soha egy darabot sem vesz műsorára, amit én nem helyeselnék. Gondolják meg, milyen szoros megkötöttséget jelent ez! Ha elég erősek, hogy teljesíteni tudják: ám legyen. Próbája lenne ez: megbír, megtűr-e a magyar vidék olyan énekkart, amely csak jót énekel.” A kórus és karnagya vállalta ezt a nem kis feltételt. A folyamatos sikerek és eredmények beszédesen bizonyítják, hogy a Kodály által támasztott elvárásnak Szathmári Károly vezetésével a kórus mindvégig eleget tett, bizonyítván azt is, hogy méltók az országban elsőként megkapott Kodály név viselésére. Kodály Zoltán és a kórus közvetlen kapcsolata a zeneszerző élete végéig megmaradt. 1952-ben pl. a Zeneakadémián megrendezett hangversenyen a 70. születésnapját ünneplő Kodályt a szováti kórus is köszöntötte, s egy delegációval otthonában is felkereste. 1963. május 20-án Kodály feleségével, Péczeli Saroltával Hajdúszovára is ellátogatott, tiszteletükre a kórus hangversenyt adott. A vendégkönyvbe ekkor került be a következő bejegyzés: „Örömmel hallottam a kórus szép fejlődését. Kívánom, hogy nőjön fel minden akadály ellenére, bizonyítsa, hogy ilyet is tud a magyar falusi nép. Kodály Zoltán, Kodály Zoltánné.” 1977 óta a Művelődési Ház falán elhelyezett emléktábla örökíti meg ezt a látogatást, s ide került 1978-ban Somogyi Árpád Munkácsy-díjas szobrászművész Kodályt ábrázoló domborműve is. 1982 óta Kodály Zoltánné hozzájárult ahhoz is, hogy a Művelődési Ház felvegye a Kodály nevet, 1998-ban pedig személyes jelenlétével tisztelte meg azt az ünnepi rendezvényt, melyet a kórusnak a Kodály név felvétele 50. évfordulójára rendeztek Hajdúszováton.

Szathmári Károly kórusvezetői tevékenységének nagyobb részét tiszteletdíj nélkül, a zene, a falu és lakossága iránt érzett szeretetből és elkötelezettségből végezte. Mind a kórus, mind a maga számára mindenkor magasra helyezte a mércét, de egy pillanatig sem tévesztette szem elől a kórus paraszti jellegét, a kórustagok igényét és „terhelhetőségét.” Színvonalas, fáradhatatlan munkájára zeneszerzők egész sora figyelt fel. Több mint húsz kórusmű ösbemutatója fűződik a kórushoz, köztük ilyen zeneszerzők ajánlásával mint Csenki Imre, Czövek Lajos, Vári Ferenc, Vass Lajos vagy Lóránd István. A kórus fő profilját a népdalok, a népdalfeldolgozások adták, de mindemellett a repertoár folyamatos bővítése, az új művek tanulása – mely a szovátiak esetében hallás után történt – lehetővé tette azt, hogy ott legyenek valamennyi versenyen és kórustalálkózón. 1970-től rendszeresen szerepeltek a Magyar Rádió Kóruspódiumi műsorában, a Szolnokon 2–3 évente megrendezett Kodály Kórusok Országos, majd Nemzetközi Találkozója mindegyikén jelen voltak. Szinte minden évben szereplői voltak Debrecenben a megyei kórusfórumnak, múzeumi muzsikáknak Budapest és környezetünk múzeumaiban. Fontosnak tartották a hozzájuk hasonló és környékbeli kórusokkal való rendszeres találkozást, ezért kölcsönösen jelen voltak egymás évfordulós ünnepein, rendezvényein. Cserekapcsolat, közséskapcsolat révén külföldre is eljutottak – Ausztriába (1996), Bulgáriába (1964, 1970, 1985), Olaszországba (1991), Erdélybe

(1977, 1992, 1996, 1998), Szlovákiába (1987), Ukrajnába (1989). Mindezek maradandó élményt nyújtottak a kórustagoknak és karnagyának.

A fellépések előkészítése, a programok szervezése nemcsak szakmai, de igen komoly szervezői tevékenységet is igényelt a kórus vezetőjétől. Felbecsülhetetlen az a közművelődési munka is, amelyet a kóruson belül, a próbákon végzett a művekkel kapcsolatos zenetörténeti, zeneelméleti magyarázataival, a szereplésekhez kapcsolódó ismeretterjesztő előadásaival.

A rendszeres szerepléseken túl számos olyan vállalatot is megvalósítottak, mely ékes bizonyítéka annak, hogy a kórus és karnagya a település kulturális életének legfontosabb tényezőjévé vált. A névadó Kodály emlékének ápolása mellett létrehozták azt az emlékszobát és kiállítást, mely egyedülálló relikviákat őriz a kórus történetére, munkásságára vonatkozóan. Nem sok település mondhatja el magáról azt sem, hogy könyvtára zenei részleggel is rendelkezik, vagy hogy a kórus első karnagyáról, Gaál Zsigmondról utcát neveztek el, és tiszteletére emléktáblát lepleztek le. Somogyi Árpád szobrászművész *Lány citerával* című szobra pedig a község központjában elhelyezve hirdeti, milyen fontos szerepe van a zenének a település életében. Szathmári Károly kezdeményezésére és hathatós szervező munkája eredményeként valósulhatott meg az 1848/49-es emlékmű és emlékpark. Nagy szerepe volt az 1944-ben ledőlt templomtorony újjáépítésében, helyreállításában is.

Szathmári Károly 1984. évi nyugdíjba vonulását követően is rendszeresen kijárt Hajdúszovátra, a kóruspróbákra, fellépésekre. Bényei Józsefnek karnagyokról írt munkájában így vallott arról, miért is ragaszkodott egymáshoz ilyen hosszú időn át kórus és karnagya: „*Mióta én karnagy vagyok, körülbelül 350–400 ember énekelt a faluból a kórusban. 1947-es indítású már csak magam vagyok... Aki a zene közelében él, emberibb ember, aki ilyen régóta kötődik egy magyar faluhoz, talán magyarabb magyar és teljesebb minden szempontból... Ebben a kórusban példa van. A folyamatos, egyenletes, színvonalas munka, a jó közösségi élet példája, ami egyúttal más társadalmi mozgásforma is. Ez ösztönző erő, gerjesztő és széles körben ható. Hat rám, hat a községre, és hat a kórusra is, hogy valóban legyenek, maradjanak példa. Hát erre gondolok, ha odaállok eléjük, és a kezem mozdulatára felcsendül egy-egy dal. Tudom, hogy a számomra legkedvesebb kórusművet, a Mátrai képeket soha nem tudom elvezényelni nekik. De annyi mindent tudunk énekelni! És amit énekelünk, annak azt hiszem, hite van, hűsége...*”

A kórus számos programja és fellépése között egyik legemlékezetesebb a fennállásának 100. évfordulójára szervezett ünnepségsorozat volt 1987-ben. A kórus és karnagya köszöntésére a megye és Hajdúszovát hivatali vezetőin túl a kulturális és zenei élet jeles képviselői is megjelentek. Erre az alkalomra jelent meg Szathmári Károly *Csillag ragyog... 100 hajdúszováti népdal*-t közreadó munkája is, melyben összegyűjtötte és közreadta a település népdalként számon tartott anyagát. Ezt a népdalgyűjteményt egészítette ki és tette teljesebbé 2002-ben az *55 dal és év* című kiadvány, mely az előzőhöz hasonlóan nemcsak a népdalokat közli, hanem a kórus történetére vonatkozó tanulmányokat is, többségében Szathmári Károly megfogalmazásában.

Szathmári Károly a hajdúszováti kórus vezetése mellett a zenei élethez több, más szállal is kapcsolódott. Az országos kórusmozgalomhoz való erőteljesebb kötődését jelentette, hogy már az 1950-es években bekapcsolódott a Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége, a KÓTA munkájába, tagja volt a Parasztnékkari, majd a Népzenei Bizottságnak, dolgozott a Vass Lajos Népzenei Szövetség Ellenőrző Bizottsága elnökeként is. 1990-ben oroszánrészt vállalt a Hajdú-Bihari Zenei Egyesület létrehozásában, mely az amatőr kórusok, zenekarok, népzenei együttesek és vezetőik összefogására, munkájuk támogatására, biztosítására jött létre. Hihetetlen energiával és elhivatottsággal elnökként 12 éven át vezette az egyesület munkáját. Szűkös anyagi körülmények között is nagy igényességgel 1991 óta szerkesztette és jelentette meg az egyesület folyóiratát, a *Rubato*-t, mely évi három számával az országban egyetlen ilyen rendszeresen megjelenő zenei kiadványnak tekinthető.

1983-tól a debreceni Baross Gábor Szakképző Iskola minden évben megújuló énekkara vezetését is elvállalta, több mint tíz éven át nagy szeretettel és lelkesedéssel tette ezt is.

Nevéhez fűződik a szakközépiskolai és szakmunkástanuló énekkarok számára rendezett kórustalálkozók és területi énekkari bemutatók szervezése. 1984–88 között részfoglalkozású igazgatója volt a Debreceni Kodály Kórusnak is, ez a munka elsősorban adminisztratív és szervezői tevékenységből állt, de nagyon sokat jelentett neki az, hogy „belekóstolhatott” a profi zenélésbe, annak a számára legkedvesebb vokális formációjába is.

Szathmári Károly iskolai és hivatali munkáját több kormány és minisztériumi kitüntetéssel – *Munka Érdemérem* két alkalommal, *Munka Érdemrend arany fokozata* két alkalommal, a *Haza Szolgálatáért arany fokozata* két alkalommal – ismerték el. Karnagyi munkájáért megkapta a *Kiváló népművelő* (1963), a *Szocialista Kultúráért* (1953, 1971, 1972) kitüntetések, a *Csokónai művészeti díjat* (1967), a *Hazafias Népfront kitüntető jelvényét* (1975), a *Kodály Zoltán Emlékéremet* (1983), a *Hajdúszovát díszpolgára* kitüntetést (1992) és az *Életfa-díjat* (1989).

Sok megbízatása és elfoglaltsága mellett jutott ideje családjára és kedvenc időtöltésére, a társasutazásokra is. Felesége, Kapus Erzsébet, hajdúszováti pedagógus – akivel 1948-ban kötöttek házasságot – mindenkor nagy segítséget és biztos háttérrel jelentett számára. Elégedettséggel és nem kis büszkeséggel töltötte el az, hogy egyetemet végzett három gyermeke – Erzsébet, Ibolya, Károly –, felelősségteljes munkaköröket és megbízatásokat betöltve a társadalom ismert és elismert tagjai lettek. Családjaik révén hat unoka és öt dédunoka érkezésének is örülhetett, s megadatott neki, hogy az unokák életben való elindulását, boldogulását is nyomon kísérhette.

Szathmári Károly 2010-ig vezette a Hajdúszováti Kodály Énekkart, ezt a munkát – idős kora s főleg a Debrecenből való kijárás miatt – tovább már vállalni nem tudta. A kórus ezt követően még egy rövid ideig működött, jelenleg nincs karnagya, tagjaiból néhányan bekapcsolódtak az 1995 óta működő Vass Lajos Dalkör munkájába. Díszpolgári címmel járó megbízatása révén a kulturális bizottság tagjaként Szathmári Károly 2010 után is tovább segítette a település munkáját. Örömmel vett részt a Magyar Kórusok Napján, azaz Kodály Zoltán születésnapján (XII.16.) Hajdúszováton megrendezett Hajdú Kórustalálkozón, melyet a Hajdúszovát Kulturális Fejlesztésért Közhazsnú Egyesület 2009-től rendez kórusok és népdalkörök számára. A rendezvény az egykori nagy múltú hajdúszováti kórus munkájának egy nagyon fontos szegmensét vállalta fel: a helyi kodályi hagyományok megőrzését, a kodályi örökség jelentőségének megismertetését és annak minél szélesebb körben való terjesztését. Bízunk abban, hogy ezt nem csupán egy rendezvény keretében teszik, hanem a mielőbb újraeledő és kiválóan működő szováti kórus rendszeres fellépéseivel is. És akkor Szathmári Károly, aki felelősségteljes megbízatásai mellett egész életét ennek az ügynek szentelte, aki igen gazdag, tartalmas és boldog életének 90. évében, rövid betegség után végleg „hazatért” szeretett falujába most már örökre megpihenni, bizonyára elégedett lesz!

Forrás:

- *A Hajdúszováti Földművesszövetkezeti Kodály Énekkar* (ismertető füzet). Összeállította: Szathmári Károly. Debrecen, 1962.
- *A Hajdúszováti Énekkar felszabadulás utáni 25 éve*. Összeállította: Szathmári Károly, Debrecen, 1972.
- Szathmári Károly: *25 év a Hajdúszováti Énekkarnál 1947–1972*. Budapest, Népművelési Intézet, 1973.
- Szathmári Károly: *Csillag ragyog... 100 szováti népdal*. In: *Folklór és etnográfia* 33. Debrecen, 1987.
- Bényei József: *Karnagyok*. Debrecen, Ethnica Kiadás, 1993.
- Szathmári Károly: *55 dal és év*. Hajdúszovát, Ethnica Kiadás, 2002.
- Dr. Boros Béláné Gál Anna: *A Hajdúszováti Kodály Énekkar*. In: „Örökbecsű” – *Köz-művelődési közösségek, műhelyek Hajdú-Bihar megyében. I.* Debrecen, 2012.

Lánya, DR. V. SZATHMÁRI IBOLYA
ny. megyei múzeumigazgató
Debrecen

SZATHMÁRY MIHÁLYNÉ Dobi Emma (Debrecen, 1913. február 16. – Debrecen, 1992. szeptember 13.) óvónő

*Ember! A földet szebbé teheted,
ha kevesebb az önzés, több a szeretet.*
(M. Gorkij)

Szülei Dobi Ferenc és Burai Katalin kisbirtokos gazdálkodók, debreceni cívisek voltak. A szülők fontosnak tartották, hogy erejükhez mértén taníttassák az öt gyereket. A három lány polgárba járt, az idősebb fiú a tanítóképzőt elvégezve tanító lett, a gazdaságban csak a legfiatalabb fiú maradt.

Emma volt a legidősebb, az elemi iskola elvégzése után a Református Dóczi Gedeon Intézet polgári tagozatára járt, ahol a varrás-kézimunkázás alapjait is elsajátította. Élete későbbi alakulásában ennek nagy szerepe lett.

1934-ben férjhez ment a gazdálkodó Szathmáry Mihályhoz, és a boldog házasságukból két gyermek született, 1935-ben László, 1942-ben Emma Magdolna.

A szép családi életet a szörnyű világháború tragédiává változtatta. Férjét 1943 januárjában behívták, kivitték a keleti frontra, ahonnan soha nem tért haza. Utolsó levelét 1944. szeptember 13-án küldte feleségének. Sem fogságba eséséről, sem haláláról nem jött értesítés, hivatalosan eltűntnek nyilvánították. Ő azonban hűségesen várta, évtizedek múltán is reménykedett hazatérésében.

Egyedül maradt, családi segítséggel még megpróbált gazdálkodni a rá maradt földön, de az egyre növekvő beszolgáltatási terheket nem bírta, s 1950-ben a földet „ellenszolgáltatás nélkül” felajánlotta az államnak.

Édesapja 1951-ben kuláklistára került, kitelepítették Görbeházára a velük együtt élő fiatalabb leánytestvérével, annak családjával, s az akkor még nőtlen legfiatalabb öccsével, így rájuk sem számíthatott.

Küzdelmes, nehéz évek következtek. Szorgalmával, kitartásával teremtette elő a megélhetéshez szükséges pénzt, iskoláztatta két gyermekét. László agrármérnök, Emma tanítónő lett. Volt idő, hogy varrással, kötéssel, hímzéssel vagy száraztészta-készítéssel tartotta el a családját.

Gyerekkora óta vágyott arra, hogy óvónő legyen. A családjában élő kisgyerekekkel is mindig nagy szeretettel foglalkozott, énekelt, rajzolt velük. Bár amatőr módon, de szépen festett, akvarelljeit ma is örzi lánya.

Özvegyen kellett gondoskodnia családjáról, ezért képesítés nélküli óvónőként helyezkedett el. 1951-ben beiratkozott a Dolgozók Óvónőképző Esti Iskolájába. A diploma megszerzése után, 1954-ben kinevezték a **Debreceni Postaigazgatóság óvodájába**, ahol nyugdíjba vonulásáig, 1968-ig óvónőként dolgozott.

Óvodásai között 1965-ben

Munkáját lelkiismeretesen, szeretettel végezte. A foglalkozásokra gondosan készült, megőrzött vázlatfüzetei, rajzai erről tanúskodnak. Igényesen elkészített szemléltető eszközeit, rajzait mindig a gyerekek képességeihez igazította, segítette a gyengébbeknek, ösztönözte a jókat. Gyakran vitte a gyerekeket a szabadba, sétákra a városba.

Szerény, megértő, türelmes volt. Fontosnak tartotta a személyes példamutatást, buzdítással, dicsérettel nevelte a rábízott kicsiket. Minden gyermekben a jó tulajdonságokat erősítette, a szeretet erejében bízott. Sokat énekelt, mondókázott, óvodásait játékosan, de következetesen szoktatta napi kötelességeik elvégzésére. Mindenki Muci néninek hívta, így emlegették felnőtt korúvá lett egykori óvodásai is.

Nagyon jó kapcsolatot tudott kialakítani a szülőkkel. Lakása az óvoda közelében volt, így gyakran megtörtént, hogy hazavitt egy-két gyermeket, míg a szülőknek más dolguk akadt.

Megbecsült óvónő volt, bár állami kitüntetésben sohasem részesült, a postaigazgatóság vezérigazgatói elismerése többször is jutalmazta hűségét.

Bár 1968-ban nyugdíjba ment, de a gyerekektől nem szakadt el. Gyakran hívták helyettesíteni debreceni óvodákba, mert kedves, szerény egyéniségét munkatársai, szülők, gyerekek egyaránt szerették.

Később családok kérték meg fél napra vagy csak néhány órára óvodás gyerekükkel való foglalkozásra. Hetven éves koráig örömmel ment, ezután már csak a családjának kézimunkázott, unokáinak kötött, horgolt. Tevékeny, munkával töltött évei után csendben távozott el 79 éves korában.

Lánya,
DR. KARDOS LÁSZLÓNÉ SZATHMÁRY EMMA MAGDOLNA tanítónő
Debrecen

SZÉCHY JÓZSEFNÉ Tóth Erzsébet (Balmazújváros, 1954. október 23. – Debrecen, 2015. május 10.) tanító

Balmazújvárosban született, Tóth István és Katona Róza szülők harmadik gyermekeként. A szülői házban és környezetében nagy szeretetben nevelkedett két testvérével, Rózával és Istvánnal együtt.

Általános iskolai tanulmányait szülővárosában végezte. Középiskolába is itt járt Balmazújvárosban, 1973-ban érettségizett. Szorgalmas, jó képességű diák volt, kiváló eredményeket ért el a tanulásban.

Érettségi után kezdett tanítani abban az iskolában, ahol kisiskolás volt. Közben tanult, és 1978-ban elvégezte a Debreceni Tanítóképző Főiskolát.

Ugyanebben az évben házasságot kötött Széchy József matematika-fizika szakos tanárral, akivel munkatársak voltak. 1979-ben megszületett első gyermekük József, 1983-ban pedig leányuk, Annamária.

Erzsike a diploma megszerzése után még 16 évet dolgozott első munkahelyén, a **Szigetkerti Általános Iskolában**. Pedagógiai munkáját ezekben az években a kísérletezés, az új módszerek kipróbálása jellemezte. Osztályfőnökként minden tantárgyat tanított diákjainak. Tanítványait nemcsak oktatta, hanem szeretettel nevelte is. Nagyon jó kapcsolatban volt nemcsak a gyerekekkel, hanem a szülőkkel is. Közben képezte magát, ezekben az években is tanult, lépést tartott a változásokkal, az új módszerekkel.

Társadalmi munkában is többféle feladatot vállalt. Több évig ő volt az alsó tagozatosok munkaközösségének a vezetője, majd KRESZ-referensként és tankönyvfelelősként is vállalta a plusz feladatokat. Munkatársai és vezetői is elismerték precíz, megbízható munkájáért, jó együttműködési készségéért.

Kiváló munkáját már 1989-ben „*Miniszeri dicsérettel*” ismerték el.

1992-ben átkerült **Balmazújváros**ra a **Központi Általános Iskolába**. Ebben az iskolában egészen nyugdíjazásáig tanított az alsó tagozatban. Legjobban az első osztályosok tanítását kedvelte, mert sikerélményként élte meg, hogy a kicsik rövid idő alatt „megtanultak” olvasni, írni, számolni. Ő végtelen türelemmel és szeretettel segítette őket ebben a munkában. Tanítványaival sok szép eredményt ért el a tanulásban, de több területi, megyei szintű versenyen is. Elsősorban a magyar nyelvi, helyesírási, vers- és prózamondó versenyeken értek el kiváló helyezéseket.

Nagyon szerette az énektanítást, ő maga is szépen énekelt, sok dalt ismert, és a gyerekek is átvették ezt tőle, imádták az énekórákat. Városi, területi népdaléneklési versenyeken, ünnepségeken csoportjai kimagaslóan szerepeltek. Iskolai munkáját a következetesség, alaposág, kreativitás jellemezte, de emellett nagyon jókedvű, oldott légkörben folyt a tanítás, közvetlen és nagyon kedves volt a gyerekekkel.

Az énekes lányokkal (2013)

Ezekben az években is vállalt plusz munkát, a diákönkormányzat vezetőjeként szervezte az iskola tanulóinak szabad idő programját: kirándulásokat, táborokat, versenyeket. Tankönyvfelelősként is nagyon pontos munkát végzett. Többféle továbbképzésen vett részt, hogy a korszerű tanítási módszereket alkalmazni tudja a mindennapokban, mint pl. Nyelvi, Irodalmi és Kommunikációs Program, drámapedagógia, kompetencia alapú tanítás.

Fiatalabb munkatársait szívesen látta el jó tanácsokkal, segítette őket szakmai kérdésekben, de akár magánjellegű problémáikban is. Több balmazújvárosi pedagógus, volt tanítvány mint gyakorlónak nála kezdte a pedagógusi pályát. Ő ezt kihívásnak érezte, és szívesen osztotta meg tapasztalatait a fiatal kollégákkal.

Amikor az iskola áttért az egész napos, tantárgycsoportos oktatásra, közel két évtizeden keresztül *Felhősiné Tóth Anikó* lett a párja, együtt vezettek osztályt. Erről az időszakról így emlékszik Anikó: „Másképp élt tanítási gyakorlattal, mondhatnám úgy is, kezdő pedagógusként kerültem Erzszi mellé napközis nevelőnek. Kezdetől fogva partnerként, később barátként tekintett rám, ami lehetővé tette, hogy jókedvvel, mindenféle feszültség nélkül járhattam dolgozni. Soha nem oktatott ki, sokszor ő kérte az én véleményemet, talán azért, hogy érezzem, fontos vagyok, szükség van a munkámra. Mindig szabad kezet adott a napközis feladatok ellátásában. Ha segítséget kértem, kedvesen, szívesen válaszolt. Soha nem éreztettem velem, hogy még sok mindent nem tudok, pedig nem lehet mindent a főiskolán megtanulni, én mellette szereztem gyakorlatot, sok-sok tapasztalatot. Mindig felnéztem rá, és elismeréssel figyeltem a munkáját, kitartását, alaposágát. Példaértékű volt munkafegyelme, munkabírása, szorgalma. A gyerekekhez végtelenül türelmes, jóindulatú tanító néni megérezte, ha problémáik voltak, önzetlenül segített, és örömeikben is osztozott. A szülők és a munkatársak is tisztelték, elismerték munkáját, mert mindenkihez őszintén, megértően viszonyult, és szívesen segített.

Rengeteget tanultam tőle, naponta mindent megbeszéltünk, próbáltuk a tanítási és nevelési módszereinket összehangolni, és egyformán követelni a gyermekektől. A napközi néhány éve után a tantárgycsoportos módszert választottuk, akkor Erzsike átadta nekem a matematika, környezetismeret, testnevelés, rajz és technika tárgyakat, a hozzánk kapcsolódó szabad időt foglalkozásokkal. Úgy érzem, jól kiegészítettük egymást. A tantárgyak felosztása után még jobban belevetette magát a magyar nyelv és irodalom rejtelmeibe, az ének-zene szépségeibe. Fiatalokat megsegélyező lelkesedéssel képezte magát, nagyon sok tanfolyamon, továbbképzésen vett részt, alkalmazkodott az új elvárásokhoz. 40 éves szakmai gyakorlattal is készült az óráira, ötvözte a régi jól bevált módszereket az újakkal. Szabad idejét nem kímélve készítette fel tanítványait iskolai és városi ünnepségekre, versenyekre, rendezvényekre. Büszke volt tanítványira akkor is, ha nem érték el helyezést egy-egy megmérettetésen. Vigasztalta a könnyes szemű apróságokat, amikor nem nyertek, éreztette velük, hogy megbecsüli munkájukat, és nem a győzelem a fontos. Ha díjazottak lettek, szerényen meghúzódott a háttérben, nem kérkedett azzal, hogy mennyi munkája volt egy-egy sikerben. Nyugdíjba vonulása nagy űrt hagyott bennem, hisz már fél szavakból is értettük egymást, és nem volt közöttünk soha nézeteltérés. Kölcsönösen tiszteltük, becsültük és segítettük egymást. Büszke vagyok rá, hogy 18 évig vele dolgozhattam.”

Erzsike megpróbálta tanítványait az életre nevelni. Diákjai munkáját nemcsak addig kísérte figyelemmel, míg az iskola tanulói voltak, hanem a középiskola tanulmányokban és azt követően is. Minden diákjára név szerint emlékezett.

Osztálykirándulás (2004)

Kedves tanító nénijére így emlékezik Posta Brigitta, aki most Londonban egyetemista: „2002-ben kezdtem az általános iskolát, ahol Széchyné Erzsike néni lett az osztályfőnököm. Nagy örömmel fogadott minket, az első pillanattól kezdve, úgy, mintha a gyermekei lennénk. Már az első órától kezdve szépnek és érdekesnek találtam a magyar nyelv és irodalom tantárgyat. Erzsike néni óráira mindig örömmel mentem, és élvezettel hallgattam, ahogy átadta nekünk tudását, és megpróbálta megszerettetni velünk az általa oly szépnek tartott tantárgyakat. Hamar beleszerettem a magyar nyelvbe. Pontosan emlékszem a tanítás után együtt töltött órákra, amikor versenyekre készülünk, és sosem fogom elfelejteni Erzsike néni büszke mosolyát, amikor megnyertem a városi »Aranyceruza« helyesíró versenyt. Erzsike néninek meghatározó szerepe volt tanulmányi orientálódásomban. Hálás vagyok neki, mert tőle kaptam meg az olvasás és írás szeretetét, ő tanította meg a nyelvtan szabályait, és vele együtt írtam első fogalmazásaimat. Ezeknek az alapoknak és tanító nénim gondos nevelésének köszönhetően alakult ki bennem egyfajta »írói véna« és érdeklődés a nyelvek és kultúrák iránt. Ezen emlékek hatása miatt legyek bárhol a világon, beszéljek angolul vagy spanyolul, a legnagyobb örömet mindig az fogja jelenteni, ha anyanyelvemen beszélhetek, és magyarul írhatom le gondolataimat, mert Erzsike néni megmutatta, hogy nincs ennél szebb.”

Amikor nyugdíjas lett, nagy ürességet érzett. A sok tennivaló, a napi rendszeres munka, a gyerekek szeretete nagyon hiányzott neki. Nehezen viselte az első olyan szeptemberi tanévkezdést, amikor neki már nem szólt az iskolacsengő. De akkor is igyekezett hasznossá tenni magát, a Máltai Szeretetszolgálatnál vállalt munkát, ahol már előtte is besegített. Az iskolákból gyerekeket vitt Mikulás-napi, gyermeknapi rendezvényekre Debrecenbe a szeretetszolgálat szervezésében. Mivel sok hátrányos helyzetű családot ismert meg tanítványai által, segített nekik ruhákkal, tisztálkodási szerekkel, élelmiszerekkel könnyebbé tenni a mindennapokat.

A szervezet adminisztrációs munkáját is nagy precizitással végezte.

Reformátusnak keresztelték, de házasságkötése révén szoros kapcsolatot épített ki a katolikus egyházzal is. Részt vett az egyház közösségi életében. Évente többször zárandokolt az egyház tagjaival Mátraverebély-Szentkútra, több alkalommal vett részt a Szent Jobb körmeneten, és zárandokolt el Csíksomlyóra is. Minden évben nagy szeretettel fogadta a „szállást kereső Szent Családot.” Segítetté mindig az idősebb embereket.

Büszke volt családjára, gyermekeire, unokáira. Fia szintén a pedagóguspályát választotta hivatásul, és felesége is pedagógus. Nagy örömet lelte unokáiban, akiknek nyiladozó értelmét, tetteit figyelemmel kísérte. Féltve, nagy szeretettel nevelgette őket. Lánya a Hortobágyi Nemzeti Park turizmusában dolgozik, melynek rendezvényeit is érdeklődéssel követte nyomon.

Mindig fontos volt számára a családi összetartás, az otthon melegének biztosítása. Nemcsak az iskolában teljesített maximumon, hanem mindent megtett családjáért is. Amikor több lett a szabad ideje, még többet vállalt magára otthon. Rengeteget süttött, főzött, próbált minden családtagjának a kedvében járni: férjének, gyermekeinek, unokáinak. Büszkén mutogatta a családi fényképeket: diplomaosztót, esküvőt, keresztelőt, családi ünnepeket, amelyekben ő mindig erőn felül is kivette a részét a szervezésből, a vendéglátásból. Szerette férje szülőfaluját, Vámosgyörköt és annak környékét is. Ebben a környezetben is otthon érezte magát, férje szüleivel és testvéreivel is nagyon jó kapcsolatban volt. Mindig az volt a célja, hogy másokkal jót tegyen. Tervezte, hogy nyugdíjas éveiben sok időt tölt imádott unokáival, de a sors közbeszólt. Váratlanul, hirtelen hagyott el bennünket, amit a mai napig nehéz feldolgoznunk.

Anyák napján került kórházba, többször is meg kellett műteni, majd május 10-én hajnalban szervezete felmondta a szolgálatot. Hatvan évet élt, mindig aktív volt, nem betegeskedett, mindenben lehetett rá számítani. Szorgalma, tenni akarása, segítőkészsége példa lehet előttünk.

Életében a gyermekek nevelése és szeretete volt a legfontosabb, ez szerezte számára a legtöbb örömet. Törekvéseit, szándékait, önzetlen szeretetét jól példázza *Roth Mária* verse:

„Kezedbe teszem a Könyvet,
 hogy vezessen a sűrű ködben.
 Kezedbe teszem az átlátszó kristályt,
 hogy lásd a szépet, keresd a tisztát.
 Kezedbe teszem a gyertyalángot,
 világíts annak, aki bántott!
 Kezedbe teszem a szótt takarót,
 takard be az árván fázót!
 Kezedbe teszem a fénylő kulcsot,
 hogy meleg legyen, és várjon az otthon.
 Indulj hát, s hívd magaddal a gyerekeket,
 hogy kezükbe tehesd a szeretetet.”

Munkatársa,
 JUHÁSZ FERENCNÉ tanító
 Balmazújváros

SZELE PAULA (Tépe, 1897. június 20. – Debrecen, 1983. június 4.) tanító, igazgató

Élete, személyisége, magatartása, példaadása, szilárd jelleme, munkássága révén megérdemli, hogy szeretettel, tisztelettel és elismeréssel adózunk emlékének.

Sírfeliratán a két dátum: 1897–1983 nem sejteti, hogy egy tettekben és tartalomban gazdag élet van mögötte. Szülei: Szele György ref. lelkipásztor és Tóth Vilma. Apja 1877–1881 között református hittant oktatott a Dóczi Intézetben.

Szele Paula kivételes egyéniség volt. Szeretet, jóság, jellembeli szilárdság, kiváló munkaerkölcs, munkaszeretet, hivatástudat, hivatásszeretet, szerénység, emberszeretet egész életét végigkísérte. Embertársaihoz bizalommal, empátiával fordult, éppen e mások iránti megértés, a mások bajaiban, szomorúságában vagy éppen örömeiben való részvétel tette kedvessé mindenki előtt, aki ismerte. A gyermekek és az ifjak is, akiknek hivatása szerint egész életét szentelte, nagyon szerették. Kiváló tanító, kiváló nevelő volt. Messze állt tőle minden emberi kicsinyesség, pletyka, soha nem mondott rosszat senkire, nem bírálta senki tetteit, sőt inkább mentséget igyekezett találni rájuk. Irigység, rosszakarát, rossz szándék soha nem kerítette hatalmába.

Harmónia, testi-lelki-szellemi összhang, bölcs nyugalom birtokában volt. Derűs, vidám, optimista alaptermészetű. Hűséges a családhhoz, a hithez, a nemzethez, a munkatársakhoz, a barátokhoz. Nagy műveltségű, tudományokat és művészeteket szerető, állandóan önmagát tovább képező, egy idegen nyelvet is jól beszélő ember volt.

1916-ban szerzett tanítónői oklevelet. Az első világháború befejezése után a **debreceni Református Dóczi Leánynevelő Intézet elemi iskolájában** kezdte tanítói pályáját.

Nagy sikerrel, a gyermekek iránt érzett óriási felelősséggel tanított. A szeretetet, a jóságot, a család- és iskolaszeretetet, a szorgalmat, a becsületességet, a kitartást, a mindennapi életben szükséges helyes magatartást főleg saját példájával oltotta tanítványaiába. A tananyag kiváló átadása mellett is minden alkalmat megragadott a nevelésre. Egykori tanítványai sokasága, hiszen közel negyven évig tanított, mindvégig hálásan gondolt rá. Beszámoltak neki további életükéről is.

1938-ban, elismerve addigi munkásságát és megbízhatóságát, az elemi iskola igazgatójává választották, amely megbízást – osztálya tanítása mellett – nagyszerűen oldotta meg az 1948-ban bekövetkezett államosításig.

Tanítványai között 1948-ban

A Dóczi református elemi iskola államosítása után a **Szent Anna utcai állami általános iskolába** került. Mint állami tanító is ugyanolyan értékes munkát végzett, kiérdemelte igazgatója, felettesei, kartársai nagyrabecsülését, szeretetét.

Iskolai munkája mellett a két világháború között, a húszas évek végétől a debreceni cserkészek leánycsapatát egyikének vezetője lett. Természetesen ingyen, társadalmi munkában. A nagylányok csapatát vállalta, olyanokét, akik iskoláik elvégzése után nem tanulhattak tovább anyagi okokból, hamar kereső pályára mentek, elhelyezkedve pl. a kereskedelemben vagy a gyárakban, a varrodákban, postai és más hivatalokban. A lányok közül sokan már kisgyermekként is tanítványai voltak. Jellemző Szele Paulára, hogy itt is felismerte az egész életre szóló örömeket, ismereteket nyújtó lehetőségeket. A lányok nyári szabadságának idejére minden évben nyári tábor szervezett az ország legszebb részeire.

A közös vidám tábori élet még jobban összekovácsolta a fiatalokat, megismertek a nép életével, hazánk szépségeivel, természeti tájaival, műemlékeivel, népi szokásaival, munkás életével. Előre lelevelezte a kiszemelt falu tanítóival, hogy szállásra ingyen tantermet kaphassanak. Az étkezések terén önellátók voltak. Maguk főztek. A lakossággal összebarátkoztak, számukra előadásokat rendeztek. Nagy sikerük volt. A tábortúznál összebarátkoztak az ottani ifjúsággal. A környékre sok kirándulást tettek.

Ezt a munkát is sikerrel végezte Szele Paula a cserkész mozgalom megszüntetéséig. Olyan hűséggel és olyan szeretettel voltak iránta a régi cserkészei, hogy egész életében fenntartották vele a jó barátságot, meglátogatták, hívták családi körökbe is. Mindenkor örömmel töltötte el, hogy azokban a nehéz időkben is örömet és lehetőséget kínált azoknak, akik másként nem tudták volna az országot megismerni.

Szintén a két világháború közötti időkre esik egy másik önként vállalt és teljesen ingyen munkát jelentő igazi nevelői feladata. Dr. Schnell János, az **Országos Gyermeklélektani Intézet** megalapítója és igazgató főorvosa szívesen látott munkájához külső munkatársakként bedolgozó tanítókat, tanárokat. Hiszen az áhított orvosi egyetemet ő maga anyagiak miatt csak úgy tudta elvégezni, hogy előzőleg tíz évig tanító volt, ezzel gyűjtötte össze a pénzt az egyetemre. Ismerte és értékelte a tanítók munkáját és szakértelmét a gyermeki lélek formálásában. Ilyen gyermeklélektani munkában vett részt Szele Paula is a harmincas évek második felétől kezdve a Gyermeklélektani Intézet megszűnéséig.

A második világháború nagy szervezési munkákat is hártott rá. A Dóczi Intézet régi épületét, melyben akkor az elemi és a polgári iskola működött, hadikórházként lefoglalták. Az elemi iskola pár évig a Leány utcai iskolában működött váltott tanítással. A szovjet hadikórház megszűnésével a szülők nagy anyagi áldozatkészségével, saját munkájukkal és szakértelmükkel nagyban hozzájárultak az újrakezdéshez.

Szele Paula itt is irányító és szervező munkát végzett. Amiben tudott, saját munkájával is ismét vizsgázott a régi családi és az ősi iskolák egyik legnagyobb tanításából: az élet nehézségeivel mindenkor szembenézni és azokhoz cselekvőn hozzáállni.

Közel negyvenévi tanítás után mint állami tanító ment nyugdíjba. Nehéz idők voltak, nagyon kevés nyugdíjat kapott. Soha nem hallottuk elégedetlenkedni, panaszkodni, zúgolódni. Azonnal magántanítványokat vállalt, s élete végéig ezzel pótolta csekélyke nyugdíját.

Boldogan kapcsolódott be a Nyugdíjas Pedagógus Szakszervezetbe, aktív korában is szakszervezeti tag volt. Ott is vállalta a közösségi munkát, törődött másokkal, a vezetőség pedig vele is törődött, a lehetséges módon segítette. Böven kárpótolta a nagy nyugdíjas pedagógus közösség iránta való szeretete, megbecsülése, bizalma, tisztelete. Örült, hogy bizottságokba is bevonták, hívták, kikérték tanácsát. Azt érezte, hogy még öreg korában is elfogadták, tekintélye volt, szerették. Ez nagyon jól esett neki. A magas korban testileg elgyengült, de szellemileg teljesen ép maradt haláláig.

Egész életében élte és megtartotta Arany János tanítását: „*Legnagyobb cél pedig, itt, e földi létben, / Ember lenni mindig, minden körülményben.*”

Volt kollégája,
† FUTÓ KLÁRA tanító
Debrecen

SZERÉMY GYULA (Salgótarján, 1934. október 12. – Balassagyarmat, 2012. február 22.) tanító, általános és középiskolai tanár, tanfelügyelő, igazgató, Prima Primissima Díjas

Apja, id. Szerémy Gyula kereskedelmi végzettségű acélgyári munkás. Anyja, Horányi Gizella cseléd, későbbiekben szakácsnő. Testvérei: Béla (jelenleg nyugdíjas tanító, Recskén él) és Edit (háztartásbeli, 2016 januárjában hunyt el).

Elemi iskolai osztályait Salgótarjánban a Rimamurány-Salgótarján Vasmű Rt. által alapított acélgyári iskolában végezte. 1949/50-es tanévben ugyanezen cég és az Észak-Magyarországi Köszénbánya Rt. által alapított gimnáziumban – ma Madách Imre Gimnázium – kezdte középiskolai tanulmányait. A középiskola második évfolyamát már Sárospatakon folytatta, mert közben egy évig el kellett tartania a családot, nagyapám betegsége miatt.

Tizenöt évesen bérszámfejtő lett az acélgyárban, ahol megerősödött a számok iránti szerete, mely erősebb volt Thália szereteténél. A számokkal való munkát először mérnökként képzelte el, de életének olyan időszaka is volt, amikor orvos szeretett volna lenni. Az orvosi hivatástól a vértől és a gyógyszereszagoktól való idegenkedés, a mérnöki szakmától az országban kialakult tanítóhiány távolította el. Amikor kérdeztem, nem bánta-e, hogy nem engedték továbbtanulni mérnöki pályán, azt mondta, akkor bántotta, később már nem.

1951-ben kezdte tanulmányait a sárospataki állami tanítóképzőben. Ennek elvégzése után **Cereden az általános iskolában** indult el tanítói pályája. 1959-ig dolgozott itt.

1955. szeptember 24-én házasságot kötött Czene Valériával, egy gazdálkodó lányával, aki a későbbiekben iskolai konyhán dolgozott élelmészvezetőként Szécsényben nyugdíjazásáig. Házasságukból két gyermek született: Zoltán (1958), ma vállalkozó, és Andrea (1967), aki pedagógus.

1958 és 1962 között az egri Tanárképző Főiskola levelező tagozatát végezte Szerémy Gyula, és szerzett matematika–fizika szakos általános iskolai tanári diplomát.

1959-ban **Endrefalván az általános iskola** igazgatója lett, majd 1961-ben a szécsényi járási tankerület művelődési osztályának tanfelügyelője.

Nem elégedett meg az általános iskolai tanári képesítéssel, hanem továbbtanult, és 1968-ban az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karán matematika szakos középiskolai tanári diplomát szerzett. Közben, 1966-ban a **szécsényi Nógrádi Sándor Gimnázium** igazgatására kapott megbízást, majd amikor, 1982-ben a Nógrádi Sándor Gimnáziumot összevonták a városban működő Mezőgazdasági Technikummal, ott igazgatóhelyettesként, majd tanárként működött.

Már nyugdíjas volt, amikor 1994-ben felkérték **Szécsény** új iskolájának a **Kőrösi Csoma Sándor Gimnáziumnak** a vezetésére. 2000-ig volt az intézmény igazgatója. 2002 és 2012 között óraadó tanárként tanított a **nógrádsipeki Általános Iskolában**.

Lantos Sándorné, aki tanítványa és később kollégája is volt, így emlékszik vissza: „Én az általános iskola elvégzése után kerültem a szécsényi gimnáziumba. Ekkor Gyuszi bácsi volt a gimnázium igazgatója. Már az első évben személyes kapcsolatot tudtam kialakítani vele. Matematika szakkört vezetett az elsős gimnazistáknak. Népes sereget tudott bevonni a külön matekórákra. Érdekes, elsősorban logikai feladatokkal igyekezett észrevetetni velünk a matematika szépségét, s ügyelt arra, hogy örömet találjunk egy-egy feladat megoldásakor.

A következő évben már ő volt a matematikatanárom is. Az óráin nagy fegyelmet tartott, többen féltek is tőle. Mi, volt szakköröseik, már ismertük, így oldottabbak tudtunk lenni az óráin. Hamar rájött minden diák, hogy a szigorú tekintet mögött barátságos, igazságos ember lakozik. Ahogyan visszaemlékezem, mindig a pontosságra törekedett, s ezt tőlünk is megkövetelte. Minden definíciót, tételt csak tökéletes megfogalmazásban fogadott el. Nemcsak a matematikában várt el precizitást, hanem a helyesírásban, anyanyelvünk igényes használatában is. Nagyon jól magyarázott, és igyekezett minél több feladattal gyakoroltatni velünk az elméleti ismereteket. Nagy hangsúlyt fektetett a továbbtanulni akaró diákok felvételi vizsgára való felkészítésére. Ez azért is nagyon fontos volt, mert mi már központi érettségi írtunk. (Ez volt az érettségi és a felvételi írásbeli vizsgánk. A mai emelt szintű írásbeli érettségi vizsgának felel meg.)

Az általa vezetett gimnáziumban töltött évek alatt sok élményben volt részünk. A tanári kar összetétele, a tanárok hivatástudata, gyerekszeretete biztos háttérrel nyújtott későbbi tanulmányaink során. Gyuszi bácsi és a többi tanárunk mindent megtettek annak érdekében, hogy ne legyen semmilyen hátrányunk abból, hogy egy kevésbé ismert gimnázium tanulói vagyunk. Szakköröket, önképzőköröket, előkészítőket, sportköröket szerveztek számunkra. Szabad idejük egy részét ránk áldozva tudásuk legjavát adták. Sokuknak sikerült elhítenni velünk, hogy az általuk közvetített tudomány nagyon fontos számunkra. (...)

Az akkori diákok közül többen választottuk a pedagógus pályát. Gyuszi bácsi és a nevelőtestület többi tagja példaként állt előttünk. Amikor főiskolás voltam, matematika szakon több évfolyamon volt szécsényi gimnáziumban érettségizett diák.

A főiskola elvégzése után hazakerültem, a II. Rákóczi Ferenc Általános Iskolában tanítottam. 1994-ben a városban megszervezték a nyolcosztályos gimnáziumot, amelynek munkájában részt vett Szerémy tanár úr is. Az önkormányzat őt nevezte ki az intézet élére. Az új tantestületet nagy odafigyeléssel válogatta össze. A jó szervező készségére, vezetői erényeire szükség is volt: az iskola tárgyi, személyi feltételeit biztosítani kellett. Sok utánajárással és nagy körültekintéssel kutatták, hogy kisvárosunk fiatalságának melyik pedagógiai elgondolás, melyik tanterv átvétele lenne a leghasznosabb.

Nagy örömmre szolgált, hogy a matematikatanításban rám is gondolt. Ekkor nekem az általános iskolában matematika tagozatos osztályom volt. Tanítványaim és szüleik úgy érezték, hogy a gimnázium jobban megfelel az elvárásoknak, s örültek annak, hogy így gyermekeik középiskolás éveiket is itt a városban töltik majd el, így együtt kerülünk át a középiskolába. Az új iskola nevelőtestülete, mint egy nagy család, úgy dolgozott. Volt középiskolás tanáraimmal és az új kollégákkal kezdettől fogva élmény volt együtt dolgozni. Mindenki igyekezett, s tudása legjavát adva dolgozott. A kezdetektől nagy hangsúlyt fektettünk a nevelésre is. Szerémy igazgató úr munkáját figyelemmel kísérte, tanácsokkal segített, ha elbizonytalanodtam. Emlékszem arra is, hogy egy-egy verseny után közösen oldottunk meg a feladatokat. Szakmai felkészültsége magas színvonalú volt. Érezhető volt tanításában, hogy végigtanította a különböző iskolatípusokat, s így nagyon nagy tapasztalatra tett szert. Ez módszertani kultúrájában is megnyilvánult.

Gyuszi bácsinak a szülőkkel a gimnázium kezdeti időszakában sikerült mindennapos kapcsolatot kialakítania. A családtagok a nyílt napokon, rendezvényeken kívül a fővárosi gimnáziumokban tett tapasztalatcseréken is velünk voltak. Mi, a tantestület tagjai meg akartuk mutatni mindenkinek, hogy egy fiatal gimnázium is lehet sikeres, érhet el olyan nagyszerű eredményeket, mint a megye többi nagy múltú középiskolája. Már az első években volt országos matematikaversenyre kerülő tanulónk, volt Kazinczy-jelvényes diákunk és több megyei versenyen dobogós helyezést elérő gyermekünk.

A későbbi évek során egyre inkább bizonyítottuk, hogy a gimnáziumban komoly nevelő-, oktatómunka folyik. A sikerek egyre inkább ösztönözték mindenkit a mind magasabb célok elérésére. Sikerült jó közösségi szellemet kialakítani, s tanár-diák-szülő egyaránt jól érezte magát gimnáziumunkban. Az iskola sikereihez nagymértékben hozzájárult Gyuszi bácsi határozottsága, közvetlensége. Jelentős része volt a kollégák, a szülők és a tanulók megbecsülésének, elégedettségének kiváltásában.

Egész életén keresztül nagy felelősséggel, lelkiismeretesen tanította, nevelte tanítványait. Nehéz lenne össze-számolni, hogy hány olyan tanítványa van, aki az ő példáját követve a pedagógusi hivatást választotta. Még többen vannak azok, akik az élet más területein dolgoznak, ők is hálával emlékeznek a gimnáziumi éveikre, ahol szorgalomra, kitartásra nevelték, ahol fontos emberi érték volt a másik ember tisztelete és a becsület, ahol a diákok érezték, hogy minden értük történik, de tanulni nekik kell. Sikert csak szorgalommal, nagy kitartással, a korral való fejlődéssel érhet el az ember.

En magam is sokat köszönhetek Gyuszi bácsinak. Pedagógus elhivatottsága olyan minta volt számomra, amelyet követendő életcélként tekintettem, s hivatásul a tanári pályát választottam. Szerepe volt abban is, hogy matematika szakos tanár lettem, s hogy később elvégeztem az egyetemet. Példa volt számomra közvetlensége, precízisége, kitartása.

Kollégáimmal együtt úgy érezzük, hogy méltó helyre kerültek az elismerések, melyeket élete során kapott. Olyan embert, pedagógust tüntettek ki, aki egész életében nagy felelősséggel és szeretettel tanította az ifjúságot. Hatalmas munkabírása, szervezőkészsége példaként szolgál minden ember számára. A jövőben is szükség lenne ilyen »legenda« tanáregyeniségekre."

2006 novemberében egyik este telefonhívást kaptam édesapámtól, aki örömmel a hangjában azt a kérdést tette fel nekem, hogy tudom-e, hogy ő hol járt az elmúlt órákban? Mondtam, természetesen tudom, hiszen édesanyám még tanácsot is kért, milyen ruhába öltözzön azon az estén, amikor apuval közösen egy vacsorameghíváson vesznek majd részt. Aztán apu tovább kérdezősködött. Tudom-e milyen vacsorameghívás volt ez? Nem, nem tudom – mondtam, aztán azon járt az eszem, miért ilyen titokzatos?

A Nógrád Prima-díj átadóján voltunk ma este – hangzott a visszakérdezésemre a válasz. „Beléptem anyáddal a terembe, sárga rózsacsokorral vártak. Meglepődtem, mi ez a figyelmes-ség? Miért kapom? Leültettek minket egy asztalhoz, aztán következett egy igazán remek műsor.

Ezután elkezdtek beszélni valakiről, aki megyei Prima-díjat kap, és épp Sárospatakon érettségizett 1954-ben, és szerzett itt tanítói diplomát 1955-ben, mint én. Körbenéztem, ki lehet az? Ismernem kellene. Aztán felolvasták, hogy a díjazott Cereden kezdte tanítói pályáját. Ki lehet itt a teremben ilyen, és én még csak nem is ismerem? Én is Cereden kezdtem... Aztán jött a többi adat az életútból, amelyekből magamra ismertem.”

Az örömteli izgalom átragadt rám is, apu lett oktatás kategóriában a nógrádi Prima-díjas! Olyan nagyszerű érzés volt, hogy a családban mindig is prima-díjas apa, férj ilyen elismerésben részesült! Tanári példaképem, akitől munkámhoz a leghasznosabb, a mai napig működő tanácsokat kaptam, most volt tanítványai ajánlásával a civil nyilvánosság által is elismert lett! Ekkor még nem is tudtam, hogy az elismerésnek ezzel még nincs vége.

Határtalan türelemmel kezelte édesapám színpadi ambícióimat, nem erőszakolta rám pályaválasztási útmutatását. Tudta, ő is átment ezen. Családunkban többen voltak, akik színészi pályára kerültek, s voltak, akik szerettek volna odakerülni. Apu maga is átélte a salgótarjáni acélgyár művelődési házának színpadán Nyilas Misiként, mennyire vonzza őt a színpad. Családjában több nemzedéken keresztül három hivatás választása több esetben is előfordult: a színészi, a papi és a tanítói hivatás.

Szeretett tanítani, soha nem fáradt bele. Azt mondta, őt a gyerekek sohasem idegesítik. Gimnáziumigazgatóként sorfalat álltak előtte a gyerekek, amikor végigment a folyosón. Ha valamilyik kolléga óráján hangosak voltak a diákok, elküldte a rendbontókat csendet tanulni az iskolai akváriumhoz. Semmi nem maradhatott titokban előtte, minden csintalanságnak utána járt, ezért emlegették őt néha úgy diákjai, hogy Sherlock Holmes. A humor gyakran volt jelen pedagógiai módszerei közt. A szécsényi volt diákok anekdotaként emlegetik azt az iskolai folyosói jelenetet, amikor egy Hasznosi és egy Joó vezetéknévű diák rendetlenkedett a szünetben. Csak ennyit mondott a virgonc fiúknak: „*Fiúk, amit csináltok, se nem hasznos, sem nem jó!*”

Következetes, emberséges, szeretetteljes, tanítványai talentumait felfedező és támogató pedagógus volt, aki pedagógustársait is nagy gonddal válogatta meg, hogy azok minél hozzáértőbben tudják diákjaikat a nekik legmegfelelőbb pálya felé orientálni. Fontos volt számára a gyermeki személyiség sokoldalú fejlesztése. Lelkesen támogatta a művészetekben, sportokban, tudományokban tehetséges diákokat, sőt az ezeken a területeken tevékenykedő kollégákat is. Ezt tette velem is. Nagyrészt neki köszönhetem, hogy a mai napig előadóművészi pályán is tevékenykedhetem.

Mellette szerettem meg az olvasást, a színházat, a művészeteket, s mindezek pedagógiai munkám alapját is képezik. Drámatanárként, ének-zenét tanítóként, gyermekszínjátzó-rendezőként álmaimat valósíthattam meg. Ahogyan ő is gyakran vett kezébe tollat, hogy írjon a *Köznevelés* és a *Népszabadság* hasábjain pedagógiai, nevelési, köznevelési kérdésekről.

A matematika nemes tudománya, ahogyan ő emlegette, vele nem volt ijesztő, még nekem sem, aki nem örököltém tőle a számok iránti vonzalmat. Neki még nálam is sikerült elérnie, hogy élvezzem azokat a percek, amikor megelégtelve a matematika rossz jegyeimet, leült velem matekozni.

Mindig érezte az időket. Precíz volt, megfontolt, de remekül improvizált is. Tudta, mikor kell előállnia azzal, hogy próbáljam meg én is a pedagóguspályát. Igaza lett, ahogyan neki is, nekem is jó választás lett tanárnak lenni. Azt tanítani, amit szeretünk, azoknak, akiket szeretünk, a lehető legjobb szellemi, lelki befektetéssé vált számunkra.

Édesapám a legfiatalabb, alsó tagozatos diákoktól elkezdve az egyetemista, különóra járó fiatalokig minden korosztályt tanított. Ezért voltak a pedagógiai módszerei olyanok, hogy követendővé váltak számunkra, fiatalabb kollégák számára is. Ma is előttem van az a pillanat, amikor tanítói diplomámat átvettem, ennyit mondott: „*Húzd szorosra a gyeplőt, aztán lazíts rajta annyit, amennyit lehet!*”

2005-ben *Szécsényért Emléklap* kitüntetésben részesült több évtizedes pedagógusi pályáján és az intézmények vezetése érdekében végzett sikeres és eredményes munkájáért, kiemelkedő oktatási-nevelési tevékenységéért.

2006. december 8-án a Művészetek Palotájának nézőterén ültem vele egy széksorban, amikor a színpadon kinyitották a borítékot, és felolvasták a 2006-os év magyar oktatás és köznevelés kategóriájának győztesét, a Prima Primiissima Díjas nevét. A kamerák apu felé fordultak, a fotósok elé ugrottak, ő felállt, közeledett a pódiumhoz, mert az ő neve hangzott el. Egy-két perc, és már az ő hangja szólalt meg a színpadról: „Amikor a családom hírül vette a jelölésemet, a feleségem kedvesen megkérdezte tőlem, hogy mit keresel te e sok híres ember között? Most sem tudom neki megmondani... Remélem, hogy pedagógus kollégáim közös erőfeszítéseink nagyra becsülését látják ebben.”

Már otthon, háttérben a Prima Primiissima Díj

Nagy örömmel töltötte el, hogy egy nem szakmai fórum számára fontos a pedagógusi, a művészi, a tudósi, a sportolói, a sajtóbeli teljesítmények jutalmazása. A Prima Primiissima küldetése az alapítók meghatározása szerint az, hogy „példaképeket állítson a társadalom elé: azokat a kiválóságokat, akiknek teljesítménye, emberi tartása, értékrendje követendő lehet mindannyiunk számára.”

Tanítványai, kollégái, a diákok szülei, családtagjai tudjuk, hogy amíg csak élt, tanított, nevelt. Földi pályája utolsó előtti napján, 2012. február 21-én 78 évesen nem sejtette, hogy másnap már nem old meg több matematika feladatot tanítványaival a nógrádsipeki általános iskolában. Élettel betelve, örömmel, sikerekkel gazdagon, bennünk építő nyomokat hagyva fájdalom és szenvedés nélkül ment el a Tanár Úr. Mindig így szeretne volna.

*Lánya,
CSUKÁNÉ SZERÉMY ANDREA pedagógus
Szécsény*

SZILÁGYINÉ NAGY KATALIN (Tiszafüred, 1963. november 14. – Debrecen, 1999. május 15.)
tanító

Édesapja, Nagy István Budapesten a Fővárosi Kertészetben dolgozott, hét végén tartózkodott Tiszacsegén maradó családja körében. Édesanyja, Juhász Katalin a család mindennapi gondjainak megoldásán szorgoskodott. A három gyermek Antal, István és Katika az anyai gondoskodás, szeretet melegében nőttek fel. Anyja az idős szüleinek ápolása, a háztartás vezetése mellett nagy gondot fordított gyermekei iskolába járására, megismertette velük a házi, házköri munkákat. Gyermekei felnőttként is hasznosították a szülői házban tanultakat.

Katika az általános iskolai tanulmányait Tiszacsegén végezte, kitűnő tanuló volt, számtalan kisdobos, kiváló úttörő munkáért kitüntetés és oklevél tulajdonosaként vett búcsút iskolánktól.

Középiskolai tanulmányait a polgári József Attila Gimnáziumba folytatta. Jó tanuló volt, a magyar irodalom és nyelvtan volt a kedvenc tantárgya, szívesen mondott verset az iskolai rendezvényeken, különböző versenyeken, megmérettetésekben. „Kell a szovjet irodalom” című járási szavalóversenyen, melyet 1977. november 3-án rendeztek Hajdúdorogon, kimagasló eredményt ért el a középiskolás kategóriában.

1982-ben érettségizett, utána egy évig Tiszacsegén a Petőfi Sándor Művelődési Otthonban dolgozott, vezetői, programszervezői feladatokat látott el. 1983-ban a „Falusi Színházszó Együttetek Fesztiválján” az általa felkészített csoport elismerő oklevelet kapott vidám, tréfás műsoráért.

1983 szeptemberétől a tiszacsegei iskola dolgozója lett, ahol tanítói, tanárai nagy szeretettel fogadták, napközis csoport vezetésével bízta meg az igazgató.

Ebben az évben ismerkedett meg Szilágyi Árpáddal, aki az Erőmű Javító és Karbantartó Vállalatnál dolgozott Tiszaújvárosban. 1984-ben kötöttek házasságot, a következő évben megszületett fiuk Árpád, 1989-ben Krisztián. Közös életüket a szülők portáján kezdték, majd pár év múlva önerőből – némi hitel felvételével – megépítették saját családi házukat.

Az általam felkeresett ismerősök, barátok visszaemlékezései közül a barátnő, Kovács Julika írásából idézek: „Óvodás korunkban kezdődött életre szóló barátságunk (bár ezt akkor még nem tudtuk), általános és középiskolába is együtt jártunk, elválaszthatatlanok lettünk. Közel laktunk egymáshoz, hasonló volt az érdeklődési körünk, tanítás után is gyakran találkoztunk, a délutáni szakkörökbe, úttörő programokra elkísértük egymást. Igazán sok-sok gyermekkori esemény jut eszembe, de a polgári József Attila Gimnáziumban töltött évek voltak a meghatározóak mindkettőnk további pályaválasztásában.

Tudom, számára is kedves emlékek maradtak fenn a gimis és kollégista életről, évekről. Barátságunk folytatódott, miután mindketten családot alapítottunk, fiaink szintén barátokká váltak. Sokszor mentünk családotól horgászni a „kis Tisza” partjára (amúgy ez egy tiszai holtág), ahol gyermekkorunk legszebb éveit töltöttük. Emlékezetesek voltak a télen befagyott vízfelületen a csúszkálások, vagy amikor átkeltünk a jéggel borított holtágon, és a falu határában lévő erdőben óráig barangoltunk, sokat mesélve fiainknak élményeinkről.

Amikor kisebbik fiam első osztályba lépett, Kata lett a tanítója. Érdekes helyzet volt ez mindkettőnk számára, de a »tanító néni« már az augusztusi családlátogatás után és az első szülői értekezleten nyilvánvalóvá tette, hogy a barátságunk csak kedvező hatással lehet gyermekem személyiségfejlődésére. Ezt a célkitűzést sikeresen megvalósította, de nemcsak a fiam esetében volt elfogulatlan, hanem az osztályába járó valamennyi kis tanítványával is. Mindig rendet tartott közöttük, a kezdeti időszakban szünetekben is velük maradt, amikor elérkezett az ebéd ideje, ő is elkísérte az ebédlőbe az osztályát, segített az ebédelési rend kialakításában, terítésben, tálalásban, szinte anyai gondoskodással óvta a gyermekeket. Az első hetekben a délutáni foglalkozásokon is részt vett, napközis párjának segített a tanulás megszervezésében és a különböző programok lebonyolításában. Harmonikusan tudták irányítani a napközis munkát, a gyerekek pedig örömmel vettek részt a délutáni foglalkozásokon, sokszor alig akarták befejezni az éppen aktuális programot.

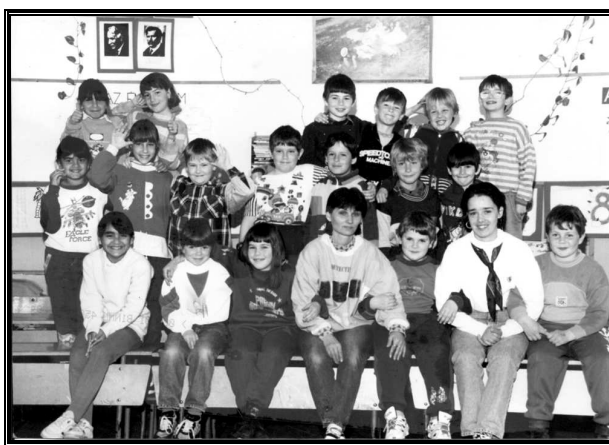
Elbeszéléseiből tudtam, hogy tanítványait már előző években is táboroztatta. Mi is alig vártuk ezt a Tisza-parton eltöltendő néhány napot, ahová többen családotól kivonultunk, segítettük a tábori program megvalósítását.

Emlékszem, amikor komppal átkeltünk a Tiszán, és az ároktői gyalogtúrán a Csörsz árkáról mesélt, Keszi határában Mátyás királyt idézte meg. Szinte minden növényt, állatot ismert, és bemutatta azokat tanítványainak, akik órákig elbogarásztak a töltésen, az ártéri erdőben, a kubikgödörökben azok élőlényeit tanulmányozva. A második osztály befejezése után egy szépen dolgozó, olykor kicsit fecserésző, de igazán jól kézben tartott, szőfogadó közösséget adott át a harmadikos tanítónak.

Ebben az időszakban alakult meg az Iskolaszék, melynek a szülők részéről én is tagja lettem, ebben a csoportban is láthattam Kata szorgalmát és nagyszerű hozzáállását a munkákhoz. A titkári feladatokat pontosan ellátta, szépen, érthetően adminisztrálta, aztán a megvalósítás során is maximálisan tette a dolgát. Együtt szerveztük meg a Jótékonyági bált a Csegei Csengőszó Alapítvánnyal, melynek bevételeiből készült el az iskola udvarán a térköburkolat. Számtalan ötlete, terve volt Katikának családi életében és nevelő-oktató munkájával, az iskolai élettel kapcsolatban is. Fájdalommal telve fogadtuk, hogy ezek megvalósítása már nem teljesülhetett.”

Közben a **Tiszacsegei Általános Iskolában** végzett munkája mellett megkezdte tanulmányait a debreceni Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskolán, négy év szorgalmas tanulást követően 1989. június 12-én államvizsgázott, tanítói képesítése mellett népművelés szakkollégiumot végzett. Az évek során sem távolodott el a művelődési házban töltött időszakától, tudatosan választotta a számára kedvező szakkollégiumot, szakdolgozati témaként *A közművelődési törvény megvalósulása Tiszacsegén* című anyagot dolgozta fel.

Az államvizsga után folyamatosan képezte magát, tantestületünkben első között vett részt a Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézet által szervezett – és Oroszlány Péter nevével fémjelzett – Tanulásmódszertan 30 órás továbbképzésen Debrecenben.

Tanítványai között

A „Te is más vagy – Te sem vagy más” iskolai pályázatunk sikerén felbuzdulva (1992) összeállította a *Tanuljunk együtt a cigány nyelvet!* című dokumentációt, melyre ötvenezer forint támogatást kapott a programot meghirdető egyesülettől. Ebből az összegből szakkönyveket, a gyerekeknek füzeteket, író- és rajzfelszerelést vásárolt, bevonva két, témában kompetens cigány felnőttet, és eredményes tanfolyamot szervezett a második évfolyamra járó gyermekeknek.

Napközis nevelőként minden délután más-más programot vezetett, a kézimunka, rajz, játék mellett nagy hangsúlyt fektetett a szabadtéri foglalkozásokra. Heti rendszerességgel látogatták tanítványaival a községi sportpályát, ahol a labdajátékoké volt a főszerep. Csoportjában ritkán fordult elő fegyelmezési probléma. A tanulmányi munka megszervezésében is sikerei voltak, halk szavú dicséreteit mai napig idézik tanítványai. A szorgalmas, ügyes gyermekeket névre szóló kártyákkal és egy-egy rajzzal jutalmazta. Minden évben vitte a tanítványait osztálykirándulásra, elsőseivel Debrecenbe látogattak el, a másodikokkal Nyíregyházán a Vadaspark növény- és állatvilágával ismerkedtek.

Nyáron szívesen táboroztatott a Tisza-parti táborunkban, amikor turnusváltás volt 2–3 napig üresen állt az iskolai üdülő.

Ezeket az alkalmakat kihasználva „ügyeltek” az osztályok tanítóik irányításával az ott lévő épületek, sátrak, főzőhelyek, játékok biztonságára. Nagyon szívesen mentek Katikával a szülők is táborozni, míg a gyerekeknek szervezett programok folytak, ők addig süttöttek-főztek a táborlakóknak, és nosztalgizáltak saját iskolás éveikről. A számtalan já-ték, daltanulás, közös sportfoglalkozások, a családi kötélhúzás máig tartó élményt jelentetett tanítványainak és a meghívott vendégeknek.

Kétévenként tartottunk iskolai jótekonysági bált, melynek bevételét az iskolai élet hatékonyabbá tételére használtunk. Ennek szervezője, irányítója volt, segített a műsort összeállítani, közben konferálást és szerepet is vállalt. Az utolsó bálunk alkalmából verset írt, mellyel köszöntötte a bálozó, adakozó lakosságot.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet és a szolnoki Tisza-Klub gondozásában megjelent *Ötletzsák (gyűjtemény az óvodai környezet- és természetvédelmi neveléshez)* című kiadványban a színezhető madárképeket Katika készítette, az eredeti pályázati dokumentációk az iskola irattárában találhatók.

Színvonalas nevelő-oktató munkájáról a minősítésében *az iskola igazgatója* a következőket írta: „Kisfelmenő rendszerben tanít 1–2. osztályt, nagy gondot fordít az alapkészségek gondozására, szintre hozásra, szinten tartásra. Tanítási óráit következetesség, jó felkészültség jellemzi, a differenciálás során messzemenően figyelembe veszi tanítványai tudásszintjének mindenkor helyzetét. Az óráin változatos módszereket alkalmaz az eredményesség érdekében, példamutató munkát végez az anyanyelvi nevelés és a beszédkultúra fejlesztése terén.”

A közoktatásról szóló többször módosított 1993. évi LXXIX. törvény rendelkezései alapján a Tiszacsegei Általános Iskola és Szakiskola vezetősége úgy döntött a 1994/95-ös tanévben, a szülői közösség képviselőjének kezdeményezésére Iskolaszéket alakít, melybe a szülők, a nevelőtestület, az iskolai diákönkormányzat azonos számú képviselőt küldött (3–3 főt), valamint egy főt delegált a fenntartó önkormányzat. Ennek a szervezetnek lett a tagja Katika, majd az alakuló ülésen megválasztották titkárnak. Ezt a feladatot következetes, határozott, precíz munkával irányította. Minden meghívót, jegyzőkönyvet, döntésekről hozott határozatokat kézzel írt, nagyon szép külalakkal dolgozott. Tartalmas dokumentációkban örököltette meg az üléseken elhangzottakat.

Minden munkáját – legyen az összefüggésben a családjával, a tanítással, a szabad idő hasznos eltöltésével – szeretettel és nagy szorgalommal, pontosan oldotta meg. Pályája során még nagyon sok feladat várta, de két hétig tartó súlyos betegség után eltávozott szerettei köréből és a Tiszacsegei Általános Iskola tantestületéből. Utolsó útjára több százan kísértük, sírját elborították a szeretet virágai, emléke szívünkben ma is él.

Megköszönöm családtagjainak – édesanyjának, férjének –, hogy segítettek visszaemlékezni kedves, szolid személyére. Munkatársainak és barátainak is köszönetet mondok Katika munkáját, emberségét bemutató beszámolóikért, a közös emlékek felidézéséért.

Tanára, majd kollégája,
FARKAS JÁNOSNÉ
Tiszacsege

SZITHA MIKLÓSNÉ Gesztelyi Nagy Márta (Lövöpetri, 1910. február 9. – Nyíregyháza, 1995. szeptember 12.) óvónő

Lövöpetriben született a református lelkész, Gesztelyi Nagy Kálmán és felesége, Rácz Katalin tizenharmadik, de kilencedik élő gyermekeként. Kilencéves volt, amikor mindkét szülője meghalt. Ezután testvérei és családjuk gondoskodtak róla. Legidősebb testvére, Katalin (Balla Lászlóné) vette magához, és az ő hasonló korú négy gyermekével nevelkedett.

Tanították, zenedébe is járt, jól hegedült, zongorázott. A Hódmezővásárhelyi Állami Kisdédóvónő Képző Intézetben szerzett kisdédóvónői oklevelet 1926-ban.

1931-től néhány évet **Kecskeméten** dolgozott a **Petőfi utcai óvodában**. Majd bátyja, dr. Gesztelyi Nagy László segítségével került 1933-ban **Nyírpazonyba**, a **közösségi óvodába** óvónőnek. Itt szolgálati lakást is kapott, amelyet szintén bátyja rendezett (bútorozott) be neki. Ekkor indult el végre önálló élete!

1939-ben férjhez ment Szitha Miklóshoz, aki községi jegyzőként dolgozott itt, a községházán. 1940-ben megszületett fiuk, Miklós, majd 1942-ben lányok, Márta.

S ekkor jött a háború! Édesapámat behívták katonának. Édesanyám a két gyerekkel rokonok segítségével vészelte át a háború éveit. Édesapám is túlélte, dolgozni kezdett, így újrakezdheték életüket. Majd 1947-ben megszületett az öcsém, András. Így édesanyám otthon volt a három gyerekkel.

1950. május 13-án kinevezték **Levelekre**, a helyi **óvodába** óvónőnek. Az itteni kastélyban volt az óvoda, és mi is itt kaptunk szolgálati lakást. Nagyon fontosnak tartotta édesanyám a falusi óvodában a gondozási feladatokat (a kéz- és a fogmosás tanítása, evőeszközök helyes használata). A leveleki óvodában abban az időben, amikor munkába állt, nem voltak még igényes gyermekverskötetek, ezért régimódi versikék helyett Petőfi- (pl. Anyám tyúkjá) és József Attila-verseket (pl. Mama) tanított. A kastély bejáratánál volt egy nagy terasz, itt rendezte meg az ünnepségeket, amelyeken a kicsik körjátékokat mutattak be, meséket és verseket adtak elő. A gyermekdalokra (pl. Cickom-cickom...) táncokat talált ki édesanyám. Fontos volt neki, hogy a szülők lássák, mit tanultak a gyerekek az óvodában. (Akkor még nem volt nyílt nap az óvodákban.) Ilyenkor az egész falu nézőközönség volt.

Nemsokára, 1954. szeptember 1-én megbízták édesanyámat a járás óvodáiban a felügyeleti munka végzésével. Járta a járás óvodáit, segítette az óvónőket az óvodai munka megszervezésében, a pedagógiai feladatok fontosságát hangsúlyozta.

1955. július 1-én kinevezték **Nyíregyházára**, a **Kálvin téri óvoda** vezetőjének, ahol szolgálati lakást is kaptunk. Ez a kinevezés nyilvánvalóan az ő munkájának elismerése volt.

Dávid Lajosné, nyugdíjas óvónő, volt munkatársa így emlékezett: „*Márta néni abban az időben az egyik legelismertebb óvónő volt Nyíregyházán. Nagyon segítőkész, sokat tanultunk tőle.*”

Mentor óvónőként évente fogadott növendékeket a Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézetből hathetes szakmai gyakorlatra. Erre a munkára Szarvason készítették fel édesanyámékat. Egyik növendékéről megsárgult újságcikket találtam a személyes iratai között.

Harcza Tiborné címzetes óvodavezető, az Óvodamúzeum alapítója így emlékezett: „*Óvónő-képzős voltam, ám kórházban dolgoztam. Az államvizsgához szakmai gyakorlat is kellett. Így kerültem 1962. november 1-től a nyíregyházi Kálvin téri óvodába, ahol Szitha Miklósné Márta néni volt a vezető óvónő. Hozzá kerültem délutános óvónőnek. Nagyon készségesen tanítgatott. Nemcsak feladataimat mondta el, de nagyon sok mindent pedagógiai, módszertani szempontból is megvilágított. Kezdetben két-három napig is velem volt a délutáni munka során, megfigyelte, segítette azt. (...) A tanév végéig együtt dolgoztunk, nagyon sokat tanultam tőle. Márta néni vezetett rá, hogy a játék, a játékoság fontos a gyermekek számára. A másik, talán legfontosabb a szeretet, amelyet éreztetni is kell velük egyenként is. (...) Nyugdíjazása után is meghívtuk ünnepségeinkre. Kérésünkre mindig elmondta Mécs László A királyfi három bánata című versét és más verseket is. Emlékét szeretettel őrzöm!*”

Ének foglalkozásokon édesanyámnak nagyon fontos volt a kottához való ragaszkodás. Az egyik Óvodai Nevelés című folyóiratban írt is erről egy cikket. Ebben sorra vette azokat a dalokat, amelyekben bizonyos hangokat hibásan énekelnek az óvónők. A ritmusérzék fejlesztéséhez a ritmushangszerek mellett fa építőkockákat vagy más tárgyakat is használtatott a kopogáshoz, a dobogáshoz, nemcsak tapsolással üttette ki a ritmust. Zenehallgatáshoz vagy énekléshez bábokat is használtatott, és gyakran hegedűvel kísérte a gyerekek énekét. A gyermek- és népdalok tanításával édesanyám nemcsak a kicsik hallását fejlesztette, hiszen a dalok arra is alkalmasak, hogy mozogjanak rá az óvodások, vagy eljátsszák azt. A játék fejlesztő és nevelő erejében bízva sok gyermekjátékot tanított meg a piciknek, kielégítve ezzel szereplési vágyukat. Az óvodások vizuális nevelését, szépművészetét maga készítette, ötletes szemléltető eszközökkel kívánta formálni.

Az iskolára való előkészítésként igyekezett fejleszteni feladattudatukat, ezért arra kérte az óvodásait: gyűjtsenek pl. őszi leveleket, terméseket; keressenek képeket pl. az űrhajózásról. Ezeket azután az óvodában közösen nézegették (képolvasás), rendezgették, ragasztgatták kötetlenül. (Ma már ez az általános.)

Az akkor még működő Gyermekrádió munkatársai Derera Éva vezetésével többször is vettek fel műsorokat édesanyám csoportjában. Ezek az „Óvodások műsorá”-ban hangoztak el, és nagy sikerük volt. Nem véletlenül választották a rádió munkatársai az édesanyám csoportfoglalkozásainak bemutatását, mert mintaértékű volt az, ahogy ő csak háttérbe vonul „karmesterként” irányította a kicsik szereplését: énekelte, szavaltatta az óvodásokat. Bemutatva azt, hogy ezek a pici emberek milyen ügyesek, és sokoldalúan lehet a képességeiket fejleszteni.

Forrai Katalin kérésére édesanyám bemutató foglalkozásokat is tartott a város óvónőinek, a Szarvasi Óvónőképző tanárainak, amikor azok előadásokat tartottak Nyíregyházán.

Az akkor még „működő” Óvodai Nevelés című óvodai folyóiratban több cikket is írt. Az egyik írásában beszámolt arról, hogy szokásához híven meglátogatta óvodásait az iskolában, és azt tapasztalta: azért izegnek-mozognak az iskolások, mert az órán elhangzó ismeretek számukra már tudott dolgok, illetve egy óráig nehéz nekik egy helyben ülni. Egyik pályázatom írásakor én is használtam fel írásából lényeges gondolatokat.

Lelkes tagja volt édesanyám a városi pedagógus énekkarnak, amely baráti társaság is volt. Sokfelé, még határon túlra is jártak koncertezni. Karnagyuk Tarcai Zoltán volt.

Munkáit hivatalosan is elismerték:

- * 1961. június – *miniszeri dicséret*
- * 1966. június – az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója* kitüntető jelvény
- * 1967-ben a Nyíregyházi Tanítóképző köszönetét kapta a levelező óvónőképzős államilag szervezett foglalkozásainak segítéséért.

1968. szeptember 1-től lett nyugdíjas. Ettől kezdve csak három gyermekének családja, hét unokája lettek a legfontosabbak számára.

1986. augusztus 30-án a Hajdúböszörményi Óvónőképző tanévnyitó ünnepségén vette át a *gyémántdiplomát*. Ez emlékeztető alkalom volt, mert ekkor édesanyám szövegét az óvónői hivatást választókhoz, hangoztatva: a pályára való alkalmasság legfontosabb ismérve a gyermekszeretet.

Sajnos, édesapám korán, 65 éves korában meghalt, édesanyám még 20 évig élt velünk, s közben mégis egyedül. Nagyon örült, amikor Péter unokája a középiskolai évekre hozzá költözött.

85 éves korában 1995. szeptember 12-én halt meg.

Úgy érzem, talán várta, hogy valamikor szükség lesz az ő életének dokumentumaira, mert minden iratát összekészítve találtunk meg halála után. Hát szükség is volt ezekre! Nélkülük nehezen ment volna a számomra fontos emlékéllátás, mivel az ő életműve példa volt nekem, és nagy része volt abban, hogy én is ezt a pályát választottam.

Lánya,
BÁN JÁNOSNÉ SZITHA MÁRTA ny. óvónő
Záhony

SZITOVSKY JÓZSEFNÉ dr. Bokor Erzsébet (Bölön [ma Románia], 1941. június 29. – Debrecen, 2015. március 30.) földrajz–történelem szakos középiskolai tanár, főiskolai docens, főigazgató

„... az oktatásnak egyszerre kell nyújtania egy komplex és állandóan változó világ térképét és az irányítót is a navigáláshoz.”
(Jacques Delors)

Szülei 1941 őszén a bécsi döntés után költöztek Debrecenbe. Édesapja MÁV főmozdonyvezető, édesanyja háztartásbeli volt. Szülei gondosan, nagy szeretetben nevelték. Biztosították számára a tanulás nyugodt légkörét.

Általános iskolai tanulmányait a Debreceni Dóczi Református Általános Iskolában kezdte. Kitűnően tanult. Középiskolába az Állami Kossuth Gyakorló Leánygimnáziumba jelentkezett. Tanulmányai során kitűnt szorgalmával, precizitásával, szerénységével. Diáktársai ezért szerették és tisztelték. A gimnáziumi évek nagy hatással voltak egész életére.

Büszke volt, hogy abba az iskolába járhatott. A gimnáziumban tanító kiváló tanárok közül különösen osztályfőnöke, dr. Szász Lajosné Erzsike néni volt rá nagy hatással.

Az érettségit kitűnően abszolválta. Felvették a Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának történelem–földrajz szakára. Édesapja betegsége, majd leszázalékolása megváltoztatta a család anyagi helyzetét. Édesanyja kénytelen volt munkát vállalni. Az anyagi gondok enyhítése miatt – két kistestvére volt – tanulmányi szerződést kötött a Hajdú-Bihar Megyei Tanács Művelődési Osztályával. Az egyetemet 1964. május 30-án fejezte be jó eredménnyel, és kapta meg a Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán a történelem–földrajz szakos középiskolai tanári oklevelet.

1964. augusztus 1-jével kinevezték a **Hajdúböszörményi Bocskai István Középiskolai Kollégiumba** főhivatású nevelőtanárnak. A kollégiumi munkáját felelősségteljesen végezte. Segített a tanulóknak tanulmányi munkájukban. Szakköröket, érdeklődési köröket szervezett az érdeklődő tanulóknak. A kollégiumi munka mellett óraadói munkát is vállalt a **gimnáziumban**, majd 1969 szeptemberétől 1971-ig a **Kossuth Lajos Tudományegyetemen**.

A felsőoktatásban 1971-től a **hajdúböszörményi Óvóképző Intézet** alapító tagjaként kezdte meg oktató tevékenységét. 1973-tól szakcsoport-, 1987-től pedig tanszékvezetőként irányította a Társadalomtudományi Tanszék munkáját. Feladatának tekintette az óvó-, a szociálpedagógus hallgatók önálló véleményalkotáson nyugvó társadalomszemléletének formálását, általános műveltségük gyarapítását és az értelmiségi szerepvállalásra történő felkészítést. Ennek érdekében: logikusan felépített előadásain, szemináriumain túl, örömmel vette, ha hallgatói valamiben nem értettek egyet, s ezt megvitathatták. Azon kevesek közé tartozott, aki kezdeményező volt a növendékek szabad idejében történő eszmecsereire. Hallgatói dolgozatuk érdemjegyeit sohasem vitatták, mivel azokat precíz kommentárokkal látta el, amelyből nem csupán az érdemjegy korrektségére kaptak választ, de motivációt is a hiányzó ismereteik pótlására.

Kutatómunkája – doktori disszertációja –, 21 publikált tanulmánya a képzés korszerűsítését, a hallgatók értelmiségivé nevelését szolgálta. Tette ezt azon meggyőződéséből fakadóan, mely szerint a szakmai felkészültség csak széles körű általános műveltség bázisán formálhat hatékonyan funkcionáló pedagógusszemélyiséget.

1988–1991-ig főigazgatói megbízást kapott főiskolánkon. Tekintélye emberi kvalitásából fakadt, hatalmával soha sem élt vissza. Tervezett kollégiumunk felépítését a helyükön álló házak kisajátítási munkálataival készítette elő.

Erdélyi identitását őrizte, s amint arra lehetősége nyílt, több száz határainkon túl élő magyar óvónőnek adott otthont, továbbképzési lehetőséget főiskolánkon, valamint Székelyudvarhelyen.

A művészetek minden ágát becsülte, élvezte, így örömmel biztosította intézményünkben az alkotás lehetőségét a Hajdúsági Nemzetközi Művésztelepnek.

Főigazgatóként

1991–97-ig főigazgató-helyettesként segítette munkánkat. Naprakész jogi tájékozottsága nagymértékben hozzájárult a gyors és helyes döntéseinkhez.

Sokoldalú közéleti tevékenységével példát adott növendékeinek, többek között évekig tevékenykedett a Hajdú-Bihar Megyei Közgyűlés tagjaként is.

Szakmai és közéleti tevékenységének elismeréseként a következő *kitüntetésekben* részesült:

- * Miniszteri Dicséret (1977)
- * Kiváló Munkáért (1982)
- * Munka Érdemrend bronz fokozata (1985)
- * A Magyar Felsőoktatásért Emlékplakett (1994)
- * Elismerő Oklevél a Debreceni Egyetem rektorától (2002)
- * Pro Facultate Educationis Emlékérem (2004)
- * Pedagógus Szolgálati Emlékérem (2004)
- * Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt (2005)
- * Maróthi György-díj (2006 – HBM-i Önkormányzat)

2014-ben megkapta az *aranydiplomát*.

Személyisége mások iránt nyitott volt. Azon kevesek közé tartozott, akik időt szántak a társ valódi meghallgatására, úgyannyira, hogy önmagáról el is felejtkezett. Saját problémáival nem terhelt másokat, haragosnak, dühösnek nem láttuk, még méltánytalanság esetén sem. Békebíró személyiségként él bennünk. Az egészséges önbecsülésen túli büszkeség, féltékenység, irigység távol állt tőle. Pedánsága, precizitása, jó ízlése utolérhetetlen minta maradt előttünk.

Nyugdíjas kis közösségünknek aktív tagjává vált, vállalva az utazás kényelmetlenségeit, s találkozásainkon örömmel számolt be unokaöccse nevelésében, fejlődésében betöltött szerepükről.

Súlyos betegségének híre őszintén megdöbbentett bennünket, mivel közülünk ő élt legegészségesebben, étkezéseit tekintve is a legfegyelmezettebben.

Férje – életének 49 évig társa – megértő gondoskodással vette körül, és végtelen türelemmel viselte folyamatos érdeklődésünket „hogyléte” felől.

2015. április 14-én álltunk debreceni ravatalánál Goethével vallva, hogy: „*Nem az elmúlásban van a feledés, hanem a feledésben az elmúlás.*” Emlékét szívünkben őrizzük.

KÖVÉR SÁNDORNÉ DR.
ny. tanszékevezető főiskolai tanár
Hajdúböszörmény

SZÜCS JÓZSEFNÉ Takáts Viktória (Ókér [ma Szerbia], 1916. augusztus 17. – Debrecen, 2014. március 26.) tanító

„Hivatásod legyen élni másokért, s mások boldogságában keresni a magadét.”

(Pestalozzi)

A bácskai születésű, Újvidék mellől származó családban a dédapáig visszamenőleg mindenki pedagógus volt. Édesapja, Takáts Sándor tanító, majd igazgató-tanító Jászapátiban. Édesanyja, Kréspay Matild a háztartásban tevékenykedett. Hatan voltak testvérek. Ő elsőnek érkezett a családba.

A polgári iskola elvégzése után Kalocsára került az Érseki Katolikus Tanítóképzőbe. 1935-ben itt kapott jeles oklevelet.

Azokban az években sokáig nem jutott álláshoz egy fiatal tanerő. Ő **Jászapátiban** állandó helyettes tanító lett. 1936-ban Iparos Tanonciskolai tanári oklevelet szerzett. Rábízták az Iparos Lányegylet vezetését is.

Szerette a munkáját minden nehézség ellenére, és boldog volt, hogy taníthatott.

1940-ben házasságot kötött Szűcs József tanítóval, és Jászsószentgyörgyön alapítottak családot. Itt nem tanított, mert sorban születtek a gyerekeik. (1943. Viktória, 1944. Mária, 1946. Lehel, 1947. Annamária). A pedagógus házaspár 1947-ben négy gyermekkel került a Jászságból Debrecenbe. Férje közben elvégezte az Egri Tanárképző Főiskolát „B” szakon, és tanárként alkalmazták Debrecenben.

1950-ben megszületett az ötödik gyerek, Emese. Mivel öt gyerekkel egy fizetésből nem tudtak megélni, Viku néni is állást vállalt. 1951-ben a Debrecentől 8 km-re levő **tanyai iskolába**, a **Perec dűlőbe** költöztek. Ő az alsó 1–4. osztályt, férje a felső 5–8. osztályt tanította. 1952-ben Enikő, 1954-ben Angéla született meg. 1955-ben a Hajdúsámsonhoz tartozó Martinkára költöztek. A népes család ismét gyarapodott egy taggal, itt született meg Imre 1956-ban. A pedagógus házaspár hét évig tanított **Martinkán** a részben **osztott** kis **tanyai iskolában**. Nagy szeretetben és boldogságban nevelték nyolc gyermeküket. Megszerették az itt élő embereket, amiben tudták, segítették őket.

Téli tornaóra Martinkán (1960)

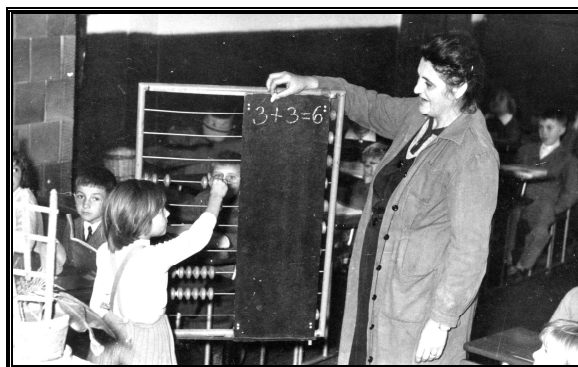
Viku néni egy újságírónak mesélte: „Összevont osztályokat tanítottam mindvégig, a legtöbbet elsősokeket és harmadikosokat együtt. Életem legboldogabb időszaka volt ez. Még ma is magam előtt látom a buksi fejeket, a figyelő tekinteteket. Azóta sem tudok úgy elmentni kisgyerekek mellett, hogy meg ne simogatnám őket.” (Juhani Nagy János: Viku néni nyugdíjban. Hajdú-Bihari Napló, 1981)

1962-ben Hajdúsámson egy másik tanyai iskolájába, *Sámsonkertbe* kérték áthelyezésüket, mert innen a nagyobb gyermekeik autóbusszal járhattak Debrecenbe középiskolába. Az öt fős tantestületbe könnyen beilleszkedtek. Férje lett a tagiskola vezetője, s már az első évközletre szebbé, otthonosabbá tették az iskolát és környékét a szülőkkel.

Kisdobos avatás (Sámsonkert, 1965)

Viku nénit 1965-ben ismertem meg, ekkor helyeztek Sámsonkertbe. Ő vitte az 1. és 3. osztályt, én kaptam a 2. és 4.-et. Az első perctől megszerettük egymást. Az összevont tanulócsoportban való oktatás kihívás volt számomra, hiszen fiatal, kezdő pedagógus voltam. Önzetlenül segített, tanácsait megfogadtam. Jól összedolgoztunk. Munkáját mindig lelkiismeretesen, példamutatón végezte. Valamennyi tanítási órájára gondosan felkészült. Sokszor előfordult, hogy a délutáni tanítás befejezése után nem a népes családjához sietett, hanem először előírta a másnapi önálló óra anyagát az elsősök füzetébe.

*Matematikaóra az 1. és 3. osztályban
(Sámsonkert, 1966)*

Módszertani kultúrája rendkívül gazdag volt. Munkáját mindig a következetességre, pontosságra való törekvés jellemezte. Nagy figyelmet fordított a hátrányos körülmények között élő gyermekek felzárkóztatására. Az alapkészségek elsajátítása volt a cél. A gyenge tanulókat rendszeresen korrepetálta. Mindig az önálló órák hatékonyságának növelésére törekedett. Munkáját megkönnyítő feladatlapokat és szemléltető eszközöket készített. Jó meglátásaival, elgondolásaival segítette az alsós munkaközösség munkáját. Bemutató tanításokat tartott. Iskolájában tisztaságot, rendet, fegyelmet követelt.

Tanítványai mindig helytálltak az iskolai, járási, megyei versenyeken.

Aktív munkásságának évei alatt többnyire tanyai gyermekeket nevelt, oktatott. Szó szerint köztük élt. Férjével együtt szervezték a tanya közösségi, kulturális életét. A gyermekek, a szülők minden problémájára talált megoldást. Egy újságírónak azt nyilatkozta: *„Az iskolában tökéletesen ki tudtam élni magam. Ott éltem tanítás után is – még nyugdíjasként is – könyvtáros voltam. A telefon Sámsonkert egyetlen nyilvános állomása volt, éjjel-nappal jöttek hozzám az emberek, ha orvos, ha rendőr kellett, de felkerestek másért is: ki tanácsért, ki vigasztalásért fordult hozzám. Mindenkinek mindenese voltam. Sokszor még ma is arról álmodok, hogy ott lakom kint, közöttük. Aztán meghallom a lift zúgását, és marad a nosztalgia.”* (Juhani Nagy János: Viku néni nyugdíjban. *Hajdú-Bihari Napló*, 1981)

Ő volt a szülői munkaközösség vezetője. Nagyon jó kapcsolatot tartott a szülőkkel. Mindenben segítségére voltak. Maga köré gyűjtötte őket, nevelte a szétszórt tanyavilágban élő nehezen megnyíló embereket.

1970-ben Sámsonkertbe bevezették a villanyt. Viku néni szervezte meg a „Fény ünnepét”. Az iskolát patronáló szocialista brigádokat is meghívta, megvendégelte, akik televíziót hoztak ajándékba.

Bármelyik tanyai településen tanított, mindenütt nagyon sok társadalmi munkát végzett. Legfőbb feladatának tekintette az analfabetizmus felszámolását (Perec-dülő, Martinka, Sámsonkert). Amikor megszervezték a dogozók iskoláját, ő a matematika oktatását vállalta (Martinka, Sámsonkert). 80–100 felnőtt fejezte így be a nyolcadik osztályt. Ahol csak tanított, ő volt a könyvtáros. Olvasásra buzdította a tanyai embereket. Az „Ismerd meg hazádat!” mozgalom keretében gyakran kirándultak. Figyelemre méltó tornavizsgákat rendeztek iskolájában. Férje nyugdíjba vonulása után ő lett a tagiskola vezetője.

Töretlen szorgalommal dolgozott nyugdíjazásáig. Szinte sugárzott belőle a szeretet. Gyakran mondogatta: *„Boldog vagyok és nyugodt, mert mindig a legjobbat, legszebbet adtam magamból mindazoknak, akik velem voltak, hozzám jöttek, vagy én mentem hozzájuk, mert úgy éltem, ahogy élni kell, és úgy dolgoztam, ahogy érdemes. Mindehhez a hit, a szeretet és az erős akarat adott erőt!”*

Nyugdíjba vonulása után is tartottuk a kapcsolatot. Nagy élmény volt számomra, hogy mind az öt jubileumi diplomája átvételénél ott lehettem. Nyugdíjas éveiben sem tétlenkedett. Eljárt a Városi Pedagógus Szakszervezetbe, és segített, ahol tudott (rendezvények, beteglátogatás). Szeretett kézimunkázni, sokat olvasott. Szavaiból mindig kicsengett a család összetartozásának fontossága, a gyermekek, unokák szeretete. Sosem volt egyedül. Gyermekei, unokái, volt tanítványai gyakran látogatták. Amikor Sámsonkert dülői utcanevet kaptak, Viku néni és férje, Józsi bácsi emlékére az iskola melletti dülő a Szűcs utca nevet kapta.

Munkáját számos *kitüntetéssel* ismerték el:

- * Társadalmi Munkáért érem arany fokozata a megyétől (1969)
- * Érdemes Társadalmi Munkáért a Hazafias Népfront érdemérme 25 éves könyvtárosi munkájáért a Hajdúsámsoni Községi Könyvtár fiókkönyvtárosának (1979)
- * Anyasági érdemérem ezüst fokozat az Elnöki Tanácstól (1956).

1985-ben ötven éve szerzett oklevele alapján közmegbecsülésre méltóan teljesítette hivatását, elismerésül *aranyoklevelet* kapott. Később megkapta a *gyémánt-, vas-, rubin-* és 2010-ben a *gránitoklevelet* is.

Volt kolléganője,
SZÜCS MIHÁLYNÉ tanító
Debrecen

„Nincs az életben nagyobb felelősség és nagyobb megtiszteltetés, minthogy felnevelhetjük a következő nemzedéket.” (Németh László)

T

TAKÁCS JENŐ (Debrecen, 1926. március 14. – Debrecen, 2015. február 19.) tanító, általános iskolai tanár

„Mert te vagy, Uram, reménységem,
te vagy, Uram, bizodalmam ifjúkorom óta.”
(Zsolt. 71,5.)

Értelmiségi család egyetlen gyermekeként született Debrecenben. Édesapja nemesi családból származott, aki fiatalon, szívroham következtében 43 évesen meghalt. Gyermeke alig töltötte be a harmadik életévét, mikor félárva maradt. Édesanyja egyedül nevelte nagy szeretetben és vallási szellemben.

Már kisgyermek korában megmutatkozott értelme, szeretett játszótársaival iskolást játszani, pajtásainak ő volt a „tanító bácsi”. E pálya iránt érzett szeretete végigkísérte iskolai évei alatt is. Szeretett tanulni, jó tanuló volt mindvégig. Édesanyja beíratta zongoraórára, majd később németül is taníttatta.

Hosszú özvegység elteltével édesanyja házasságot kötött Lóky Gyula színműíróval, aki a kolozsvári Bolyai Egyetemen szerzett diplomát. Több színdarabját vitte színre a nagyváradi színház. Férje családja több kiváló tehetséggel büszkélkedhetett. Bátyja dr. Lóky Béla híres matematikus tudós volt, több tankönyv neves megalkotója. Testvéröccse katolikus papként szolgált. Nagyon meghitt kapcsolat alakult ki a gyermek Jenő és a nevelőapja között. Műveiből gyakran felolvasott neki, és apaként tekintett az értelmes fiúra, akit tehetségesnek tartott.

Takács Jenő elemi iskoláinak elvégzését követően tanulmányait a híres Debreceni Református Kollégiumban folytatta. Kiváló eredménnyel nyert felvételt zenei tantárgyból és német nyelvből is. A Református Kollégium falai között eltelt öt év alatt tanárai kedvence lett. Különbösen kedvelte Osváth tanár úr, aki a magyar és német tantárgyakat tanította. Mivel jól atletizált, Somorjai tanár úr is szeretett vele foglalkozni. Egykori kollégiumi diáktársa, Sipos Endre visszaemlékezése alapján erőssége volt még a technika tantárgy is. Ügyesen készített színpadi díszleteket, kellékeket. Gáborjáni tanár úr műhelyébe szabad bejárása volt. Síléceteket is készített, amelyet gazdag gyerekek szüleinek adott el, darabját 100 pengőért. Együtt ügyködtek Endre barátjával. Diáktársa emlékei szerint jó humorú és barátkozó természetű volt.

Zenei tantárgyakból is jeleskedett. Szépen játszott orgonán, zongorán. B. Szűcs tanár úr sokat követelt tőle, amit sokszor nehezen viselt. Többször küldte kántorizálni az istentiszteleteken.

Osztálytársait Takács Jenő szívesen hívta meg otthonába, és társai elmondása szerint gazdag vendéglátásban volt részük, melyre szívesen emlékeznek vissza. Négy prepa társát – Mende Bélát, Székely Sándort, Fias Lajost és Sípos Endrét – különösen szerette, később is megmaradtak jó barátoknak. Osztálytársai emlékeiből idézem, hogy mind a 48 fő, akikkel együtt jártak, majd végeztek a Kollégiumban, kiváló tehetség volt. Egy kicsit amolyan arisztokratikus, klikkeskedő osztályként voltak emlegetve.

1948 nyarán elköszöntek a szeretett Kollégiumtól. Idézet az oklevélből: „...a tanítóképesítő vizsgálatra jogosító tanulmányait a Liceum I–III. és a tanítóképző IV–V. osztályát a debreceni Református Kollégium Liceumában és elemi népiskolai tanítóképzőben 1948. június hó 22. napján keltezett dátum alapján elvégezte. Őt a magyar tannyelvű elemi népiskolákban való tanításra képesítettnek nyilvánították, mindazoknak az állásoknak és tisztségeknek elnyerésére, amelyekre az 1938. XIII. tc. 29.§ 2. bekezdése értelmében a liceumi érettségi bizonyítvány képesít.”

Még ebben az évben megnősült, feleségül vette diákkori szerelmét, Barna Irén Violát, akinek könyvtárosi képesítése volt. Házasságukból három gyermek született. Tinka, Jenő és Ildikó. Szeretettel nevelték gyermekeiket.

Pedagógusi pályáját **Hencidán** kezdte a helyi népiskolában. Munkába állásakor 1948-ban az esküokmány alapján foglalta el a tanítói katedrát. A helyi református templomban esténként orgonált és kántorizált, mivel ez is a feladatkörébe tartozott.

Hencidáról két év után **Nagykereke**be helyezték. Szöllősi Kálmán iskolaigazgató úr hívta meg a helyi iskolába, mert csak két tanító volt a településen. Örömmel vállalta el a feladatot. Elismeréssel beszélt mindenki a példamutató nevelői munkájáról. A kistelepülésen mindenki „tanító úrnak” szólította, a gondjaira bízott kisgyermeknek példaként néztek fel rá, szerették, tisztelték. De tisztelte a falu népe is a szülőkkel együtt.

Nagykerék után **Gáborján** következett. Ennek a kistelepülésnek sem volt elég tanítója. Gáborjánban is említést érdemel a magas színvonalú, sokat követelő tanítása, a rábízott gyermekek nevelése. A település református templomában is szolgált.

Sajnos feleségének nem tudtak állást biztosítani könyvtár híján, a családfői keresetéből pedig alig tudta eltartani családját. Pályázatot volt kénytelen beadni a **püspökladányi Petritelepi iskolába**. Pályázatát elfogadták, és felesége is kapott állást a helyi könyvtárban könyvtárosként. Gyermekei a püspökladányi általános iskolában kezdték meg elemi iskolai tanulmányaikat. Jó tanuló gyermekek voltak, de feleségével úgy döntöttek, hogy a felsőbb iskolai tanulmányaikat a gyermekek városi iskolákban folytassák.

A Püspökladányban eltöltött hat év után 1961-ben Debrecenbe költöztek. Takács Jenő a Nyár utcán kapott családjával szövetkezeti lakást. Majd kinevezték a **debreceni Eötvös utcai Általános Iskolába**, ahová sikeres pályázatát elfogadta Kiss Károly igazgató úr.

Időközben elvégezte a földrajz–rajz szakot az Egri Tanárképző Főiskolán. Sajnos, szakterületén nem tudtak állást biztosítani neki, mivel csak technikatanári álláshely volt üres. 1963-ban ezt a képesítést is megszerezte. Az Eötvös utcai iskolában 30 évig tanított.

Szeretettel gondol vissza rá barátja és kollégája, **Iván Áron**: „Ismeretségünk a debreceni Eötvös utcai Általános Iskolában kezdődött, amikor fiatal tanárként kineveztek oda. Jenő bácsi tíz évvel idősebb volt nálam, de számomra több volt, mint kolléga, és úgy tekintett rám, mint egy családtagjára. Mély barátsággá alakult át a kezdetbeli kollegiális kapcsolatunk. Magam is atyai jó barátként tekintettem rá. Fontos volt számomra a véleménye, értékes támogatása. Napi négy-hat órás tanítás után még megbeszéltük az aznapi eredményeket és a másnapi feladatokat. Egy véleményen voltunk a komoly oktatási munkánkban. Kölsönösen adtunk egymás véleményére. Nyugdíjazása után is rendszeresen felkerestem, felidéztek a közös emlékeket, élveztek egymás társaságát. Szerette kollégáit „Mindenkori Jenő Bácsija”. Kollégáihoz nap mint nap volt egy pár kedves szava. Viccelődött, érdeklődött, lételeme volt a kedélyesség, csak jó hangulatban szeretett dolgozni és élni. Tanártársai is szerették őt, nagy tapasztalatú és tudású pedagógusnak tartották. Több szakmai elismerésén túl miniszteri dicséreteket, kitüntetésekkel tudhatott magáénak. Tanári összefüggéseken, értekezleteken szívták magukba Jenő bácsi megfontolt, reális, előremutató gondolatait.

Közvetlen volt a gyerekekkel is, gyakran beszélgetett velük, érdeklődött családjuk, szüleik felől, biztatta, lelkesítette őket, nyugdíjba vonulása után is tartották vele a kapcsolatot. Igazi felelősségteljes munkát végzett. A tanóra befejeztével óráközi szünetekben körbeállták a diákok, csendben, érdeklődve hallgatták. A munkaszeretetet igyekezett felébreszteni a tanulóknban, lelkesedése magával ragadta őket. Szívesen mesélt a saját gyermekkoráról, mert néha megkérték, hogy beszéljen a régmúlt időről. Életszeretet áradt minden szavából. A diákokat szerette, s tudta, hogy azok viszontszeretik. Szívesen voltak a közelében, embersége éltető erő volt. Reméljük, minden szava, mosolya, mozdulata termékeny gyermeki lélekbe hullott. Tudom, hogy az ő munkájának gyümölcseit is tanítványai munkája által élvezzi az ország.”

1968-ban épült a Batthyány utcán szövetkezeti lakás, ahova átköltözött családjával még abban az évben. 1969-ben nevelőapját elveszítette, amit nagy fájdalommal élt meg. Édesanyjáról is gondoskodnia kellett, így a Nyár utcai kicsinek bizonyult lakást nagyobbra kellett cserélni. Debrecenben

Munkája elismeréseként többször részesült szakmai, megyei és országos kitüntetésekben. 1987-ben a művelődési miniszter a pedagógusnap alkalmából miniszteri dicséretben részesítette.

1991. évben elkészített szeretett iskolájától, és 43 év után nyugdíjba vonult. Munkájának eredményeiről tanítványai, tanár kollégái elismeréssel tanúskodnak. Sok osztálytalálkozón vett részt, ahová szeretettel meghívták, és ő örömmel ment. Ezeken a találkozókön győződött meg arról, hogy a pályaválasztásával az életcélja megvalósult.

Kiegyensúlyozott, boldog nyugdíjas évei voltak. Feleségével és családjával hosszú hónapokat töltöttek bányai nyaralójukban. Felesége mellette volt 59 évig, aki biztos háttérrel nyújtott mind az ő, mind gyermekei és azok családjai számára. Ekkor már felesége betegeskedett. 2006 februárjában el is ment a szeretett társ. Halálát és hiányát soha nem tudta feldolgozni, hiába volt a sok vigasztaló szó és tett gyermekei részéről. Ez a tragédia egészségét is felőrölte. 2010-ben agyérögörscöt kapott, amelynek következtében nehéz mozgása és kézhasználata miatt segítségre szorult. Mellette voltak gyermekei, és segítették őt a mindennapjaiban.

Az *aranyoklevél* után, amelyet ötven év értékes szakmai elismeréseként vehetett át, 2013-ban a *vasdiploma* követett a 65. éves diplomaosztón, amelyre már nem tudott elmenni a Hittudományi Egyetemen tartott ünnepségre. Tinka leánya képviselte az ünnepségen, a volt iskolatársai szeretettel találkoztak vele, hiszen még kisgyermekként megismerték. Együttesen mentek be a volt tantermekbe, ahol élményekkel teli beszélgetést folytattak a múlt emlékeiről.

2015. január 12-én otthonában, Tinka leánya jelenlétében rosszul lett, a kórházi diagnózis agyi infarktust igazolt. Öt hét kórházi kezelés után 2015. február 19-én Isten magához szólította. Súlyos tüdőgyulladás volt a halál kiváltó oka. Gyermekei kórházi ágya mellett elbúcsúztak imádkozott édesapjuktól.

Március 10-én legkisebb gyermekének, Ildikónak neve napján református szertartással temette Jenei Zoltán nagytiszteletű lelkipásztor, aki hosszan méltatta tanári nagyságát, pedagógusi tevékenységét, majd az egykori diáktársak nevében dr. Gajdics Sándor, nyugdíjas főiskolai tanár a barátok és az osztálytársak nevében vett melegsavú búcsút szeretett Jenő barátjától. Négy nap választotta el a 89. születésnapjától, amelyet már nagyon várt. Búcsúzóik százai kísérték utolsó útjára, a végső nyughelyére, szeretett felesége sírjába helyezték hamvait. Az emlékezés koszorúinak sokasága, virágai borították el sírhantját. A szertartás utáni napokban, hetekben egykori diákjai, tisztelői, akik nem tudtak jelen lenni búcsúztatásán, levélben, gyásztávíratban fejezték ki együttérzésüket három gyermekének, megemlékezve volt tanárukról.

Mi is így emlékezünk drága édesapánkra, akitől a fényt, tartást kaptuk örökölni. Köszönjük példamutató életét.

„Amit tett, gondolt, létrehozott, annak mi is része lettünk: / a megsemmisülése után bennünk él tovább...” (Hank Jeff)

Lánya,
TAKÁCS TINKA enteriőrtervező
Debrecen

TIVADAR ANDORNÉ Koltai Éva (Debrecen, 1944. augusztus 2. – Debrecen, 2015. március 13.)
tanító, szaktanácsadó, közoktatási szakértő

Gyermekkorát Hajdúbagason töltötte iparos szülők kisebbik gyermekeként. Középiskolai tanulmányait Debrecenben, a Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumban végezte. 1962-ben érettségizett.

1963-ban Monostorpályiban kezdte el pedagóguspályáját, először képesítés nélküli nevelőként, majd munka mellett végzett a Debreceni Tanítóképző Intézetben. 1967-ben szerzett tanítói diplomát.

Ezután több mint 20 éven át a **Monostorpályi Általános Iskolában** tanított, amely bázisiskolaként működött. Eleinte 3–4., majd 1–4. osztályban dolgozott nagyfelmenő rendszerben. 1976-ban alsó tagozatos munkaközösség-vezető és területi munkaközösség-vezető lett.

Fontos volt számára a fejlődés, folyamatosan képezte magát. Három, 2-2 éves alsó tagozatos komplex tanfolyamot végzett. Ezek főként tantárgy-pedagógiákra, tantervi ismeretek értelmezésére, a gyermek személyiségének megismerésére vonatkoztak. Később kiváló eredménnyel végzte el az alsó tagozatos tanítók számára szervezett intenzív tanfolyamot. Megkapta a „Vezető pedagógus” címet.

Évtizedeken át folyamatos hallgatója volt pedagógiai, pszichológiai előadás-sorozatoknak, amelyeket a TIT és a Tanítóképző Főiskola szervezett.

Egész életére meghatározó volt az a pezsgő szakmai élet, amely a monostorpályi iskolában folyt. Nagyon sokféle kísérletbe kapcsolódott be. Részt vett többek között a komplex matematikatanítási kísérletben, az akkor még szintén kísérletnek számító tantárgycsoportos oktatásban, a globális olvasástanításban, az 1. osztályos tanulók értékelése, illetve az alsó tagozatos tanulók értékelése koncepciójának kidolgozásában az akkori Országos Pedagógiai Intézet felkérésére. Ez az OPI-val való kapcsolat nagyon sok bemutató tanítás tartását, elemzését is jelentette az illetékes oktatás-kutatás területén dolgozó szakembereknek. Hasonló volt a kapcsolata a debreceni Tanítóképző Főiskola pedagógiai és pszichológiai tanszékének tanáraival is. Nagyon intenzív önképzést jelentett számára az általa tartott több mint 200 bemutató tanítás tartása is, amely mindig valamilyen meghatározott feladathoz kapcsolódott.

1985-ben a Művelődési Minisztérium Alapfokú Nevelési Főosztálya felkérésére az alsó tagozatos tantervi korrekció anyanyelvi részének elemzésében, átdolgozásában egy éven át közreműködött. Még ugyanebben az évben részt vett a Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézet által szervezett egy hetes vezetőképzésben.

Egykori tanítványa, T. E. így emlékszik tanító nénijére: *„Éva néni engem magyarból tanított végig alsó tagozatban. Ő tanított meg ími, olvasni. Úgy emlékszem rá vissza mint jószágos tanító nénire. Melegszívű volt, kedves, csupa jószág és szeretet. Mindig türelmesen magyarázott, és ha kellett, rávezetett bennünket a megoldásra. Hagyta, hogy minden osztálytársunk a saját tempójában értse meg a dolgokat, és maga járja be a megismerés útját. (Persze ezt már csak utólag látom és értem, mivel én magam is pedagógus lettem.)*

Nagyon aranyos volt, soha nem hallottuk kiabálni. Mindig megértéssel fordult felénk. Az egymással veszekedőket békítette, igyekezett velük megértetni a másik álláspontját. Mosolygós volt, nem tudott haragudni senkire.

Gyönyörű betűkkel írt a táblára, és ha néha írásvetítő fóliáról mutatott valamit, onnan is ugyanazok az utánoszhatatlanul kerek gyöngybetűk néztek ránk.

Sokszor voltunk iskolai kiránduláson, és olyankor is áradt belőle a jószág. Ha bármilyen problémánk adódott, mindig együtt érzően segített megoldani.

Az iskolán kívül is csupa szív volt, sugárzott belőle a jóindulat. Felnőttként is összefutottam vele néha az utcán, a piacon vagy a színházban. Ilyenkor mindig megismert, és kedvesen elbeszélgetett velem. Szakmai kérdésekkel is bátran fordulhattam hozzá, mindig szívesen segített. Meghatározó jelenség volt az életemben, és szerintem még sokakéban.”

Később családjával **Debrecenbe** költözött, amely munkahelyváltással is járt. Az **Angyalföld Téri Általános Iskolában** folytatta tanítói munkáját.

Egy éven belül itt is munkaközösség-vezető és területi munkaközösség-vezető lett. A következő évtől pedig szaktanácsadóként dolgozott öt éven át.

Vezetett komplex tanfolyamot, előkészítője volt sok iskolán belüli és kívüli szakmai továbbképzésnek, látogatásokat szervezett különböző pedagógiai programokra, Waldorf-iskolába, fejlesztőpedagógusi munka megismerésére. Részt vett megyei alsó tagozatos tantárgyi mérések anyagának összeállításában és értékelésében.

Szakmai fejlődését tovább folytatta: elvégezte a Zsolnai-tanfolyamot, a dőlt írás, a szorobán tanításának tanfolyamait, megismerkedett a különböző olvasástanítási módszerekkel, a hozzájuk tartozó taneszközökkel.

Két éven át járt Budapestre az Országos Pedagógiai Intézet által szervezett Fórum c. programra, melynek keretein belül az alsó tagozaton folyó differenciálás különböző lehetőségeiről tanácskoztak. E témának felkért előadója is volt.

Részt vett a beilleszkedési nehézségekkel küzdő gyermekek problémájával foglalkozó OKI Iskolafejlesztési Központ által szervezett egy hetes kurzuson Budapesten, valamint a környezetvédelem új feladatainak megismerésére vonatkozó egy hetes továbbképzésen Rákócziújfaluban.

Több ízben is hallgatója volt a Szegedi Nyári Egyetemnek, a Tanítók Akadémiájának.

Publikációi is jelentősek: több alkalommal jelent meg cikke *A Tanító* c. alsó tagozatos módszertani folyóiratban. Ezeket az OPI, illetve *A Tanító* akkori főszerkesztőjének felkérésére írta.

1991-től az **Eötvös Utcai Általános Iskolában** tanított. Abban az évben az iskolai könyvtár bővítésével kapcsolatban írt országos pályázata volt eredményes.

1996-os nyugdíjba vonulásáig ebben az iskolában végezte munkáját tanítóként, valamint a Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézet listás szaktanácsadójaként és országos közoktatási szakértőként.

Az oktatás-nevelés hatékonyságának fokozásában való élenjárásáért és eredményességéért többször is miniszteri dicséretben részesült, kiváló pedagógiai munkájáért több kitüntetést is kapott (*Kiváló Munkáért, Kiváló Pedagógus*).

Szakmai elhivatottságát csak kedvessége és szeretete múlta felül.

Lánya,

TIVADAR BEÁTA műszaki menedzser

Debrecen

DR. TÓTH ELEKNÉ K. Nagy Magdolna (Hajdúböszörmény, 1937. július 2. – Hajdúböszörmény, 2014. július 2.) történelem–földrajz szakos gimnáziumi tanár

Hajdúböszörményben született középső gyermekként egy háromgyermekes családban. Bátyja, Lajos fogorvos volt, húga, Ibolya építész-technikus. A belvárosban volt nagyon szép, villaszerű házuk hangulatos kerttel, amelyet a hetvenes évek építkezései – a városrendezés – miatt el kellett hagyniuk. Ez örök fájdalomként maradt meg a család minden tagjában.

Magdika iskoláit helyben, Hajdúböszörményben végezte, itt érettségizett a Bocskai István Gimnáziumban, mely később munkahelye is lett. (Osztályfőnöke dr. Csiha Antal volt.) Férje osztálytársa volt, és e diák-szerelemből lett később (1963-ban) egy életre szóló kapcsolat. Házasságukban két gyermekük született. 1966-ban Elek, akiből fogorvos lett, 1969-ben Magdi, akiből pedagógus. Így folytatódik a családi hagyomány.

Egyetemre Debrecenben járt Magdika, a Kossuth Lajos Tudományegyetemen szerzett diplomát. (Férje a DOTE-n végzett.)

1962-től nyugdíjazásáig a **hajdúböszörményi Bocskai István Gimnázium** tanára volt. Sok éven át látott el osztályfőnöki feladatokat, elsőként e sorok írójának az osztályfőnökeként. Volt a történelem munkaközösség vezetője is. Részt vett a fakultatív oktatás kísérleteiben, és szinte végig tanított a nappali tagozat mellett az esti (felnőttképzés) tagozaton is.

Éveken át tagja volt a HOKI (Hajdúböszörményi Óvónőképző Intézet, ma a Debreceni Egyetem Pedagógiai Kara) felvételi bizottságának.

Továbbképzéseken vett részt, elvégezte (1977) a történelem komplex szemináriumot, de a kor követelményeinek megfelelően a marxista egyetem szakosítóját is. Nagyon szerette a zenét, és kiválóan zongorázott. (Zongoraművész is szeretett volna lenni.) Az egyetemen is fellépett, erről egy korabeli interjú készült.

Nekünk, első osztályának is sokat segített a zenei műveltség megszerzésében osztályfőnöki órákon. Így az Egmont-nyitányt is megismerhettük általa. Ez 1956 után pár évvel – utólag belegondolva – bátor cselekedet volt.

Az 1992-ben írt szakmai önéletrajzából idézek: „A KLTE történelem–földrajz szakán végeztem 1962-ben. Végzés után a **hajdúböszörményi Bocskai István Gimnáziumba** kerültem, azóta is itt tanítok. Kezdő tanár koromban óraadóként az épületben működő **ipari iskolában** is tanítottam, és vállaltam mellékhivatású nevelői állást is a kollégiumban. A felnőttoktatásban is részt vettem, azóta is tanítok ott.”

Ebből is látszik, hogy a pedagógia több oldalát megismerte, gyakorolta.

Munkáját elismerték, a rendszerváltás előtt megkapta a Kiváló Munkáért kitüntető jelvényt és a honvédelmi nevelésben való eredményes tevékenységéért a *Honvédelmi Érdemérem* kitüntetését. (Azt azért itt jegyzem meg, mert említett önéletrajzában írja: „Párttag sosem voltam.”)

Munkája eredményes volt, tanítványai között sok neves szakember lenne felsorolható. Én itt ismét 1992-es életrajzából idézek: „Sokszor készítettem fel gyerekeket versenyre, OKTV-pályamunka elkészítésére. Nagyon sok tanítványom van, aki már jogász, közgazdász, tanár, térképész, országgyűlési képviselő, polgármester-helyettes, vagyis alpolgármester.” Az eredmények később még gyarapodtak.

Aztán jöttek az unokák. Először Magdi lányuknak Bence, aki zongoraművész, zeneszerző ma már, majd Kamilla. Elekének is két gyerekük született: Elek és Marica. Így a nagyfi négy unokájára lehetett és volt nagyon büszke.

Szabad idejében sokat olvasott, vagy rejtvényt fejtett, szeretett az unokákkal sakkozni és társasjátékokat játszani. Ez volt a hobbi és a hasznos időtöltés is.

1995. december 31-én vonult nyugdíjba. (Óraadóként azonban a tanévet végigtanította.) Nyugdíjba vonuláskor kapta meg a *Pedagógus Szolgálati Emlékérmét*, majd az általa legtöbbre tartott városi kitüntetést: a *Hajdúböszörmény Gyermekéért*. Ennek örült talán a legjobban. *Aranydiplomáját* 2012-ben kapta kézhez.

Nyugdíjas éveit az unokákkal való törődés és a kulturális tevékenység határozta meg. Férjével előadásokra, koncertekre jártak. Részt vettek a Hajdúböszörményi Vasvári Pál Társaság munkájában is. (Ez értelmiségi kör.) 2002-ben szív műtéten esett át, de felépülése után újra bekapcsolódott a város kulturális életébe.

2011-ben nagy tragédia érte. Meghalt a férje, mindenben társa, és ezt már nehezen dolgozta fel. Unokái ugyan felvidították még, de már nem járt el a rendezvényekre.

2014-ben pedig a születésnapján végleg eltávozott közülünk. Emlékét sokan őrizzük – így családján kívül kollégái és tanítványai is.

Mi voltunk az első osztálya. Csak egyetlenegy személyes emléket mesélek el még. Minden évben osztálykirándulásra vitt minket. Meg is tanultuk jól a földrajzot. Első év végén a Bükkbe kirándultunk. Főleg a természet bemutatása volt a cél. Egy turistaházban (Várkút) szálltunk meg.

Este az osztály „magja” összeszövetkezett, hogy ha elalszik az osztályfőnök, mi elmegyünk a sötétben sétálni. Így is lett. Kézen fogva lopakodtunk, hogy ha szakadék lenne, akkor fogjuk egymást. Balga ötlet, ma már tudjuk. Szerencsére olyan sötét volt, hogy hamar visszafordultunk – így nem történt tragédia. Az ajtóban már várt ránk osztályfőnökünk. Vizsgálat – és a következő évet a „szervezők”, az „ötletgazdák” osztályfőnökivel kezdték, no nem dicsérrel. Joggal és okkal. Belátom.

Aztán együtt tanítottunk. Együtt jártunk a Vasvári Pál Társaságba, melyet vezettem.

Sajnos, az ötvenéves érettségi találkozónkon (2016) már nem lesz ott. Csak a szelleme. Sokat és sokan tanultunk tőle – áldott legyen emléke!

Az életrajzhoz az anyagot a Bocskai István Gimnáziumtól kaptam (személyi anyag), és sokat segített Magdi lánya, akinek mindent köszönök. Személyes emlékeim pedig csak kiegészítők.

*Tanítványa és kollégája,
BALLA SÁNDOR tanár
Hajdúböszörmény*

TÓTH IMRE (Tiszaörs, 1946. november 25. – Karcag, 2015. április 24.) matematika–ábrázoló geometria szakos középiskolai tanár

Édesapjának, Tóth Imrének molnár képesítése volt, de az építőiparból vonult nyugdíjba. Édesanyja, Sági Erzsébet vendéglőt üzemeltető családból származott, ebben a vendéglőben ő is dolgozott, de annak megszűnése után háztartásbeliként élt. Két gyermekük volt, Imre és Vendel. Mindketten saját erejükből, tehetségükből, szorgalmukból váltak más-más úton elkötelezett pedagógusokká.

Imre az általános iskolát Tiszaörsön végezte, ahonnan Karcagra, a jó hírű Gábor Áron Gimnáziumba, egy kiváló osztályközösségbe került. 1965-ben érettségizett jó eredménnyel és még ebben az évben felvették a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karának matematika–ábrázoló geometria szakára. 1970. június 23-án kapta meg diplomáját.

1970. augusztus 31-én kézbe vehette kinevezését a **Karcagi Mezőgazdasági Szakközépiskola** akkor 160 fős **fiúkollégiumának** nevelőtanári állásába. Az 1973–74-es tanévtől már oktató főállású munkakörben tevékenykedett. Beosztása többször változott, de nyugdíjazásáig az iskola szolgálatában maradt.

Bár mindig tanítani szeretett a legjobban, 1991. december 1-től igazgatóhelyettesi kinevezést kapott, mely mellett két ízben is (1997. január 1-től 1997. június 30-ig, majd 2007. augusztus 6-tól 2008. január 31-ig) el kellett végeznie az igazgatói teendőket is. 1973. február 1. és 1973. augusztus 31. között a levelező tagozatot vezette, valamint 1985. augusztus 28. és 1991. december 1. között a természettudományi munkaközösség vezetői feladatait is ellátta. Pályafutása alatt öt osztályt ballagtatott el, és kísérté figyelemmel érettségi vizsgájukat osztályfőnökként.

Több alkalommal volt érettségi elnök és az Oktatási Minisztérium megbízásából miniszteri biztos (2002). A 80-as évek második felében a megyei szakfelügyelő megbízásából a szakközépiskolai III. osztályos matematika-tankönyvhöz az egész megyében javasolt tanmenetet készített.

Közel húsz éven át folyamatosan szervezte az iskola beiskolázási munkáját.

2008. szeptember 19-én koszorúerműtéten esett át, ezután már nem tért vissza a tanítványai közé. 2009. augusztus 31-én nyugállományba vonulásával munkaviszonya megszűnt.

Már kollégiumi nevelőként megnyerte tanítványait a matematikának. Szívesen dolgoztak vele mind a hivatalosan kijelölt időben, mind azon túl. Később matematika-szaktantermében igazi műhelymunka folyt, ahol már tanítás előtt megkezdődött a tevékenység, folyt a szünetekben és tanítás után is, sokszor a késő esti órákig. „Pontosan, szépen...” dolgozott, fegyelmezett, rendszerező, lelkiismeretes volt. Ilyenek igyekeztek lenni legjobb tanítványai is, akiktől ezt csak ritkán kellett követelni, többnyire példáját követték.

Az iskola fennállásának 100. évfordulójára kiadott Jubileumi Évkönyvben megjelent írásának mottójául Váci Mihály gondolatait választotta: „*élni: szeretni, hinni a világot; / tenni valamit, mivel besugárzod*”. Ebből az írásából idézem a következő sorokat: „*Diákjaink elsősorban a szakmai irányultság miatt – nem a matematika miatt – jönnek ebbe az iskolába. Mindig akad azonban egy-két olyan diák, akiket tudunk – néha eredményesen – versenyeztetni. Van egy mondanánk, ha egy-egy nehezebb problémán, példán napokig, hetekig rágódunk: a végén úgyis mi győzünk!*”

Az iskola legnagyobb matematikai eredményeit érte el tanítványaival. Több megyei versenyen szerepeltek az elsők között. Egyik kiváló tanítványa az Arany Dániel matematikaverseny országos döntőjében ért el II. helyezést 1988-ban, egy másik kiváló tanítványa az OKTV-n részesült dicséret oklevélben 1989-ben. Van olyan tanítványa is, aki később matematikából szerzett PhD fokozatot, és az Egri Eszterházy Károly Főiskola docenseként oktat alkalmazott matematikát és algebrát. Több magántanítványával, később két unokájával dolgozott az Abacus országos pontversenyében, és hódították el rendre az első helyek valamelyikét.

Igazi tanáregyenység volt. Egyenes és igazságos. Mindenkihez oda tudott fordulni, mindenkiben megtalálta, tisztelte, ápolta a benne lévő értéket. A fent említett Jubileumi Évkönyvben így fogalmazta meg hitvallását: „*Szeretném kiemelni – és ezt nagyon nagyra értékelem –, hogy nevelő-oktató munkánk folyamatában ott van a SZÍV is, a maga elvtelenségével. A szív, amely nem ismer általános eseteket, csak egyénieket, s a kis cselekedetekben van a nagysága. Az ész elvtelenségét nehéz elviselni, de a szív elvtelensége sokszor erény.*”

Ő jutott eszembe, mikor Németh László szép szavait olvastam: „*Azért vagyok pedagógus, hogy a természetnek nyers gyémántját szép vigyázattal csiszoljam kristályba.*” Igényes, értő, tapintatos munkája igazi gyémántcsiszolás volt.

Szeretetre méltó, kedves, melegszívű, tiszta lelkű, mélyen érző emberként több tanítványával ápolt a legutolsó napig baráti, sőt atya-fiúi kapcsolatot. Életének nagy ajándéka volt, amikor kiváló tanítványa 2013-ban MTA Doktori Értekezés Tézisei munkáját „*Őszinte hálával, nélkülöd ennek csírája sem született volna meg: Attila*”, és MTA Doktori Értekezés munkáját „*Sok szeretettel és tisztelettel köszönöm, hogy sikerült embert faragni belőlem, türelemmel, példamutatással, barátsággal. Köszönettel a tanárnak és az embernek, Attila*” dedikációval adta át, és 2014. június 18-án részt vehetett a Magyar Tudományos Akadémián e munka tudományos vitáján.

Folyamatos igénye volt az önképzés. Elsőként végezte el az ötévenként előírt szakdolgozattal záruló komplex továbbképzést. Kutatta és gyűjtötte a szakkönyveket. Órákig bogarászott a könyvesboltok matematikakönyvei között. Büszke volt több száz (közel ezer) csak matematikai szakkönyvből, egyéb könyvekkel együtt több ezer kötetből álló könyvtárára, mellyel folyamatosan segítette a főiskolás, egyetemista tanulókat.

A matematika tanítását nem egyszerűen szakmájának tekintette, hanem hivatásának is, amely életvitelét határozta meg. Mindig volt új és újabb probléma, amelyen folyamatosan gondolkodott. Este lefekvéskor még megoldatlan volt a feladat, de a reggeli találkozáskor már örömmel újságotlta, hogy „*találtam egy megoldást*”. És ebbe a megtalált megoldásba minden hozzáértőt beavatott a környezetében. (Szerencséjére én, a felesége, mindkét gyermekünk, Barna és Boglárka, menyünk Hajnalka, később néha már két unokánk, Barna és Gergely is értő társ, partner volt ebben.) Néha hozzátette: „*még nem tetszik igazán, megpróbálom finomítani*”.

Társadalmi tevékenységei közül a legjelentősebbeket a sport területén végezte. Igazi sportember volt. Művelte és tanította. Sportolt, edzéseket vezetett, és versenyeztetett. Pályája elején évtizedeken át többször vezette győzelemre kosárlabdacsapatát a Nagykun Diák Sportviadalon. Kosárlabdacsapatának tagjai között voltak, akik később az NB I-es Szolnoki Olajbányász csapatában tudták folytatni sportpályafutásukat. Említett „műhelyében” sakkcsaták is zajlottak, és rendszeresen megszervezte az iskolai sakkbajnokságokat. Asztaliteniszezett, tanítványaival szervezett bajnokságokat ebben a sportágban is, és szervezte a labdarúgó-bajnokságokat több fórumon: teremfoci, kispályás foci.

Két évtizeden át segítette az Ifjúsági Vöröskereszt munkáját, szervezte a véradásokat. Munkájáért mind városi, mind országos szinten több elismerésben részesült.

Idejének beosztásában megfogadta Fenyves Mária jó tanácsát:

*„legyen időd: dolgozni,
kezed munkáját tovább adni,
legyen időd: játszani,
fiatalságod titkát megőrizni,
legyen időd: nevetni,
lelked muzsikáját szebbé tenni,
legyen időd: szeretni,
szíved melegét megosztani.”*

Erős szálak fűzték szülőfalujához, Tiszaörshez. Mindvégig szeretettel és gyakran látogatta, hagyományait ápolta, adományokkal segítette. A község labdarúgócsapatának egykori játékosát, az öregfiúk csapat tagját, általános iskolai néptáncos múltját számon tartja a község is.

A színvonalas szórakozás elemi igénye volt. Harminc éven át járt bérlettel a Szolnoki Szigligeti Színház előadásaira, és a megfelelő darabokra elvitte osztályait is. Nyugdíjas éveit is – a napi 1000 m úszás és néhány sakkparti mellett – a matematika határozta meg. Az általános iskolásoktól az egyetemistákig minden korosztály bizalommal fordulhatott hozzá, számíthatott segítségére.

A nagyszülőktől örökölt fél holdas szőlőskert kezelésében nagy szakértelemre tett szert, és kiváló borokat készített, melyeket jó évjáratokban palackozott, címkézett, és büszkén ajándékozott meg vele rokonokat, barátokat, ismerősöket. Szívesen kínálta vele kiterjedt baráti körét az együtt töltött vacsorákon, kerti összejöveteleken.

Élete nem volt hosszú, de tartalmas volt. Soha semmire nem panaszkodott. Az élet legapróbb örömeiből rakta össze kiegyensúlyozottságát, szelíd derűjét, jó humorát. Sugárzó optimizmusa okán jó volt környezetében tartózkodni. Bölcsessége lenyűgöző és ragályos volt, környezetére jobbitóan hatott.

A Karcagi Hírmondó 2015. május 8-i számában Z. Tóth György, kollégája, igazgatója, barátja búcsúzott tőle így: *„Szomorú szívvel rendezgetem gondolataimat, amikor a kiváló tanárra, kedves kollégára és jó barátomra, Tóth Imrére emlékezem. Tanári pályáját 1971-ben kezdte Karcagon, az akkor Mezőgazdasági Szakközépiskolának nevezett intézményben. Nyugdíjazásáig hű maradt első munkahelyéhez.*

Matematika szakos tanárként azt a tárgyat oktatta, amelyről a diákok nagy része retteg, és megtanulhatatlannak tart. Sokszor hallhatta, hogy »nem értem, nem tudom a megoldást, tanár úr«. Imrétől mindig megérkezett a válasz, az egyszerű és jól érthető magyarázat. Mint a jó orvos, aki láz esetén kutatja annak az okát, úgy kereste ő is a kudarcok gyökerét, és ha kellett, visszatért az alapok megértéséig. Arra törekedett, hogy enyhítse a diákokban a matematika iránti ellenérzéseket. Alapos, türelmes és kitartó munkára ösztönözte, nevelte őket. Nyugalmat és türelmet sugárzó személyiségét, jó hangulatú tanóráit szerették tanítványai.

Sokszor volt osztályfőnök, ami nagy kihívás és feladat. Imre jól érezte ennek a felelősségét. Úgy irányította diákjait, mint egy jó apa. Arra ösztönözte őket, hogy bízzanak önmagukban, hasznosítsák képességeiket a lehető legjobban, és következetesen haladjanak céljaik felé. Tudjanak méltósággal veszíteni, de legyenek büszkék a sikereikre.

Tanártársai szerették csendes, jó humorát. Igazi társasági ember volt. Élete végéig ápolta és megtartotta baráti kapcsolatait. Nem felejtjük a vele töltött kedves órákat.

Igazi sportrajongó volt. Nagy sakktáblákat vívott kollégáival, barátaival. Nemcsak a szellemi sportot szerette, diákként rendszeresen sportolt, későbbiekben pedig gyakran járt meccsekre, figyelemmel kísérte és élvezettel nézte a közvetítéseket.

Hosszú évekig vezetőtársam volt az iskolában, így tapasztalhattam kitartó és alapos munkáját, kreativitását, azt a jó munkakapcsolatot, amelyet kollégáival kialakított. Következetes volt a munkában, és ezt másoktól is elvárta.

És most megdöbbenéssel vettük tudomásul a megváltoztathatatlant. Annyi nehéz feladatot hibátlanul meg tudott oldani, az utolsó, a legnagyobb már meghaladta az erejét.

Kedves Imre! Te sokkal jobb és értékesebb ember voltál annál, hogy ez a néhány gondolat igazán megmutatná a teljes valód. Aki ismert és szeretett, gondolatban kiegészíti a saját érzéseivel és emlékeivel. Búcsúzom Tőled! Isten veled, Drága Barátom!"

Munkáját mindig, mindenütt elismerték felettesei. Ezek közül kiemelem:

- * a Művelődési Minisztérium által adományozott *Kiváló Munkáért* kitüntetést (1985);
- * az iskola által a névadó ünnepségre alapított *Szentannai Sámuel Emlékplakettet*, az iskola által adható legmagasabb kitüntetést, amelyet Győrfi Sándor Munkácsy- és Mednyánszky-díjas karcagi szobrászművész készített (1992);
- * a gimnáziumi képzés keretén belül a *rendészeti pályára orientáló képzés beindításának megszervezéséért* kapott kitüntetést, amelyet az Országos Rendőr-főkapitányságon vehetett át dr. Orbán Péter minisztertől (1998);
- * a *Karcag Város Kultúrájáért díjat*, amelyet a „város érdekében végzett kiemelkedő nevelő-oktató munkája, kulturális tevékenysége elismeréseként” adományozott a Karcag Városi Önkormányzat Képviselő Testülete, és amely díj szintén Győrfi Sándor alkotása (2007).

Kitüntetései (1985, 2007, 1992)

*Felesége és 36 éven át tanártársa,
TÓTH IMRÉNÉ
Karcag*

TÓTH MIHÁLY (Mátészalka, 1889. május 20. – Sárospatak, 1964. május 16.) tanító, a sárospataki tanítóképző gyakorlóiskolájának vezetője, tankönyvíró, pedagógiai szakíró

Azok közé a nevelők közé tartozott, akik mind elméleti, mind gyakorlati munkásságukkal országosan kimagasló eredményt értek el a magyar tanítóképzésben, népoktatásban. Pataki képzős diák volt, tanítói pályafutásának 40 esztendejéből 36 évig volt az intézet tanári karának tagja.

Apjának, Tóth Józsefnek csak 3 hold földje volt. Azért, hogy jobban éljenek, járásbíróvá altszti állást vállalt. Édesanyja, Szabó Erzsébet is egyszerű családból származott. Egyedüli gyermekként nevelték.

Elemi iskolába Mátészalkán járt, a Református Fiúiskola hat osztályát végezte el. Öreg rektortanítója, Szoboszlai Pál unszolására édesapja továbbtanulni küldte. A környező városok: Szatmár, Nagykároly, Nyíregyháza, Debrecen iskolái a szegény családnak elérhetetlenek voltak. Ezért az akkor még létező, ma már alig ismert gazdasági irányú felső népiskolába, Halmiba (Ugocsa megye – Románia) íratta be édesapja. Ott az egész évi tanulás csak 40 koronába került. Ez az iskola polgári iskolai színvonalon működött, kellő gazdasági ismereteket is adott. A nevelőtestület – Tóth Mihály későbbi visszaemlékezéséből tudottan – mintaszerűen látta el feladatát, a falusi gyerekekből minden értéket felszínre hozott. Itt nyert egy egész életre szólóan ösztönzést arra, hogy maga is „értéket hozzon ki” a gyerekekből, azaz pedagógus, tanító legyen.

Jelesen végezte el mind a három osztályt. Onnan került el a sárospataki állami tanítóképző intézetbe, ahol négy év után kitűnő minősítésű oklevelet szerzett. A pataki képző ekkor ünnepelte fennállásának 50. évfordulóját (1908). A Magyar Tudományos Akadémia által kiírt számos országos pályadíj közül az ifjú tanító, Tóth Mihály öt első díjat nyert (kettőt szerzőtárrsal), nem kis meglepetést okozva a budapesti bírálóknak.

Első állomáshelye a **békési református elemi iskola** lett. Innen volt pataki tanárai erős biztatására, kérésére Patakra pályázott a kispataki községi iskolához, ahol megválasztották, és ott, a két tanerős népiskolában tanított három évig. 1912-ben gyakorlóiskolai tanítói-tanári vizsgát tett, majd a kultuszminiszter kinevezte a **sárospataki állami tanítóképző intézet gyakorló iskolájába**. Később, szakmai sikereinek ismeretében a minisztérium sugallta, hogy kérje áthelyezését a kintüntetésnek is számító budai állami tanítóképzőbe. A kérés elől kitért, mint írta: nem vágyott a zajos nagyvárosi élet után.

Az első világháború kitörésekor mint póttartalékos gyalogos a szatmári császári és királyi 5. gyalogezredhez vonult be 1914. augusztus 2-án. A háború egész ideje alatt harctéri szolgálatot teljesített. Meg is sebesült. Négy háborús kitüntetést kapott, köztük a Kis- és Nagyvezüst Vitézségi Érmét, utóbbit 1917 augusztusában. Szerénységére az is jellemző volt, hogy később harctéri tetteiről nemigen beszélt, s amikor tehette volna, nem tartott igényt a vitézi címre, s az azzal járó földadományt sem kérte. Nagyon legyengült állapotban, 1918 decemberében szerelt le, akkor már tartalékos hadnagyként. Később tartalékos főhadnaggyá léptették elő, s a második világháború alatt hét heti szolgálatra hívták be mint őrszázad parancsnokot.

1924-ben nősült meg. Felesége lett Pál Ilona, Pál Bertalan örösi (Zemplén megye – Szlovákia) református lelkész lánya. Két fiuk született: Pál (1925) és István (1929). A '30-as évek elején kétszer is hosszabb betegszabadságra kényszerült, mert idült gégehurut kínozták, „némaságra” ítéltetett. Ekkor autodidakta módon matematikai és geometriai ismereteit gyarapította.

Tóth Mihály pályakezdő éveivel kapcsolatban rá kell mutatnunk a korát meghatározó események sorára. Az első világháború nehéz éveire már utaltunk. A háborút megelőző, az 1913-as esztendő a pataki tanítóképző intézet életében minőségi változást hozott. Elkészült az állami intézet új, korszerű épülete, s azt birtokba vehette a tantestület és a tanuló ifjúság. Dezső Lajos, a korábbi neves pedagógus-igazgató a tantestülettel együtt már az 1880-as években kidolgozta az

új épület megépítésével kapcsolatos pedagógiai követelményeket. A megvalósítás két okból is több mint két évtizedet késett. Egyfelől a politika csak lassan és nehezen ismerte fel a népoktatás és ezzel kapcsolatban a korszerű tanítóképzés jelentőségét, másfelől az anyagi erőforrások szűkös volta megkötötte a kultusztárca kezét. Végül is a VKM az 1908. évi pénzügyi tervben sikerrel biztosította a kivitelezés költségeit. 1908-ban tervpályázatot írtak ki. Ez volt az első tanítóképző, amely a tanítóképzés egyedi követelményeit figyelembe véve készült el. Hét pályamű közül Lechner Jenő és Warga László budapesti műépítészek kaptak bizalmat. 1911 nyarán kezdődtek az építkezések, majd fél év megtorpanás után 1913 nyarán örömmel jelentette az igazgató, hogy „intézetünk új palotája elkészült”. A ma is fennálló épület felső-magyarországi reneszánsz stílusban épült. A korabeli sajtó szerint „nincs az országban még egy olyan tanítóképző, amely célszerű beosztásával a patakit felülmúlja”. Az épület magában foglalta és stílusában magához idomította a régit, kiegészült egy igazgatói szolgálati lakással és egy korszerű tornacsarnokkal. Mindhárom egy többholdas park, illetve gazdasági konyhakert közepén állt.

A trianoni trauma után a helyi református kollégium a megmaradásáért küzdött, hiszen a területtel együtt tanuló ifjúságának közel kétharmadát elveszítette. A megújulást a nevelőtestület munkájának megújításában vélték – helyesen – megtalálni.

Miska bácsi a gyerekek között

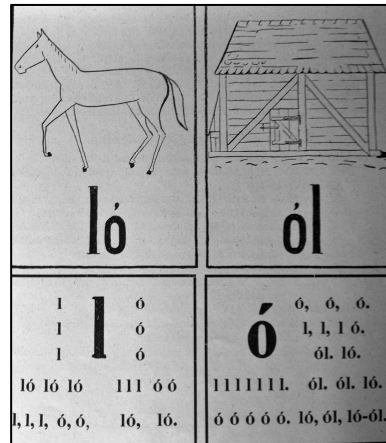
A minőségi oktatás fogja Patakra vonzani az ifjúságot, mert az ifjú tanárában keresi a példaképet, s arra a nevelő csak állandó képzéssel, önképzéssel válik érdemessé. A tanítóképző tanári kara előtt ez a magatartás már korábban sem volt ismeretlen, hiszen a kort megelőzve az énektanítás a hangjegykutatás alapján történt, s a tantestület pedagógiai szakírói tevékenysége már ekkor közismert volt, csakúgy, mint az, miszerint a tanítóképzés célját abban látták, hogy a közművelődést, a nép általános műveltségének emelését szolgáló ifjakat neveljenek.

A tehetségét, egyediségét korán megmutató Tóth Mihály ebben a környezetben és légkörben kezdte pályáját Patakon. Kollégája, Lázár Károly a tanítók munkájának segítésére könyvsorozatot szerkesztett. A *Gyakorlati Pedagógia Kézikönyvtára* c. sorozaton belül a *Szántás-vetés* elnevezésű alorozat hat kötetét Tóth Mihály írta. Ezek a húszas-harmincas években, 1928–1940 között számos, folyamatosan bővített újrakiadást éltek meg. Ugyancsak ebben a sorozatban látott napvilágot Tóth Mihály egy korábbi, pályadíjnyertes munkája *Az énektanítás vezérkönyve* címmel.

Nagy elismerést váltottak ki tankönyvei. A Franklin Társulat gondozásában jelentek meg a *Búzakalász* elnevezésű, a gazdasági ismétlő iskolák részére írott tankönyvei. A *Szántás-vetés*

vezérkönyvsorozatának és a *Búzakalász* tankönyveknek a sikerét a korabeli szaksajtó abban látta, hogy azok a népiskola célkitűzéséhez, tantervéhez igazodtak. Nem kidolgozott óravázlatokat adott, hanem a tanítói feladatmegoldásokat az elmélet és a gyakorlat szoros egységében bontotta le egyes tanórákra. Írásai hasznos ötleteket adtak a tanítóknak, gondolkodásra készítette őket. Pályadíjat nyert tankönyvei közül feltétlenül említést érdemel még az általános iskola II. osztályának írott *Második könyvünk* c. munkája, amelyet a minisztérium 1947-ben első díjjal jutalmazott, s újrakiadását 1948-ban is engedélyezte.

Egy dolgozatáról, amely nyomtatásban 1934-ben jelent meg, külön is írunk kell. Az *olvasás és írás tanításának új módszere* című értekezése voltaképpen az úgynevezett globális módszer egyik általa kifejlesztett formája. A tanulók szóképeket látnak, s a rögzített képek elemzésével maguk végzik el a szóelemzést. Megismerik a beszédelemeket, azok rögzített képeit, a betűket. A táblára írott betűk, a szavak fölé rajzolt kép alapján a gyerekek maguk állapítják meg a szó jelentését, a betűk elnevezését. Módszerét rávezető (heurisztikus) eljárásnak nevezte, az ismeretszerzés természetes menetét követte, a gyermek öntevékenységre épített. A mutatott illusztráció nyomán könnyen átlátható, hogy a tanulók pillanatok alatt felismerték az ólat, alatta annak nevét, rájöttek, hogy az a kerek betű az „ó” betű, mellette az „l” betű, a kettő együtt adta az „ól” szót, fordítva pedig a ló nevét. Majd az is kiderült, hogy a hosszú „ó” betű testvérpárja a rövid „o” betű; ol + ló = olló, amelyet hosszú l-lel kell írni stb. Az ábécé valamennyi betűjéhez készített rajzos táblákat. Módszerével az első osztályos tanulók szeptembertől karácsonyig játszva tanultak meg írni és olvasni.

A tanítójelöltekkel való foglalkozása példamutató volt. A növendékeknek kellő önállóságot adott, kezdeményezéseiket elfogadta. Útmutatásai szemléltetők voltak, s a gyakorlati tanítások előkészítéskor és elemzésekor mindig gondot fordított az elmélet indoklására. Így a gyakorló iskola magas fokon alakította ki a jelöltekben az elmélet és gyakorlat egységét, pedagógus habilitusokat nevelt. Szívének melegségével, halk szavával rendkívül közel tudott férkőzni a gyermekekhez és a felnőttekhez egyaránt. Munkásságának hatása a magyar népoktatás és tanítóképzés továbbfejlődésében országsszerte érzékelhető volt.

Nevelési célzatú szépirodalmi munkássága is tiszteletre méltó. Színdarabjai, balladáit többnyire kéziratban maradtak, majd levéltárba kerültek. A *Vajda háza* című színdarabját barátja és igazgatója, Kovács Dezső megzenésítette. Daljátékát Sáropatakon és környékén többször is nagy sikerrel játszották a képzős növendékek.

Hasonló megőrzésre kerültek matematikai és geometriai dolgozatai, jóllehet, egy-kettőt ezek közül a szaksajtó szerkesztői kellő méltatásban részesítettek.

Közismert, hogy az állami képző 1929-ben visszakerült a református egyház, a pataki kollégium kebelébe. Az irányító igazgatótanácsban kollégái bizalmából a mindenkori igazgató mellett Tóth Mihály képviselte a tanítóképzőt. A tankerületi főigazgatóktól számos esetben kapott tanfelügyelői megbízatást. 1948-ban vonult nyugdíjba.

Egyik tanítványa, a később akadémikussá lett *Csizmadia Ernő* így emlékezett rá: „Tóth Mihály (a jó öreg Miska bácsi) a kiskorúakkal való bánásmódra tanított, de tanított minket empátiára, az emberekkel való tapintatos bánásmódra, a közösségbe való beilleszkedésre is.”

A Collegium közigazgatója, a nemzetközileg is ismert Melanchton-kutató, *Nagy Barna* a következő méltatással köszönt el tőle 1948-ban:

„Az igazi gyakorlóiskolai tanító mintaképe. Eredetisége, páratlan nevelői rátermettségéből kipattanó mesterfogásai utolérhetetlenek. A tanítványok százainak »Miska bácsija«, a szülők és a nagyszülők által elragadtatással és tisztelettel emlegetett Tóth Mihály fogalommal lett Patakon, és a »Szántás-vetés« című könyvsorozatával Sárospatak országosan ismert lett minden tanító előtt. Boldog az, aki vagy akinek gyermeke tanítványa lehetett.”

E sorok írója megindult lélekkel teszi hozzá: „Ezek közé tartozom én is, aki boldognak valom magamat, hogy zseni gyermekkoromban a gyermeklélek e csodálatos művészenek a keze alatt lehettem, aki annyi bájjal tudta elültetni nyiladozó elménkben, szívünkben a szeretettől ihletett lélek gazdag vetését. Vale Magister! – Isten veled, Isten éltesen még soká kedves tanítóm!”

Hetvenöt évet élt. 1964 tavaszán néhány hónappal munkatársa, barátja, igazgatója, Kovács Dezső halála után hunyt el. A sárospataki református temetőben kísérték utolsó útjára.

Források:

- Sárospataki Állami Tanítóképző Intézet Értesítője (1912–1928)
- Sárospataki Református Tanítóképző Intézet Értesítője (1929–1948)
- Ködöböcz József: Tanítóképzés Sárospatakon. Budapest, Tankönyvkiadó, 1986.
- Borsodi Művelődés VI. évfolyam, 1981, 3. szám
- Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei Levéltára
- Tóth Mihály (1889–1964) iratai
- Dr. Egey Antal (1903–1994) iratai

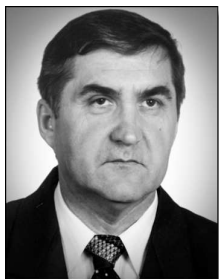
Volt tanítványa,
DR. EGEY TIBOR ny. megyei levéltár-igazgató
Budapest

TÓTH VENDEL (Tiszaörs, 1948. február 7. – Tiszafüred, 1998. május 7.) szakoktató, műszaki tanár

„Az Élet segít megtenni a szükséges lépéseket, ha elég nyitott vagy. A semmiből varázsol csodákat, amik aztán meghatározzák az egész életedet.”

(Oravecz Nóra)

Rövid életútját, a műszaki dolgok iránti érdeklődését, pedagógiai pályáját az a légkör határozta meg, amelyben nevelkedett. Szüleitől szorgalmat, küzdeni tudást, kitartást tanult.

Egy piciny Tisza menti faluban született, Tiszaörsön, ahol nyíltszívű, őszinte emberek féltő gondnal egyengették útját. Édesapja, Tóth Imre molnárképesítésű volt, de az építőiparból vonult nyugdíjba. Édesanyja, Sági Erzsébet vendéglőt üzemeltető családból származott, ott dolgozott ő is, de annak megszűnése után háztartásbeliként élt. Ketten voltak testvérek, Imre és Vendel. Mindketten saját erejükből, tehetségükből, szorgalmukból váltak más-más úton elkötelezett pedagógusokká.

Általános iskolai tanulmányait Tiszaörsön végezte. 1962-től 1965-ig a Fülöpszállási Mezőgazdasági Szakmunkásképzőben tanult, ahol öntözéssel növénytermesztő gépész szakmában végzett kitűnő eredménnyel. Már gyermekként is érdeklődött a műszaki dolgok iránt. Jó műszaki érzéke korán megnyilvánult, lenyűgözték a mechanikai tárgyak, játékok. Saját maga is állandóan barkácsolt, készített kis darukat, emelőket. A különböző alkatrészeket addig-addig illesztgette, csiszolta, formálta, míg valami ki nem alakult belőlük.

Ekkor kezdődött meg egy sok-sok szorgalommal, odaadással, sokszor lemondással járó életút. Szakmaszeretete és lehetőségei irányították sorsfordulatait.

A szakképző elvégzése után normálfilmű moziüzemi gépkezelői képesítést szerzett Szolnokon, így került a Szolnok Megyei Moziüzemi Vállalathoz gépésznek (1965–1966). Az itt alkalmazott gépek megismerését, szerelését kihívásnak tartotta, amelyet meg kellett oldania. Állandó cselekvés, munkavégzés, tenni akarás élte már ekkor is. Belekóstolt a film, a mozi világába. A nagy klasszikus alkotások hatással voltak világlátására, emberismeretére, amelyet hasznosított későbbi kapcsolataiban.

1966-ban kezdődött két éves katonai szolgálata, amelynek ideje alatt sem szakadt el szakmájától. Műszaki alakulatánál tudását hasznosítani, bővíteni tudta. Felkészült a gépipari technikai felvételijére, mert igénye volt tudása gyarapítására, amelyre Bolyai János így ösztönöz: „*Valamikor csak elmélj, igyekezz tanulni, többet megtudni*”.

Leszerelése után, 1968-ban a Tiszafüredi Járasi Építőipari és Vegyesipari Ktsz-ben kezdett dolgozni, és felvették a gépipari technikumba Szolnokra. 1973-ban sikeres általános gépésztchnikus vizsgát tett. A helyi ktsz-ben dolgozott lakatos művezetőként, programozóként, technikusként, volt műszaki osztályvezető-helyettes, technológiai csoportvezető. Gyors előmenetelét pontos, fegyelmezett munkájának, egyenes jellemének köszönhette. Itt találkozott először a szakma iránt érdeklődő tanulókkal, akik üzemükbe látogattak. Bemutatta nekik a termelőüzemet, felhívta figyelmüket a szakma fogásaira, szépségeire. Később gyakorlataikat is vezette. Ez már igazi pedagógiai munka volt számára. Majd hamarosan jött a lehetőség, hogy óraadóként alkalmazná a **629. sz. Ragó Antal Ipari Szakmunkásképző Intézet Kihelyezett Tagozata**. Az akkori oktatási feladatok elkerülhetlenné tették, hogy az iparból hívott, külső szakembereket is bevonjanak az oktatásba.

Ez nehéz döntés volt számára, hiszen nagyon szerette munkahelyét, munkatársait, akik az önmagát nem kímélő, fáradhatatlan, segítőkész kollégát becsülték benne. De környezetében lévén három elkötelezett pedagógus: testvére, sógornője és felesége, belelátott az oktatás szépségeibe, kihívásaiba, vonzotta az új lehetőség, úgy érezte, itt a helye, megérkezett.

Így 1984. január 1-én a tiszafüredi **630. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet** szakoktatói munkakörében helyezkedett el. Újabb tanulási kihívásoknak kellett megfelelnie (ívhegesztő, lánghegesztő...), majd 1989-ben a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem műszaki szakoktatói szakán megszerzett pedagógiai végzettséggel teljessé vált jogosultsága pedagógus munkakörének betöltésére.

„*Vendel jól képzett, ambiciózus szakember volt, megbízható kolléga. Feladatait kezdetektől fogva lelkesedéssel végezte. Szorgalom, következetesség, határtalan tenni akarás és gyermekszeretet voltak a titkai*” – emlékezik *első igazgatója*.

Fő jellemvonása a hivatkozásmentes magatartás, fáradhatatlanság, ismeretei gyarapítása, igazi baráti állhatatosság, szelídség, tanítványai iránti tisztelet volt.

Hitte: „*Mindenki segíthet! S ha a dolgozni akarás gondolatában egymásra találunk, lehetetlen, hogy a becsületes munkának meg ne legyen az eredménye.*” (Dr. Bánya János)

Diákjai nagyon kedvelték, szeretett tanáruk volt. Bölcsessége, segítő tanácsai, jóindulata mindig a gyerekek felé irányult. Természetességével, közvetlenségével, példátlan szerénységével hamar megnyerte a diákjai és szüleik bizalmát. Kiemelkedően magas hivatástudattal, szeretettel tanította, jegyzetekkel segítette tanulóit. Tervezte és alkalmazta az óra menetében a kiscsoportos képzést, ezzel is közelebb hozva a diákokat egy-egy elképzelés konkrét megvalósításához.

Óráira rendkívül precízen felkészült, figyelembe vette az új pedagógiai irányzatokat, ismereteket. Esztétikus rajzokkal tette szemléletessé a magyarázatát, nem leadta az anyagot, hanem szinte felépítette az adott gépet, bevonva diákjait is a munkába. Újabb és újabb szemléltető tárgyak, kísérleti eszközök előállításán fáradozott, amelybe beavatta diákjait is. Fontosnak tartotta,

hogy a fiatalokat a tapasztalatszerzés útján tanítsa következtetések levonására. Jó szakmai érzéssel, tapintatos egyéniséggel, megbízható értékítélettel, korszerű pedagógiai tudással tanította tantárgyait. Nagy munkabírási, örömmel dolgozó ember volt, észrevétlenül adta át a tudását a felnövekvő nemzedéknek.

Munkája során sokrétű feladatkört látott el igen nagy lelkesedéssel és felelősséggel. Ahogyan Csíkszentmihályi Mihály megfogalmazta: *„Aki megtalálja, mi érdekli igazán, az el is tud merülni benne.”*

Örömmel vállalta az osztályfőnöki megbízásokat, így diákjaival közelebbi, személyes viszonyt tudott kialakítani. Megismerve családi körülményeiket, őszinte emberi kapcsolatot épített ki a szülőkkel a nevelés összehangolása érdekében.

Közelítői tevékenységét az oktatási bizottság és a gyermek- és ifjúságvédelmi albizottság munkájának segítségével teljesítette ki. Gondoskodó szeretettel, türelemmel fordult a nehezen nevelhető, tanulási nehézséggel bajlódó diákjaihoz. Külön felzárkóztató foglalkozásokat szervezett számukra. Erős volt benne az igaz emberség, a másokért, a gyengébbekért vállalt felelősség. Tudta és gyakorolta, hogy a magatartási problémákkal küszködő és nehéz sorsú embereknek tisztelet, figyelem, emberi kapcsolat és élmény kell.

Tevékeny résztvevője volt a helyi tantervek készítésének. 1996-ban munkavédelmi felelősként a technikai dolgozók részére továbbképzéseket tartott. Kartársai körében is hangsúlyozta, személyes példájával szemléltette, hogy *„az igényes tanárnak lépést kell tartania szaktárgyai tartalmi és módszertani fejlődésével”*. Ennek tudatában jó kapcsolatot ápolt a különböző munkahelyekkel, üzemekkel, hogy folyamatos lehessen az új ismeretek iskolába áramlása. Ezáltal nemcsak szakmai ismeretei gyarapodtak, hanem erősödött pedagógiai elhivatottsága is. Munkája során végig a szakképzést, a műszakiak megbecsülését és megbecsültetését szolgálta. Fontos volt számára a szakmai színvonal erősítése. Tudta, hogy *„a szakmai végzettségű fiatal is lehet sikeres, hiszen az emberi természet alapja a siker”*. Megtapasztalta, nem mindegy, hogy valaki milyen alapokkal indul az életnek. Ha először ment egy osztályba, Hemingway *Az öreg halász és a tenger* című kötetével indult órát tartani. Alapelveként fogadtatta el tanulóival, hogy *„az embert el lehet pusztítani, de nem lehet legyőzni.”* Ezen az alapon szervezte munkáját, és várta el a teljesítményt tanulóitól.

Tanítványai nemcsak tisztelték, hanem őszintén szerették. Tekintélyt parancsolt, de kedves mosolyával eloszlatta a félelmet. A száraznak tűnő műszaki tárgyakat élvezetesen adta elő, és bemutatta a szakma múltját is, amelynek felkutatására nagy energiát fordított. Terve volt – hogy tudását gyarapítsa, mélyítse – a technikatörténet kutatása. Szenvedélyesen gyűjtötte a vasból készült, gondosan megmunkált tárgyakat, nem tudta otthagyni őket, vonzódott hozzájuk. Az embert látta bennük, amilyen hozzáértéssel alakították, formálták ezt a nehezen munkálható fémeket. A gyakorlati foglalkozásokon is felhasználta ezeket a tárgyakat, hozzáátve a mai kor tudását, megmutatva a munka szépségét. Igyekezett úgy tanítani a fiatalokat, hogy élvezzék munkájukat, szeressék, amit csinálnak. Lehetőséget adott nekik a fejlődésre, versenyekre vitte őket, szakkönyvekkel segítette, hogy elmélyedjenek választott szakmájukban.

„Sosem várt elismerést, köszönetet munkájáért. Természetes vidámságával, mindig jó hangulatot, kellemes közérzetet varázsolt. (...) Csendes, szolid természete ellenére mindig kereste az igazságot, levonta belőle a következtetéseket és aszerint cselekedett.” (Idézet szakmai jellemzéséből.)

Minden emberben megtalálta az értéket, felelősségtudattal segített a hozzá fordulóknak a legapróbb problémáktól az emberi sorsokat meghatározó döntésekig. Szerette, tisztelte munkatársait, szerette iskoláját. Ajtaja mindig nyitva állt diákjai és munkatársai előtt.

Bolyaival együtt vallotta, hogy a *„józan elvek azért fontosak, hogy a technikai fejlődésnek az emberi boldogság felé tartó irányt szabjanak.”*

Sok jó elképzelést, tervet szeretett volna még megvalósítani, de alattomos betegség támadta meg legnemesebb szervét, a szívét. Erős akarata, szervezete, küzdeni tudása többször legyőzte a betegséget. Boldogságot jelentett számára, hogy rövid időre még vissza tudott térni munkájába,

diákjaihoz. Reméljük, jó terveiből néhány talán megvalósulhat egykori tehetséges tanítványai által.

Korábbi igazgatója, Kis Pál az alábbi ajánlással emlékezik róla *Tóth Vendel emlékére* című írásában: „Vendelt, ha egyéniségét, jellemét, emberi és szakmai értékeit kellene méltatnom, azt két idézettel tudnám leginkább illusztrálni: »A csend nem csupán a természet hangja, hanem az ember belső szükséglete.« (Akhilleusz); »A középszerű tanítóról azt tartják, elmondja a tananyagot. A jó tanító el is magyarázza. A kiváló tanító megmutatja. A kiemelkedő tanító azonban gondolkodásra ösztönöz« (Kő András).

Emlékeimben ma is úgy jelenik meg, kit tanítványai körülállnak, miközben ő „csendes nyugalommal” – került minden felesleges szót vagy megnyilvánulást – mutatja be az adott műveletet, magyarázza el a tananyagot. Ezt a nyugalmat ki tudta sugározni környezetére, diákjaira. Őt magát sem lehetett egykönnyen kizökkenten – ahhoz nagy dolognak kellett történnie –, bár mindenről volt véleménye, alkotó, előremutató észrevétele.

Műszaki szakoktatóként gyakorlati ismereteket, műszaki tanárként szakmai – anyag és gyártás, munkavédelmi ismeretek, műszaki rajz – tárgyakat oktatott. Széles gyakorlati és elméleti tudással, készségekkel rendelkezett, amelyeket kiválóan tudott didaktikai szempontból oktatói tevékenysége során alkalmazni. Igazán műszaki pedagógus vénával megáldott tanárember volt, aki több az általánosnál, hisz egész munkáját áthatja a precizitás, mérnöki pontosság és azok a kötöttségek, amelyek ezt a pályát jellemzik.

Szerette és tisztelte a tanulóit, számára nem létezett elveszett ember. Szinte hitvallása lett, hogy mindenki tanítható, csak meg kell találni a hozzá vezető utat, feltámi a lelket, társa lenni. Pedig sohasem adott módszertanilag – úgy mond – „készterméket” csoportja tagjainak, inkább motiválta őket, ösztönözte a gondolkodásra, kreativitásra, önálló munkavégzésre. Többször adott olyan feladatot, amelyet a tanuló maga tervezett, készített el, és vált belőle a munkafázisok, folyamatok során kész produktum.

Kellő komolysággal készítette fel tanulóit a szakmai vizsgákra, SZKT-versenyekre. A pályaválasztási napok kiállítási anyagának előkészítéséből, lebonyolításából is példamutatóan kivette részét.

Kiváló közösségi embernek ismertem meg iskolán belül és kívül egyaránt. Munkatársaival közvetlen, jó kapcsolata volt, segítőkész mind szakmai, mind emberi vonatkozásban. Különös erénye volt számomra, hogy kritikai érzéke nem rekedt meg adott probléma felvetésével, azonnal jött a megoldásra tett javaslata is.

Összességében Tóth Vendelt kiváló emberek, pedagógusnak, munkatársnak, diákjai iránt felelősséget érző és vállaló, a szakképzésben, módszerekben új utat kereső és kezdeményező, kreatív, műszaki tekintetben is kiemelkedő személyként tudom ajánlani példaképül az utókor számára. A feledés mindent megemészt, ezért különösen szívet melengető, ha annak a bizonyos fáklyának egy kis fénye vetődik a végtelen időben egyre távolodó nevére.”

Felesége,
TÓTH VENDELNÉ tanítónő
Tiszafüred

„A népiskola kettős feladatot van hivatva teljesíteni. E kettős feladat pedig a nevelés és az oktatás. Mind a kettő az életre ható, azért a nevelés lényegesen fontosabb, mint az oktatás.”

(Öveges Kálmán)

V

VAS JENŐ (Győr, 1903 – Sopron, 1984) tanár

A 19. század végén az ipar és kereskedelem indította el a kelet-nyugati népvándorlást hazánkban is. Ekkor indult útnak a kanyargós Tisza mellől, Tiszaföldvárról Vas Elek kovácmester, és egészen a Mosoni-Dunáig jutott el. A Győr melletti Révfaluban gépészmesterséget is szerzett. Az Alföldről jött ember nagy köztiszteletnek örvendett, családot alapított, és szépen gyarapodott. Békés természetére jellemző, hogy evangélikusként Burján Julianna római katolikus hajadont vette el feleségül, akivel nagy egyetértésben nevelték fel négy gyermeküket. Ebbe a békés családba született 1903-ban első gyermekként Vas Jenő. Testvérei: Ferenc, Vilmos és Terézia.

Ritka jelenség volt abban az időben, hogy egy 4–5 éves gyermek a számok bűvöletébe kerüljön. Ez történt a fiúcskával, Vas Jenővel, aki a Mosoni-Duna egy fákkal, bokrokkal benőtt lankás partszakaszán nem homokvárat, hanem „vízállásjelzőt” épített. A „hidrológiai állomást” később egy enyhe árhullám elsodorta.

Vas Jenő 1908 és 1911 között a révfalui Magyar Királyi Állami Elemi Népiskolában tanult. Ezekben az években már megkezdődött Lechner Ödön és Lechner Jenő tervei alapján a szecsesz-sziós stílusban, szép magyaros motívumokkal díszített, ma is működő Tulipános Iskola építése. Az 1912–1913. tanévben már itt tanult, majd végzett Vas Jenő.

Az eminens diák 1913-tól a Győri Magyar Királyi Állami Főreál Iskola tanulója lett. 1921 őszén dicséretes, kitűnő bizonyítványával a tarisznijában Budapestre indult, és az „Eötvös József Collegium” tagjaként éveken át gazdagította műveltségét a Pázmány Péter Tudományegyetemen és a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen. Rengeteget olvasott, délutánonként önképzőkörbe és tudományos előadásokra járt. Hihetetlen szorgalommal tanult, hogy később taníthasson.

Oklevelének megszerzése előtt 1925. szeptember 1-től már a **József Nádor Műegyetem ábrázoló geometriai tanszékén** „juttalomdíjas” ideiglenes tanársegédi kinevezést kapott.

A világgazdasági válság idején és az azt megelőző években bizonytalan volt az ifjú tanár állása. Az 1926–1927. tanévben **Szegeden** sikerült a **Szent Gellért Konviktusban** nevelőtanári munkakört, a **Baross Gábor Reáliskolában** és a **Polgári Fiúiskolában** óraadó állást betöltenie.

A következő három tanévben **Makón** tevékenykedett helyettes nevelő- és óraadó tanárként az **Állami Internátusban**.

Régi vágya volt, hogy visszakerüljön a Dunántúlra, szülővárosa közelébe. Ez 1929-ben valósult meg. A **soproni Állami Széchenyi Reáliskolához** került ideiglenes jelleggel helyettes tanárként. Heti 21 órában tanított matematikát, geometriát, ábrázoló geometriát. Ezenkívül értekezleti jegyzőként tevékenykedett, és cserkészparancsnoki feladatot is vállalt. Háromévi kitartó és lelkiismeretes pedagógiai munkájának elismeréseként 1932-ben végleges tanári kinevezést kapott a Széchenyiben, megbízása az 1950–1951. tanév végéig tartott.

A biztos tanári egzisztencia már lehetővé tette, hogy családot alapítson. 1933-ban feleségül vette Fuchs Ilonát. Házasságukból 1945-ben született Gyula fiuk, aki vízügyi munkásként sajnálatos módon fiatalon, tragikusan hunyt el.

Vas tanár úr pedagógiai munkáját a sokoldalúság, a fáradhatatlan tanítás, kísérletezés, tanítványai egyéniségéhez méretezett segítő szándék jellemezte. Tantárgyait nagy lelkesedéssel tanította – az ábrázoló geometriát tantárgyi keretben és rendkívüli tárgyként is – heti két órában. Munkájával rövid időn belül szakmai elismerést vívott ki az iskolában. Több esetben bemutatóórák tartására kérték fel, mintaszerű mennyiségtanóráján a tanári testület valamennyi tagja részt vett.

A tanulók ábrázoló geometria iránti érdeklődése különösen intenzív volt. Szerették a tantárgy keretében elsajátítható tartalmakat. Vetítési módokkal, árnyékszerkesztéssel, transzformációkkal, szabályos testek ábrázolásával és az azokkal kapcsolatos feladatokkal foglalkoztak. Nála szerették meg sokan az ábrázoló geometriát.

Piacsek István, egykori tanítványának visszaemlékezése: „1951-ben tanfelügyelő jött hozzánk, és minden tanuló tusráját átnézte. A több száz rajz áttekintése egész délutánját kitöltötte. A másnapi tanítási órán Vas tanár úr bejelentette, hogy ezután nem követeli meg a házi feladat tussal való kihúzását. Jellemző azonban, hogy az egész osztály ezt követően is tussal készítette el a feladatokat. A tanár úr nagyon megdicsért bennünket. Hatvan év múltán ma is féltve őrzött kincsem az a több száz tusrasz, amelyet a tanár úr óráira készítettem. Mindennél ékeesebben bizonyítja pedagógusi kiválóságát, hogy osztályunkból hárman lettünk matematika–fizika szakos tanárok.”

Ferling József, egykori tanítványa és tanártársa így emlékezik vissza: „Emlékszem arra, hogy egy alkalommal eljött hozzánk Nagycenkre, hogy megismerje a mi családjunkat is. (...) Később, amikor tanártársa lettem, átadta nekem az 1943. évben készített osztályfőnöki füzetét. Nagyon meglepődtem, mert a füzetben megtaláltam családjunk adatait. Szüleim, testvéreim születési éve, rólam pedig egy rövid jellemzés. (...) Amikor pedig nyugállományba vonult, nekem, mint kollégájának átadta az érettségi jegyzői okiratokat, annak minden apró precízségével. (...) Sok kirándulást szervezett, mesterfokon ellátta az idegenvezetést is. Tudását úgy jellemeztük, hogy a Nyíregyháza–Záhony vasútvonalon álló bakterházaknak még a számát is tudta.”

A tanórán kívüli nevelést is lelkesen végezte, önképzőkört, színjátszó csoportot vezetett, farsangi előadásokat szervezett az iskolában. Színes iskolai tevékenysége mellett tanítványaival, cserkészeivel bejárta az egész országot és a szomszédos államokat. A „cselekedve tanulás” módszerével ismereteiket, viselkedési kultúrájukat fejlesztette, hazaszeretetüket ápolta, magyarságukat erősítette.

Az évenként megjelenő iskolai évkönyv rendszeresen beszámolt Vas tanár úr cserkészeivel tett kirándulásairól, versenyeiről, pl. az 1935–1936-os évkönyvben ez olvasható: „1936-ban a nyári nagytáborunkat a Mátrában, Parádfürdő mellett, az egykori Károlyi hitbizomány vadaskertjében tartottuk. Csapatunk idén ülte fennállásának 10. évfordulóját. A jubileumi esztendőt méltóképpen vezette be a nagytábor, amely élményekben gazdag, benyomásokban dús, feledhetetlenül szép három hetet jelentett 61 főt számláló táborban. Emlékeztetéssé kívántuk tenni fiaink számára 10. táborunkat, ezért választottuk helyül csonka hazánk legszebb hegyvidékét, a Mátrát. (...) Bejártuk a Mátra minden zegét-zugát, a sok szépséget rajzban és fényképen megörökítettük, igyekeztünk az ottani vidék lakóinak életét, szokásait, dalait megfigyelni, sorra felkerestük falvaikat őrsi portyázásaink során, észrevételeinket írásban is rögzítettük csapatnaplónk részére.”

Hálás széchenyis diákjai még ma is szeretettel emlékeznek a tanár úrra, hiszen a több mint két évtized alatt több száz tanítványa legszebb diákeveit élhette át Vas Jenő tanár emberszerető, alkotó környezetében.

Lovas Gyula, egykori diák ma is úgy érzi, hogy volt tanára nevét „csak imádságos áhítattal” szabad kiejteni: „Pufi bácsinak becéztük. Rengeteget köszönhetek neki. Zsenge ifjúságunk jellemének formálója, alakítója volt, mérhetetlen szeretettel megalapozva. Ő vezetett be a cserkészéletbe, példát mutatva a jellemes, becsületes életre. A cserkészmunka minden szellemi és anyagi szála a kezében volt. Bámultuk hallatlan memóriáját. Finom humora megragadott bennünket. Úgy fegyelmezett, hogy egy pillanatra sem tettük az ellenkezőjét, hisz tudtuk, hogy fiaiként szeret bennünket. Rajongtunk érte, ő is értünk. Annyira együtt érzett velünk, hogy amikor egy kicserkész valamiért elsírta magát, akkor magához ölelte, és szinte vele együtt sírt. Hatalmas szíve volt, valamennyien belefértünk. Engem különös figyelemmel kísért. Talán azért, mert tudta, hogy kisgyermekként elvesztettem édesanyját. A nyári táborozás előtt felkereste nevelőanyját, és könyörgött neki: „Lovas néni, engedje el a fiát a táborba! Kérem, nagyon kérem, olyan magányos ez a gyermek! Tudom, hogy nagyon szegények, majd engedek a táborozási díjból!” Biztos vagyok abban, hogy a saját pénzéből egészítette ki a szegényes hozzájárulásunkat. Nagyon közel álltam a szívéhez, hisz az egyetlen fiának is a Gyula nevet adta, és nem titkolta, hogy ez velem kapcsolatos. Szörnyű csapás volt neki, amikor 1945 után szétverték a cserkészteket, ezt a nagyszerű ifjúsági mozgalmat. De továbbra is kamatoztat-ta a cserkészszellemet, amennyire lehetett, elveit tanári pályáján valósította meg.”

Németh Kálmán, 1953-ban érettségizett diák Vas Jenő tanár úrral csupán helyettesítési órakon találkozott, mégis kedves emlék fűződik személyéhez: „Helyettesítő órákat tartva lehetősége volt mesélni cserkészélményeiről, de inkább a településeken szerzett ismereteiről, azok történeti, építészeti, művészeti értékeiről. Az élvezettel előadott ismertetőik nem voltak öncélúak. Hasznos információkat kaptunk kisebb helységekről is, amelyeknek történelmi, gazdasági nevezetességei voltak.”

Több évtizedes széchenyis múlt után igen nehéz lenne fényt deríteni arra, hogy miért helyezték át váratlanul Vas Jenő tanár urat 1951. szeptember 1-jén a 23. számú **Kohó- és Gépipari Technikumba** (1955-től **Kempelen Farkas Gépipari Technikum**, 1969-től **Kempelen Farkas Gépészeti Szakközépiskola**). Egykori gépipari technikumi diákjai több éven át találgatták áthelyezésének okát. Többen cserkészparancsnoki múltjával magyarázták, mások a csökkenő gimnáziumi osztályokat említették, de volt olyan vélemény is, hogy akkoriban lettünk a „vas és acél országa”, bizonyára szükség volt ebben az iskolában is jó tanárra.

Az '56-ban végzettek tablóján

Vas tanár úrral sok időt töltöttünk együtt matematikaórákon, a Széchenyi téri kollégiumban és kirándulásokon. Gyermek- és ifjúkori élményeit meghatottan hallgattuk, szépre, jóra tanított bennünket. A mai fiatalok csak mosolyognának azon, hogy nekünk akkoriban nem mobiltelefon díszelgett a zsebünkben, hanem logarléc. Sőt, hogy megértsük a dolgokat, Jenő bácsi utasítására mindenki készített egy félmilliméter vastag, 80 cm hosszú logarlécet műszaki rajzlapból. Első matek ötösömet akkoriban pontos logarlécemért kaptam. Most már elárulhatom, hogy a logaritmustáblából készített arányossági számokkal beszorzott értékeket nem vonalzóval, hanem 500 mm-es, hegyes tolómércével mértem fel. Szorgalmas, aprólékos munkát kaptunk akkor is,

amikor irracionális számokból vontunk négyzetgyököt 20 tizedes jegyig. A végén már 20 jegyű számokat osztottunk 19 jegyűvel. Persze Vas tanár úr élen járt ebben is, ő ennél is bővebb táblázaton dolgozott már évek óta. Ilyen még 1950-ben sehol nem létezett. Már majdnem befejezte ezt a sziszifuszi munkát, amikor tudományát akkoriban már egy több kilowattos, szobanagyságú, elektronsöves „számítógép” egyetlen nap alatt pótolta. Hetekig szomorkodott emiatt, de aztán visszajött régi életkedve.

20 éves érettségi találkozón (1961)
a Széchenyi Gimnáziumban végzett diákokkal

Egykori tanítványa, Márkus István emlékezetében ma is mélyen él a matematika tanulásával kapcsolatos néhány esemény: „1956 és 1960 közt jártam a gépípari technikumba, és ez idő alatt Jenő bácsi volt a matematikatanárom. Nem állítom, hogy szigorú volt, de megkövetelte a tananyag elsajátítását. Nehéz volt nála ötökre felelni. Végtelenül precíz, mondhatnám, kínosan aprólékos ember volt. Nagyon sok anyagot kellett elsajátítanunk. Tőle olyat is tanultunk, amit az akkori gimnáziumokban nem tanítottak, pl.: komplex számokat és a velük való egyenletmegoldásokat. A matematikaórák mindig a nap első órái voltak. Havonta egy vagy két alkalommal dolgozatírás volt. Mire a becsengetést követően bementünk a tanteremünkbe, valamennyi tanuló asztalán ott volt a dolgozatfüzet és benne gépelve az aznapi négy-öt szöveges és nem szöveges példa. A következő órán a javított füzetek ugyanígy vártak bennünket.

Kis zsebnaptár nagyságú, bibliofil papírlapokból saját kezűleg összeállított függvénytáblázatában tizenhét éves jegyig beírta apró gyöngybetűvel és számaival a szögfüggvényeket és az egyéb hasznos adatokat. Ha valaki dolgozatíráskor elfelejtette elhozni a sajátját, Jenő bácsi odaadta a kis könyvecskéjét, és az illetőnek az volt a »büntetés«, hogy 18 értékes jeggyel kellett számolnia a példák megoldása során dolgozatában. Nemcsak precíz volt, de különlegesen kiváló memóriájú is. Amikor először találkoztunk vele, mint elsőéves diákok, mindenkitől megkérdezte, honnan jött. Megjegyzem, hogy a 32 fős osztályban csak hat soproni diák volt. (...) A megkérdezett tanuló felállt, és elmondta, hogy ő pl. Mánfáról, Lakitelekről, Kötcséről, Rábcakapiból, Celldömölkéről vagy ki tudja még honnan jött. A tanár úr közben kérdezett: »Megvan még a falutokban az utca közepén az a háromfelé ágazó törzsű platánfa?«, vagy »Kijavították már a Fő téren a márvány Petőfi-emléktáblán a rövid 'ö'-t, hosszú 'ő'-re?« Volt olyan diák, akinek fogalma sem volt falujának vagy városának arról a dolgáról, amiről a tanár úr kérdezte. Ilyenkor feladatul kapta tőle, hogy járjon utána, (...) és a legközelebbi hazamenetel után számoljunk be a tapasztalatról.”

Pörnczi Imre (1961-ben érettségizett diák) visszaemlékezése: „Volt néhány szokása, amit órákon »dobott« be. Fejből mondta a számok négyzet- és köbgyökét, a szögek sinus és tangens értékét, logaritmusokat. Persze, élve a gyanúval, azonnal utánanéztünk, de mindig passzolt az eredmény. Gyakran rajzolt szabadkézzel a táblán a magyarázathoz tartozóan 60-70 cm átmérőjű kört, aminek aztán – ellenőrzésként – a táblakörzővel kereste meg a középpontját. Természetesen a kör pontos volt. Mi pedig ájuldoztunk. (...) Nagy koponya volt, hatalmas tárgyi tudást gyűjtött össze.”

1957-től nyugdíjazásáig igazgatóhelyettes volt az iskolában. A nappali, az esti és a levelező tagozatokon is dolgozott, de a kollégiumban is sok száz tanítvány zárta szívébe az idősödő, szeretnivaló „Pufi bácsit”. Még évekig eljárta az érettségi találkozókra, hihetetlen memóriája sokszor felidézte a részünkről már elfelejtett történeteket és szereplőiket.

Vas Jenő tanár úr 1980-ban, idős korában Nagylózsra, a Solymosi-kastélyban lévő Szociális Otthonba került.

Az ottani lakók kedélyes, kedves öregurat tiszteltek személyében. 1984-ben hunyt el. A soproni Szent Mihály Temetőben nyugszik. Régi hálás tanítványai rendszeresen felkeresik, gondozzák, rendben tartják a jeles pedagógus sírját.

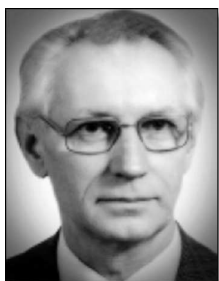
Sopronban, a Széchenyi István Gimnázium Templom u. 26. szám alatti főbejáratának kapualjában a szerző 2009-ben készített kb. hét négyzetméteres rajza állít emléket 35 éves érettségi találkozóján tanárainak, köztük Vas Jenő jeles pedagógusnak.

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2013-ban, a „*Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében*” című emlékkönyvsorozat 4. kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel emlék!” Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.).

Tanítványa,
MIKLÓS HORVÁTH ISTVÁN mérnök-tanár
Sopron

DR. VASKÓ LÁSZLÓ (Kenézlő, 1931. – Debrecen, 2014.) középiskolai tanár, neveléstörténész, egyetemi docens

A ma Borsod megyéhez tartozó Tisza-parti Kenézlő községben született 1931. február 23-án. Szülei gazdálkodók voltak, akik taníttatták tehetséges fiukat.

Alapfokú tanulmányait szülőfalujában, gimnáziumi tanulmányait pedig Nagykállóban, Sárospatakon és Sátoraljaújhelyen végezte. Jeles eredménnyel érettségizett 1952-ben. Felnőttkori élete haláláig Debrecenhez kötődött. Történelem szakos középiskolai tanári diplomát a KLTE-n szerzett 1956-ban. Utolsó éves hallgatóként tanszéki demonstrátor volt. Egyetemi évei alatt és fiatal oktatóként a DEAC csapatában futballozott.

Tanári pályáját a **debreceni Tóth Árpád Gimnáziumban** kezdte, ahol három évig tanított (1956–1959). Ezt követően egy évig a **KLTE Neveléstudományi Tanszékén** volt tanársegéd. 1960-tól egyetemen kívüli, mozgalmi tevékenységet vállalt, a megyei, majd a városi pártbizottságon. Az egyetemi tanszékre visszatérve adjunktusi, 1978-tól docensi beosztásban dolgozott. 1996-ban, 65 éves korában lett nyugdíjas.

Egyetemi pályája során több fontos szakmai-vezetői pozíciót töltött be:

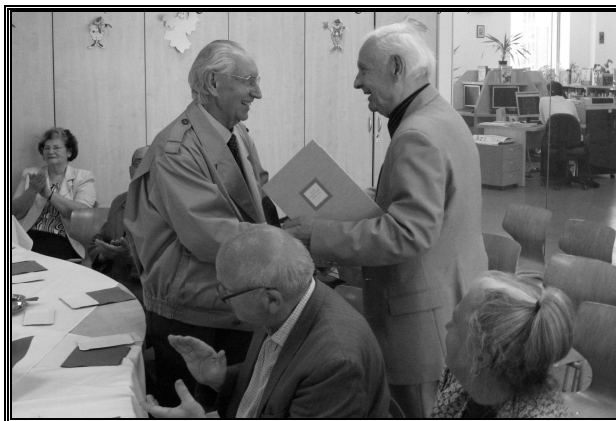
- tanszékcsoport vezető 1980 és 1983 között
- intézetigazgató 1983 és 1989 között
- a Neveléstudományi Tanszék vezetője 1989-től 1992-ig
- a kilencvenes években induló neveléstudományi doktori (PhD) program első vezetője 1993 és 1995 között.

Több országos és helyi szakmai szervezetnek volt tagja, tisztségviselője:

- 1978-tól 1990-ig az MPT neveléstörténeti szakosztályának vidéki titkára
- 1976-tól az MTA Pedagógiai Bizottság Neveléstörténeti Albizottságának tagja
- az MTA DAB Neveléstudományi Munkabizottságának titkára, társelnöke
- a Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület alapító elnökségi tagja.

Ungvári János alapító elnök méltatása szerint: „*Vaskó László egyesületünk célrendszerének és tartalmi feladatainak kimunkálásában jelentős szerepet töltött be. Tudományos felkészültségére és segítségére mindig számíthattunk. (...) a mások problémái felé nyitott, önmagával szemben igényeket támasztó kollégától, baráttól búcsúzunk mi is, akik közel kerülhettünk hozzá. Szerény, segítőkész egyéniség volt.*”

Örült annak az egyesület, hogy javaslatukra az oktatási miniszter – 2008-ban – a *Magyar Felsőoktatásért Emlékplakettel* tüntette ki.

A miniszter megbízásából a kitüntetést Ungvári János adta át

Az egyesület alapításának 20. évfordulójára megjelent az *Értékmentők – Ki kicsoda a Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesületben?* című kiadványban is szerepel méltatása.

Pályája során más kitüntetést, elismerést is kapott: a *Munka Érdemrend ezüst fokozatát* két ízben ítelték oda neki: 1965-ben és 1979-ben. A *Kiváló Munkáért* kitüntető címet 1986-ban vehette át.

Felesége, Karvaly Judit (1936–2002) szintén a pedagóguspályát választotta, gimnáziumban, majd a műszaki főiskolán tanított matematikát. Családjukban két gyermek nevelkedett.

Vaskó László neveléstörténeti kutatásai és publikációi főleg a 20. század közepének magyar iskolatörténeti és iskolapolitikai kérdéseire koncentráltak. Kutatóként és egyetemi előadóként egyaránt a pontosságra törekvés, a források tisztelete jellemezte. Rendszeres látogatója volt a levéltáraknak. Forrásfeltáró munkájának eredményei a publikációiban egyértelműen tükröződnek. 149 tételből álló publikációs jegyzékében sikeres tanulmányi segédanyagok, jegyzetek is szerepelnek.

Tanulmányai jelentek meg a középiskolai diákönkormányzatok történetéről, Debrecen közoktatásügyének történetéről a koalíciós időszakban, a hazai felsőoktatás változásairól. Kandidátusi értekezését a tiszántúli tankerület köznevelésügyének 1944 és 1950 közötti időszakáról írta.

Debrecenhez és az egyetemhez kötődő munkái közül említsünk meg néhányat:

- *A felsőoktatás történetének áttekintése Debrecenben 1945–1980 között*
- *Mitrovics Gyula oktatáspolitikai és pedagógusképzési elképzelései*
- *Kiss Árpád munkássága Debrecenben és az Országos Köznevelési Tanácsban* (Kiss Árpádról Kornya Lászlóval közösen írt arcképvázlat jelent meg)
- *Debrecen közoktatásügyének áttekintése a koalíciós időszakban (1944–1948)*
- Rövid összegzést készített szerzőtársakkal az egyetemi tanszék múltjáról *Adalékok a tanszék fejlődéstörténetéhez* címmel.

Bölcsészdoktori értekezését *A polgári radikálisok haladó népművelési és pedagógiai törekvései a századforduló időszakában* címmel 1963-ban védte meg. Publikált írásokat az 1940-es évek ifjúsági mozgalmairól és a középiskolai diákönkormányzatok történetéről.

A tiszántúli tankerület történetéről 1980-ban megjelent kandidátusi munkája az 1944 és 1950 közötti időszakra és öt megyére terjedt ki. A három részből álló kötet az 1944/45-ös tanév újjászervezési, az 1948-ig terjedő időszak az oktatáspolitikai, a diákmozgalmak és az államosítás előkészítésének kérdéseit foglalja össze, majd az ún. szocialista jellegű iskola megalkotásának

tankerületi ügyeit tárgyalja. Külön érdekesség, hogy a műnek ebben a részében Karácsony Sándor neve is előfordul, mégpedig ambivalens megítélésben.

Neveléstörténeti jegyzetek az egyetem tanár szakos és pedagógia szakos hallgatói számára készültek, Bajkó Mátyás társszerzőségével. Vaskó László az újkortól napjainkig terjedő fejezeteket készítette. A 80-as évek éppen aktuális reformja szellemében született *A pedagógia elméleti és történeti alapjai* c. jegyzet, amely azt a célt szolgálta, hogy a hallgatók a pedagógia elméleti alapkérdéseit és a neveléstörténet csomópontjait közös kollégium keretében tanulják.

Mitrovics Gyula oktatáspolitikai és pedagógusképzési elképzeléseiről készült tanulmánya 1995-ben jelent meg. Az írás különlegessége az, hogy neveléstörténeti önreflexió keretezi. Indításként megállapítja, hogy az egyetem pedagógiai tanszékének első professzora, nyilvános rendes tanára, akinek „[A]z elmúlt 40–45 évben nem igen lehetett a munkásságáról beszélni, mellőzött, agyonhallgatott professzora volt az egyetemnek, sőt a tudományos működésének 50. évfordulójára kiadott Mitrovics Emlékkönyv is zárolttá vált.” A tanulmány zárásaként szokatlan nyíltsággal fogalmaz a neveléstörténetek felelősségéről. „Mitrovics professzor tevékenységét eddig még csak részleteiben, egy-egy problémátörténet kapcsán sem említette a legújabb szakirodalom. [...] Eddig nagyobb összefoglaló munka, komolyabb feldolgozás sajnos nem jelent meg pedagógiai munkásságáról. Természetesen ez a debreceni kollégák hibája.”

Vaskó László kutatói munkastílusa a források feltárására és tiszteletben tartására alapozott klasszikus történeti iskolák jegyeit hordozta. Levéltári kutatásának eredményei a publikációkban jól tükröződnek. Igyekezett az elsődleges források adataira felépíteni a dolgozatait. Munkáját jelentősen befolyásolta, egyáltalán nem könnyítette meg az általa tanulmányozott korszak dokumentumainak korlátozott hozzáférése. Írásait és előadásait a precizításra törekvés jellemezte. Előadásait a tanításban és a konferenciákon egyaránt felolvasta tempós, de jól követhető formában. Nem volt a szabadelőadások híve.

A szakmai vezető szerepében óvatos, a feladatok pontos végrehajtására ügyelő, ugyanakkor az egységek és a vezetőtársak közti vitákban a békítő, a kiegyenlítő szerepében lépett fel. Ez sem az intézet, sem a tanszék esetében nem volt könnyű feladat.

Munkatársként róla a korrekt kolléga emlékét őrzöm. Tette a dolgát az oktatásban és a kutatásban. A hallgatók vizsgáztatásakor ügyelt a pontosságra, de ezzel együtt megértő, jóindulatú tanár hírében állt. Szerény, kicsit zárkózott, de csendes humorral élő személy volt. Leginkább a családról, a gyerekeiről és a gondosan művelt martinkai kertjéről szeretett beszélni. A kollégák közül legközvetlenebb szakmai kapcsolata a szintén neveléstörténész Bajkó Mátyással volt. Közös köteteik, konferencia-szerepléseik mutatják az együttműködés eredményeit. Persze azt is hozzá kell tenni, hogy témavállalásaikkal nem zavarták egymás köreit.

A visszaemlékezés zárásaként érdemes néhány mondatot idézni Kelemen László professzor méltató szavaiból, amelyeket a BTK tanácsülésén mondott el 1978 márciusában Vaskó László docensi előléptetésének vitájában: „Vaskó László egyetemi munkáját, szakmai fejlődését módomban volt figyelemmel kísérni. Csöndesen, szerényen, de rendkívül szívósan, céltudatosan dolgozott, és igen komoly társadalmi funkciója mellett is maximálisan teljesítette a docensi kinevezés feltételeit. Eredményes oktató, nevelő, tudományos munkája, valamint emberi magatartása ismeretében docensi kinevezését támogatom.”

Munkatársa,
DR. BREZSNYÁNSZKY LÁSZLÓ ny. egyetemi tanár
Debrecen

VASSNÉ HUSI MAGDOLNA (Kaba, 1941. szeptember 19. – Fehérgyarmat, 2015. január 17.)
tanító, gyógypedagógus

„Csináljon bármit a gyermek, ami
nyitogatja szemét és eszét, szaporítja
tapasztalatait, ő azt hiszi: csak játszik.
De mi már tudjuk, mire megy a játék.”

(Varga Domokos)

Kétgyermekes család első gyermekeként született Husi Károly és Tözsér Piroska házasságából. Édesapja foglalkozása miatt – tanácsitkári, elnöki munkakör – a család gyakran költözött.

Általános iskolai tanulmányait az 1948–49-es tanévben kezdte szülőfaluja általános iskolájában. Itt végezte el az első és második osztályt, majd a család Kokadra költözött, s a harmadik osztályt már ott kezdte. 1951-től a Nagylétei Általános Iskola tanulója lett, és ott fejezte be általános iskolai tanulmányait kitűnő eredménnyel.

Középiskolai tanulmányait 1956-ban a debreceni Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumban kezdte, majd 1958 februárjában átiratkozott Hajdúszoboszlóra, a Högyes Endre Gimnáziumba. Ott tett sikeres érettségi vizsgát 1960-ban.

1960 decemberében férjhez ment, és elkezdte Debrecenben az eleinte szép, de egyre küzdelmesebb, nélkülözésektől sem mentes, nehéz életét. Család és munka mellett folyamatosan tanult. Elsajátította a gyors- és gépírást, 1966-ban a Mechwart András Technikumban műszaki rajzoló szakmát szerzett. Rövid ideig dolgozott a Hajdú-Bihar megyei Szikvíz és Ásványvíz Vállalat debreceni üzemében, az Autóközlekedési Vállalatnál, az Általános Szolgáltató Ktsz.-nél, a Tiszántúli Vízügyi Igazgatóságon, majd a Hajdú-Bihar megyei Gabonafelvásárló és Feldolgozó Vállalat központi irodájában. Ez idő alatt születettek fiai: László 1961-ben, Tamás 1967-ben.

Gyermekkori vágyai váltak valóra, amikor a legnagyobb odafigyelést igénylő gyermekek nevelésével kezdett foglalkozni **Debrecenben a Siketek Általános Iskolája és Nevelőotthona** gyermekfelügyelőjeként. 1974-ben felvették a debreceni Tanítóképző Intézetbe, ahol 1977-ben megkapta tanítói diplomáját. Ez az időszak elhozta az igazi hivatás boldog korszakának kezdetét. 1974-től nevelőtanári beosztásba került. Itt érezte először hányatott fiatal életében, hogy „hazaérkezett.” A sérült gyermekek nevelése, fejlesztése, segítése boldoggá tette.

A gyermekek fejlődése, tanulási sikerei örömmel, bizakodással töltötték el. Elhatározta, hogy mindent, ami lehetséges, megtesz a sérült gyermekekért, életük jobbá tétele érdekében. Beiratkozott a budapesti Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola szurdopedagógia szakára, ahol a jeltolmácsi és logopédus szak sikeres elvégzése eredményeként 1982-ben megkapta tanári diplomáját.

Ezekből az embert próbáló nehéz évek küzdelmeiből gyermekei nem sokat érzékelhettek, hiszen sokszor erején felül is mindent megtett azért, hogy gyermekei élhessék boldog gyermekkorukat. Egyik kollégája, barátja így nyilatkozott róla: „Szülői minőségben ismertem meg őt. Nemcsak gondozta gyermekeit, hanem kiemelt figyelmet fordított tanulmányaikra, ellenőrizte előrehaladásukat, összhangban tartva a tanulást és a kiváló sporteredményeket.”

1980-ban egy különösen elesett, hallássérült, beszélni is alig tudó kislányt vitt haza az intézetből, Gézát. Előbb csak a hétvégékre, mivel sohasem látogatta senki, később hetekre, végül végérvényesen, bár örökbe nem fogadhatta, mivel szülei nem mondtak le róla.

A gyermekek nevelése maradt élete célja akkor is, amikor az új **debreceni** intézménybe helyezték át. A **Hollós úti Általános Iskola és Nevelőotthon** – jelenleg Kós Károly Művészeti Szakközépiskola és Kollégium – 1984-től az 1996-ban bekövetkezett nyugdíjazásáig volt az az alkotóműhely, ahol kibontakoztathatta segítőkészségét, tenni akarását a nehéz helyzetű gyer-

mekek nevelése érdekében. Mint minden tanár, ő is komplex nevelőtanári munkakörben dolgozott. Ez újszerű volt és hatékony, mert így mindenki megismerte a gyerekeket a tanórán és a diákotthonos foglalkozásokon, valamint szabad időben.

Házassága, többszöri megtartó próbálkozás ellenére, 1988-ban válással ért véget. Két fia, László és Tamás már kirepültek, megtette szülői kötelességét, felnevelte, taníttatta, útjára bocsátotta őket. Idősebb fia orvosként Fehérgyarmaton családjával, 3 lányával éli életét. Fiatalabb fia Debrecenben maradt, itt alapított családot. Géza, a nevelt fia maradt vele, akit nagy türelemmel, gondos odafigyeléssel érettségit és két szakmát is kezébe adva, de kezét el nem engedve, tartott maga mellett.

Aktívan vett részt a Pedagógusok Nyugdíjas Klubjának életében. Barátnői, pedagógus kollégái, kolléganői körében nagy lelkesedéssel tevékenykedett, kirándulások, klubösszejövetelek, múzeum- és színházlátogatások színesítették életét.

Barátnői – KL-né és SG-né – írták róla: „Magdi vidám optimizmus, a másokon való segítség és együttérzés jellemezte. Ötleiteinek tárháza kimeríthetetlennek tűnt. Mindenki bajára tudott valami megoldást vagy vigasztalót találni. Rimbe szedett események felidézésével, nótázással, tánccal derűt varázsolt. Ha valaki arról szólt, sokat küszködik unokája beszédhibáinak javításával, akkor Magdi vidáman sokféle előkészítő, rávezető játékot mutatott, s a jelenlevők kedvet kaptak kipróbálni.”

„Súlyos betegségem következtében beszédzavarban szenvedtem. Neki köszönhetem, hogy meghatározott feladatai gyakorlásával szinte 100%-ban visszanyertem régi énememet, önbizalmamat.”

2002-ben **Budapestre** költözött, hogy újra hivatását gyakorolhassa. Először egy **Péterfy utcai magániskolában** Down-kóros, közepes és súlyosan sérült gyermekek fejlesztését bízták rá mint logopédusra. E munka mellett négy, Kínából érkezett orvoscsalád 3-4-5-6 éves gyermekeit tanította magyarul beszélni. 2004-től 2008-ig a **budapesti Zeneművészeti Főiskola** óraadójaként az operaszakos hallgatók beszédfejlesztő pedagógusa volt.

Ekkor már a hét minden napjára is volt Down-kóros, mozgás- és beszédsérült kis tanítványa, akikkel otthon foglalkozott. A sok munka, idegi feszültség kezdte mutatni káros hatását. Fáradékonyabb lett, a szíve is rendetlenkedett, de a figyelmeztetést nem vette komolyan.

Szabadidős program a tanítványokkal

A sok elfoglaltsága ellenére sem lett hűtlen debreceni barátaihoz. Gyakran látogatott el hozzájuk, részt vett kirándulásaikon, összejöveteleiken.

„A felnőttek tanítója-nevelője is volt. Betegségében is optimizmust sugárzott mindenkinek, akivel csak érintkezett. Az empátia volt az az erő, amivel mágnesként vonzott magához tanítványokat, barátokat” – írta róla egyik klubtársa.

„A balatonszemési szezonvégi nyaralásunkon is a természeti környezet adta lehetőségeikért, az irodalomért való rajongását láttam és az odafigyelést az idősebbekre, a szomorúsággal vagy a haraggal küzdőkre, nagy empátiával.

Kedves élményem vele, hogy Latinovics Zoltán sírja mellett álló fatörzsön, az ovális alakú, fatörzsre vésett írást, ujjainkkal tapogatva ki az elkopott betűket, összeraktuk, ami a színészóriás emlékét idézi, Nagy Gáspár aláírással. Mint közös »leletet« írtuk papírra, és egész délutáni elfoglaltságunk lett az a sok gondolat, elemzés, amelyet a »lelet« elindított bennünk – emlékezik egy másik barátnője.

Súlyos betegségét türelemmel viselte, sokat emlegette családját, szeretteit, akik szakszerű ellátásban részesítették. Emléke családjában, unokáiban, sok tanítványban, barátban él tovább.

Az életpálya végén álljon itt az a gondaltsor, amelyet mindenkinek üzent, akik őt szerették, és akiket ő szeretett:

Véget ért a kacagó nyár,
Hullnak már a levelek.
A sok madár lassan elszállt,
Keresik a meleget.
Itt az idő, én is megyek.

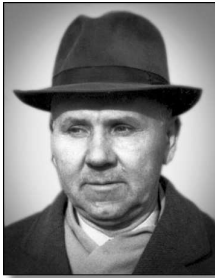
Elbúcsúzom tőletek.
A búcsú az sosem vidám.
Egy kicsit az bizony csak fáj!
Búcsút mondok, kik szerettek,
S kiket én is mind szerettem.

Mit is kívánjak én nektek:
Töretlen boldog, jó kedvet,
Sok-sok szeretetet,
Töltsetek még együtt
Sok tartalmas, boldog évet.

Testvére,
NEMES LÁSZLÓNÉ ny. asszisztens
Debrecen

ID. VÉKONY JÁNOS (Szeghalom, 1905. október 25. – Mátészalka, 1995. október 14.) szakoktató

Édesapja kovácsmester, édesanyja háztartásbeli volt. A kornak megfelelően az elemi iskola elvégzése után édesapja műhelyében kovácsinas-ként, segédként dolgozott. A kovácsmesterség kitanulása mellett a családi bérceplő-garnitúra üzemeltetését is meg kellett tanulnia, így előbb a gőzgép, később a traktor üzemeltetésének, javításának szakmai ismereteit is elsajátította.

Az 1930-as évek elején önállósította magát, a Bihar megyei Darvason önálló gépészkovács iparosként dolgozott, és két garnitúra cséplőgépet üzemeltetett. 1933-ban megházasodott, 1934-ben született János, 1935-ben Sándor nevű fia.

A II. világháborúban bevonultatták az Opel Olümpia típusú gépkocsijával, de közszolgálati tevékenység végzése miatt a falu jegyzője leszereltette.

1945-ben a család Szeghalomra költözött, ahol a kisipari szövetkezetben autószerelő műhely részlegvezetőjeként dolgozott. Amikor a politikai helyzet megengedte (1956 után), újra kiváltotta az ipart, és mindaddig kisiparosként dolgozott, amíg az 1960-as évek közepén a **mátészalkai Esze Tamás Gimnázium** oktatója nem lett. Egyéves mátészalkai munka után a család Mátészalkára költözött, és ő több mint két évtizeden keresztül elhivatottan tanított a **Gépészeti Szakközépiskolában**.

Elméleti és gyakorlati tudását, tapasztalatát nagy szeretettel és mindenáron igyekezett tanítványainak átadni, ezért is igen nagy megbecsülésnek örvendett.

Aktivitása akkor tört meg, amikor hűséges társa, felesége meghalt. Ezt követően még óradóként tanított. 90 éves korában halt meg. Kérésének megfelelően felesége mellé helyezték örök nyugalomra a darvasi temetőbe.

IFJ. VÉKONY JÁNOS (Darvas, 1934. március 15. – 1999. március 12.) tanár

Elemi iskolai tanulmányait Darvason végezte, majd 1944-ben a szeghalmi Péter András Református Reál Gimnáziumba került, és kollégiumi lakó lett.

A II. világháború végén, 1945-ben a család Szeghalomra költözött. A gimnáziumban 1952-ben érettségizett, majd felvették a Szegedi Jogtudományi Egyetemre, de édesapja nem engedte, hogy itt kezdje meg egyetemi tanulmányait, mert tervei szerint fiait műszaki pályára kívánta irányítani.

Átmeneti időben képesítés nélküli pedagógusként a **bucsai általános iskolában** tanított.

1953-ban felvették a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Karára, amelyet három év elvégzése után házasságkötése miatt félbehagyott. Egyetemi éveit követően előbb Szeghalmon a ktsz-ben, majd a Tolcsvai Állami Gazdaság főmérnökeként dolgozott.

Néhány év állami gazdasági tevékenység után munkahelyet változtatott. Az 1960-as évek elején az Ópályiban működő tangazdaság főmérnökeként dolgozott, de valójában a pedagógusi munka vonzotta, ezért **Mátészalkán** az **Esze Tamás Gimnáziumban** kezdett el tanítani. 1975-től az Esze Tamás Gimnáziumból kivált **Gépészeti Szakközépiskolában** folytatta pedagógusi munkáját.

Tanári munkája mellett előbb Szegeden megszerezte a műszaki tanári diplomát, majd ezt követően a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemen gépész-üzemmérnöként végzett.

Széles körű elméleti és gyakorlati szakmai ismereteit nagy odaadással adta át diákjainak. Türelemmel és szeretettel viszonyult tanítványaihoz, ezért édesapjához hasonlóan ő is nagy megbecsülésnek örvendett. Sajnálatosan a megérdemelt pihenést nem sokáig élvezte, 65 éves korában elhunyt.

A VÉKONY CSALÁD szerepe a mátészalkai műszaki oktatás létrejöttében

Idős és ifjú Vékony János, apa és fia... Mindketten tanárok, és mindketten alapítói a Mátészalkai Gépészeti Szakközépiskolának, vagy – ha úgy tetszik – mindketten bábáskodtak a „mátészalkai műszaki oktatás bölcsőjénél”.

„Az 1960-as évek elején politikai elhatározás volt, hogy a középiskolákban is szükséges valamilyen mesterségbeli képzés bevezetése. Különösen hangsúlyos volt ez az akkor még iparmentes szatmári vidékeken. A politechnikai oktatás tárgyi és személyi feltételeinek megteremtése során kerültem kapcsolatba a gimnázium vezetőjével, Puskás Kálmán igazgató úrral, aki kérte, hogy segítsék beindítani a politechnikai oktatást” – vallott a kezdetekről Vékony Sándor, aki id. Vékony János „kisebbik” fia, ifj. Vékony János öccse. Vékony Sándor akkoriban az Állami Gazdaságok Központi Gépjavító Üzemének volt a vezetője, és elévülhetetlen érdemeket szerzett a politechnikai képzésnek nemcsak tárgyi, hanem személyi feltételeinek a megteremtésében is. Vékony Sándor később ledoktorált, és a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem katedráján oktatott diákokat.

„A politechnikai képzéshez komoly elméleti és gyakorlati szakmai ismeretekkel rendelkező szakemberekre volt szükség, ezért előbb édesapámat, majd János bátyámat csábítottam Mátészalkára, akik nyugdíjazásukig és még azon túl is szolgálták a mátészalkai műszaki oktatást” – nyilatkozta dr. Vékony Sándor a személyi feltételek megteremtésével kapcsolatban.

Mindezeket figyelembe véve bátran állíthatjuk, hogy a Vékony család a Gépészeti Szakközépiskola létrejöttében oroszlánszerepet vállalt, sőt ezen túlmenően idős és ifjú Vékony János még évtizedekig részt vett az oktató-nevelő munkában, a szakemberek képzésében.

Diákok százaival szeretettették meg a különböző szakmákat, többek között a mezőgazdasági gépszerelő, géplakatos, esztergályos, gépkarbantartó és -javítói szakokon.

Ők nemcsak elméletben, hanem a gyakorlatban is tudták a politechnika csínját-bínját, amelyet a szakmai gyakorlati foglalkozásokon nagy-nagy türelemmel igyekeztek is a diákoknak megtanítani. A diákoknak, akik hosszú évtizedek elteltével is nagy tisztelettel és szeretettel emlékeznek rájuk. Azok a diákok, akik mára már megtalálták a helyüket az élet különböző területein, történetesen akár a tanári pályán is.

Apa és fia... Mindketten igazi tanáregyéniségek voltak, akiknek nemcsak szakmai tudásuk, hanem emberi magatartásuk is példaértékű volt.

Emléküket őrzi a Gépészeti Szakközépiskola egyik terme, amely az Oktatási Minisztérium 2003-ban történt felhívására, az iskola akkori vezetésének döntése alapján a „Vékony család műszaki szaktanterem” nevet viseli.

Unoka, ill. gyermek,
BÁNHALMI IMRÉNÉ VÉKONY NÓRA kollégiumi nevelőtanár
Mátészalka

VERES PÉTERNÉ Lázár Mária (Balmazújváros, 1923. március 21. – Balmazújváros, 2012. augusztus 4.) tanító, igazgató, magyar–történelem szakos általános iskolai tanár

Édesapja, Lázár Lajos jó hírű kőművesmester, a község lakói szerint a szakmájában elismert kiváló kisiparos volt. Édesanyja, Szathmári Margit háztartásbeli. Egyedüli gyermekként nevelték szülei. 1942-ben a debreceni Svetits Tanítóképzőben tanítói oklevelet szerzett, jeles minősítéssel.

1943. március 4-től közismereti tanítóként a helybeli **Mezőgazdasági Népiskolában** (akkori ismertebb nevén **polgári iskola**), 1945 után az állami általános iskolában helyezkedik el.

Előbb a **daru telepi**, s egy év után a **bánlaki iskolában** tanítóként tanít. Majd a **Központi Fiúiskolában** dolgozik 1948 nyaráig. Ekkor kinevezik a **Debreceni utcai Leányiskola** igazgatójának. 1950-ben megrom-

lott egészségi állapotára hivatkozva lemond vezetői beosztásáról. Ezután beosztott tanítóként dolgozik ugyanabban az intézményben, és elvégzi az Egri Tanárképző Főiskolán 1951–54 között levelezőn a magyar–történelem szakot. Mindvégig kitűnő eredménnyel vizsgázik, kitüntetéses oklevelet szerez. 1963 nyarán ismét igazgatói teendőkkel bízzák meg, az akkor már **Debreceni úti Iskolaként** működő tantestület élére.

Szülőfalujában hosszú éveken át dolgozik szakszervezeti gazdasági felelősként, majd a Nőtanács vezetője lesz. Az ÁFÉSZ-nél a fegyelmi bizottság tagjaként társadalmi munkát lát el. Tanítóként, majd magyar–történelem szakos tanárként dolgozik 1949. július 1-től, majd később a fent említett időben igazgatóként folytatja munkáját nyugdíjba vonulásáig – 1968-ig –, kollégái, diákjai és előjárói legnagyobb meglepedésére.

Számtalan sok, ma is élő tanítványa van, aki hálával és szeretettel emlékszik rá emberséges, tudatos pedagógiai munkájáért. Többen közülük kollégáiként is dolgoztak vele egy tantestületben, például: Árva Erzsébet, Hajzer Ilona, H. Nagy Erzsébet, Páll Anna, Szathmári Ilona.

Sok-sok tanítványa az élet más területén végzi munkáját, többen vezetői beosztásban. Ma is mindannyian hálásan gondolnak őszinte, anyáskodó szeretetére. 1954-ben írta róla *Gyarmati Kálmán*, akkori igazgatója a következőket: „Tanítási óráit kellő tudatossággal készíti elő. Törekszik arra, hogy a gyengébb képességű gyerekek érdeklődését is felkeltse. Minden munkájában pontos és kitartó. Rendkívüli szorgalommal dolgozik.”

Tanítványai édesanyját is többségében tanította. Ezért is volt könnyű tartania növendékeivel a kapcsolatot. A problémás gyerekek szüleit rendszeresen felhívta vagy meglátogatta. Ilyenkor közösen megbeszélték a segítés módját. Tanácsokat adott a családban történő neveléshez.

A végzős nyolcadikosok között 1966-ban

Dusa Andrásné Dobi Ilona, magyar–történelem szakos tanár így emlékezik vissza egykori tanárára: „Osztályfőnökünk is volt. Rendkívül precíz, tárgyaiból jól felkészült tanár nénink volt nekünk ő. Senkivel sem kivételezett. Nem számított neki, ki a parasztyerek vagy egyéb származású. Mindig igazságosan ítélte meg s értékelte feleleteinket. Minden osztálytársam elégedett volt az általa adott érdemjeggyel. Nyáron rendszeresen vitt bennünket kirándulni, táborozni az ország különböző szép tájaira. Óráit percnyi pontossággal kezdte és fejezte be. Ami igen ritka! Következetessége számomra példamutató volt a saját pedagógiai munkámban és egyéni életemben is. Óráin nem kellett külön fegyelmeznie, mert hiteles szavai fegyelemre köteleztek bennünket. Különösen történelem tárgyból adott nekünk sokat. Látszott rajta az olvasottsága, élettapasztalata. Jó pedagógiai érzékkel rendelkezett, folyamatosan észrevette – amit mindig értékelt is – a gyerek értelmi fejlődését, közösségi magatartását. A cigány gyerekeket különös odafigyeléssel, gondos figyelemmel kísérte.”

Molnár Imréné Erdélyi Júlia, Dusáné barátnője, osztálytársa elmondott szavait megerősítette. Ő szintén melegszívű, jólelkű, emberséges pedagógusként emlékezik rá ma is, immár 60 év távolából.

Nagy Istvánné H. Nagy Mária az alábbiakban emlékezik egykori tanáráról: „Ötödik osztályba jártam, amikor Mária néni kinevezték igazgatónak. Jó szellemiségű iskola volt már korábban is a Debreceni úti, de Lázár Mária néni vezetése alatt egy igen sokszínű, minden újra nyitott, a gyerekek igényeit, fejlődését, fejlesztését szolgáló iskolává nőtte ki magát. Olyan iskola megteremtésén fáradozott az iskolavezetés a nevelőtestülettel karöltve, ahol a tanulók és a tanárok, de olykor a szülők is jól érezhették magukat. Felkeltették a művelődés iránti igényünket, példát mutattak a kulturált közösségi magatartás szabályaiból, segítségükkel megtapasztalhattuk a jól végzett munka örömet, elismertségét.

Emlékezetem szerint a nevelők közötti kapcsolat mindig derűs és baráti volt, amelyet Mária néni kedélyes, de komoly elvárásra alapozott személyes bánásmódja segített elő. Mi, gyerekek is érzékeljük az iskolában a felszabadult légkört és a tanárok töretlen ambícióit. Engedték, hogy jókedvű gyerekek legyünk, és lehetőséget biztosítottak egyéni képességeink, tehetségünk kibontakozására. Mária néni sohasem a félelmetes, szigorú igazgató néni képében jelent meg közöttünk, sokkal inkább a gyerekekkel és a szülőkkel együtt örülő, együtt gondolkodó, új terveket szövögető, segítő pedagógusként.

Irányításával tanáraink a maguk szakterületén igyekeztek minden pluszt megadni a gyerekek fejlődéséhez. Mozgalmas szakköri élet, énekkari szereplések, nagyszerű kulturális bemutatók, kirándulások, pályázati munkák és sportolási lehetőségek jellemezték az iskolánkat. Tornászcsapatunkkal megyei versenyekre jártunk, és szép eredményeket értünk el. A pingpongasztalt még az igazgatói iroda előtti folyosón is felállítottuk néha, ahol a tanárok és a diákok nagy csatákat vívtak együtt, s a gyereksereg izgalommal nézte a játékot.

Nagyon sokféle programban vettem részt magam is, amely hozzájárult ahhoz, hogy a tanítói pályát választottam. A gyermekként megélt élmények inspirálóan hatottak munkámra. Hálás szívvel gondolok vissza Lázár Mária igazgató nénire, akinek munkája, az általa vezetett iskola szellemisége és tevékenysége példát adott számomra.”

Katonáné Kunkli Mária így emlékezik: „Martinka néninek nagy szíve volt. Imádta tanítványait, akik szintén viszonzták azt. Nem volt gyermeke, önálló családja, életének nagyobb részét egyedül, magányosan élte le. Napjait pedagógusi munkájának szentelte. Martinka néni kivételezett tanítványa voltam, mert ő szeretettette velem meg az irodalmat, történelmet. Ezért egész életében – ma is – hálás vagyok neki érte. Nyugdíjas korában utcai találkozásá-

ink alkalmával mindig szívesen elbeszélgetett velem, s érdekelte az én életem is. Sőt, mivel anyukámat is tanította, őutána is kérdezősködött. Soha nem ment el az utcán egykori tanítványai mellett anélkül, hogy egy-két szép szava, jó kívánsága ne lett volna hozzájuk. Aranyosan, jólelkűen, anyai módon beszélt velünk. Szinte belénk plántálta a tudomány szeretetét.”

Én 1967. szeptember 1-jén kerültem át a Balmazújvárosi Szigetkerti Iskolából tanítóként a Lázár Mária igazgatása alatt működő Debreceni úti iskola tantestületébe. Mivel ott akkor nem volt kémia szakos, így engem a matematika–kémia tantárgyak tanításával bízott meg Martinka néni. Az ekkor induló gimnázium épületének emeleti tantermeiben tanítottunk délelőtti–délutáni váltásban a felső tagozatban. 1974–78 között mozgalmi vezetőként is segítettem munkáját. Személy szerint nagyon sokat köszönhetek neki. Igazgatása alatt végezhettem el a matematika–kémia szakot a tanárképző főiskola levelező tagozatán.

Martinka néni kezdeményezésére 1971-ben a mai gimnázium épületének egyik udvari szögletében palackpostát tettünk le a földbe, melyben üzenetet hagytunk a jövő nemzedéke számára az akkori iskolai életéről. Ez a palackposta megtalálható a régi emeleti nevelői szobánk alatti sarokban. A palackposta elhelyezéséről olvashatunk a Páll Anna kollégánk által évenként megírt év végéi iskolai krónikában.

Az 1976-ban végzettek tablóján

Pedagóguspályám igazgatói között ő volt a kiemelkedően legaranyosabb, legemberségesebb, legsegítőkésebb vezető, aki engem szinte saját gyermekének tekintett. Amiben csak tudott, segített nekem is, mint minden kollégájának. Nemcsak vezetőnk, de igazi munkatársunk is volt. Óralátogatásain, értékelésekor hasznos tanácsokkal látott el bennünket.

Martinka néni olyan jó ember volt, hogy naponta eléim jött a folyosón, amikor meghallotta lépteimet. Mindig volt hozzám egy-két jó szava. Ilyenkor irodájában hosszasan elbeszélgettünk, elsősorban egyéni dolgainkról.

Kritikája mindig emberséges és igazságos volt. Emberi közelsége miatt határoztam el, hogy megörökítem ebben a könyvben emberi és példamutató „tanítói” nagyságát.

1969-ben feleségül ment Nádasdi Veres Péterhez – az író Veres Péter fiához. Sajnos, már másfél év után megözvegyült. Ettől kezdve ismét – mint korábban – magányosan, zárkózottan élt szinte mindvégig, haláláig.

Nyugdíjas éveiben hálánk jeléül Szabados Imre kollégámmal, barátommal minden pedagógusnapon felkerestük lakásában, ahol ő minket mindig szívélyesen fogadott, és vendégül látott. Ilyenkor érdeklődött egykori munkatársai iránt, kíváncsi volt, kinek hogyan alakult az élete, miután ő már nem találkozott velünk naponta, mint amikor még aktív volt.

2012. augusztus 4-én halt meg Balmazújvároson. Ott nyugszik a díszsírhelyen férjével, Nádasdi Veres Péterrel együtt a balmazújvárosi köztemetőben.

Kitüntetései:

- * Jubileumi jutalom (1967)
- * Kiváló Munkáért kitüntetés (1978)
- * Pedagógus Szolgálati Érdemérem (1978)

1992-ben megkapta az *arany*-, 2002-ben a *gyémánt*- és 2007-ben a *vasdiplomát*.

*Kollégája,
TAR JÁNOS tanár
Debrecen*

DR. VRATARICS GYÖRGY (PÁPAI VRATARICS) (Eger, 1908. szeptember 24. – Budapest, 1987. december 26.) jogász, zongoraművész-tanár, zeneszerző

Édesapja, P. Vratarics Gyula egri takarékpénztári igazgató, édesanyja, Buzáth Anna, akinek *Óceán* című verseskötetéhez (Eger, 1926. A Gárdonyi Társaság kiadása) Babits Mihály írt előszót. Nővére, Pápay Klára néven Egerben, majd Budapesten lett színésznő. Unokaöccse Bánffy György színművész.

Az egri Szent Bernát Ciszterci Gimnáziumban érettségizik 1926-ban, majd az Egri Érseki Jogakadémia hallgatója lesz, és közben magánúton tanul zongorázni. Mivel esze a jogi tanulmányok felé húzza, de szíve és zenei tehetsége a zene irányába vonzza, így jogi tanulmányai mellett a budapesti Zeneakadémián rögtön a második osztályba veszik fel zeneszerzés főtanszakon, ahol Siklós Albert a tanára. Később vált át zongora főtanszakra. Székely Arnold, Kálmán György, Molnár Antal, Meszlényi Róbert, Ádám Jenő és Weiner Leó a professzorai.

1930-ban elnyeri Heves vármegye egy évre szóló külföldi ösztöndíját, mellyel Bécsbe utazik, ahol Julius Isserlis orosz származású zongoraművész tanítványa lesz.

1931-ben a Jogakadémián „summa cum laude” diplomával végez, majd Budapestre költözve a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban – népszerű nevén a kultuszminisztériumban – kezdi meg pályafutását fogalmazó gyakornokként. Közben Hóman Bálint kultuszminiszter engedélyével tovább látogathatja a Zeneakadémia óráit. 1934-ben megszerzi zongoraművész-tanári diplomáját.

A kultuszminisztériumban fokozatosan lép egyre följebb és följebb a ranglétrán, közben leteszi a közigazgatási vizsgát, és teljes odaadással dolgozik az oktatás- és sportszervezés területén. Háromszoros országos sportlövő bajnok lévén nagyon is szíven viseli a sport helyzetét. Ekkor még nem is sejti, hogy élete egy napon akkora fordulatot vesz, hogy örökre elbúcsúzzhat a jogi végzettséget igénylő minisztériumi munkától, a rangtól és az elismertségtől.

1946-ban miniszteri tanácsossá nevezik ki. Ám az akkori idők zűrzavaros és félelmetes sodrása őt is eléri. A minisztérium régi gárdáját vele együtt teljesen leváltják.

Az Országos Levéltárban kap munkát, majd 1949 végén indok nélkül végképp elbocsátják. Ekkor már nős, felesége Györffy Zsuzsanna képzőművészeti főiskolai hallgató.

Nem sokáig marad állás nélkül, mert kamarazenei tevékenysége révén megismeri Váczi Károlyt, aki ekkor a **Budai Zeneakadémia** igazgatója. Váczi azonnal állást ajánl neki, így hát elő-

veszi zongoratanári diplomáját, és boldogan megkezdzi zenetanári pályafutását. A jogi diploma ezután már örökre a fiókban marad.

A tanítást nagyon megszereti, és művészi zongorajátékával némi keresetkiegészítést is tud szerezni ezekben a nehéz időkben. Gyakran vállal fellépést különböző rendezvényeken, többször játszik a rádióban, élő adásban. Vallja, hogy a zenetanár mindennap gyakoroljon, és időnként vegyen részt közös muzsikálásban, sőt szerepeljen, mert csak így tudja megőrizni a zenével való intenzív, élő kapcsolatát, és így lesz tanítványainak jó mestere, példaképe.

1951 januárjában megszületik Nóra leánya, aki huszonnégy évvel később szintén zenetanári pályára lép.

Mikor 1951 júniusában levizsgáztatja növendékeit, az ezt követő nap hajnalán rendőr hozza a kitelepítési végzést. Apa, anya, csecsemő és nagymama név szerint kiutasítást kap Budapestről, vád és bírói ítélet nélkül. Huszonnégy óra alatt ki kell üríteniük a lakást, majd a kényszerlakhelyként megjelölt Szabolcs megyei Dombrád községbe szállítják őket, fejenként legfeljebb ötven kiló holmival. Egy derék, kuláknak bélyegzett gazda házába toloncolják a családot, még másik két kitelepített családdal együtt. Félelemben, számkivetettségben, nyomorban, éjszakai rendőri razziák között élnek a szovjet határtól pár kilométerre.

Dr. Pápai Vratarics György, egykori miniszteri tanácsos, zongoraművész-tanár és zeneszerző diplomáira itt most nincs szükség, annál inkább erős, evezéstől kisportolt vállára és karjára. Mezőgazdasági munkásként keresi meg kenyerét, hisz el kell tartania kismama-feleségét, öthónapos kisbabáját és a kommunista hatalom által nyugdíjától is megfosztott édesanyját.

Arat, krumpliszákokat dobál fel teherautóra, szénabálát pakol „szálaspakolóként”, mikor mi a munka. De hogy ezt a nehéz testi munkával megkeresett kis fizetést valahogy kiegészítse, a dombrádi családok és a kitelepítettek gyermekeit tanítja tangóharmonikára és szolfézásra. Egy tehetősebb családnak van zongorája a faluban, az ő kislányukat zongorázni tanítja. Soha nem fogad el pénzt, inkább egy kis élelmet. A kitelepítetteket nem szolgálhatják ki a boltban, ezért minden falat élelmiszernek óriási értéke van. A zongorás család megengedi, hogy időnként gyakoroljon a zongorán. Fejből ismétli át kedvenc darabjait, majd több gyönyörű koncertet ad a kissé levitézett hangszereken a helyi érdeklődőknek, a kitelepített ismerősöknek a lezárt spalettájú parasztszobában. Megszólal Bach, Beethoven, Chopin, Mozart, Dohnányi és Bartók, lelki feltöltődést, vigaszt nyújtva a számkivetettségben, a reménytelenségben.

Templomi kórust is szervez, és ennek köszönhetően a vasárnapi misén felhangzik Mozart Ave verumja, valamint Kodálytól az Esti dal. „*Én Istenem adjál szállást, Már meguntam a járkálást, A járkálást, a bujdosást, Az idegen földön lakást...*” A hatás leírhatatlan. Azonban hamarosan meg kell szüntetnie a kórust, mert a rendőrség nem nézi jó szemmel.

A kenderdörzszőlőben népdalokat jegyez le, melyek az ott dolgozó dombrádi lányok, asszonyok ajkáról szállnak. Furulya-triót alakít, és a nehéz napi munka mellett ez adja a kikapcsolódást a félelemből, a kilátástalanságból. A kitelepítésből 1953 őszén szabadul a család, Sztálin halála után ugyanis fokozatosan enged a nyomás.

Budakeszire költöznek, hisz Budapestről „osztályidegenként” még ki vannak tiltva. Pápai Vratarics György ettől kezdve **Kőbányán** tanít zongorát, szolfézt és harmonikát **Solt János zeneiskolájában**. 1954-ben hatalmas zongora-repertoárjának bemutatásával megkapja az Állami Hangverseny- és Műsorigazgatóság kiemelt kategóriájú működési engedélyét. Ez év őszétől a **Ceglédi Állami Zeneiskolában** zongorát, szolfézt és harmonikát tanít nyolc éven át. Növendékei közül később négyen kapnak zongoratanári diplomát. Közkedve válik Cegléden „Gyurka bácsi”, aki nemcsak következetesen felépített metodikával, a tanítványok önbizalmának fejlesztésével, humorosan szórakoztató tanítási stílusával, kiváló tanítási eredményeivel szerzi meg a megbecsülést, hanem több önálló zongoraestjével is, amely Cegléd számára felejtethetetlen kulturális élményt jelent.

1961-től egészségének romlása miatt a **budapesti 1. sz. Körzeti Zeneiskolában** folytatja zongoratanári hivatását. 1964-ben kezd a gitárral is foglalkozni. Beiratkozik egy kollégájához, és megtanul gitáron játszani, majd 1965-ben megjelenteti első kiadványát a Zeneműkiadónál, *Gyakorlófüzet gitárra* címmel, Pápai György néven. 1975-ben követi ezt a második kötet, mely 35 szerzeményét tartalmazza.

1967-ben elveszti látását. Nyugdíjba megy, de nem sokáig pihen. 1968–70-ig a **Magyar Rádió gyermekkórusának zeneiskolájában** gitártanárként dolgozik, majd otthonában tanít tovább gitárt és zongorát. Mindent fejből, hisz már nem látja a kottát, de memóriája és gyakorlottsága nem ismer lehetetlent. Egyik tanítvány ajánlja a másikat, Gyurka bácsihoz nagy bizalommal hozzák a szülők gyerekeiket. Serdülő és felnőtt tanítványok is jelentkeznek szép számmal, egyikük később gitártanári diplomát szerez.

1987-ben éri a halál, 79 éves korában, amikor még mindig örömmel és eredményesen tanít.

Tanítványaival

Tanítványai gyászoló leveleinek pár sora tanúskodjék arról, milyen ember és tanár volt.

„Nekem Gyurka bácsi volt az elérhetetlen mérce. Fegyelme, komolysága, nagy-nagy tudása, tévedhetetlen biztonsága, ahogy irányított minket a tanulásban, örök példakép marad nekem. Az ő egyénisége meghatározó élmény volt az életemben. Diákként mint a Nagy Tanárra néztem fel, később ő jelentette a biztos menedéket, ahová mindenkor fordulhattam segítségért, és biztos voltam benne, hogy megkapom azt.” (Hacheleva Ludmilla zongoratanár)

„Emlékemben szeretettel őrzöm kedves, jóságos, néha kicsit szigorú, de mindig jókedvű lényét. Mennyi mindent (tanítást, segítőkészséget, szeretetet, hűséget) köszönhetek neki!” (Sütő Sarolta zongoratanár)

„Nagy veszteség ért mindannyiunkat, akik rajongva szerettük, és mélységesen tiszteltük tudásáért, felülmúlhatatlan emberi értékeiért és jóságos lelkéért. Büszke vagyok, hogy a tanítványa voltam, és szerethettem, tisztelhettem.” (Dr. Nécsei György fogorvos)

„Boldog és büszke vagyok, hálás a Sorsnak, hogy Gyurka bácsi tanítványa lehettem. Nemcsak a zenetanáromat veszítettem el, hanem azt az embert, aki példaként állt mindig előttem, emberségéért, megértéséért, humánusáért, családjának szeretetéért, tisztességéért és óriási pedagógiai talentumáért.” (Dr. Orbán Ilona szemészorvos)

2015 őszén *Egri prelűdök zongorára* címmel megjelent dr. Pápai Vratarics György emlékirata a Kornétás Kiadó jóvoltából Szuromi Rita szerkesztésében. Ezt az önéletrajzi írást leányának szánta, de immár mindenki olvashatja, akit érdekel a múlt és egy igaz ember igaz története.

Forrás: „Egri prelűdök zongorára” – Dr. Pápai Vratarics György művésztanár élete (1908–1987). Kornétás Kiadó, 2015.

Leánya,
JAKÓ FERENCNÉ VRATARICS NÓRA okl. zenetanár
Budapest

„Benka Gyulának köszönhetem, hogy a tanítói hivatást rajongásig megszerettem, s a nemzetnevelés szempontjából a legelső hivatásnak tartom.”

(Stark Béla)

Zs

DR. ZSABKA JÁNOSNÉ Sindel Anna (Szarvas, 1930. március 21. – Szarvas, 1999. június 30.)
óvónő, gyakorlóóvodai óvónő

„...osztani magad: – hogy így sokasodjál;
kicsikhez hajolni – hogy magasodjál;
hallgatni őket, hogy tudd a világot,
róluk beszélni, ha szólsz a világhoz...”

(Váci Mihály)

Szarvason született 1930-ban, egyszerű, szorgalmas családban. Sindel József uradalmi juhász és Tóth Erzsébet háztartásbeli negyedik gyermeként látta meg a napvilágot. Annának keresztelték, mégis mindenki (a családja, a munkatársai, az ismerősök és a barátok is) Anikónak szólította. Szerette ezt a nevet, a magáénak ezt érezte, néhányan Anikó napján köszöntötték.

Bátyjával (József), nővéreivel (Erzsébet – óvodai dajka, Mária – óvónő) és öccsével (Imre – gimnáziumi tanár) gyermekkorát a sokat és szeretve emlegetett Szarvas környéki „kistanyán” töltötte. Itt – az Annaliget és Bikazug között – a Holt-Körös partján tanult meg úszni. Kis csónakkal eveztek át Furugyba a rokonokhoz, ahol őrizte az állatokat, segített a házimunkákban.

Szarvason végezte az elemi iskoláit a községi népiskolában. Ezt követően a polgári iskolát is kitűnő eredménnyel akkor, amikor a kötelező nyolcosztályos iskolát bevezették. Ezután fiatalon munkát vállalt, hogy segítse szüleit. Dolgozott többek között konyhai munkásként és kisegítőként is.

Néhány év fizikai munka után elvégezte az óvónőképzőt, és 1953-ban óvónői diplomát szerzett a Szegedi Állami Tanítónőképzőben. **Gyomán**, az **óvónőképző mintaóvodájában** kapott óvónői állást. Elindult azon a pályán, amelyre kedves, szerény személyisége predesztinálta, és amelyet élethivatásul választott.

Lánya, Szironyné Zsabka Edit így emlékszik: „Ezekről az időkről sokat mesélt. Albérletben lakott, és a hét végeken kerékpárral járt haza szüleihez. Kiderült, ez az, amit szeret. Első élményeit, sikereit itt szerezte. Egy életre szóló hivatásává vált az óvónői pálya.”

1957-ben visszakerült szülővárosába **Szarvasra a III. Kerületi Óvodába** (régábban Damjanich úti Óvoda). 1959. június 1-től az újonnan alakuló **Felsőfokú Óvónőképző Intézet Gyakorló Óvodájába** kapott kinevezést. 1962-től a **Bacsó úti Gyakorló Óvodába** került, lakást is ott kapott az óvodával szemben.

Az első évzáróján

Folyamatosan gyarapította szakmai ismereteit. 1962-ben „gyakorlóóvodai óvónő”-i oklevelet szerzett. Szorgalma, csendes, szerény egyénisége, hivatásszeretete segítette a hallgatók pályára történő felkészítésében, a gyakorlati munka megszerettetésében.

Megbecsült dolgozója volt a Szarvasi Óvónőképző Intézet Gyakorló Óvodájának. A hetvenes években vezetőóvónőként dolgozott néhány évig, de egy kiújuló betegsége miatt le kellett mondania a többletfeladatokkal járó vezetői tevékenységről, és mint gyakorlatvezető óvónő folytatta munkáját 1985-ig, nyugdíjazásáig.

1959. november 7-én kötött házasságot dr. Zsabka János tanárral, akivel közel 40 évet élt békében, szeretetben haláláig. Két lányuk született: Klára (1961) közgazdász, főkönyvelő Gyomaendrődön, Edit (1965) általános iskolai tanár Szarvason.

Visszaemlékezésem személyes emlékeimre és kollégáimmal történt beszélgetésre épül. Az első emlékfoszlányok még kisgyermekkoromból valók, talán 1962–63-ból. Akkor én már nem voltam óvodás, de a testvéreim igen, én gyakran elmentem értük a közeli óvodába. Anikó (néni) ott lakott az otthonunk és az óvoda között. Sokszor találkoztunk. Gyakran láttam gyerekekkel sétálni, közben meg-megállva, beszélgetve, magyarázva a gyerekeknek. Mindig vidám, csevegő volt a csoport. Bevallom, nagyon kíváncsi voltam, mit figyelnek vajon? Mi lehet olyan érdekes az árokparton, kertek szélén? Érdekelt, hogy ugyan miről beszélgetnek? Találkoztunk az utcán, a boltban, közben azt láttam, hogy barátságosan beszélget a szomszédokkal, a környékbeli gyerekekkel, azok szüleivel.

Később – mint már pályára készülő hallgató – céltudatosabban figyeltem, hogy hogyan bántak a gyerekekkel, hallgatókkal. Én egy másik óvodai csoportban teljesítettem a gyakorlatot, de lehetőségünk volt egy-egy feladat erejéig betekinteni, hospitálni más csoportban is, és én szívesen választottam gyermekkorom óvodáját. Megfigyeltem, hogy milyen módon kelti fel a hallgatók érdeklődését a pálya szépségei, de nehézségei iránt is.

Akkor még nem is sejtettem, hogy hamarosan kolléganője lehetek. 1974 őszétől én is abban az óvodában kezdtem a pályámat. Bevallom, számomra kicsit zavarba ejtő és nehézkes is volt kezdetben a „tegező viszony”. Ő azonban valóban kollégaként tekintett rám. Biztosított arról, hogy bátran forduljak hozzá, ha szükségem van segítségre, tanácsra. Más-más óvodai csoportban dolgoztunk. Közvetlenebb, beszélgető kapcsolatba az udvari játék, levegőzés, műszak utáni

beszélgetések során kerülhettünk. Sok segítséget, mintát adott nekem a mindennapok tervezéséhez, szervezéséhez.

Néhány év elteltével, 1983-ban – éppen gyesről visszatérve – azonos óvodai csoportba osztottak be minket, az ő párja lehettem. A gyakorlati képzés szervezése kapcsán naponta meg kellett beszélnünk minden történetet, akár gyerekekre, szülőre, akár hallgatóinkra vonatkozott. Nagyon sokat tanultam tőle minden téren. Többek között elmagyarázta nekem, hogy miért és milyen fontos a saját személyiségünk fejlesztése, hiszen általa tudunk a gyerekek számára élményt, ismeretet, nyújtani. Hogyan tudom az adott hallgatót az átadásra megtanítani? Mit is értek modellezéssel, s az hogyan hat a saját viselkedésemre? Mit tehetek az érzelmi állapotok megjelenítéséért, kifejezéséért? Meggyőződése volt, hogy élmény nélkül nincs örömteli tanulás, és örömteli tanulás nélkül nincs hatékony fejlesztés.

Biztatott a folyamatos tanulásra. Vallotta, hogy úgy kell dolgozni, mint a jó kertész. A munkája által, mellette ismertem meg, hogy a tudás iránti igényt miért fontos alakítani a gyerekekben, hallgatókban egyaránt. Szerinte a nyitottságot, az önkifejezést, a rácsodálkozást a világra mindenkinek keresni szükséges, a járható utat már – a gyerek, a hallgató és akár én is mint kolléga – magam fogom megtalálni.

Hallgatók körében

A gyakorlati képzés során mintát adott arra, hogy a mindennapokban hogyan valósítható meg a gyerekek és a hallgatók együttes, életszerű, élményre épülő nevelése, fejlesztése. Fontosnak érezte, hogy a tevékenységszervezést folyamatosan elemezni szükséges. Így értelmeztem egyre tudatosabban – általa –, hogy mind a gyerek, mind a hallgató számára a gyakorlatvezető óvónő modell, és ennek a modellnek nem mindig egyszerű megfelelni.

Sok pályatársat vezetett be az óvodai nevelőmunka és a hallgatói képzés ismereteibe.

Az utolsó életszakaszára szeretettel emlékszik vissza *Edit lánya*: „Nyugdíjazását követően csak a családjának élt, de soha egy percre sem unatkozott. Ő mindenhez értett, legyen szó festésről, tapétázásról, szabásról stb. Sokan ismerték városzzerte. Utcán, piacon, vásárrban, majálison sokan üdvözölték. Ilyenkor mindig azt mondta, hogy óvodás korától ismeri őket. – Anyu, neked mindenki az óvodásod volt? – kérdeztem egyszer.

Unokái (Zsolt, Gergő, Edina, Dóra) még ma is szívesen emlékeznek vissza a mama – minden szombaton – kézzel gyúrt házi tésztájára. Tortái, krémesei és rétesei utánoszhatatlanok számunkra. Szabad idejében – ami igen kevés volt – szívesen kötött, horgolt, hímzett. Csodaszép kézimunkáival díszítette lakásunkat. A család ruháit is elkészítette, hiszen – önszorgalomból – megtanult varrógéppel varrni. A ház körül, a kertekben is örömmel gondozta virágait, szedte a gyümölcsöt, befőzött, baromfit nevelt. Számomra rejtély, hogy volt ennyi ideje és energiája mindezt.

Gyermekei és unokái számára is példakép lett. Szakmai és magánéleti útja egyaránt követendő. Életét ezek a szavak jellemezték leginkább: szeretet, szorgalom, becsület, MUNKA. Barátaival szoros kapcsolatot ápoltak. Gyakran tartottak együtt közös névnapokat más pedagógus házaspárokkal (Hantosékkal, Folytánékkal, Soványékkal).

Szeretett utazni, minden érdekelte. Édesapánkkal bejárták a közeli országokat. A hazai tájakra bennünket, gyermekeiket is elvittek.”

Nyugdíjazása előtti utolsó „ballagó” óvodásaival

1998 őszén megbetegedett, de sem a műtétek, sem a kezelések már nem jártak eredménnyel. Az unokák aranyozták be a betegeskedő nagymama végső napjait. 1999 nyarán ment el csendben, egyszerűen, de szeretetben, úgy ahogy addig élt.

Talán a sors elégtétele lehet korai halála miatt, hogy egyik unokája, Edina folytatva a nagymama szakmáját, az óvónői hivatást választotta. Jelenleg végzős hallgató a szarvasi Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Karának Óvodapedagógus Szakán.

Számunkra nem marad más, mint fejet hajtani egy olyan ember előtt, aki tette a dolgát, akire mindig lehetett számítani a munkahelyén és otthon egyaránt. Osztotta szeretetét nemcsak otthon, hanem óvodásai és az óvodapedagógus pályára készülő hallgatók között is.

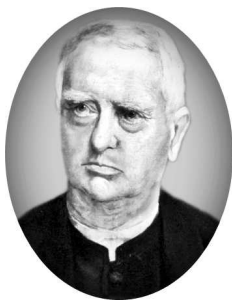
Kitüntetései: Munkáját tíz alkalommal ismerték el jutalommal, rendkívüli előléptetéssel.

A Minisztertanács *Kiváló Munkáért* kitüntető elismerését 1979-ben és nyugdíjazáskor 1985-ben nyerte el.

*Munkatársa,
MONTVAJSZKINÉ BÁTOR ANNA óvodapedagógus
Szarvas*

EMLÉKEZZÜNK RÉGIEKRŐL

DR. KOREN ISTVÁN (Domony, 1805. december 21. – Szarvas, 1893. április 17.) al-, majd főgimnáziumi tanár, botanikus

Koren Márton és Trnovszky Borbála házasságában született az Aszód-közei Domonyban. Elemi iskolai tanulmányait Domonyban, majd a szomszédos falu, Iklad iskolájában végezte. Tanárai javaslatára 1816-ban Selmecen kezdte meg gimnáziumi tanulmányait. Itt töltött el igen hasznos kilenc évet. Az ekkor megalapított selmeci zeneintézetben tanult zongorázni és énekelni. Nagy hatással volt rá Szeberényi evangélikus lelkész igehirdetéseinek hallgatása és keresztyén tanítása. Ez indította arra – valamint kisgyermekkorai vallásos családi nevelése –, hogy később teológiát tanuljon. Szülei nagy áldozatokat hoztak taníttatása érdekében. Érezte ezt ő is, és a gimnáziumi évek alatt – mint kiváló tanuló – tanítói állásokat akart vállalni. Tanárai lebeszéléstől erről a tervéről, s nemsokára ösztöndíjban részesült.

1825-től a pozsonyi líceumban folytatta tanulmányait a „bölcsestörténeti” tudományokkal. Itt magánórákon orgonálni tanult, folytatta zongoratanulmányait, és karmesteri képzésben is részesült. Teológiai vizsgái után Zólyom megyében az Osztroluczky családnál nevelősködött **Osztrolukán**. Itt 1828. július 25-től 1833. augusztus 20-ig több mint öt évet töltött. A család híres, nagy könyvtárát tanulmányozva jutott el műveltsége tetőfokára. Eközben 1831-ben letette a „hitjelölti” vizsgáját. Szándéka az volt, hogy Németországban tanul tovább. Az egyházi és megyei hatóságoktól megkapta ugyan a szükséges okmányokat, de az akkori országgyűlési határozatok alapján a protestáns teológusokat várakozásra kényszerítették. Bizonyítványai elakadtak Bécsben, így még két évet maradt az Osztroluczky családnál.

1833. augusztus 20-tól **Besztercebányára** költözött tanítónak. Ezt követően három hónapon belül az **aszódi gimnáziumban** kapott állást. A tanításhoz az Osztroluczky családban szerzett tapasztalatai adtak jó alapot. Életének ezen időszakára így emlékezik Koren István: *„Lelkesedéssel kezdtem új tisztemet, teljes szívvel adva át magam hivatásomnak, s munkám áldásos eredménye, hogy iskolám évről évre egyre jobb hírű és virágzóbb lett. Az iskolai épület minden helyiségét – az én három szobámon, kamrámon kívül – a hat osztály tanítására rendeztem be. A tanulókat ezekbe osztottam be, a legalkalmasabbak kölcsönösen kérdezték vagy válaszoltak; én pedig szünet nélkül végigjártam az osztályokat, s szükség szerint segítségükre voltam, s felügyeltem a rendre.”* Azt is felsorolja Koren István, milyen tankönyvek alapján tanított: a négy nyelv Dunay-féle Donatus, Rhenius grammatikája és szintaxisa, Tekus prozódiaja volt a latin nyelv tanításának alapja, de használták Gedik olvasókönyvét, Phaedrus költeményeit, Cornelius életrajzeit, Ovidius elégiáit elemzésre, magyarra fordításra és memorizálásra. Németről latinra Döring négy pontját, valamint Campe útleírásait fordították a tanulók. A számtanhoz és stilisztikához is voltak jegyzeteik.

Gondot jelentett viszont a magyar nyelvű tankönyvek hiánya. Erről így írt Koren István: *„Mivel a tanítványaim képességeinek megfelelő magyar könyvek nem álltak elegendő számban rendelkezésünkre, minden osztálynak írtam történelem és természetrajzot, nyomtatott könyvek alapján is tanultak szöveges és szöveg nélküli térképekről.”* Tanári munkája ebben az időben még összetettebb volt: a tanítás mellett kötelező volt a prédikálás, az áhítat és a temetés szolgáltatait is elvégezni. Ezek magyar, szlovák és német nyelven egyaránt folytak.

Korabeli feljegyzések is megőrizték eredményes tanári munkásságát: *„Lelkesedésében s töretlen munkásságában itt éveken át egymaga tanítá az algyrnasium négy osztályát, hogy a különben is kedves fekvésű kis gymnasium keresetté lett. A naponként ismétlődő sisiphusi munka sem törte meg a javakorabeli férfi vállalkozási kedvét.”* Majd ezt is olvashatjuk: *„Háza valóságos nevelő intézet volt, hol udvaron, szín alatt, szobákban, mint a méhek dongtak, szorgalmatoskodtak a tanulók.”*

A sikerek sem késlekedtek. Iskolájából később neves emberek kerültek az élet különböző színtereire: Benedicti Pál, Dolhányi Zsigmond, Dömök Sándor és József, Jankovits Pál, Kemény

János és Mihály, Neumann Károly, Osztrólczy János, és még tovább sorolja írásában azok neveit, akik az egyházban és helyi hivatalokban végeztek eredményes munkát, „...mint ahogy diákként is megállták helyüket. Petrovics Sándor méltó osztálytársakra lelt bennük, ahogy ő is megkedvelte magát velük és velem is. A tanulás úgy ment neki, mint a karikacsapás. Petrovics helyesen és szépen tudott írni, és egyedül ő tudott rajzolni. Az év végén neki jutott a tisztesség mintát adni szépírásból, címet írni, melyet jól sikerült koszorúval mintázott és festett ki.”

Kören István jól ismerte a Petrovics családot. Egy kevésbé ismert írásában így ír róluk (szlovákul): „Petőfi magyar népének híres s legkedveltebb költője. Magyar részről sok mindent írtak róla, igazat és vitathatót, s mind ez ideig nem tisztázott, ami életének főbb eseményeivel kapcsolatos; szegényesek az ide vonatkozó adatok, melyek megfelelnek a valóságnak, és méltóak lennének nevéhez. Ideje tehát, hogy mi, szlovákok, akikhez Petőfi származásánál fogva tartozik, megszólaljunk, s elmondjuk, milyen emlékekről tudunk, hátha nekünk sikerül helyesbíteniünk a hibás ismereteket, melyek kerengenek róla. Többek között én is, aki szüleit személyesen ismertem, őt magát pedig három éven át – 1835-38-as években – Aszódon a gimnáziumban oktattam.”

Kören István ezen ismeretei közzétételét lelkiismereti kérdésének is tartotta. Írásában pedig részletesen kitér az elődök bemutatására is: „Általánosan ismert, hogy a költő családi neve: Petrovics. Ezen a néven vannak elődei, nagyapja, Tamás és apja, István az aszódi evangélikus egyház anyakönyvébe bejegyezve; így szerepel a költő az iskolai okmányokban, a Petőfi nevet csak 1843-ban vette fel, már mint híres költő. Édesanyja, Hrúz Mária Túróból, Lesznóról származik. (...) Tamás és István is Aszódon mészárosok.(...) Ebben az időben Hrúz Mária hajdon mosónő volt báró Podmaniczkyék kastélyában. Petrovics István 1818-ban Szabad-szálláson vette feleségül Hrúz Máriát, majd az aszódi evangélikus templomban eskette őket Mikulás Dániel lelkész. Természetesen szlovák nyelven, mert a menyasszony csak a kunok között tanult meg magyarul.” Utána így folytatja: „Két évvel később Petrovics István Kis-kőrösön bérelt vágóhidat, itt született 1822. december 31-én éppen éjfélkor kislánya, Sándor. (...) A család nem sokkal később átköltözött Félégházára, itt élte Sándor gyermekéveit. Hatéves korában szülei Kecskemétre adták evangélikus iskolába, s amikor ismét költözésre került a sor Szabadszállásra, 1833-ban, akkor a Tolna megyei Szent-Lőrincre a latin iskolába adták. Zsenge éveiben tehát Sándor szintiszta magyarok között élt. 1834-ben Pestre vitték a piaristákhoz, 1835-ben, szeptemberben hozzám adták Aszódra. Apja azzal indokolta döntését, hogy a fiú Pesten a színház körül lődörgött. Inkább Aszódra, a szülőknek is oly kedves emlékü városba hozta. Ez alkalommal Petrovics István azt is megemléltette, hogy nemesi származású, a nemesi oklevélben azonban Petrovicz néven van bejegyezve, mely akkoriban csak helyesírási különbséget jelentett. Nem nagy-növészű férfiú volt, komoly szavú, felesége meg, ki később eljött meglátogatni fiát, középtermetű, helyzetéhez képest művelt személy.”

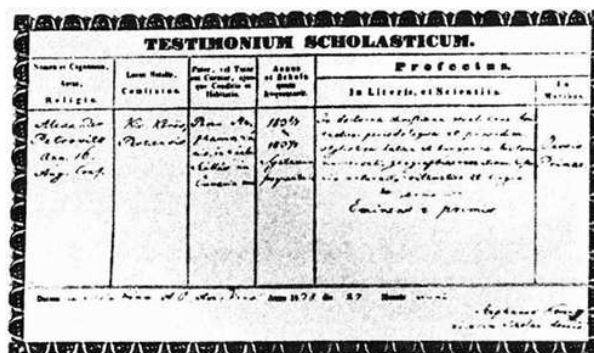
Az 1836/37. év kezdetén Sándor öccsével, Istvánnal érkezett Aszódra, akit így mutatott be: „Idehoztam Pistát, az öcsémet, mert azt tapasztaltam, hogy itt törődnek velem.” Kören István még így ír a két fiúról: „A 13 éves fiú szavai is utalnak természetére, testvére is hasonló volt, csak élénkebb, ő sem töltötte az időt haszontalanul. Mindketten anyósomnál, Neumann-nénál laktak, jól tanultak, engedelmesen viselkedtek.”

Egy jelentős iskolai esemény kapcsán így emlékezik Kören István: „Az 1837/38-as tanév végén, melyet Petrovics Sándor Aszódon töltött, mint a legjobb stilsztának, neki jutott feladatul elbúcsúzni az iskolától, annak patrónusaitól, melyet dicséretesen teljesített magyar hexameterekben. Ezt a búcsúztatót – valedikciót – is megőriztem, és a Magyar Szalon nevezetű folyóiratban közzétették. (...) A latin nyelvben is tudott hexameterekben írni, de német útleírásokat is idézgetett.”

A kiváló iskolai szerepléseken túl más oldaláról is megvilágítja a költő alakját Kören István: „Szólnom kell még arról, milyen volt Petrovics Sándor iskolán kívül.” Hosszan ecseteli, hogy

szerény, munkában fáradhatatlan ifjút ismert meg benne. Különféle sportjátékokban jeleskedett, szívesen szervezett társaival együtt kirándulásokat az Aszód környéki szép vidékekre. Fürge volt és merész: „...egyszer bizony a tilalom ellenére is egészen a Babatra szerveztek vakmerő kirándulást, melyről Petrovics Sándor már akkor úgy ábrándozott, hogy ez a s z a b a d s á g.”

Koren István azt is megőrizte az utókor számára, hogy mindkét Petrovics fiút a munkában is kitartónak ismerte: „...így például a szüreten, melyen minden tanítványom a vendégem volt, ha kedvük úgy hozta, szüreteltek, a könnyelműbbek otthagyták a szőlőskertet, játszani mentek, Sándor és István azonban vagy tíz társával egész nap szüreteltek, hordták a termést, segítettek mindenben.” Hasonlóképpen vették ki részüket a kukoricatörés idején adódó munkákból is. Azután, hogy a két Petrovics fiú elkerült Aszódra, „csupán mások révén és az újságokból értesültem Sándor kalandos sorsáról és költői dicsőségéről – írja, majd így folytatja – 1843-ban egy alkalommal már mint hírneves irodalmár eljött engem személyesen meglátogatni Gödöllőről jövet (...) azzal a céllal, hogy tudomásomra hozza, már nem Petrovics, hanem Petőfi, mivel az apja kitagadta, s ő is megtagadta apját. »Ezt bizony nem jól tette« – mondtam neki, s ezzel a dolgot lezártam tekintetem.”

Petőfi bizonyítványa

Így örökítette meg Koren István az utókor számára az általa ismert tényeket Petőfi Sándor életével kapcsolatosan. A nála maradt Petőfi-relikviákat a legnagyobb kegyelettel őrizte, s büszkén mutogatta. Koren István ebben az időben biztosítottak látta jövőjét, így gondolhatott a családalapításra. Feleségül vette özv. Neumanné idősebb leányát, Juliannát. Házasságkötésük időpontja 1836. november 24-én volt. Házasságukból hat gyermek született. Saját gyermekeik mellé sok-sok diákot fogadtak magukhoz, s voltak szüleik helyett szüleik. Később nehéz idők következtek a protestáns egyházi iskolákra a vallásszabadság elnyomása miatt. Ezen a helyzeten Koren István iskolája erejéhez mérten igyekezett segíteni. A Habsburg önkény azonban megszüntette a híres aszódi iskolát. 1853. december 7-én a Pest megyei evangélikus esperesség bizottságot küldött Aszódra, kivizsgálni Mikulás Dániel hamisnak bizonyult vádjait.

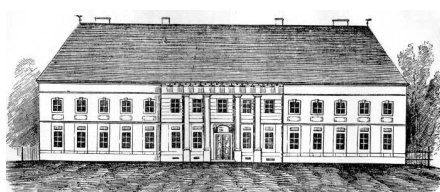
Míg Aszódon a Koren Istvánt ért vádakkal foglalkoztak, addig a szarvasi gimnázium azt a célt tűzte ki, hogy a tanárok létszámát felemeljék. A dühöngő kolerajárvány miatt azonban ez a létszám csökkent, így még sürgetőbbé vált a probléma megoldása. 1856. október 14–15-én Békéscsabán esperesi közgyűlést tartottak, s ezen az ülésen választották meg Koren Istvánt **szarvasi gimnáziumi** tanárnak. Aszódon 1856. november 5-én e szavakkal bocsátották el a szeretett tanárt: „Tisztelt Tanár Úr, a szarvasi Oskola híványát most közelébben elfogadván: elválassi fájdalmunkat, csak azon biztos meggyőződés könnyíti, miszerint mi, őt oly Egyháznak s Fő Oskolának engedjük által, mely tekintélyénél, s protestáns befolyásánál fogva szélesebb hatáskört nyithatván a tanítói tehetségnek elválló szeretett Tanárunk tapasztalt hasznos működéseit e pályán áldást, s fényesebb, s általánosabb sikert árasztandhatnak protestáns Egyházunkra, s annak reményteljes nevelőkéire.”

A szarvasi tanári kar nagyrészt teológiát végzett tanárokból tevődött össze. Ez a vallásos világlátás a nevelés alapjait is meghatározta. A vallásos nevelésre tudatosan is a legnagyobb gondot fordították. Az evangélikus tanári kar kötelességének tartotta a más felekezetű diákok vallási gyakorlatai teljesítésének ellenőrzését is.

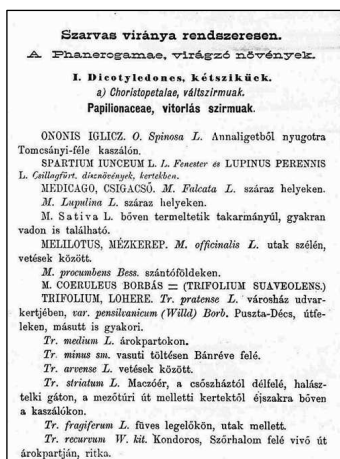
Koren István lakóháza Szarvason

„A nevelői munka egy másik célja a hazafias érzés, szellem és gondolatvilág felépítése volt” – írja dr. Nádor Jenő *A Szarvasi Ág. Hitv. Ev. Vajda Péter Gimnázium története* című munkájában. Az iskolai szellemnek ilyen nemzeti irányba történő vezetése akkoriban még újszerű és feltűnő volt. Báró Podmaniczky János egyházmegyei felügyelő a saját költségén fizetett olyan tanárt, „kinek kötelességévé tette a magyar nyelv, továbbá minden tudományoknak magyar nyelven való tanítását.”

A gazdasági iskola terve, Koren István idejében főgimnázium, ma a Tessedik Sámuel múzeum épülete

A Bach-rendszer bukása után új tantervek kidolgozásán munkálkodtak a protestáns gimnáziumokban, így a szarvasi gimnáziumban is. Az 1861 júniusában tartott egyházmegyei gyűlésen megállapodtak, hogy a német nyelvet csak a harmadik osztálytól fölfelé tanítsák, s helyette a két első osztályban a tótot vezessék be, s egyéb módosításokat is életbe léptettek. Kitűnő, magasan képzett tanárok tanítottak a gimnáziumban. Koren István neve is itt szerepel: „a gimnázium szinte egyik legeredetibb, jeles tanára. Teológiát végzett, s egész életét a pedagógia szolgálatában élte le, a szó legszorosabb értelmében vett lankadatlan munkásság közepette. Már aszódi tanársága alatt háza valóságos nevelőintézet volt, ahol az udvaron, szín alatt, szobákban hemzsegték a diákok. Minden tantárgyat végigtanított, de különös előszeretettel a növénytanival foglalkozott: híres botanikus volt, botanikusokkal európai összeköttetései voltak. Tanítványait e foglalkozási körébe bevonta (»eredjete ki délután Halásztelekre, s szedjete nekem 300 szarkalábat!«), miáltal e tantárgy szemléltető és gyakorlati tanításának célját is szolgálta.”

Tisztában volt azzal, hogy a növénytan oktatásához a növényeket be kell mutatni. Ezért készített növénygyűjteményt. Az első herbáriumot 1835-től Aszódon állította össze. Jóval nagyobb gyűjteménye részben saját gyűjtéséből, de nagyobb részt csereanyagból származik: Svédországtól Olaszországig, Spanyolországtól Ausztriáig több neves botanikussal állt cserepartneri kapcsolatban. A legnagyobb hazai botanikusokkal is alkotott együttműködéssel munkálkodott. Búvárkodásának első eredményeit a szarvasi gimnázium 1873/74. évi értesítőjében tette közzé *Szarvas viránya* címen. Ezt követő közleményét *Szarvas virányának második javított és bővített felszámolása* címmel közölték. Ebben 854 virágos és virágtalan faj latin és magyar nevét tüntette fel. Értékes munkáját illusztrálja a 25 kötetből álló, több ezer növény gyűjtőlappal tartalmazó Herbárium. Egyedülálló gyűjteményét a Szarvasi Városi Könyvtár őrzi a Múzeum épületében.

A jénai egyetem tisztelete jeléül doktori címet adományozott Koren Istvánnak. Második nagy műve a *Botanisches Centralblatt*-ban is megjelent. Koren Istvánnak a botanika iránti rendkívüli érdeklődését és lelkesedését bizonyítja az is, hogy a mai Kossuth Lajos utca 12. számú szarvasi lakóházának telkén kicseréltette a földet, és ott bemutató növénykertet létesített.

Flórákutatózásában mindenkor figyelembe vette a növények környezeti tényezőit (talaj- és vízviszonyok, növénytársulások, földrajzi sajátosságok stb.), ezzel a környezettan, a növénytársulástan és a növényföldrajz egyik hazai előfutára volt.

A Herbárium című növénygyűjteményének XVI. sz. kötetéből

Koren Istvánt Aszódon és Szarvason is ragaszkodó szeretettel és mély tisztelettel vették körül tanítványai és tanártársai egyaránt. Korabeli feljegyzésekből tudjuk, hogy 1879. június 20-án „tanárjubiläumot” ünnepeltek „országos nevű veterán tanárunk” öröme. Azt is olvashatjuk, hogy „...már magában véve 50 éves tanárjubiläum a ritkaságok közé tartozik, majdnem egyetlen a maga nemében, hogy az 50 éves tanárnak oltárt az 50 éves tanítványi kegyelet emeljen”.

Ekkor vonult nyugállományba. Feleségét és egyik tanító fiát – Istvánt – korán elvesztette. „Koren István szerény, legszívesebben a háttérben maradó, áldozatkész ember lehetett” – írja egyik méltatója. Raffay Sándor evangélikus püspök így emlékezett rá: „...nekem is egykori tanárom, igazi professzor és polihisztor volt (...) Tiszta szemmel, világos és bölcs értelemmel, meleg szívvel irányította a reá bízott ifjúság lelkét.”

1893. április 17-én tért haza Teremtő Urához. Hamvai a szarvasi Ótemetőben nyugszanak. Sírfelirata kiválóan jellemzi emberi nagyságát: „A munka volt életeleme, a nevelés egyetlen élvezete, a köztisztelhetetlenség egyetlen dicsvágya, a köztisztelhetetlenség juttatma.”

A hálás utókor róla nevezte el szülőhelyének, Domonynak az általános iskoláját, Aszód képviselőtestülete pedig 1992-ben *Koren István-díjat* alapított. A Szarvasi Vajda Péter Evangélikus Gimnázium arcképcsarnoka a róla készült nagyméretű olajfestménnyel emlékezteti a betérőket és a diákokat Koren István pedagógusi nagyságára. A Szarvasi Vajdas Öregdiákok Baráti Köre emléktábla elhelyezését tervezi a Koren István korabeli főgimnázium épületének falára, ahol 27 esztendőn át tanított.

Művei:

- Tankönyvek a gimnáziumi diákok számára
- *Wzorky* (szlovák nyelvtan)
- *Pedagógiatörténet: 100 éves a kötelező népoktatás*. Budapest. 1868. (társszerzővel)
- Botanikai művei: *Szarvas viránya*, *Szarvas virányának második javított s bővített fölszámlálása*. 1883.

Források:

- Demjén Sándor: Koren István. *Szarvasi Krónika* 8. szám 1994.
- Koren István: *Emlékeim Petőfi Sándorról* (A mű eredeti, szlovák címe: Pamati professora Stefana Korena Zivena – Almanach II. 264–274. 1885. Fordította: dr. Valent Júlia. Megj: *Szarvasi Krónika* 8. szám 1994.)
- Dr. Valent Júlia: Koren István. *Szarvasi Krónika* 7. szám 1993.
- Dr. Nádor Jenő: *A szarvasi ág. hitv. Ev. Vajda Péter Gimnázium története*. Budapest, 1934.
- Benka Gyula: *A szarvasi főgymnasium története 1802–1895-ig*. Gyoma, 1895.
- Dr. Palov József: Koren István. *Szarvasi Tájékoztató* 1983. január.
- Molnár Zoltán: *Koren István, a botanikus*. Szarvasi Vajda P. Gimn. Jubileumi Évkönyve, Szarvas, 1984.
- Bilibok Péterné dr.: Emlékezés Koren Istvánra. *Békési Élet* 1983/1.

KONDACS MIHÁLYNÉ PODMANICZKY MÁRIA
főiskolai adjunktus
Szarvas

TÖRÖK JÁNOS (Tapolca, 1807. június 6. – Budapest, 1874. február 9.) mezőgazdász, szakújságíró, az MGE titkára, a szabadságharc alezredese, az MTA levelező tagja, a Szőkehalmi Gazdasági Tanintézet létrehozója, igazgatója, országos főlevéltárnok

„Az utak és ösvények, melyeket annyi akadályok és nehézségek közepette tíz év lefolyta alatt építgettem, hiszem, begyepesedni nem fognak, s az eszmék, amelyeknek életet adni törekedtem, kiirthatatlanok.”

(Török János aradi várfigyelőjéből írt leveléből)

Tapolcán született Török Antal tanító (Batthyány Lajos gyermekkori tanítója) kilenc gyermekes, második házasságában; anyja Morvai Viktória. Vallását ápoló katolikus családban nevelkedett, édesanyja az esküvője előtt keresztelkedett katolikusnak, hitében olyan megnyugvást lelt, hogy szorgalmazta János gyermeke papi pályára lépését. E pálya irányában végezte a gimnáziumot Veszprémben, de valószínűen az apa széles humanista tájékozottsága, baráti környezetének (Batsányi János, Kisfaludy Sándor, Kopácsy hercegprímás) befolyása a család szellemi életére mégis a világi lehetőségek felé irányították az ifjú érdeklődését.

Nem maradt Veszprémben. Keszthelyen, majd Budán tanult tovább. Pesten jogi, a grazi Johanneumban természettudományi, matematikai és gazdasági tanulmányokat végzett. Tanulmányutakat tett Svájcban, Németországban, levelező kapcsolatba került művelt holland és dán szakemberekkel. Megismerkedett a korabeli haladó gazdálkodás és ez irányú iskolázás módjaival. Rövid ideig gróf Trautmannsdorf liebenauai (ma Graz része) uradalmában gyakornokoskodott. A 23 éves tanult fiatalember hazaérkezve megkezdte alkotó pályáját (1830-ban, amikor Széchenyi István kiadja a *Hitelt*.).

Mai szemmel is igen szerencsésnek mondható, hogy a jól képzett, de kezdő szakember Eszterházy Miklós herceg központi jószágigazgatóságán, Kismartonban kapott állást. Hosszabb kifutású gyakornoki időnek is tekinthető ez a szolgálat, amelyben megszerezte mezőgazdasági ismereteit, mélyíthette idegen nyelvi jártasságát, tovább fejlődött a közjogban, történelmi ismeretekben. Itt alapozta meg könyvtárát, tájékozottságot, majd ismertséget szerzett a szakmai és közéleti társaságban. Közelebről megismerte a Magyar Gazdasági Egyesületet (továbbiakban: MGE), annak átszervezéséről írt is a helmei *Társalkodó* című lapban.

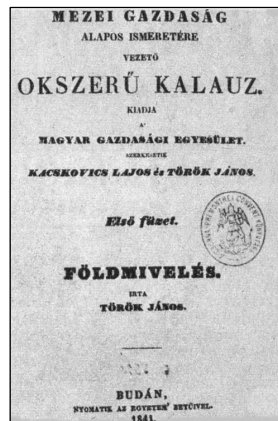
Az MGE – amellyel később szoros kapcsolatba került Török János – ez időben fejlődik a haladó birtokosok egyesületévé. Kezdetben elitista, majd egyre kiterjedtebb a tagsági struktúra. A cikk után lett Török János az MGE Sopron megyei képviselője, több megyei birtokost toborzott az egyesületbe, tevékeny munkatársa lett az egyesület *Gazdasági Tudósítások* című lapjának. (A lapot 1837-ben Kacs Kovács Lajos, az egyesület titoknokja indította.) Megnyerte egyesületi tagnak gróf Batthyány Lajost is, és rábeszélte, hogy cukorgyárat építsen Ikerváron. Közelebről ismertségbe került Klauzál Imrével, a Károlyi grófok birtokigazgatójával, aki az MGE minden negyedévi gyűlésére magával vitte, majd elhívta jószágigazgatósági ülnöknek Tótmegyerre (Érsekújvártól északnyugatra 5 km) a Károlyi grófok birtokközpontjába. Egy évvel később Klauzál Imre **gazdaképző tanintézetet** alapított **Rohoncon** (Burgenland, Felsőőri járás, Bozsoktól 6 km), ahol Török Jánosra bízta a földművelés, a gazdasági vegyész és az élettan oktatását. Innen írta a *Rohonci közlemények* című sorozatát a *Gazdasági tudósításokba*. Klauzál Imre javaslatára vették be az MGE-ben a tapasztalatcsere-szemléket, bizottsági látogatásokat. Török János részvételével ez idő tájt a példamutatóan működő nádori birtokra, Alcsútra küldött ki az MGE szemlebizottságot (tagjai még: Klauzál Imre, Ürményi Ferenc, Bartosságh János), a bírálatot Török János fogalmazta, mely megjelent magyarul és németül, József nádornak is tetszésére szolgált. Ezután

küldték Grazba a stájer gazdasági társaság közgyűlésére, majd Brünnbe, a német mezőgazdák vándorgyűlésére.

Rohoncon a tanintézet több gondtól terhelve 1840-ben befejezte működését. Török János immár teljes figyelmét, szorgalmát és tehetségét az MGE-nek szentelte, előadói állást vállalt az egyesületnél, és Pestre költözött. A tagság fejlesztését, felajánlások szervezését, az egyesületi programokat folytatta. Kacs Kovics Lajossal nagy, szinte egész embert kívánó feladatot vállalt, a szakújság szerkesztését. Az MGE 1841. január 25-i határozata alapján lapalapítási engedélyért folyamodtak, azt elnyerve Török János a *Magyar Gazda*, Kacs Kovics Lajos a *Műipar* című lapot kezdte szerkeszteni. Míg a *Magyar Gazda* a mezőgazdaság minden gondjával igyekezett foglalkozni, a *Műipar* annak technikai hátterét ismertette. 1843-ban Kacs Kovics Lajos Pest főjegyzője lett, így megvált lapjától. A *Műipar* idővel a *Magyar Gazda* egyik rovatává vált, majd beolvadt az aktuális témák közé.

A Kacs Kovics Lajos kiválásával megüresedett egyesületi titoknoki tisztségre az 1843. június 3-i közgyűlés közfelkiáltással Török Jánost választotta meg. A Lóverseny-egylet kiválása utáni tisztább gazdasági körülmények között működő egyesület titkára szervező munkája nyomán 1847-re tagságában kettőszázról ezerre, alaptőkéjében 25 ezerről 102 ezer forintra gyarapodott, ebben az időszakban 16 gazdasági fiókegyesület keletkezett az országban.

Az egyesület fejlesztése mellett Török János ismeretterjesztő művek kiadására, terjesztésére, növény- és állatbemutatókra, tanulmányutakra és azok beszámolóira fordított különös gondot. A gazdasági ismeretek terjesztése érdekében az egyesület *Mezei naptár* adott ki a köznép számára, évi 60–80 ezer példányban. Falusi iskolák számára készült a *Gazdasági kistükör*, hat kiadásban 24 ezer példányban, melyet a helytartótanács országos iskoláskönyvként vett át. A műveltebb gazdák szaklapja volt a *Magyar Gazda*, heti két alkalommal 1600 példányban kelt el. Kacs Kovics Lajossal együttműködve sorozatot tervezett Török János *Okszerű kalauz* címmel.

Legnehezebb feladatnak már régóta a szakképzés nagy rendszerét, annak példaadó megszervezését tekintette. A gondolatot hosszasan érlelte, példákat keresett és talált tanulmányúttjai során, gyakorlatban is megtapasztalt egy értelmesen, okszerűen felépített szakoktatási szervezetet Rohoncon. Munkatársai, egyesületi tekintélyek körében is a mindennapok témái között tartotta a szakmabelieknek ezt az igen nagy tartozását. Rendszeres külföldi útjai során megkülönböztetett figyelemmel tájékozódott a szakképzés területéről, 1844-ben a nádor is megbízta, hogy Németországban gyűjtse össze a mezőgazdasági viszonyokat szabályozó rendelkezéseket, a közművelődést, az iskolákat és közintézményeket irányító törvényeket.

Társaival egy akadémiai kurzus és mezőgazdasági technikum terveit állította össze. A gazdaképzőt három egymásra épülő tagozatra tervezte úgy, hogy aki a következő fokozatra nem iratkozik be, képesítésének megfelelő alsó, illetve középső szintű feladatok elvégzésére alkalmas legyen. Az alsó és középfokú tagozatra együttesen három évet, a nagyobb birtokok vezetőinek képzésére (jószágigazgatói képzésre) még egy évet szánt.

A tervezetet, az „Emlékiratot” *Az országosan felállítandó s példány gazdasággal és földműves-iskolával összekapcsolandó Központi Gazdaképző Intézetnek tervezete* címen 1843. november 11-én keltezték az egyesületben, majd népes kísérettel vitték a főherceg nádor elé, aki támogató nyilatkozattal terjesztette az országgyűlés elé az MGE államosítási javaslatával együtt. A karok és rendek kerületi ülésén 1844. október 18-án mindkét előterjesztést megtárgyalták, megalapozott és szükséges lépésnek ismerték el, de költségvetéseiket több mint felével csökkentették. A főrendek gyűlése még így is „boldogabb időkre” halasztotta az érdemi tárgyalást.

Az elutasítás csalódás volt ugyan, de általánosan kibontakozó, megnyilvánuló rokonszenvet gerjesztett. Négy leendő gazdasági tanár külföldi tanulmányúttá 6.000 pengőt gyűjtöttek össze, hogy „az Intézet alapját azonban minden oldalról kimívelt, s előkészített vezetők és oktatók képezzék”. A már korábban tanulmányútra küldött (Rajna-vidék, Franciaország, szőlő és borkultúra) Péterffy Józsefen kívül elsőnek Kapitány Sándort indították útnak. Őt a selyemhernyó-tenyésztés, sajtkészítés, földművesiskolák, tangazdaságok tervezése, szervezése ügyében 1845. április elsején bocsátották útjára úgy, hogy két naplót kell vezetnie, és rendszeresen beszámolót kell hazaküldeni a három év alatt. Bartók Jánost 1845. október 15-én küldték tanulmányútra, szintén három évre azzal, hogy belülről tanulmányozza a középfokú és akadémiái gazdaképzést, a gazdaságok felépítését és működését, az állattenyésztést, istállózást, dohány-, len- és kender-termesztést és -feldolgozást. Megkívánták a francia és az angol nyelv tökéletes elsajátítását is. Harmadiknak dr. Morócz István orvos indult ösztöndíjas útjára. Őt a majdani intézet vegy- és műtani tanszékére javasolta az Egyesület. Útja 1847-ben kezdődött, Pesten kezdett a feldolgozó iparban, majd a német tartományokon át tartott Svájcba, Belgiumba, Olaszországba.

A **gazdaképző intézet** terve nem talált kedvező fogadtatásra, ezért Török János annak egyéni kivitelezését határozta el. Cegléd határában, **Szőkehalmán** megvásárolt másfél jobbágytelket (152 hold), 6 holdat a visszamaradt földekből, egy házhelyet a városban, a szántó mellé bérelt még 67 hold majorsági területet.

Ceglédet azért választhatta a magyarázatok szerint, mert a közalapítványi javak igazgatósága Pesten a Kecskeméti utcában közel volt a *Magyar Gazda* szerkesztőségéhez, de a Köztelekhez is, ahol az MGE ügyeit intézte Török János, így gyakran találkoztak a tisztség- és tisztviselők, és az ötlet e találkozásokon született. Mindenesetre tény, hogy Cegléden voltak a legnagyobb jobbágytelkek, (93 hold telkenként) talaja, fekvése pedig a célnak igen jól megfelelt. A jobbágytelkek előző tulajdonosai Molnár Márton és Lengyel Gábor helyi gazdák voltak.

A tanterv koncepciójában Török János a Pozsonyban elvetett hármas, egymásra épülő képzési szint középfokát határozta meg. Úgy gondolta, itt a majoros gazdák felnövekvő fiait kell a kor lehetőségei szerint úgy képezni, hogy a kettős teher (állami és főúri adó) mellett is életképesebben gazdálkodjanak, mint a nemesi adómentességet élvezők. Cegléden módos jobbágyok éltek, nem voltak nemesi kiváltságaik, ezért helyi példát is adhatott az intézet, természetes közegében versenyezhetett az elképzelés és a gyakorlat. Terve két helyen jelent meg; a *Magyar Gazdában* és az MGE kiadásában, *A Magyar Gazdasági Egyesület pártfogása alá helyezett Ceglédi Majoros és telkes gazdákat képző Intézetének Tervrajza* címmel. A képzést három évfolyamosra tervezte, a közismereti anyagban nyelvtan, számvetés, földleírás, történelem, mezőgazdasági jogi ismeretek szerepeltek, az alaptudományokban mértan, természettan és erőműtan (mg.-i munkaeszközök, gépek) ismerete. A mezőgazdaságot növénytermesztésre, baromfitenyésztésre, gazdasági háztartásra és állatorvoslásra tagolta. A főiskolai („akadémiai”) képzést ebben a konstrukcióban nem célozhatta meg, de ez a gazdaképző jó előiskola reményére jogosított. A tangazdaságban vasekével szántottak, géppel csépeltek, miközben országszerte a faeke, a lóval nyomtatás, hadaróval cséplés járta. Öntözték a rétet, istállózták a szarvasmarhát, sajtot készítettek. Rajna-vidéki módon művelték a szőlőt (metszés, permetezés stb.), gyümölcsfát nemesítettek, felkészült, válogatott szakoktatók irányításával. A tíz vármegyéből verbuvált 17–25 éves ifjak önkormányzatát a legkiválóbb diák, a sáfár irányította. Az intézeti életet házirend és fegyelmi szabályzat foglalta keretbe az ébresztőtől a tisztálkodáson át az egyéni kiadások elszámolásáig.

Török János tovább intézte az MGE ügyeit, szerkesztette a *Magyar Gazdát*, szervezte a székehalmi építkezést, hetente végigkocsikázta a Pest–Cegléd távolságot, számunkra nehezen képzelhető körülmények között. Negyvenegy kötetnyi „Székehalmi Könyvtár”-at bocsátott ki, terve szerint tanulmányi célra. Ezek a könyvek bevezették olvasóikat az okszerű gazdálkodás természettudományos alapjaiba, és eligazították őket az új gazdasági törekvések közgazdasági, jogi viszonyai között. A 40 krajcáros könyveket rövid idő alatt elkapták. A központi épületet, a

„Kúriát” Hild József tervezte, miként a Köztelek épületét is. 1846 őszére elkészült, és elkezdődött az első tanév.

A következő évben elkészült a szolnoki vasút Ceglédig, így Török János és a gazdaképzőbe tartók már vonattal érkezhettek, az állomáson fogat várta őket. A rendes polgári élet, nyugodtabb viszonyok – még ha fáradságosak is – a remények igazolását mutatták. A kertészet szépen díszlett, a gyümölcsfaiskolának, a juhászatnak jó híre széles körben elterjedt, a nemes szőlő- és gyümölcsoltványokat jó pénzért vásárolták. A jövedelmek viszont nem voltak akkorák, hogy a feltornyosult adósságok terheit fedezzék, ezért Török János az intézetet részvénytársasággá alakította.

Az intézeti munka irányítójának Török János magát nevezte meg. A nevelőtestület az igazgatóból (a kezdeti lépések után végig Kránitz Ferenc), egy tanárból, egy Hohenheimben (ma Stuttgart, D, 8 km) végzett gazdasági vezetőből, egy Alcsúton (a nádori birtokon) nevelkedett öregbérésből, egy Klauzál Imre által nevelt juhászból, egy bajor tehenészből, egy kertészből, egy vincellérből és egy, a méhészethez is értő erdészből állott.

*A szőkehalmi szakképző épülete
(Hild József tervezte)*

Az igazgató – aki a külföldi gazdaképzést jól ismerte – feladatának szabta, hogy „kellő tapintattal” átültesse mindazt, „ami a honi viszonyaink génusával megfér”, alkalmazása eredményt ígér. A tanár a gazdaság körül előforduló fogalmazások, számítások, számvitel, földmérés, „vízeset”-mérés, rajzolás, természettan, géptan és vegytan földművest is érintő főbb elveit, szabályait oktatja. Az intézet naplóját az igazgató felügyelete mellett a növendékek közösen vezetik. A főszámadó könyvet szintén az igazgató felügyeletével növendékek kezelik „tényeken és valódi értékeken alapuló okadások mellett”, kettős számvitel szerint. „A növendékek felváltva osztatnak be a jól képzett gyakorlati oktatóik mellé, hogy a három év alatt a mezőgazdaságnak minden Szőkehalmán feltalálható ágazatát megismerhessék, az Intézet korszerű gépeivel és legcélravezetőbb módszereivel, a legnagyobb ügyességgel gyakorolhassák.”

Immár a második tavasz szelei, napsugara ápolták a szőkehalmi határt, a Köztelekben Pesten száradt a lakk az új bútorokon, olaj a festményeken, az 1847/48-as országgyűlés már több hajlandóságot mutatott az MGE iránt, már V. Ferdinánd öfelsége is azon gondolkozott, hogy a promontori kastélyt és jószágot „gazdasági akadémia és példány-gazdaság” számára átengedi.

A jó híreket hozó hajót – mint tudjuk – nem várta meg a pesti forradalom. Az esőben egymást lelkesítő tömeg hangulata magával ragadta Török Jánost is, ezt a kissé önfejű, Széchenyit hűséggel követő, konzervativizmussal is vádolt, de fejlesztés ügyében teljes lélekkel elkötelezett komoly tisztségviselőt; még aznap megírta és fel is olvasta vezércikkét: *Ütött az óra! Most, vagy soha!* címmel: „Igenis ütött az óra, midőn a magyar földművelő néphez, szeretett polgártársaim-

hoz a meggyőződés szavait őszintén, bátran és szabadon intézhetjük anélkül, hogy annak a gondolat-hóhér, a cenzúra, törvénytelen pallosával ellenálljon!

Ütött az óra, hogy a nép szava, mint isten szava, a Fejedelemhez jusson, anélkül, hogy előtte a nemzet és szabadság ellenségei az ajtót becsaphassák!

Ütött az óra, hogy a Buda-Pestről kormányoztassék a magyar, hogy a magyar ügyekben a Fejedelem egyedül a nemzet felkentjeinek, magyar testvéreinknek tanácsával éljen, hazánk sorát szeretetlen idegenek mostoha keze kockára többé ne tehesse....”

A forradalom szabadságharcba hajlott. Jellasics betörésének hírére az MGE tisztviselői fegyvert fogtak. A *Magyar Gazda* két hónapig állt. Török János 1848. december 1-jén megvált a laptól, szerkesztését Korizmics László vette át.

A szökealmi tanintézet még nem állt úgy gazdaságilag, hogy a tornyosuló adósságokból a kicsinél többet törlesztett volna. Becsüsök járták a gazdaságot, idézéseket hozott a küldönc. Török János még bízott a minisztérium segítségében. Május közepén érkezett is egy szemlebizottság Pestről, megvizsgálta az Intézetben folyó munkát, a tantervét, tanítási-nevelési módszereit, az elért tanulmányi eredményeket, a tangazdaság felszerelését, állapotát. A mindenre figyelő bizottság a legnagyobb elismeréssel adózott Töröknek. Jelentésében a következőket bocsátotta a miniszter elé: „Adjon az álladalom az intézeti két tanító számára összesen 800 pengő forintnyi évi fizetést. A költséges intézeti épületek s hasonló kísérletek végrehajtására évenként 600 pengő forintot. Küldjön e közhasznú Intézetbe a szokott stipendiumok alapján esztendőnként legalább hat jó erkölcsű s szelíd magaviseletű szegény ifjút.”

Nincs jogunk kételkedni a két hete létező kormány és néhány napja működő miniszter jóindulatában, csak kicsit fel kell frissíteni ezeknek az időknek a történetéseit, hogy belássuk a javaslat jámbor óhaj jellegét.

Török János sem volt már abban a helyzetben, hogy az Intézetnek szentelhesse minden figyelmét és idejét, katona volt, jelentős beosztásokban, harcoló alakulatoknál. Az 1848. novemberi hadszervezési intézkedések nyomán a képzetlen nemzetőröket leszerelték, kialakult az egységes hadvezetés és fegyvernemi szervezet. Török János átlépett a honvédségbe, megtarthatta századosi (kapitányi) rendfokozatát.

Perczel Mór a bácskai hadsereg körüli alkalmazásra jelölte ki. Előbb a IV. hadtestnél, majd a Bács-Bánáti seregnél töltött be rendőr- és térparancsnoki beosztást (a harcoló alakulatok és a polgári lakosság közötti kapcsolatok felügyelője, a helyőrség rendbiztos). Júliusban Vetter altábornagy mint őrnagyot helyezte Zomborba. A temesvári csatavesztés idején a déli tiszai hadosztály parancsnokával, Lázár Vilmos ezredessel – aki ekkor a IX. hadtest parancsnoka volt – próbálták újraszervezni erőiket, mosdatták, etették, pihentették egységeiket, feltöltötték a tiszti állományt, majd a két csapatot egyesült.

Bem József tábornok augusztus 14-én Török Jánost alezredessé nevezte ki. A főszereg fegyverletételének hírére az egyben tartó igyekezet már inkább csak igyekezet maradt. Török hadosztályát Lázár Ozorára irányította, őt magát pedig Karánsebesre, hadiszállására rendelte. Augusztus 16-án hajnalban felszereltek, 6-kor indultak útjukra. A sereget szervezetteren leszerelték, a vezetőket lefogták. Török János fiát besorozták az osztrák hadseregbe, őt magát a pesti Újépületbe vitték. A végleges ítéletig Aradra szállították várfogságba. Innen írta levelét Erkövy Adolfnak, amelyből a bevezetőben idéztem.

Többen megmozdultak megmentésére, bizonyították, igazolták azt a közhasznót, amely nélkül nem jött volna létre, azokat az eredményeket, amelyeket a dinasztia is pártolt, támogatott. A hűséges barát, Kránitz Ferenc személyesen járt érdekében Haynaunál, és praktikus tanácsokkal látta el Törököt az eljáró személyek iránt.

Az aradi várbörtönből négy hónap után elbocsátották Török Jánost. Szökealmán nyert pár nap nyugalmat, míg hírért nem vették a hitelezők. Az Intézetet még nem engedte bolygatni; tájékozódni próbált az MGE irányában, illetve a lehetséges sajtónál. Az egyesületet királyi kormánybiztos vezette, hallani sem akart visszavételéről.

Családja körében teltek a napok Szőkehelmán, míg a vereség döbbenetét, a tanácstalan benuhátságot oldódni nem érezte. Kezdtet hitet meríteni az élethez, célokat is kijelölt, utakat a célok eléréséhez, és az újságot egyre többen olvasták.

1851. karácsonyán elhatározta, hogy visszatér Pestre. 1852. január 7-én becsüsoket kért a városi tanácstól, hogy a jelentősen megterhelt birtokot el tudja adni.

Az utolsó tanévet még annak rendje szerint befejezték. A birtokot és épületeit egy ceglédi gazda vette meg, szerencsére nagy átalakítást nem végzett. A százéves alvó állapot okszerű használat mellett kevesebbet ártott, mint az azt követő nem méltó gondoskodású ötven év.

Az 1852-ben hosszú cikksorozatot írt Török János *Magyar életkérdések* címmel a *Magyar Hírlapban*, mely külön kiadásban is megjelent. Szerkesztette a *Pesti Naplót*, innen a sajtórendőrség 1855-ben felfüggesztette. Majd a *Magyar Sajtót* szerkesztette Bécsben és Pesten 1858-ig, ezt követően tíz éven át a *Pesti Hírnököt*. A *Pesti Naplóban* és a *Magyar Sajtóban* megjelent írásai-ból kötet jelent meg *Török János publicistikai és nemzetgazdasági némely dolgozatai* címmel.

Az 1850-es években arra törekedett, hogy értésére adja környezetének, az apátia csak tovább rombol, hogy ebben a korban a lehetségest kell használni, a nemzeti művelődés, gazdasági talpra állás, gyarapodás, a nyelv őrzése és nemesítése a járható út, ugyanakkor a lehetőségek szerint védekezni kell az elnémetesítés sokirányú tendenciái ellen. Cikkein túl jelentős szerepet vállalt az Írói Segélyegylet szervező munkájában. Míg főrendi elvbarátai engedélyért kilincseltek és előszobáztak a hatalomnál, ő az anyagi háttérrel szervezte, a meggyőző munkát végezte a támogatás érdekében. Az engedély késett, az engedély nélkül gyűjtött pénzt az Akadémia könyvtárában helyezte el. A pénzt a rendőrség lefoglalta, Török János erről a *Pesti Naplóban* írt *A nemzeti művelődés és irodalom ügye* címmel.

A gyarmatként kezelt Magyarországra újult lendülettel igyekeztek németeket telepíteni. Ki más merjen ez ellen felszólalni, mint éppen Török János.

„Az ötvenes évek elején nagy készülétek tétettek Magyarországnak külföldi megszállókkal boldogítására, s midőn lelketlen egyes nyereszkezők által Magyarországra hozott, de itt tönkrement települőket az akkori kormány a végpusztulástól megmentendő, pénzzel is segélyezett s kincstári földre ültetett – még inkább neki bátorodott a tömeges német beköltözést hirdető buzgóssága s a bécsi lapok Magyarországot, mint illy foglalásra legalkalmasabb területet jelölték ki.” (Érkövyt idézi Hidvégi)

Török János nagy elhatározottsággal kelt síkra a hódító szándék és gyakorlat ellen 1855-ben. Végül e fenti két cselekedete eredményezte a sajtórendőrség intézkedését: felfüggesztését a *Pesti Naplótól*. Ezt követően sem szűnt meg újságírói, szerkesztői tevékenysége, teljesen csak 1866-ban hagyott fel ezzel is, amikor főlevéltárnoknak nevezték ki.

Addig még megjelent tőle a *Kelet népe* időszakos irodalmi szemle 3 kötete 1856-ban. Az *Egyetemes Magyar Encyclopaedia* (a Szent István Társulat megbízásából) több kötetét szerkesztette, 1859-ben kiadta. Elkészítette a *Magyarország primása* közjogi és történeti vázlat című, igen reprezentatív kiállítású könyvét. Gróf Széchenyi István meghatalmazása alapján további hat kötetet adott ki.

Volt egy alkalom még, amikor találkozhatott Szőkehelmával. Komáságot vállalt Kránitz Ferencéknél, keresztszülei lettek Trefort Ludovikával Kránitzék első gyermekének.

Az életét bemutató írások megegyeznek abban, hogy gyors egymásutánban elvesztette feleségét, egyik fiát és a vejét. Egyik forrás azt állítja, hogy azt nem tudta már elviselni a szíve, hogy könyvtárának utolsó darabjaitól is kénytelen volt megválni. Más azt írja, hogy könyvtárát a szatmári püspöknek adta. Abban megegyeznek, hogy miután ez az alig felbecsülhető kincs is elkerült tőle, 1874. február 9-én szíve megszűnt dobogni.

Számos hazai és külföldi egyesületi tagság mellett a pápai Szent Gergely-rend lovagja és a török Medsidi-rend vitéze volt.

Hídvégi Lajos azt írja, hogy Cegléden Hübner Emil gyűjtögette a Szőkehalomra vonatkozó írásos emlékeket. Hídvégit Sárkány József igazította útba személyesen és egy rövid tanulmányával. Ennek a dolgozatnak ismeretében választotta névadójának Török Jánost 1953-ban az akkori mezőgazdasági technikum.

A Szőkehalmi Gazdaképző Intézet majorsági területe, központi és gazdasági épületei jelentős szántóföldi és gyepterülettel, erdővel a Török János Mezőgazdasági és Egészségügyi Szakközépiskola Tangazdaságaként visszanyerte eredeti hivatását 1994-ben. Az első lépések a gyümölcsösök és a szőlőültetvény irányába történtek. A kezdő három évben jelen sorok írója is közreműködött a munkálatokban.

A gyümölcskultúra sorsáról álljon itt egy vándorgyűlésről szóló tudósítás: „A rendezvénynek ott-hont adó intézet igazgatója, Dr. Erdős Zoltán a ceglédi intézet történetéről és az ott folyó kutatásokról tájékoztatta a résztvevőket.

Az intézet múltja a XIX. század közepére nyúlik vissza, amikor is Török János nemzetgazdász (Széchenyi István egykori titkára) 1846-ban Cegléd határában, Szőkehalomban gazdaképző intézetet alapított, s az 1846/47. tanévben az iskola igazgatója volt. De az ő nevéhez fűződik az első törzsültetvények és a faiskola létesítése is. Török János szellemiségének és a szőkehalmi fajtagyűjteményeknek, törzsültetvényeknek továbbvivői és őrzői többen is voltak Cegléden, így Kránitz Ferenc és az Ungváry család tagjai. Ilyen szakmai múlt alapján létesült kutatóintézet Cegléden.” (Mezőhír)

Új faiskola Szőkehalma régi pusztáján

Főbb munkái:

- Alcsút gazdasági tekintetben. Buda, 1841.
- A mezei gazdaság alapos ismeretére vezető okszerű kalauz. 1. füzet: A Földművelés. Buda, 1842.
- A magyar gazdasági egyesület pártfogása alá helyezett Czeglédi Majoros és telkes gazdákat képző Intézetének Tervrajza. Pest, 1845.
- Török János publicisztikai és nemzetgazdasági némely dolgozatai. Pest, 1858.

Irodalom:

- Hídvégi Lajos: Török János és a szőkehalmi gazdaképző története. Cegléd, Kossuth Múzeum, 1963. *Ceglédi füzetek* 13.
- Hídvégi Lajos: Török János, 1807–1874, Széchenyi „íródeákja”, agrárközgazda, homokhódító. *Élet és Tudomány*, 1967. VI. 9. 23. szám, 1059–1063.
- Érkövy Adolf: *Emlékbeszéd Török János levelező tag felett*. Budapest, MTA, 1875.
- Mezőgazdasági szaksajtó: a *Magyar Gazda* (1841–1848).
- *Cegléd története*. (szerk. Ikvai Nándor), Studia Comitatus 11. Szentendre, 1982. (11. kép (CKMF./25875.), 188. 210. 2. kép (CKMF 5718.))
- Dr. Kurucz György: *Török János (1807–1874)*.
- *Magyar agrártörténeti életrajzok*, R-Zs 1989. (szerk. Für Lajos és Pintér János) Budapest, Magyar Mezőgazdasági Múzeum, 1989, 470–473.
- Török János élete, munkássága. N. n.
<http://www.tjszki.sulinet.hu/bemutakozas/nevadonk.html>
- Török János (közgazdász). Wikipédia.

DR. VÁCZI IMRE mérnök-tanár
Karcag

**A Pedagógusok arcképcsarnoka sorozatunk tizenöt kötetében megjelent
arcképvázlatok repertórium**

1.	Ábrahám Károlyné Varga Erzsébet	1930–2008	nyelvtanár, tankönyvíró	2014
2.	Ács Miklós	1913–1980	általános iskolai tanár	2006
3.	Ádám Lászlóné dr. Révész Gabriella	1915–1997	középiskolai tanár	2004
4.	Adorján Csabáné Jucha Mária	1932–1986	gyógypedagógiai tanár	2004
5.	Adorján Dezső	1918–2000	tanító, általános iskolai tanár	2003
6.	Ady Lajos	1881–1940	tanár, tankerületi főigazgató	2012
7.	Ágasváry (Fliegler) Lajos	1897–1963	tanító, tanár, gimnáziumi igazgató	2012
8.	Ágoston Imre Julián	1909–1969	szerzetes, középiskolai tanár, költő, író	2015
9.	Ágoston László id.	1902–1977	tanító	2013
10.	Aichelburg Lajosné Liedemann Éva	1910–1975	polgári iskolai tanár	2014
11.	Albel Andor	1914–1997	gazdasági tanár, iskolaigazgató, szakfelügyelő	2016
12.	Alberth Béla dr.	1925–2006	egyetemi tanár, szemészprofesszor	2010
13.	Alberth Béláné dr., Csiszár Magdolna	1930–2010	tanár, a HNF megyei titkára	2011
14.	Almássy László	1928–1985	középiskolai tanár	2014
15.	Almássy Márton	1895–1979	lelkész, vallástanár	2003
16.	Ambró Ilona	1903–1983	tanító	2014
17.	Ambrózy Géza	1896–1966	középiskolai tanár	2008
18.	Ambrus Endre	1922–2002	középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató	2009
19.	Ambrus Sándorné Endrődi Margit	1923–1983	általános iskolai tanár, szakfelügyelő	2003
20.	Andrási Béla	1915–1992	középiskolai tanár, intézeti igazgató	2014
21.	Andrássyné Kövesi Magda dr.	1910–1992	egyetemi docens	2003
22.	Angi Lajos	1893–1965	tanító, igazgató	2010
23.	Angi Zoltán dr.	1927–2009	tanító, tanár, főiskolai docens	2010
24.	Angyal Lászlóné Kupferstein Anna	1918–2007	óvónő	2009
25.	Antal Árpád dr.	1925–2010	irodalomtörténész	2016
26.	Antal János	1927–2006	tanító, általános iskolai tanár	2010
27.	Antal József Sándor dr.	1919–2014	okleveles mezőgazda, egyetemi tanár	2015
28.	Apavári József	1938–2015	tanító, tanár	2016
29.	Arany Sándor dr.	1899–1984	tanszékvezető egyetemi tanár	2003
30.	Árok Antal	1943–2009	középiskolai tanár, újságíró	2010
31.	Árva István	1927–2003	tanító, iskolaigazgató	2016
32.	Árvai Pál	1931–2012	középiskolai tanár, igazgató	2014
33.	Áts József	1928–1995	középiskolai tanár, könyvtáros	2011
34.	Auer Ferenc	1902–1977	néptanító, szobrász	2008
35.	Auer Gyula	1908–1973	zeneintézeti tanár, főiskolai adjunktus	2014
36.	Babos József	1892–1957	kántortanító, iskolaigazgató	2013
37.	Babus Jolán	1917–1967	középiskolai tanár, néprajzkutató	2016
38.	Bachát László	1921–2009	középiskolai, főiskolai tanár	2011
39.	Bácsi Sándor	1940–2003	tanító, általános iskolai tanár	2004
40.	Bacskai Csabáné	1926–1997	tanító	2007
41.	Bacskay Csaba Zoltán	1927–2000	általános iskolai tanár	2006
42.	Bagdy Éva	1925–1966	középiskolai tanár	2007
43.	Bagi István	1930–2007	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2007

44.	Bagi Rozália dr.	1931-2014	óvónő, középiskolai tanár, főiskolai tanár	2016
45.	Bágyi Péter dr.	1941–2012	főiskolai tanár, tanszékvezető	2014
46.	Baja Istvánné Nagy Julianna	1953-1988	óvónő	2016
47.	Baji Gál Ferenc	1951–2011	gépészmérnök, mérnök-tanár	2012
48.	Baji László	1932-2015	tanító, általános iskolai tanár, szakfelügyelő	2016
49.	Bajkó Máttyás dr.	1925–1999	c. egyetemi tanár	2002
50.	Bajusz Imre	1931–2011	tanító, tanár, iskolaigazgató	2011
51.	Bak Julianna	1916–1978	tanító, igazgatóhelyettes	2009
52.	Baka László	1877–1966	kántortanító	2010
53.	Bakatsi Pál	1923–1991	középiskolai tanár, könyvtáros	2009
54.	Bakay Szilárd (íj. vitéz Bakay)	1920–1992	középiskolai tanár, lektor	2003
55.	Bakk Ferenc	1922–2002	középiskolai tanár	2004
56.	Bakó Elemér dr.	1915–2000	tanár, nyelvész, könyvtáros	2015
57.	Bakó Mária	1893–1975	tanító	2010
58.	Bakonyi Pál	1922–2011	főiskolai tanár, az OPI főigazgatóh.	2012
59.	Bakos Béla dr.	1951–2009	agrármérnök, főiskolai adjunktus	2013
60.	Bakos József	1912–1997	főiskolai tanár	2010
61.	Balassa Iván dr.	1917–2002	c. egyetemi tanár	2004
62.	Balázs Jánosné Hriczkó Márta	1938–2000	tanár	2005
63.	Bálint Benedek	1860–1920	rajztanár, iparművész	2010
64.	Balku Jenő	1935–2010	középiskolai tanár, szakfelügyelő	2011
65.	Balla Géza	1944–2008	középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató	2009
66.	Balla Kálmán	1893–1995	tanító	2009
67.	Ballai Máttyásné Veszprémi Magdolna	1923–1994	néptanító, igazgató	2009
68.	Balogh Antal	1928–2005	tanító, tanár, igazgató, szakfelügyelő	2012
69.	Balogh Béla	1928–2010	középiskolai tanár, igazgató	2011
70.	Balogh Béláné dr., Szabó Edit	1927–2003	középiskolai tanár	2008
71.	Balogh Erzsébet	1938–1986	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2003
72.	Balogh Ferenc	1906–1986	középiskolai tanár, igazgató	2010
73.	Balogh Gyula	1924–2002	tanító	2004
74.	Balogh Imre	1931–2012	középiskolai tanár, igazgató	2012
75.	Balogh István dr.	1912–2007	c. egyetemi tanár, múzeumigazgató	2012
76.	Balogh Istvánné dr., Dávid Gabriella	1912–1989	tanító	2010
77.	Balogh Jenő	1915–2000	egyetemi tanár, festőművész	2015
78.	Balogh József	1951–2011	tanár, költő, szép- és szakíró, dalszövegíró	2016
79.	Balogh József dr.	1921–2012	néptanító, főiskolai tanár	2013
80.	Balogh Károlyné Mártha Katalin	1942–2012	középiskolai tanár	2013
81.	Balogh Lajos István	1919–2004	tanító, polgári iskolai tanár	2007
82.	Balogh Lajosné Fezekas Gizella	1922–1998	tanító	2008
83.	Balogh László (G. Balogh)	1926–2008	tanító, általános iskolai igazgató	2008
84.	Balogh Pálné Balogh Margit	1914–2005	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2008
85.	Balogh Tibor dr.	1930–1972	egyetemi docens	2003
86.	Baltavári Balázs	1938–2012	tanító, tanár, nevelőotthoni igazgató	2012
87.	Bán Imre dr.	1905–1990	tanszékvezető egyetemi tanár	2002
88.	Bán Lajos	1873–1941	tanító, igazgató	2014
89.	Bánk Imréné Fazekas Magdolna	1932–2010	tanító	2013
90.	Banner László	1933–2000	középiskolai tanár, igazgató	2014
91.	Bánszki Tamás	1892–1971	grafikus, festőművész, tanár	2013

92.	Bányai Ferenc	1909–1986	tanító, igazgató	2009
93.	Bányai István	1935–2000	általános iskolai tanár	2003
94.	Bányai Istvánné Papp Margit	1934–2011	tanár	2012
95.	Barabás Ernőné Nádor Ágnes	1917–2000	általános iskolai tanár	2003
96.	Baracsi Gyula	1923–1999	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2014
97.	Baracsi Pál dr.	1929–2004	tanító, tanár, igazgató, főiskolai docens	2008
98.	Baranya Pál	1922–1988	középiskolai tanár, igazgató	2002
99.	Baranya Pálné Kovács Piroska	1926–2005	általános iskolai igazgató	2006
100.	Baranyi Sándorné Kovács Éva H.	1927–2006	óvónő	2010
101.	Barbócz László	1932–1986	középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató	2003
102.	Barbócz Lászlóné Zarándy Márta	1939–2003	tanító	2004
103.	Barcsa János	1871–1910	középiskolai tanár, levéltáros	2004
104.	Barcsay Lászlóné dr., Székely Anna	1896–1978	tanító	2007
105.	Bardócz Endre	1919–1994	tanító, középiskolai tanár, igazgató	2014
106.	Bardocz Mihály	1852–1927	kántortanító	2010
107.	Bariné Józsa Erzsébet	1961–2011	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2013
108.	Barla Gyula dr.	1925–1977	egyetemi docens	2002
109.	Barla Gyuláné dr., Szabó Erzsébet	1929–2002	középiskolai tanár	2003
110.	Barna Béla dr.	1909–1990	egyetemi tanár	2002
111.	Barna Lajos dr.	1921–2003	középiskolai tanár, igazgató	2004
112.	Barra György	1901–1970	középiskolai tanár	2003
113.	Barta Istvánné dr., D. Szabó Erzsébet	1937–2002	főiskolai docens	2010
114.	Barta János dr.	1901–1988	egyetemi tanár, akadémikus	2008
115.	Barta Vince	1939–2013	tanító, általános iskolai tanár, c. igazgató	2014
116.	Bartha András	1908–1984	tanító	2014
117.	Bartha Andrásné Varga Erzsébet	1929–2010	tanító, igazgató	2014
118.	Bartha Dénesné Kocsmáros Piroska	1929–2005	általános iskolai tanár	2010
119.	Bartha Etelka	1912–2000	tanító	2009
120.	Bartha Istvánné Híszem Gabriella	1882–1974	óvónő	2004
121.	Bartos József	1920–2009	tanító, általános iskolai igazgató	2010
122.	Bartos Valéria	1911–2000	tanító, általános iskolai tanár	2014
123.	Batár Zoltán	1914–1974	középiskolai tanár, egyetemi adjunktus	2015
124.	Batár Zoltánné Kis Margit	1926–1994	tanító, általános iskolai tanár, tanfelügyelő	2015
125.	Báthory Miklós	1896–1972	gyógypedagógiai tanár	2006
126.	Bátori József dr.	1900–1975	piarista gimnáziumi igazgató	2004
127.	Batta István dr.	1882–1926	tanár, igazgató, egyetemi tanár	2010
128.	Bazsa Ernő	1916–1994	tanító	2003
129.	Béda Ferencné Gyursánszki Anna	1936–2005	vezető óvónő	2012
130.	Bede Sándor	1929–1993	gimnáziumi tanár	2008
131.	Bedey Endre dr.	1926–2010	középiskolai történelemtanár	2016
132.	Bégány Bálint	1927–2004	általános iskolai tanár, könyvtáros	2007
133.	Bege Antal dr.	1962–2012	matematikatanár, egyetemi docens	2015
134.	Beke Antal	1853–1911	zenepedagógus	2005
135.	Bélteky Károly Gedeon dr.	1939–2004	középiskolai tanár, egyetemi adjunktus	2005
136.	Bencsik Endréné dr., Tokai Emma	1932–2011	tanító	2013
137.	Bencsik István dr.	1910–1998	középiskolai tanár, egyetemi tanár	2004
138.	Bene Gyula	1938–1992	tanító, általános iskolai tanár	2002
139.	Benedek László	1931–2007	középiskolai tanár, igazgató	2011

140.	Benigny Gyula dr.	1890–1966	egyetemi tanár	2002
141.	Benke Gyula	1899–1981	tanár	2005
142.	Benkő Béla	1893–1984	középiskolai tanár	2015
143.	Benkő Ferencné Nagy Irén	1921–1992	tanító, általános iskolai tanár, igazgatóh.	2004
144.	Benkő Károly	1911–1982	egyetemi kutató	2006
145.	Bényi Árpád	1931–2006	festőművész, főiskolai tanár	2007
146.	Bere Imréné Laczó Margit	1902–1985	óvónő	2007
147.	Berecz Sándorné Gáthy Mária T.	1954–2010	óvodapedagógus	2011
148.	Bereczki Bálint	1963–2012	tanító	2012
149.	Bereczki Ferenc	1937–2011	agrármérnök, mérnök-tanár	2012
150.	Bereczki Zoltán	1939–2000	tanító	2009
151.	Berencsi György dr.	1941–2013	virológus, egyetemi tanár	2014
152.	Berencsi György II. dr.	1913–1986	egyetemi tanár	2011
153.	Berényi Dénes dr.	1900–1971	tanszékvezető egyetemi tanár	2003
154.	Berényi Dénes dr.	1928–2012	fizikus, akadémikus	2014
155.	Berényi Ervin	1904–1986	polgári iskolai tanár, igazgató	2004
156.	Berényi Ervinné Magyari Olga	1908–1995	tanító, szakfelügyelő	2004
157.	Berényi János	1933–1996	általános iskolai tanár	2011
158.	Béres Jenő	1941–2015	középiskolai tanár, igazgató	2016
159.	Bereznai Gyula dr.	1921–1990	tanár, főiskolai docens	2010
160.	Berkes Ferenc	1933–2004	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2007
161.	Berkeszi István dr.	1853–1922	tanár, történész, múzeumigazgató	2015
162.	Berta László	1926–1982	tanító, általános iskolai tanár	2002
163.	Bertalan Zoltán	1930–1992	tanító, tanár	2008
164.	Bertók Ferenc	1900–1975	tanító, elemi iskolai igazgató, tanár	2008
165.	Bertók István	1959–2004	gyakorlóiskolai vezetőtanár	2006
166.	Bessenyei Antal Zénó	1920–2001	rajztanár, intézeti tanár	2013
167.	Bessenyei Attiláné Tarnavölgyi Teréz	1937–2007	tanító, általános iskolai tanár	2007
168.	Bihari (Groholly) Aladár	1895–1985	kántortanító, igazgató	2015
169.	Bihari Kálmánné Csernefalvi Ilona	1943–2008	általános iskolai tanár	2009
170.	Bikki Gábor	1936–1990	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2016
171.	Bilibok Péterné dr. Pribelszky Zsuzsanna	1923–1990	intézeti tanár	2013
172.	Bilincsi Lajos	1931–2004	tanító, tanár, könyvtárigazgató	2005
173.	Biri Gábor	1916–1981	kántortanító, általános iskolai tanár	2003
174.	Bíró Ferenc	1935–1981	főiskolai docens, festőművész	2005
175.	Bíró Lajos	1887–1966	kántortanító, presbiterjegyző	2010
176.	Bíró Lajos	1927–2010	festőművész, tanár	2012
177.	Bíró Lajos	1856–1931	tanár, természettudós	2006
178.	Bíró Lucián	1898–1990	pap, tanár, rendházfőnök	2010
179.	Bíró Vince	1921–2001	tanító, tanár, iskolaigazgató	2013
180.	Bíró Zoltán	1929–1994	egyetemi oktató	2006
181.	Birtalan István dr.	1913–1994	tanító, főiskolai docens	2002
182.	Biszkup Sándor	1912–2006	középiskolai tanár	2008
183.	Biszkup Sándorné Szladek Ilona	1916–1990	tanító	2005
184.	Bocsárszky Pál	1914–1997	tanító, igazgató, tanár	2008
185.	Bocsor István	1933–1988	középiskolai tanár	2005
186.	Bodnár György	1941–2014	tanító, általános iskolai tanár, igazgatóh.	2015
187.	Bodnár Imre	1927–2007	tanító, tanár, főiskolai adjunktus	2007

188.	Bodnár Irén	1910–2004	óvónó, szakfelügyelő	2005
189.	Bodnár János dr.	1889–1953	tanszékvezető egyetemi tanár	2003
190.	Bodnár Károly	1930–1992	általános iskolai tanár, igazgató	2006
191.	Bodnár Pál	1922–2005	középiskolai tanár	2006
192.	Bodnár Sándorné Tóth Irén	1931–2006	középiskolai tanár	2006
193.	Bódor Sándor dr.	1927–2014	középiskolai tanár	2016
194.	Boér Irén	1917–2014	latin-történelem szakos tanár	2016
195.	Bogdán Béla	1949–2005	szakiskolai tanár, igazgató	2014
196.	Bogdán János	1963–1999	tanár, igazgató, roma-iskola alapító	2012
197.	Bognár Jenő id.	1892–1975	kántortanító	2013
198.	Bognár Jenőné Eszik Rozália	1902–1973	tanító	2013
199.	Bognár Rezső dr.	1913–1990	egyetemi tanár, akadémikus	2002
200.	Boldizsár Lajos	1887–1945	igazgató-tanító	2005
201.	Boldizsár Lajosné Újvári Mária	1897–1960	tanító	2005
202.	Bolodár Alajos	1925–2001	egyetemi főtitkár	2006
203.	Bolváry Ödön	1916–1975	gimnáziumi tanár	2009
204.	Bolyán Sándorné Boján Anna	1943–1998	tanító, tanár	2013
205.	Borbás Endréné dr., Bak Sarolta	1920–2008	tanító, általános iskolai tanár	2009
206.	Borbás Károlyné Füzesi Róza	1906–1987	gimnáziumi tanár	2008
207.	Borbásné Kulcsár Ildikó	1963–2009	középiskolai tanár	2012
208.	Borbély András dr.	1904–1985	egyetemi docens	2006
209.	Borbély Endre	1904–1970	tanító, általános iskolai igazgató	2003
210.	Borbély Imre	1930–2004	tanár, igazgató, szakfelügyelő	2011
211.	Borbély Lajos	1934–2002	tanító, általános iskolai tanár	2004
212.	Borcsa Gergely	1883–1978	középiskolai tanár	2008
213.	Bordás József	1910–1992	általános iskolai tanár	2006
214.	Bordás Józsefné Varga Mária	1925–2007	tanító, általános iskolai tanár	2007
215.	Borgulya Endre	1898–1956	kántortanító, általános iskolai tanár	2013
216.	Borka Sándor	1922–2012	középiskolai tanár	2014
217.	Boros Dezső dr.	1918–1987	egyetemi docens	2003
218.	Boros László	1940–2000	tanító, általános iskolai tanár	2014
219.	Boros Lászlóné Fehér Ilona	1941–2003	óvónó	2014
220.	Boroska Miklós	1933–2010	tanár, gyakorlóiskolai szakvezető	2010
221.	Boroska Miklósné	1937–1993	tanító, gyakorlóiskolai szakvezető	2010
222.	Borosy András dr.	1922–2011	középiskolai tanár, levéltáros	2012
223.	Borsányi József	1907–1990	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2007
224.	Borsi Miklósné Sorosi Erzsébet	1940–2007	általános iskolai tanár	2012
225.	Borsodi László	1903–1979	tanító	2016
226.	Borsodiné Nedényi Ilona	1932–2011	tanár, közművelődési felügyelő	2012
227.	Borsos János dr.	1936–2015	agrármérnök, agrárkutató, igazgató, egyetemi tanár	2016
228.	Borsós László	1909–1984	általános iskolai tanár, igazgató	2002
229.	Borsy Zoltán dr.	1926–1997	tanszékvezető egyetemi tanár	2008
230.	Botos László	1935–2007	általános iskolai tanár	2012
231.	Bódi István	1931–2001	tanár, igazgató	2002
232.	Böttkös Sándor	1939–2006	tanító, tanár, igazgató	2013
233.	Bradács Miklós	1932–2007	középiskolai tanár	2008
234.	Brassai Sámuel	1800–1897	nyelvész, filozófus, polihisztor	2011
235.	Buda Sándor	1922–2005	tanító, általános iskolai tanár	2008

236.	Budai János	1946–1996	tanító, általános iskolai tanár	2007
237.	Bujdosó Sándor	1927–1995	általános iskolai tanár	2003
238.	Burus Vilmos	1928–2009	középiskolai tanár	2009
239.	Burus Vilmosné Hajdú Éva	1937–2007	óvónő	2009
240.	Buttyán Sándorné Papp Anna Erzsébet	1919–1999	tanító	2012
241.	Búza Barna Mihály	1931–1995	tanító, tanár, igazgató	2010
242.	Buzási Károly dr.	1930–1988	egyetemi docens	2002
243.	Buzási Szvetlána dr.	1938–1990	egyetemi docens	2002
244.	Buzogány Dénes	1882–1966	tanító, festőművész, rajztanár	2013
245.	Cofmann Judit dr.	1936–2001	matematikaprofesszor	2009
246.	Czegléd Sándor dr.	1909–1998	egyetemi tanár	2003
247.	Czirbus István	1856–1944	tanító, iskolaigazgató	2012
248.	Czompó István	1917–2007	középiskolai tanár	2008
249.	Czompó Istvánné Nagy Irén	1914–2007	középiskolai tanár	2008
250.	Czövek Lajos	1918–2008	főiskolai tanár, karnagy	2008
251.	Csamangó Károlyné Gurbán Gizella	1931–1999	középiskolai tanár	2011
252.	Csanád Vilmos	1913–1990	magyar–latin szakos tanár	2013
253.	Csányi Barna	1911–1986	testnevelő tanár, vívómester	2014
254.	Csapó István	1893–1959	polgári iskolai és gimnáziumi igazgató	2005
255.	Csapó M. József dr.	1911–1979	egyetemi tanár, szakíró	2015
256.	Császi Gyula	1928–1998	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2002
257.	Császi Katalin	1952–2008	kertész-mérnök-tanár	2009
258.	Csász László	1882–1919	középiskolai tanár	2012
259.	Csathó Kálmán	1895–1960	tanító, iskolaigazgató	2011
260.	Csathó Kálmán Barna	1923–1999	református lelkész, kántortanító	2013
261.	Csathó Kálmánné Szász Erzsébet	1901–1977	tanító	2011
262.	Csáthy Miklós	1928–1999	tanító, tanár, igazgató	2011
263.	Cseh Andrásné Szívós Éva	1926–2011	középiskolai tanár, igazgató	2013
264.	Cseh Júlia	1920–2011	tanár, szakfelügyelő	2015
265.	Cseke Gábor	1922–1996	középiskolai tanár	2002
266.	Cséke Lajos	1909–2001	tanító	2003
267.	Csendes Józsefné Szentesi Judit	1934–1998	általános iskolai tanár, szakvezető	2010
268.	Csendes Károly	1933–2009	mérnök-tanár, szakfelügyelő	2014
269.	Csenki Imre	1912–1998	középiskolai tanár, karnagy	2002
270.	Csenki Imre id.	1886–1962	néptanító	2009
271.	Csenki Sándor	1920–1945	etnográfus	2009
272.	Csépke György	1932–2007	tanító, általános iskolai tanár	2010
273.	Cserepes Jenőné Balkányi Erzsébet	1928–2011	tanító	2012
274.	Csernus Gáspár	1897–1986	középiskolai tanár, igazgató	2012
275.	Csetnyák Jánosné Sóvágó Éva Margit	1966–2008	közgazdász-tanár	2010
276.	Csige József	1937–2007	általános és középiskolai tanár, igazgató	2008
277.	Csiha Antal dr.	1897–1981	középiskolai tanár	2002
278.	Csiha Antalné Sziklai Ilona dr.	1899–1963	középiskolai tanár	2004
279.	Csiha Gáborné Tollas Julianna	1924–2012	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2013
280.	Csiha László	1939–2015	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2016
281.	Csiha Margit	1903–1996	igazgató-tanító, általános iskolai tanár	2003
282.	Csikai Gyuláné dr.Buczkó Margit	1935–2013	tanár, egyetemi docens, kandidátus	2014
283.	Csikai László dr.	1927–1991	igazgató, múzeumigazgató	2005

284.	Csikós Izabella Éva	1929–2015	középiskolai tanár, kollégiumi nevelőtanár	2016
285.	Csinády Gerő dr.	1902–1970	egyetemi docens	2002
286.	Csiszér Béla	1919–1985	tanító, tanár, szakfelügyelő	2004
287.	Csiszér Dezső	1924–2007	tanító, általános iskolai igazgató	2008
288.	Csiszér Dezsőné Fekete Katalin	1927–2014	tanító	2015
289.	Csizmadia Lajos	1931–1992	tanító	2004
290.	Csohány Andrásné dr., Kállay M.	1914–2008	néptanító	2009
291.	Csoma Gyula	1902–1985	tanító, tanár, kollégiumi igazgató	2008
292.	Csomár Zoltán dr.	1906–1991	lelkész, középiskolai tanár, író	2008
293.	Csongvay József	1923–2011	tanító, tanár, igazgató	2011
294.	Csorba András dr.	1906–1967	középiskolai tanár	2009
295.	Dáczér Károly	1887–1969	tanító	2012
296.	Dajka Sándor	1932–1990	kertész-mérnök, mérnök-tanár, igazgatóhelyettes	2016
297.	Dancs Sándor dr.	1933–2006	tanár, főiskolai docens	2011
298.	Dani Károly	1942–2007	tanító	2012
299.	Dani Károlyné Éles Erzsébet	1946–2005	általános iskolai tanár	2012
300.	Dankó Ervinné dr. Osztrólczy Irma	1937–2015	tanár, főiskolai docens, tanszékvezető	2016
301.	Darabos Pálné dr., Bagdány Zsuzsanna	1914–1991	tanító	2013
302.	Daróczi Erzsébet dr.	1941–2003	óvónő, főiskolai tanár	2013
303.	Dávid József	1937–1994	tanár, iskolaigazgató	2007
304.	Dávid Lajos dr.	1889–1962	gyógyszerész, egyetemi tanár	2015
305.	Dávid Lajos dr.	1881–1962	egyetemi tanár	2002
306.	Dávid László	1918–1994	tanító	2009
307.	Dávid Lászlóné Hunyadi Emma	1920–1986	tanító	2009
308.	Dede Kálmán	1900–1976	tanító, igazgató	2004
309.	Dékán Jenő	1935–1992	általános iskolai tanár	2015
310.	Deme Dezső	1915–2009	középiskolai tanár, egyetemi oktató	2014
311.	Demeter István	1872–1956	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2011
312.	Demjanovich Emil	1922–2002	tanító, tanár, igazgató	2012
313.	Demjén Lajosné Kéri Anna	1922–2007	polgári iskolai és középiskolai tanár	2009
314.	Derda István dr.	1948–2010	középiskolai tanár, igazgató	2014
315.	Derzsi Bálint	1924–2005	általános iskolai tanár	2006
316.	Derzsi Bálintné Székely Ilona	1929–2009	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2010
317.	Di Gléria János dr.	1899–1976	egyetemi tanár	2003
318.	Diczko Lászlóné Somogyi Mária	1941–2014	általános iskolai tanár, szakfelügyelő, igazgatóh.	2016
319.	Diénes Ignác	1902–1979	tanító	2009
320.	Diénes Izra	1900–1977	néptanító	2006
321.	Diénes Izráné Zempléni Margit	1915–1972	tanító	2002
322.	Dienes János	1884–1962	tanár, festőművész	2005
323.	Diénesné Hajdú Emma	1901–1946	tanító	2006
324.	Diószegi Lajos	1912–2006	kántortanító, általános iskolai tanár	2007
325.	Divéky Adorján dr.	1880–1965	tanszékvezető egyetemi tanár	2005
326.	Dobi Ferenc	1928–2015	szakoktató, tanár, igazgató	2016
327.	Dobó Árpád dr.	1907–1988	középiskolai tanár, igazgató	2003
328.	Dobó János	1910–1985	aranydiplomás tanító, tanár	2004
329.	Dobó Jánosné Szabó Mária	1912–1996	tanító	2008
330.	Dobó Sándor	1864–1931	tanító, lapszerkesztő	2003
331.	Dobos Krisztina	1975–2013	óvodapedagógus	2014

332.	Dobruczky Istvánné Németh Edit Lenke	1931–2014	általános iskolai tanár	2015
333.	Doby József	1899–1967	kántortanító, általános iskolai tanító	2009
334.	Dóczy Gedeon dr.	1832–1911	középiskolai tanár, igazgató	2002
335.	Dohanics János	1893–1979	tanító, középiskolai tanár	2008
336.	Dombrovsky József dr.	1912–1996	egyetemi tanár	2006
337.	Dombrovsky Józsefné dr., Nagy I.	1923–1989	tanár, egyetemi vezető lektor	2011
338.	Domokos Ernő dr.	1945–2008	közgazdász, egyetemi tanár	2010
339.	Domokos Imre	1924–1998	gyógypedagógiai tanár, igazgatóhelyettes	2005
340.	Domokos Pál	1927–2009	tanár, általános iskolai igazgató	2012
341.	Domokos Sándor	1885–1974	tanító	2005
342.	Dorogi Márton	1911–1980	tanító, vezető szakfelügyelő	2002
343.	Dovák Sándor	1939–2011	műszaki oktató, faszobrász	2015
344.	Draviczy Imre	1928–2006	tanító, néprajzkutató	2008
345.	Drégelyi Lászlóné dr., Benedek Gizella	1913–2014	középiskolai tanár	2014
346.	Duli Antal	1905–1980	tanító, általános iskolai tanár	2010
347.	Duráczky József	1909–1994	gyógypedagógiai tanár, igazgató	2009
348.	Durkó Mátyás dr.	1926–2005	tanszékvezető egyetemi tanár	2006
349.	Durucz István dr.	1921–2006	tanszékvezető főiskolai tanár	2007
350.	Ecsedi István dr.	1885–1936	tanár, néprajztudós, múzeumigazgató	2016
351.	Edelényi Béla dr.	1917–1988	biológus, tanszékvezető főiskolai tanár	2004
352.	Egeressy Gyula	1901–1980	általános iskolai tanító, igazgató	2004
353.	Egeressy Gyuláné Szabó Julianna	1901–1988	általános iskolai tanító	2004
354.	Egerszegi Ferenc	1921–2006	tanár, iskolaigazgató, költő	2013
355.	Egey Antal dr.	1903–1994	botanikus, kémia-természetrájk szakos tanár	2016
356.	Egri Zoltán	1926–2011	tanító, tanár, igazgató	2011
357.	Elek Ernő	1934–2000	tanár, kabinetvezető	2008
358.	Elek Sándor	1917–1999	tanító, általános iskolai tanár	2003
359.	Elek Sándorné Nemes Ilona	1927–1997	tanár, könyvtárvezető	2004
360.	Éliás István	1915–2000	igazgató-tanító	2005
361.	Ember Ernő dr.	1909–1989	középiskolai tanár	2002
362.	Emödy Dániel István	1937–2013	tanító, igazgató, alapítvány elnöke	2014
363.	Endes Pongrácz dr.	1907–1992	orvos, tanszékvezető egyetemi tanár	2011
364.	Engi Sándor	1904–1980	népiskolai tanító, tanár, igazgató	2010
365.	Erdei Gyula	1924–2012	tanító, tanár, igazgatóh.	2013
366.	Erdei Gyula	1903–1957	tanító, igazgatóhelyettes	2004
367.	Erdei Gyuláné Horváth Irén	1927–2004	tanító	2005
368.	Erdei Imre	1913–1979	tanító, tanulmányi felügyelő, igazgató	2016
369.	Erdélyi Gábor	1920–1996	általános iskolai tanár	2002
370.	Érdi Rozália	1907–1990	szaktanító, tanár	2014
371.	Erdős Jenő dr.	1931–2004	tanszékvezető egyetemi docens	2005
372.	Erős András	1924–2009	mérnök-tanár, igazgató	2014
373.	Éva Erzsébet dr.	1941–2013	általános iskolai tanár, főiskolai docens	2014
374.	Fábián Ernő	1934–2001	középiskolai tanár, író	2009
375.	Fábián István	1909–2004	tanító, tanár, zeneszerző	2005
376.	Fábián István	1880–1968	néptanító	2010
377.	Faragó Tibor dr.	1912–1983	tanár, egyetemi oktató	2010
378.	Farkas Béla	1924–2001	általános iskolai tanár	2007
379.	Farkas János	1919–1997	általános és középiskolai tanár, igazgató	2014

380.	Farkas Jánosné Deák Ida	1928–1998	tanító	2014
381.	Farkas Kálmán	1930–2004	tanár, tanársegéd, újságíró	2013
382.	Farkas Lukácsné Ferenczi Piroska	1933–2007	általános iskolai tanár, igazgató	2008
383.	Fáy Andrásné dr. Csávásy Alice	1900–1997	középiskolai tanár, igazgató	2014
384.	Fazakas József	1880–1941	középiskolai tanár	2004
385.	Fazakas Katalin	1911–1975	középiskolai tanár	2004
386.	Fazekas János	1914–2006	tanító, tanár, népművelő	2009
387.	Fazekas Lajosné Cseke Aranka	1935–2006	óvónő	2009
388.	Fazekas Sándorné Kirják Mária	1936–2012	gyakorlati oktató	2014
389.	Fazekasné Kiss Emma	1940–1993	tanító	2007
390.	Fegyverneki Ferencné dr., Tóth Hedvig	1938–1993	általános iskolai tanár	2015
391.	Fehér Csaba (Rogovits Fehér)	1939–2012	tanár, szakedző	2013
392.	Fehér Imre dr.	1941–2000	középiskolai tanár	2013
393.	Fehér István	1930–1995	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2002
394.	Fehér Istvánné Amirás Ilona	1911–2002	általános iskolai igazgató	2006
395.	Fehér Józsefné Csanádi Júlia	1927–2006	óvónő, gyógypedagógiai tanár	2012
396.	Fehér Lajos	1919–2004	népiskolai tanító	2013
397.	Fehér Lászlóné dr., Jakucs Katalin	1922–2010	tanító	2010
398.	Fehér Margit	1897–1974	tanító	2004
399.	Fejér Miklós	1913–2002	középiskolai tanár	2009
400.	Fekete Borbála	1933–1992	szakfelügyelő, főiskolai adjunktus	2002
401.	Fekete Dániel	1934–2007	tanító, tanár, főiskolai adjunktus	2007
402.	Fekete Gusztáv	1893–1949	vallástanító-lelkész	2016
403.	Fekete Imre	1934–2008	tanító, általános iskolai tanár	2013
404.	Fekete József	1903–1986	tanító, igazgatóhelyettes	2011
405.	Fekete Mátyás	1935–2003	általános iskolai tanár, igazgató	2015
406.	Félegyházi László	1907–1986	tanár, tanszékvezető, festőművész	2010
407.	Fényes Kálmán	1899–1985	tanító, igazgató, iskolafelügyelő	2012
408.	Fényes Kálmánné Seregély Matild	1902–1982	tanító	2012
409.	Fenyő Imre	1942–2004	tanító, általános iskolai tanár, igazgatóh.	2005
410.	Ferencz Miklósné Kovács Gizella	1913–2010	tanító, ipari iskolai tanár, író	2010
411.	Ferenczi János	1935–1986	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2003
412.	Ferenczi József	1927–2011	tanító, tanár, igazgató	2012
413.	Ferenczy Kálmánné Nagy Etelka	1890–1972	tanár	2004
414.	Fesztóry Sándorné Csobay Mária	1912–1997	tanító	2014
415.	Fiala Hans–Joachim dr.	1932–2003	történészprofesszor	2007
416.	Figula György dr.	1924–2010	általános iskolai tanár, főiskolai docens	2014
417.	Filep László dr.	1941–2004	középiskolai és főiskolai tanár	2014
418.	Fodor Antal dr.	1907–1985	lelkész, hitoktató, esperes	2012
419.	Fodor János	1909–1946	néptanító	2005
420.	Fogarassy Tamás	1968–2013	középiskolai tanár	2014
421.	Folytán János	1931–2001	általános iskolai tanár, igazgató	2013
422.	Fonay Tibor	1911–1999	tanár, iskolaigazgató, költő	2013
423.	Fóris Ferencné Gémes Gabriella	1919–2013	általános iskolai tanár	2013
424.	Forró György	1894–1970	kántortanító	2009
425.	Földesi Jánosné Horváth Aranaka	1929–2012	óvónő, óvodai felügyelő	2012
426.	Földi István	1903–1967	tanár, igazgató, tankönyvíró	2015
427.	Futaky István dr.	1926–2013	egyetemi tanár	2014

428.	Futó Andrásné Molnár Anna	1913–2004	kántortanító, zenetanár	2005
429.	Futó Ferencné Berzi Katalin	1944–2013	óvodapedagógus, óvodavezető	2013
430.	Futó Klára	1916–2002	tanító	2003
431.	Fülöp Kálmán	1905–1996	középiskolai tanár, igazgató	2008
432.	Fülöp Mihályné Kovácsik Margit	1916–2014	tanító	2015
433.	Fülöp Nándor	1922–1991	általános iskolai tanár	2004
434.	Fülöp Sándor	1928–2012	középiskolai művésztanár	2013
435.	Füredi József	1933–1986	középiskolai tanár	2007
436.	Fürtös Sándor	1924–1994	általános iskolai tanár, igazgató	2002
437.	Füzes Gyula	1919–2010	általános iskolai tanár	2010
438.	Gaál Dezső	1912–1969	tanító, általános iskolai tanár	2014
439.	Gaál Dezsőné Baranyi Irma	1920–2015	tanító	2016
440.	Gaál György dr.	1927–2006	tanügyi tanácsos, történész	2007
441.	Gaál Lajos	1919–1990	tanár, tanszékvezető főiskolai tanár	2011
442.	Gaál Sándorné dr., Szalay Edit	1918–1996	tanító	2009
443.	Gaál Zsigmond	1862–1940	kántortanító	2002
444.	Gáborjáni Szabó Kálmán	1897–1955	festőművész, főiskolai tanár	2007
445.	Gábris József dr.	1928–2010	középiskolai tanár, igazgató, főisk. tanár	2014
446.	Gacsó László	1919–1988	tanító, polgári iskolai tanár	2007
447.	Gacsó Sándorné dr., Kosdy Katalin	1923–2007	középiskolai tanár	2010
448.	Gál Balázné Varga Magdolna	1941–2003	általános iskolai tanár	2016
449.	Gál Géza	1926–2000	középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató	2003
450.	Gál Gézáné Kovács Magdolna	1929–2006	középiskolai tanár	2006
451.	Gál István	1904–1983	tanító, tanár, igazgató	2004
452.	Gál Józsefné dr., Nagy Ilona	1950–2010	agrármérnök, tanító	2011
453.	Galánfi András	1914–1986	tanár, igazgatóhelyettes	2004
454.	Gáll Dénes	1926–2009	tanító, tanár, igazgató	2011
455.	Gáll Mihályné Agárdy Éva	1923–1998	tanár, szakfelügyelő, karnagy	2013
456.	Gámánné Marton Erzsébet	1945–2012	tanító, úttörőház igazgató, igazgatóh.	2013
457.	Gánts Jenő	1922–2008	tanító, tanár	2013
458.	Garai Bertalanné dr., Boros Anna	1938–2009	általános iskolai tanár	2011
459.	Gárdonyi Lajos	1913–1995	kántortanító, tanár, szakfelügyelő, ig.	2015
460.	Gárdonyi Sándor dr.	1928–1988	germanista, egyetemi docens	2004
461.	Gargya Márton	1934–2013	középiskolai tanár, igazgató	2014
462.	Gáspár József	1952–2004	általános és középiskolai tanár	2005
463.	Gáspár László dr.	1937–1998	tanító, tanár, egyetemi tanár	2011
464.	Gasztornyai József	1905–1978	középiskolai tanár	2016
465.	Gáty Jenő dr.	1928–2007	tanár, egyetemi oktató	2008
466.	Gauder Andor	1909–1981	középiskolai tanár, nyelvi lektor	2014
467.	Gauder Andorné Ferenczy Eszter	1906–1990	középiskolai tanár	2014
468.	Gávai Józsefné Gombos Katalin	1921–2002	tanító, általános iskolai tanár	2015
469.	Gazda László dr.	1934–2003	tanító, középiskolai tanár, múzeumig.	2015
470.	Gazda Lászlóné dr., Papp Erzsébet	1933–2015	tanító, igazgatóhelyettes	2016
471.	Gazdag Ferencné Hornyák Katalin	1923–2011	agrármérnök, mérnök-tanár	2012
472.	Gebri Mihály	1902–1991	görög katolikus kántortanító	2015
473.	Géczy Jánosné Szeverényi Ilona	1932–2011	tanító	2011
474.	Gede László dr.	1939–2009	közgazdász, tanár	2015
475.	Gedeon Béla	1907–1980	középiskolai tanár, igazgató	2007

476.	Gégény József	1937–1984	tanító, tanár, igazgató	2011
477.	Gergely Arthur dr.	1921–1986	tanszékvezető egyetemi tanár	2003
478.	Gergely Károly	1913–1983	középiskolai tanár, igazgató	2014
479.	Gerő Lászlóné Szamosy Ildikó	1942–1998	középiskolai tanár, igazgató	2011
480.	Gilányi János	1934–2013	középiskolai tanár, igazgató	2014
481.	Girasek János	1950–2010	pszichológus, főiskolai docens	2012
482.	Girth Irén	1914–1996	polgári iskolai tanár	2004
483.	Glózik János dr.	1930–1991	tanító, tanár, főiskolai tanár	2016
484.	Gódor Kálmán	1911–1991	középiskolai tanár, festő	2009
485.	Gombás András	1901–1971	tanító, muzeológus, etnográfus	2015
486.	Gombos Róza	1944–2012	óvodapedagógus, óvodavezető	2013
487.	Gondos Béla	1899–1945	tanító	2009
488.	Gordosné dr. Szabó Anna	1928–2012	gyógypedagógus, főisk. tanár, főigazgató	2013
489.	Goron Sándor	1927–2009	tanár, igazgató	2013
490.	Görbe István György	1935–2010	középiskolai tanár	2013
491.	Görög Sándor	1890–1946	tanító, igazgató	2003
492.	Görög Sándorné Somogyi Mária	1903–1984	tanító	2003
493.	Görögh Zoltánné Huba Emma	1928–2015	tanító	2016
494.	Görömbei András dr.	1945–2013	irodalomtörténész, egyetemi tanár	2015
495.	Grábics Frigyes	1924–2005	tanár, diákotthon-vezető, helytörténész	2015
496.	Grábics Frigyesné Soós Éva	1929–2011	középiskolai tanár	2015
497.	Grega Istvánné Gróf Sára	1917–1997	tanító	2005
498.	Groholy Emánuel	1861–1926	görög katolikus kántortanító	2014
499.	Groholy Emánuel Emil	1888–1945	görög katolikus kántortanító	2014
500.	Grozdits Antal	1902–1977	általános iskolai tanár	2003
501.	Gudor Lajosné Técsi Ibolya Éva	1918–2001	tanító	2010
502.	Gulyás György	1916–1993	tanító, zenepedagógus, karnagy	2013
503.	Gyarmathi (Lakner) László dr.	1908–1988	egyetemi docens	2002
504.	Gyarmati András	1911–1991	középiskolai tanár	2013
505.	Gyarmati Márkus István	1933–1999	általános és középiskolai tanár, igazgató	2014
506.	Gyires Béla dr.	1909–2001	egyetemi tanár	2002
507.	György Dénes	1936–2009	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2013
508.	Győri Ida	1896–1943	óvónő	2012
509.	Gyula Sándor	1921–2008	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2009
510.	Gyulai Károly	1894–1982	tanító, igazgató	2006
511.	Gyulai Pál	1936–2007	tanár, muzeológus	2008
512.	Gyürky Györgyné Szarvas Katalin	1950–2001	középiskolai tanár	2005
513.	H odor Antal	1931–2000	középiskolai tanár	2009
514.	Hack Márton	1912–1982	középiskolai tanár, igazgató	2014
515.	Hadházy Lajos	1908–1992	tanár, szakfelügyelő, igazgató	2007
516.	Hagymássy József	1921–1995	tanító, népművelési felügyelő	2010
517.	Hahn István dr.	1913–1984	ókortörténész, egyetemi tanár	2012
518.	Haja István	1929–2000	általános iskolai tanár, igazgató	2014
519.	Hajdu Ágnes	1949–2007	általános iskolai tanár	2015
520.	Hajdú Árpád	1903–1987	tanító	2009
521.	Hajdú Józsefné Németh Ilona	1937–1990	tanító	2015
522.	Hajdú Róza	1959–2011	óvónő, tanítónő, igazgatóhelyettes	2013
523.	Hajzer Szerén	1944–2006	tanár, főiskolai docens	2013

524.	Halassy Istvánné Német Jolán	1898–1964	tanító	2004
525.	Halász Imre	1925–2002	középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató	2010
526.	Halász József	1925–2007	gyógytárgyok pedagógus	2007
527.	Halász Miklós	1924–2011	mérnök-tanár, igazgató	2012
528.	Halászné Radó Edit Eszter	1931–2010	óvónő-gyermekfelügyelő	2013
529.	Hallay Gyula	1918–1984	kántortanító	2005
530.	Halmágyi János	1915–1970	tanító, igazgató	2013
531.	Halmai Lászlóné Kathó Klára dr.	1931–1999	középiskolai tanár	2004
532.	Hamar Endre	1877–1968	tanító	2009
533.	Hamvas József	1902–1966	tanító	2004
534.	Hamvas Józsefné Arany Julianna	1916–2002	tanító	2004
535.	Hankiss János dr.	1893–1959	irodalomtörténész, egyetemi tanár	2004
536.	Hankó Adorján	1873–1941	igazgató-tanító	2014
537.	Hankó László	1910–1969	tanító, ének–zene tanár	2013
538.	Hankó Vilmos dr. (Lemhényi Hankó)	1854–1923	tanár, igazgató, publicista	2013
539.	Hanzó Ádám	1933–1985	tanár, igazgató	2003
540.	Hanzó Lajos dr.	1915–1964	tanár, intézeti tanár, szakíró	2013
541.	Haramura Gáborné Nagy Jolán	1939–2014	középiskolai tanár	2016
542.	Harangi Jánosné Széchy Mária K.	1930–2006	általános iskolai tanár, igazgatóh.	2007
543.	Harangi Péter	1922–1985	általános iskolai tanár, igazgató	2003
544.	Harangozó László dr.	1927–1999	tanító, iskolaigazgató, főiskolai docens	2015
545.	Haraszi József	1941–2013	általános iskolai tanár, szakvezető, i. gh.	2014
546.	Harsányi István dr.	1908–2002	középiskolai tanár, pszichológus	2015
547.	Hársfalvi Péter dr.	1928–1985	tanszékvezető főisk. tanár	2008
548.	Háry Károly	1927–2015	kántortanító, általános iskolai tanár, igazgató	2016
549.	Haszmann Pal	1902–1977	tanító, népművész	2009
550.	Havas László dr.	1939–2014	klasszikus filológus, egyetemi tanár	2015
551.	Héczei József	1940–2000	középiskolai tanár, igazgató, koll. i. gh.	2014
552.	Hegedűs András	1923–1975	középiskolai és főiskolai tanár, főigazgató	2014
553.	Hegedűs Dezső	1922–2000	általános és középiskolai tanár, igazgató	2008
554.	Hegedűs János	1933–1996	tanár, igazgató	2004
555.	Hegedűs Jánosné Nagy Irma	1939–2015	óvónő	2016
556.	Hegedűs Zoltán	1955–2011	tanár	2013
557.	Herczeg Sándor Miklós	1925–2007	tanító, általános iskolai tanár	2008
558.	Hernádi Jánosné Dittrich Éva	1938–1993	oboa–szolfézs szakos tanár	2008
559.	Hettesheimer Ernő	1888–1953	középiskolai tanár	2004
560.	Hiripi Ferenc	1922–1994	általános iskolai tanár, igazgató	2005
561.	Hoffer András dr.	1884–1946	tanár, egyetemi magántanár, igazgató	2012
562.	Holczinger Erzsébet	1927–2008	tanító, iskolanővér	2009
563.	Holdosi József	1951–2005	tanár, író–költő, 'cigánymózes'	2012
564.	Hollósi Gábor dr.	1935–2012	biológus, egyetemi docens	2012
565.	Homolay Gyula	1907–1983	polgári iskolai tanár	2004
566.	Homolay Gyuláné Bartha Sarolta	1917–1993	óvónő, szakfelügyelő	2004
567.	Honfi Ferenc dr.	1922–2006	tanító, tanár, főiskolai docens	2010
568.	Horicsányi László	1934–2005	agrármérnök, igazgató	2007
569.	Horkay László dr.	1905–1976	gimnáziumi tanár, igazgató, lelkes	2004
570.	Hornyik Andrásné Noszály Ilona	1931–2012	tanító	2013
571.	Hortobágyi István	1929–2003	tanító, általános iskolai tanár, igazgatóh.	2015

572.	Horváth Albert	1909–2005	középiskolai tanár, igazgathelyettes	2005
573.	Horváth Endre	1903–1976	tanár	2005
574.	Horváth Ilona	1906–1969	tanító, gazdasági iskolai igazgató	2008
575.	Horváth Imre	1928–2012	tanár, főiskolai docens	2013
576.	Horváth István	1921–1998	tanító, általános iskolai tanár	2009
577.	Horváth Károly	1895–1977	középiskolai tanár	2003
578.	Horváth Sándor	1916–2014	középiskolai tanár, igazgató	2014
579.	Horvay (Kronstein) Béla	1885–1969	középiskolai vezetőtanár	2006
580.	Hubert Istvánné Nitschinger Márta	1918–2001	polgári iskolai tanár	2016
581.	Hudák Erzsébet	1953–2000	középiskolai tanár, igazgató	2012
582.	Hunor Józsefné Hódos Erzsébet	1914–2001	óvónő, vezető óvónő	2009
583.	Hunyadi Györgyné Palánki Ilona	1938–2001	tanító	2002
584.	Huszár István	1925–2004	tanító, festőművész	2007
585.	Huszka István	1911–1996	tanító	2002
586.	Hüttl Tivadar dr.	1884–1955	egyetemi tanár, sebészprofesszor	2011
587.	Imre Lajos dr.	1900–1974	tanszékvezető egyetemi tanár	2003
588.	Inátsy Ferenc	1911–1978	középiskolai, főiskolai tanár	2011
589.	Irinyi Károly dr.	1931–1988	történész, egyetemi tanár	2013
590.	Istók Kálmán	1931–1988	középiskolai tanár	2006
591.	Iván Ágnes	1954–2010	tanár, gyakorlóiskolai szakvezető	2011
592.	Iván Lajos	1931–2006	tanár, kollégiumi igazgató	2011
593.	Ivancsó Ágoston	1862–1931	kántortanító	2012
594.	Ivancsó Dénes	1923–2009	népművelő, tanár	2009
595.	Ivancsó Elek	1885–1962	pap, gimnáziumi és főiskolai tanár	2013
596.	Ivancsó György	1926–2005	kántortanító, általános iskolai tanár	2008
597.	Ivancsó Jenő Ödön	1888–1967	kántortanító, népművelő, igazgató	2012
598.	Ivancsó Tibor	1927–2006	görögkatolikus pap, hitoktató	2016
599.	Ivancsó Tiborné Hódi Mária M.	1927–2004	tanító	2009
600.	Iványi Gergely	1912–1991	középiskolai tanár, intézeti tanár	2013
601.	Iványi Gergelyné Sáska Erzsébet	1921–2007	óvónő	2013
602.	Jaczkó Pál	1930–214	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2016
603.	Jakó Edith	1898–1977	polgári iskolai tanár	2008
604.	Jakucs István	1882–1964	középiskolai tanár, kollégiumigazgató	2003
605.	Jakucs László dr.	1926–2001	geológus, egyetemi tanár	2013
606.	Janda Iván	1923–2007	tanár, igazgató, karnagy	2010
607.	Jankó Csaba Tamás	1970–2007	általános iskolai tanár	2015
608.	Jankó Istvánné Kóczi Erzsébet	1917–1998	tanító	2006
609.	Jankó Szép Sándor	1944–2002	középiskolai tanár, igazgató	2014
610.	Jankovich László dr.	1887–1967	egyetemi tanár	2010
611.	Jánószky Mihály dr.	1920–2001	főiskolai tanár, főigazgatóhelyettes	2002
612.	Jánovszky Etelka	1928–2013	tanító, általános iskolai tanár, szakoktató	2014
613.	Jászberényi István dr.	1948–2001	egyetemi docens	2004
614.	Jászovics Miklós	1928–1995	tanító, tanár	2012
615.	Jausz Béla dr.	1895–1974	egyetemi tanár	2004
616.	Jeles István	1933–2015	tanító, általános iskolai tanár, szakfelügyelő, ig.	2016
617.	Jenes Sándor	1900–1982	kántortanító, iskolaigazgató	2012
618.	Jeney Endre dr.	1891–1970	orvos, egyetemi tanár	2011
619.	Jobbágy Bertalan	1910–1998	kántortanító, tanár, igazgató	2010

620.	Jobbágy Bertalan	1943-2013	általános iskolai tanár	2016
621.	Jobbágy Bertalanné Tarr Katalin	1913-2001	tanító, általános iskolai tanár	2011
622.	Jóború Magda dr.	1918-1982	tanár, egyetemi docens, művelődéspolitikus	2016
623.	Jodál Károly	1912-1997	vezetőtanár, tanárképző intézet igazgatóh.	2010
624.	Jónás Lajos	1914-1987	tanító	2006
625.	Joó Gábor Kázmér	1939-1964	tanító, kollégiumi vezető	2012
626.	Jósvai László dr.	1921-1995	tanár, gimnáziumi igazgató	2008
627.	Jósvay Gábor	1876-1948	kántortanító, igazgató	2006
628.	Józsa László dr	1938-1986	egyetemi docens	2006
629.	Juhász Attila	1927-2001	mérnök, mérnök-tanár, presbíter	2012
630.	Juhász Gergelyné Barta Magdolna	1937-1998	tanító	2010
631.	Juhász Géza dr.	1894-1968	tanszékvezető egyetemi tanár	2003
632.	Juhász Ilona	1902-1997	tanító, gazdasági szaktanító	2004
633.	Juhász Imre dr.	1932-2013	tanító, középiskolai tanár	2014
634.	Juhász Károly	1909-1979	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2008
635.	Juhász László	1903-1991	általános iskolai tanár	2006
636.	Juhász Tibor	1926-2008	tanító, általános iskolai tanár	2010
637.	Juhász Tiborné Papp Katalin	1929-1986	általános iskolai tanár	2004
638.	Juhász Zoltán	1928-1999	igazgató-tanító, általános iskolai tanár	2004
639.	Julow Viktor dr.	1919-1982	egyetemi tanár	2003
640.	Jung György	1942-2010	tanító, általános iskolai tanár	2012
641.	Jurcsák Lászlóné dr. Bartha Éva	1926-2013	tanár, tanszékvezető, főigazgatóhelyettes	2014
642.	Justyák János dr.	1929-2012	egyetemi tanár	2013
643.	Kabály Ferenc	1935-2007	tanító, gyógypedagógus	2007
644.	Kabán Ferenc	1926-1988	biológus, tanár	2008
645.	Kacsó Ferenc	1941-2012	középiskolai tanár, tankönyvíró	2013
646.	Kacsur István dr.	1928-2010	tanár, egyetemi docens	2011
647.	Kádár László dr.	1908-1989	földrajztudós	2008
648.	Kádár Tihamér	1915-1965	középiskolai tanár	2014
649.	Kádár Zoltán dr.	1915-2003	egyetemi tanár	2009
650.	Kádár Zsombor	1923-2008	erdőmérnök, tanár	2009
651.	Kádas Sándor	1932-1994	középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató	2016
652.	Kakucs Ferenc	1932-2007	tanító, általános iskolai tanár	2011
653.	Kakucs Géza	1920-2012	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2013
654.	Kakucs Gézáné Fényi Piroska	1920-1983	tanító	2005
655.	Kalas Ferenc	1914-1984	általános iskolai tanár	2006
656.	Kállai Imréné Nikodémusz Margit	1912-1994	tanító	2006
657.	Kállai János	1938-1994	tanító, iskolaigazgató	2012
658.	Kálmán Attila dr.	1938-2015	tanító, tanár, igazgató, köznevelési államtitkár	2016
659.	Kálmán Béla dr.	1913-1997	egyetemi tanár, akadémikus	2003
660.	Kálmán Istvánné Germán Piroska	1954-2003	óvodapedagógus, óvodavezető	2014
661.	Kálmánchey Endre dr.	1914-1993	középiskolai tanár	2002
662.	Kálmánchey Gábor	1887-1978	igazgató-tanító, kántor	2007
663.	Kálmánchey Tibor	1914-1988	középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató	2003
664.	Kálmánfi Béla Zsolt dr.	1924-1988	tanító, tanár, főiskolai tanár	2014
665.	Kalmár József	1871-1948	tanító	2004
666.	Kalmár Lajosné dr., Julow Katalin	1915-1996	főiskolai docens	2004
667.	Kalmár Zoltán	1925-1984	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2002

668.	Kalmár Zoltánné Virág Ilona Katalin	1926–2012	tanító	2012
669.	Kanyuk János	1930–1989	tanító, általános iskolai igazgató	2015
670.	Kaplonyi Miklósné Oláh Katalin E.	1930–2011	tanító	2011
671.	Kapornai András	1932–1996	általános iskolai tanár, igazgató	2002
672.	Kapornaki Pálné Kassai Margit	1920–1996	óvónő	2009
673.	Kapusi Imre	1934–1984	tanító, tanár, tv-szerkesztő	2005
674.	Karácsony Sándor dr.	1891–1952	filozófus, egyetemi tanár	2003
675.	Karádi János	1926–2011	tanító, tanár	2012
676.	Karai Sándor	1859–1936	középiskolai tanár, igazgató	2006
677.	Karalyos Gyula dr.	1905–1994	tanító, jogász, középiskolai tanár	2012
678.	Karasszon Dezsőné dr., Nagy Márta	1955–2008	ének–zenetanár	2010
679.	Kardos Albert dr.	1861–1945	középiskolai tanár, igazgató	2007
680.	Kardos Lászlóné Ivancsó Ágnes	1930–1978	tanító	2011
681.	Kárpáti György	1894–1962	tanító	2007
682.	Kárpáti Jenő	1928–2011	tanító, tanár	2012
683.	Kárteszi Ferenc dr.	1907–1989	tanszékvezető egyetemi tanár	2008
684.	Kassai Ernőné	1911–2000	középiskolai tanár	2009
685.	Kátai János	1918–1992	tanító, tanár	2005
686.	Kathó István	1937–2007	tanító, általános iskolai tanár	2009
687.	Katona Dóra	1899–1993	óvodavezető	2003
688.	Katona Ferenc	1916–2005	tanító	2011
689.	Katona Sándor	1944–2006	általános iskolai tanár	2009
690.	Kecsedí Gáborné Márton Mária	1933–2004	óvónő	2009
691.	Kecskés Gyula	1901–1987	tanító, igazgatóhelyettes	2002
692.	Kecskés István	1930–2013	általános iskolai tanár, iskolaigazgató, költő	2016
693.	Kecskés József	1893–1946	tanító	2003
694.	Kecskés László	1919–1998	tanár, iskolaigazgató	2002
695.	Kecskés Péter	1911–1995	tanító, szaktanító, tanár	2007
696.	Kelemen Géza	1899–1978	tanító, gyógypedagógus	2002
697.	Kelemen Lajos	1940–2007	középiskolai tanár, szakfelügyelő	2011
698.	Kelemen László dr.	1919–1984	egyetemi tanár	2002
699.	Kelen Tibor dr.	1930–1993	tanszékvezető egyetemi tanár	2004
700.	Kellermann Mártonné Monostori R.	1921–2000	óvodavezető	2002
701.	Kenézy Gyula dr.	1860–1931	orvos, egyetemi tanár	2011
702.	Kerekes Klára	1923–2012	tanító, általános iskolai tanár	2013
703.	Kerekes Péter dr.	1940–1984	egyetemi docens	2003
704.	Kerékgyártó Béla	1912–2004	tanító, tanár, igazgató	2011
705.	Keresztessy Ilona	1914–1999	általános iskolai tanár	2010
706.	Kerezi Istvánné Szarvas Amália	1947–2010	óvónő	2012
707.	Kertész Andor dr.	1929–1974	egyetemi tanár	2002
708.	Kertész Gyula dr.	1935–2002	főiskolai docens	2003
709.	Kertész László	1935–1971	középiskolai tanár	2002
710.	Kertész Pál	1926–2006	tanító, tanár, igazgató	2006
711.	Keszi Kovács László dr.	1908–2012	néprajzkutató, egyetemi tanár	2013
712.	Kettesy Aladár dr.	1893–1983	szemészprofesszor	2006
713.	Kilyén Zoltán	1911–1994	tanító, igazgató	2009
714.	Kincses Gyuláné	1928–2012	gyógypedagógiai tanár, logopédus, igh.	2013
715.	Király István	1930–2010	tanító, tanár, igazgató	2010

716.	Király Jenő	1885–1958	tanár, festőművész	2002
717.	Király Róbert	1913–2005	középiskolai tanár	2006
718.	Király Róbertné Podelenszki Gizella	1923–2005	középiskolai tanár	2008
719.	Király Uzor	1912–1959	középiskolai tanár	2009
720.	Kiss Albertné dr., Kaszab Magda	1935–2005	minisztériumi főmunkatárs	2006
721.	Kiss Andor dr.	1930–2011	lelkész, hitoktató, iskolaalapító	2013
722.	Kiss Antal	1921–2008	tanító, tanár, igazgatóhelyettes	2011
723.	Kiss Aranka	1896–1984	tanítóképző-intézet tanár	2004
724.	Kiss Árpád dr.	1907–1979	tanszékvezető főiskolai tanár	2005
725.	Kiss Ferenc	1862–1948	lelképásztor, professzor	2007
726.	Kiss Gyula	1953–2014	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2015
727.	Kiss Gyula Tibor	1968–2011	általános iskolai tanár	2013
728.	Kiss Ilona dr.	1939–2010	középiskolai tanár, főiskolai docens	2011
729.	Kiss Imre Barna	1929–2006	középiskolai tanár, könyvtáros	2007
730.	Kiss Istvánné Chmely Erzsébet	1910–1997	tanító	2012
731.	Kiss János	1932–2006	kollégiumi igazgató	2006
732.	Kiss Jánosné	1896–1977	tanár	2012
733.	Kiss József (Gy. Kiss)	1926–2013	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2015
734.	Kiss Józsefné (Gy. Kissné) Kemecey Róza	1939–2008	tanító, általános iskolai tanár, szakfelügy.	2015
735.	Kiss Lajos	1925–2002	kántortanító	2003
736.	Kiss Lajos	1920–2006	középiskolai tanár, igazgató	2008
737.	Kiss Lajos dr.	1910–2002	főiskolai tanár	2004
738.	Kiss Lajos Zoltán	1898–1978	tanító	2004
739.	Kiss László	1932–2002	gimnáziumi igazgató	2003
740.	Kiss László	1928–1998	tanító	2005
741.	Kiss László dr.	1910–1992	pap, gimnáziumi igazgató	2004
742.	Kiss Lázár	1935–1997	középiskolai tanár	2008
743.	Kiss Miklósné Sajtos Margit	1928–2011	tanító, gyógypedagógus	2012
744.	Kiss Sándor dr. (É. Kiss Sándor)	1914–1984	középiskolai tanár, főiskolai igazgató	2004
745.	Kiss Tamás dr.	1912–2003	ref. lelkész, tanár, költő, író	2008
746.	Kiss Tihamér dr.	1905–2005	egyetemi magántanár	2006
747.	Kiss Zoltán	1928–2001	általános iskolai tanár, igazgató	2005
748.	Kiss Zoltán	1942–2007	tanító, tanár, igazgató	2012
749.	Kiszelka Ferencné Koma Júlia	1926–2006	tanító, igazgató	2016
750.	Kituljak Andrásné Urbancsopk Etelka	1936–2012	óvónő	2014
751.	Klincse Julianna	1926–2010	tanító, igazgatóhelyettes	2011
752.	Klucsik Dániel	1903–1974	általános iskolai tanár	2002
753.	Koczóh Sándor	1893–1970	tanító, igazgató	2002
754.	Kocsány Antalné Csizsár Pirooska	1906–2004	középiskolai tanár	2011
755.	Kocsár István	1925–2000	tanító	2003
756.	Kocsár Istvánné Vincze Márta	1934–1987	általános iskolai tanár	2003
757.	Kocsis Mihály	1931–2008	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2009
758.	Kollányi Boldizsárné Bihari Margit	1877–1962	tanító	2007
759.	Kollár József	1927–2007	középiskolai tanár	2009
760.	Koloszár Alfonz János	1926–2004	tanító, tanár, szakfelügyelő	2016
761.	Koloszár Gézáne Martyin Erzsébet	1932–2006	tanító, igazgatóhelyettes	2008
762.	Koloszár István	1939–1986	tanító	2013
763.	Kolozsvári Pálné Újvárosi Erzsébet	1940–1996	óvónő	2008

764.	Komádi Erzsébet	1931–2012	középiskolai tanár	2015
765.	Komáromi Gáborné Melegh Eleonóra	1914–1984	tanító	2004
766.	Komjáthy István	1917–1963	középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató	2005
767.	Komor András	1939–2010	tanító, általános iskolai tanár	2012
768.	Komoróczy Györgyné dr., Bisitzky M.	1909–1988	középiskolai tanár, szakfelügyelő	2013
769.	Koncz Aurélné Karácsy Otilia	1871–1956	középiskolai tanár, intézeti igazgató	2005
770.	Konczili Sándor	1925–2014	tanító, igazgató	2014
771.	Konrád Teréz	1869–1928	tanító, tanár, igazgató	2014
772.	Kónya István dr.	1923–2004	tanár, egyetemi tanár, rektor	2013
773.	Kónya Istvánné Kegyes Klára	1945–1994	középiskolai tanár	2009
774.	Kónya József dr.	1904–1985	gimnáziumi tanár	2004
775.	Kónya Józsefné dr., Timon Klára M.	1938–2007	tanár, egyetemi adjunktus	2007
776.	Koós Ferenc	1911–1995	tanító, iskolaigazgató	2013
777.	Koós Sándor	1931–1994	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2014
778.	Kopányi Mária dr.	1898–1978	középiskolai tanár, igazgató	2002
779.	Kopasz Károly	1926–1973	tanár, festőművész	2006
780.	Kordás Ferenc	1911–1993	tanár	2006
781.	Korkos Jenő Zoltán	1926–2009	festőművész, rajztanár	2011
782.	Kornya Sándor	1901–1975	középiskolai tanár, igazgató	2002
783.	Korózs István	1894–1939	kántortanító, igazgató-tanító	2015
784.	Korsós József	1916–1987	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2007
785.	Korsós Józsefné Porzsolt Margit	1914–2007	tanító	2015
786.	Kósa Lajos	1932–2013	középiskolai tanár	2014
787.	Kósa László	1944–2014	középiskolai tanár, építész üzemmérnök	2015
788.	Kosztolányi László	1918–2000	igazgató-tanító	2003
789.	Kosztolányi Lászlóné Havas Vilma	1917–1996	tanító, általános iskolai tanár	2003
790.	Kotormán Mihály	1947–2015	középiskolai tanár, vezetőtanár, igazgatóhelyettes	2016
791.	Kovács András dr.	1960–2011	egyetemi adjunktus	2012
792.	Kovács Antal	1929–2006	általános iskolai tanár	2008
793.	Kovács Béla	1913–1982	középiskolai testnevelő tanár	2013
794.	Kovács Csongor	1939–1990	gyógypedagógus, igazgató, főisk. docens	2010
795.	Kovács Erzsébet	1907–1989	polgári iskolai tanár	2004
796.	Kovács Gábor	1931–2012	középiskolai tanár, igazgató	2013
797.	Kovács György dr.	1928–2007	főigazgató, főiskolai tanár	2013
798.	Kovács Gyula	1931–2002	általános iskolai tanár	2005
799.	Kovács Gyuláné Barabás Margit	1928–2006	általános iskolai tanár	2007
800.	Kovács Ilona	1923–1997	középiskolai tanár	2005
801.	Kovács István	1923–1995	gyógypedagógiai tanár, igazgató	2002
802.	Kovács István	1914–1970	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2005
803.	Kovács Istvánné Esenczki Mária	1953–2004	tanár, iskolaigazgató	2005
804.	Kovács Istvánné Kürthy Klára	1913–1995	tanító	2004
805.	Kovács József	1950–2013	néptáncpedagógus	2013
806.	Kovács József dr.	1912–1983	középiskolai tanár, főiskolai főigazgató	2007
807.	Kovács Józsefné Simon Katalin	1932–1994	tanító, gyakorlóiskolai csoportvezető	2014
808.	Kovács Kálmán Attila	1943–2011	zenetanár, igazgató, karnagy	2012
809.	Kovács László dr.	1942–2014	tanító, ált. iskolai tanár, főiskolai docens	2015
810.	Kovács László György dr.	1936–2013	középiskolai és egyetemi tanár	2014
811.	Kovács Magdolna dr.	1914–1990	matematika–fizika szakos tanár	2010

812.	Kovács Margit	1899–1976	tanár, középiskolai igazgató	2005
813.	Kovács Máté dr.	1906–1972	könyvtáros, egyetemi tanár	2004
814.	Kovács Mátyás	1902–1990	tanár, iskolaigazgató	2006
815.	Kovács Péter (K. Kovács) dr.	1912–1981	tanár, néprajzkutató	2012
816.	Kovács Sándor	1942–2005	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2008
817.	Kovács Sándor Béla dr.	1948–2011	általános iskolai tanár, igazgató	2014
818.	Kovács Tibor	1924–2006	gyógypedagógus	2007
819.	Kovács Tibor László	1927–2013	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2014
820.	Kovács Tiborné Fábián Margit	1913–1981	tanító, általános iskolai tanár	2013
821.	Kovács Vendel dr.	1913–1970	középiskolai és főiskolai tanár	2010
822.	Kovács Zoltán	1930–2010	középiskolai tanár	2012
823.	Kovalcsik András	1931–2007	tanár, igazgatóhelyettes	2011
824.	Kozák Ferenc	1926–1980	tanító, tanár, igazgató	2008
825.	Kozák Lajos	1919–1997	zenetanár, karmester, zeneszerző	2015
826.	Kozaróczy Gyuláné dr., Tótfalusi M.	1936–2010	tanító, tanár, igazgató	2013
827.	Kozma Sándor	1840–1922	tanító, gimnáziumi igazgató	2006
828.	Köblös Samu	1875–1939	középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató	2007
829.	Ködöböcz József	1913–2003	tanítóképző intézeti tanár, főigazgatóh.	2015
830.	Köntzey József	1926–2007	agrármérnök, szaktanár	2010
831.	Kövérs Sándor	1939–2013	általános iskolai tanár, igazgatóh.	2014
832.	Kövérs Porcsalmy Mária	1911–1991	tanító, általános iskolai tanár	2008
833.	Kövesdy László	1894–1972	építész mérnök, tanár, igazgató	2004
834.	Középesy Mária	1916–1994	általános iskolai tanár	2007
835.	Krasznay Ferenc	1923–1979	tanító, főiskolai docens	2009
836.	Krasznay Ferencné Bernáth Mária	1924–2006	tanító	2009
837.	Krecsmáry László Zoltán	1937–1972	tanító, általános iskolai tanár	2005
838.	Krizsán József	1895–1963	zenetanár	2010
839.	Kuki Lajos	1909–1996	tanító, általános iskolai igazgató	2010
840.	Kuknyó János dr.	1935–2014	általános, középiskolai és főiskolai tanár	2015
841.	Kulcsár Gyula	1956–1988	tanár, igazgatóhelyettes	2013
842.	Kun Ákos dr.	1927–2006	orvos, egészségügyi szaktanár	2013
843.	Kun Sándor dr.	1900–1947	gimnáziumi igazgató	2006
844.	Kun Sándorné Delea Zsuzsanna	1943–1992	óvodapedagógus	2002
845.	Kunos András	1912–2006	gimnáziumi tanár	2013
846.	Kunos Andrásné Sikari Kovács Margit	1919–2012	intézeti tanár	2013
847.	Kunráth Sándor	1921–1998	kántortanító, általános iskolai tanár	2014
848.	Kunszabóné Dancs Edit	1950–2006	középiskolai tanár, igazgató	2011
849.	Kupás Pál	1935–1989	tanár, szakfelügyelő	2004
850.	Kurucz János	1914–1994	tanító	2014
851.	Kusmiczki Sándor	1948–2004	általános iskolai tanár, igazgató	2011
852.	Kutas György	1917–2005	általános iskolai tanár	2014
853.	Kutas Györgyné Szénási (Szvák) Ilona	1913–2002	általános iskolai tanár	2014
854.	Kutas Pál	1910–1998	agrármérnök, főiskolai adjunktus	2013
855.	Kuti József	1912–2002	általános iskolai tanár, igazgató	2003
856.	Kuti Józsefné Grünfeld Márta	1922–1995	általános iskolai tanár	2003
857.	Labay Anna	1917–2007	tanító	2011
858.	Labossa Gusztáv	1933–2010	általános iskolai tanár	2011
859.	Laczkó József	1938–2010	tanító	2012

860.	Laczkó Pál	1930–2000	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2015
861.	Lada János	1892–1976	igazgató-tanító	2008
862.	Ladányi Józsa dr.	1898–1985	orvos, sebész, egyetemi tanár	2010
863.	Ládi József	1924–1975	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2009
864.	Lakatos István	1914–1982	középiskolai, főiskolai tanár	2011
865.	Lakatos János dr.	1930–2004	általános iskolai igazgató	2005
866.	Lakatos Menyhért	1926–2007	mérnök-tanár, író, költő	2012
867.	Lakner (Gyarmathi) József	1872–1938	középiskolai tanár	2004
868.	Lakos Lászlóné Sáfrány Magdolna	1933–1997	tanító, szakfelügyelő	2002
869.	Lakos Sándorné Máthé Izabella	1906–2000	tanító	2010
870.	Lányi Pálné Tömöri Krisztina	1907–1996	óvónő	2007
871.	László Géza	1897–1978	tanár, gimnáziumi igazgató	2004
872.	Laukonidesz József	1909–1978	tanár, szakfelügyelő	2007
873.	Lavotta Kamilla	1940–2003	zenetanár, igazgató	2011
874.	Lazányi Lajos	1931–2003	középiskolai tanár, igazgató	2013
875.	Lázár Gyula	1915–1971	tanító	2007
876.	Lénárd Ferenc dr.	1911–1988	pszichológus, egyetemi tanár	2011
877.	Lengváry József	1916–2001	tanító, tanár	2007
878.	Lengváry Józsefné Kokas Berta	1923–2000	tanító, tanár	2007
879.	Lengyel Endre	1880–1959	középiskolai tanár	2004
880.	Lengyel Imre dr.	1910–1978	tanár, egyetemi oktató	2003
881.	Lengyel István	1939–2010	általános iskolai tanár	2011
882.	Lengyel Józsefné Regőczy Róza	1956–2006	általános iskolai tanár	2016
883.	Lengyel Mihály	1876–1945	kántortanító	2003
884.	Lengyel Mihály	1932–2012	tanár, iskolaigazgató	2012
885.	Lengyel Mihályné Szanyi Anna	1933–2002	általános iskolai tanár	2003
886.	Leskovics József	1941–2008	középiskolai tanár	2010
887.	Lévai Tamás	1940–1986	tanító, általános iskolai tanár	2014
888.	Lévay Botond	1943–2008	tanár, író, költő	2009
889.	Ling Jolán dr.	1948–2010	vegyszer, középiskolai tanár	2011
890.	Lipcsei János	1938–1991	tanító	2003
891.	Lipták András dr.	1935–2012	egyetemi tanár, akadémikus	2013
892.	Liszky László	1919–1994	tanító, általános iskolai igazgató	2011
893.	Lobotka János Pál	1935–2010	zenetanár, fúvószenekar-vezető	2011
894.	Lóky Béla dr.	1871–1946	róm. kat. pap, középiskolai tanár, igazgató	2004
895.	Loránd Ferenc dr.	1930–2015	pedagógus, pedagógiai kutató	2016
896.	Losoncz Mihályné dr., Tengerdi A.	1926–1987	főiskolai tanár	2009
897.	Lovas Antal	1913–2000	tanító, általános iskolai tanár, igazgatóh.	2005
898.	Lovas László	1908–2005	általános iskolai tanár	2007
899.	Lovas Mártonné Tóth Amália	1910–1989	középiskolai tanár	2009
900.	Lovas Rezső dr.	1916–1967	középiskolai tanár	2008
901.	Lovas Rezsőné dr., Varga Erzsébet	1914–1990	középiskolai tanár	2008
902.	Lovász Gáborné Sarkadi Veronika	1937–2002	tanító	2012
903.	Lovász Gyula	1940–2002	tanár, igazgató	2004
904.	Lovász Sándor	1925–1997	középiskolai tanár	2007
905.	Lővei Károly	1938–2006	középiskolai tanár	2006
906.	Ludman Györgyné Borsos Mária	1914–1998	tanító	2016
907.	Ludmann Lília	1913–1992	tanító, igazgatóhelyettes	2012

908.	Ludnai István	1933–1997	általános iskolai tanár	2005
909.	Lugosi Istvánné Hajdú Irén	1932–2013	általános iskolai tanár	2014
910.	Lukács Gáspár dr.	1908–1986	tanár, igazgatóhelyettes	2013
911.	Lukács László	1934–1989	középiskolai tanár, igazgató	2002
912.	Lupsa Józsefné Gál Mária	1950–2013	tanító	2014
913.	Lutter Béla dr.	1908–1967	tanszékvezető egyetemi docens, igazgató	2002
914.	Lyachovics József	1917–1999	általános iskolai tanár	2007
915.	Lyachovics Józsefné Márton Erzsébet	1921–2004	általános iskolai tanár, igazgató	2007
916.	Maáczt János	1928–1982	főiskolai tanár	2010
917.	Maczák András	1925–2015	középiskolai közgazdász-tanár, szakfelügyelő	2016
918.	Mácsik Ernőné Bazsa Klára	1942–1986	tanító, gyógypedagógiai tanár	2003
919.	Madarász Gyula	1935–2012	tanár, festőművész, főiskolai tanár	2012
920.	Mados Mihály	1924–2001	tanító, középiskolai tanár	2008
921.	Maghy Zoltánné Kerekes Katalin	1910–2001	tanító	2008
922.	Magi István	1944–2013	középiskolai tanár	2014
923.	Magi János	1837–1902	lelkész, középiskolai tanár	2010
924.	Magyar Zoltán dr.	1906–1992	középiskolai tanár	2002
925.	Magyari András dr.	1918–2005	egyetemi tanár	2007
926.	Magyari Árpád	1910–1962	tanító	2004
927.	Magyari Árpádné Rápolti Ilona	1917–2006	tanító	2008
928.	Major Béláné Bujdosó Erzsébet	1943–1999	tanár, igazgatóhelyettes	2012
929.	Majoros István	1913–1998	középiskolai tanár	2010
930.	Majoros Zoltánné Antal P. Ilona	1926–1977	középiskolai tanár	2008
931.	Majzik Lajosné dr.–né, Márton Ilona	1921–2008	tanító	2012
932.	Makai Mihály	1947–2008	általános iskolai tanár, művelődésház-ig.	2009
933.	Makay László	1914–1998	tanár, múzeumigazgató	2011
934.	Makkai Sándor dr.	1890–1951	egyetemi tanár, teológiai professzor	2003
935.	Makláry Lajos	1890–1974	kántor, társbornagy	2003
936.	Makláry Pap Ernő	1908–1973	tanító	2013
937.	Makláry Pap Mór	1846–1917	tanító, igazgató, teológus	2002
938.	Makó Judit	1941–1999	gyógypedagógus, internátusvezető	2009
939.	Makranczy Béla dr.	1912–2004	egyetemi adj., tanszékvezető főisk. tanár	2005
940.	Makszin Mihály dr.	1909–1997	középiskolai tanár, főiskolai adjunktus	2002
941.	Mándoki Ernő	1919–1970	piarista pap, tanár, karnagy	2004
942.	Marczinkó Istvánné Kovács Katalin	1943–2009	általános iskolai tanár, könyvtáros	2014
943.	Margócsy József dr.	1919–2013	középiskolai és főiskolai tanár, főigazgató	2014
944.	Margócsy Józsefné dr., Oberländer Erzsébet	1919–1995	középiskolai tanár	2014
945.	Márk Jenő	1905–1975	igazgató-tanító	2002
946.	Márk Jenőné Beke Vilma	1906–1983	tanító	2002
947.	Marssó József dr.	1901–1990	középiskolai tanár, gazdasági szaktanár	2015
948.	Márton Antal	1898–1994	tanító	2002
949.	Márton József	1930–2010	tanító, tanár, igazgató	2011
950.	Márton Károly	1952–2009	tanár, kollégiumi igazgató	2010
951.	Márton Lászlóné dr., Soós Klára	1926–2009	gyémántdiplomás tanító	2010
952.	Máté József	1931–1986	tanár, igazgató	2006
953.	Máthé Ernőné dr., Pütkösti P.	1915–1985	polgári iskolai tanár	2009
954.	Máthé Imre dr.	1911–1993	középiskolai, egyetemi tanár	2011
955.	Mátis Béla	1891–1987	tanító	2014

956.	Matolcsi Miklós	1935–1993	általános iskolai tanár, igazgató	2009
957.	Mátyás Ernő dr.	1935–2012	tanár, egyetemi docens	2012
958.	Mátyás Ferenc	1927–2011	általános iskolai tanár	2012
959.	Mayer István	1909–1996	tanító	2008
960.	Medgyessy Istvánné Simon Margit	1914–2003	középiskolai tanár	2007
961.	Megyeri György	1912–1999	intézeti tanár	2013
962.	Méhes József dr.	1920–2009	orvos, főiskolai tanár, gyógypedagógus	2013
963.	Méhes Zoltánné dr., Fekete Margit	1925–2010	tanító, általános iskolai tanár	2013
964.	Mélykúti János	1930–2000	tanár, gyakorlóiskolai szakvezető	2009
965.	Mester István dr.	1907–1984	tanár, szakfelügyelő	2002
966.	Mester Károly	1916–1986	kántortanító, általános iskolai tanár, igazgató	2015
967.	Mester Károlyné Kazai Erzsébet	1926–2006	tanító	2015
968.	Mester Mária	1909–1995	tanító, általános iskolai igazgató	2007
969.	Mészáros Ede dr. vitéz	1889–1964	tanszékvezető egyetemi tanár	2004
970.	Mészáros Józsefné Monoki Magdolna	1927–1983	tanító	2007
971.	Mezőfi Zoltánné Fekete Julianna	1938–2010	óvónő, óvodai felügyelő	2012
972.	Mihály János	1914–1993	középiskolai tanár, igazgató	2002
973.	Mihály Jánosné Tóth Ilona	1923–1980	tanár	2013
974.	Miklovich György	1932–1999	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2015
975.	Miklovich Györgyné Uszkay Matild Paula	1929–2011	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2015
976.	Mikó Gyula	1927–2007	gyógypedagógus	2009
977.	Mikó Gyuláné Latorcai Klára	1927–2008	gyógypedagógus	2009
978.	Mikó Sándor dr.	1921–1998	középiskolai tanár, egyetemi docens	2013
979.	Mirkó János dr.	1911–1992	tanár, szakfelügyelő, igazgató	2003
980.	Misley Győző	1931–1998	tanár, szakfelügyelő	2008
981.	Mitrovics Gyula dr.	1871–1965	egyetemi professzor	2005
982.	Mjazovszky Albert	1913–1991	középiskolai tanár	2013
983.	Mlinkó István	1872–1924	gyógypedagógus	2012
984.	Módis László dr.	1903–1972	professzor	2003
985.	Módy György dr.	1926–2013	tanár, történész, muzeológus	2015
986.	Mohácsi Amália	1930–2004	középiskolai tanár	2005
987.	Mohácsi János	1935–1978	általános iskolai tanár	2007
988.	Mohácsi Jánosné Alföldi Elza	1941–2008	gyakorlóiskolai szakvezető tanító	2009
989.	Mojzes János dr.	1935–1988	tanár, egyetemi docens	2003
990.	Molnár András	1893–1971	középiskolai tanár, igazgató	2003
991.	Molnár Antal dr.	1924–1998	középiskolai tanár, főiskolai adjunktus	2007
992.	Molnár Dániel	1928–1984	középiskolai tanár	2011
993.	Molnár Elek	1908–1945	középiskolai igazgatóhelyettes	2006
994.	Molnár Elekné Kovács Anna	1923–1989	középiskolai tanár	2006
995.	Molnár Elemér	1929–2007	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2008
996.	Molnár Ferenc	1941–2008	tanító, általános iskolai tanár	2008
997.	Molnár Ferenc	1887–1962	kántortanító	2006
998.	Molnár Ferencné Csomor Erzsébet	1938–2004	tanító	2005
999.	Molnár György	1944–2006	tanár, szakképző iskola tagozatvezetője	2016
1000.	Molnár Gyula	1940–1993	általános iskolai tanár	2006
1001.	Molnár István	1923–1964	tanár	2004
1002.	Molnár István dr.	1875–1943	középiskolai tanár	2002
1003.	Molnár János	1889–1957	református kántortanító	2003

1004.	Molnár János	1930–2002	középiskolai tanár, igazgató	2012
1005.	Molnár Lajos	1933–1993	tanító, általános iskolai igazgató	2005
1006.	Molnár Lajos dr.	1922–1997	szemész, egyetemi oktató	2007
1007.	Molnár László dr.	1903–1987	jogász, tanító, általános iskolai tanár	2004
1008.	Molnár Miklósné Csont Irma	1911–2009	tanító	2010
1009.	Molnár Pál	1937–2007	tanító, általános iskolai tanár	2014
1010.	Molnár Pál dr.	1907–1968	tanár, könyvtáros	2003
1011.	Molnár Sándor dr.	1919–2004	főiskolai tanár	2005
1012.	Molnár Zoltán	1922–2014	középiskolai tanár	2016
1013.	Molnos Angéla dr.	1923–2008	nyelvész, egyetemi oktató	2010
1014.	Móricz Katalin	1942–1998	középiskolai tanár, könyvtáros	2015
1015.	Morvay Ferenc	1886–1980	középiskolai tanár, fotográfus	2005
1016.	Mosonyi István	1914–2001	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2004
1017.	Mucsá János	1930–1992	középiskolai vezetőtanár	2002
1018.	Muraközi Istvánné Gerzsenyi Katalin	1939–1992	középiskolai tanár	2002
1019.	Muskovszky János	1906–1977	tanító, általános iskolai tanár	2010
1020.	Nábrádi István	1930–2011	tanító, tanár, főiskolai igazgatóhelyettes	2012
1021.	Nábrádi Mihály dr.	1918–1990	gimnáziumi igazgató	2003
1022.	Nábrádi Mihályné dr., Kovács Éva	1927–2013	tanító, általános és középiskolai tanár	2015
1023.	Nádasdy József	1890–1956	középiskolai tanár	2014
1024.	Nádor Jenő dr.	1889–1975	gimnáziumi tanár, könyvtáros, igazgató	2016
1025.	Nádpör József	1936–2010	tanár, kollégiumi nevelőtanár	2011
1026.	Nagy (Nácsik) László Aurél	1923–2000	zeneiskolai tanár, igazgató	2002
1027.	Nagy András dr.	1904–1992	tanár, kollégiumi és gimnáziumi igazgató	2012
1028.	Nagy Antal	1890–1968	tanító, főiskolai tanár	2007
1029.	Nagy Balázs	1922–2007	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2009
1030.	Nagy Balázsné Kürti Emma	1928–2013	középiskolai tanár	2014
1031.	Nagy Béla	1927–1982	tanító	2009
1032.	Nagy Benjáminné Sándor Ibolya	1957–1999	általános iskolai tanár	2002
1033.	Nagy Csaba	1943–2003	tanár, igazgató	2012
1034.	Nagy Domokos	1894–1966	tanár, polgári iskolai igazgató	2004
1035.	Nagy Domokosné Fráter Margit	1895–1995	polgári iskolai tanár	2004
1036.	Nagy Ferdinánd Nándor	1923–2001	orgonista kántortanító	2004
1037.	Nagy Ferenc	1915–1976	tanító, általános iskolai igazgató	2004
1038.	Nagy Ferencné Balogh Anna	1923–2000	általános iskolai tanár	2009
1039.	Nagy Ferencné Kovács Mária	1919–2007	óvodavezető	2008
1040.	Nagy Gáborné dr. (O. Nagy), Nagy E.	1918–1991	főiskolai intézeti tanár	2004
1041.	Nagy Géza	1911–1986	középiskolai tanár	2003
1042.	Nagy Géza	1890–1986	tanító, ipariskolai igazgató	2011
1043.	Nagy Géza dr.	1942–2006	mérnök, főiskolai tanár, dékán	2012
1044.	Nagy Gizella	1929–2008	tanító	2011
1045.	Nagy György	1928–1981	általános iskolai tanár, iskolaigazgató	2007
1046.	Nagy Gyula	1926–2004	tanító, testnevelő tanár	2011
1047.	Nagy Imre dr.	1919–1981	katonatiszt, tanár, igazgató	2013
1048.	Nagy Istvánné Benkő Erika	1932–1997	óvónő, vezetőóvónő	2010
1049.	Nagy János dr.	1921–1995	középiskolai tanár, c. egyetemi docens	2002
1050.	Nagy József	1921–1990	tanító, tanár, igazgató	2004
1051.	Nagy József	1922–2004	tanár, igazgató, festőművész	2009

1052.	Nagy József (K. Nagy)	1925–2004	tanító, tanár, igazgató	2012
1053.	Nagy József dr.	1929–2013	tanár, főiskolai tanár, kandidátus	2014
1054.	Nagy József dr.	1900–1968	középiskolai vezetőtanár	2002
1055.	Nagy Kálmán	1930–1999	tanító, általános iskolai tanár	2007
1056.	Nagy Károlyné Bai Mária Magdolna	1934–2009	általános iskolai tanár	2011
1057.	Nagy Katalin	1943–2011	óvodapedagógus	2013
1058.	Nagy Lajos	1916–2008	kertész-mérnök, igazgató	2008
1059.	Nagy Lajos	1924–2003	kántortanító	2003
1060.	Nagy Lajosné Bartha Hedvig	1923–1986	óvónő, intézeti igazgató	2009
1061.	Nagy Lajosné Szabó Katalin	1926–2014	ének- és zenetanár	2015
1062.	Nagy László	1922–1991	általános és középiskolai tanár, igazgató	2003
1063.	Nagy László	1931–1989	általános iskolai tanár	2004
1064.	Nagy László dr.	1919–1988	tanító, pszichológus	2002
1065.	Nagy László dr.	1931–1987	egyetemi docens	2003
1066.	Nagy Miklós	1934–2012	középiskolai tanár, igazgató	2013
1067.	Nagy Péter	1913–1967	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2015
1068.	Nagy Sándor	1920–1995	tanító, középiskolai tanár	2002
1069.	Nagy Sándor dr.	1927–1982	tanszékvezető főiskolai tanár	2003
1070.	Nagy Sándor János	1897–1953	művésztanár	2004
1071.	Nagy Sándorné Bánki Mária	1942–2014	tanító, általános iskolai tanár	2016
1072.	Nagy Sándorné László Katalin	1911–2007	református lelkész, tanító, tanár	2012
1073.	Nagy Tibor Ferenc	1922–1999	tanító	2006
1074.	Nagy Tiborné Nagy Margit	1923–1997	tanító	2006
1075.	Nagylucskay Józsefné Lautner Magdolna	1914–1975	tanító, általános és középiskolai tanár	2014
1076.	Nagyné Magyary Ildikó	1954–2002	általános iskolai tanár	2004
1077.	Nánay Béla	1886–1953	gimnáziumi tanár, igazgató, lelkész	2013
1078.	Nánay Béláné dr., Pethő Vilma	1890–1961	tanító, tankönyvíró	2014
1079.	Négyesy László dr.	1961–1933	egyetemi tanár, irodalomtörténész	2015
1080.	Nehéz János	1923–1990	tanító, tanár, igazgató, főiskolai docens	2007
1081.	Némedi Lajos dr.	1912–2006	egyetemi tanár	2010
1082.	Némedi Lajosné dr., Dienes Éva dr.	1914–2004	tanár, irodalomtörténész	2005
1083.	Nemes Antal	1925–1996	tanító, tanár, szakfelügyelő	2003
1084.	Nemes Gyula	1932–1996	tanár, szakfelügyelő, igazgató	2003
1085.	Nemes Gyuláné Megyesi Erzsébet	1932–2012	tanító, általános iskolai tanár	2013
1086.	Nemes Imréné Nagy Mária	1936–2015	általános iskolai tanár	2016
1087.	Nemes László	1923–2004	középiskolai kollégiumi igazgató	2005
1088.	Nemes László	1930–2012	tanító, általános iskolai tanár, osztályvezető	2014
1089.	Nemes Sándor	1900–1999	tanító	2009
1090.	Németh Balázné Jeles Ilona	1961–2008	tanító	2009
1091.	Németh Gyula Béla	1932–2011	középiskolai tanár	2016
1092.	Németh Lajos	1927–1998	tanár, tanyai körzeti igazgató	2012
1093.	Németh Lajos	1904–1972	tanító	2014
1094.	Németh Zoltán dr.	1928–1994	középiskolai tanár, főiskolai docens	2011
1095.	Németi Adorján	1932–2001	tanár, kollégiumi igazgató	2005
1096.	Németi Adorjáné Cseke Erzsébet	1936–1990	középiskolai tanár	2004
1097.	Németi Gábor	1930–2010	általános és középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2010
1098.	Németi Gáborné Stankovics Mária	1930–1981	tanár	2006
1099.	Niederhauser Emil	1923–2010	történész, egyetemi tanár	2011

1100.	Nótin Lajos dr.	1935–1988	főiskolai tanár	2006
1101.	Novák Márton	1866–1914	kántortanító	2015
1102.	Nyáguly Sándor	1901–1971	középiskolai tanár	2008
1103.	Nyakó János	1927–2002	tanár, igazgató	2004
1104.	Nyáry Béla	1882–1961	fizika szakos tanár	2006
1105.	Nyáry Lajos	1914–1986	kántortanító, tanár, karnagy	2005
1106.	Nyéki László	1929–2010	tanító, tanár, főiskolai adjunktus	2014
1107.	Nyesténé Mogyoróssy Erzsébet	1943–2002	általános iskolai tanár	2004
1108.	Nyilas Viktor dr.	1930–1990	tanár, igazgató, főigazgató	2003
1109.	Nyiredi Jenő dr.	1865–1932	egyetemi tanár	2002
1110.	Nyíreő István dr.	1893–1977	könyvtárigazgató, magántanár	2009
1111.	Nyíri Antal dr.	1907–2000	egyetemi tanár, nyelvtörténész	2013
1112.	Nyirkos István dr.	1933–2013	nyelvész, egyetemi tanár	2015
1113.	Nyirkos Tiborné Farkas Ibolya	1935–2014	középiskolai tanár, szaktanácsadó	2015
1114.	Nyitrai Gyula	1903–1982	polgári iskolai, általános iskolai tanár	2011
1115.	Oborzil Dezsőné Csathó Ida	1907–1968	óvónő	2010
1116.	Ócsvár Géza	1908–1978	tanár, festőművész	2011
1117.	Ócsvár Rezső	1877–1968	tanár, festőművész	2011
1118.	Ohe prof. (Dr. Hans Joachim O.)	1926–2006	egyetemi tanár	2006
1119.	Okos László	1918–2008	tanító, gyógyped. tanár, igazgató	2014
1120.	Okos Lászlóné Hernádi Katalin	1928–1977	általános iskolai tanár	2003
1121.	Oláh Gábor	1881–1942	író, költő, középiskolai tanár	2011
1122.	Oláh Gáborné Pásztor Piroska	1938–2007	tanító, szakvezető tanító	2007
1123.	Oláh György	1940–2012	matematikatanár	2013
1124.	Oláh József dr.	1930–2008	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2010
1125.	Oláh Lajos	1956–2006	középiskolai tanár, kollégiumi igh.	2007
1126.	Oláh Miklós	1922–2011	tanító, tanár, igazgató	2012
1127.	Oláh Miklósné dr. Erdélyi Mária	1929–1980	középiskolai tanár, egyetemi docens	2014
1128.	Oláh Tibor	1911–1983	általános iskolai tanár	2006
1129.	Oláh Tiborné Tatos Ida	1913–1988	tanító	2008
1130.	Oláh Zsigmond	1914–1944	hitoktató, lelkész	2005
1131.	Olajos Ferenc	1930–2001	tanító	2006
1132.	Olasz Árpádné Cseh Julianna	1936–2005	tanító, gyógypedagógus	2006
1133.	Olasz János	1914–1978	tanító, általános iskolai tanár	2009
1134.	Olasz Szabó Mihály	1911–1962	gimnáziumi tanár	2003
1135.	Ónosi László dr.	1932–2001	tanító, művelődésügyi vezető	2002
1136.	Ópra Benedek	1907–1978	középiskolai tanár	2010
1137.	Orbán Józsefné dr. Apáti Jolán	1904–1998	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2014
1138.	Óriás Nándor dr.	1886–1992	intézeti igazgató, egyetemi tanár	2010
1139.	Ormós Lajos	1883–1975	igazgató-tanító, tankerületi főigazgató	2006
1140.	Orosz András	1934–1989	tanító, tanár, igazgató	2011
1141.	Orosz János	1930–2010	tanár, igazgató, osztályvezető	2011
1142.	Orosz Lajos	1920–1980	tanító, tanár, agrármérnök	2005
1143.	Orosz Lajosné Nagy Irén	1919–1992	tanító, tanár	2005
1144.	Orosz Lászlóné F. Simon Orosz Jolán	1923–2003	tanító	2012
1145.	Oroszlány Péter	1949–2006	agrármérnök, mérnök-tanár	2014
1146.	Ország László dr.	1907–1984	középiskolai és egyetemi tanár	2011
1147.	Ort Istvánné Nagy Erzsébet	1914–1989	tanító, iskolaigazgató	2003

1148.	Osváth István dr.	1910–1993	egyetemi adjunktus, tanítóképző igazgató	2005
1149.	Oszik Miklósné Berei Adél	1932–1989	tanító	2012
1150.	Ökrös István	1914–1988	kántortanító, általános iskolai igazgató	2004
1151.	Ördögh László	1914–1996	középiskolai vezetőtanár	2003
1152.	Ötvös László	1911–1995	középiskolai és intézeti tanár	2014
1153.	Paál Elek id.	1883–1963	tanító	2009
1154.	Paál Elek ifj.	1914–1991	gimnáziumi tanár, igazgató	2009
1155.	Pacsay Jánosné dr., Horváth Mária	1904–1986	tanító	2008
1156.	Pádár Dénesné Józsa Krisztina	1943–2006	tanár, szakfelügyelő, igazgató	2007
1157.	Pákozdy László Márton	1910–1993	teológiatanár, bibliafordító	2006
1158.	Pakurár Miklós	1933–2011	tanár, igazgató, tanulmányi felügyelő	2011
1159.	Pál Anna	1939–2014	tanító, általános iskolai tanár	2015
1160.	Pál György dr.	1933–2011	tanár, tanszékvezető főiskolai tanár	2011
1161.	Pál Miklós dr.	1931–2005	intézetvezető főiskolai tanár	2008
1162.	Pál Sándorné Hajzer Ilona	1950–2009	tanító	2010
1163.	Palásti József	1934–2010	középiskolai tanár	2013
1164.	Páldi János dr.	1923–2001	tanító, tanár, tanfelügyelő, igazgató	2010
1165.	Pálffy István dr.	1929–2001	középiskolai és egyetemi tanár	2013
1166.	Pálffy Istvánné dr., Orbán Katalin M.	1924–2002	középiskolai tanár	2010
1167.	Pálfi Dénes	1938–2002	általános iskolai tanár, szakfelügyelő	2016
1168.	Pálfi Sándor	1938–1998	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2002
1169.	Palkonyay Imre	1894–1965	tanító	2005
1170.	Páll István	1929–2001	tanító, általános iskolai tanár	2005
1171.	Pallagi Gyula dr.	1867–1903	tanár, gimnáziumi igazgató	2008
1172.	Pálóczy András	1920–1993	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2014
1173.	Pálóczy Andrásné Kállói Ilona	1925–1984	óvónő, diákotthoni nevelőtanár	2014
1174.	Palotás Gyula	1934–2015	általános iskolai tanár	2016
1175.	Palotás József	1923–1993	középiskolai tanár, főiskolai docens	2014
1176.	Palotay Ferenc	1934–2005	középiskolai tanár	2008
1177.	Palov József dr.	1920–1998	gazdasági szaktanár, múzeumigazgató	2015
1178.	Pánczél Géza (Albisi Pánczél)	1918–2001	tanító	2005
1179.	Pankotai Sándor	1922–1993	tanító	2003
1180.	Pántya Péter	1944–2009	tanár, igazgatóhelyettes	2011
1181.	Pápai Ferencné Brunner Cecilia	1925–1992	általános iskolai tanár	2007
1182.	Pápay Sándor	1925–2004	középiskolai tanár	2014
1183.	Papp Antalné dr., Nagy Klára	1930–1996	középiskolai vezetőtanár	2009
1184.	Papp Béla	1912–1993	középiskolai tanár	2002
1185.	Papp Bertalanné Jánócsik Ilona	1934–2001	óvodavezető	2004
1186.	Papp Ferenc dr.	1930–2001	akadémikus, nyelvész, a DE díszdoktora	2016
1187.	Papp Ferenc dr.	1886–1966	lelkész, középiskolai tanár, igazgató	2013
1188.	Papp Géza	1928–2000	középiskolai tanár, igazgató	2002
1189.	Papp Géza dr.	1909–1988	jogász, általános iskolai igh., lelkész	2005
1190.	Papp Gézáné dr., Füzesi Vilma	1914–1987	tanító	2008
1191.	Papp György Sándor (B. Papp)	1929–1994	tanító, általános iskolai tanár	2003
1192.	Papp Gyula	1927–1991	középiskolai tanár	2011
1193.	Papp Imre dr.	1948–2015	gazdaság- és társadalomtörténész, egyetemi tanár	2016
1194.	Papp István dr.	1901–1972	gimn. tanár, tanszékvezető egyetemi tanár	2003
1195.	Papp János dr. (B. Papp)	1921–2002	tanító, tanár, főiskolai tanár	2008

1196.	Papp József	1923–2004	tanszékvezető főiskolai tanár, főigazgatóh.	2007
1197.	Papp József dr.	1928–2007	néprajzkutató, egyetemi docens	2012
1198.	Papp Lajosné Csige Mária	1952–2013	tanító	2014
1199.	Papp Mihályné Molnár Berta	1904–1990	tanító	2008
1200.	Papp Zoltánné dr., Félix Anna	1899–1961	középiskolai tanár	2008
1201.	Pásztor Erzsébet Emília dr.	1916–1995	középiskolai tanár	2004
1202.	Pataj Mihály (Cs. Pataj)	1921–2008	főiskolai tanár, festőművész	2014
1203.	Pataki Béla	1925–2001	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2003
1204.	Pataki József	1944–2005	tanár, pedagógia szakos előadó	2010
1205.	Pataki Zsuzsanna	1957–2013	tanító	2014
1206.	Pellens, Karl dr.	1934–2003	történeztanprofesszor	2007
1207.	Pénzes Lajos	1939–2006	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2006
1208.	Pénzes Sándor	1926–1974	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2015
1209.	Percze János	1926–1993	tanító	2002
1210.	Péter Imréné Kiss Katalin	1945–1989	tanár	2006
1211.	Péter Pál	1929–2005	középiskolai tanár, gimn. igh.	2005
1212.	Péter Sándor	1890–?	tanító	2010
1213.	Péter Sándorné Varga Zita	1917–2006	tanító	2010
1214.	Péter Zoltán dr.	1901–1969	tanár, egyetemi magántanár	2012
1215.	Péterffy László	1891–1971	tanár, igazgatóhelyettes	2013
1216.	Petkes Gergely	1946–2007	középiskolai tanár, presbiter	2013
1217.	Pető Gáborné dr., Csurka Ilona	1916–2004	tanító	2007
1218.	Petraskó László	1897–1972	testnevelő tanár	2010
1219.	Petraskó Sándor	1870–1950	kántortanító	2014
1220.	Petrikás Árpád dr.	1928–1999	egyetemi tanár	2002
1221.	Petró József	1925–2015	tanító, tagiskola vezető	2016
1222.	Piller Dezső	1910–1999	tanító, tanár	2010
1223.	Pinczés Imre	1900–1945	tanító	2005
1224.	Pinczés Zoltán dr.	1926–2011	középiskolai és egyetemi tanár	2012
1225.	Pintye Ferenc dr.	1938–2013	tanító, középiskolai tanár	2014
1226.	Pirigyi István dr.	1921–2005	teológiai tanár, egyháztörténész	2011
1227.	Plette Ferncné	1914–2005	tanár, egyetemi adjunktus	2012
1228.	Plócai Imre	1933–2007	általános iskolai tanár	2007
1229.	Pócs Imre Gáborné Angi Mária	1933–1998	óvónő	2010
1230.	Pogány János	1907–1983	gimnáziumi tanár	2004
1231.	Pohl Ferenc	1883–1961	kertész, szakoktató	2010
1232.	Pókász Endre	1912–1950	művészstanár, gimnáziumi igazgató	2008
1233.	Pokker Mihály	1887–1951	kántortanító	2013
1234.	Pomázi Gyula	1910–1980	tanító, tanár, igazgató	2013
1235.	Pomázi Gyuláné Párkányi Margit	1913–2005	tanító	2011
1236.	Poór János dr.	1925–1993	tanár, szakfelügyelő	2002
1237.	Popoff Mihály dr.	1888–1969	egyetemi lektor	2010
1238.	Popovics Vladimir	–2003	tanár, szakfelügyelő	2007
1239.	Porcsalmi Lajos	1919–1995	tanár, kollégiumigazgató, szakfelügyelő	2011
1240.	Porcsalmy Gyula	1865–1925	igazgató-tanító	2003
1241.	Porcsalmy Jánosné Tárkányi E.	1917–1994	középiskolai tanár, igazgató	2005
1242.	Porcsalmy Soma	1832–1914	tanító	2004
1243.	Porcsalmy Zoltán	1890–1968	középiskolai tanár, igazgató	2005

1244.	Pornói Imre	1930–1997	általános iskolai tanár, gimn. igazgató	2005
1245.	Porzsolt István	1910–1986	lelkész, főiskolai tanár	2008
1246.	Porzsolt Istvánné Molnár Éva	1919–2011	tanító, gyakorlóiskolai szakvezető	2011
1247.	Pósalaky László	1901–1978	tanító, igazgatóhelyettes	2005
1248.	Posta Lajos	1940–2004	általános iskolai tanár, igazgató	2014
1249.	Posta Lajosné Tárbály Katalin	1944–2004	általános iskolai tanár	2014
1250.	Postás Sándorné dr., Horváth Piroska	1938–2012	óvónő, óvodai szakfelügyelő	2013
1251.	Pösze Imre	1898–1976	tanító	2008
1252.	Pösze Lajos dr.	1919–1982	gimnáziumi igazgató	2003
1253.	Pösze Lajosné dr., Fésűs Katalin	1919–1983	nyelvtanár, lektorátus-vezető	2011
1254.	Pregun István dr.	1943–2006	görögkatolikus pap, teológiai tanár, főiskolai rektor	2016
1255.	Preznánszky György Aurél	1940–2010	zeneiskolai tanár	2013
1256.	Preznánszky Györgyné Bikki Gabriella	1935–1978	zenetanár, zeneiskolai igazgató	2014
1257.	Preznánszky Szilágyi Erzsébet	1943–2011	általános iskolai tanár	2013
1258.	Privler Pál	1900–1974	néptanító	2014
1259.	Privler Pálné Szrnka Etelka	1900–1991	tanító, polgári iskolai tanár	2014
1260.	Purzsás János	1895–	tanító	2007
1261.	Purzsás Jánosné Vladimír Anna		tanító	2007
1262.	Puskás Álmos	1911–1981	katonatiszt, általános iskolai tanár, igh.	2013
1263.	Puskás Lajos	1913–1997	tanító, tanár, gyakorlóiskolai igazgató	2007
1264.	Rábold Gábor	1911–1998	gimnáziumi tanár	2006
1265.	Rácz István	1904–1966	középiskolai tanár, festő	2007
1266.	Rácz István dr.	1929–2002	történész, egyetemi tanár	2014
1267.	Rácz Jenő	1883–1942	középiskolai tanár	2004
1268.	Rácz Zsigmond	1922–1988	tanár, könyvtáros	2008
1269.	Rácz Győző	1935–2008	mérnök, főiskolai óraadó tanár	2012
1270.	Radácsi Józsefné Németi Mária	1949–1996	tanító	2005
1271.	Radich Jolán dr.	1903–1989	középiskolai tanár	2014
1272.	Radó Ferenc	1921–1990	matematikaprofesszor	2009
1273.	Radócz Jánosné Kunkli Margit	1945–1994	általános iskolai tanár	2005
1274.	Radóczy Istvánné Árva Erzsébet	1956–2009	tanító, tanár	2011
1275.	Raffay Lajos	1889–1978	igazgató-tanító	2004
1276.	Rákóczy István	1930–1993	tanár	2012
1277.	Rangoni Károlyné Inczédy Margit	1915–2004	tanító, szakvezető tanító	2008
1278.	Rapcsák András dr.	1914–1993	egyetemi tanár, akadémikus	2002
1279.	Reiman István dr.	1927–2012	tanár, egyetemi docens	2012
1280.	Reményi Béla	1927–2005	középiskolai tanár	2007
1281.	Remete Sándorné	1945–2005	általános iskolai tanár	2007
1282.	Rentka László	1918–2014	testnevelő tanár, úszóedző	2015
1283.	Résch Pál	1887–1976	néptanító, iskolaigazgató	2008
1284.	Rétháti Miklósné dr., Kubányi G.	1915–1978	középiskolai tanár	2010
1285.	Rettegi Istvánné Kovács Anna	1901–1980	középiskolai tanár	2002
1286.	Révész Jánosné	1917–1999	gyakorlóiskolai szakvezető tanító	2011
1287.	Révész Miklósné Ferenczi Mária	1943–2012	egészségügyi szakoktató	2012
1288.	Riedt Lászlóné Fogarassy Gabriella	1904–1988	tanító	2014
1289.	Román Gyula	1926–2002	középiskolai tanár	2006
1290.	Román Ilona	1915–2006	középiskolai tanár, szakfelügyelő	2011
1291.	Romhányi Gyuláné dr., Arany Irma	1906–1998	tanító, tanár, főiskolai tanár	2011

1292.	Rózsa Imre	1925–1990	középiskolai tanár, igazgató	2013
1293.	Rózsai Tivadar dr.	1914–1990	református lelkész, gimnáziumi vallástanár	2016
1294.	Rozsonits Géza	1939–1996	tanító, tanár, helytörténész	2013
1295.	Rubóczky András	1928–2005	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2010
1296.	Rubovszky Kálmán dr.	1942–2011	egyetemi docens, tanszékvezető	2012
1297.	Rugonfalvi Kiss István dr.	1881–1957	történész, egyetemi tanár	2011
1298.	Ruzsa Mihály	1933–2014	általános iskolai tanár, kollégiumvezető	2015
1299.	Sain Márton	1915–1997	középiskolai tanár, matematikatörténész	2016
1300.	Salánki Ferenc	1897–1979	tanító, tanár, ipariskolai tanár	2011
1301.	Salánki János	1902–1989	kántortanító, tanár	2008
1302.	Salánki József dr.	1885–1975	gimnáziumi tanár	2004
1303.	Sallai Ernő	1931–2002	tanár, főiskolai docens	2011
1304.	Sallai Sándor	1926–1992	tanító, tanár, igazgató, könyvtáros	2009
1305.	Sándor Ferenc	1913–1967	tanító, általános iskolai tanár	2002
1306.	Sándor Gábor	1927–2010	tanító, tanár, igazgató	2011
1307.	Sándor Jenő	1913–2005	tanár, gimnáziumigazgató	2012
1308.	Sándor József	1875–1942	kántortanító, igazgató	2008
1309.	Sándor László	1922–1998	tanító, általános iskolai tanár	2003
1310.	Sándor Mihályné dr., Nagy Gabriella	1913–2003	tanító	2006
1311.	Sánta János	1917–2007	tanító, tanár, igazgató	2011
1312.	Sápi Gyuláné Kovács Aranka	1912–2013	tanító	2015
1313.	Sárdi Béla	1920–1993	tanítóképző intézeti tanár, tanszékvezető	2011
1314.	Sárdi Béláné Balogh Borbála Ilona	1919–2000	tanítóképző intézeti tanár, főiskolai doc.	2011
1315.	Sárdi János	1906–1982	középiskolai tanár, igazgató	2011
1316.	Sári Gusztáv	1928–1990	tanár, szakfelügyelő	2002
1317.	Sarkadi Károlyné Balogh Erzsébet	1928–2003	tanító	2005
1318.	Sarkadi Nagy János dr.	1888–1956	középiskolai tanár, igazgató	2002
1319.	Sárközi Antal	1916–2012	tanító, általános iskolai tanár	2016
1320.	Sárosi Lajos	1921–1994	tanító, iskolaigazgató	2013
1321.	Sass Attila dr.	1940–1996	tanár, egyetemi adjunktus	2011
1322.	Schader Ede	1889–1963	kántortanító, igazgató-tanító	2015
1323.	Schneider Mária Margit	1917–2012	középiskolai tanár	2012
1324.	Schudich Ilona	1915–1981	tanító, szakkörvezető	2010
1325.	Sebestyén Árpád dr.	1929–2014	nyelvész, egyetemi tanár	2015
1326.	Sebők Emánuel	1891–1944	középiskolai tanár	2005
1327.	Sebők György	1941–1995	középiskolai tanár	2002
1328.	Séllyei Ernőné dr., Vincze Erzsébet	1916–2002	tanító	2007
1329.	Sepsy Károly	1895–1964	kántortanító, általános iskolai tanár, ig.	2014
1330.	Seregí Kálmán	1912–1989	tanár, szakfelügyelő	2012
1331.	Seress István	1922–1992	tanító, tanár, igazgató	2004
1332.	Seress Istvánné	1926–2015	tanító	2016
1333.	Siketh Zoltán	1931–1988	középiskolai tanár	2004
1334.	Sille Zoltán	1942–1998	általános iskolai tanár, igazgatóh.	2008
1335.	Silye Mihály	1924–1998	kántortanító, tanár, egyetemi oktató	2009
1336.	Silye Mihályné Szepesi Magdolna	1928–1985	tanító	2003
1337.	Simay Attiláné dr., Barna Erzsébet	1928–2002	középiskolai tanár	2004
1338.	Simkovics Gyuláné Garai Lenke	1931–2009	tanár	2012
1339.	Simon Imre	1939–2006	tanító	2012

1340.	Sinka Gyula	1945–2007	villamosmérnök, mérnök-tanár	2014
1341.	Sipkai Sándor	1939-2008	tanár, szaktanácsadó	2016
1342.	Sipos Endréné Taga Mária	1927–2013	tanító	2015
1343.	Sípos Ida	1903–1987	tanító	2002
1344.	Sípos László	1948–1999	tanár, iskolaigazgató	2013
1345.	Sípos Zsuzsa	1927–2003	tanár, kollégiumigazgató	2005
1346.	Síposné Szendery Ágnes dr.	1935–2005	zongoraművész, tanár	2008
1347.	Soltész István	1900–1945	tanító	2015
1348.	Sólymos József	1923–2004	tanító, középiskolai tanár	2005
1349.	Sólyom Emma	1965–1994	általános iskolai tanító	2008
1350.	Sólyom Imre	1940–2009	tanító, gyógypedagógiai tanár, igazgatóh.	2011
1351.	Sólyom János	1937–2007	középiskolai tanár, igazgató	2008
1352.	Sólyom József	1908–1990	tanító, tanár, szakfelügyelő	2004
1353.	Somlyai Miklós	1920–1977	általános iskolai tanár, igazgató	2006
1354.	Somogyi Árpád	1928–	tanár, szakfelügyelő	2006
1355.	Somogyi László	1935–1987	általános iskolai tanár	2006
1356.	Somorjai László	1900–1991	testnevelő tanár, tornaedző	2003
1357.	Somos Lajos dr.	1904–1988	egyetemi tanár	2005
1358.	Sonkoly Tibor	1921–2007	tanító	2008
1359.	Soó Rezső dr.	1903–1980	egyetemi professzor, akadémikus	2006
1360.	Soós Miklós	1898–1970	néptanító	2005
1361.	Sós Zoltán	1926–2009	tanító, tanár, igazgató	2011
1362.	Sőreghy Márton	1843–1915	teológus, néptanító	2011
1363.	Stefán Miklós	1930–2010	középiskolai tanár	2011
1364.	Stettner Miklósné Koltay Eleonóra	1929–2007	gyógypedagógiai tanár	2009
1365.	Straky Tibor	1926–2011	zongoraművész-tanár, igazgató	2012
1366.	Straub János dr.	1893–1956	tanszékvezető egyetemi tanár	2003
1367.	Sulyok Ivánné Molnár Klára Csitárka	1944–2012	gyógypedagógiai tanár, igazgatóh.	2013
1368.	Surányi János dr.	1918–2006	egyetemi tanár, matematikus	2008
1369.	Süle Sándor	1908–1996	tanító, igazgató, helytörténész	2013
1370.	Sümegei László dr.	1932-2015	középiskolai tanár, egyetemi adjunktus	2016
1371.	Sümegei Lászlóné Sal Margit	1940–1997	tanár, szaktanácsadó	2003
1372.	Sütő Béla Györgyné Veres Judit	1948–2008	tanító, népdalkörvezető	2008
1373.	Sütő Dezsőné Ambrus Mária	1934–2004	tanító	2005
1374.	Sütő János	1921–2007	tanító, tanár, igazgató	2008
1375.	Sütő Sándor	1925–1991	középiskolai tanár, igazgató	2003
1376.	Sylvester Lajos	1934–2012	tanár, tanfelügyelő, író	2015
1377.	Szabados Imréné Gönczi Erzsébet	1948-2015	tanító	2016
1378.	Szabados Mátyás dr.	1944–2001	főiskolai docens, főigazgatóhelyettes	2003
1379.	Szabados Sándor	1935–2007	tanító	2011
1380.	Szabó Albert	1929–2010	tanár, igazgatóh., tanulmányi felügyelő	2011
1381.	Szabó Antalné Kósa Mária	1947–2011	egészségügyi szakoktató	2012
1382.	Szabó Árpád dr.	1913–2001	matematikatörténész, professzor	2011
1383.	Szabó Emil	1898–1969	zeneszerző, főiskolai tanár	2011
1384.	Szabó Ernő dr.	1904–1982	középiskolai tanár, főiskolai docens	2015
1385.	Szabó Ferenc	1911–1986	igazgató, gyors- és gépirástanár	2004
1386.	Szabó Ferenc	1939–1997	testnevelő tanár	2011
1387.	Szabó Ferike Teréz	1909–1980	középiskolai tanár	2014

1388.	Szabó Gábor	1949–1998	általános és középiskolai tanár	2011
1389.	Szabó Gáspár	1935–1992	általános iskolai tanár	2008
1390.	Szabó Imre	1921–1998	általános iskolai tanár	2003
1391.	Szabó Imréné Dobos Etelka	1929–1990	általános iskolai tanár, igazgató	2006
1392.	Szabó István	1913–1993	református gimnáziumi tanár, igazgatóh.	2005
1393.	Szabó István dr.	1898–1969	történész, egyetemi tanár	2010
1394.	Szabó Jánosné Hudivók Ilona	1921–2001	tanító	2011
1395.	Szabó Jenő	1917–1999	tanító, igazgató	2013
1396.	Szabó Jenőné Hámpek Anna Emília	1921–1991	tanár	2013
1397.	Szabó József	1900–1990	középiskolai testnevelő tanár	2013
1398.	Szabó József	1934–2002	tanító, testnevelő tanár	2013
1399.	Szabó Károly	1900–1985	általános iskolai tanár	2002
1400.	Szabó Károly	1905–1988	középiskolai és főiskolai tanár	2015
1401.	Szabó Lajos (D. Szabó Lajos)	1936–1999	tanító, általános iskolai tanár	2002
1402.	Szabó László	1943–1993	grafikus, tanár, főiskolai docens	2013
1403.	Szabó László	1961–2013	általános iskolai tanár	2014
1404.	Szabó László dr.	1939–2012	néprajzkutató, egyetemi tanár	2013
1405.	Szabó Lászlóné Nagymáthé Margit	1932–2012	középiskolai tanár	2013
1406.	Szabó Miklós	1942–2012	tanár, igazgatóhelyettes, fotóművész	2012
1407.	Szabó Miklósné Nagy Júlia	1940–1995	általános iskolai tanár	2011
1408.	Szabó Sándor	1919–2001	mérnök-tanár, igazgató	2011
1409.	Szabó Tiborné Meszlényi Ágota	1929–2000	tanító, tanár	2012
1410.	Szabó Vince dr.	1925–2002	egyetemi tanár	2004
1411.	Szabó Zoltán	1908–1988	református lelkész, általános iskolai tanár	2003
1412.	Szabó Zoltán	1932–2013	középiskolai tanár, kollégiumigazgató	2014
1413.	Szabó Zoltánné Pálóczi Mária	1936–2004	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2006
1414.	Szabolcsi Ferenc	1950–2009	tanár, igazgatóhelyettes	2010
1415.	Szakács Antal	1900–1980	tanító, tanár, népnevelő	2009
1416.	Szakács Ferenc	1921–1995	kántortanító, középiskolai tanár	2008
1417.	Szakács György dr.	1909–1971	tanító, tanár, intézeti tanár	2013
1418.	Szakál Péter	1941–2013	középiskolai tanár, iskolaigazgató	2016
1419.	Szakály István	1917–1985	tanító, általános iskolai igazgató	2002
1420.	Szakmáry István	1908–1991	református néptanító, kántor, zeneszerző	2016
1421.	Szalacsí Rácz Imre dr.	1900–1956	tanár, író, újságíró	2003
1422.	Szalay Ádám	1910–1974	tanító, általános iskolai tanár	2010
1423.	Szalay Ernő	1932–1994	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2015
1424.	Szalay Ernőné Gál Irén	1944–2010	általános iskolai tanár, igazgató	2015
1425.	Szalay György	1931–2004	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2005
1426.	Szalay Pál (Z.Szalay)	1891–1972	művész-tanár, tanulmányi felügyelő	2016
1427.	Szalay Sándor	1883–1944	középiskolai tanár	2008
1428.	Szalay Sándor dr.	1909–1987	akadémikus, egyetemi tanár	2011
1429.	Szalay Sándorné dr. Csongor Éva	1922–2007	tanár, kandidátus	2014
1430.	Szalay Sára	1936–2006	okleveles vegyész	2015
1431.	Szálkay Andrásné Györffy Judit	1934–2014	zenetanár	2015
1432.	Szalontai Barnabás dr.	1919–1984	általános és középiskolai tanár	2014
1433.	Szalontai Barnabásné dr., Lelik I.	1921–1986	tanító, tanár	2011
1434.	Szalontai László	1932–1984	középiskolai tanár	2009
1435.	Szamos Tivadarné Fazekas Róza	1930-2015	óvónő	2016

1436.	Szamosújvári Sándor	1921–2002	tanító, tanár, szakfelügyelő	2004
1437.	Szaniszló Ferenc	1937–2012	általános iskolai tanár, igh., igazgató	2014
1438.	Szanyi Gyula dr.	1926–2005	gimnáziumi vezetőtanár	2005
1439.	Szarka István	1930–2008	tanár, igazgató	2010
1440.	Szarvas Pál dr.	1910–1986	egyetemi tanár	2003
1441.	Szász Ferenc dr.	1923–2013	jogász, tanító	2016
1442.	Szász Gusztáv	1903–1964	tanító, tanár, igazgató	2007
1443.	Szász Gusztávné Duchnovszky M.	1908–2004	polgári iskolai tanár	2007
1444.	Szathmári Antal	1919–2004	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2005
1445.	Szathmári Károly	1925–2015	kántortanító, tanár, igazgató, karnagy	2016
1446.	Szathmáry László	1919–1986	tanító, szaktanító	2008
1447.	Szathmáry Lászlóné Farkas Mária	1918–2001	tanító	2008
1448.	Szathmáry Mihályné Dobi Emma	1913–1992	óvónő	2016
1449.	Szatmári Károly	1932–1992	középiskolai tanár	2002
1450.	Szatmári Károlyné Papp Katalin	1935–1999	középiskolai tanár	2002
1451.	Szatmári Sándorné Szele Irén	1940–2003	tanító	2005
1452.	Szatur Géza	1932–2014	középiskolai tanár, kollégiumigazgató	2015
1453.	Száz Kázmér	1917–1982	gimnáziumi igazgató	2010
1454.	Széchy Józsefné Tóth Erzsébet	1954–2015	tanító	2016
1455.	Szécsi Miklós	1865–1943	tanár, igazgató	2004
1456.	Szécsi Pál dr.	1936–2005	tanár, igazgató, főiskolai docens	2011
1457.	Szécsi Pálné dr., Orosz Julianna	1945–2011	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2011
1458.	Szécsy György Károly	1897–1959	kántortanító, igazgató-tanító	2005
1459.	Szegedi Ervin dr.	1956–2006	középiskolai vezetőtanár, igazgatóh.	2007
1460.	Szegedi László	1925–1995	középiskolai tanár	2013
1461.	Szegedi Lászlóné Horgos Irén Anna	1923–1994	középiskolai tanár	2013
1462.	Szegedi Sándor dr.	1940–2004	középiskolai tanár, egyetemi adjunktus	2005
1463.	Szegedi Sándorné dr., Mán Magdolna	1942–2014	általános iskolai tanár	2015
1464.	Szegezdy Róza	1945–2014	tanító, általános iskolai tanár	2015
1465.	Szeifertné Szabó Erzsébet	1954–2009	óvódapedagógus	2011
1466.	Székely Károlyné Boldogh Margit	1918–1995	szaktanító	2004
1467.	Székely Miklósné Szentpétery Katalin	1915–2001	tanító	2011
1468.	Székelyhidi Ágostonné Bojti Róza	1934–2006	gimnáziumi tanár	2006
1469.	Szekér László	1950–2011	tanár, szakedző, főiskolai docens	2011
1470.	Szekerczés Pál dr.	1933–1994	tanító, tanár, főiskolai tanár	2002
1471.	Szekeres Andrásné Sarkadi Ilona	1911–1990	tanító	2008
1472.	Szekeres Antal dr.	1933–2012	tanár, közigazgatási szakember	2013
1473.	Szekeres Sándor	1922–2004	általános iskolai tanár, szakfelügyelő	2006
1474.	Szele Paula	1897–1983	tanító	2016
1475.	Szele Tibor dr.	1918–1955	tanszékvezető egyetemi tanár	2002
1476.	Szelényi Ödön dr.	1877–1931	egyetemi magántanár, történész	2005
1477.	Széles Józsefné Márton Ilona	1931–1982	tanító	2002
1478.	Szemán István	1939–2012	agrármérnök, tanár, igazgató	2013
1479.	Szenássy Barna dr.	1913–1995	egyetemi tanár	2002
1480.	Szenássy Zoltán dr.	1925–2011	tanító, középiskolai tanár	2015
1481.	Szende Aladár dr.	1914–2003	főiskolai tanár	2007
1482.	Szendrei György	1942–2010	középiskolai tanár, igazgatóh., igazgató	2013
1483.	Szentannai Sámuel	1876–1956	gazdasági tanár, igazgató	2015

1484.	Szentgyörgyi András	1920–1971	piarista tanár	2004
1485.	Szentirmai Józsefné dr.–né, Márton I.	1928–2009	tanító, tanár, napközis nevelő	2012
1486.	Szentjóbey Szabó Kálmán	1860–1950	kántortanító, iskolafelügyelő	2005
1487.	Szép Tibor	1928–2006	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2008
1488.	Szepey József	1915–1981	középiskolai tanár	2008
1489.	Szerdi Gáborné Varga Klára Terézia	1932–2005	tanító	2009
1490.	Szerdi János dr.	1943–2008	középiskolai tanár	2009
1491.	Szerémy Gyula	1934–2012	tanító, tanár, igazgató, Prima Primissima Díjas	2016
1492.	Szigethy Gyula	1904–1986	gimnáziumi tanár, karnagy	2003
1493.	Szikszainé Vágó Irén	1945–1992	általános iskolai tanár	2005
1494.	Szilágyi Bálint	1939–1992	tanító	2012
1495.	Szilágyi Béla dr.	1913–1975	középiskolai és intézeti tanár, igazgató	2014
1496.	Szilágyi Béláné dr., Puska Piroska	1912–1988	középiskolai és intézeti tanár, igazgató	2014
1497.	Szilágyi Józsefné Gruber Julianna	1934–2010	általános iskolai tanár, iskolaigazgató	2010
1498.	Szilágyi László	1907–1986	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2004
1499.	Szilágyi László	1913–2000	lelkész, vallástanár	2010
1500.	Szilágyi Miklós	1934–2003	tanár, szakfelügyelő	2004
1501.	Szilágyi Péter	1942–1987	általános iskolai tanár	2004
1502.	Szilágyi Péter	1954–2013	trombitatanár, karmester, igazgató	2014
1503.	Szilágyiné Nagy Katalin	1963–1999	tanító	2016
1504.	Szincskák Imréné Vincze Róza	1946–1996	tanító, általános iskolai tanár	2007
1505.	Szitha Miklósné Gesztelyi Nagy Márta	1910–1995	óvónő	2016
1506.	Szitovszky Józsefné dr. Bokor Erzsébet	1941–2015	középiskolai tanár, főiskolai docens, főigazgató	2016
1507.	Szloszár Emília	1946–2006	középiskolai tanár	2014
1508.	Szoboszlai György	1909–1992	tanító, általános iskolai és intézeti tanár	2014
1509.	Szokolai György	1909–1993	tanító, tanár, kollégiumigazgató	2011
1510.	Szolga Margit	1919–1998	tanító, általános iskolai tanár	2011
1511.	Szondy György dr.	1889–1961	középiskolai tanár, tankerületi főig., író	2015
1512.	Szócs Mihály	1894–1991	középiskolai tanár	2008
1513.	Szögi Lajos	1962–2006	általános iskolai tanár	2009
1514.	Szöke Domonkos dr.	1946–2009	egyetemi docens, tanszékvezető	2011
1515.	Szöke György	1939–2008	tanító	2009
1516.	Szöke Györgyné Nagy Karolina	1934–2009	általános iskolai tanár	2009
1517.	Szőkefalvi–Nagy Zoltán	1916–1980	főiskolai tanár	2010
1518.	Szöllősi Imre	1949–2000	általános iskolai tanár, igazgató	2002
1519.	Szőőr Antal	1866–1929	rektortanító	2008
1520.	Szőőr Gyula	1906–1969	kántortanító	2008
1521.	Szőőr Gyula dr.	1940–2007	középiskolai tanár, tanszékvezető prof.	2009
1522.	Sztermen József	1908–1974	kántortanító, tanár	2012
1523.	Szuromi Józsefné Fekete Erzsébet	1933–2011	óvónő, gyakorlóóvodai óvónő	2013
1524.	Szücs Ernő dr.	1926–2011	tanár, egyetemi adjunktus	2012
1525.	Szücs Gyula	1928–1995	mérnök, mérnök-tanár, igazgató	2013
1526.	Szücs István	1933–1994	középiskolai tanár, mb. igazgató	2004
1527.	Szücs István	1931–2006	mérnök, mérnök-tanár, szakfelügyelő	2012
1528.	Szücs József	1908–1985	igazgató-tanító	2006
1529.	Szücs Józsefné Papp Magdolna	1943–2007	általános és középiskolai tanár, költő	2008
1530.	Szücs Józsefné Takács Viktória	1916–2014	tanító	2016
1531.	Szügyi Trajtler Géza	1888–1978	római katolikus néptanító, tankönyvíró	2015

1532.	Szvetits Zoltán	1929–2014	középiskolai tanár, vezetőtanár	2015
1533.	Tácsi László	1935–2005	tanár, igazgató, szakfelügyelő	2008
1534.	Takács Gyula	1899–1976	tanító, polg. és általános iskolai igazgató	2003
1535.	Takács István	1912–2004	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2010
1536.	Takács János	1903–1960	tanító, ipariskolai igazgató	2010
1537.	Takács Jenő	1926–2015	tanító, általános iskolai tanár	2016
1538.	Tallódi Sándor	1930–2009	általános iskolai tanár, igazgató	2010
1539.	Tallódi Sándorné Rácz Ilona	1937–2004	tanító	2006
1540.	Tamás Béla	1948–1995	tanár, kézilabdaedző	2011
1541.	Tánczos István	1921–1982	tanító, tanár, igazgató	2007
1542.	Tanító Béla	1942–2008	hegedűtanár	2008
1543.	Tanka János	1908–1922	tanító, költő	2006
1544.	Tankó Béla dr.	1876–1946	egyetemi professzor	2005
1545.	Tankó Béla dr.	1905–1974	egyetemi tanár	2003
1546.	Tar Imre	1888–1970	tanító	2002
1547.	Tar János	1929–2002	tanító, általános iskolai tanár	2003
1548.	Tar János	1928–2012	középiskolai tanár, kollégiumigazgató	2014
1549.	Tar Zoltán	1913–1992	rajztanár, festőművész	2003
1550.	Tarcai Zoltán	1930–2009	tanár, tanszékvezető főiskolai tanár	2011
1551.	Tarcsi István	1919–2001	tanár, diákotthon-igazgató	2009
1552.	Tarcsi Istvánné Tóth Margit	1928–1993	tanító, tanár, nevelőotthoni igazgatóh.	2010
1553.	Tarján Sándor	1933–2007	tanító, művelődési ház-igazgató	2010
1554.	Tarr Ferenc	1903–1988	tanító, tanár, igazgató	2011
1555.	Tasi Gábor	1932–1997	általános iskolai tanár, igazgató	2007
1556.	Tasi Miklós	1930–2000	általános és középiskolai tanár, igazgatóh.	2004
1557.	Tatár Antal	1902–1994	tanító	2004
1558.	Tatár Zsolt	1941–2009	középiskolai tanár, tagozatvezető	2011
1559.	Telkes (Tvergyák) Sándor	1874–1951	középiskolai tanár, igazgató	2004
1560.	Ternyey András	1925–1993	általános iskolai tanár, igazgató	2002
1561.	Thun Lászlóné Szaplonczay Erzsébet	1926–2010	középiskolai tanár, igazgató	2011
1562.	Thuróczy Margit dr.	1916–1969	középiskolai tanár	2008
1563.	Thurzó Sándor	1908–1945	kántortanító	2011
1564.	Tikász Sándor	1922–2007	szakoktató	2010
1565.	Tilki Jánosné Magó Katalin	1945–2011	egészségügyi szakoktató	2012
1566.	Tímár Istvánné Énekes Lenke	1931–1991	tanár, népművelő	2013
1567.	Timár Pálné Szabó Gabriella	1931–2013	református lelkipásztor, hitoktató	2014
1568.	Tímári Márton	1900–1970	középiskolai tanár	2008
1569.	Tiszavölgyi Miklósné Papp Ilona	1923–2009	tanító	2009
1570.	Titkó István	1946–2011	középiskolai tanár, vezetőtanár, igazgató	2011
1571.	Tivadar Andor	1925–2001	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2002
1572.	Tivadar Andorné Koltai Éva	1944–2015	tanító, szaktanácsadó, közoktatási szakértő	2016
1573.	Tokai Gyula	1921–1995	tanító, tanár, szakfelügyelő	2002
1574.	Tomka Jánosné N. Tóth Vilma	1934–2005	általános iskolai tanár, iskolaigazgató	2006
1575.	Torday Zsigmond	1904–1993	néptanító	2004
1576.	Tornyai Gyula	1934–1986	tanító, tanár, igazgató	2011
1577.	Tóth Andor	1908–1998	kántortanító	2004
1578.	Tóth Andorné Tanács Vilma	1915–1998	tanító	2004
1579.	Tóth Antal dr.	1896–1968	tanító, intézeti tanár	2014

1580.	Tóth Béla	1908–1996	középiskolai tanár	2005
1581.	Tóth Elekné dr., K. Nagy Magdolna	1937–2014	középiskolai tanár	2016
1582.	Tóth Ervin dr.	1910–1999	középiskolai tanár, szakíró	2015
1583.	Tóth Erzsébet	1954–2004	óvónő	2015
1584.	Tóth Géza	1939–2012	tanító, tanár	2012
1585.	Tóth Gézáné Fekete Irma	1939–2009	általános iskolai tanár	2011
1586.	Tóth Gyula	1929–1992	tanító, igazgató	2014
1587.	Tóth Gyula dr.	1931–1990	okleveles vegyész, egyetemi docens	2003
1588.	Tóth Imre	1946–2015	középiskolai tanár	2016
1589.	Tóth István	1932–2002	középiskolai tanár	2005
1590.	Tóth István Gusztáv	1946–2000	általános iskolai tanár	2002
1591.	Tóth János	1919–2000	tanár, igazgató	2006
1592.	Tóth János	1921–2003	kántortanító, általános iskolai tanár	2015
1593.	Tóth János Lászlóné Cseke Ilona	1932–2011	óvónő	2012
1594.	Tóth József	1823–1908	debreceni reáliskola első igazgatója	2006
1595.	Tóth József	1938–2003	tanító, tanár	2012
1596.	Tóth Kálmán dr.	1906–1997	tanár, református lelkész	2005
1597.	Tóth Károly	1911–1984	általános, középiskolai és intézeti tanár	2014
1598.	Tóth Lajos	1943–1970	tanító	2010
1599.	Tóth Lajos	1935–1996	tanító, tanár, igazgató	2012
1600.	Tóth Lajos dr.	1923–1989	tanár, intézeti igazgató, főiskolai tanár	2013
1601.	Tóth Lajos dr.	1902–1990	tanszékvezető egyetemi tanár	2003
1602.	Tóth Lajos dr.	1899–1983	középiskolai tanár, igazgató	2004
1603.	Tóth Lajosné dr., Keresztessy Mária dr.	1910–1981	középiskolai tanár	2003
1604.	Tóth László	1907–1974	festőművész, rajztanár	2004
1605.	Tóth László	1895–1984	evangélikus kántortanító	2014
1606.	Tóth László (D. Tóth László)	1926–2000	GYIVI igazgató, főiskolai tanár	2002
1607.	Tóth Lászlóné Molnár Teréz Ida	1925–2007	tanító, tanár, főiskolai tanár	2011
1608.	Tóth Mihály	1889–1964	tanító, gyakorlóiskolai vezető, pedagógiai szakíró	2016
1609.	Tóth Pál	1931–1997	középiskolai tanár	2007
1610.	Tóth Pál	1831–1911	tanító	2014
1611.	Tóth Pál	1843–1903	háztanító, középiskolai tanár, igazgató	2014
1612.	Tóth Sándor	1925–2006	iskolaigazgató	2006
1613.	Tóth Sándor	1954–2012	mérnök, mérnök-tanár, igazgatóhelyettes	2012
1614.	Tóth Sándor	1931–2013	középiskolai tanár	2014
1615.	Tóth Szilveszter Győző	1913–1976	középiskolai tanár	2011
1616.	Tóth Vendel	1948–1998	szakoktató, műszaki tanár	2016
1617.	Tóth Zoltán	1899–1964	építésmérnök, mérnök-tanár	2004
1618.	Tőkés György	1905–1973	középiskolai tanár, igazgató	2003
1619.	Török Béla	1940–1998	középiskolai tanár	2011
1620.	Török István	1914–1997	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2011
1621.	Török István	1904–1996	református lelkész, egyetemi tanár	2015
1622.	Török Jenő dr.	1908–1983	piarista pap, középiskolai tanár	2004
1623.	Török József dr.	1813–1894	orvos, tanár, az MTA tagja	2011
1624.	Török Károly	1935–2008	tanító, tanár, igazgatóhelyettes, igazgató	2013
1625.	Török Tibor	1896–1972	tanár, tanítóképző intézeti igazgató	2005
1626.	Török Zoltán	1925–2005	tanító, általános iskolai tanár, karnagy	2005
1627.	Török Zoltánné Oborzil Livia Judit	1934–2012	tanító	2013

1628.	Törzsök Márton	1912–1960	tanító, kántortanító, igazgató	2010
1629.	Trembeczki Miklós	1926–2011	tanító, tanár, igazgató	2012
1630.	Trón Lászlóné dr., Juhász Julianna	1911–1993	közéiskolai tanár, vezetőtanár	2011
1631.	Trungel Lászlóné Vincze Ilona	1936–2004	tanító, igazgató	2007
1632.	Turcsányi Béla Pál	1901–1993	építésmérnök, tanár, igazgató	2004
1633.	Túri Bernát	1903–1982	tanító, általános iskolai tanár	2002
1634.	Turi Sándor	1891–1959	tanító, néprajzgyűjtő	2009
1635.	Turóczi Mária	1907–1994	tanár, festőművész	2013
1636.	Turtsányi Ambrus dr.	1890–1971	teológiai tanár	2014
1637.	Tusa József	1929–2002	tanító, igazgató, polgármester	2009
1638.	Udud István	1937–2012	tanár, szakfelügyelő, költő	2012
1639.	Ugrai József	1932–1986	mérnök, főiskolai docens	2012
1640.	Uhri Imre	1933–2014	gyógypedagógiai tanár, főiskolai docens	2015
1641.	Új Imréné Tóth Róza	1938–2013	tanító, tanár, szaktanácsadó	2013
1642.	Ujhelyi Istvánné Varga Klára	1921–1996	közéiskolai igazgató	2006
1643.	Ujlaki Gyula	1938–1997	általános iskolai tanár, igazgató	2004
1644.	Ujlaki Imréné D. Szabó Edit	1941–1996	óvónő	2014
1645.	Ujlaky Zoltánné Bényei Margit	1939–1994	tanító	2004
1646.	Ujvárosi Imre	1912–2003	közéiskolai tanár, igazgató	2004
1647.	Ujvárosi Kálmán	1877–1956	református kántortanító	2005
1648.	Ujvárosi Vilmos	1918–2011	kántortanító, tanár, karnagy	2013
1649.	Urbán János dr.	1939–2012	matematikatanár	2013
1650.	Uzonyi Antalné Nagy Eszter	1941–1990	tanító, óvodavezető-helyettes	2005
1651.	Uzonyi Pál	1923–1986	tanító, általános iskolai tanár	2003
1652.	Üveges Mária Éva dr.	1942–2007	tanár, képzőművész	2008
1653.	Üveges Petronella Emma	1906–2001	közéiskolai tanár	2009
1654.	Vadász István	1937–2003	tanító, tanár, színjátszó rendező	2011
1655.	Vági Gyula	1923–2005	általános iskolai tanár, igazgató	2008
1656.	Vági Lajos	1893–1980	tanító	2009
1657.	Vágó László dr.	1932–2008	tanár, villamosmérnök	2009
1658.	Vágó Lászlóné dr., Kun Júlia	1936–2003	tanár, főiskolai docens	2007
1659.	Valent Júlia dr.	1928–2006	közéiskolai és óvónőképző intézeti tanár	2015
1660.	Valkovics Zoltán	1926–2003	tanár, festőművész	2004
1661.	Vályi–Nagy Józsefné dr., Kövér Klára	1938–2006	közéiskolai vezető tanár	2006
1662.	Váradi Bálint	1935–1982	szaktanító, nevelőotth. igh.	2007
1663.	Váradi László	1939–2003	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2011
1664.	Váradi Zoltánné Ilyés Magdolna	1936–1981	tanító, munkaközösség-vezető	2012
1665.	Várallyay Józsefné gömöri Havas Judit	1918–2005	tanító, igazgatóhelyettes	2015
1666.	Varga Antal	1908–1993	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2002
1667.	Varga Antal dr. (Idős Varga Antal)	1885–1944	igazgató-tanító	2002
1668.	Varga Gusztáv	1921–2008	általános iskolai igazgató	2010
1669.	Varga Gyula	1924–2004	tanár, egyetemi docens, néprajzkutató	2013
1670.	Varga Imre (S. Varga Imre)	1927–1979	tanító, középiskolai tanár	2002
1671.	Varga József	1917–1991	középiskolai tanár, ig., egyetemi lektor	2014
1672.	Varga József dr.	1935–1982	tanár, egyetemi adjunktus	2012
1673.	Varga Károly dr.	1929–1999	tanító, tanár, c. főiskolai docens	2013
1674.	Varga Károlyné Hári Katalin Anna	1938–2014	tanító	2015
1675.	Varga Lajos	1932–2012	tanár, szakfelügyelő	2013

1676.	Varga Lajos	1887–1967	igazgató-tanító	2003
1677.	Varga Lajosné Kunkli Irén	1938–2007	tanár, festőművész	2007
1678.	Varga László dr.	1907–1968	tanár, klasszika-filológus	2003
1679.	Varga Lászlóné Lázár Gizella	1912–1988	tanító	2007
1680.	Varga Lászlóné Pinczés Irén	1931–2013	általános iskolai tanár	2014
1681.	Varga Mihály	1938–1991	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2002
1682.	Varga Miklós	1927–1980	középiskolai tanár	2005
1683.	Varga Ottó dr.	1909–1969	tanszékvezető egyetemi tanár, akadémikus	2002
1684.	Varga Pál (Cs. Varga)	1922–1987	tanító	2008
1685.	Varga Pálné (Cs. Varga)Varga Etelka	1925–1982	tanító	2008
1686.	Varga Tamás dr.	1919–1987	tanár, matematikus	2011
1687.	Varga Zoltán dr.	1907–1982	történész, egyetemi tanár	2014
1688.	Varga Zsigmond dr.	1886–1956	egyetemi tanár, könyvtárigazgató	2003
1689.	Vargáné Tóth Edit	1961–2007	középiskolai tanár	2015
1690.	Vári Andor	1917–1991	középiskolai tanár	2008
1691.	Vas Albin	1931–1993	középiskolai tanár	2005
1692.	Vas Jenő	1903-1984	tanár	2016
1693.	Vaskó László dr.	1931-2014	tanár, neveléstörténész, egyetemi docens	2016
1694.	Vass János	1919–1967	tanító, tanár, karnagy	2012
1695.	Vass Péter	1911–1982	középiskolai tanár	2004
1696.	Vassné Husi Magdolna	1941-2015	tanító, gyógypedagógus	2016
1697.	Vecsey Tibor dr.	1913–1977	tanszékvezető egyetemi docens	2003
1698.	Vedrődi (Schwarczer) Viktor dr.	1839–1909	tanár, vegyész, gyógyszerész	2002
1699.	Végh Károly	1883–1962	tanító, tanügyi előadó	2012
1700.	Végh Lujza	1926–2006	tanító	2012
1701.	Veisz János	1944–2012	kertész-mérnök, tanár	2013
1702.	Vekerdi Béla dr.	1882–1970	egyetemi magántanár	2005
1703.	Vekerdi Béláné dr., Király Ilona	1889–1977	óvónő, tanító, polgári iskolai tanár	2014
1704.	Vekerdi László dr.	1924–2009	orvos-író, egyetemi oktató	2012
1705.	Vékony János id.	1905-1995	szakoktató	2016
1706.	Vékony János ifj.	1934-1999	tanár	2016
1707.	Vékony Sándor	1901–1971	tanító, tanár, igazgató	2004
1708.	Vereb Mihály	1929–2014	tanító, általános iskolai tanár	2015
1709.	Veres Istvánné Veregyházy Klára	1946–2008	általános iskolai tanár, tanító	2014
1710.	Veres Péterné Lázár Mária	1923-2012	tanító, igazgató, általános iskolai tanár	2016
1711.	Vermes László	1919–1996	testnevelő tanár	2011
1712.	Vértesi Géza	1911–1979	tanár, szakfelügyelő	2009
1713.	Vészi János	1927–2003	tanár, újságíró, műv. kutató	2011
1714.	Veszter Vilmos	1941–2010	agrármérnök, főisk. adjunktus	2013
1715.	Vida György	1876–1941	kántortanító, igazgató	2009
1716.	Vígh Jánosné	1913–2000	polgári iskolai tanár	2004
1717.	Vikár István	1911–1997	középiskolai vezetőtanár	2003
1718.	Vikár Sándor	1905–1985	zeneiskolai igazgató, lelkész	2007
1719.	Vikol Erzsébet	1944–2010	magyartanár	2010
1720.	Vikol Kálmán	1911–1968	középiskolai tanár	2008
1721.	Vikol Kálmánné Poller Erzsébet	1913–2006	tanító, népfoiskola vezető	2009
1722.	Villányi Géza	1935–2009	tanító, tanár, szakfelügyelő, igazgató	2013
1723.	Villás Miklós	1939–1981	általános iskolai tanár	2004

1724.	Vincze Ferenc dr.	1914–1993	mezőgazd. techn. igazgató, főiskolai tanár	2013
1725.	Vincze Lászlóné dr., Kiss Edit	1927–1990	középiskolai tanár	2007
1726.	Virágh László	1902–1985	néptanító	2003
1727.	Viski Szabó Imre	1897–1979	tanító, igazgató	2004
1728.	Vitos Lajos	1909–1982	kántortanító	2009
1729.	Voksán József dr.	1926–2004	tanár, szakszervezeti főtitkár	2005
1730.	Vratarics György dr. (Pápai Vratarics)	1908-1987	jogász, zongoraművész-tanár, zeneszerző	2016
1731.	Waczulik Margit dr.	1913–2005	középiskolai tanár, történész	2007
1732.	Weintrager Adolf	1927–1987	szakfelügyelő, főiskolai tanár	2006
1733.	Werner Gyula	1861–1940	polgári iskolai tanító, igazgató	2014
1734.	Zabó Zoltán dr.	1940–2007	középiskolai tanár, egyetemi docens	2007
1735.	Zágonyi Lászlóné Jakab Erzsébet	1919–1987	tanító, szakfelügyelő	2002
1736.	Zsabka Jánosné dr., Sindel Anna	1930-1999	óvónő, gyakorlóóvodai óvónő	2016
1737.	Zsákai András	1904–1993	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2008
1738.	Zsáky István	1930–2001	festőművész, főiskolai tanár	2013
1739.	Zsaskovszky Endre	1824–1882	orgonista, zeneszerző	2012
1740.	Zsaskovszky Ferenc	1819–1887	karnagy és zenetanár	2010
1741.	Zsigó Károly	1900–1978	tanító, középiskolai tanár, igazgató	2003
1742.	Zsigó Menyhértné Bary Judit	1910–1992	tanítóképző intézeti tanár	2006
1743.	Zsilka László	1903–1982	tanító	2010
1744.	Zsoldos István	1913–2003	lelkész, tanár, helytört. kutató	2011
1745.	Zsolnai József dr.	1935–2011	tanító, főiskolai és egyetemi tanár	2011
1746.	Zsögön Zoltán	1880–1951	tanár, író és költő	2008
1747.	Zsuffa Zoltán	1921–1990	középiskolai tanár	2009
1748.	Zsurkai György	1926–2006	kántortanító, általános iskolai tanító	2009

Az Emlékezzünk régiekről fejezetekben megjelent írások

1.	Apáczai Csere János	1625–1659	teológus, filozófiai és pedagógiai író, első enciklopédista	2009
2.	Benka Gyula	1838–1923	gimnáziumi tanár, igazgató, pedagógiai író, újságíró	2015
3.	Brunszvik Teréz	1775–1861	az első magyar óvodák megalapítója	2013
4.	Gönczy Pál	1817–1892	pedagógus, a népoktatásügy képviselője, az MTA tagja	2013
5.	Kiss Lajos dr.	1910–2002	főiskolai tanár	2010
6.	Koren István dr.	1805–1893	al-, majd főgimnáziumi tanár, botanikus	2016
7.	Rátz László	1863–1930	matematika–fizika szakos középiskolai tanár, igazgató	2014
8.	Török János	1807-1874	mezőgazdász, gazdasági tanintézet létrehozója, igazgató	2016
9.	Vajda Péter	1808–1846	költő, drámaíró, pedagógus, az MTA levelező tagja	2015
10-	Zákány József	1785–1857	református főiskolai tanár	2010

Útmutató arcképvázlatíróknak

A *Pedagógusok arcképcsarnoka* című sorozatunkat – szándékaink és lehetőségeink szerint – a következő években is folytatjuk azzal a változtatással, hogy egy-egy kötetbe nem több mint 100 arcképvázlatot helyezünk el. A 2016-os kötet bemutatója után folyamatosan várjuk a következő kötetekben megjelentethető írásokat.

Az eddigi gyakorlatnak megfelelően – figyelembe véve sorozatunk címét – minden, az élők sorából már eltávozott, egykori magyar pedagógusról fogadunk arcképvázlatot. Pedagógusnak tekintjük az oktatási rendszer keretében dolgozó pályatársainkat, óvodáktól az egyetemekig. Nem minősítjük, ki a jeles egyéniség, csupán egyetlen kritériumot érvényesítünk: legyen valaki, akinek emlékezetében jelen van, és hajlandó névcikket összeállítani volt tanáráról, munkatársáról, ismerőséről vagy családtagjáról.

Az arcképvázlatok elkészítéséhez segítséget nyújt a minden kötetünkben közreadott, az arcképvázlatok szerkezetére (tartalmára) vonatkozó ajánlás, ha tetszik: elvárás.

Még néhány tanács, illetve követelmény:

- Szükséges, hogy az *arcképvázlat szerzője* valamilyen formában *megkeresse* a még élő, közvetlen *hozzátartozókat*, egyrészt egyetértő hozzájárulásuk megszerzése miatt, másrészt igen hasznos segítséget adhatnak a szükséges adatok pontosításához, kiegészítéséhez.
- Hiteles adatokhoz az *utolsó munkahelyen fellelhető dokumentumok* útján juthatnak.
- A *személyi adatokban* a *hitelesség* elengedhetetlen követelmény, ezért ennek biztosítását az *arcképvázlat írója – mint szerző – garantálja*, és közvetlen felelőssége van a leírt egyéb információkkal kapcsolatban is.
- A szerzők, elérhetőségük mellett, szíveskedjenek azt is közölni, hogy akiről megemlékeztek, ahhoz *milyen kapcsolat* – volt tanítvány, kolléga, családtag, rokon, barát, ismerős – *fűzte*.
- Azoknak az *intézményeknek* a dokumentumokban rögzített *pontos neve*, ahol az illető pedagógus *diplomát szerzett*, illetve *dolgozott*.
- Kérjük, hogy az arcképvázlatokhoz kapcsolódó *bibliográfiák pontosságára* ügyeljenek (szerző, a mű címe, megjelenésének éve, helye, kiadója; szerkesztett kötet esetében a szerkesztő neve is, és ilyenkor az oldalszám is; folyóirat neve és a cikk oldalszáma).

Tisztelettel kérjük tehát mindazokat, akik arcképvázlat írására vállalkoznak, hogy a fentiek figyelembevételével készítsék el írásaikat. Technikai okokból *csak számítógéppel* írt szöveget fogadunk el. Minden cikkhez egy jó minőségű *portréképet* kell (és egyéb *fényképeket* lehet) mellékelni.

Az arcképvázlat legalább *kettő* és legfeljebb *négy oldal* terjedelmű legyen. (A/4-es méret, 8-15 000 karakter).

A 2017-es kötetbe szánt arcképvázlatokat *Csermely László* tagtársunk címére kérjük elküldeni: csermely.laszlo@t-online.hu (tel.: 30/644-8560)

Ami pedig a *határidőt* illeti: az elkövetkezendő évi kötetekbe megjelentetni kívánt arcképvázlatokat 2016. november 1-jétől kezdődően várjuk, és **2017. április 30-án** tartunk „lapzártát”.

A köteteket akkor jelentetjük meg, ha a jelzett határidőig megfelelő számú – 90-100 – arcképvázlat beérkezik. Ugyanakkor, ha 100-on felül van a beérkezett írások száma, akkor a többletek a következő évi kötetbe kerülnek. A szelektálás szempontjai: az arcképvázlatok *beérkezési sorrendje*, az egykori pedagógus *elhalálkozásának időpontja*, illetve az átdolgozásra (kiegészítésre) visszaküldött szöveg *újabb beérkezési időpontja*.

A SZERKESZTŐSÉG

